İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK BASININDA 1930 BELEDİYE SEÇİMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alper ÖZKÖK

Anabilim Dalı : Siyaset Çalışmaları

Programı : Siyaset Çalışmaları

EYLÜL 2009

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK BASININDA 1930 BELEDİYE SEÇİMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alper ÖZKÖK
(419061002)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 5 Eylül 2009
Tezin Savunulduğu Tarih : 2 Eylül 2009

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Cüneyd OKAY (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Namık Sinan TURAN (İÜ)
Doç. Dr. Tuncay ZORLU (İTÜ)

EYLÜL 2009

ÖNSÖZ

1930 Belediye Seçimleri Türkiye Cumhuriyeti demokrasi tarihinde ilklerin yaşandığı bir seçim olması dolayısıyla büyük önem taşır. Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk çok partili seçim olmakla beraber, ilk tek derceli seçim de 1930 Belediye Seçimleri'dir. Bu seçimlerde ilk kez kadınlar da seçme ve seçilme hakkı kazanmıştır. İlklerin yaşandığı bu seçimler, yapılan hataların, haksızlıkların ve yolsuzlukların da yaşandığı bir seçim olarak tarihe geçecektir. Bu sancılı seçim sürecini anılardan, devlet arşivlerinden, gazetelerden ve yayınlanmış akademik çalışmalardan takip edebiliyoruz.

Bu tezde seçim süreci gazeteler kullanılarak incelenmiştir. Bunun en önemli sebebi, gazetelerin, olayları kronolojik olarak ayrıntılarıyla ortaya koyması ve bize döneminin fotoğrafını çekmesidir. Gazetelerin diğer kaynaklardan farklı bir tarafı vardır ki o da süreli bir yayın olması ve içeriklerinin zenginliğidir. Gazeteleri diğer kaynaklardan ayıran bir başka özellik ise taraf olmalarıdır. 1930 Belediye Seçimleri'nde iktidar ve muhalefet yanlısı gazeteler seçim sürecini temsil ettikleri grupların bakış açılarına uygun bir dilde, kendi görüşlerini ve yorumlarını da ortaya koyarak aktarmışlardır. Gazeteler üzerinden seçimlerin incelenmesinin bir başka sebebi ise, 1930 Seçimleri veya Serbest Fırka hakkındaki kaynaklarda detaylı bir basın taramasına rastlanmamış olmasıdır. İşte bu tez, bu ihtiyacı karşılamak için yazılmıştır. Dönemin basınını ve atmosferini tam olarak yansıtabilmek için tezde sık ve uzun alıntılar kullanılmıştır

Bu çalışmanın konusu Türkiye'de belediyecilik, Serbest Fırka veya Halk Fırkası değildir. Çalışmada 1930 Belediye seçimlerinin seçim süreci incelenmiş ve bu yapılırken gazeteler kronolojik olarak gün gün taranmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü olan ve başlığını taşıyan "Türk Basınında 1930 Belediye Seçimleri" bu tezin yapılış sebebidir. Bu çalışmamda büyük bir sabırla beni yönlendiren ve çalışmamın her aşamasında destek ve katkıları ile ufkumu açan değerli hocam Doç.Dr. Cüneyd Okay'a teşekkür ederim.

Eylül 2009 Alper ÖZKÖK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ ..... **ii**
İÇİNDEKİLER ..... **iii**
KISALTMALAR ..... **v**
ÖZET ..... **vi**
SUMMARY ..... **vii**
1. GİRİŞ **1**
1.1 1930 Yılının Genel Siyasal ve Toplumsal Ortamı 1
2. BELEDİYE SEÇİMLERİNE GİDEN YOL **11**
2.1 Belediye Kanunu Hazırlayan Nedenler ve Belediye Kanunu 11
2.1.1 Belediye Kanunun Gerekçeleri 11
2.1.2 Belediye Kanunun Amaçları 12
2.1.3 Belediye Kanunu 13
2.2 Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkı Verilmesi 20
2.3 Serbest Fırka'nın Kurulması 36
2.3.1 Serbest Fırka'ya Giren Milletvekilleri 44
3. BASIN VE BELEDİYE SEÇİMLERİ **49**
3.1 Adaylar 49
3.2 Türk Basınında 1930 Belediye Seçimleri 51
3.2.1 1 Ekim 52
3.2.2 2 Ekim 53
3.2.3 3 Ekim 56
3.2.4 4 Ekim 57
3.2.5 5 Ekim 61
3.2.6 6 Ekim 76
3.2.7 7 Ekim 86
3.2.8 8 Ekim 95

3.2.9 9 Ekim.....106
3.2.10 10 Ekim.....112
3.2.11 11 Ekim.....118
3.2.12 12 Ekim.....129
3.2.13 13 Ekim.....136
3.2.14 14 Ekim.....138
3.2.15 15 Ekim.....142
3.2.16 16 Ekim.....148
3.2.17 17 Ekim.....151
3.2.18 18 Ekim.....152
3.2.19 19 Ekim.....155
3.2.20 20 Ekim.....159
3.2.21 21 Ekim.....161
3.2.22 22 Ekim.....165
3.3 Başyazarlar ve Köşe Yazarları.....166
4. SONUÇ.....195
KAYNAKLAR.....199
EKLER.....202
YAZAR HAKKINDA.....297

KISALTMALAR

a.g.e	**:** Adı geçen eser
a.g.g	**:** Adı geçen gazete
a.g.m	**:** Adı geçen makale
Bkz.	**:** Bakınız
C.	**:** Cilt
Çev.	**:** Çeviren
CHF	**:** Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	**:** Cumhuriyet Halk Partisi
Der.	**:** Derleyen
s.	**:** Sayfa
SCF	**:** Serbest Cumhuriyet Fırkası
SCP	**:** Serbest Cumhuriyet Partisi
TBMM	**:** Türkiye Büyük Milliet Meclisi
TDK	**:** Türk Dil Kurumu
Yay.	**:** Yayın

TÜRK BASININDA 1930 BELEDİYE SEÇİMLERİ

ÖZET

1930 Belediye seçimleri Türkiye Cumhuriyet'i tarihinde yapılan ilk çok partili seçim olmakla beraber, kadınların da seçme ve seçilme hakkına sahip olduğu ilk seçimdir. 1930 yılında kurulan ve muhalefeti temsil eden Serbest Cumhuriyet Fırkası, Türk demokrasi tarihi açısından bir dönüm noktasıdır. Maalesef kısa bir süre sonra parti kendisini fesh etmiş ve bu güzel demokrasi projesi, sadece bir denemeden ibaret kalmıştır. Serbest Fırka'nın kapatılmasıyla Türkiye'de tek parti dönemi yeniden başlamıştır.

Çalışmanın ilk kısmında Türkiye'de 1930 yılı genel siyasi ve toplumsal ortamı incelendi. Bunun sebebi Serbest Fırka'nın kurulduğu ortamı anlamak ve buradan yola çıkarak Serbest Fırka'yı oluşturan nedenleri saptamaktı. Daha sonra Belediye Kanunu'nu, kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilmesini ve Serbest Fırka'nın kurulması konularına değinildi.

Bu tezin yapılmasının asıl nedeni olan "Türk Basınında 1930 Belediye Seçimleri" başlıklı bölüm ise çalışmanın üçüncü bölümü teşkil etmektedir. Bu bölümde basın kronolojik olarak gün gün incelenmiştir ki bu çalışmanın orijinalliği de buradadır. Seçimlerin basın üzerinden incelenmesinin sebebi, 1930 seçimleri veya Serbest Fırka hakkındaki kaynaklarda detaylı bir basın taramasına rastlanmamış olunmasıdır. İşte tez, bu ihtiyacı karşılamak için yazılmıştır. Sonuç bölümünde ise genel bir bakışı açısı sunulacaktır.

1930 MUNICIPAL ELECTIONS IN TURKISH PRESS

SUMMARY

The 1930 municipal election is the first multi party elections in Turkish Republic although it is the first election which women had right to elect and be elected. "Serbest Cumhuriyet Fırkası" (Free Republic Party), established in 1930, represents the opposition that was the turning point of the Turkish democratic history. Unfortunately, the party dissolved itself in short time and this progressive democracy project stillborn. When the Free Party dissolved single party era began in Turkey.

In the first part of my project, I studied general political and social environment of Turkey in 1930. The reason of firstly studying this topic is to picture the political atmosphere of the era and by this way I intended to show circumstances behind the establishment of the Free Party more comprehensively. After that I mentioned the subjects of municipality law, election right of women, and establishment of the Free Party.

The main reason of writing this thesis is the third chapter named "1930 Municipal Elections in Turkish Press". In this chapter Turkish press studied chronologically day by day which gives the project its own originality. The reason of studying the elections by press is the lack of press study in the sources about 1930 elections. Here it is, this thesis has written to cover this necessity. In the conclusion part there will be a general point of view.

1. GİRİŞ

1.1 1930 Yılının Genel Siyasal ve Toplumsal Ortamı

1930 Belediye Seçimleri'ne gidilen yoldan bahsetmeden önce, 1930 yılının genel siyasal ve toplumsal ortamını irdelemek ve yorumlamak gerekir. Bu yılın ekonomik, siyasal, toplumsal şartlarını anlamak, Serbest Cumhuriyet Fırkası oluşumunun altında yatan sebepleri de anlamamızı sağlayacaktır. 1930 yılının genel ortamında, bahsedeceğimiz konuları sıralamak istersek şu başlıkları belirleyebiliriz: 1929 bunalımı, tarım, sanayi ve demiryolu politikaları, Duyûn-ı Umumiye, borçlar, Devletçilik politikaları, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın durumu ve sorunları, halkın tepkisi, eleştiriler, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın halktan kopukluğu, vergiler, paranın değeri, ithalat ihracat dengesi, kalkınma ihtiyacının getirdiği sorunlar, gericilik, doğu sorunu ve diğer iç-dış sorunlar.

1930 yılının genel görünüşüne baktığımızda; 1923 yılından itibaren kendi kaynaklarıyla sorunlarını halleden, dış dünyaya ekonomik açıdan kendini kapatmış, senelere yayılan ve sorunları kapsayan geniş bir plan hazırlamamış ve sistematik bir surette tatbik etmemiş bir Türkiye vardır.[1] Cumhuriyet Türkiyesi, ilk seneler iktisadi sıkıntılarına ekonomik sebepler aramaktan ziyade, siyasi sebepler aramaya meyilliydi. Türk parasının değerinin özellikle düşürüldüğüne, ticaret muvazenesini bozmak ve dengeyi sağlamamak için memleket aleyhine kurulmuş tertipler ve siyasi anlaşmalar olduğuna inanılıyordu. Ülke böyle yarı sakat, yarı ifratlı tahminler içinde idare edilirken, bütçenin ve dış ticaretin muvazenesi korunmaya uğraşılıyordu ve bunda muvaffak olunuyordu. İsmet İnönü hatıralarında, tahminlerinde ifrata kaçtıklarını söylerken bunun bir kısmının da gerçek olduğunu belirtmektedir.[2]

1930 yılı ekonomik ve sosyal gelişme seviyesi, geçmiş dönemlerin sonucu olarak yetersizdir ve bu yetersizlik, halk yığınları üzerinde olumsuz etkilerini

[1] İsmet İnönü, *İsmet İnönünün Hatıraları: Cumhuriyetin İlk Yılları II (1923-1938)*, İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, 1998, s.16'dan aktaran: Hikmet Çolak, *1930 Belediye Seçimleri*, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Y üksek Lisans Tezi, 2007, s.85.
[2] İnönü, a.g.e, s. 21-22'den aktaran: Çolak, a.g.e., s.85-86.

göstermektedir. Elbette bunda ekonomik buhranın da etkisi olmuştur.[3] İlhan Başgöz, 1929 Ekonomik Bunalımı'nın Türkiye'de de tarım ürünlerinin değerinin düşmesi sonucunu verdiğini, bunun ise siyasal bir bunalıma yol açtığını ileri sürer.[4] Buhran sebebiyle ülkede satış fiyatları maliyet fiyatının altına düşmüştür. Fiyatların düşüşü tesirlerini devletin gelirlerinde de göstermiş, buhrandan önce gelirinin kaynaklarını köylünün kârlı satışları canlandırırken, üretici vergi borcunu sermayesinden ödemek durumuyla karşı karşıya kalmıştır. 1929 senesinde okkası iki buçuk lira eden tiftik mahallinde otuz kuruşa düşmüş, hayvanın kırk kuruş tutan vergisini ödeyebilmek için köylü hayvanının mahsulünü değil kendisini satmaya mecbur olmuştur.[5] Türkiye'deki çöküntünün sebebi sadece buhran değildir. Gümrüklerin devreye girmesi ve her yıl buğday ihtiyacının yüzde yirmisi dışardan alınırken, o dönem yapılan çok fazla üretim nedeniyle arz fazlası oluşması ve fiyatların düşmesi de bu çöküntüde önemli bir etkendir.[6] Dış kredi, dış ticaret sorunlarından doğan darboğazlar, Türkiye ekonomisini 1926'dan başlayarak hızla bir bunalıma doğru sürüklemiş ve dünya bunalımı var olan bu gidişi hızlandırarak ekonomik çıkmazın en üst düzeye ulaşmasına yol açmıştır.[7] Cumhuriyet'in kuruluşundan Atatürk'ün ölümüne kadar olan dönemde 1929 senesi, dış ticaret açığının en yüksek olduğu, ithalat fazlasının normalin üstüne çıktığı senedir. Ticaret burjuvazisinin stokçuluğa başlaması ve bunu sürdürmesi, gelen daha derin bir bunalımın sezildiğini de göstermektedir. Ancak 1930 yılında cari fiyatlarla ticaret kesimi hasılasının % 21,6 oranında düşmesi, ticaret burjuvazisinin stokçuluktan beklediği ölçüde kâr edemediğinin bir işaretidir.[8] Bunun yanı sıra, dünyada genel olarak tarımın makineleşmesi fazla üretime de yol açmış, bu da fiyatları düşürmüştür. Türkiye'de de demiryolları Anadolu'da yetişen ürünlerin tüketim merkezlerine taşınmasına imkân sağlamış, ithalat durma seviyesine gelmiş ve tarım ürünlerinde ciddi miktarda bir

[3] Cemil Koçak, *Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, s.134.
[4] Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Ankara: Yurt Yayınları, 1981, s.247.
[5] Çetin Yetkin, *Atatürk'ün Vatana İhanetle Suçlandığı Serbest Cumhuriyet Partisi Olayı*, İstanbul: Otopsi Yayınları, 2004, ss.32-33; İsmail Hüsrev Tokin, "Türkiye Köy İktisadiyatı: Bir Milli İktisat Tetkiki", *Kadro Mecmuası*, 1934, s.43,45,145'ten aktaran: Çolak a.g.e, s.95.
[6] Ahmed Hamdi Başar, *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye*, Ankara: İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi Yayınları, 1981, s.73.
[7] Yalçın Küçük, *Türkiye Üzerine Tezler*, C 3 (1908-1998), İstanbul: Tekin Yayınevi, 1986, s.120.
[8] a.g.e, ss.125-130.

artış gözlenmiştir.[9] Bu verilere göre Türkiye'de bunalımdan en fazla etkilenen yerlerin, demiryollarının ulaştığı bölgeler ve başta İzmir çevresi olmak üzere kıyılardaki ovalık yerler olduğu söylenebilir.[10]

1930 yılının genel siyasi, ekonomik ve toplumsal ortamını daha iyi anlamak için bu dönemdeki tarım, sanayi ve demiryolu politikalarını da irdelemek gerekir. Türkiye'deki tarımsal yapı genel olarak kendi geçimlerini sağlamakla yetinen, ilkel, iç pazara dahi açılamayan küçük köylü işletmelerden oluşur. Verim düşük ve ulaştırma ağı yetersizdir.[11] Atatürk'ün 1 Kasım 1929'da yaptığı Meclis açış konuşmasındaki değerlendirmelerine göre, tarımda bazı bölgelerde doğal koşullar dolayısıyla ürünler zarar görmüş, kötü bir üretim yılı geçmiş, köylüye işleyebileceği kadar bir toprak sağlanması, tarımda kooperatifleşmenin yerleşmesi için çalışmalar sürdürülmekle beraber henüz yeterli bir seviyeye gelinememiştir. Ticaret alanında da tarımda olduğu gibi yeni bir oluşum ve geliştirme çalışmaları devam etmiş, demiryollarının yapımı ile bunun giderlerinin iç kaynaklardan karşılanması sürmüştür.[12] Ulaştırma ve taşımacılık alanındaki gerilik, tarımın pazarlara açılma, ulusal ve uluslararası pazarlarla bütünleşme oranın zayıflığının sebebidir. Aynı zamanda düşük düzeyde toprak kullanımı, üretimin ve pazarlanan ürünlerin düşük olmasını da sağlamıştır.[13] Demiryolu politikalarının gerekliliği ve bu alandaki eksiklikler, ekonomik sorunlarla bağlantılı olarak düşünüldüğünde daha iyi anlaşılmaktadır.

Tarımın ve çiftçinin ihtiyaçları için kurulmuş Ziraat Bankası da dönem içinde bazı yanlış uygulamalar yüzünden eleştirilerin odağı haline gelmiştir. Ahmet Hamdi Başar, Ziraat Bankası'nın köylüye borç para vermezken, çiftçi eli böğründe banka kapılarında dolaşırken, bankanın şehirde tüccara kredi açtığından, banka yerine köylünün mürabahacıdan, tüccardan para aldığı ve onun esiri gibi çalıştığından

---

[9] Memduh Yaşa, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978*, İstanbul: Akbank Kültür Yayınları, 1980, ss.80-81'den nakleden: Çolak, a.g.e, ss.96-97.
[10] Selim İlkin-İlhan Tekeli, *1929 Dünya Bunalımında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları*, Ankara: ODTÜ Yayınları, 1977, s.31'den nakleden: Hava Özen, *Türk Basınında Serbest Cumhuryet Fırkası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1988, s.59
[11] Tunçay, a.g.e., s.190'dan nakleden: Çolak, a.g.e, s.86.
[12] Çolak, a.g.e, s.88.
[13] Çelik Aruoba, "Cumhuriyetin Kuruluş Yıllarında Türkiyenin Tarımsal Yapısı ve Tarıma Yönelik Politikalar", *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi Semineri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1982, s.82'den nakleden: Çolak a.g.e, s.97.

bahsetmiştir.[14] Fethi Okyar da anılarında Atatürk'e, Aydın'da onyedi bin gayrimenkulden ondört bin küsürünün Ziraat Bankası ve sayısı onu geçmeyen zengin şahıslara ipotek edildiğini ve bu gayrimenkullerin icrada olduğunu söylediği zaman, Atatürk'ün renginin sarardığını ve adeta donup kaldığını aktarmaktadır. Ayrıca Ziraat Bankasının çiftçiden alacaklarını vadesinden önce istemesi ve üreticiyi belli tücarlara yönlendirmesine yol açmıştır.[15] Bu dönemde amelenin ve esnafın durumu da çiftçiden farklı değildir. Ahmed Hamdi Başar *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye* adlı eserinde bu konudan ayrıntılarıyla bahseder. Başar'a göre, büyük şehirlerde ve özellikle İstanbul'da Halk Fırkası'nın başına, inkılapçılar ve idealcilerden ziyade istismarcılar ve menfaatçiler geçmekteydi. Bunlar halkı ve ameleyi fırkadan soğutuyorlar ve kendi çıkarlarından başka bir şey düşünmüyorlardı. Başar'a göre halk ve işçiler Halk Fırkası'ndan memnun değildirler. Onların Serbest Fırka'ya yönelme sebebini, politikacıların cahil halkı ve işçiyi "iğfal" etmelerinde değil, Halk Fırkası'nın politikasında aramalıdır. Başar kitabında işçinin durumuna dair şu iki örneği verir:

"İstanbul'da liman amelesi bile Serbest Fırkaya rey veriyor. Çünkü bu amele Halk Fırkası namına istismar ediliyor. Amelenin bir cemiyeti vardır. Bu cemiyet onları korumak, hastalarına bakma, muhtaçlarına yardım etmek için kurulmuştur. Amele yevmiyelerinden kesilen yüzde beşler buraya verilir. Cemiyetin başına Halk Fırkası tarafından reis, idare heyeti azası ve katip diye bir takım adamlar konmuştur. Reis filan Vekilin tanıdığı bir eski şeyhtir. Katibi umumi mazul bir mülkiye memuru, azalardan biri falanın akrabası, diğeri de falanın kayırmasıdır. Reis dörtyüz lira, azalar ikişer yüz lira aylık alırlar. Amelenin bıraktığı yüzde beşler bu maaşlara bile yetişmediğinden, yardım işini mecburen Liman Şirketi kendi üzerine almış; cemiyet sadece bir yeyinti yeri olmuştur. Cemiyete kayıtlı olmayan ameleye iş verilemez. Onun için evinde çocuğu ilaç beklerken amele, Cemiyet ismi verilen bu tufeyli istismar yuvasını Halk Fırkasının kendisi olarak görüyor, ve ilk fırsatta bundan kurtulmak için Serbest Fırkanın kucağına düşüyor. Bu vaziyet yalnız liman amelesi için değil bütün amele için aynıdır. Gündelikleri ve kazançları, onlara ve ailelerine en sefil hayat şartlarını bile korumaktan uzak olan bu zavallıların bugün Halk Fırkası namına istismarları acınacak bir hal almıştır.

[14] Çolak, a.g.e., s.98.
[15] Çolak, a.g.e., s.98.

Arz ettiğim, amelenin doğrudan doğruya sömürülmesidir. Şimdi müsaadenizle arz edeceğim nokta da yine amelenin sosyal şartlar içinde istismarlarına misal olacaktır. Devlet Deniz yolları kendi vapurlarının yükleme ve boşaltma işini münakaşaya çıkarmaktadır. Bu usul yalnız Denizyollarına münhasır olmayıp bütün Devlet daireleri bu kabil işleri eksiltmeye tabi tutarlar. İlk görüşte bundan tabii bir şey olamaz. Fakat biraz düşünürsek eksiltmeye konan işin amele yevmiyesi olduğunu anlarız. Devlet Deniz yolları, mesela bizim liman şirketinin 40 kuruşa amelesine yaptırdığı iş için, 20 kuruşa münakasa ile talip bulur. Bu suretle, mesela bizim günde iki lira verdiğimiz amele orada çalışırsa, ancak bir lira almış olur.

Hizmetlerin böyle eksiltme ile verilmesi amele işinden başka hangi işte mevcuttur? Memurluk münakaşaya konuyor mu? Amele, cemiyet işlerinde üzerine verilen vazifeyi görürken devletin kendisine adil ve haklı bir ücret tayin etmesini bekler.

Amele işi ile hiç meşgul olmuyoruz. İnsanın insan tarafından istismar edilmesine en açık misaller veren büyük suistimaller amale sahasında olmaktadır. İstanbul'da bu tarz istismarların ve amele sırtından geçinenlerin miktarı, hacmi ve tesiri o kadar büyüktür ki, Lonca'ların kalkmasına rağmen şimdi Lonca devrinden büyük istismar yapılmakta ve bir çok yerlerde amele ayni şartlar altında çalıştırılmaktadır. Ameleye ait hiç bir şey yapmıyoruz; hiç bir tedbirimiz yoktur. İçtimai mauvenet ve yardım namına, hayat ve kaza sigortası namına, istismarları önlemek namına yaptığımız hiç bir şey yoktur. Onun içindir ki Serbest Fırkanın ortaya çıkması, amelenin toplanmış ve coşmağa hazırlanmış olan dertlerinden kurtulmaları ümidini verdi."[16]

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın denetim eksikliği ve alternatifsizliği de tarım ve sanayi gibi ekonominin temel direklerinde büyük sosyal sorunlara yol açmaktaydı. Bu nedenlerle "1930 yılı, toplumsal hayatı patlamaya hazır bir bombayı andırıyordu" demek abartılı olmayacaktır. Devletçilik politikalarıyla sıfırdan inşa edilen bir ülkede, sorunların yaşanmaması gibi bir şey tabii ki söz konusu olamaz. O zamana kadar devlet, başta şimendifer işi olduğu halde bir takım teşebbüslere girişmek zorunda kalmıştı. Devletçilik'in bu ilk safhasına zaruretler devleti sürükledi. Çünkü kapitülasyonlar ve Duyûn-ı Umumiye çukuruna düşmekten korkuluyor ve yabancı sermayeden şüpheleniliyordu. Zaten yabancı sermaye de bizden emin değildi. Karşımıza ancak müteahhit olarak çıkıyor ve bizden aldığı paralarla bizi istismar

[16] Başar, a.g.e., ss.7-11.

ederek iş görmye çalışıyordu. Onun için bir taraftan yapılacak işler, öbür taraftan bunları yapacak yabancı sermaye bulamamak ve milli sermayedeki kifayetsizlik hükümeti devletçiliğe götürmüştü.[17] Ayrıca işbaşına gelen hükümetlerin temel uğraşlarının genelde ekonomiden çok, siyasal ve toplumsal meseleler olduğunu da belirtmek gerekir [18]

Halk gittikçe artan geçim sıkıntısından şikayet etmeye başlamıştı. Hemen herkes bunun nedenini hükümetin beceriksizliğine bağlıyor, denetimden uzak iş çevrelerinin etkisi kimsenin gözüne çarpmıyor ve susmaya alışmış olan basın da ses çıkarmamakta devam ediyordu.[19] 1930'lu yıllarda Cumhuriyet Halk Fırkası, halkın dışında, dar, basit bir bürokrat hizbi ile bu hizbe ancak seçim ve çıkar bağlantıları olan mahalli, fakat dar bir taşralı taraftar kadrosundan ibarettir.[20] Ahmed Hamdi Başar'a göre, eskiden olduğu gibi şimdi de memleketi, iktidar kimin elinde ise onun etrafında halkalar teşkil eden, gözleri devlet kapısında olan insanlar idare etmektedir. Bu da bir içtimai sınıftır. Bu sınıfın önemli bir kısmı doğrudan doğruya geçimlerini devlet kapısına bağlamış olan memurlardır. Bir kısmı da tüccar ve serbest meslek erbabıdır. Fakat devlet kapısına bağlı adamlarla hoş geçinerek, ahbaplık ve ortaklık tesis ederek iktidarın nüfuzundan ve nimetlerinden faydalanma peşindedirler. İşte bu iki zümre el ele vererek bir sınıf teşkil ederler. Menfaatleri ortaktır. Doğrudan doğruya devlet kapısına bağlı olanlar, kendi üstlerinde bulunan ve hayat istikballerini kumanda eden insanın ister istemez emrindedirler. Serbest meslekten olan kapıkulu da bunlara ve işini uydurabilirse iktidarın zirvesindekilere dayanarak halka ait kamu işlerinin başına geçer, yahut ticaretinde ve işinde devlet nüfuzundan faydalanır. Başar bu sınıfa "kapıkulu" demeyi tercih etmiştir. Ona göre Osmanlı devrindeki kapıkulu ile Türkiye Cumhuriyeti'ndeki kapıkulu, bazı kategori farkları dışında, tamamen aynıdır.[21]

Tek partili bir rejim içinde siyasi kişiliklerin güç ve nüfuzlarını kötüye kullanmaları sonucunda meydana gelen suistimallerin önüne geçilemiyordu. Meclisteki hükümet

---

[17] Başar, a.g.e., s.11.
[18] Metin Toprak, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi*, Ankara: Kara Harp Okulu Yayınları, 1999, s.23'ten nakleden: Çolak a.g.e, s.94.
[19] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Politikada 45 Yıl*, İstanbul: 1984, s.114'ten nakleden: Özen, a.g.e, s.58.
[20] Şevket Süreyya Aydemir, *Tek Adam*, C. 3, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1975'ten nakleden: Özen, a.g.e., s.58.
[21] Ahmet Hamdi Başar, *Yaşadığımız Devrin İçyüzü*, Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960, s.39'dan nakleden: Çolak, a.g.e, s.102.

ve idare üzerindeki denetimsizlik bu duruma yol açmıştı.[22] Böylelikle toplumsal muhalefetin varlığı gittikçe güçlenmişti. Fakat sorunlar konusunda yönetimin yeteri kadar bilgilendirelemediğini de söylemek gerekir. İçişleri Bakanlığı ile polis istibarat raporları, toplumsal muhalefetin taleplerini ve şikayetlerini, ancak güvenlik-asayiş noktasında yönetime bildiriliyordu.[23] Çolak'a göre Parti üyelerinin kendi üyelerini eleştirmekten kaçınmaları nedeniyle Millet Meclisi'nde serbest tartışma azalmış ve hükümet gayri mesul denecek bir halde kalmıştır.[24]

6 Mart 1930 günü yurt gezisinde olan Atatürk, her gittiği yerde dert ve şikayet dinlemiştir. Memurların henüz istenilen seviyede olmadığını, çoğunun görgüsüz, kifayetsiz ve şaşkın olduğunu, büyük niteliklere sahip olan halkımızın ise, kendisine "mukaddes akideler" şeklinde telkin edilen bir sürü bâtıl görüş ve inanışların tesiri altında uyuşmuş kalmış olduğunu görmüştür. Çolak, halkın zihninde kökleşmiş olan her şeyi başta bulunandan beklemek özelliğinin "Atatürk'ü en çok üzen şey" olduğu belirtir.[25] Bu noktada Atatürk'ün durum tesbiti ve görüşleri için Hasan Rıza Soyak'ın anıları önemli bilgiler sağlar.[26]

O dönemki rüşvet ve yolsuzluklar da huzursuzluk yaratan bir başka faktördür. *Son Posta* gazetesinin haberine göre birçok hükümet dairelerinde rüşvet, bir "itiyat" halini almıştır: "Ufak mertebelere kadar inen bu itiyatın tabiatıyle büyük mikyasları olmak lazımdır. Bundan dolayı iş sahipleri daima müşkülata uğruyorlardı".[27]

1930 yılı genel durumu içinde vergi, paranın değeri, dış alım-dış satım dengesi, kalkınma ihtiyaçlarının geitirdiği sorunların incelenmesi dönemi daha iyi analiz etmemizde bize yardımcı olacaktır. Halk Partisi köylünün sırtından aşarı kaldırmıştır. Fakat bununla köylünün derdi bitmemiştir. Döneme ait bir haber olan Uşak fabrikası tecrübesinde yanan üç milyon lirayı çıkarmak için köylüden ağnam vergisi[28] alınmıştır. Aşar kaldırılmıştır fakat arazi üzerinden ağır vergi alınmaktadır ve her sene köylüden mahsulün % 12'si iane olarak alınmaktadır.[29] Arazi vergisi köylüyü aşardan daha fazla zorlamaktadır. 1929 yılına kadar hükümetin toplam gelirinin % 6-

[22] Koçak, a.g.e., s.620.
[23] Koçak, a.g.e., s.622.
[24] Çolak, a.g.e, s.105.
[25] Çolak, a.g.e, ss.106-107.
[26] Hasan Rıza Soyak, *Atatürk'ten Hatıralar*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005, s.389.
[27] *Son Posta*, 26 Ağustos 1930.
[28] Ağnam vergisi: Osmanlılar'ın son zamanlarında aşar vergisi ile birlikte alınan vergi. Aşar vergisi tahıldan alınırken Agnam vergisi hayvan başına alınırdı.
[29] Çolak, a.g.e, s.87.

7'sini oluşturan ağnam vergisi 1929'da iki katına çıkarılmıştır. 1930'larda tarım fiyatları düştüğünden köylü üzerindeki vergi yükü artmıştır. Hükümet dolaysız vergi kaybını, yine dolaysız vergileri arttırarak kapatmış, dolaylı vergiler içerisinde en önemli yer tutan tüketim ve muamele vergisinin hükümet geliri içindeki oranı % 20 olmuş, ayrıca hükümet tekelinde bulunan tuz, şeker ve gazyağı fiyatları yükseltilmiştir. Satış vergileri ve yüksek fiyatlı tekel maddeleri köylü tüketimi düşünülerek belirlenmiştir.[30] 1499 sayılı Gümrük Tarifesi Kanunu hükümet içinde ve kamuoyunda yapılan yoğun tartışmalardan sonra 1 Haziran 1929'da TBMM tarafından kabul edilmiştir. Kanunla getirilen bu yeni tarifelerin ilk özelliği, yerli üretimi olan mallardan azami gümrük vergisi alınması olmuş, gümrüklerin arttırılmasından ayrıca devlete yeni ve önemli mali kaynaklar sağlanması beklenmiştir. Türk lirasının dış değerinde görülen hızlı düşüş, bu beklentilerin gerçekleşmesinin yarattığı olumlu havayı gölgede bırakmış ve hükümeti dış ekonomik ilişkiler politikası üzerine önemle eğilmeye itmiştir.[31]

Dönem üzerine yazılmış anılara bakıldığında vergilerin halkı zorladığı açıkça görülmektedir: "Her nereye gidilse vergilerin ağırlığından, alınma tarzının kötülüğünden, bu suretle yapılan zulümlerden şikayet edilmekte, ekseriya vergisini ödeyemediği için tarlası, evi barkı satılmış olanların geçirdiği hayat facialarını, onları dinleyenlerin vicdanlarında acı akisler yaptığı halde, konmuş kanunlar ve usullere göre bir şey yapılmamaktadır".[32]

1930 yılında Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu çıkarılmıştır. 1939 yılına kadar tedavüldeki para miktarındaki ortalama artış % 13 civarındadır.[33] O dönemlerde Türk parasının kıymetini muhafaza etmek önemliydi. Bu istikrar, bilhassa ihracat tüccarlarının menfaati içindi. Halbuki bu sınıftan bazı tüccarlar "iktisadi buhran vardır" diye feryat etmekte ve Cumhuriyet Halk Fırkası aleyhinde propaganda yapmaktaydılar. Anlaşılan bu tür propagandalar toplum üzerinde etkili olmaktaydı. Çünkü Cumhuriyet Halk Fırkası bazı tamimlerde, gelecek seçim açısından bunun tehlikeli olduğunu, bu propagandaların körletilmesi gerektiğini

[30] Çağlar Keyder, *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye (1923-1929)*, Ankara: Yurt Yayınevi, 1982, s.54'ten nakleden: Çolak, a.g.e., s.88.
[31] Uğur Korum, "1923-1929 Döneminde Türkiye'de Sanayi ve Sanayi Politikaları", *Atatürk Dönemi Ekonomi Politikaları ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişmesi Semineri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları, 1982, s.55'ten nakleden: Çolak a.g.e, s.89.
[32] Başar, a.g.e., ss.38-40.
[33] Ahmet Yetim, "İzmir İktisat Kongresi'nin 85. Yılında Türkiye Ekonomisinin Geldiği Nokta", *AR&GE Bülten-Ekonomi*, Şubat 2008.

vurgulamıştır.[34] "Her taraftan şikayetler yükselmekteydi. Bunların hepsini hocalar, mürteciler ve saire yapıyor denemezdi. Çünkü her şikayet madde gösterilerek yapılıyordu. Vergilerin ağırlığı, tahsil edenlerin yaptığı suistimallerden şikayet umumi idi. Devlet otoritesini temsil eden memurların yaptıkları haksızlıklar ve kanunsuzluklardan her tarafta, geniş ölçüde misaller getirilerek, bahis olunuyordu. İnkılabın ve inkılapçı elemanın merkezi olması lazım gelen Halk Fırkası, bir çok yerde menfaatçıların elinde ve emrinde çalışıyordu. Her devirde fırkaların başına geçerek ve arasına karışarak nüfuz kazanan ve onunla geçinen profesyonel eleman, mütegalibe ve saire fırka teşkilatını da idare etmekteydi. Belediyelere, ticaret odalarına, serbest meslek teşekküllerine, hayır cemiyetlerine, şirketlere, hulasa her nerede bir topluluk varsa oraya fırka namına bu adamlar burunlarını sokuyorlar; istediklerini 'fırka emridir' diye seçtiriyorlar; iş başlarına getiriyorlardı. Bu yolla yapılan istismar ve zulüm gün geçtikçe şiddetleniyor, dolambaçlı şekillerden sıyrılarak apaçık gözüküyordu".[35]

"Köy gittikçe fakirleşiyor, yaşanamayacak hale geliyordu. Hele son dünya buhranı ile beraber mahsul ve bilhassa buğday fiyatlarının düşmesi büyük bir panik husule getirmişti. Köylü mahsulünü satarak, tohum masraflarını bile karşılayamıyor; öbür taraftan vergileri ve banka faiz ve resülmallarını, piyasa borçlarını ödemek için tazyik ediliyordu".[36]

"Yeni Türk Cumhuriyetinin kurulmasından sonra geçen sekiz sene içinde bir çok iş yapılmıştı. Saltanatın istibdatı kalkmış, dinin taassubu kalkmış; şimendiferler yapılmış, bir çok imar hareketi olmuş; iki seneden beri ise Gümrük elimizde olduğundan yeni tatbik edilen himayeli gümrük tarifesi ile mahsullerimiz ecnebi rekabetine karşı korunmuş, yer yer sanayi canlanmağa başlamıştı. Her gün umumi efkarı aksettiren gazeteler sitayişten, memnuniyetten, iyilikten başka bir şey yazmıyorlardı. Fırka kongreleri toplanıyor; halkın memnuniyetini ifade ediyor; şükran ve minnet duyguları ile toplantılarını bitiriyordu. Vilayetlerden, müfettişliklerden gelen malumat ve raporlar da öyle idi. Mebuslar her gezdikleri yerden halkın şükranlarını toplayarak Şeflere armağan ediyorlardı. Şefler bile sık sık

[34] Koçak, a.g.e., s.235.
[35] Başar, a.g.e., ss.7-11.
[36] a.g.e., ss.7-11.

yaptıkları seyahatlerde halkın bu umumi memnuniyet duygularını görerek, işiterek dönüyorlardı".[37]

Ahmet Hamdi Başar muhalefeti açıklarken ise şöyle der: "Yalnız kötü niyetliler, inkılaptan memnun olmayanlar ve mürteciler memnun değildi. Onun için kim tenkit yollu bir şey söylerse onun ne söylediğine bakmamalı, niçin söylediğini düşünmeliydi. O, ancak kötülüğünden ve irticaın adamı olmasından, nihayet hasta ruhundan dolayı şikayet edebilirdi."[38] Fakat sonradan anlaşılır ki vaziyet hiç de böyle değildir. Meğer herkes şikayetçi, herkes bitkin haldedir. Ahmed Hamdi Başar gibi Türk aydınları müthiş bir aldanış, bir hayalin yıkılışı karşısında olduklarını Serbest Cumhuriyet Fırkası sonrası ortaya çıkan muhalefet sonucu anlayacaklardır.

Ekonomik sıkıntı (yoksulluk), umulan gelişmeye erişilememesi ve genel bir hoşnutsuzğun gerisinde, Doğu'da sürüp giden Kürt ayaklanmalarının da etkisi olduğu kesindir.[39] Şeyh Sait isyanıyla başlayan ve 1930 yılına kadar yaklaşık on yıldır süre gelen Doğu'daki güvenlik sorunları ekonomiyi sarsan önemli bir etkendir. Askeri harcamalar, insan kayıpları bütçeyi zorlamış ve ekonomik dengeyi bozmuştur.[40]

Son olarak, 1930 yılı Türkiyesinin eğitim durumu hakkında bir fikir sahibi olmak da yararlı olacaktır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 1935-2000 yılları arası okuma yazma oranlarını verdiği istatistiğe göre 1935 yılı altı ve daha yukarı yaştaki toplam nüfus 12. 862.754'tür. Bu nüfusun 6.213.276'sı erkeklerden, 6.649.478'i kadınlardan oluşmaktadır. Yaklaşık on üç milyonluk nüfusta toplam okuma yazma bilen sayısı 2.475.649, okuma yazma bilmeyenler ise 10.387.105 kişidir. Buna göre toplam nüfusta okuma yazma oranı % 19,25 olarak karşımıza çıkar. Kadın ve erkek oranlarını da vermek gerekir: 1935 yılı erkek nüfus 6.213.276, kadın nüfus 6.649.478'dir. Okuma bilen erkek sayısı 1.823.309, kadın sayısı ise sadece 652.340 kişidir. İşte kadınların da katıldığı ve ilk bir dereceli seçim bu eğitim seviyesiyle gerçekleşmiştir.[41]

[37] a.g.e., s.7-11.
[38] a.g.e., s.7-11.
[39] Tunçay, a.g.e., s.247.
[40] Tunçay, a.g.e, s. 127'den nakleden: Çolak, s.93.
[41] www.tuik.gov.tr, bkz. EK-1.

2. BELEDİYE SEÇİMLERİ'NE GİDEN YOL

2.1 Belediye Kanunu'nu Hazırlayan Sebepler ve Belediye Kanunu

Belediye Kanunu'nun hazırlanması, yapılan inkılapların bir devamı niteliğinde ve Atatürk'ün bizzat bu konudaki direktifi ile olmuştur. Kanunun gerekçesini açıklayan "Esbabı Mucibe Layihası"nda "Cumhuriyet prensiplerini kabul ve tatbik etmekte olan memleketlerde müntahap idarelerinin hakimiyeti milliyeyi ifade eden müntahaplar tarafından umumi belediye meclisleri (Cemiyeti belediye) vasıtasile murakabesi esasının tatbikidir ki cumhuriyet esasları ile ahenktar bir manzume teşkil etmesi lazım gelen belediyelerin hayatında feyizkar tesiri yapmaktadır"[42] denilmiştir. Kanunun mecliste görüşülmesi esnasında "Belediyelerimizin Anayasası denmek olan bu ana kanun büyük inkılabımızın bir eseri olduğu ve Hükümetin her işte olduğu gibi bu layihayi da Türk istiklal ve inkılabının büyük lideri Gaziden aldığı ilham ve onun çizdiği direktifle hazırlanmış olduğu" da İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından altı çizilerek açıklanmış, Türk kadının bu kanunla belediye işlerinde görevlendirildiği ve yakın senelerde TBMM'de de yer alacağı eklenmiştir.[43]

2.1.1 Belediye Kanunu'nun Gerekçeleri

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun gerekçelerini TBMM Zabıt Cerideleri'ne göre üç başlık altında toplayabiliriz: Birincisi, belediyelerin şehirlerin en basit ihtiyaçlarını bile karşılayamamasıdır. Şehirlerimizde medeni, toplumsal, sıhhi teşkilat ve kurumlarımızın kurulamamış, ya da yeterli seviyeye gelmemiş olduğu mecliste vurgulanmıştır.[44] İkinci gerekçe olarak, 1293'ün (1877-78) belediye kanunlarının büsbütün başka esaslar dahilinde yapıldığı, hükümlerinin sözü edilen görev ve ihtiyaçlara cevap veremediği gösterilmiştir. Eski kanunların, belediyelerin bugünkü ihtiyaç ve zihniyetiyle uygun ve düzenli çalışmasına, devletin de bu çalışmayı düzenlemesine engel olduğu vurgulanmıştır.[45] Üçüncü gerekçe ise milletvekili

[42] *TBMM Zabıt Ceridesi*, 20.3.1929, Devre 3, C. 16, Sıra No:85, ss.1-3'ten Nakleden: Çolak a.g.e., s.72.
[43] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, C. 16, İntikat 37, s.24'ten Nakleden: Çolak a.g.e., s.72.
[44] *TBMM Zabıt Ceridesi*, 20.3.1930, 1, İntikat 37, C:1, s.22'den Nakleden: Çolak a.g.e., s.73.
[45] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 16, İntikat 37, C:1, s.23'ten Nakleden: Çolak a.g.e., s.74.

seçimlerinin yaklaşması ve belediye heyetlerinin genel seçimlerde büyük önem taşıması olarak gösterilmiştir.[46]

Ahmet Ağaoğlu'nun ifadelerine göre, İçişleri Bakanı'nca tespit edilen "son senelerde bazı mühim maddelerin tadil edilmiş olmasına rağmen bilhassa belediye makinesinin işlemesi ve murakabe edilmesi itibarile kendilerinden beklenen yüksek idari faaliyet ve milli kabiliyet göstermeğe gayri müsait ve teşekkül itibarile tamamen gayri ilmi ve garip bir teşekkül olmaktan henüz kurtulamamış" olmaları da kanunun değiştirilmesi için bir neden teşkil etmiştir.[47] İçişleri Bakanı "devlette ve kamu kuruluşlarında en küçük bir sorumluluk alan bir vatandaşın ef'al ve amali burada Millet Meclisi huzurunda sorumlu olabilecek bir makama bağlı olması gerektiği"ni de belirtir.[48]

2.1.2 Belediye Kanunun Amaçları

Yeni hazırlanan Belediye Kanunu'nun amacının eski kanundaki şehirlerimizin ilerleme ve iyileştirilmesine engel olan hükümleri kaldırmak, bugünkü ihtiyaç ve zihniyete göre belediyeleri birer şehir haline getirmek, o şehirde yaşayanların belediye işlerindeki karar, icra ve denetleme yetkilerini arttırmak, ihtiyaçları düzenleyerek zorunlu görev olarak görülenleri belirli ve iyi bir programa bağlayan "ameli ve teknik bir tarzda" icra ettirmek, bütçe ve hesaba ait işlemleri sıkı bir tarzda mali kurallara bağlamak, devletin denetim ve kontrolünü tespit ederek belediye işlemini anarşiden kurtarmak olduğu mecliste dile getirilmiştir.[49]

Meclisteki görüşmeler esnasında şehirlerimizdeki noksanlıkları ve güçlükleri bir plan ve program dahilinde zamanla halletmekten başka bir çare bulunmadığı ayrıca şehirlerin ve belediyelerin genel ve ortak ihtiyaçlarının olduğu tespiti yapılmıştır. Kanun görüşmelerinde bu genel ve ortak ihtiyaçları belirlemek, düzenlemek ve karşılamakla sorumlu organları oluşturmak, yetki ve görevlerini belirlemek, bu görev ve hizmetleri görebilecek kaynak ve araçları sağlamanın devletin belli başlı sorumluluklarından olduğuna değinilerek, bu görevin ihtiyaca yönelik ve

[46] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 16, İntikat 37, C:1, s.22'den Nakleden: Çolak a.g.e., s.74.
[47] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 16, İntikat 37, s.26'dan Nakleden: Çolak a.g.e., s.74.
[48] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 16, İntikat 37, s.28'den Nakleden: Çolak a.g.e., s.74.
[49] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 16, İntikat 37, s.23'ten Nakleden: Çolak a.g.e., s.75.

uygulanabilir kanunlar yapmak ve kanunların uygulanmasını denetlemekle yerine getirebileceği öne sürülmüştür.[50]

Bu kanun tasarısında güdülen bir diğer amacın da, kaldırılmasını teklif edilen kanunda "kararda icra, icra ile denetim biri biri ile karışmış olduğu, Sail ve mes'ul belli olmaması" yüzünden özellikle görev ve yetkilerin tayin ve tespitini sağlamak olduğu söylenmiştir. Cumhuriyet yönetiminde kamu kurumlarında görev yürüten her vatandaşın sorumlu olması, hareketlerinin hesabını milletvekillerinin huzurunda vermekle yükümlü bir makama bağlı olmasının temel esas olduğu da vurgulanmıştır.[51]

Eski kanunda bütçe ve hesap işleri sağlam esaslara bağlanmış olması sebebiyle, dürüst olmak varidat ve harcamaları düzgün bir bütçeye bağlayarak tahsilat ve harcamaları kanun ve mali kurallra göre yapmanın sağlanması da güdülen diğer bir amaç olmuştur.[52]

2.1.3 Belediye Kanunu

Belediye Kanunu 14 Nisan 1930'da *Resmi Gazete*'de 1471 sayılı ve 1580 numaralı kanun olarak yayınlanmıştır. 8 bölüm, 163 maddeden oluşan bu kanun şu ana kadar Türk devlet yaşantısında belediyecilikle ilgili yapılan en ayrıntılı çalışmadır. Bu kanunun birinci özelliği, İstanbul ve Ankara hariç diğer bütün belediyeleri eşit kabul etmesidir. İkinci özelliği ise, bütün belediyeleri merkezi yönetimin denetimi altına alması, üçüncü olarak da merkezi denetime rağmen, belediyelerin etkin özgürlüğe sahip olmasıdır.[53]

Kanuna daha ayrıntılı bakacak olursak, birinci maddede tüzel bir kişilik olarak "belediye"nin tanımı yapılmıştır. "Belediye" başlıklı birinci bölüm 14 maddeden oluşur. Birinci maddeye göre "belediye, beldenin ve belde sakinlerinin mahalli

[50] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 16, İntikat 37, s.23'ten Nakleden: Çolak a.g.e., s.75-76.
[51] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 16, İntikat 37, s.23'ten Nakleden: Çolak a.g.e., s.76.
[52] *TBMM Zabıt Ceridesi*, Devre 3, Cilt 16, İntikat 37, s.23'ten Nakleden: Çolak a.g.e., s.76.
[53] Osman Ergin, *Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Neşriyatı No: 3, Cumhuriyet Gazetesi Matbaası, 1936, s.41; Kemal Söylemez, *Yerel Demokrasi ve Türkiye*, Ankara: Vadi Yayınları, 1997, ss.108-109'dan nakleden: İhsan Sabri Balkaya, *Serbest Cumhuriyet Fırkası Arşiv Belgelerine Göre 1930 Belediye Seçimleri*, Erzurum: Güneş Vakfı Yayınları, 2006, s.38.

mahiyette müşterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim ve tesviye ile mükellef hükmi bir şahsiyettir" tanımı yapılmıştır.[54]

Belediyenin kurulması mecbur olan yerler ikinci maddede düzenlenmiştir, buna göre: "Nüfusu ne miktar olursa olsun kaza ve vilayet merkezlerinde ve nüfusu iki binden fazla olan yerlerde belediye teşkilatı mecburidir."[55] Diğer maddeler, belediye dairesinde bulunacak makam ve heyetler, belediye sınırlarının belirlenmesi ve bunlarla ilgili diğer meseleler, mahalle kurulması veya iptali, belde isimlerinin değiştirilmesi, belediye şubelerinin kurulması, birkaç mahallenin birleşerek nasıl belediye olabileceği ve bazı maddelerin nasıl uygulanacağı, belediye sınırları içerisinde yaşayanların hak ve görevleri ile ilgilidir.[56]

İkinci bölüm hayli teferruatlı olup, bu bölümde 15. madde ve onun 76 alt bentleri ile belediyenin görevleri düzenlenmiştir. 16. madde, belediye görevlerinin gelire göre belediyelere bırakılması, 17. madde ise belediyelerin yapacakları diğer işleri belirlemiştir. 18. madde de belediyelerin mecburen yapması gereken işler için yapması gereken tasarruflar ile ilgilidir. 19.madde, belediyenin hakları, yetki ve ayrıcalıklarını içermektedir.[57]

Üçüncü bölüm, belediye meclisine ayrılmıştır. Burada üzerinde durulacak olan kanun maddeleri bunlardır. 1930 Eylülünde başlayan belediye encümen seçimlerinde yaşanan veya iddia edilen yolsuzluk ve kanunsuzlukların ilgili kanun maddelerinin hangileri ile alakalı olduğunun bilinmesi açısından gerekli görülmüştür.[58] Meclisin süresi 20. maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, belediye meclisleri dört yıllığına seçme hakkına sahip belde sakinleri tarafından doğrudan doğruya seçilirler. 21.maddede belediye meclis üyelerinin sayılarının nüfusa göre kaç kişi olacağı şöyle belirlenmiştir: "Genel nüfusu 3000'e kadar olan yerlerde belediye meclislerine on iki; 3000'den 5000'e kadar olan yerlerde belediye meclislerine üç binden yukarı her beş yüz kişi için ilave bir üye; 5000'den 10000'e kadar olan yerlerde beş binden sonraki her bin kişiye ilave bir üye; 10000'den 25000'e kadar olan yerlerde on binden sonraki her üç bin kişiye ilave 1 üye; nüfusu 25000'den 50000'e kadar olan

[54] *Düstur*, Üçüncü Tertip, C. 11, Ankara: Başvekalet Müdevvenat Matbaası, 1930, s.161'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.38.
[55] *Düstur*, 1930, s.131'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.38.
[56] Balkaya, a.g.e., ss.38-39.
[57] *Düstur*, 1930, ss.166-176'dan nakleden: Balkaya, a.g.e., s.39.
[58] Balkaya, a.g.e., s.39.

yerlerde belediye meclislerine 25000'den yukarı her beş bin kişi için ilave bir üye; nüfusu 50000'den 100000'e kadar olan yerlerde belediye meclislerine 50000'den yukarı her on bin kişiye ilave bir üye, 100000'den yukarı olan yerlerde yüz binden sonraki her 25000 kişiye bir ilave üye seçilir".

Belediye şubelerine ayrılan yerlerdeki üye sayısının tespiti 22.maddede, mahallin en yetkili mülki amiri tarafından tespit edileceği yazılmıştır.[59]

Belediye seçimlerinde kimlerin oy kullanacağı ise 23. maddede şu şekilde sıralanmıştır:

1- Türk olmak,

2- Seçim başlamadan evvel en az altı aydan beri beldede ikamet etmekte olduğunu belge ile ispat etmek,

3- 18 yaşını bitirmiş olmak,

4- Ağır hapis cezasına mahkum olmamak,

5- Genel hizmetten yasaklanmış olmamak,

6- Hırsızlık, dolandırıcılık, emniyeti su-i istimal, iflas gibi haysiyet kırıcı suçlardan mahkum olmamak,

7- Silah altında bulunan askerler, jandarmalar, subaylar ve polisler, askeri memurlar belediye seçimine karışamazlar.[60]

1580 sayılı belediye kanununda aday olmanın şartları ise 24. maddede sıralanmıştır:

1- Türk olmak,

2- 23.maddenin 2.fıkrasındaki vasıflara sahip olmak,

3- Genel hizmetten men edilmiş olmamak,

4- 23.maddenin 4, 5, 6 inci fıkralarında yazılan suçlardan biri ile mahkum olmamak,

5- Türkçe okur yazar olmak,

[59] *Düstur*, 1930, ss.176-177'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.40.
[60] *Düstur*, 1930, ss.177-178'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.40.

6- Belediyeye ait bir işin mukavili, müteahhidi veya bunların kefil ve ortağı ve yahut bu yönlerden borçlu bulunmamak lazımdır,

7- Silah altında bulunan askerler, jandarmalar, subaylar ve polisler, askeri memurlar belediye üyesi seçilemezler.[61]

Belediye kanunun 25. maddesinde bütün devlet memurlarının, hizmetliler dahil, belediye meclisine üye olamayacakları yazılmıştır. Kanunun 26. maddesinde milletvekilliği, il daimi encümenliği ve belediye encümenliği gibi üç üyeliğin bir şahısta birleşmeyeceği ile ilgili bir düzenleme olduğu görülür. 27. maddede ise birinci derecede akrabaların ve evlenmelerden dolayı oluşan akrabaların aynı mecliste bir araya gelemeyecekleri, yani aynı sülale ve akraba topluluğundan ancak bir kişinin mecliste olacağı belirtilmiştir.[62]

28. maddeye göre seçimlerde meclis üyeliğine seçilip ancak bunu kabul etmeyenlerle ilgili olarak yapılan düzenlemede ise, bu üyelerin eğer sağlık ve beldeden ayrılma gibi geçerli sebepleri yoksa, meclis kararı ile dört sene seçilme hakkından mahrum bırakılacağı, bu karara razı olmayanlar için mahkeme yolunun açık olduğu belirtilmiştir. 30. maddeye göre seçilen meclis üyesi, eğer seçilme şartlarından birini kaybederse, üyeliğinin hemen düşeceği belirtilmiştir. Ancak üyelerden birinin istifa etmesi durumunda bu üyenin istifasının kabulüne meclis yetkili kılınmıştır. [63]

Seçimlerin hangi zaman aralığında yapılacağı, seçim işlerinin nasıl ve kimler tarafından düzenleneceği, seçmen listelerinin hazırlanması, sandık görevlilerinin tespiti ve görevleri, oy kullanma işleminin nasıl olacağı, oy tasnifi ve sonuçların ilan edilmesi gibi görevlerin nasıl yapılacağı, "Seçim İşleri" başlığı altında yazılmıştır. Buna göre, ilk maddede seçimin başlaması ve bitişi yazılmıştır.[64] 31. maddede, seçimin Eylül ayının birinde başlayacağı ve 20 Ekim'de biteceği belirtilmiştir. Fesih, iptal ve istifa nedeniyle meclis dağılırsa, yeni meclisin seçimi duyuru tarihinden itibaren bir ay içerisinde başlatacağı, bu takdirde seçim işlerine ait yapılacaklar, başladığı günden hesaplanıp, belediyece ilan olunacağı yazılmıştır.[65]

[61] *Düstur*, 1930, s.178'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.41.
[62] *Düstur*, 1930, ss.178-179'dan nakleden: Balkaya, a.g.e., s.41.
[63] *Düstur*, 1930, s.179'dan nakleden: Balkaya, a.g.e., s.41
[64] Balkaya, a.g.e., s.42.
[65] *Düstur*, 1930, s.180'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.42.

"Seçim Encümeni" adıyla kurulan ve yapılacak bütün işlerin sorumluluğunu taşıyacak seçim kurulu ise 32. maddede düzenlenmiştir. Buna göre: "Seçim senesi Eylül ayına girince seçim işinin icrasına bakmak üzere belediye başkanı veya belediye şube müdürleri tarafından her mahallenin muhtarına resmi yazı ile haber verilerek her mahalleden belediye seçim hakkına sahip, tercihen okur yazar iki kişi istenir. Her mahallenin ihtiyar meclisi muhtarın başkanlığında toplanır. Gizli oy ile istenilen sayıda mahalle halkından seçer. Mahallelerden seçilenler her kaç kişi olursa olsun hepsi belediye dairesine veya şubelerine davet olunur en az üçte biri hazır olduğu an hepsinin ismine kura çekilerek içlerinden kura sırası ile en çok on, en az beş ve belediye şubelerine ayrılan beldelerin her belediye şubesi için en çok on, en az beş kişi ayrılır ve bu şekilde her beldede bir, birçok belediye şubelerine ayrılmış beldelerde belediye şubelerinin adedi kadar seçim encümeni oluşturulur."[66]

Kanunun 34. maddesi seçmen listelerinin hazırlanmasıyla ilgilidir. "Seçim Defteri" başlığı altındaki madde şöyledir: "Seçim encümeni tarafından üye seçimine oy vermeğe hakkı olanların ve üye seçilmeğe hakkı olanların belediyelerce ayrı, ayrı birer defteri yapılır. Seçim cetvellerinin kopyaları hükümet ve belediye daireleri kapıları ile halkın görebileceği diğer yerlerde tatil günleri hariç olmak üzere altı gün süre ile asılır."[67] Seçmen listelerinin hazırlanması ve bunların ilan edilmesi, seçim sürecinde yapılan en önemli ve sorunlu işlerin başında gelmektedir. Zaten 1930 seçimlerindeki şikayet konularından biri de isim listelerinin hazırlanmasıdır. Bu şikayetler oy kullanma hakkı olduğu halde listelerde olmama, listelerde varken sandık başına gelindiğinde ismin olmaması, seçmenlerin aynı beldenin insanları olması nedeniyle birbirlerinin yerine oy kullanması, belediye sınırları içerisinde olmadığı halde oy kullananların görülmesi, listelerin asılı kalma süresine itirazlar konularında yoğunlaşır.[68]

36 ve 37. maddeler itirazlarla ilgili düzenlemelerdir. 36. maddede, defterlerin asılı kalacağı altı gün içinde seçmenlerin itirazlarını bizzat seçim encümenine yapacakları ve encümenin gerekli düzeltmeyi yapacağı, encümen tarafından itiraz geçerli görülmediği takdirde durumun ilgili kişiye resmen bildirileceği, altıncı günün sonunda saat 18.00'da defterlerin kaldırılması sonrası itirazların dikkate

[66] *Düstur*, 1930, ss.180-181'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.42.
[67] *Düstur*, 1930, ss.181-182'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.43.
[68] Balkaya, a.g.e., s.43.

alınmayacağı, seçim encümeninin yetkisinde olan düzeltmeleri Eylül'ün son gününe kadar bitirmeye mecbur olduğu belirtilmiştir.[69] 37. madde ise, seçim encümeninin kararlarına nasıl itiraz edileceği ile ilgilidir. Burada da encümen kararını kabul etmeyen seçmenin, kararın kendisine tebliğ edildiği gün itibariyle üç gün içerisinde itirazını bulunduğu yerin Asliye Mahkemesi'ne, eğer yoksa Sulh Hâkimliği'ne kararla birlikte yapabileceği ve mahkemenin itirazı en geç altı gün içerisinde sonuca bağlaması gerektiği belirtilmiştir.[70]

40. maddede oy sandıklarının nasıl hazırlanacağı ve nasıl bir işlemden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Buna göre: Oy kullanılmaya başlamadan önce seçim encümeni başkanı, üyelere ve diğer hazır bulunanalara sandığın boş olduğunu gösterdikten sonra, sandıkların dört bir tarafını iple bağlayacak ve düğüm yerlerini mühürleyecektir. Oyların atılması için sandığın üstünde zarfın sığacağı kadar açıklık olmalıdır. Sandığın iki anahtarla açılır kilidi bulunur. Seçim devam ettiği günlerin akşamında, oyların atıldığı sandığın üstündeki açıklık bir kağıtla encümen huzurunda kapatılır ve mühürlenir. Sabah tekrar encümen huzurunda açılır.[71]

41. madde oyların nasıl kullanılacağı ile ilgilidir. Seçmen, nüfus cüzdanı ve seçim pusulası ile sandık başına gelecek, sandık başında defterden ismini bularak ilk önce imzasını atacak, eğer okuma yazması yoksa mühür basacaktır. Bu işlemden sonra oy pusulasını alarak seçilecek üye sayısının iki katı kadar ismi oy kağıdına yazdıktan sonra encümen huzurunda oyunu sandığa atacaktır. Seçmen eğer okuma yazması yoksa bu işlemi güvendiği birine yaptırır. Hiç kimse, her ne sebeple olursa olsun başkasının yerine oy kullanamaz. Sandığın açılabilmesi için seçmen sayısının en az yarısından fazlasının oyunu kullanması gerekir. Son günün akşamı eğer yeterli oy kullanılmamışsa, sandık açılmayarak oy kullanma bir hafta daha uzatılır. Bu sürenin sonunda sandık usulünce açılır.[72]

42. maddede oy sayım ve tasnifi konusuna değinilmiştir. Bu maddeye göre meclis üye sayısı on iki olan yerlerde seçim encümen üyesinin en az üçünün, diğer yerlerde en az yedisinin huzurunda sandığın açılması gerektiği vurgulanarak yapılması gerekenler şöyle sıralanmıştır:

[69] *Düstur*, 1930, s.182'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.44.
[70] *Düstur*, 1930, s.182'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.44.
[71] *Düstur*, 1930, ss.182-183'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.45.
[72] *Düstur*, 1930, ss.183-184'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.45.

1- Oy pusulaları sayılarak, tasdik edilmiş defterdeki imzalı ve isimleri işaretlenmiş seçmenlerin tamamı ile karşılaştırılır.

2- Yazısı okunamayan ve oyun kime ait olduğu belli olmayan oylar bir tarafa ayrılır.

3- Üyelik sıfatına sahip olmayan isimler dikkate alınmaz.

4- Oy pusulasındaki yazılan isimler üye aday sayısından eksik ise mevcut isimler hesaba katılır. Yazılması gerekenden fazla isim yazılmışsa sondan itibaren isimler silinir.

5- Oy pusulalarının tasnifi bittikten sonra en çok oy alandan başlayarak sırası ile adayların kaç oy aldıkları tespit edilir.

6- Eşit oy alarak kazanan adaylardan evli olan, evli iseler yaşı büyük olan, yaşları eşitse çocukları çok olan tercih edilir. Çocuk sayısı da eşitse kura çekilir ve ismi çıkan önceliği alır.

7- En çok oy alan adaydan itibaren gerekli sayıda isim üyeliğe, bunun bir katı da yedek üyeliğe yazılır.

8- Mazbatanın düzenlenmesi üzerine, seçim pusulaları ile tasnif cetvelleri ve dikkate alınmayan oy pusulaları ayrı ayrı zarfa konularak zarf seçim encümeni tarafından mühürlenir ve belediyenin evrak kasalarında saklanır.

Bütün bu işlemler tamamlandıktan sonra, seçim mazbatası düzenlenerek mahallin en büyük mülki amirine sunulur. Seçimin sonucu, kazanan adaylara ve belediye başkanına kaymakam veya vali tarafından resmi yazı ile bildirilir. (Madde 43-44)[73]

Seçim Encümeni üyelerinden eğer seçime fesat karıştıran ve seçimde tarafsızlıklarını ihlal edenler olursa, altı aydan aşağı olmamak üzere hafif hapis veya 50 Lira'dan 200 Lira'ya varan hafif para cezası ile veya bu iki ceza ile birden cezalandırılırlar.[74]

52. madde seçimin iptaliyle ilgilidir. Seçimde belediye kanunlarına aykırı bir durum ya teftiş yapılırken anlaşılır ya da seçimin bitiminden sonra üç ay içerisinde seçmenlerden biri tarafından "kanuna aykırılık" iddia edilirse soruşturma açılır.

[73] *Düstur*, 1930, ss.184-185'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.46..
[74] *Düstur*, 1930, ss.185-186'dan nakleden: Balkaya, a.g.e., s.47.

Soruşturma sonucu Danıştay'a gönderilir. Danıştay, evrakın geldiği tarih itibariyle iki ay içerisinde kararını verir. Bu karar seçimin iptali şeklindeyse seçim yenilenir.[75]

2.2 Kadınlara Seçme-Seçilme Hakkı Verilmesi

Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan yeni belediye seçim yasası 3 Nisan 1930 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiştir[76]. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, 14 Temmuz 1930 tarihinde valiliklere gönderdiği bir tamimde, yeni belediye seçimi yasasını hatırlatır ve bu yasaya göre artık kadınlara da seçme-seçilme hakkı tanındığını belirtir. Bu genelgeye göre Kaya "bilhassa büyük şehirlerimizde Belediye Meclislerine, mahalli ihtiyaç ve imkan derecesine göre, üçer beşer kadın aza intihap olunması lazım" geldiğini vurgulayarak bu konuda "bizzat ve yakından alaka gösterilerek, keyfiyetin temini ve neticeden malumat itasını rica" eder.[77] Ancak kadın aday bulmak özellikle taşrada zor bir meseledir.

Seçimlere ilk kez katılacak kadınların kullanacakları oylar her iki parti için de büyük önem taşımaktaydı. Cumhuriyet Halk Fırkası bu konuyu da teşkilatın dikkatine sunuyordu ve kadınların oylarının parti için kullanmasını sağlamak üzere gereken önlemlerin alınmasını istiyordu. Bu konuda 18 Eylül 1930 tarihli tamimde propagandanın önemi vurgulanıyor, aile içi ilişkiler kullanılarak yüzyüze ilişkiler zincirinin faaliyete geçirilmesi isteniyordu.[78]

Serbest Cumhuriyet Fırkası ise Atatürk'ün kız kardeşi Makbule Hanım'ı yine Atatürk'ün isteğiyle parti kurucuları arasına almıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, onlara sosyal hayatın yanında siyasi hayatın da yollarını açmıştır. Örneğin Samsun'da Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın belediye seçimlerini kazanmış olmasında, Samsun Valisinin tarafsızlığı ve kızının bu partiye katılması etkili olmuştur.[79]

[75] *Düstur*, 1930, s.187'den nakleden: Balkaya, a.g.e., s.47.
[76] Koçak, a.g.e., s.197.
[77] Koçak, a.g.e., s.227.
[78] Koçak, a.g.e., s.234.
[79] Başar, a.g.e., s.38.

Seçimlere iki parti dışında bağımsız adaylar da katılmıştır. Özellikle İstanbul'da kadın bağımsız aday olarak gazeteci Zekeriya Sertel'in eşi Sabiha Sertel aday olmuş, bu konuda broşür bastırarak fikirlerinin tanıtımını yapmıştır.[80]

Kadınlar belediye seçimlerinde büyük rol üstlenmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası İzmir propaganda ekibi içindeki ev kadınları tek tek evleri gezerek, hemcinslerini ikna etmeye çalışmıştır.[81]

Samsun milletvekili Ethem Bey "seçim aslında propagandadan ve çoğunluğu kazanmak için fazla oy almaktan ibarettir" dedikten sonra, bu propagandaların program esasları içinde yapılması gerektiğini, fakat seçimlerde böyle olmadığını söyler. Taksi vergisi koyduğu için belediyeye kızan şöförlerin hep birden Serbest Fırka'yı desteklediklerini, bu nedenle Samsun'a gittiklerinde binecek taksi bulamadıklarını, kadınların da ilk defa belediye seçimine katıldıklarını ve bu hakkı onlara Halk Partisi verdiği halde onların Serbest Parti'ye oy verdiklerini sitemli bir dille anlatır. Samsun milletvekili bu sebeplerle Serbest partililerin şöförlerle kadınları kandırarak seçimi kazandıklarını örnekler ve rakamlar vererek anlatmaya çalışır.[82]

1930 belediye seçimlerinde kadınların seçme ve seçilme hakkı kazanmasında Afet İnan'ın büyük rolü olmuştur. Öğretmenlik yaptığı okulda öğrencilerine seçim yaptıran Afet İnan, seçimin bir kız öğrencinin galibiyetiyle sonuçlanmasına rağmen kanunun kadınlara oy verme hakkı tanımamasını sebep gösteren bir erkek öğrencinin itirazıyla çok utanmış ve Atatürk'e durumu anlatmıştır. Prof. Dr. Utkan Kocatürk'ün Afet İnan'la yaptığı ve *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi'*nde yayınlanan bir röportajda bu olay şöyle anlatılır:

"[....] Yalnız burada bir noktaya temas edeceğim. Medenî Bilgiler, benim bütün hayatım boyunca uğraştığım bir konuya vesile verdi. O da şu: ilk senesi belki okullardan aldığım bir âdetle bazı uygulamalar yapmak istedim talebeye.. Kız erkek talebe beraberdi o zaman.. Belediye Kanunu'nu konuşuyoruz. Belediye Kanunu'nu okudum, evvelâ kendim öğrendim, ondan sonra da dedim ki öğrencilere 'hadi, buna göre bir seçim tecrübesi yapalım okulda!' Her sınıf hazırlandı ve ona göre yaptık. Ve

[80] Çolak a.g.e, s.113.
[81] Çolak a.g.e, s.120; Kadın adayların isimleri ve kişisel bilgileri, tezin adaylarla ilgili bölümünde ve seçimin basına yansımalarının kronolojik olarak incelendiği "5 Ekim" tarihli bölümde bulunmaktadır.
[82] Mahmut Goloğlu, *Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)*, Ankara: Başnur Matbaası, 1972, s.299.

bir Belediye Başkanı da o zamanki kanuna göre seçtirdim, bir kızı seçtiler. Bu uygulamadan çok memnun oldum; çünkü ben de öğrenmiştim, onlar da öğrenmişlerdi.. Daha bir iki aylık öğretmendim.. Fakat bir öğrenci, Selâhattin isminde, kalktı elinde bir kâğıtla: 'Efendim, dedi siz, bize yanlış bir şey yaptırdınız! Çünkü Kanun, kadınlara rey verme hakkını vermiyor! Bu hak yalnız erkeklere ait!'

Ben birdenbire üzüldüm tabiî... Ne diyeceğimi de şaşırdım ama.. Dedim ki 'Evet, hakkınız var, Kanun böyle, fakat burada hepiniz müsavisiniz, inşallah bu da olur!' Ve derhal sınıftan dışarı çıktım. Çıktım.. Ne yapayım?.. Bir daha nasıl geleyim?.. Seviyorum da öğretmenliği, daha bir iki ay olmuş başlayalı.. İstiyorum da... O uygulamadan da pek memnun olmuştum..

Doğru Marmara Köşkü'ne gittim, Çiftlik'e.. Soğuk da bir gündü, Mart ayı... Ne yapacağımı şaşırmış bir durumdayım ama, çocuğun hakkı var, Kanun öyle.. Bir de baktım Atatürk geldi, Şükrü Kaya ile.. 'Ne oldu? Ne var?' falan.. Ben hatta ağlamıştım da biraz.. 'Ne oldu?' dedi. Dedim: 'Böyle, böyle, işte vaziyet.. Ben şimdi nasıl gidiyim oraya, öğretmenlik yapayım?'

Güldü Atatürk.. Aaa.. Gülünce büsbütün şaşırdım 'Peki gel!' dedi, 'Yemek yemediysen gel otur, konuşalım!' Atatürk: 'Peki, başka oturmuş memleketlerde nasılmış o konu?..' dedi. 'Hiç bilmiyorum!' dedim. 'Meşgul olduğum konu değil..' Zaten İsviçre'de o zaman da kadınlara hak falan verilmiş değil ya.. Atatürk: 'O halde tetkik etmeli!' dedi. 'Nasılsa, bizde de düşünmeli bunu..' Şükrü Kaya dedi ki: 'Efendim, emrederseniz..' falan gibi bir söz söyledi. 'Hayır' dedi, 'sus şimdi!' Sonradan anlıyorum ki tam bir sene evvel Belediye Kanunu verilmiş Meclise ve münakaşaları devam ediyor.. Ve fakat bir türlü çıkmamış.. Yalnız Atatürk'ün yaptığı şey şu oldu. Derhal o akşam Hukuk Fakültesinden olan hocaları çağırttırdı ve bu konu münakaşa edilmeye başlandı.. Tabiî ben heyecanlıyım ama, bir şey de bilmiyorum başka memleketlerde nasıldır, ne olmuş falan? Hemen bana da kitaplar getirdiler bol miktarda.. Derhal okudum.. Şimdi çağrılanların bir kısmı, kadınlara bizde de rey hakkı verilir, fakat bir kısmı da 'hayır' diyor, 'daha zamanı değil, olamaz; çünkü daha yetişmemiştir bizim kadınlar bu bakımdan'. Bu çok enteresan bir şeydi ve devam etti.. Fakat şu netice çıktı: Bir sene evvel Meclis'e verilmiş olan Kanun, kadınlara da oy hakkı tanınmak üzere ivedilikle -yani o zamanki tabirle müstaceliyetle- Meclis'te kabul edildi.

Utkan Kocatürk - Yani bir vesile oldu bu?

Afet İnan - Evet, bir vesile.. Fakat bence o erkek öğrencinin uyarışıdır.. Ve Kanun da o süre içinde, 3 hafta içinde çıktı 3 Nisan 1930'da. Kanun yürürlüğe girdiği gün de ben o zaman topladığım notlarla ilk defa kadın hakları üzerinde Türkocağı'nın salonunda konferans verdim, Türk kadınlarına bu hak verilmiştir ve daha da verilmelidir falan diye.. Yani şunu demek istiyorum, bunda tabiî beni teşvik eden o öğrencinin itirazı oldu. Çok yerinde olmuştu; bunların üzerinde etüt etmek fırsatını buldum... Atatürk'ün âdeti işte oydu. Tartışma yapıldığı zaman kim taraftar, kim taraftar değil ikiye ayrıldığı zaman herkes kendi fikrini savunuyordu..
Utkan Kocatürk - Sonuç olarak ne çıktı?

Afet İnan - Sonuç olarak Belediye seçimlerinde kadınlara da rey verme hakkı kabul edildi. 3 Nisan 1930. Fakat işte asıl milletvekili seçme ve seçilme meselesi, o biraz uzadı.. 1934'e kadar.. O da daimî bir tartışma konusu oluyordu yine Hükümet mensupları arasında.. Fakat yine 1934'te kabul edildi. Yalnız benim meslek hayatımda bu, bir itici kuvvet oldu. Daima bunlar üzerinde, yani kadın hakları üzerinde çalışmama vesile oldu. Yabancı dillerde de yayınlar yapıyorum bunun üzerinde.. Ve bu çalışmalar birçok dillere de çevrildi. Meselâ Unesco'da yaptığım etütler.. Çünkü hakikaten bizde şu görülüyor: Birçok milletlerle mukayese edildiği zaman, böyle etap etap verilmiş olmakla beraber yine önde sayılabiliyoruz, kanunen haklarımızın tanınmış olması bakımından..."[83]

1930 seçimlerinin en önemli olaylarından biri olan kadınların seçme ve seçilme hakkı kazanması konusunda dönemin basınında çıkanlara da bakmak faydalı olacaktır. Bu bölümde seçim öncesi kadınların seçme ve seçilme hakkı kazanması, Türk kadın ve erkek aydınlarının bu konu hakkındaki görüşleri, kadınlar ve belediyecilik konularında basına yansımış olayları kronolojik olarak sunacağım.

25 Mart 1930 tarihli *Vakit* gazetesinde "Kadınlar Belediye Azası Olunca Neler Yapacaklar?" başlıklı yazıda Kadın Birliği'nin bu hususta yayınladığı bir risale incelenmiştir. İlk başlık "Yıkılacak Evler" konusudur. Buna göre, her yerde yapılar çoğalmakta, apartmanlar yükselmekte, bununla bir bina buhranı oluşmaktadır. Çünkü

[83] Prof. Dr. Utkan Kocatürk, "Prof. Dr. Afet İnan'la Bir Konuşma", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, N. 3, C. 1, Temmuz 1985, http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=DergiIcerik&IcerikNo=1026

bu yeni yapıların kiraları çok yüksektir. Belediyeci kadının vazifesi belediye bütçesinin yettiği oranda sağlıklı, ucuz ve taksitle ödenmesi mümkün evler yaptırmaya gayret etmektir. Eski binalara gelince, yine bütçenin imkânı ölçüsünde bu binaların iskâna uygun olmayanları, sağlıksız ve tehlikeli olmaları nedeniyle ortadan kaldırılmaya gayret edilecektir.

Kadın Birliği'nin yayınladığı risaledeki ikinci başlık "Süt Meslesi"dir. Buna göre, kadınlar belediyeci olduktan sonra, çocuklarımızın hayatını göz önünde tutarak, sütlerin temizliği ve kalitesi için çalışacaklardır.

Kitapçıkta bahsedilen diğer konular ise şöyle sıralanır:

"-Belediyeci kadın memleketimizdeki hasta bakıcıların ve ebelerin adedini arttırmak ve fenni malûmatlarını inkişaf ettirmek için gayret sarfederek aynı zamanda memleket hastanelerinden mada sıhhat yurtlarında da birkaç yatağın fakirlere meccanen verilmesi için teşebbüste bulunacaktır.

-Alkol, sarî hastalıklar memleketimizde tahribat yapmıştır. Bunun için, belediyeci kadın, Maarif Vekâletinin müsaade ve muavenetini talep ederek umuma mahsus sıhhat dersleri verecektir.

-Sokaklarımızın temizliği belediyeci kadının en çok gözeteceği şeydir. Her ev sokağının temizliğinden mesul tutulacaktır.

-Hamamların haftada bir gün meccanen açık bulunması temin edilecektir.

-Belediyeci kadın çocukalrımızın mektep haricindeki hayatlarıyla alâkadar olacaktır. Sinemalar kontrol edilecek, bar ve kahve gibi yerlere çocukların girmesi menolunacaktır. Genç kızlar barlarda, gazinolarda, kahvelerde çalıştırılmayacaklardır.

-Kız mekteplerinin kadın müdürler tarafından idare edilmesi temin olunacaktır".[84]

Aynı gazetenin "Kadınlarımız Diyorlar ki" başlıklı yazısında ise Nüzhet Hâmit Hanım şu açıklamayı yapmıştır: "Belediye azası olmadan, Emanetin bütçesini tetkik etmeden bir şey söylenemez. Meselâ ben sokakların bozuk ve kirli halinden cidden müştekiyim. Bunun sebebi ne? Emanetin parası mı yok.. Eğer parası yoksa niçin

[84] *Vakit*, 25 Mart 1930, bkz. EK-2.

boyuna yeni yol yapmak için istimlâklar yapılıyor. Bana kalırsa, kadınlar belediye azası olunca sokakların hem de yalnız büyük caddelerin diğer ikinci üçüncü derecedeki sokakların da tamirini, temizlettirilmesini, hatta yıkanmasını temin etmelidirler".

"Evvelâ yollar" diyen Lâmia Refik Hanım ise şunları söyler: " Ben de yolların ihmalinden şikâyetçiyim. Kanalizasyon lağımları açılır, fakat çukur kapatılırken yamrı yumru bırakılır, niçin?.. Sonra sokaklardan çöpler kaldırılmıyor. İşittiğime göre, nezafet amelesi, temizlik işlerinde değil tamirat işlerinde kullanılıyormuş, ne garip değil mi?"

"Her şey bozuk" diyen Naile Tevfik Salim Hanım da şu fikirde: "Şehrin her tarafı acınacak halde.. Yollar bozuk, seyrüsefer işleri bozuk, tenvirat işleri bozuk.. Meselâ Sirkeci'den sonraki şehir istasyonlarında hala petrol lambası yakılıyor. Emanet niçin şirkete müracaat ederek istasyonlara elektrik getirtmiyor".

"Olmalı mı, olmamalı mı?" diyen Fıtnet Mümtaz Hanım ise kadınların belediye azalığına büsbütün aleyhtar, diyor ki: "Adam akıllı bir anne olmak, şöyle bir aza olmaktan çok iyidir. Bir annenin azalıkla uğraşmaya vakti olmamalıdır. Emanetten istediğime gelince, çocuklarımıza bir bahçe yapsınlar. Koca İstanbul'da bir çocuk bahçesi yok!"[85]

28 Mart tarihli *Vakit*'te de avukat Nigâr Hanım "kadın belediyeciler evvelâ bize mahsus hamamları islâh etmelidirler! Bizim doğurduğumuz çocuklar mebus ve hakim olsunlar da biz niçin olmayalım?" demiştir.[86]

Aynı gazetenin 29 Mart 1930 tarihli sayısında yayımlanan "Belediyeci Kadınlar Evvela Bir Opera İnşa Ettirmelidirler!" başlıklı Avukat Şükûfe Hanımla yapılan mülakatta Şükûfe Hanım "Kadınların mebus olamayacaklarını mı soruyorsunuz; bu artık bir gün meselesidir!" demiştir. Şükûfe Hanım mülakatta belediye azalığına seçilecek kadınların opera, tiyatro, sağlık ve yolların düzeltilmesi konularında çalışacaklarına şüphesi olmadığını belirtmiştir. Gazetenin haberi veriş üslubu da bu hakkın desteklendiğini gösterir niteliktedir: "Şükûfe Hanım İstanbul'da emanetle vilayetin tevhidi ve mevcut vilâyet ve belediye meclislerinin şehir umumi meclisi

[85] "Kadınlarımız Diyorlar ki", *Vakit*, 25 Mart 1930, bkz. EK-2.
[86] *Vakit*, 28 Mart 1930, bkz. EK-3.

şeklinde birleşmesi neticesinde, yalnız İstanbul'da kadınların yeni belediye kanununun bahşettiği haktan istifade edemeyecekleri mütalâası karşısında, kanun maddelerine vukufunu gösteren bir sühûletle vaziyeti hemen tetkik ve tahlil etmiştir: '103 üncü madde: Filvaki, İdareiumumiyei vilâyet kanunun 103 üncü maddesi, yalnız erkeklerin intiahabata iştirak edebileceklerini ve gene onların intihap edilebileceklerini tasrih etmiştir. Bu sarahat karşısında kadınların yeni meclis intihabatına iştirakleri münakaşaya değer. Yalnız, İstanbul'da şehremaneti ile vilâyetin birleşmesi neticesinde kadınların bu haktan istifade edip etmeyecekleri hakkında, tevhit keyfiyetini tespit eden kanunun kati metnini görmediğim için şimdiden birşey söylemeye imkân yoktur. Herhalde bu kanun istisnai bir şekilde teşekkül edecek vilâyet meclisi için intihabat tarzını tespit ederken, bu meseleyi de halledecektir tahmin ediyorum'. Şükûfe Hanım önündeki kâğıtları düzelterek, ilave etti: 'Maamafih, teşkilâtı esasiye kanunun intihabat faslında tadilât icrasına karar verildiğini gazetelerde okudum. Bu müşkülâtı esaslı ve nihaî surette halledecektir. Kadınlara mebus intihap etmek ve edilmek verilince, bu mesele de kendiliğinden halledilmiş olacaktır. Bir kere siyasi haklar, verildi mi, bu şehir meclisine intihap meselesi de, mesele olmaktan çıkar."[87]

Kadınların bu hakkı elde etmesini erkek yazarlar da deskteklemektedir. Örneğin Sadri Etem Bey *Vakit*'in 29 Mart tarihli "Her Erkeğe Nazaran Kadın Nedir?" başlıklı soruşturmasında "Kadın insandır. İnsan = meslek adamı + siyaset adamı + his adamı + eştir. Bugünün kadınları bu sıfatların hepsini almıştır" diyerek çalışmaları onaylar.[88] Yine aynı soruşturmaya M. Zekeriya Bey şu cevabı vermiştir: "Bence kadın dişidir ve iptidai bir mahluktur. Bütün tarakkiyata rağmen kadın henüz bu iptidailikten kurtulamamıştır. Kadın erkekleşmedikçe bu iptidailikten kurtulamayacaktır. Bence mütekâmil kadın erkekleşmiş kadındır."[89]

Bu soruşturmayı ünlü şair Nâzım Hikmet de cevaplar: "Bugün içtimai, iktisadi, siyasi hakları bana müsavi dele, kavga arkadaşımdır ki yarın içtimai, iktisadi, siyasi hakları benimle müsavi olacaktır."

Boks Federasyonu başkanı olan ve kadınları bu sporu seyrettirmeye teşvik eden Eşref Şerif Bey'in aynı soruya verdiği cevap oldukça ironik ve ataerkil söylemi yansıtır

[87] *Vakit*, 29 Mart 1930, Bkz EK-4.
[88] *Vakit*, 29 Mart 1930, bkz. EK-5.
[89] *Vakit*, 30 Mart 1930, bkz. EK-6.

niteliktedir: "Gözüm, kadınlar için fikrimi soruyorsun! Yalnız hisleriyle düşünen bir cinsi fikirle anlatmak güç olmaz mı? Esasen onların yakınında bizler de şuurumuzdan ziyade onlar gibi başsız düşünür olmaz mıyız? Hülasa edelim: Kadın için fikir, kanaat olmaz, yoksa bedbaht erkek kalır mıydı?"[90]

30 Mart tarihli gazetelerde "Kadınlar Belediye İntihabına İştirak Edecekler" başlığı yazılıdır[91]. "Belediyeler lâhiyasının meclisteki 29 Mart tarihli müzakeresinde bazı maddelerin müzakeresi ikmal edilmiş ve bazı münakaşalar olmuştur. Kadınların bu lâhiya mucibince intihabata iştirakini temin eden madde bilâtadil kabul edilmiştir".[92]

Avukat Güzide Hanım'la yapılan mülakatta ise Güzide Hanım, belediyeci kadının en mühim vazifesinin memleketteki çocukları kurtarmak olduğunu söyler: " Kadınların belediye azası olmaları, bu işlerle uğraşmaları Avrupada çoktan halledilmiştir. Avrupa, yarım asırdanberi buna alışkındır. Ve bundan çok istifade edilmiştir. Belediyeci kadının en mühim vazifesi, memleketteki çocuk vaziyetinin hallidir. Çocuklar Avrupada altı yaşına kadar bakım evlerinde bulunduruluyorlar, memlekete müfit fikir ve ruhları, vücutları zinde yetiştiriyorlar. Çocuk demek yarının adamı demektir. Bence bilhassa bu mesele ile meşgul olmak lazımdır. Bilhassa ev işinden başka işle meşgul olan, hariçte çalışmaya mecbur kadınların çocukları için bu bakım evleri o kadar faydalı olacaktır ki! Onları kurtaracaktır. Muhakkak böyle! Düşünün, anası işe gidiyor, evde bakacak kimsesi yok, çocuk ne olacak? Evde yalnız bırakamayan anne komşularına emanet edip sokağa bırakıyor! Toz toprak içinde sabahtan akşama kadar dolaşan çocuk, hem sıhhatinden kaybediyor, hem terbiyesinden. İyi, mükemmel insan yetiştirmek için sonradan tedbir almak, yarım bir tedbir almak olur." Bunlardan başka Güzide Hanım hamamların iyileştirilmesi, belirli günlerde fakir halka bedava açık bulundurulması zorunluluğuna da işaret eder. Hâkimlik ve vekillik konularınında evvela biri derken hepsinin zamanla gerçekleşeceğini ifade eder.[93]

Kronolojik sırayla takip ettiğimiz *Vakit* gazetesinin 31 Mart tarihli sayısında "Hazırlık!" başlığı altında Kadın Birliği'nin belediye aza namzetlerini seçmesi haberi yayınlanır. Bu habere göre "Kadın Birliği İdare Heyeti 30 Mart günü toplanarak

[90] *Vakit*, 31 Mart 1930, bkz. EK-8.
[91] *Vakit*, 30 Mart 1930.
[92] *Milliyet*, 30 Mart 1930.
[93] *Vakit*, 30 Mart 1930, bkz. EK-7.

kadınların belediye intihabına iştirakleri dolayısıyla hazırlık müzakeratına devam etmiştir. Bu müzakereler 3 Nisan Çarşamba gününe kadar intaç edilecektir. Müzakereler arasında kadınlardan belediye azalığına gösterilecek namzetler de tesbit edilmektedir. Bu namzetler fırka tarafından tasvip edildiği takdirde intihap yapılmadan evvel ilân edilecektir. Kadınların ilk devrede üç aza çıkarılacağı şayiası kadınların itirazlarına mucip olmaktadır. Kadınlar bu miktarı çok az buluyorlar ve lâekal kadınlardan 10-15 aza intihap edilmesini istiyorlar. Belediye meclisinin lâvından ve bu meclisin vilâyet meclisiyle tevhidinden sonra, kadınların intihap edilemeyeceği yazılmıştı. Verilen mâlumata göre, Hakkı Şinasi Paşa bu meseleyi Ankara'da görüşerek tereddütlü noktaları hal için lâzım gelen teşebbüste bulunacaktır. Hakkı Şinasi Paşa Ankara'dan döndükten sonra, kadınların fırkaya kayıtlarına başlanacaktır. Kadın Birliği'nin 400 azası derhal fırkaya yazılacaktır. Kadın Birliği'nde bu haberin neşredildiği 31 Mart günü saat 16 da Efzayiş Suat Hanım kadın belediyeciliği hakkında bir konferans verecek, konferanstan sonra Cemal Reşit Bey de bir konser verecektir. Kadın birliği her 15 günde bir belediyeciliğe dair konferans tertip edecektir."[94]

Aynı gazetenin 1 Nisan tarihli sayısında ise "Erkekler, müsterih olunuz! Kadınlar işlerinizi ellerinizden almayacaklar?" başlıklı yazıda bir gün önce Kadın Birliği'nde verilen konferanstan bahsedilir. Habere göre 31 Mart günü saat 16.00'da Kadın Birliği'nde kadınların belediye seçimlerine katılımı dolayısıyla Efzayiş Suat Hanım konferansına şöyle başlamıştır:

"Bugün Türk kadınına yeni ufuklar açan ve zengin bir istikbal hazırlayan pek büyük bir inkılâbın arifesinde bulunuyoruz. İstiklâl harbindenberi hemen hemen her alanda erkekler ve kadınlar yanyana çalışmıştır ve belediyecilik gibi önemli bir mesaide de gene erkeklerle beraber çalışmak şerefine haiz olacağız. İşte Büyük Millet Meclisinden geçmek üzere bulunan belediye kanunu, vatandaşlık hakkımızın beratını elimize verecek ilk ve kati hareket olacaktır. Memleketimizi baştan başa canlandıran büyük inkılâp ve onun mahsulü olan bu kadın hareketi evvelâ Büyük Gazi ve arkasından koşan kahraman askerlerimizin attıkları temel taşı ile kurulmuştur. Fakat unutmamalı ki, o temel taşını bağrına basarak sürüklemeye yardım eden Ankara abidesinde timsalini gördüğümüz imanlı, fedakâr Anadolu kadınıdır.

[94] "Hazırlık!..", *Vakit*, 31 Mart 1930.

Gazinin dehası, askerlerimizin ve Anadolu kadının fedakârlığı hükûmetimizin dırayeti, kadın birliğinin faaliyeti, bütün bunlar on sene evvel aciz ve mağdur bir vaziyette bulunan kadınlarımıza hakimiyeti milliyeden kendilerine düşen hisseyi temin eden kuvvetli amirlerdir."

Efzayiş Suat Hanım sağlık ve ahlâk konusunda kadın polis gerekliliğine de değinerek "birçok sui tefehhüm ve dedikoduya maruz kalan kadın polis meselesinin hakiki manası üzerine bilhassa nazarı dikkatinizi celbederim. Kadın polis zannedildiği gibi kasatura, revolver gibi hiçbir aleti cariha taşımayacak, müsademelere karışmayacak, sarhoşluk hadiselerinde bazı kuvveti göstermeyecek, yalnız zafa kapılan kadınlara doğru yolu gösterecek, kimsesizlerin hamisi olacak, sokak çocuklarının hayatını teftiş ile onlara bir ana gibi rehberlik edecek, böyleleikle umumi ahlâkı vikaye ederek gizli hastalıkların önüne geçmiş olacaktır" demiştir. Haber şöyle devam eder: "Efzayiş Suat Hanım kadınların belediye vazifelerinden bahsederken de bunları söylemiştir: 'Memleketimizin yarısını biz kadınlar teşkil ediyoruz. Bizden beklenilen hizmeti hüsnü ifa etmemiz için cümhuriyet hükûmeti bize de hak veriyor. Bu hakkı istimal ederken birçoklarının ihtiraz ettikleri gibi erkeklerin ellerinden işlerini almayacağız. Yalnız taksimi mesai kaidesine riayet ederek yüklerini hafifleteceğiz. Ve gene bazılarının zannettikleri gibi cisimizi inkâr ederek erkekleşmeyeceğiz. Bilâkis kadınlığımızdan bir zerre bile kaybetmeyeceğiz'. Efzayiş Suat Hanım kadınlara bu hakkı veren Gazi Hz.ne Büyük Millet Meclisine şükranını beyan ettikten sonra konferansına nihayet vermiştir. Konferanstan sonra bir konser verilmiştir. Konserden sonra da iki gündür İstanbul'da bulunan cihan içki aleyhtarı kadınlar ittihadı umumî kâtibi Mis Aynes Slek tarafından bir konferans verilmiştir".[95]

2 Nisan günü Avukat İclâl Hanım "belediyecilik, hakimlik, mebusluk bahsinde kadınlar, şehrimiz hanımsız bir ev gibidir" demiştir.[96]

Aynı gün verilen habere göre, Halk Fırkası'na ilk kadın aza olarak Ankara Musiki Muallim Mektebi muallimlerinden Afet Hanım'ın kabul muamelesi tamamlanmıştır. Afet Hanım 3 Nisan günü Türk Ocağı'nda kadınların seçme-seçilme haklarına dair bir konferans verecektir.[97]

[95] *Vakit*, 1 Nisan 1930; "Efzayiş Suat Hanımın Konferansı", *Milliyet*, 1 Nisan 1930, bkz. EK-9, EK-10.
[96] *Vakit*, 2 Nisan 1930 bkz. Ek-11.
[97] *Vakit*, 2 Nisan 1930 bkz. Ek-12.

2 Nisan tarihli Vakit'te, "Yeni Belediye Kanunu Tasdik Edildiği Gün Tezahürler Yapılacak!" başlıklı yazıda, "Kadınlar birliği belediye kanunun Reisicümhur Hz.nin tasdikine iktiran ettiği gün Taksim'de Gazinin abidesi önünde muazzam tezahürat yapacaktır. Bu tezahürata kadınlar birliği azası, darülfunun kız talebeleri ve kız mektep talebeleri iştirak edecekler ve nutuklar söylenecektir. Birlik müsaade için dün vilâyete müracaat etmiştir. Tezahürat aynı gün Ankara'da da yapılacak ve aynı gün her sene tezahürat tekrar edilecektir".[98]

Afet İnan'ın Türk Ocağı'ndaki konferansı "3 Nisan günü Ankara'nın fikir alemi müstesna bir gün geçirmiştir" cümleleriyle haber yapılır. Haberin devamı ise şöyledir: "Musiki muallim mektebi muallimlerinden Afet Hf. tarafından Türk ocağı salonunda verilen konferans, kadınlarımızın terakkisi önüne açılan inkişaf ufuklarını işaret etmekte olması itibariyle hususi bir ehemmiyettedir. Siyasi hayatta kadın mevzuuna taalluk eden konferansı dinlemek için Reisicümhur Hazretleri, Meclis reisimiz, Başvekilimiz, vekiller, sefirler, mebuslar, profesörler, refikaları ve diğer birçok zevat hazır bulundular. Afet hanım konferansında demokrasinin tam ve kâmil bir tarifini yaptı, demokrasiyi üç sahada tesbit ve izah etti. Demokraside kadının mevkiini anlattı. Konferansın bilhassa son kısımları çok dikkate şayandı. Bu konferanstan alınmış bazı cümleleri naklediyorum:

'Milli hakimiyetin cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün vatandaşlara ait olduğundan şüphe etmeye mahal yoktur; bundan şüphe edenler milli hakimiyette bilhassa intihap hakkı en zayıf olanlardır, düşüncesizlerdir.

Kadınların intihap salâhiyeti umumi harptenberi birçok memleketlerde kendilerine verilmektedir...

Kadının siyasi ehliyetsizliğini idda etmeye hiçbir sebep yoktur, erkeklere ilk nasihatı veren ve ona nüfuz eden kadındır.

Kadın bugün istenilsin, istenilmesin, iktisadi ve içtimai hayata bilfiil gimiştir...

Kadınların sabiler, mecnunlar, meczuplar arasında sayıldığı devrin üzerinden yarım asırdan fazla bir müddet geçmiştir.

Kadınlar intihap haklarını, behemehal alacaklardır.

[98] *Vakit*, 2 Nisan 1930; "Kadın Birliği", *Milliyet*, 3 Nisan 1930, bkz. EK-12, EK-13.

Kadınlar siyasi haklarına malik oldukları zaman hür olduklarını hissetmişlerdir.

Türk kadınlarının memleket işleriyle alâkasını ispat eden misaller bilhassa kurtuluş mücadelesinde az mıdır?

Kadın insandır, aklı başındadır. Kadında adalet hissi vardır. Kadın muktesittir, sulhperverdir. Kadını hor görmek hakkı kimseye verilmiş değildir'.

Afet Hanım konferansının sonlarına doğru kadınlarımızın belediye azalığında yapacakları büyük hizmetlerden, memleketin göreceği faydadan bahsetmiş 'ben bu inanışla yüksek huzurunuzdan çekiliyorum' demiştir.

Afet Hanımın konferansı birçok yerlerinde şiddetle alkışlanmış, sürekli alkışlar arasında bitmiştir. Hanımlarla beraber birçok erkekler de konferansı hararetle alkışlamakta idiler."[99] 6 Nisan tarihli *Milliyet* gazetesi ise İnan'ın konuşmasının tam metnini yayınlamıştır.[100]

Bu haberler yapılırken bir yandan da ülkenin önemli yazar ve tanınmış erkeklerine konu hakkındaki fikirleri sorulmakta ve görüşleri alınmaktadır. 4 Nisan tarihli *Vakit*'teki haber ilginç ve tartışma yaratacak sözler içerir: "Hüseyin Rahmi Bey, hanımlarımızın intihap işlerine karışmaları bahsinde fikrini söylemiş ve 'kadın erkeğe mağlup olmak için yaratılmıştır' demiştir. Hüseyin Rahmi Bey şu açıklamalarda bulunmuştur: 'Erkeğe nazaran kadın, affedersiniz, maryadır; horozla kavgalaşan tavuk, koçla vuruşan koyun pek görülmez. Fakat insanın dişisi çelimsizliğine bakmayarak erkeğiyle didişir. Kendine her cihetle faik gördüğü erkekliğe özeniyor. Bu özenişi erkekliğin faikiyetinini itirafıdır. Bugün saçını kesti, belki yarın pantalon giyecek. Fakat her adımını köstekleyen o bir karış ökçe ne olacak? Boyuna, rengine aklına, suni bir şeyler ilâve etmeden duramaz. Söyleyince bu zihniyet darlığına kızar. Dimağı ve adalî kuvvetleriyle erkekle yarışamayacağını anlayınca var itinasını tuvaletine veriyor. Bu silâhlar bizi öldürsün memnunuz. Yalnız şeklen erkeğe yaklaşmak değil, bu son devirde ricale mahsus mesleklere de atıldı. Avukatlığa, mübaşirliğe, polisliğe, şoförlüğe, pehlivanlığa kadar kalkıştı.

Kadın erkeğe mahkûm olmak için yaratılmış olduğunu unutuyor. Çocuk havzası, süt hazinesi anadır. Dokuz ay cisminin içinde bir cisim taşımaya doğurma sancılarını

[99] "Afet Hanımın Konferansı", *Vakit*, 4 Nisan 1930, bkz. EK-14.
[100] "Afet Hanımın Konferansı", *Milliyet*, 6 Nisan 1930, bkz. EK-15.

geçirdikten sonra uzun müddet kaynaktan yavruyu emzirmeye mahkumdur. Kadına nisbetle hilkatin erkeğe ne kadar bariz bir mümtaziyet vermiş olduğunu inkâr kabil mi? Baba olmaya özenen analar geçemedikleri tabiat sınırı önünde sinirleniyorlar.

Nihayet intihap işlerine karışmak bayrağını açtı, mutlaka güzel, kıyafetleri şık olanları seçecektir. Zayıf iradeli bazı kocaların elinden hayat ve idare direksyonunu alırlar. Kadına teslimi nefseden erkeğin akıbeti gülünç ve ekseriya feci olur. Her iki taraf hayattaki tabii vazife ve mevkilerimizi bilerek makulâttan ayrılmaksızın barışmalı ve çalışmalıyız.' " [101]

Bu tür haberlerin yanı sıra, kadınların kendilerine verilen bu haklardan dolayı memnuniyetlerini bildirdikleri haberler de çıkar.[102] 6 Nisan tarihinde ise "Yarından itibaren hanımlar fırkaya kaydedilebileceklerdir" haberi neşrolmuştur.[103]

7 Nisan tarihli *Vakit*'te "Hanımlara Beyanname" başlığı altında fırka teşkilatının bir gün önce toplandığı ve hanımlara 11 Nisan Cuma sabahı Sultanahmet meydanına gitmelerini bildiren bir yazı yayınlanır. Buna göre Halk Fırkası kaza, nahiye, ocak reisleri bir gün önce fırka merkezinde toplanmışlardır. Toplantıda fırka müfettişi Hakkı Şinasi Paşa kendilerine ocaklara müracaat edecek kadınların usulü dairesinde aza kaydedilebileceklerini ve 7 Nisan'dan itibaren derhal kayıt muamelesine başlayabileceklerini tebliğ etmiştir. *Vakit* gazetesinin aldığı bilgiye göre "Hakkı Şinasi Paşa'nın refikaları Resmiye Hanım 6 Nisan akşamı ikamet ettikleri Moda'da nahiye reisliğine müracaat etmiş, kayıt muamelesi yapılmıştır. Bu suretle İstanbul'da birinciliği Resmiye Hanım kazanmıştır. Kadınlar birliği azaları da oturdukları mahallerde ocaklara müracaat etmişlerdir"[104].

Aynı haberde kadınlara verilen seçme-seçilme hakkı için yapılacak kutlamanın programı da ilan edilir: "Kadınlar birliği heyeti idaresi 6 Nisan'da toplanmış, yeni belediye kanununda kadınlara intihap hakkı verildiği için evvelce icrası kararlaştırılan tezahüratın programını tesbit etmiştir. Tezahürat 11 Nisan Cuma günü yapılacak, kız mektep talebeleri ve isteyen kadınlar Cuma günü sabah saat dokuzda Sultanahmet parkında toplanacaklardır. Saat onda hareket edilecek, Emanet, Fırka, vilâyet, kadınlar birliği önünde beşer dakika durularak Taksime gidilecektir.

[101] "Kadın Erkeğe Malup Olmak İçin Yaratılmıştır", *Vakit*, 4 Nisan 1930.
[102] *Vakit*, 5 Nisan 1930, bkz. EK-16.
[103] *Milliyet*, 6 Nisan 1930; *Vakit*, 6 Nisan 1930, bkz. EK-17, EK-18.
[104] *Vakit*, 7 Nisan 1930.

Taksim'de abideye çelenk koyulacak, hanımlar tarafından nutuklar söylenecektir. 6 Nisan tarihli bir gün önceki içtimada şu beyannamenin neşri ve bütün İstanbul hanımlarına tebliği de kararlaştırılmıştır:

"Türk kadını;

Cümhuriyet hükûmetimizin inkişaf ettirdiği kadınlık bugün bir zafer kazanmıştır. Şimdiye kadar yurdunun bütün felâket ve acı zamanlarında erkeğine yardım eden, tarlalarda, güneş karşısında kavrulan, harp cephelerinde sırtında yaralar açarak sipere koşan bu fedakâr Türk kadını dünkü ihmal ve nisyan felâketinden kurtulmaya ve siyasi haklara da tam bir vatandaş gibi iştirake hak kazandığını göstermek fırsatını bulmuştur.

Türk kadın birliği bu kanaatle siz hemşirelerinden cesaret ve ilham alarak mücadelesine devam etmiş ve ilk muvaffakiyeti olan belediyede intihap etmek ve edilmek hakkını almıştır. Kadın zaferinin ve kadın hakkının tarihe geçtiği bu ilk nümayiş ve tesitte her Türk kadınının bulunmak hakkıdır.

Bu nümayişi tesit için bütün Türk kadınlığının ve kız mekteplerinin iştirakile büyük bir alay tertip edilecektir.

Şehremaneti, Halk Fırkası ve Birlik merkezi önünde nutuklar irat edilecek, Taksim'deki Gazi abidesine bir çelenk vazedilecektir.

Memleketini seven ve hakkına hürmet etmeyi bilen her Türk kadını Cuma günü saat 9 da Sultanahmet meydanına gelmelidir.

Türk kadını; bu hak senin, bu şeref senin, bu zafer senindir. Kadın Birliği."[105]

Vakit gazetesinin "Her Erkeğe Nazaran Kadın Nedir" anketinin 8 Nisan tarihindeki konuğu ise Reşat Nuri'dir. Gazetenin bildirdiğine göre Reşat Nuri Bey soruya "iki sigara arasında" cevap vermiştir: "Eskiler ruh için 'Cenabı hakkın bir sırrı lâtifidir, tarif edilmez' derlerdi. Fikrimce bu tarif kadına gayet iyi uyar." Erkeklerin soruşturmaya verdiği "ilginç" cevaplar devam eder: "Nihayet Mehmet Nurettin (Toplu iğne) de baklayı ağzından çıkarıyor: 'Bir İngiliz mecmuasında şu vecizeyi görmüştüm: Üç şey vardır ki gelir, görünür, giderler; ve gider görünürlerse gelirler: Diplomatlar, yengeçler, kadınlar'. Aynı vecizeyi ben de tekrar ediyorum". Sıra yazar

[105] "Hanımlara beyanname", *Vakit*, 7 Nisan 1930, bkz. EK-19.

Burhan Cahit'tedir [Morkaya]: **"**Aşk politikası, Aşk bahçesi, Coşgun gönül, Bizans gençleri gibi eserlerinde aşk, gönül, kadın, balo ve suvarelerden bahseden Burhan Cahit Bey kadar anketimize cevap verecek vaziyette kimse bulunmadığını zannediyorum. Halbuki Burhan Cahit Bey daha beni uzaktan görür görmez: 'Aman ben kadın hakkında ne lehte ne de aleyhte kendimde birşey söylemek kudretini görmem' diyerek hızlı hızlı yürüdü gitti.[106]

Aynı gün, gazetede "Hanımlar dün muhtelif semtlerde fırkaya müracaat ettiler" haberi yayınlanır.[107]

9 Nisan'da Kadın Birliği'nin eski başkanı Nezihe Muhittin Hanım *Vakit* gazetesine beyanatta bulunur: "Mevcut Kadın birliği azasının intihap hakkını hüsnü istimal edeceğine katiyen imanım yoktur. Mevcut Kadın birliğindeki azalar cahil ve pis süt ninelere benziyor. Kadın birliği asıl benim zamanımda doğdu, benim zamanımda büyüdü. Bu Kadın birliği azaları kim oluyor ki. Miting günü ben de taraftarlarımı götürüp orada bir konferans vereceğim."

Bu sözler üzerine, düşüncesini öğrenmek üzere 8 Nisan günü Vakit gazetesinin bir yazarı Kadın Birliği başkanı Lâtife Bekir Hanımla görüşür. Lâtife Bekir Hanım Nezihe Hanım'a uzun uzadıya cevap vermek istememiş, yalnız bir mısra ile mukabele etmiştir: "Hasmın sitemin anlamamak hasma sitemdir." Lâtife Bekir Hanım Nezihe Hanım'ın mitinge gelip konferans vermek istemesi hakkında da şunları söylemiştir: "Konferanslar bir program dahilinde verilecektir. Tabii hariçten kimse söz alamaz."[108]

17 Nisan'lı *Vakit*'in "Kadın birliğinde asabiyet!" başlıklı yazısına göre, miting hakkındaki umumi tenkit kadınları müteessir etmiş, "Nezihe Muhittin Hanımın ismini ağza aldırmıyorlar" haberi yazılmıştır.[109]

Kadri Raşit Paşa 17 Nisan gecesi verdiği konferansta: "Çocukları kurtarmak istiyorsak kadınları aile ocağına raptetmek çarelerine bakmalıyız" demiş, konferansında bu iddiayı ispata çalışmıştır. Uzman doktorlarımızdan müderris Kadri Raşit Paşa'nın konferansının konusu "Kadınlarımız ve İntihap Hakkı"dır.

[106] *Vakit*, 8 Nisan 1930, bkz. EK-20.
[107] *Vakit*, 8 Nisan 1930, bkz. EK-21.
[108] *Vakit*, 9 Nisan 1930, bkz. EK-22.
[109] "Kadın Birliğinde Asabiyet!", *Vakit*, 17 Nisan 1930, bkz. EK-23.

Konferansta çocukların en ziyade doğuşlarının birinci senesinde yani meme senesinde öldüklerini, anne sütü ile büyütülen çocukların arasında ölüm oranı ilk senede % 5 iken, inek sütü içenler arasında % 50 olduğunu belirtmiştir. Kendisinin bizzat tuttuğu istatistiklere göre on beş, on altı sene önce annelerin % 92,5 oranında çocuklarını emzirirken, 1929 senesinde bu oran % 80'e inmiştir. Bu durum Kadri Raşit Paşa'yı düşündürmüş, bu böyle devam ederse meselenin ciddileşeceğini vurgulamıştır. Paşaya göre çareler aramalı, vaziyeti eski haline "irca" etmelidir. Haber şöyle devam eder: **"**Kadri Raşit Paşa, buna sebep olarak kadınların hariçte çalışmasını görür. Eskiden erkek kâfi derecede kazanırken; kadın, bununla iktifa ediyor, evinde kalıyor, çocuğuyla meşgul oluyordu. Raşit Paşa sözlerine şöyle devam eder: 'Şimdi o da hariçte çalışmaya başlamıştır. Kadının çocuğuyla esaslı surette meşgul olmasını temin için milli serveti ziyadeleştirmek, halkı ferdi zengin etmek, cemiyetler müesseseler teşkil edip doğuran kadına yardım etmek lâzımdır. Hükûmet de kendi bütçesinden yardımda bulunur, vaziyet kurtarılır. Bunlar, çocukların vükayesi için Avrupalıların ittihaz ettikleri hattı hareketlerdir.'

Kadri Raşit Paşa kadınlara intihap hakkı verilmesini de şu sözlerle eleştirir: 'Şimdi bir mesele var. Kadınlara intihap hakkı veriyoruz. Bu, onlara umumi işlere karışmak cesaretini fazlaca verecektir. Ve binnetice halaskâr vaziyetini kaybedecektir. Avrupa, çocukların kurtarılması için mühim servet ve teşkilata maliktir. Halbuki bizim yoktur. Bu, gayet nazik bir noktadır. Bence kadının en güzel vazifesi kendi aile ocağındadır. Bu aile ocağına bağlanma vaziyetini hareketini takviye etmek icap eder. Esasen mesela Fransa, İtalya, Almanya gibi Avrupanın müterakki memleketlerinde de kadınların aile ocağında kalması esası gözetilmiş, tercih edilmiştir.' "[110]

20 Nisan tarihli "Kadınlar Aleminde Bir Tenkide Cevap" başlıklı yazıda Nakiye Hanım'ın Kadınlar Birliği'nin yaptığı mitingin başarılı olmadığından şikâyet ettiği ve pek az kadının hazır bulunduğu bu mitingi "facia" olarak tanımladığı bildirilmiştir. Bu beyanatın yaptığı aksi öğrenmek için 19 Nisan'da *Vakit* Kadın Birliği'ne gitmiş, Birlik üyelerini "hayli asabi" bulmuştur. Haber şöyle devam eder: "19 Nisan'da idare heyetinden Lâmia Refik, Efzayiş Suat, Saime hanımlar bu beyanat dolayısıyla fırka müfettişi Hakkı Şinasi Paşa'yı ziyaret etmişlerdir. Bu beyanat hakkında birlikten Vakit muharririne verilen cevap şudur: 'Nakiye Hanımın bu sözleri söyleyeceğine

[110] "Kadınların Yeri Siyaset Sahası Değil, Aile Ocağıdır!", *Vakit*, 18 Nisan 1930, bkz. EK-24.

kani değiliz. Facia kelimesine de hiç inanmadık. Nitekim Nakiye Hanım bir arkadaşımıza bu kelimeyi kullanmadığını söylemiştir. Başvekil ve Meclis reisi Kâzım Paşa Hz.ne meting münasebetile çektiğimiz telgraflara cevap gelmiştir. Biz dedikodudan ziyade işe ehemmiyet vermekteyiz. Bugün gene toplandık. Kız muallim mektebi müdürü Nebahet hanımın belediyecilik hakkında bir konferans vermesini kararlaştırdık. Bu kabil konferanslara devam edeceğiz.' "[111]

2.3 Serbest Fırkanın Kurulması

9 Ağustos 1930 tarihli *Cumhuriyet* gazetesinde Paris Sefiri Fethi Beyin yeni bir parti kuracağı haberi yayınlanır.[112] Habere göre Fethi Bey, Halk Fırkası'ndan ayrılıp başka bir programla, yeni bir fırka kuracaktır. Gerçekten de 12 Ağustos 1930 tarihinde bu yeni parti Serbest Fırka adıyla kurulur. Serbest Fırka'nın kuruluş aşamalarından ve teşkilatlanma sürecinden bahsetmeden önce, genel durum açısından değindiğimiz konularla bağlantılı olarak, Serbest Fırka'nın kurulmasına neden olan etkenlerin incelenmesi doğru olacaktır. Atatürk gibi ileri görüşlü bir devlet adamının teşvikiyle kurulmuş olan ve yine aynı teşvik ve izinle kısa bir süre içinde yerel seçimlere sokulan ve iktidarı hedefleyen bir partinin, bu kadar kısa sürede kendini feshetmesinin sebeplerini iyi anlamak gerekir.

Serbest Cumhuriyet Fırkası ile ilgili olarak yapılması gereken ilk saptama, beş yıl önce sona eren Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası deneyiminin tersine, bu fırkanın "yapay" bir girişim olmasıdır.[113] Serbest Fırka'nın kuruluşunda, dış dünyaya kendimizi beğendirmek isteğinin önemli bir rolü olduğu açıktır. Denilebilir ki, o yıllar boyunca dış dünyada çok-partili demokrasiler tek model değildi. Sovyet Rusya ve Faşist İtalya'da vardı. Fakat Gazi ve arkadaşlarının kendilerini beğendirmek istedikleri dış dünya, Batı dünyasıydı.[114]

"Türk ileri gelenlerinin sözlerine ve Cumhuriyetin anayasasına karşın, Türkiye'de demokrasi olmayışı Avrupa'da gitgide artan eleştirilere konu ediliyordu. 'Çağdaşlık"ı başka şeylerin yanısıra "Batılılık" diye tanımlayan ve dolayısıyla Batı'nın onayını sağlamak isteyen birçok Türk önderi için bu durum dayanılmaz bir hal almaktaydı. Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Grew, Türk önderlerinin

[111] *Vakit*, 20 Nisan 1930, bkz. EK-25.
[112] *Cumhuriyet*, 9 Ağustos 1930.
[113] Tunçay, a.g.e., s.245.
[114] Tunçay, a.g.e., s.245.

çıkmazını, şu kuşkusunu dile getirerek özetlemiştir: 'Gazi gitgide tek parti sistemini Türkiyenin Avrupa ve Batıya oranla aşağılığının bir işareti diye görür olmuştu. Amerikalı ve Avrupalı yazarlar son yıllarda çoğu kez biçimce Batılı ama gerçekte Doğulu diye tanımlanan Türk diktatörlüğüne geniş yer ayırmışlardır. Gazi dikkatine sunulan bu tanımlamalardan hoşlanmamıştır...' "[115]

Fethi Okyar anılarında, TBMM Reisi Kazım Özalp Paşanın Yalova'da Gazi'nin yanında şunları söylediğini aktarır: "Geçenlerde Viyana'da bulunduğum zaman Neue Freie Presse gazetesi benden mülakat istemiş ve 'Türkiye'de kaç siyasi parti vardır?' sualini sormuştu. 'Bizde yalnız bir fırka vardır' cevabını verdim. Gazeteci hayret etti: 'hükumet işleri sadece bir fırka ile nasıl kontrol edilebilir. O halde sizde parlemento mürakebesi de yok demektir' dedi. Kendisini tatmin için, bizdeki sistemi izah edip, 'Hayır, bizde murakebe vardır, fakat bizim kendimize mahsus tarzımız vardır. Biz hükümeti fırkada ve encümenlerde kontrol ederiz. Böylelikle de ülkemizde çok fırkaların varlığından kopup gelen sakıncaların tesirlerini önledik' dedim. Gazeteci ertesi günü söylediklerimi aynen yazmakla beraber-kendi tabiriyle- 'Şu budalaya bakın: Avrupa'nın ortasında bize parlemento dersi vermeye gelmiş' mealinde bir de fıkra ilave etmişti. Hakikaten bizim meclisin vaziyetini ifade etmek güçtür." [116] Yine Fethi Okyar'ın anılarında, Hariciye Vekili Dr. Tevfik Rüştü Aras, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması haberini "İtalyan Stefani, İngiliz Royter, Fransız Havas, Alman DNB ve diğer ajansların verdiğini, radyolarda sözü edildiğini ve yabancı gazetelerin konuya çok geniş yer ayırdıklarını" söylediği zaman Gazi'nin tepkisi şöyle aktarılmaktadır: "Çok memnun olmuştu. Adeta kendi nefsiyle konuşurmuşcasına eda ile: 'Güzel bir iş yaptık' dedi."[117]

Gerçekten, 19 Ağustos 1930 tarihli *Vakit*'te, *The Times*'tan çevrilerek alıntılanan, "Tek fırka hükümetlerinin son söz olduğunu iddia etmenin moda olduğu bir sırada Gazi'nin verdiği karar son derece enteresandır" sözü gibi yorumlardan Cumhurbaşkanı çok hoşlanmış olmalıdır.[118]

---

[115] J. C. Grew, *Turbulent Era*, Cambridge: Houghton-Mifflin, 1952, s.869, Dışişleri Bakanına 24 Eylül 1930 tarihli yazısından, W. Weiker, *Political Tutelage and Democracy in Turkey: The Free Party and Its Aftermath*, s.58'den nakleden: Tunçay, a.g.e., s.245.

[116] Fethi Okyar, *Üç Devirde Bir Adam*, İstanbul: Tercüman Tarih Yayınları, 1980, ss.396-97; Süreyya İlmen de anılarında Kâzım Paşa'nın bu gezisinde Avrupa parlementolarından utandığını anlatır, Süreyya İlmen, *Hatıralarım 2: Teşebbüslerim ve Reisliklerim*, İstanbul: Hilmi K., 1949, s.35.

[117] Okyar, a.g.e., s.492.

[118] Tunçay, a.g.e., s.245.

Batıya yönelik bu imaj değişikliği isteğinin altında yatan bir neden de, Türkiye'nin Osmanlı borçlarının ödenmesi konusunda içine düştüğü zor durumdan kurtulma isteği olabilir miydi? Ayrıca Türkiye'nin yabancı krediye de ihtiyacı vardı ve muhtemelen Fransa, her iki sorunun da çözüm merkezi olarak görülmüştü. Bu anlamda Batı politikasına yakın ve Fransa ile iyi ilişkileri olan eski bir politikacının, Fethi Okyar'ın yeniden siyasi göreve davet edilmesi, Atatürk'ün Batı'ya bir jest yapma isteği midir? Ancak Cemil Koçak *Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası* adlı kitabında, Batı tarafından yapılan analizlerin bunun bir jest olmaktan çok, siyasi bir taktik olarak algılandığını açıklar.[119]

Dış dünyanın yine doğrudan sayılabilecek bir etkisi Duyûn-ı Umumiye borçlarının temizlenmesiyle ilgilidir. Nihayet, dolaylı bir dış neden de 1929 dünya ekonomik bunalımının yurdumuza da yansımasıydı. İlhan Başgöz, 1929 ekonomik bunalımının Türkiye'de de tarım ürünlerinin değerinin düşmesi sonucunu verdiğini, bununsa siyasal bir bunalıma yol açtığını ileri sürer. Ona göre, Mustafa Kemal Paşa halkın yakınmalarını yatıştırmak için, hükümete muhalif ama kendisine taraftar olan Fethi Okyar'ın bir karşı parti kurmasına izin vermiş, onu meclise sokmuş ve desteklemiştir.[120]

Tek-Parti iktidarının başı (Cumhurbaşkanı), hükümet eleştirisiz ve sorumsuz bir durumda olduğu için, muhalif bir partinin varlığında yarar görmüştür. Ancak, ilk gününden itibaren bütün bu girişimi yapay kılan, yaratılan muhalefetin giderek bir iktidar seçeneği olmasının gerçekten gözardı edilmesidir. Cumhurbaşkanı'nın bakış açısından, ülkenin yararlarıyla Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yararları özdeştir. Dolayısıyla Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın "yaratılması" rejimden çok parti için faydalı olacak diye düşünülmüştür. Bu sayede partinin çürük yanları açığa vurulacak, temizlenecek, dolayısıyla parti güçlenecektir. Fakat, örgütün içindeki bir takım çıkar grupları, bu tasarımın gerçekleşmesinden endişeye düşmüşler ve deneyimin sona erdirilmesinde etkili olmuşlardır.[121]

Yine Cemil Koçak'a göre Atatürk, Serbest Fırka'yı, gerçek bir siyasi parti olarak tasavvur etmemiştir, yazar "bunu düşündüğünü gösteren hiçbir belirti yoktur"[122] der.

[119] Koçak, a.g.e., s. 624.
[120] Tunçay, a.g.e., s. 247.
[121] Tunçay, a.g.e., s. 247.
[122] Koçak, a.g.e., s. 618.

Aksine, Atatürk'ün gözünde Serbest Cumhuriyet Fırkası, Halk Fırkası'nın Cumhuriyet elitleri arasındaki muhalefeti olacaktı.

Tek partili bir rejim içinde, siyasi kişiliklerin güç ve nüfuzlarını kötüye kullanmaları sonucunda meydana gelen suistimallerin önüne geçilemiyordu. Mecliste hükümet ve idare üzerindeki denetimsizlik, bu hale yol açmıştı.[123] Halkın şikayetlerinden yönetimin tam olarak bilgilendirilmediği gerçeği de sözkonusu idi. İçişleri Bakanlığı polis ve istibârat raporları, toplumsal muhalefetin taleplerini ve şikâyetlerini ancak güvenlik ve âsâyiş mülâhazası ile yönetime bildiriyordu. Eğer yönetim yeteri kadar bilgilendirilmediği kanısındaysa, bunun için daha özel kanallar açmayı tercih edebilirdi. 1923 yılındaki İkinci Meclis'in ilk dönemi gibi, Meclis içinde daha serbest tartışmalara yeşil ışık yakılabilir veya basına serbestlik tanınabilirdi. Fakat basın kamuoyuna yönelik bir araç olduğundan riskliydi.[124] Tamamen denetim altında bir muhalefet tercih edilmişti.

Cumhurbaşkanı'nın Başbakan ile olan siyasi ilişkisi de nedenler arasında sayılabilir. Fethi Okyar, İnönü hükumetine karşı siyasi bir seçenek olarak görülmüş olabilir. Atatürk, 1925-1926 yıllarındaki büyük siyasi tasfiyeden sonra, anlaşıldığı kadarıyla Başbakan'ın siyasetinden hoşnut değildir. Şikayet konusu olan bizzat Başbakan ve onun hükumetidir. Serbest Fırka, başbakanın dizginlenmesine katkıda bulunacaktır.[125]

Yeni bir partinin kurulacağı haberi, baskıcı tek parti idaresine alışmış olan toplumda büyük bir şaşkınlık yarattı. Toplum böyle bir kararın, iktidardakilerce normal olarak verilebileceğini tasarlayamadığından, Mustafa Kemal Paşa'nın kendini idare edemeyecek kadar hasta olduğu yolundaki söylentiler hızla yayılıyordu. Gerçi o günlerde Mustafa Kemal Paşa'nın yaşantısı oldukça normal dışı manzaralar göstermiyor ve sabahlara kadar süren ziyafetler sağlığını bozmuyor değildi. Fakat kendini idare edemeyecek duruma gelmemişti. Bu nedenle, Mustafa Kemal Paşa, halkla karşılaştıkça, söylentileri yalanlamak ve sağlık durumunun denildiği gibi kötü olmadığını açıklamak zorunda kalıyordu. Böylece 12 Ağustos 1930'da, Genel Başkanı (Mustafa Kemal Paşa'nın eski fikir arkadaşı) Ali Fethi Bey ve Genel Sekreteri (Mustafa Kemal Paşa'nın çocukluk arkadaşı) Kütahya Mebusu Nuri Bey

[123] a.g.e., s.620
[124] a.g.e., ss.622-623
[125] a.g.e, s.625.

[Conker] olan Serbest Cumhuriyet Partisi kuruldu.[126]

10 Ağustos tarihli haberlere göre Fethi Bey Sefaret'ten istifa ederek proğramını hazırlamaya başlamıştır. Yeni lider "Her şeyden evvel müzmin hale gelen iktisat buhranına çare bulacağız, Mecliste hükümeti açıkça tenkit edeceğiz" demektedir. İsmet Paşa'nın beyanatında "Biz noktai nazarlarımızı ve yaptıklarımızı bilerek ve inanarak takip eden adamlarız. Fethi B. in teşebbüsünü sevinçle karşılarım." demiştir.[127]

Cumhuriyet gazetesinin 11 Ağustos tarihli sayısında ise Cumhurbaşkanı, Fethi Bey'e "İki fırkanın Cumhuriyeti kuvvetlendirecek mücahedesini memnuniyetle müşahede edeceğim" demiş ve "En çok kavgalı olduğunuz geceler sizi soframda birleştireceğim ve bu benim için en yüksek bir zevk olacak!..."[128] teminatını vermiştir.[129]

11 Ağustos'ta Fethi Bey'in Atatürk'e idari hataları anlatarak bir parti kurulması için izin istediği mektubu gazetelerde yayınlanmış, 12 Ağustos'ta da "Serbest münakaşa benim gençliğimden beri aşık ve taraftar olduğum bir sistemdir" cevabını veren Gazi'nin Fethi Bey'e cevap mektubu yer almıştır.[130] Aynı tarihte Fethi Bey'le yapılan röportajda Fethi Bey İsmet Paşa'ya cevaben "Lüzumu kadar sarih olacağım" demiştir. Fethi Bey, şimendiferler siyasetinden, paranın istikrarından, iktisadi

[126] T. Gürkan, *A. U. Gizli Defteri*, s.32, 43, 46; *Atatürkün Söylev ve Demeçleri*: 2/257'den nakleden: Goloğlu, a.g.e, s.280.
[127] *Cumhuriyet*, 10 Ağustos 1930.
[128] *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1930.
[129] Yalovada, konu üzerinde görüşmeler olurken, bazıları, belediye seçimlerinden önce yeni bir partinin kurulmasını doğru bulmuyor ve "önümüzdeki seçimi de siz yapsaydınız da ondan sonra Meclis içinde bir parti bölüştürmesi yapsaydık, daha iyi olmaz mı idi" diyorlardı. Mustafa Kemal Paşa bu görüşü doğru bulmadı ve "Hayır, bu dürüst birşey değildir. Gerekir ki, insanlar önce siyasi rengini, reyini ve kararlılığını apaçık ve milletçe anlaşılır tarzda anlatsın. Mertçe, namusluca davranış budur. Söylediğiniz şekil eski kuruluşlarda denenmiştir. Verdiği sonuçlar milleti acılara, üzüntülere uğratmıştır. Artık biz, bütün bu olayları ve sonuçlarını görmüş tecrübeli insanlar olarak safsata olmuş bu gibi şeyleri uygulayamayız. Bugünün Türk sosyal topluluğu, geçmişin en derin uygarlığının yapıcılığını iddia eden Türk ulusunun bugünkü çocukları, açık ve doğru yolu bulmuşlardır. Açık ve doğru düşünmek, açık ve doğru hareket etmek ve böylece Türkün yüksek politik kuruluşu olan Cumhuriyeti yükseltmekle beraber, bu görüşleri benimseyenler hiç birbirlerine karşıt değildirler. Önmeli olan, bu görüşlerin uygulamada başarılı olmasıdır", "Cumhuriyet Halk Partisi başkanlarıyla çok mücadele edeceklerini tahmin ediyorum. Fakat ben, cumhuriyet esaslarını kuvvetlenmesini sağlayacak olan bu mücadeleleri güvenle seyredeceğim ve şimdiden söyleyebilirim ki en çok kavgalı gibi olduğumuz geceler sizi soframda birleştireceğim", "Bugünden itiraf ederim ki, bu benim için yüksek bir zevk olacaktır" dedi, *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, 2/257; "Çünkü Mustafa Kemal Paşa; 'Özgürlükten doğan bunalımlar ne kadar büyük olursa olsunlar, hiç bir zaman fazla baskının sağlayacağı sahte güvenlikten daha tehlikeli değildirler' düşüncesinde idi", Asım Us, *1930-1950 Hatıra Notları*, s.21'den nakleden: Goloğlu, a.g.e., s. 279.
[130] *Cumhuriyet*, 11-12 Ağustos 1930 (Mektupların tam metni için bkz. EK-26-27.

siyasetten ve dış politikaya katılımdan, fırkaya girenlerden ve partide kadınların da siyaset yapabileceğinden bahsetmiştir.[131] Mülakatta, demiryolu politikası hakkında "Devletin iktisadi ve mali siyaseti, Gazi Hz. ne yazdığım mektupta arzettiğim gibi iyi neticeler vermemiştir. Mesela şimendifer meselesi. Bu, fikrimce bugünkü nesle tahammülünnün derecesini aşan vergiler yükletmiştir. Bundan maada, şimendiferler için yapılan fedakarlıklar nisbetinde inşaatı nafia meydana getirilememiştir. Masrafların mühim bir kısmı, faizlere ve komisyonlara gitmektedir. Bununla şimendifer yapılmasın, bazı mukabil cereyanları nazarı dikkate alarak kamyon sistemi bugünkü ihtiyaca daha muvafık ve ucuzdur, demek istemiyorum. Memleketi şimendifersiz bırakmak, elbette olamaz. Yalnız bugün mü, yarın mı olsun? Mesele budur" demiştir.[132]

Fethi Bey 13 Ağustos'ta[133] fırkanın programını tamamlayarak Cumhurbaşkanı'na takdim etmiş, "Gazi Hazretleri" inceleme sonucunda yeni partinin programını Cumhuriyet Halk Fırkası programından farklı bulmayarak açıklama istemiştir.

Fethi Bey' in tesbit ettiği parti programı 13 Ağustos tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlandığı haliyle şöyledir:

Madde – 1

Serbest Cumhuriyet Fırkası Cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik esaslarına bağlıdır. Bu esasların millet bünyesinde ebedileşmesi gayesidir.

Teşkilatı esasiye kanunundaki hürriyet ve masuniyet haklarını bilaistisna herkes için mer'i tutacak ve hiç bir arızaya uğratmayacaktır.

Madde – 2

Vergiler millet efradının iktisadi teşebbüs kabiliyetini sarsmayacak ve halkın takati hududunu aşmayacak derecede tahfif olunacaktır.

Vergi tarhında daha salim esaslara istinat edilecek ve tahsilindeki yolsuzluklar kaldırılacaktır.

Madde – 3

[131] *Cumhuriyet*, 12 Ağustos 1930
[132] *Cumhuriyet*, 12 Ağustos 1930 (Tam Metiniçin bkz. EK-26).
[133] Bu tarihte yapılan mülakat için bkz. EK 27.

Fırka, devlet varidatının semereli surette sarfına dikkat ve büyük nafıa teşebbüsleri masraflarının yalnız bir nesle tahmilinden içtınap eder.

Madde – 4

Fırka, paramızın kıymetini bir an evvel tesbit için tedbir almak ve memleketimizde iş görmek isteyecek harici sermayeye bu suretle yol açmak azmindedir.

Madde – 5

Fırka, vatandaşların refahına mali ve iktisadi her türlü teşebbüslerine engel olan hükümet müdahalelerini kabul etmez. Memleketin iktisadi hayatının inkişafında her türlü teşebbüs erbabının zahiridir.

Cumhuriyetin menfaatleri için girişilmesi icap eden iktisadi işlerde fertlerin kuvveti gayrikafi görüldükçe, devlet doğrudan doğruya teşebbüs eder.

Liman inhisarı kaldırılacaktır.

Madde – 6

Köylünün ve çiftçinin çok ucuz faizle ve müşkülatsız usullerle para bulması ve iktisadi bünyemizi zayıf düşüren murabahacılıktan kurtarılması fırkanın en büyük maksatlarındandır.

Çiftçinin fedakarlığıle kurulmuş olan Ziraat bankasının memleketin zirai kredi ihtiyacını tatmin edecek bir müessese haline çıkarılması umdedir.

Madde – 7

Dahili sanatların canlanması ve kolaylıkla inkişaf etmesi fırkanın vasıl olmak istediği temel hedeftir. Teşviki sanayi kanunu bihakkın tatbik edilecektir.

Bu kanunun bahsettiği himaye ve kolaylıklar icabında tevsi olunacaktır. Sanayi ve Maadin bankasının kabiliyet ve faaliyeti arttırılacaktır.

Yerli mahsullerin himayesi ve hariç piyasalarda sürümlerinin temini için tedbirler alınacaktır.

Nakliyat ve liman tarifeleri bu maksatlara hizmet edecek surette tanzim olunacaktır.

Madde – 8

Halkın hükümet dairelerindeki işleri azami sürat ve suluhetle gördürülecektir. Rüşve ve sui istimallere karşı bilamerhamet mücadele edilecektir.

Madde – 9

Mahkemelerin süratle iş bitirmesi için sıkı ve devamlı teftişler yaptırılacaktır. Mahkemeler teşkilatında noksanlar bu maksada göre ikmal olunacaktır.

Madde – 10

Fırka, harici siyasetinde Türkiye Cumhuriyetinin komşusu ve bilumum devletlerle münasebetlerinin dostluk ve samimiyet dairesinde cereyan ve takviyesine ve Cemiyeti akvam müessesesile daha sıkı surette teşriki mesaiye ehemmiyet verecektir.

Maade – 11

Fırka bir dereceli intihap usulunün tesisini ve siyasi hukukun Türk kadınlığına da teşmilini müdafa edecektir.[134]

Yeni partinin bu programından sonra haberin devamında halkın partiye olan teveccühünü Fethi Bey'in sözleriyle ispat eder. Buna göre Fethi Bey, "fırkaya girmek isteyenler çoktur. Taşrada şubeler açıp, teşkilat tevsi edilecektir" der. 13 Ağustos tarihli bir başka önemli haber ise Gazi Mustafa Kemal'in, kızkardeşi Makbule Hanım'ın Serbest Cumhuriyet Fırkası'na üye kaydettirmesidir.[135] Bu noktada Atatürk'ün, İsmet Paşa ile Fethi Beye söylediği şu sözleri aktarmak anlamlı olacaktır: "Ben şimdi bir babayım, ikinizde çocuklarımsınız. İkinizin arasında bana göre hiç bir ayrılık yoktur. Benim istediğim sadece memleket işlerinin Büyük Millet Meclisinde açıkça tartışılmasıdır. Büyük Millet Meclisinde, Türk milletinin gözü önünde konuşulamayacak hiçbir iş yoktur." [136]

[134] *Cumhuriyet*, 13 Ağustos 1930.
[135] *Cumhuriyet*, 13 Ağustos 1930.
[136] Asım Us, *Gördüklerim*, s.132'den aktaran: Gologlu, a.g.e., s.281.

2.3.1 Serbest Cumhuriyet Fırkası'na Giren Milletvekilleri

Serbest Cumhuriyet Fırkası daha çok bir Meclis içi muhalefet partisi olarak düşünülmüş ve bu fırkaya katılacak milletvekillerinin sayısı pazarlıklarla belirlenmeye çalışılmıştır. Fethi Okyar'ın anılarına göre Başvekil (Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Reis Vekili) İsmet Paşa, Fethi Bey'e Gazi'nin huzurunda, şimdilik 40-50 arkadaş vereceğini söylemiş ve gelecek (1931) seçimlerde kaç milletvekili istediğini sormuştur. Fethi Bey "Meclis tam sayısının üçte biri kadar olsun" diye 120 milletvekili istemiş, İsmet Paşa 50 demiş, Gazi'nin araya girmesiyle 70'te anlaşılmıştır. (Okyar, s.416-17) Fethi Bey, bu sayıyı "garanti" olarak düşünmekte, geri kalan yerlerde seçim mücadelesine girmek istemektedir; yani 70 milletvekilliği için Cumhuriyet Halk Fırkası aday göstermeyecektir.[137]

Genel seçimlerden önce, Serbest Cumhuriyet Fırkası'na girmesi söz konusu olan 40 kadar milletvekilinin adı İstanbul gazetelerinde yayımlanmıştı. Partinin ideologu Ahmet Ağaoğlu'nun Meclis'te önce küçük bir grup halinde çalışma isteğine karşın, Fethi Bey'in gelişmelerden umuda kapılarak, yeni bir seçim olmadan da Meclis çoğunluğunu sağlayacak kadar katılım beklediği anlaşılıyor[138]. Oysa, Serbest Cumhuriyet Fırkası'na geçen milletvekilleri 15'te kalmış, hatta bunlardan biri yalvar yakar Cumhuriyet Halk Fırkası'na geri dönmüştür.

Serbest Cumhuriyet Fırkası Yasası'nın 16. maddesine göre, Merkez Ocağı bir umumi reis, bir umumi katip ve bir muhasiple dokuz azadan oluşur. Bu on iki kişi şunlardan oluşur[139]:

1. Umumi Reis – Gümüşhane mebusu Fethi (Okyar).

2. Umumi Katip – Kütahya mebusu Mehmet Nuri (Conker)[140]

---

[137] Okyar, ss.416-17'den aktaran: Tunçay, a.g.e., s. 257.
[138] Walter Weiker, *Political Tutelage and Democracy in Turkey – Aftermath,* Leidan: E. J Brill, 1973, s.77'den nakleden: Tunçay, a.g.e., s.258.
[139] Tunçay, a.g.e., s.258.
[140] Mehmet Nuri [Conker]: (1881-1937): Harbiye'den çıkışı 1902, piyade sınıfının on beşincisi. 1917-20 yıllarında Yarbay rütbesiyle Lahey ataşemiliterliği yapmış, sonra Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürü ve Ankara Kumandanı olmuştur. Albaylığa yükselerek 1920 Eylül–1921 Mart tarihleri arasında 41. Tümen kumandanlığı ve Adana valiliği yapmıştır. Atatürk'ün en yakın çocukluk arkadaşıdır. Onun ölümüne değin, sofrasından eksik olmamıştır. TBMM II ve III. dönemlerinde Kütahya, IV ve V. dönemlerinde Gaziantep milletvekilliği yapmıştır; "11 Ağustos 1930 gecesi Yalova'da Gazi 'ani bir kararla' Fethi Beye demiştir ki 'Nuri yeni fırkanın umumi katibi olsun. İşte sana en yakın arkadaşlarımdan birini umumi katip olarak veriyorum. Bu işi Reşit Galip de yapabilir, ama Nuri'nin tecrübesi daha fazladır... [CHF katib-i umumisi] Saffet [Arıkan'a dönerek]... Sen bu

3. Erzurum mebusu Tahsin (Uzer)[141]

4. Şebinkarahisar mebusu Mehmet Emin (Yurdakul)[142]

5. Elaziz mebusu Nakiyettin (Yücekök)[143]

6. Niğde mebusu Ali Galip[144]

7. Kütahya mebusu İbrahim (Dalkılıç)[145]

8. Sinop mebusu Refik İsmail (Kakmacı)[146]

9. İstanbul mebusu Süreyya Paşa (İlmen)[147]

10. Bursa mebusu Senih (Hızıroğlu)[148]

11. İstanbul mebusu Ali Haydar (Yuluğ)[149]

Nuri'yi bilmezsin. Mükemmel erkan-ı harptir'. Oysa, Saffet Bey, Nuri Beyi pek iyi bilir. 1921 Martında orduya silah ve mühimmat mübayaası için gönderildikleri Almanya'da, yanlarında götürdükleri yüz bin altını (bugünkü değeri 1,2 milyar TL) borsada oynayarak birlikte batırmışlar, ama kötü niyetli olmadıkları göz önünde olduğu için bağışlanmışlardır, Tunçay, a.g.e., ss.258-259.

[141] Tahsin [Uzer]: (1879-1939): Eski bir İttihatçıdır. Fethi Bey Abdülhamid'in muhafızıyken, o da Selanik'te Polis Müdürü vekiliydi. Malta dönüşü TBMM'ye İzmir mebusu olarak katılmış; II. dönemde Ardahan, III. dönemde Erzurum, IV.dönemde Konya, V.dönemde yine Erzurum milletvekili olmuştur. Serbest Cumhuriyet Fırkası macerası itibarını hiç yıpratmamış olacak ki, sonradan Üçüncü Umumi Müfettişliği'ne getirilimiştir.

[142] Mehmet Emin [Yurdakul]: (1869-1944): Ünlü millî şâir, II.dönemde Şarkikarahisar, III.dönemde Şebinkarahisar mebusudur. Siyasette korkak davranmış, Serbest Cumhuriyet Fırkası daha kapatılmadan dönmek istemişse de, ancak sonradan Cumhuriyet Halk Fırkası'na geri alınmıştır. IV, V ve VI. dönemlerde Urfa, VII. dönemde İstanbul milletvekili olmuştur.

[143] Nakiyettin [Yücekök]: 1866-1948): Mustafa Kemal Paşa'nın askeri okuldan Fransızca öğretmenidir. III.dönemde Elaziz mebusu iken, IV ve V. dönemlerde Muş'u temsil etmiştir.

[144] Ali Galip (1877–19??): Eski bir jandarma subayıdır. IV. dönemde Niğde'den mebus seçilmiştir.

[145] İbrahim [Dalkılıç]: (1862-1937): Uşaklı bir çiftçidir. III. dönem başında girdiği TBMM'de ölümüne kadar Kütahya mebusu olmuştur.

[146] Refik İsmail [Kakmacı]: (1866-1957): Cumhuriyet Halk Fırkası İstanbul örgütünde önce mutemet, sonra müfettiş iken, 1926 yılı Haziran ayı başında Kırşehir mebusu olarak meclise girmiş, III. dönemde Sinop mebusu seçilmiş, Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan sonra ise siyasetle ilişkisi kesilmiştir.

[147] Süreyya Paşa [İlmen]: (1874-1955): Paşazade ve askerlikten gelme zengin bir işadamıdır. Serbest Cumhuriyet Fırkası kapatıldıktan sonra, iki ay izin isteği reddedilince 15 Aralık 1930'da milletvekilliğinden istifa etmiştir.

[148] Senih [Hızıroğlu]: (1887–19??): Bursalı bir avukattır. İlk kez III. dönemde girdiği TBMM'ye Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan sonra bir daha seçilmemiştir. Fethi Bey'in anılarına göre, Gazi bu zatı vali ve şehreminilikte halefi olan Mithat Bey'le karıştırdığı için kızdığını söylemiş; fakat sonradan da bu karıştırma sürmüş ya da gerçekte hiç olmamış olacak ki, mebusluktan pek olağandışı bir biçimde çıkarılmıştır. bkz. "Meclise Gitmeyen Bir Mebus Iskat Ediliyor", *Cumhuriyet,* 18 Kanunusani 1931. Bu gazete haberine göre Ali Haydar Bey, ticaret ve taahhüt işleriyle uğraşmaktadır. Fethi Bey'in anılarında ise, ömrünü Sultanahmet'in arka sokaklarından birinde bakkallık ederek tamamladığı yazılmaktadır, Tunçay, a.g.e., s.260.

[149] Ali Haydar [Yuluğ]: (1879–19??): Eski İstanbul ve Ankara Vali ve Şehremini'dir. Serbest Cumhuriyet Fırkası'na kendi isteğiyle katılması, Atatürk'ün büyük tepkisine yol açmıştır. Serbest

12. Kars mebusu Ahmet Ağaoğlu[150]

Merkez Ocağı üyesi olmayan SCF'li iki milletvekili:

(13) Ankara mebusu Talat (Sönmez)[151]

(14) Bilecik mebusu Rasim (Öztekin)[152]

Serbest Cumhuriyet Fırkası'na girmişken, parti kapanmadan Cumhuriyet Halk Fırkası'na dönen milletvekili:

(15) Aydın mebusu Dr. Reşit Galip[153]

Kuruluşun ardından Serbest Fırka İzmir, Aydın, Manisa, Balıkesir'de gezilere başlar. 7 Eylül günü Fethi Bey'i İzmir'de 50.000 kişi dinler.[154] Fethi Bey'in nutkunu söylemesi için sadece Atatürk değil, İsmet Paşa da İzmir Valisi'ne telgrafla emir vermiştir.[155]

Cumhuriyet Fırkası'nın ardından, daha dönem tamamlanmadan, devamsızlık gerekçesiyle 19 Ocak 1931'de mebusluktan ıskat edilmiş ve bir daha seçilmemiştir.

[150] Ahmet Ağaoğlu (1869 - 1939): Karabağ (Kafkasya) göçmeni, aydın bir Türkçü'dür. (Samet Ağaoğlu'nun babası). İnançlı bir liberal ve şiddetle anti-Komünisttir. O da Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan sonra siyasetten çıkarılmış, üstelik 1933 Darülfünun ıslahatında yeni üniversitenin dışında bırakılmış, emekliye ayrılmıştır.

[151] Talat [Sönmez]: (1875-1950): Eski bir ittihatçı olup Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın iki devresinde de Ankara'yı temsil etmiştir. Ardahan mutasarrıfıyken TBMM II. döneminde bu livadan milletvekili çıkmış, III. dönemden itibarense Ankara mebusu olmuştur.

[152] Rasim [Öztekin]: (1874-1933): Fethi Bey'den sonra II. Abdülhamid'in Selanik ve İstanbul'da muhafızlığını yapmış, emekli jandarma albayıdır. I. dönemde Cebelibereket, II. dönemde Ertuğrul, III. dönemde Bilecik mebusu iken, Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan sonra Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Kütahya mebusu olmuştur.

[153] Dr. Reşit Galip (1893-1934): Rodosludur. Hüseyin Ragıp Baydur'un kardeşidir. Eski bir Teşkilat-ı Mahsusacı ve tutkulu genç siyasetçilerdendir. II, III ve IV. dönemlerde Aydın milletvekilliği, Serbest Cumhuriyet Fırkası'na girip çıkışından sonra, bir süre de Maarif vekilliği yapmıştır.

[154] *Cumhuriyet*, 8 Eylül 1930; Goloğlu bu konuda şunları yazar: "Serbest Cumhuriyet Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi'nin gövde gösterisine ve Başbakanın konuşmasına birkaç gün sonra İzmir'de karşılık verdi. Parti Genel Başkanı Fethi Beyin, 4.9.1930'da, Parti teşkilatını kurmak üzere İzmire gidişi karşı gövde gösterisine sebep oldu. Deniz yoluyla İzmir Limanına varan Fethi Beyi bir eşi daha görülmemiş bir halk kalabalığı, eşi görülmemiş sevgi gösterisiyle karşıladı. Fethi Beyle birlikte İzmire gitmiş olan, Serbest Parti yönetim kurulu üyesi Kars mebusu Ahmet Bey (Ağaoğlu), eşine gönderdiği mektupla durumu şöyle anlatıyordu: "Halk tarafından karşılanmamızı görmeliydin. Deniz kıyısına en az kırk bin kişi gelmişti. Gemimiz daha uzaktayken gösteriler başladı. Yaşasın Gazi, Yaşasın Fethi Bey, Yaşasın Serbest Fırka sesleri her yanı çınlatıyordu. Hesapsız kayıklarla bize doğru geldiler ve gemi istilaya uğradı ellerimizi, elbiselerimizi öpüyorlardı. Sıkıştırılmaktan bayılacak hale geldik. Zorla karaya çıkabildik. Karada da aynı hücuma uğradık. Otomobilin üstüne çıkanlar oldu. Gece yarısına kadar otelimizin çevresi insanlarla dolu idi. İlçelerden, bucaklardan hey'etler geliyor. Şehirdeki beş gazeteden dördü bizim tarafa geçmiş", Ağaoğlu, *Serbest Fırka Hatıraları*, ss.46-48; Goloğlu, a.g.e., s.284.

[155] *Cumhuriyet*, 7 Eylül 1930, bkz. EK-28; "İzmir Valisi Kazım Paşa ise; çok partili politikayı aklına sığdıramıyor ve Serbest Partililere karşı adeta cephe alıyordu. Fethi Beyi karşılamadığı gibi, ziyaretine geldiği zaman da makamında bulunmamış ve ziyarete de gitmemişti. Sadece, Fethi Beyin yapacağı

Hızla büyüyen kuşku, iktidarı yitirmek korkusu içinde olanları öylesine sarar ki, tek kurtuluş ümit ve çaresi olarak Mustafa Kemal Paşa'yı görürler ve onu da bu duygunun içine sokmaya çalışırlar.[156] Yunus Nadi, Cumhurbaşkanı'na açık bir mektup yayınlayıp Muhalefet Partisi'nin de Mustafa Kemal Paşa'yı kendine maletmeye çalıştığını belirtir ve Mustafa Kemal Paşa'nın hangi partiden olduğunu açıklamasını ister.[157] Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa bir açıklamada bulunarak: "Ben Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Başkanıyım. Cumhuriyet Halk Partisi Anadoluya ayak bastığım andan itibaren kurulup benimle çalışan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'nin evladıdır. Bu kuruluşa tarihle bağlıyım. Bu bağı çözmek için hiçbir sebep ve gerek yoktur, olamaz. Resmi görevimin bitiminde Cumhuriyet Halk Partisinin başında fiilen çalışacağım. Bu noktada tereddüde yer

---

konuşmayı ve konuşma nedeniyle kurulacak mitingi nasıl önleyeceğini düşünüyordu. Sonunda Serbest Cumhuriyet Partisi Genel Başkanı Gümüşhane Mebusu Fethi Beye bir tezkere göndererek, yapılacak mitingten vazgeçmesini istedi. Fethi Bey, bunu, Ankaradan çıkarken aldığı talimat gereğince Gaziye bildirdi ve mitingi iki gün sonraya erteledi. Sabaha karşı Mustafa Kemal Paşadan şu cevap geldi: "anlıyorum ki, sana nutkunu söyletmek istemiyorlar. Fakat sen, ne olursa olsun, nutkunu söyleyeceksin ve karşılaşacağın engeli hemen bana bildiereceksin. Asayişin sağlanması için Başbakan, İçişleri Bakanı, İzmir Valisi gerekli tedbirleri almakla yükümlüdürler". Aynı saatlerde İzmir Valisine de gerekli emir gelmiş olacak ki, Vali Kazım Paşa birdenbire tutumunu değiştirmek zorunda kaldı ve ilk günden beri Fethi Beyle samimi ilişki kurmuş olan İzmir Müstahkem Mevki Komutanı Hüseyin Hüsnü Emir Paşa (Erkilet) aracılığı ile Fethi Beyden özür diledi ve mitingteki konuşmasını yapmasını bizzat rica etti, Goloğlu, a.g.e., s. 284; "Fethi Beyin konuşturulmasına engel olmanın imkanı kalmadığını, Fethi Beyin konuşma hakkına ve imkanına sahip olduğunu gören ve anlayan Halk Partililer, hiç olmazsa kalabalığın büyük olmaması için tedbirler almaya başladılar ve bir kısım halkı, Fethi Beyin konuşması diye, kendi konuşmacıları Adalet Bakanı Mahmut Esat (Bozkurt) Beyin bulunduğu başka bir meydana götürdüler. Fakat toplanan halk, Serbest Partili Fethi Beyi beklerken, karşılarında Halk Partili Mahmut Esat Beyi görünce büyük bir tepki ve sinirlilikle oradan ayrıldılar ve Serbest Partiye sevgi gösterileri yaparak şehre doğru ilerlediler. Halk Partisi binasının önünden geçerken, Halk Patililere ağır sözler söylediler. Serbest Partililerden "para ile tutulmuş sarhoşlar" diye söz eden Anadolu Gazetesinin idarehanesine yöneldiler ve idare binasını taşladılar idare binasının çevresi dört yandan akın edip gelmiş büyük bir halk topluluğu ile sarılıp dolmuştu. İşte ne oldu ise bu sırada oldu. İdare binasına yerleştirilmiş olan güvenlik kuvvetleri halkın üzerine ateş açtılar. 14 yaşında bir öğrenci vuruldu. Can çekişen oğlunu kucaklayan baba, onu Fethi Beyin kaldığı otele getirdi, Fethi Beyin ayağının önüne koydu, bütün halk ağlarken "İşte size bir kurban, başakalarını da veririz. Yalnız sen bizi kurtar" dedi. Ve tarihe, özgürlükten yoksun insanların bunalmışlığının eşsiz bir örneğini mal etti. Olay, kısa sürede, İzmirin her yanında duyuldu, halktaki küskünlük ve sinirlilik son dereceye vardı. 7.9.1930 günü yapılan mitingteki kalabalık yüz bini bile çok aştı. Büyük güvenlik tedbirleri ve kordonu içinde konuşan Fethi Bey, kendi parti programının esasları içinde Başbakan İsmet Paşaya cevap verdi, Hilmi Uran, *Hatıralarım*, s.214; Kandemir, *Serbest Fırka*, ss.80-92; "İzmir olayları iktidar çevrelerinde derin bir şaşkınlık ve büyük bir kızgınlık yarattı. Köktenci Halk Partililer, Serbest Partililere düşman gözüyle bakıp küstüler. Mesela; Bilecik Mebusu Rasim Bey, Mustafa Kemal Paşının sevdiği bir silah arkadaşı idi ve onun emriyle Serbest Partiye girmişti. Herkesle de dost geçinirdi. Bir gün Halk Partili bir mebus arkadaşına; "Seni severim sakın bugünlerde bana yaklaşma. Ben şimdi veba mikrobu gibi bir şey oldum" demek zorunda kaldı", Asım Us, *1930-1950 Hatıra Notları*, s.20; "Halkın Serbest Partiye akını devam ediyordu. Halk Partisinin karşısında şimdi bir parti değil, büyük bir halk topluluğu vardı. Toplumun tek partili yönetime karşı duyduğu küskünlüğü yeterince bilememiş, hesaplayamamış olanlar eşsiz bir kuşku ve korku içine düştüler", Goloğlu, a.g.e., s.285.

[156]Goloğlu, a.g.e., s.286.

[157] *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1930.

yoktur. Fakat benim bu esas durumum bir yıl sonra sona erecek olan bu günkü geçici görevimin bana yüklediği tarafsızlığı bozamaz. İşaret olunan olaylar arasında, İzmirde bir Gazete idarehanesine ve Cumhuriyet Halk Partisi Merkezine her ne sebep ve suretle olursa olsun yapılmış saldırılardan ve hükümet otoritesine karşı bazı düşüncesizlerle yapılan çirkin tecavüzlerden çok üzüldüğümü tahmin etmek güç değildir. Bu üzüntümü, akan kanlar ve yiten hayat şiddetlendirmiştir. Bu gibi saldırılar ve kışkırtmalar, Cumhuriyet Kanunları'nın kovuşturmasından kurtulamazlar" der.[158]

[158] *Atatürkün Söylev ve Demeçleri*, C.4, s.545'ten nakleden: Gologlu, a.g.e., s.286.

3. BASIN VE BELEDİYE SEÇİMLERİ

1930 seçimlerinin ilk zamanlarında basın taraf olmak yerine durumu gözleme, gelişmeleri takip etme stratejisi izlemiştir.[159] Serbest Cumhuriyet Fırkası, umulmadık bir hızla yayılıp toplumdan destek bulmaya başlayınca, bir zamanlar Çerkez Ethem'le birlikte Eskişehir'de *Seyyarei Yeni Dünya* adlı komünist eğilimli bir gazete çıkarmış olan Arif Oruç'un *Yarın* gazetesi ile Zekeriya Sertelin yazı işleri müdürlüğünü yaptığı Selim Ragıp Emeç'in *Son Posta* gazetesi iktidara karşı muhalefet basını niteliğini kazanırlar.[160] Yunus Nadi'nin *Cumhuriyet*'i,*Akşam*, *Hakimiyeti Milliye* ise İstanbul ve Ankara basınında iktidarı destekleyen gazetelerin başında gelir. İzmir'de ise *Yeni Asır*, *Hizmet* ve *Halkın Sesi* gazeteleri Serbest Fırka taraftarı yayın yaparken, sadece *Anadolu* gazetesi Halk Fırkası yanlısı yayın yapmıştır.

3.1 Adaylar

Serbest Fırka'nın ve Halk Fırka'sının aday profiline bakmadan önce, iktidar ve muhalefet yanında yer alan toplulukların karakteristik özelliklerini incelemek anlamlı olacaktır. Bunun sebebi ise, 1930 seçimlerinin yerel bir seçim olmasına rağmen, toplumun bir kısmının iktidara, diğer kısmının da muhalefete ve muhalefeti destekleyen sınıflara tepkisinden kaynaklanan tutumun seçimi, bir genel seçim havası içine sokmasıdır. Gerçekten, iktidar ve muhalefet partileri de bunun bir yerel seçim olduğunu unutmuş ve bazı bağımsız adaylar dışında belediyecilik adına projeler sunup halkı bilgilendirmemişlerdir. Böylelikle bu seçimler için, belediye projelerinin anlatılmasından öte, iki parti arasındaki iktidar mücadelesinden söz etmek doğru olacaktır.

Serbest Fırka'ya olan eğilimin sebeplerini, Serbest Fırka'nın parti programı veya yaptığı propagandadan çok, halktaki bıkkınlık ve küskünlükte aramak gerekir. Çünkü Serbest Fırka çevresinde toplanan büyük kalabalıktaki ortak noktalar, genellikle ekonomik sıkıntı ve tek parti sistemine karşı olan tepkiden ibaretti. Yoksa, bu yeni

[159] Balkaya, a.g.e., s.138.
[160] Goloğlu, a.g.e., s.282.

partinin seçmenleri, iki partinin de programını okumuş, aradaki farkları görmüş, birini kendi düşüncelerine uygun bulmuş ve bu yüzden o partiye girmiş kimseler değildi. Bu topluluğun içinde birçok farklı düşüncede olanlar; idealistler, dargınlar, samimiler, demokrasi âşıkları, öç alma heveslileri, kötü niyetliler, fedakârlar, çıkarcılar, anarşistler, kışkırtıcılar, özgürlük özlemi çekenler, özgürlükte aşırı istekliler, aşırı solcular, aşırı sağcılar ve geçim sıkıntısı çekenler vardı. Bununla beraber bütün bu insanları bir arada tutan tek etken "özgürlük"tü ve bu duygu tüm ulusu sarmak üzereydi. Öyleki; özgürce yazılar yazan ve haberler yapan bütün gazeteler, amaçlarının ne olduğu bilinmeden, düşünülmeden okuma-yazma bilmeyen halk tarafından kapışılıyor, sonra okutup dinletecek biri aranıyordu. Bazı yerlerde genç öğrenciler de bu önüne geçilmez tatlı duygunun etkisine kapılmıştı, Serbest Parti'ye yaptıkları kaçamak ziyaretlerde gazete okuma görevini yerine getiriyorlardı.[161]

Cumhuriyet Halk Fırka'sının aday profiline baktığımızda genellikle eski adayları, bürokratları ve Serbest Fırka'da da olduğu gibi kadın adayları görmekteyiz. Halk Fırkası, belediye hizmetleri için 61 kişinin seçileceği İstanbul'da yedeklerle beraber 182 kişilk bir liste hazırlamıştır. Bu listede 58'i erkek, 3'ü kadın olmak üzere toplam 61 asil aday vardır. Parti, 22 kişiyi Belediye Meclisi'nde görevde bulunanlardan seçmiştir. Halk Fırka'sının kadın adayları ise şu isimlerden oluşur: Beyoğlu'ndan Nakiye Hanım, Eminönü'nden Sani Yaver Hanım, Fatih'ten Kadınlar Birliği Başkanı Lâtife Bekir Hanım, Kadıköy'den Safiye Hüseyin Hanım, Beykoz'dan Seniye İsmail Cenani Hanım. Halk Fırkası azınlıklardan hiç aday göstermemiştir.[162]

Halk Fırkası İzmir'de dördü kadın olmak üzere toplam 76 aday ilan etmiştir. Parti Konya'da ise beş kadın aday göstermiştir: Muninme Fahrettin, Radiye İzzet, Munibe Hüsamettin, Nefise Ahmet ve Naciye Fiham Hanım. Adana'da ikisi avukat eşi, biri doktor eşi olan Leman, Mebrure ve Esra Hanım olmak üzere üç, Edirne'de Sureyya ve Huriye hanım olmak üzere iki kadın aday gösterilmiştir. Diyarbakır'da 40 adaydan yedisi kadındır. Erzurum'da beş kadın Halk Fırka'sından aday gösterilmiştir.[163]

[161] Goloğlu, a.g.e., s.286.
[162] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.
[163] Çolak, a.g.e., s.123.

Serbest Fırka İstanbul'da toplam 117 aday göstermiştir. Adayları meslekleri açısından incelersek şu sonuç çıkar: 27 emekli memur ve subay, 13 avukat, 13 tüccar, 6 hekim, 5 esnaf, 4 çiftçi, 4 gazeteci, 3 emlâk sahibi, 2 bankacı, 2 eski milletvekili, 2 mühendis, 2 mimar, 2 il meclis üyesi, 1 belediye meclis üyesi, 1 eczacı, 1 eski Duyûn-ı Umumiye müfettişi, 1 noter yardımcısı. Emekli memurlar arasında 2 müsteşar, 1 vali, 1 belediye başkanı, 1 yargıtay başkanı, 2 elçi, 1 dahiliye teftiş reisi vardı. Serbest Fırka İstanbul'da 4 kadın aday göstermiştir. Kadınlardan Beyoğlu'dan Makbule ve Nezihe Muhittin Hanım (Kadınlar Birliği Eski Başkanı) ile Suat Derviş Hanım aday olmuştur.[164]

Yeni parti, azınlıklardan altısı Rum, dördü Ermeni ve üçü Yahudi olmak üzere on üç kişiyi aday göstermiştir: Eski mebus Orfanidis, Panciri, Avukat Marko Naum, Avram Naum, sabık Sisam Beyi Vecteri, Rum Spor Kulübü Reisi Pantazidis, tüccar Arpacıoğlu Nikola, Hirant, tüccar Kazanciyan, Levon Ziver.[165]

İzmir'de gösterilen 77 adayın meslekleri ise şöyledir: 31 tacir, 7 avukat, 7 hekim, 3 emlâk sahibi, 2 eczacı, 2 emekli memur, 2 gazeteci, 1 bankacı, 1 veteriner, 1 çiftçi, 1 dişçi, 1 esnaf, 1 fabrikatör, 1 mühendis. Bu adayların üçü kadın, dördü de azınlıklardandır. Kadın adaylar: Ahenk sahibi Cevriye İsmail, Hasene Nalân, Rebia Arif Hanım.

Adana'da biri kadın olmak üzere toplam 30 aday gösterilmiştir, bunlar; 3 tacir, 2 emekli, 1 fabrikatör, esnaf, gazeteci, mühendis hekim ve avukatlardan oluşmuştur.[166]

3.2 Türk Basınında 1930 Belediye Seçimleri

Tezin bu altbölümünde , olayların akışını daha rahat takip edebilmek için basın gün gün kronolojik olarak incelenecektir. 1930 seçimleri, Cumhuriyet tarhinin ilk çok partili yerel seçimi olduğu için, seçim sürecinde değişik toplumsal ve siyasi olaylar meydana gelmiştir. Özellikle iktidar partisinin seçime müdahale ettiği ve baskı uyguladığına dair iddialar basının gündemine sıklıkla yansımıştır. Bunun dışında seçim sürecinde bürokratların, adayların, kolluk kuvvetlerinin ve vatandaşların da karıştığı olaylar haberler aracılığıyla incelenecektir. Seçim süreci içinde yaşanan

[164] Cumhuriyet, 5 Ekim 1930; Çolak, a.g.e., s.131.
[165] Çolak, a.g.e., s.131.
[166] Çolak, a.g.e., s.131.

olumsuz olayları, yolsuzlukları ayrı bir başlık altında toplamamızın sebebi, basına yansımış haberler arasındaki sürecin bütünlüğünü koruma isteğidir.

1 EKİM

1930 belediye seçimleri, Eylül ayı sonu/Ekim ayı başında başlamıştır. Seçim sürecini basın aracılığıyla inceleyeceğimiz bu bölümde, 1 Ekim tarihinden itibaren seçimle ilgili haberlere gözatılacaktır. Böylelikle, yapacağımız bu seçim günlüğü sayesinde 1930 belediye seçim sürecinin nasıl geliştiğini daha iyi anlama olanağımız olacaktır.

1 Ekim tarihinde seçimlerie ilgili karşımıza çıkan ilk haberlerden biri, *Yarın* gazetesinin "İsmet Paşa'nın Yeni İktisat Vekili Dinleyenleri Bir Hayli Esnettikten Sonra Şeker Fabrikalarının Faidesinden Bahsetti" başlığını taşır. *Yarın*'ın da yer alan "İsmet Paşa Yeni Fırkaya Cevap Veriyor. Fakat Cevaplar Kuvvetli Değildir" yorumunun yapıldığı bir başka haber ise gazetenin muhalif tarafta olduğunun bir kanıtıdır[167]. Aynı tarihli başka bir haberde *Yarın* gazetesi "Bütün Teşkilatına Rağmen C.H, S.C'e Nasıl Mağlup Oluyor?" başlığını atmış, ekseriyetin Serbest Cumhuriyet Fırkası'nda olduğunu, Osmaniye Bağçe kazasında belediye seçimlerinin bittiğini, Halk Fırkası'nın ancak dört adayının kazanabildiğini yazmıştır. Yarın'a göre çoğunluk Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndadır, vilâyet merkezinde ise oylar "müstakiller"e verilmektedir[168].

Seçim süreci boyunca halk arasında şiddet olayları ise devam etmektedir. "İş Kafa Yarmağa mı Kaldı?" başlıklı haber "Silivri'de belediye intihabı için halk rey verirken Halk Fırkası mensuplarından Hüseyin Efendi SCF taraftarı İsmail Efendinin kafasını yarmıştır" şeklinde devam eder.[169] Bu olayda muhalefet yanlısı gazeteler, kendi sempatizanlarının yaralanma olaylarını yayınlarken, iktidar yanlısı basın ise muhaliflerin yaptığı taşkınlıkları gazetelerine yansıtacaklardır.

1 Ekim tarihli *Yarın* gazetesinin "İntihabat İşlerinde Hanımlar da Faaliyete Geçtiler" başlıklı yazısında, "belediye intihabatı yaklaştığından Serbest Cumhuriyet Fırkası merkezindeki faaliyete birçok hanımlar da iştirak etmişlerdir" denir. Haber şöyle devam eder: "Nezihe Muhittin, Suat Derviş, Fahrinisa İzzet, Meliha Nadiye Necmettin ve daha birçok hanımlar toplanmışlar, intihabat için hanımlardan

[167] *Yarın*, 1 Ekim 1930, bkz. EK-29.
[168] *Yarın*, 1 Ekim 1930, bkz. EK-30.
[169] *Yarın*, 1 Ekim 1930, bkz. EK-30.

müteşekkil propaganda heyetleri teşkiline karar vermişler, daha birçok başka mukarrerat ittihaz etmişlerdir. Ezcümle, Suat Derviş ve Nezihe Muhittin hanımlar tarafından İstanbul'un muhtelif yerlerinde hanımları intihabat işlerinde tenvir edici konferanslar verilmesine karar verilmiştir. Hanımların intihabat için gösterdikleri alâka pek büyüktür". Habere göre 1 Ekim tarihinde birçok kadın Serbest Cumhuriyet Fırkası'na müracaat ederek üye kaydedilmiştir.[170]

1 Ekim tarihli haberlerde Anadolu'nun başka şehirlerindeki seçim olaylarından da bahsedilmiştir: "Balıkesir SCF intihap yolsuzluklarını birer birer sayarak Balıkesir valisini protesto edior ve intihabı nasıl işkâl ettiklerini anlatıyor!.."[171]

Seçimlerin İstanbul'dan sonraki en büyük merkezlerinden olan İzmir'de de çeşitli olaylara şahit olunur. Yarın'ın "İzmir Hadiselerinden Dolayı Hükûmet Gazetesinin Muhakemesi" başlıklı haberinde **"**Fethi Bey'in İzmir teşrifinde 'para ile tutulmuş sarhoşlar para ile bağırtılan sarhoşlar' gibi yazılar yazarak efkârı umumiyeyi tehyiç ve Fethi Bey'in nutkunu tahrif eden (Anadolu) müdürü İbrahim Bey asliye cezada muhakeme edildi[ği]"ni öğreniriz.[172]

5 Ekim tarihinde İstanbul seçimleri başlayacaktır. 5 Ekim tarihine kadar meydana gelen olayları takip etmek, bize İstanbul seçimlerinin hayli hararetli geçeceğini göstermektedir..

2 EKİM

İstanbul milletvekili Hamdullah Suphi Bey'in parti grubunda yaptığı konuşma "gazetelere parça parça ve yanlış geçtiği için", *Hakimiyeti Milliye* bu konuşmayı 1 ve 2 Ekim tarihlerinde tam olarak yayınlar. Yaptığı konuşmada Hamdullah Suphi Bey yeni fırka hakkında şunları söylemiştir: "Yeni fırka hakkında da bir kaç sözümü dinleyeceksiniz: Senelerce bizimle beraber çalıştıktan sonra aramızdan çıkmış ve karşı bir zümre vaziyetinde mevki almış olan bazı arkadaşlarımız var. Sayıları çok mahduttur. Bunlarla bizim aramızda serbesti ve halkçılık fikriyle beraber, milliyetçilik yeni bizim zümrelerimizden daha geniş tuttuklarını gösterir emareler de var. Bu farklar ne olursa olsun esaslarda onlar da bizim gibi cümhuriyetçidir, ve lâyiktir. Bence Türk münevverlerinin etrafında toplanacağı ana bayrak bu

[170] *Yarın*, 1 Ekim 1930, bkz. EK-30.
[171] *Yarın*, 1 Ekim 1930, haberin tamamı için bkz. EK-30.
[172] *Yarın*, 1 Ekim 1930, bkz. EK-31.

cümhuriyetçilik ve lâyikliktir. Onlar bizi hataya düştükçe ikaz eder, biz onları kendi kanaatlerine samimî olarak mensup olmayan kimselerin kendi sınıfları içinde mevki alabilmelerine karşı ikaz edersek, birbirimize çok hizmet etmiş oluruz. Fakat ben açık murakabenin, evvela kendi fırkamız içinde yer bulmasını bugünkü vaziyete çok tercih ederdim." Haber şöyle devam eder. "Hamdullah Suphi Bey nutkunun sonunda askerlik mücadelelerini en bedbaht zamanlarlarda daima kendi silahına şeref verecek bir muvaffakiyetle bitiren eski milletimizin şimdi de fikir mücadelesinin ağır imtihanına çağrıldığı yorumunu yapar. Hamdullah Bey'e göre memleket ve dış âlem bu ağır imtihandan nasıl çıkacağımızı dikkatle ve merakla beklemektedir. Hamdullah Bey nutkunu 'bu işi de başarabilirsek bizim neslimize ne mutlu!..' sözleriyle bitirmiştir." [173]

2 Ekim günü ise *Yarın* gazetesinde, İstanbullular'a hitaben Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın bir beyannamesi yayınlanmıştır: "Ey İstanbul'un temiz ve şerefli insanları; ey büyük kalpli köylüler ve şehirliler... İntihap başlıyor. İntihap günü nüfus tezkirenizi alıp sandık başına koşunuz...

Ey İstanbul'un hür ve cesur insanları... Belediye azalarını seçmek sizin hakkınızdır. İntihap hakkınızı kullanmaktan çekinmeyiniz. Hiçbir kuvvet sizi bu haktan mahrum edemez... Hiçbir kimse istediğiniz adamları seçmekten sizi alıkoyamaz.

Vatandaşlar, sehir meclisi azalarını serbestçe, istediğiniz gibi seçiniz. İntihap kâgıdını doldurduktan ve imzaladıktan sonra sandığa atınız. Okuma yazma bilmeyenler emniyet ettikleri insanlara okutsunlar ve yazdırsınlar.

Vatandaşlar, kendinizden daha emin bir insan, vicdanınızdan dahabüyük bir rehber olur mu?.. Azaları seçerken yalnız vicdanınızın sesini dinleyiniz...

Haydi İstanbul vilâyetinin temiz ve şerefli ahalisi... Belediye namzetlerinizi seçmeye gidiniz hakikat sizin rehberiniz, muvaffakiyet sizin eseriniz olsun...

İstanbullular, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın size söyleyeceği son söz şudur: "Kanaat ve Hürriyet"

[173] "Hamdullah Suphi Beyin Fırka Grubunda Nutku", *Hakimiyeti Milliye*, 1, 2 Ekim 1930, bkz. EK-32-33.

Serbest Cumhuriyet Fırkası İstanbul vilâyet ocağı."[174]

Yarın gazetesinin "İki Fırka Arasındaki Fark" başlıklı haberinde, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın teşkilatının bulunmadığı yerlerde halkın bir tek oy vermediği ve seçime katılmadığı yazılmıştır: "Zonguldakta Serbest Cumhuriyet Fırkası henüz teşekkül etmedi. Halk o derece yeni fırkaya taraftardır ki intihap başlamış, fakat bu intihapta Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın namzedi olmadığından kimseye rey vermemiştir. İşte böyle Halk Fırkası namzetlerine de rey vermediğinden intihap tehir olunmuştur."[175]

"Fırkacı Hanımlar!" başlıklı yazıya göre ise, İstanbul'un bütün kadınları Serbest Cumhuriyet Fırkası taraftarıdırlar. Habere göre büyük bir çoğunluk, yeni parti lehine faaliyete geçmiştir: "Serbest Cumhuriyet Fırkası hanımları 1 Ekim günü toplandıkları zaman belediye intihabatı için şu tertibatı almışlardır.

1- Teşrinievvelin üçüncü Cuma günü saat 3 te Serbest Cumhuriyet Fırkası Beşiktaş kaza merkezinde ve Cumartesi günü saat 5 te fırka merkez ocağında Nezihe Muhittin ve Suat Derviş Hanımlar belediye ve intihabat mevzuu etrafında umuma konferans vereceklerdir.

2- Fırka merkez ocağında içtima eden hanımlar intihabat propagandası yapacaklardır. Biri Suat Derviş, Nezihe Muhittin ve Matlübe Ömer ve diğeri Fahrinisa İzzet Melih, ve Nebiye Necmettin hanımlardan müteşekkil iki heyet yapmışlardır. Bu hanımlar İstanbul'un her tarafında dolaşacaklardır.

3- Ayrıca da bu hanımlar aralarından bir heyeti müteşebbise intihap etmişlerdir. Bu heyet pek yakında vücude getirmeye teşebbüs edilecek olan Serbest Cumhuriyet Fırkası kadın varlığı cemiyetinin nizamnamesini gözden geçirmiş ve pek yakında umum fırka hanımlarını davet etmeye karar vermiş ve davetiyeleri tertip etmek üzere Çarşamba günü yeniden içtima etmek üzere dağılmışlardır."[176]

"Kadın Varlığı" başlıklı yazıya göre ise, kadınlar Serbest Cumhuriyet Fırkası'na fiilen bağlı olacak yeni bir "cemiyet" kurmaktadırlar.[177]

Yarın gazetesi aynı gün, İzmir'de seçimlerin 1 Ekim'de başladığını bildirir.[178]

---

[174] *Yarın*, 2 Ekim 1930.
[175] *Yarın*, 2 Ekim 1930.
[176] *Yarın*, 2 Ekim 1930.
[177] *Yarın*, 2 Ekim 1930, bkz. EK-34.

3 EKİM

3 Ekim tarihli *Hakimiyeti Milliye*'ye baktığımızda, İsmet Paşa'nın programını görmekteyiz. İsmet Paşa programı okurken sorunlardan bahsetmez. Programda genel olarak eğitim, sağlık, ekonomi ve paranın değeri, Osmalı borçları gibi konulardan bahsedilir, daha sonra günün meselelerinden konuşur.[179]

Fethi Bey İsmet Paşa'nın nutkunu eleştirirken hükümetin, icra ve iflas kanunda kendi alacağı için hapsettiğini, başkalarının alacağı içinse hapse müsaade etmediğini, bunun "nasıl bir medeni hak olabileceğini" sorar. Hükümetin, bu kanunu ekonomik krizi dikkate alarak düzeltmesi gerektiğini belirtir. Fethi Bey'e göre hükümetin "tadil edilen mali siyaseti hakkında çok söz söylemek kabildir". Fakat ilk olarak dikkati çeken nokta, verginin traktörlerden kaldırılmasına rağmen çift hayvanlarından alınmaya devam edilmesidir. Fethi Bey sözlerine şöyle devam eder: "Bugünlerde devletçilik siyaseti diye bir münakaşa açıldı. Anlaşılan çift hayvanlarından vergi almak fakat traktör sahiplerini vergiden muaf tutmak devletçilik siyasetidir." Fethi Bey'in bu sözlerinden devletçilik kavramının 1930'larda yeni yeni konuşulmaya başlandığı anlaşılıyor. Fethi Bey'e göre vergide adalet ve bütün vatandaşların eşit olması, henüz devletçilik nazariyeleri arasına girmemiştir. Haber şöyle devam eder: "Fethi Bey konuşmasında Sivas nutkunda Türk milletinin pek arzu ettiği bir siyaset olarak gösterilen bu devletçilik siyasetini anlamak için şimdiye kadar bu siyasete müsteniden yapılan işleri gözden geçirir.

Fethi Bey hükûmetin iktisadi programı hakkında yaptığı eleştiride fırkalarının küçük ticaret erbabını sıyanet edecek olan kazanç vergisinin tadilatı hakkında sarih hiçbir fikir edinemediklerini açıklar. Muamele vergisinin kaldırılacağı hakkındaki vaitlerin de bir takım kayit ve şartlara tabi tutulduğunu vurgular. Nutkunda programı okuduğunu söyleyen Fethi Bey umumi iktisat siyasetinde sarih hiç birşey olmadığını belirtir. Ona göre bu bir programdan ziyade umumi malûmatı ihtiva eden bir vesikadır ve bunların içinden hangilerinin ne zaman yapılacağına dair bir kayıt yoktur. Fethi Bey buhranın kitaplardan lafları bir araya toplamakla halledilemeyeceğini ifade eder." [180] *Hakimiyeti Milliye*'nin, Fethi Bey'in konuşmasına yaptığı yorum, "beyanatın çok uzun sürdüğü fakat enterasan olmadığı"

[178] *Yarın*, 2 Ekim 1930, bkz. EK-34.
[179] *Hakimiyeti Milliye*, 3 Ekim 1930, bkz. EK-35-39.
[180] *Hakimiyeti Milliye*, 3 Ekim 1930, bkz. EK-35-39.

yönündedir. *Hakimiyeti Milliye*'nin yorumuna göre "bu uzun nutku zahmetle dinleyen bütün mecliste hatta samiler arasında bir tek kimse muhalefet fırka ile hükûmet arasındaki hakiki noktai nazar farkını bulamamıştır". Gazeteye göre Fethi Bey, "teferrüat üzerinde mütemadiyen uğraşmış, mütemadiyen tenkit etmiştir. Fakat tenkit ettiği bir işin nasıl ve ne gibi usullerle yapılabileceğine dair bir şey söylememiştir". Fethi Bey'e verilen cevaplar *Hakimiyeti Milliye*'de yayınlanmıştır.

4 EKİM

4 Ekim tarihli *Yarın*'da yayınlanan"Fethi B.den İsmet Pş.ya Açık ve Kapalı İmalara Cevap" başlığı taşıyan yazı şu şekildedir: "Benim taktik yaptığımdan, tuzak kurduğumdan bahsettiler. Ve nihayet takdir ettiklerinden söylediler. Teşekkür ederim. Efendiler ben bu fırkayı teşkile çalıştığım zaman bir çok isnatlar altında bir çok müşkülâta maruz kalacağımı düşündüm. Fakat beni bu ittihamlar asla müteessir etmedi. Beni bilenler manasız ittihamlardan münezzeh olduğumu da takdir ederler!"[181]

Yarın'ın "Fethi Beyin Cevabı" başlıklı diğer haberinde ise Fethi Bey, "İsmet Paşa her vekil değiştikçe beni zevkyap edemezler!" demiştir. Haberin devamı şöyledir: "Hükûmet programını tenkit ettikten sonra Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri başvekilin imalar ve itaplarla dolu bir mukabelesine maruz kalmıştı. Fethi Bey bunun üzerine kürsüye çıkarak şahsına ve fırkasına karşı yapılan hücumları büyük bir kudret ve vuzuhla reddü cerh etti ki Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın bayrağını her iddia ve telâkkinin üstünde sarsılmaz bir prestije ulaştıran bu nutku Yarın gazetesi aynen neşretmiştir. Fethi Bey: '...Efendiler ben fırkayı teşkile çalıştığım zaman bir çok isnatlar altında bir çok müşkülâta maruz kalacağımı düşünmüştüm, fakat bu kürsüde muhterem başvekil tarafından ecnebi sermayesinin simsarı veya bir banka veya herhangi bir rıhtım şirketinin menfaii ile alâkadar olduğu şeklinde velev ima ile olsun bir ittiham altında kalacağımı hiçbir zaman tahmin etmemiştim. Maamafih bu ittihamlar beni asla müteessir etmedi. Beni bilenler böyle manasız ittihalardan nasıl münezzeh olduğumu da pek alâ takdir ederler. ... Efendiler yirminci asırda şimendiferlerin yolların tayyarelerin bu kadar terakki ettiği, bir devirde şimendifer siyaseti diye birşey tanımıyorum. Arkadaşlar bunlar artık tabii bir hale girmiştir. Liman, şimendifer siyaseti diye bir siyaset yoktur. Bunların her birinin lüzumu

[181] *Yarın*, 4 Ekim 1930.

meydandadır, böyle mütearife kabilinden olan şeyleri bir siyaset şekline koymak ve bunları herkesin tanıyacağı bir ideal, bir akide şekline sokmak manası güç anlaşılır bir iftihar vesilesidir. Beni şimendifer inşası aleyhinde göstermek istiyorlar.' "[182]

4 Ekim tarihli *Hakimiyeti Milliye*'ye göre ise, İsmet Paşa programını "yüksek bir iman ve heyecanla müdafaa etmiştir."[183]

Yarın'ın "Münevver Kadınlarımız Faaliyette" başlıklı yazısında, Nezihe Muhittin'in Beşiktaş Serbest Cumhuriyet Fırkası ocağında "çok kuvvetli bir nutuk irat ettiğini" okuruz. Nezihe Muhittin bu konuşmasında yeni fırkanın nasıl kuru ittihamlar karşısında kaldığını anlatmıştır. Haberin devamında şu satırlar bulunur: "Nezihe Hanım nutkunda meşrutiyet devrinde yaşamış olan iki fırkanın oynadığı gülünç siyaset oyunlarının acı ve feci akıbetlerinin hatıralarımızda az çok bir iz bırakarak tarihe mal olduklarını, bugün ortaya çıkan yeni fırkanın Cumhuriyet inkılâbında çalışmış olanlardan başka kimseler olmadığını ve aralarında hiçbir yabancı olmadığını belirtmiştir. Nezihe Hanım'a göre Serbest Cumhuriyet Fırkası Cumhuriyetçi Türk milleti tarafından derin bir itimat ile karşılanırken karşılarında bulunan siyasi zümre, yani Halk Fırkası, samimi bir tenkit maksadıyla ortaya atılan fırkalarını sırf mevkii iktidar harisi bir rakip telakki ederek aleyhlerinde dostluk perdesi altından bin bir propaganda yapmaya başlamıştır. Nezihe Hanım nutkunun ittihamlara cevap verdiği kısmında Halk Fırkası'ndan ayrılıp Serbest Fırkaya geçenlerin hepsine bir kulp takılıp, kanaat sahibi münevverlerin nankörlükle ittiham edildiğinden bahseder. Serbest Fırka'nın vergilerin ağırlığından şikayet eden sesine; Serbest Cumhuriyet Fırkası vergileri kaldıracakmış, vergisiz bir mülk idare edilebilir mi? ve bu hükümsüz fikre inanmayınız diye haykırdılar der. Fakat daha feryatların aksi sönmeden vergilerin hafiflemesinin pek mümkün olduğunu gördüler. İsraf yoktur diye bağıranlar tasarrufun imkanlarını itiraf ettiler. Nezihe Hnım nutkunda Hamdullah Suphi Beye cevap verirken şunları söylemiştir: 'Bizim yürüdüğümüz aydınlık ve geniş cümhuriyet yolunda acubeler, hortlaklar, cadılar ve bize pek yabancı olan Bolşeviklik gibi ideolojilerin hülyaları çıkaramaz. Çünkü biz milliyetperver cümhuriyet dininin en sadık müritleriyiz. Hamdullah Suphi Beyefendinin endişelerinin S.F. vesilesiyle izhar edilmesini çok lüzumsuz görüyoruz.' Nezihe Hanım nutkunun sonunda Türk kadınına hitaben şunları söyler:

[182] *Yarın*, 4 Ekim 1930, bkz. EK-40.
[183] *Hakimiyeti Milliye*, 4 Ekim 1930, bu "müdafaa"nın tam metni için bkz. EK-41-43.

‘Muhterem ve aziz Türk kadını! Sen halâsını ancak ve ancak Cümhuriyet İnkılâbına medyunsun. Seni esaretten medeni hürriyete kavuşturan azatnameni Büyük Gazinin mübarek elinden aldın. Gazi ise bütün millet demektir. Cümhuriyet onun yani hepimizin eseridir. Sen hiçbir zümreye gör görüne inkıyat edemezsin, tesir altında kalmayacak kadar kanaatlerinin istiklâline sahipsin. Millet arasında mevkiin tahdit edilemez. Büyük ve umumi işlerde aynı müsavatla hissesi olan yüksek Türk kadınlığı büyük ve umumi memleket işlerinde noktai nazarını hususileştiremez. Türk kadını reyini istimal ederken en evvel memleketin selâmet ve saadetinden başka hiçbir hususi ve şahsi kayıtlara bağlanamaz.’[184]

“İzmir’de Bir İntihap” başlıklı yazıda ise, “İstanbullular, intihap sandıkları başında da müteyakkız olunuz!” denir. *Yarın* gazetesi, İzmir seçimlerinde, seçim sandığı başında neler olduğunu okurlarına İzmir muhabiri aracılığıyla ayrıntılı olarak aktarır: “Sandıklar açılır açılmaz faaliyet başlayınca Halk Fırkası’nın sandıklar başına yerleştirdiği zevat arasında da hayret başladı. İçeri gelenlerden Cümhuriyet Halk Fırkası’na rey veren yok. Bu nasıl şey. Acaba rüya mı görüyorlar. Başta Anadolu gazetesi olmak üzere dağıtılan ilânlarda o kadar propaganda yapılsın da bu halkta bildiğinden şaşmasın. Gözlerine inanmak istemiyorlardı. Fakat muhterem beyler acele etmeyiniz. Bu başlangıçtır. Siz bu mükemmel mukaddemenin daha parlak olan neticesini göreceksiniz. Halkın aldatılmayacağını, Serbest Cümhuriyet Fırkası namzetlerinin kahir bir ekseriyetle İzmir beldesinin mukadderatını ellerine alacaklarını göreceksiniz. Hezimetlerini daha şimdiden hissetmeye başlayan açık bir göz sandıklar başında yeni bir teknik kullanmak istediler. İşte: Müntehiplere soruyorlar: Hangi Fırkaya? Serbest, Halk fırkasına mı rey vereceksiniz alınız. Muntehibin eline küçük bir kelime oyunu ile C.H. fırkası intihap pusulasını tıkıyorlar. Beyhude zahmet. Teşebbüsleri çabuk suya düşüyor. Çünkü müntehipler ellerine verilen puslayı dikkatle okuyorlar. Serbest Cumhuriyet Fırkasına ait değilse iade ediyorlar.

Müntehiplerden yalnız biri bu tuzağa düşmüştür. Şadırvan altında dükkanı bulunan Yusuf Cemal Efendi idaremize gelerek Serbest Halk Fırkası sözüne aldandığını Cumhuriyet Halk Fırkası lehine rey verdiğini teessürle anlatmıştır.”[185]

[184] *Yarın* , 4 Ekim 1930, bkz. EK-44.
[185] *Yarın* , 4 Ekim 1930.

Başka bir habere göre ise İzmir seçim kurulu, çeşitli yerlere konulacak 16 seçim sandığını Belediye Kanunu'nu ihlal ederek mühürlemiştir.[186]

Yarın'ın, "Adana Reyini Veriyor!" başlıklı haberine göre Halk Fırkası "şaşırmış kalmış"tır: "Adana'da 2 Ekim tarihinde intihap sahasında Serbest Fırka 800 rey fazla almıştır. Serbest Fırka binası üç, dört bin kişi ile dolup boşaldı. Bunlar candan müzahir olduklarını sevinçlerle izhar etmektedirler. Halk Fırkası şaşırmıştır. İhsan B. isminde bir memur halkı tokatladığından yüzü mütecaviz halk tarafından Gazi Hz. lerine şikâyet edilmiştir.[187]

Gazetenin aynı günkü sayısında "Halk Şikâyet Etti" başlıklı bir haberi daha bulunmaktadır. Buna göre: "Adana'da 3 Ekim günü intihabat esnasında mebusların halka kaba kelimelerle hitap etmesi burada fena bir tesir yapmıştır. Müteessir olan ahali tarafından 400 imza ile Gazi Hz. lerine ikinci bir telgraf çekilmiş ve kanunun hakim kılınması rica edilmiştir."[188]

Yarın'da, seçim sürecinde hükümetin basına karşı gösterdikleri tutumu yansıtan haberler de yer almaktadır. Örneğin Halk Fırkası mutemetlerinin Muğla'da muhalif gazeteleri sattırmadıkları yönündeki haber bu bağlamda büyük önem taşımaktadır. Habere göre, bu muhalif gazeteler ise "halkın pek alaka gösterdiği" *Yarın*, *Hizmet* ve *Yeni Asır* gazeteleridir.[189]

Yarın gazetesi haberlerin yanı sıra Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın beyannamelerini de yayınlamaktadır. Fırkanın gazeteye gönderdiği ve gazetenin 4 Ekim'de doğrudan yayınladığı beyanname şöyledir: "Adana'da Kahir Ekseriyet: Muhterem halkımıza! Belediye intihabı kahir bir ekseriyetle fırkamız lehine devam ediyor. Başkaları tarafından uydurulan yalanlara inanmayınız. Reyinizi vermenizi ihmal etmeyiniz. Cumartesi günü sabahleyin ocak sinemasına erkenden geliniz. Tehdide tazyika ehemmiyet vermeyiniz. Muvaffakiyet fırkamızındır. SCF Adana ocağı M. Necati."[190]

[186] "Protesto", *Yarın*, 4 Ekim 1930, bkz. EK-45.
[187] *Yarın*, 4 Ekim 1930.
[188] *Yarın*, 4 Ekim 1930.
[189] *Yarın*, 4 Ekim 1930.
[190] *Yarın*, 4 Ekim 1930.

5 EKİM

5 Ekim tarihli *Cumhuriyet* gazetesi, seçim kurallarının anlatıldığı bilgileri içeren bir haber yapar, habere göre: "Sabahtan itibaren ilan edilen yerlerdeki sandıkların başına gidecek müntehipler, reylerini istimale başlayacaklardır. Dört sene müddetle intihap edilecek 61 belediye azası için kanunda muayyen şeraiti haiz olanlar rey hakkına maliktirler. 18 yaşına gelmeyenler, hukuku medeniyeden sakit olanlar, asker, jandarma, polis, zabit ve askeri memurlar intihaba iştirak edemeyeceklerdir."[191] Gazetede oy pusulalarının nasıl atılacağı da ayrıntısıyla anlatılmıştır: "İntihap kanunun 41. maddesi mücibince herkes kendi reyini bizzat sandığa atmakla mükelleftir. Sandığa başkasının namına hiç bir suretle rey pusulası atılmayacaktır. Rey pusulalarında müntehibin ismi, adresi, imzası veya mührü olacaktır. Her müntehip, nüfus veya huvviyet cüzdanı ile intihap encümenlerine müracaat edecek, intihap defterindeki ismi hizasına imzasını atacak veya parmağını basacak, alacağı rey pusulasına intihap edilecek 61 aza için yedekleri ile birlikte 122 isim yazacak veya emniyet ettiği bir zata yazdıracak, sonra pusulasını bizzat sandığa atacaktır. 5 Ekimli habere göre intihabat 11 Teşrinievvel (Ekim) Cumartesi akşamına kadar devam edeceği, icap ederse bir hafta temdit edileceği yazılmaktadır. Bilindiği üzere seçimler 19 Ekime kadar uzatılmıştır".[192]

Aynı haberde, seçimin ilk günü olan 5 Ekim tarihinde mahallelere göre seçmenlerin nerede ve hangi sandıklara hangi saatlerde oylarını atacakları da listelenmiştir. Bu haber, bize oylamanın nasıl, nerelerde ve hangi şekilde yapıldığını anlamamız açısından önemli bilgiler vermektedir:

"Bayezit (Eminönü) mıntıkasında Hocapaşa camiindeki sandığa saat 7 den 14 e kadar Hocapaşa ve Hobyar mahalleleri müntehipleri; Bahçekapı'da Hidayet camiindeki sandığa saat 14 den 19 a kadar Şeyh Mehmet Geylani ve Çelebioğlu Alaettin mahalleleri müntehipleri reylerini atacaklardır.

Fatih mıntıkasında Fatih belediye dairesindeki sandığa Mollaşeref, Kirmasti, Şehremini, İskenderpaşa, Hoca Veysi, Sinanoğlu, Sofular, Muratpaşa, Hasanhalife, Hüsambey, Muhtesip İskender, Keçeci Karabaş, Hatice Sulatn, Mimar Sinan ve Neslişah mahalleleri müntehipleri rey atacaklardır.

[191] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.
[192] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.

Beyoğlu Belediye şubesi mıntıkasında Kılıçali Camii avlusundaki sandığa öğleye kadar Kemankeş, Hacımimi, Müeyyitzade, Yenicami mahalleleri müntehipleri ve Kuledibi'nde mahalli mahsusundaki sandığa da öğleden sonra akşama kadar Arapcamii, Emekyemez, Bereketzade ve Şahkulu mahalleleri müntehipleri reylerini atacaklardır.

Yeniköy (Sarıyer) mıntıkasında saat 9 dan 12 ye, 14 ten 17 ye kadar Rumelifeneri, Garipçe, Rumelikavağı, Yenimahalle, Sarıyer ve Maden mahalleleri müntehipleri Sarıyer camii son cemaat yerindeki sandığa reylerini atacaklardır.

A. Hisar (Beykoz) mıntıkasında sandık saat 8 de Beykoz'dan hareket edilerek Muratlı, İncirli, Kocollu, Ömerli, Sarıpınar, Hüseyinli (Kılıçlı) ve Polonez'e götürülecek buralardaki müntehipler reylerini atacaklardır.

Üsküdar mıntıkasında bugün ve yarın Üsküdar Kaymakamlık dairesindeki sandığa Çakırcı, Hasanpaşa, İhsaniye, Selimiye, Ayazma, İmrahor, Ahmetçelebi, Hamzafıkıh, Salacık, Sinanpaşa, Tavaşi, Hasanağa mahalleleri müntehipleri reylerini atacaklardır.

Kadıköy Belediye Şubesi mıntıkasında saat 9,5 dan 17 ye kadar Osmanağa ve İkbaliye mahalleleri müntehipleri belediye dairesindeki sandığa reylerini atacaklardır.

Adalar mıntıkasında bugün ve yarın Büyükada müntehipleri belediye dairesindeki samdığa reylerini atacaklardır.

Bakırköy mıntıkasında saat 9 dan 11 buçuğa kadar Şamlar, 13 den 14 buçuğa kadar Ayayorgi, 15 buçuktan 18 e kadar İkitelli müntehipleri reylerini sandığa atacaklardır."[193]

Cumhuriyet'te, halka seçimin nasıl duyurulacağını anlatan, bugün için ilginç bir yöntemi içeren bir haber de yer alır. Buna göre: "Belediye intihabından halkın tamamı ile haberdar olabilmesi için keyfiyetin davullarla ilanı vilayetten kaymakamlığa tebliğ edilmiştir". Aynı haberde, azınlıkların seçimlerdeki durumları da yorumlanır: "Akalliyetlerden intihaba en fazla alakadar olan Ermeniler, sonra Rumlardır. Museviler o kadar alakadar görünmemektedir. Söylendiğine göre

[193] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.

Ermeniler sandık başlarında serbestçe istimali rey edildiğini görürlerse reylerini atacaklardır. Haberlere göre, Rumların Halk Fırkasına rey vermeleri muhtemeldir. Musevilerin de pek alakadar olmamalarına rağmen, aynı suretle hareket edecekleri tahmin edilmektedir."[194]

Aynı gazetede Cumhuriyet Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası adaylarının ilan edildiği bir haber de yayınlanır. Bu haberde, gazetenin alt başlığında ilginç bir ayrıntı da yer alır. Bu ayrıntıda, Serbest Fırka'nın adayları arasında "gayrimüslimlerin de" olduğu vurgulanır. Habere göre Cumhuriyet Halk Fırkası'nın listesinde 122 isim vardır: "Şehir Meclisine 61 aza intihap edileceğine göre listede her intihap dairesi için seçilecek aza adedinin iki misli namzet gösterilmiştir. Bu namzetlerin ilk nısfı asli ve mütebakisi yedek azalığa namzet gösterilmişlerdir".[195] Listede şu isimler yer alır:

"Adalar namzetleri: Emin Ali B. Sabık Cemiyeti Belediye azası. Yedek aza Hamit: Naci B. Sabık vilayet meclisi azası.

Bakırköy namzetleri: Galip Bahtiyar B., Ali Rıza B. Mü Erkanıharp Kay ve sabık Ş. Demiryolları koms. Yedek aza: Sait B. Esbak Cemiyeti Belediye azası, Vehbi B.

Beykoz namzetleri: Mehmet Ali B. Sabık Cemiyeti Belediye azası, Salih Arif B. sabık Galatasaray lisesi müdürü, Sadi B. sabık C. Belediye azası. Yedek aza: Seniye İsmail Cenani Hf., Hulki B. kimyaker, Salahattin B. sabık Cemiyeti Belediye azası.

Beyoğlu namzetleri: Nakiye Hf., Cevdet Kerim B. Türk maarif cemiyeti İstanbul mümessili, Nemlizade Mithat B. Ticaret Odası reisi, Saadettin Ferit B. sabık Cemiyeti Belediye azası, Cafer B. esbak Cemiyeti Belediye azası, Muammer B. İş Bankası müdürü, Fortunzade Murat B. Zahire Borsası reisi, Hamdi B. sigortacı ve Ticaret Odası reisi, Necip B. sabık Cemiyeti Belediye azası, Kara Mustafazade Ahmet B. tüccar ve sabık vilayet meclisi azası, Tevfik B. esbak Şehremini ve sabık Cemiyeti Belediye azası, Abdülkadir Ziya B. avukat ve sabık Cemiyeti Belediye azası, Nazmi Nuri B. avukat ve İstanbul Sanayi Birliği katibi umumisi, Tevfik Amir B. esbak Şehremini muavinlerinden ve S.O.B. azası, H. Raif B. esbak Şehremini muavinlerinden ve C.B. azası, Mustafa B. esbak Maarif müdürü ve sabık vilayet

[194] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.
[195] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.

meclisi azası, Şükrü Ali B. sabık Şehremini muavinlerinden, Kamil B. sabık vilayet meclisi azası, Etem İzzet B. Milliyet Gazetesi yazı işleri müdürü, Haşim B. Elektrik şirketi başmühendisi.

Yedek aza: Ayşe Remzi Hf., Rıfkı B. sigortacı ve sabık Cemiyeti Belediye azası, Hikmet Paşa sabık Cemiyeti Belediye azası, Yusuf Ziya B. sabık Vilayet Meclisi azası, Ömer Faruk B. avukat, Rıfat Müeyyat B. sabık Cemiyeti Belediye azası, Nail B. eczacı, Mühürdarzade Nuri B. tüccar, Karaosmanzade Suat B. tüccar, Emin Şükrü B. doktor, Abdullah B. lokantacı, İhsan Namık B. sabık Vilayet Meclisi azası, Nazmi B. bahriye miralay mütekaidi, Senihi B. tüccar, Abdürrezzak Şükrü B. Beyoğlu Hilaliahmer reisi, Mithat Cemal B. noter, Halim B. tüccar ve sabık Vilayet meclisi azası, Kadri B. sabık vilayet meclisi azası, Ali Rıza B. eczacı, Nail B. bahriye kaymakam mütekaidi, Feyzi Ahmet B.

Eminönü namzetleri: Rana Sani Yaver Hf., Tevfik Salim Paşa doktor, Hacı Adil B. sabık vilayet meclisi azası, Hacı Recep B. sabık vilayet meclisi azası, Sadi B. sabık vilayet meclisi azası, İhsan Sami B. doktor, Kemal B. sabık vilayet meclisi azası, Sadettin Rıza B. tüccar, Kemal Salih B. Cumhuriyet yazı işleri müdürü, Talat B. miralay mütekaidi ve sabık Belediye azası.

Yedek aza: Refika Hulusi Behçet Hf., Reşat B. sabık vilayet meclisi azası fabrikatör, Esat B. avukat eski hakimlerden, Eczacı Ferit B. sabık vilayet meclisi azası, Hilmi B. sabık vilayet meclisi azası, Hasan Remzi B. sabık vilayet meclisi azası, Avukat İbrahim B. sabık vilayet meclisi azası, Muhittin Paşa sabık vilayet meclisi azası, Burhanettin B. tüccar, Nihat B. şoförler cemiyeti reisi.

Fatih Namzetleri: Latife Bekir Hf. Kadın Birliği reisi, Dr. Hikmet B. sabık vilayet meclisi azası, Ahmet Bican B. sabık Cemiyeti Belediye azası, Topkapılı Hakimzade Mehmet B. tüccar, İsmail Sıtkı B. sabık Cemiyeti Belediye azası, Dr. İzzet Kamil B. sabık Cemiyeti Belediye azası, Vasfi Raşit B. sabık Cemiyeti Belediye azası, Galip Hakkı B., Dr. Refik Ahmet B. Vakit yazı işleri müdürü, Avni B. avukat sabık Cemiyeti Belediye azası, Manyasizade Feridun B. esbak C.B. azası, Sadi B. esbak polis müdürü ve sabık V. Meclisi azsı.

Yedek aza: Ali Seydi B. sabık vilayet meclisi azası, Dr. Musa Kazım B. sabık vilayet meclisi azası, Fırıncı Şakir B. sabık vilayet meclisi azası, Ali Mazhar B.

Doktor, Nurettin Münşi B. Esbak Cemiyeti Belediye azası, Dr. İhsan Arif B. sabık vilayet meclisi azası, Hulusi Ertuğrul B. sabık Cemiyeti Belediye azası, Ali Kami B. Darüşşafaka müdürü, Celal Feyyaz B. avukat, Nüzhet B. avukat, Tevfik B. Ticaret Odası muhasebecisi, Emin B. Tüccar ve sabık Cemiyeti belediye azası.

Kadıköy namzetleri: Safiye Hüseyin Hf., Salah Cimcoz B., Cemal B. Esbak C.B. azası bahriye binbaşı mütekaidi, Methi B., Reşat B. sabık C.B. azası.

Yedek aza: Aziz B. sabık C.B. azası, Emin B. sabık C.B. azası, Azmi B. sabık C.B. azası, Ziya Alim B. tüccar, Asım zade Nuri B. tüccar.

Sarıyer namzetleri: Hüsametin Paşa sabık C.B. azası, Sezai B. Esbak şehremini muavini ve sabık C.B. azası, Amca Tevfik B. sabık C.B. azası.

Yedek aza: Aziz B. avukat, Ali B. Esbabı emlaktan, Salahattin B. sabık C.B. azası.

Üsküdar namzetleri: Celal B. sabık C.B. azası, İsmail Şevket B. Avukat ve sabık C.B. azası, Vehbi B. sabık C.B. azası, Hasip B. A. Hisarı sabık belediye müdürü.

Yedek aza: Dr. Hazım Pş. Sabık C.B. azası, Cemil B. sabık C.B. azası, Muharrem Nail B. avukat, Yusuf Nuri B. avukat."[196]

Halk Fırkasının bu namzetleri arasında o zamanki Cemiyeti Belediyeden Yirmi iki, Vilayet Meclisi umumisinden on dört aza bulunmaktadır, Cemiyeti Belediyeden otuz iki aza namzet gösterilmektedir.[197]

Yeni fırkanın İstanbul belediye namzetleri listesinde de şu isimler yer alır:

"Beyoğlu namzetleri: Makbule, Nezihe Muhittin Hanımlar, esbak Şehremini Mehmet Ali, Ziya Molla, Mimar Vedat, Ebubekir Hazım, Dr. Salahattin Talat, Esbak emanet fen müdürü Kadri, Osmanlı Bankası sabık meclisi dairesinden Nuri, Müderris Yusuf Ziya, Avukat Orhan Mithat, Sadi Rıza, Eski Vaşington sefiri Ahmet Rüstem, Esbak meb'us Orfanidis Panciri, Avukat Marko Naum, Avram Naum, Vilayet meclisi azasından Cemal Oğuz, Sabık Duyunu umumiye müfettişlerinden İsmet, Mütekaidinden Esat Nuri, Tekirdağ ticaret odası reisi Sabri, Fabrikatör Hilmi, Sabık Sisam Beyi Vegleri, Rum spor kulübü reisi Pantazidis, Avukat Hikmet, Dr. Necmettin, Esbak ticaret müsteşarı Vahit, Tüccardan Cemal, Arpacı oğlu Nikolaki,

[196] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.
[197] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.

Hirant, Dr. Küçük Rifat, Sabık rüsumat müfettişi Kadri, Müharrir Ziya Şakir, Moralı zade Ali, Tüccaradn Seyavuş Kazanciyan, Bezzaz zade Tevfik, Mütekait Şemsettin, Çiftçi Hüseyin, Avukat Bereket zade Ekrem, Aşırefendi zade Kami, Avukat Sadık Bey ve Efendiler.

Adalar namzetleri: Esbak Temyiz reisi Ali Rıza, Rum mektebi muallimlerinden Avni Bey.

Üsküdar namzetleri: Sabık jandarma alay kumandanı Ali Naki, Mütekait Nazım, Sabık C.B.'den Kazım, Sabık Meclisi Vilayetten Kemal, Avukat Besim, Ali Nazif, Tüccardan Emin ve Ali Nutki Beyler.

Hisar (Beykoz) namzetleri: Şirketihayriye Başkatibi Asaf, Mütercim zade İsmail Hakkı, Zahire tüccarı Hulusi, Mühendis Nuri, Avukat Osman ve Çiftçi ahmet Beyler.

Sarıyer namzetleri: Sabık Hilaliahmer başkatibi Saffet, Tavil zade Hafız Hüseyin, Soysallı oğlu Suphi, Sabık Muallim Cemil, Tüccardan Tahir Celal ve Hamami zade Nuri Bey.

Bakırköy namzetleri: Galip Kemali, Lokantacı Ali, Esbak Adliye müsteşarı Baha ve Eski Dahiliye teftiş reisi Süleyman Fethi Beyler.

Kadıköy namzetleri: Operatör Cemil Paşa, Hasan Tosun Cemal, Dr. Nazif Şerif, Tüccardan Nazmi Duhani, Avukat Muammer Salih, Eshabı emlakten Sami, Kami, Nuri ve Avukat Leon Ziver Beyler.

Beyazıt namzetleri: Suat Derviş Hanım, Müzeler müdürü Halil, Şerif Ali zade Murat, Derviş zade Hasan Fehmi, Borsa Acentası Nuri, Avukat Urfalı Mahmut Kamil, Esbak Mebus Tahsin Rıza, Meto zade Hasan, Breç Kreteciyan, Kurşuncu zade Edip, Yorgancılar cemiyeti reisi Haydar, Nakliyat şirketi sahibi Halil, Noter muavini Suat, Hayri, Bankacı Sedat, İzzet, Sadıl Hakkı, Kasım, Kabzımal Halepli oğlu Yuvan ve Hantal zade Hasan Beyler.

Fatih namzetleri: Lütfi Simavi, Esbak emanet muhasebecisi Nuri Ahmet, Esbak Konya Valisi Hüsnü, Avukat Mustafa Hayri, Arif Oruç, Sabık emanet fen müdürü İbrahim, Kunduracılar mümessili Mehmet Bahri, Manavcılar mümessili Hüsamettin, Kömür tüccarı Osman, Mülga Meclisi Mebusan başkatibi Asım, Yaşar zade Hasan, Eczacı İbrahim Halil, Ankara Şehremaneti sabık müdürlerinden Hayri, İbrahim İzzet,

Sabık maliye tahakkuk müfettişi Hüsnü, Dr. Edip Kemal, Fabrikatör Sami, Celep İdris, Sabık posta müdürü Hilmi, Ayvansaray değirmeninden Muhittin, Mütekait Haydar, Fabrikatör Yani Volos, Ziraatçi Aziz Avni ve tüccardan Kamil Bey ve Efendiler.

Müstakil Belediye Namzetleri: Şehir meclisi azalığına müstakilen namzeltliğini vazeden Resimli Ay mecmuası sahibi Sabiha Zekeriya H. Bir program neşretmiştir. Bu programında, belediye azalığına intihap edilirse, neler yapmaya çalışacağını izah etmektedir. Belediye azalığına müstakilen namzetliğini vazeden bir kaç kişi daha vardır".[198]

Yarın gazetesi de Serbest Fırka'nın İstanbul namzetlerini 5 Ekim'de neşretmiştir.[199]

Yarın gazetesinin 5 Ekim tarihli manşeti ise şu şekildedir: "İstanbul vatandaşları: Bugün hâkimiyetinizi bilfiil istimal edeceksiniz. Reylerinizi memlekete huzur ve refah getirecek olan Serbest Fırkaya vermekten çekinmeyiniz!"[200] Gazetede ayrıca "Fethi Beyden İstanbullulara" başlıklı bir "halka sesleniş" konuşması da yer alır:

"Aziz Türk Milletinin Cümhuriyetçi Evlâdı! Biliniz ki, Cümhuriyet kanunları serbest intihap hakkını size temin etmiştir. Vicdan ve kanaatinize tâbi olarak ve kanundan başka bir şey tanımayarak bu hakkı kullanmak Cümhuriyete karşı vazifenizi yapmak demektir... Cümhuriyetin Türk Milletine temin ettiği haklar ve menfaatler ancak bütün vatandaşlardan onun talep ettiği vazifeleri yapmakla kazanılabilir... Cümhuriyet ve Vatanına karşı borcunuzu vicdanınız dairesinde eda ediniz... Reyinizi kanaatinize göre serbestçe veriniz... Serbest Cümhuriyet Fırkası Lideri: A. Fethi"[201]

O gün *Vakit* gazetesi ise, *Yarın*'ın aksine Halk Fırkası'nın bir beyannamesini yayınlar:

"Aziz ve sevgili hemşehri!

Büyük inkılâbın, binlerce şehit kanı ile sulanan yurdun samimi hadimi olan Cümhuriyet Halk Fırkası, İstanbul Belediye intihabında sana şu candan tavsiyede

[198] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.
[199] *Yarın*, 5 Ekim 1930, bkz. EK-46.
[200] *Yarın*, 5 Ekim 1930.
[201] *Yarın*, 5 Ekim 1930.

bulunuyor. Yurdunu seven vatandaş! Karanlık günlerin her anını, dünkü mazinin seni esir eden sefaletini düşün ve sana ancak büyük Gazinin izinde yürüyen öz fırkanın yar olacağını unutma. Onun mücerrep ve temiz namzetlerini tereddütsüz intihap et. Çünkü senin için yurdun için, inkılâp selâmeti için doğru yol bu yoldur. C.H.F."[202]

Aynı gazetede bir beyanname daha yayınlanır, fakat bu defa "sesleniş"in muhatabı kadınlardır:

"Hanımlar!

Belediye intihabına iştirak ediniz. Reylerinizi Halk Fırkasına veriniz! Çünkü Halk Fırkası, kadınlara hürriyet ve insan gibi yaşamak hakkını vermiştir. Halk Fırkası kadınlar:

1- Mirasta musavatını temin etti. Halbuki eskiden kadınlar erkeğin mirasta aldığının yarısını alırlardı.

2- Belediye intihabına iştirak hakkını verdi. Kadın eskiden vatandaş değildi. Halk Fırkası kadını esaretten kurtardı vatandaş mevkiine isat etti.

3- Eskiden kadın hakim olamazdı. Kadın kocasının esiri ve cemiyetin bir tıfiylisi idi. Halbuki Halk Fırkası onu cemiyetin en yüksek fayıklar isteyen hakimlik mevkiine çıkardı. "Saçı uzun aklı kısa" sözünü filen tekzip eden odur.

4- Eskiden kadın avukat olmazdı. Halk Fırkası kadının hak ve adalet sahasında erkekten farklı olmadığını ispat etti. Kadının avukat olabilmesine müsaade eden Halk Fırkası'dır.

5- Kadın evde koca denen imparatorun emir tabası idi. Ailede hüküm, kumanda kocanın idi. Mukaveleler kocanın vefatile bozulurdu. Talâk hakkı kocanın elinde idi. Halk Fırkası ailede de müfrasiyi ilan etti. Karıyı kocayı müsavi haklarla birbirine bağlayan Halk Fırkası'dır.

6- Eski ilede koca dörde kadar kadın alırdı. Bu kocalar namına bir zorbalıktı. Bir kadına bir koca veren Halk Fırkası'dır.

7- Anneler... yavrularınız üç sene sizden uzak silâh altında kalırlardı. Halk Fırkası sizin çocuklarınızın askerlik müddetini 18 aya indirdi. Bununla sulhu ne kadar

[202] *Vakit*, 5 Ekim 1930.

sevdiğini ispat etti. Sulh demek kadın demektir. Sulhu seven Halk Fırkası senin fırkandır.

Reylerinizi Halk Fırkasına veriniz!"[203]

Yarın gazetesinin "Nasıl Başladı!" başlıklı ironik haberi ise, Türk demokrasi tarihinin önemli bir aşamasında olanları göstermesi bakımından oldukça önemlidir: "Dün S.C.F. nın Beyannamelerini Polisler Yakaladı ve Erkânı İle Karakola Sürüklediler... İşte intihap Böyle başladı. Yaşasın HÜRRİYET..."[204] Gazete aynı yazının devamında, seçim kurulunun 4 Ekim'de mıntıkalarındaki mahalleri, seçimin devam edeceği yedi güne bölerek hangi gün oy verileceğini ve sandıkların nerelerde bulunacağını ilan ettiğini, fakat bunun sorunlu bir uygulama olduğunu söyler. *Yarın* bu uygulamayı "Garabete bakın!" başlığı altında eleştirir:

"Bu ilanlarda göze çarpan esaslı iki garabet vardır:

1- Her mahalle müntehipleri için saat tayin edilmesi.

2- Sandıkların Belediye şubelerinde bulunması evvelce kararlaşmış iken bu defa muhtelif ve gayri maruf mahallere de sandıklar konmuş olmasıdır.

Mahaller için saat tayin etmek garabetini yalnız Beyazıt ve Bakırköy intihap encümenleri göstermiştir. İlâna nazaran meselâ, Sarıdemir, Demirtaş, Yavuzersinan, Hacı Kadın, Hoca Giyasettin ve Süleymaniye gibi altı büyük mahalle müntehipleri mutlaka bu sabah saat 7 den 13 e kadar 6 saat zarfında reylerini istimal etmek mecburiyetindedirler.

6 mahalle halkının 6 saat yani her mahallenin 1 saat zarfında rey verebilmesindeki imkansızlık aşikârdır. Bunu da bir tarafa bırakalım. Mahallesine tahsis edilen saatte vazifesi veya herhangi bir mazereti dolayısıyla reyini kullanamamış olan vatandaşlar ne olacak? Yapılan ilanlarda bu hususta sarahat yok. Fakat intihabın devam edeceği 7 gün saatleriyle mahallere taksim edildiğine göre mahallesinin saatini kaçıran vatandaş bu 7 gün zarfında reyini veremeyecek midir? Bilhassa İstanbul cihetinde oturan halkın memur ve esnaf olduğu düşünülürse mahallesine tahsis edilen saatte reyini vermeye gelemeyecek vatandaşların on binlere baliğ olacağı derhal anlaşılır.

[203] *Vakit*, 5 Ekim 1930.
[204] *Yarın*, 5 Ekim 1930.

Bilfarz bu sabah 7 den 13 e kadar reyleri alınacak olan 6 mahalleden Süleymaniye mahallesinde oturan bir memur Beşiktaş'taki vazifesinden nasıl ayrılacak sandığın bulunacağı ilân edilen üç mihraplı camiini arayıp bulup ta reyini nasıl verecek! İlanlarla intihap sandıklarının bilhassa İstanbul tarafında hemen kâmilen camilerde bulunacağı bildirilmektedir. Evvelce sandıkların belediye ve kaza merkezlerinde bulunmasına karar verilmişken bunun değiştirilmesinin sebebi de şudur: Halk Fırkası bütün imamlara ve fırkaya mensup hocalara camilere konacak sandık başlarında halkın hissiyatı diniyesini tahrik için propaganda yaptıracaktır. Hocalara dün akşam talimat verilmiştir."[205]

Son Posta'nın haberine göre ise "Millet Meclisinde 2 Ekim Perşembe günü cereyan eden müzakere pek meraklı ve heyecanlı" olmuştur.[206] Haber şöyle devam eder: "Meclis hıncahınç dolan bir sahneye benziyordu. Kadınlar arasında pasta yiyenler, gürültü yapanlar, beraberlerinde sürahileriyle su getirenler vardı. İsmet Paşa yorgun olmasına rağmen mağrur ve emin görünüyordu. Sözlerinde sinirli, hücumlarında alaycı idi. Kürsüde söylerken bir yerde duramıyor, bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Fethi Bey ise aynı yerde duruyor, hücumlar karşısında granit bir taş gibi sarsılmaz görünüyordu. Sesinde bile değişiklik hissedilmiyordu. İsmet Paşa ve vekiller mütemadiyen hücum ediyor, o sakit ve durgun cevap veriyordu. Sanki istizaha çekilmişti. Seyirciler Fethi Beye çok teveccühkârdı. İsmet Paşanın sözlerini mebuslar alkışlıyor, Fethi Beyin cevapları seyirciler arasında takdirle karşılanıyordu. İsmet Paşa hücumlarında çok insafsızdı. Kuvvetine emin bir boksör gibi muhasımına mütemadiyen yumruk indirmekten zevk alıyor, sözlerinde acı ve alaycı kelimelere ehemmiyet veriyordu. Hatta bir an Fethi Beye sert bir kelime kullandı ve: 'Ömründe bir tarafa yatmamış bir adam şimendiferlerin ehemmiyetini nasıl anlar?' diye çıkıştı. Fethi Bey bu asabi hücumlara aynı sukûn ve aynı metanetle cevap veriyordu: 'Başvekil bu siyasetinde dört senede üç defa değişiklik yaptı. Demek ki ne yaptığını bilmiyordu' diye mukabele etti. İsmet Paşa bunun bir tekâmül olduğunu ve onun gibi yirmi sene yerinde saymadığını söyledi. Fethi Bey: 'Biz prensiplerimizi değiştirmeyiz!' diye bağırdı. O vakit İsmet Paşa asabileşti ve muhasımını elinden kaçıran bir boksör gibi: 'Elimden kaçmaya çalışyor' dedi. Bunu söylerken lisanında müthiş bir istihza ve istihfaf vardı. Fethi Bey derhal cevabını yetiştirdi. 'Kaçmak

[205] *Yarın*, 5 Ekim 1930, bkz. EK-47.
[206] "Meclisteki Çarpışmanın Meraklı Safhaları", *Son Posta* , 5 Ekim 1930.

aklımdan geçmez' dedi. İsmet Paşa mütemadiyen Fethi Beyin fikirlerini dermansız, talisiz, esassız olmakla itham ediyordu. Fethi Bey buna da cevap yetiştirdi: 'Yalnız kendi fikirlerinin kuvvetli olduğuna ve memlekette yalnız kendisinin iş görebileceğine inannanlar zavallılardır' dedi. En büyük çatışma yol ve şimendifer bahisleri üzerinde oldu. İsmet Paşa Fethi Beyin fikirlerini asıl bu sahada zayıf olmakla ithamediyordu. Fethi Bey: 'Bu memlekette daha yirmi sene asri yol, şimendifer ve liman yapmak lazımdır. Fakat dünyada hiç bir memleket şimendifer siyaseti takip etmemiştir. Bunu İsmet Paşa bir siyaset ve sayılması lazım gelen bir abide halinde kurdu'. Bu söz üzerine samiinde dikkat arttı. Fakat İsmet Paşa bu defa kürsüye gelince asabiyetten eser kalmamıştı. Sanki iki dakika evvel o alaycı, o sinirli adam o değildi. Sukûn ile yaptıklarını anlattı ve taraftarlarında alkış toplayarak kürsüden indi."[207]

Hakimiyeti Milliye 5 Ekim tarihinde İsmet Paşa'nın verdiği beyanatın son kısmını ve Dahiliye Vekili'nin meclisteki konuşmasını yayınlamıştır.[208] *Vakit* gazetesi de "Başvekilimizin Meclisteki Beyanatı" başlıklı bir yazı yayınlamıştır.[209]

5 Ekim tarihli *Son Posta*'nın "İster İnan, İster İnanma!" başlıklı makalesi, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın meclisteki sözlerinden bahseder: " Biz bir tamim yaptık. Serbest Fırkaya şüpheli eşhasın girmesi ihtimalini düşünerek valileri uyanık bulundurmaya çalıştık. Fırkaya girecek şüpheli kimselerin şahıslarının tesbit ile bildirilmesini istedik. Maksat Fethi Beyi sui mukarenetlerden kurtarmaktı. 31 Mart hadisesi göz önünde duruken bie dahiliye vekili yastığına dayanarak karşıda seyirci kalamaz. İntihabata müdahale yoktur. Her belediye dairesinin kapısında polis ve jandarma varsa, bu müdahele demek değildir. Bunlar bilâkis inzıbatı muhafaza edip intihabın serbest cereyanını temine çok çalışmaktadır." Son Posta bu konuşmaya yorum getirerek, bakanı eleştirir. Bakana göre, Serbest Fırka "henüz çocuk vaziyetinde, insanları tanımayan saf ve aptal bir müessesedir. Onu kolaylıkla aldatabilirler. Bu itibarla vesayete ihtiyacı vardır. Hükûmetin yaptığı şey onun tehlikeli unsurlardan kurtulmasını temindir. Ama Halk Fırkası içinde bunlardan var

[207] *Son Posta* , 5 Ekim 1930.
[208] *Hakimiyeti Milliye*, 5 Ekim 1930, bkz. EK-48-51.
[209] *Vakit*, 5 Ekim 1930, bkz. EK-52-53.

mı, yok mu? Bu, haizi ehemmiyet değildir. Halk Fırkasının değil, Serbest Fırkanın yaşaması matluptur (istenilendir). İster inan, İster inanma![210]

Son Posta, "Halkın Sesi, Liderlerin Son Nutukları ve Halkın Fikri" başlığı altında, belki de seçimlerde ilk defa halkın nabzını tutan bir haber yapar. Haber şöyledir: "Fethi Bey ve İsmet Paşa 2 Ekim günü Mecliste nutuk ve propagandalarını okudular. Yapılan vait ve bilmukabil Fethi Beyin serdettiği tenkit hakkında halkta hasıl olan intibaları Son Posta gazetesi aşağıdaki satırlarla tesbit etmiştir.

Sami Bey (1887 No.lı otomobilin sahibi): -Fethi Bey, meclisteki nutkunda hükûmetin, alacakları için hapis cezasına terviç ettiğini, vergilerin çok ağır olduğunu söylüyor. Filhakika alacak için hapis gayrı medeni bir usuldur. Bunu, artık, hükûmetin alacakları için de tetbik etmemelidir. Ben otomobilcilerden, musakkafattan alınan ağır vergilerin tasfif edilmesi fikrindeyim. İsmet Paşa bunu vadediyor; bu vadinin müsbet neticesini beklerim.

Ali Galib B. (Yeniköyde, Ayanikola mahallesinde 251): -Fenni ziraati memlekette teşvik etmek için traktörlerden vergi alınmamasına taraftarım. Hükûmet bu noktada haklıdır. Sayım vergisi, kazanç, musakkafat, muamele vergisi ağırdır. Fethi Bey, bu vergilerin azaltılmasını istemekle iyi yapmıştır. Yeni hükûmette vergileri azaltacağım, diyor. Temenni ederim ki bu vait tahakkuk etsin.

Cevdet B. (Fatihte, Bahrisiyah Servili talebe yurdunda 18): -Fethi Beyin tenkitlerinde şu noktalar doğrudur:

1 - Murakıp bir fırkaya lüzum vardır; Fethi Beyin fırkası bu noktadan memlekete hayırlı olmuştur.

2 - Devlet bütçesinde tasarrufa lüzum vardır.

3 - İzmir, Balıkesir, Manisa'daki tezahüratın sebepleri; Fethi Beyin nutkunda söylediği şeylerdir.

İsmet Paşanın nutkuna gelince:

[210] *Son Posta*, 5 Ekim 1930.

1 - Şimendifere lüzum vardır ancak: Bu siyaset, memleketimizin içinde bulunduğu mali ve iktisadi şerait göz önünde bulundurularak yürütülmelidir ve bu siyaset maliyemizi sarsmamalıdır.

2 - Bir kabine reisinin vatani endişelerle yapılan ve yapılacak tenkitlere tahammül etmesi gayet tabiidir.

Hasan Tahsin B. (Fatihte talebe yurdunda 13): -Alacak için hapis gayri medeni bir keyfiyettir. Bunun hükûmet alacağı için de tatbik edilmemesi lâzımdır; İsmet Paşa bir iş ve işçi kanunu yapılacağını temin ediyor. Bu noktada kendisini takdir ederiz. Böyle bir kanuna ihtiyaç vardır." [211]

Yine *Son Posta*, Nezihe Muhittin'in 4 Ekim'de Beşiktaş Kaza Ocağı'nda partinin programı hakkında verdiği konferansı da heber yapar.[212]

Cumhuriyet gazetesi 5 Ekim'den itibaren seçim sonuçlarını vermeye başlar. Haberlerdeki manipülasyon çok bariz olarak görülmektedir: "Kartal'da intihabata 2 Ekim Perşembe günü başlanmıştır. Serbestçilerde o gün intihabata iştirak etmişler, fakat reylerin Halk Fırkası lehine atıldığını görünce merkezlerini haberdar eylemişlerdir. Bunun üzerine İstanbul merkezinden Hasan Tosun B. Kartal'a gitmiş, müdahale var, iddiaları ortaya atılmış ve S. Fırka İntihabattan çekilmiştir. Kartal intihabatını H. Fırkası kazanmıştır. Bugün de Maltepe'de intihabata başlanacaktır. Pendikte kazanan Halk Fırkası namzetlerinden ikisi hanımdır. İsimleri Zehra ve Enveriye Hanımlardır.[213]

Fakat bu haberlerde ilginç olan bazı yönler de vardır. Çünkü *Cumhuriyet*, seçimin bittiği fakat sandıkların açılmadığı yerlerde bile CHF'nin "kazandığını" bildirir. *Cumhuriyet*'te "Heryerde Halk Fırkası Kazanıyor" gibi düzenli atılan başlıklarla da bu gibi haberler desteklenir. Seçimin henüz bitmediği, devam ettiği bölgeler için bile bu gibi başlıklar atılması, gazetenin iktidar yanlısı politikaların bariz bir örneğidir. Örneğin 5 Ekim tarihli *Cumhuriyet* haberine göre, Burdur, Kastamonu, Rize, Mudanya, Gemlik, Ardahan, İsklip, Demirci, Ayaş, Beypazarı ve Polatlı'da Belediye

[211] *Son Posta*, 5 Ekim 1930.
[212] *Son Posta*, 5 Ekim 1930.
[213] *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930

seçimleri bitmiş ve "Halk Fırkası namzetleri kâmilen" kazanmıştır. Bor'da da Cumhuriyet Halk Fırkası kazanmıştır.[214]

Son Posta ise Ankara seçimleri sırasında yaşanan baskılardan bahseder ve yaşananları "Madalyanın İki Tarafı" başlıklı haberinde uzun uzun anlatır: "Ankara'daki fabrikalardan birinde binden fazla müstahdemîn vardır. Salı günü akşamı her zaman fabrika saat dört buçukta paydos olurken o gün dörtte zil çalmaya başlamıştır. Sebebini anlamayan müstahdemine: Halk fırkasında belediye intihabatı var. Fabrika paydos rey vermeye gideceğiz dendi. Kapılara çıkıldığı zaman otobüslerden: 'Buyurunuz! Bedava efendim. Buyurunuz' diye bağrışıyorlardı. Binenler bindiler. Diğerleri de yürüyerek yola koyuldular. Şehremenatile fabrika arası otobüsle sekiz dakika sürmektedir. Şehremenatin önünde duruldu ve içeriye kime rey vereceklerini anlamak için giren müstahdemine teşrifatçılar: 'Buyurunuz efendim, burası... İşte kâğıt... İmza edilecek!' Koltuklar gösteriliyor herkeste bir telaş: 'Beyefendi, beyim, emrediniz, hay, hay, teşekkür ederiz. Buyurunuz kalem efendim' kelimeleri ile adeta emri vaki karşısında bırakılıyor. Verilen kağıtların bir kısmı anlamadan imza ediyor. Bir kısmı da: 'İyi amma ben bunların hiçbirisini tanımıyorum ki?', 'Ziyanı yok siz imza ediniz!' Fakat çoğu imzalıyor veyahut ben bu hususta ki hakkımdan müstenkifim diyor. Ertesi günkü Hakimiyeti Milliye gazetesinde şu ibare göze çarpıyor: 'Bugün de 300 kişi seve seve Halk fırkasına reylerini vermişlerdir.' "[215]

Yine aynı gazetede, seçimlerle ilgili yapılan şikayetler, yolsuzluk iddiaları gündeme taşınır: "Ödemiş Serbest Cumhuriyet fırkası kaza ocağı 25.9.30 da resmen teşekkül etmiştir. Teşekkülünü müteakip derhal kayıt muamelesine başlanmıştır. Kaydedilenlerin adedi iki bine baliğ olmuştur. Bu meyanda 5 te hanım vardır. Ödemişte intihap kanunun tatbikatında yolsuzluk olduğu için Serbest fırka bir istida ile kaymakamlığa müracaat etmiştir."[216]

"Karaman'da, halkın elinden Serbest fırkata ait rey kâğıtlarının alındığı görülmüştür. Bu arada Bacak zade Mehmet Efendi isminde birisi bebepsiz yere karakola götürülmüştür. Biz, bu hareketlerden bir şey anlamıyoruz. Serbest Cumhuriyet

[214] "Her yerde Halk Fırkası Kazanıyor", *Cumhuriyet*, 5 Ekim 1930.
[215] *Son Posta*, 5 Ekim 1930.
[216] "Ödemişin Şikayeti", *Son Posta*, 5 Ekim 1930.

fırkasına rey vermek kanuni bir cürüm ve bu fırka muzur bir teşekkül ise bize bildirilsin. Değilse bu tarzı hareket nedir?"[217]

Gazete, İnebolu'da nasıl oy verildiğini şöyle anlatır: "Belediye binasının köşesine bir polis oturtulmuş. Belediye çavuşları da merdivenin basamaklarına dizilmişler, rey vermeye gelen ahaliye söylüyorlar: Serbest Cumhuriyet fırkasına rey verirseniz kabuletmezler. Belediye kâtibesi ise: 'Belediye reylerinizi yazayım!' diye öbür odaya götürüyor ve istediği isimleri yazıyor. Sonra ticaret yaptırılmayacakları beyanı ile iki tacir fırkadan ayrılmaya mecbur edilmiştir. Bu işlerde tesiri olan kimse hem liman nakliye inhisarına sahip olan, hem belediye reisliğini ifa eden zattır."[218]

Şikâyet ve sorunlar devam etmektedir: "Adana'da, intihabat münasebetiyle yapılan yolsuzluklardan dolayı bir kısım halk makamatı aliyeye telgrafla müracaat ederek müdahalelerin kaldırılmasına tavassut rica etmişlerdir. Halkın ekseriyeti, Serbest Cümhuriyet fırkasına rey vermek bu derece fena bir şey ise intihaptan çekileceklerini, değilse reylerini serbestçe kullanmalarına mümaneat edilmesini istemektedir. Sandık başında çok fena propagandalar yapılmakta, Gazi Hz. ile güya Fethi Bey karşı karşıya imişler gibi rey verenlere sualler tevcih olunmaktadır. Memurlar da işlerinden çıkarılacakları söylenerek tehdit olunmaktadır. Bazı fabrikalarda, bu yüzden işlerini terke mecbur olanların şikâyetleri gittikçe artmaktadır. Çok müessif hadiseler oluyor".[219]

Anadolu'dan haberler gelmeye devam etmektedir: "Adana'da Kumluk meydanında Halk Fırkası tarafından tertip edilmek istenilen lüzumsuz ve tehlikeli nümayişe bir kişi olsun iştirak etmedi. Bastonlu kabadayıya, silahlı jandarma zabitine rağmen Serbest Fırka kazanıyor. Üç yüz kişilik bir halk grubu büyük Gaziye telgrafla dertlerini döktüler."[220]

5 Ekim tarihli Yarın'a göre, Akhisar'da tütün inhisar memurları Halk Fırkası için propaganda yapmaktadırlar.[221]

"Rize'de belediye intihabatı zabıta kuvvetiyle Halk Fırkası mutemedinin nezaret ve tehdidi altında kanuna mugayir Halk Fırkası salonunda yapılıyor. Kendilerine rey

[217] "Karaman'da", *Son Posta*, 5 Ekim 1930.
[218] "İnebolu", *Son Posta*, 5 Ekim 1930.
[219] "Adana", *Son Posta*, 5 Ekim 1930.
[220] "Adana", *Yarın*, 5 Ekim 1930.
[221] "Akhisar", *Yarın*, 5 Ekim 1930.

vermeyen halk envai çeşit müşkülâtla serbest reyden mahrum bırakılıyor. Halk mütemadiyen telgrafla makamatı âliyeye müracaattadır. Vali Bey de bu usulsüz muamelenin teminine zabıta kuvvetinden başka Mektupçu Beyi tevkii etmiştir. Bu hal halkı çok müteessir etmiştir."[222]

"4 Ekim'de Çanakkale'de Halk Fırkası taraftarları vatandaşları dövmüş, eğer reyinizi bize vermezseniz hepinizden 25 lira ceza alacağız demişlerdir."[223]

Son Posta da şikâyet haberlerini yayınlamaya devam etmektedir: "Konya'da, Belediye intihabı dün başladı. Serbest fırka kahir bir ekseriyet kazanacağa benzemektedir. Maamafih birçok yerlerde olduğu gibi, kadın, erkek rey vermeye gelenlere mutat müşkülât gösterilmektedir. Halk, aç, susuz güneş altında bekletilmektedir. Altı, yedi bin kişiden sabahtan saat on beşe kadar ancak yüz tanesi rey verebilmiştir. Bu işin daha kolay yapılması için halk muhtelif müracaatlarda bulunmuş, fakat bir netice alamamıştır."[224]

6 EKİM

Cumhuriyet gazetesi muhalif basına göre daha "sorunsuz" haberler vermektedir. Gazetenin 6 Ekim tarihli haberine göre "seçimin ilk günü sabahtan itibaren şehrin her tarafında halk sandıklara oylarını atmaya başlamıştır. CHF ve SCF mensupları intihap yerlerinde sabahtan akşama kadar hiç durmadan çalışmışlardır. İki taraf şiddetli münakaşalara girişmişler, bu münakaşalar bazen münazaa şekline de inkılap etmiştir. Fakat habere göre bunlara rağmen intihap serbest şekilde devam etmekte ve herkes istediği fırkaya reyini vermekte müşkülat çekmemektedir."[225]

"İlk gün her tarafta reylerini verenlerin ekseriyetini erkekler teşkil etmiştir. Kadınlar nisbeten az iştirak etmişlerdir. Fakat bunun bir sebebi de intihap yerlerinde izdiham olmasıdır. Bir çok kimseler kalabalıktan içeri girememektedir."[226]

"İlk gün akşama kadar yapılan intihapta 9 dairei belediyeden toplanan reylerin miktarı tahminen 7-8 bin kadardır. Halbuki bu gidişle intihabatın bir haftada

[222] "Rize", *Yarın*, 5 Ekim 1930.
[223] "Çanakkale, *Yarın*, 5 Ekim 1930.
[224] "Konya", *Son Posta*, 5 Ekim 1930.
[225] Cumhuriyet gazetesi, 6 Ekim 1930
[226] Cumhuriyet gazetesi, 6 Ekim 1930

bitmesine imkan görülemediği gibi 15 günde de biteceği şüpheli addedilmektedir. Çünkü intihabatın bitmesi için tahminen 160 bin rey atılması lazımdır."[227]

Cumhuriyet gazetesi, haberinin devamında bir muhabirin seçim yerlerini birer birer gezerek incelemede bulunduğunu da okurlarına bildirir. Bu bilgiler seçim ortamı ve havasını bize ayrıntılarıyla yaşatmakta, 1930 yılı seçimleri hakkında önemli ayrıntıları gün ışığına çıkartmaktadır. Habere göre: "Cumhuriyet Muharriri intihabın sureti levhasını sırası ile şu suretle kaydetmektedir: Beyazıt (Eminönü) belediye şubesinin intihap sandığı yapılan program mucibince dün sabah yediden on dörde kadar Hocapaşa camiinde durmuştur. Burada sandığa Hocapaşa ve Hobyar mahalleleri halkı reylerini atmıştır. Cami bayraklarla süslenmiştir. Halk Fırkası, halkın reyini fırkaya vermeleri için levha koymuştur. SCF de müteadit büyük levhalar asmıştır. Bu levhaların birinde Fethi Beyin halka hitabesi yazılı olup üst tarafı Gazi Hz. nin resimleri ve altına da Fethi Beyin resmi asılmıştır. Kapının iki tarafına masalar koyulmuş ve birini H.F. teşkilatı, diğerini S. Fırkacılar işgal etmişler ve halka matbu namzet listeleri vermişlerdir. H. Fırkası namzet listeini kırmızı kağıda bastırmış, yeni fırka da her renk kağıt kullanmıştır. Burada sabahtan itibaren iki fırka arasında rekabet başlamıştır. Bilhassa Serbest Fırkacılar nutuklar söylemişler ve bağıra bağıra halkı S. Fırkaya rey vermeye davet etmişlerdir. Her iki fırkanın adamları da mütemadiyen 'Yaşasın Gazi!' diye haykırmışlardır. Halk ta bu temennilere iştirak etmiş 'Yaşasın Büyük Gazi'miz' diye bağırmışlardır. Tarafeyn kendi fırkaları için de tezahürratta bulunuyorlardı. Saat ikiye geldiği zaman sandığın bahçe kapısına nakli takarür etmiş fakat S. Fırkacılar buna itiraz ederek bir müddet daha kalmasını istemişlerdir. Fakat program sarih olduğundan sandık ikide Bahçekapısı'nda Hidayet camiine nakledilmiştir. İntihap burada gayet çetin olarak cereyan etmiş ve akşam saat yediye kadar devam etmiştir. Burada çalışan S. Fırkacılardan Ziya Molla Beyin oğlu Suat Bey bir aralık bağırarak intihap heyetini itham etmiş ve heyet azasının S.F. nın reylerini alarak yırttıklarını ve ceplerinde bulunan H.F. reylerini sandığa attıklarını söylemiştir. Mumaileyhin bu ithamı bir kaç defa tekerrür ettiğinden intihap heyeti sandık başından çekilmeye kalkışmıştır. Azalar ceplerinin aranmasını ve rey varsa itham edilmelerini söylemişlerdir. Kaymakam Haluk Nihat Bey araya girerek azaları teskin etmiş ve onlarda vazifelerine devam etmişlerdir. Yalnız haysiyetlerinin muhafazası için Suat Bey

[227] Cumhuriyet gazetesi, 6 Ekim 1930

hakkında zabıt varakası tutmuşlardır. Bundan maada Şükrü isminde bir hamal da tecavüzkarane sözler söylediğinden polisçe men edilmek istenilmiştir. Fakat arkadaşları buna mani olmaya kalkışmışlardır, bunun üzerine hamal Şükrü merkeze götürülmüş ve ifadesi alındıktan sonra serbest bırakılmıştır. Hocapaşa'dan ve Bahçekapı'dan toplanan reylerin miktarı 600 kadardır. Bunun ekseriyeti CHF na aittir.

Fatih şubesinin rey sandığı da 5 Ekim sabahından akşama kadar belediye dairesinde durmuş ve herkes oraya giderek rey atmıştır. Fatih şubesine Molla Şeref, Kirmasti, Şehremini, İskenderpaşa, Hasan Halife, Hüsam Bey, Hoca Veysi, Sinanağa, Sofular, Mututsip İskender, Keçeci, Karabaş, Hatice Sultan, Mimar Sinan ve Neslişah mahalleleri halkı rey atmışlardır. Belediyenin kapısında da bir çok halk birikerek tezahüratta bulunmuşlardır. CHF ile SCF mensupları gelenlere kendi rey varakları vermek suretile faaliyette bulunmuşlardır. Burada intihap nisbeten daha sakin geçmitir. Reyler serbestçe atılmış ve kimse tazyik edilmemiştir. İlk gün burada da tahminen 800 kadar rey atılmıştır. CHF namzetlerine verilen reyler diğerine nazaran fazladır. Cumhuriyetin haberine göre -tabi bu bir yorum da olabilir- halk daima CHF nın reylerini istemektedir.

Beyoğlu sandığı da dün sabahtan öğleye kadar Topane'de Kılıçali camiinin avlusunda durmuş ve buraya Kemankeş, Hacı Mimi, Müeyyetzade, Yenicami mahalleleri halkı reylerini atmışlardır. Burada atılan reylerin miktarı tahminen 500 dür. Burada bir tek rey de müstakil olarak atılmıştır. Öğleden sonra sandık akşama kadar Galat kule dibinde hazırlanan yerde durmuştur. Burada da Arap Camii, Emekyemez, Bereketzade ve Şahkulu mahalleleri rey vermiştir. Burada fazla izdiham olmuştur. Polis ve jandarma izdihamın zorlukla önüne geçebilmiştir. S. Fırkanın namzetlerinden Nezihe Muhittin Hanım da burada çalışmış ve bir çok itirazlarda bulunmuş, bilhassa Beyoğlu Kaymakamı Sedat Aziz Beyle şiddetli münakaşalar yapmıştır. Buradaki bazı Museviler isimlerinin listede olmadığından şikayet etmişlerse de kendilerine bu şikayetin vaktile usulü dairesinde yapılması lazım geldiği cevabı verilmişitir. Bir Musevi koca bir apartman halkının listeye yazılmamış olduğunu söylemişitr. Burada da intihap aynı hararetle devam etmiş, atılan reylerin mecmuu bini geçmiştir. Burada da verilen reylerin onda dokuzu tahminen Halk Fırkasına aittir.

Yeniköy dairesinin intihap sandığı da Sarıyer camii son cemaat yerinde durmuş ve Rumeli feneri, Garipçe, Rumeli kavağı, Yenimahalle, Sarıyer ve Maden mahalleleri ahalisi reylerini istimal etmişlerdir. Rey miktarı 500 kadar olup ekseriyeti azimesi H. Fırkasına aittir. Halk burada reyini vermekte tehalük göstermiş ve intihap saat beşe kadar devam etmiştir. S. Fırkacılar burada da çalışmışlar fakat az rey toplamışlardır.

Beykoz dairesinin sandığı sabahleyin saat sekizde Beykoz'dan kaldırılmış ve sırası ile Muratlı, Koçollu, Ömerli, Sırapınar, Hüseyinli, Polonezköy mahalleleri gezilmiştir. Buralarda halk davullar, zurnalarla grup grup sandık yerine giderek reylerini ekseriyetle Halk Fırkasına vermişlerdir.

Üsküdar dairesinin intihabatı dün belediye dairesinde yapılmıştır. Burada intihap üç gün devam edecek ve civar mahalleler reylerini vereceklerdir. Üsküdar'da intihap sukunetle cereyan etmiş ve herkes serbestçe reyini vermiştir. Halk Fırkası ile Serbest Fırka mensupları arasında münakaşalar vuku bulmuşsa da bir hadise olmamıştır. Buradaki rey miktarı da 500 den fazladır.

Kadıköy dairesinin sandığı da Kadıköy Belediye dairesinde durmuştur. İlk gün buraya yalnız Osmanağa ve İkbaliye mahallelerinin halkı reylerini atmışlardır. Fakat bu iki mahalle Kadıköy'ünün en kalabalık mahalleleri olduğundan intihabata çok kimse iştirak etmiştir. Sandığa atılan reylerin miktarı 1000 den fazladır. Burada da ekseriyet Halk Fırkasındadır. Serbest Fırkacılar burada da fazla mevcudiyet göstermişler ve çok çalışmışlardır. Fakat az rey toplamaya muvaffak olmuşlardır.

Ada şubesinin sandığı Büyükada'da belediye dairesinde durmuştur. Burada da intihap sukunetle devam etmiştir. Esasen buradan bir aza çıkacağı için pek az rey atılmıştır.

Bakırköy dairesinin sandığı mahallelerde gezdirilmiştir. Sandık 9 dan 11,5 a kadar Şamlar'da, 1 den 2,5 a kadar Ayayorgi'de, ve 3,5 dan 6 ya kadar da İkitelli'de durmuş ve halk reyini istimal etmiştir.[228]

6 Ekim tarihli *Hakimiyeti Milliye*, "halk kahir bir ekseriyetle Cumhujriyet Halk Fırkası'na rey vermektedir. Ekalliyetler ise Serbest Fırka'ya rey vermektedir" haberini yapar.[229]

[228] *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1930.

Vakit gazetesinin "İstanbul'un Kurtuluş Gününde Onu ve Seni Kurtaranlara Rey Ver!" haberine göre: "Adalarda, Üsküdar'da, Sarıyer'de, Eminönün'de, Bakırköyün'de bir günlük intihap neticesi CHF nin kahir ekseriyet kazandığını göstermiştir. Beyoğlu, Kadıköyü, Fatih kazalarında intihap akşama doğru inkişafa başlamıştı, buralarda da vaziyet CHF lehinde idi. Akalliyetlere mensup olanlar karşı fırkaya rey veriyorlardı."[230]

Cumhuriyet'in haberine göre, "Yalova'da CHF namzetlerinin kazandığı 5 Ekim günü telgrafla Vilayete bildirilmiştir."[231]

Cumhuriyet'e göre seçimlerde her hangi bir sorun yoktur. Seçim ortamı, mülki idare amirlerinin ağzından haber yapılarak okurlara bildirilir: "Seçimlerin ilk günü için Vali Muhittin Bey şunları söylemiştir: 'İntihabat bugün başladı. Şimdiye kadar esaslı bir şikayet vaki olmuş değildir ve intihabatın tamamen kanun dairesinde serbestçe cereyan etmesi için lazım gelen tedbirler alınmıştır. Reylerin toplanması başladığı sırada ilk hamlede vukuu tabi olan bazı ufak tefek münakaşalar olmuş ise de bunlar da şayanı kayıt değildir ve inithabata müessir olacak bir hadise teşkil etmez' demiştir."[232]

Kolluk kuvvetleri de, seçimin "huzur" içinde geçtiğini bildiren beyanatlar verir: "Polis Müdürü Ali Rıza ise ilk gün için verdiği beyanatta: 'Bugün intihabat, her semtte devam etmiş ve karışıklık denilebilecek hiç bir hadise olmamıştır. Kimse tevkif edilmiş değildir' demiştir."[233]

Son Posta'nın 6 Ekim'li haberi seçimlerin hangi ortamda yapıldığını açıkça göstermektedir. Gazetenin kullandığı "ihtiyatlı" üslup ise dikkat çekicidir: "Halk Fırkasının muhtelif semtlerde bulunan ocakları 5 Ekim akşamı sıkı bir faaliyet gösterdiler. Mahalle mahalle dolaşıyor, propaganda yapıyor, Halk fırkasına rey vermek lüzumundan bahsediyorlardı. Bu arada en büyük propaganda gayrimüslimler, bilhassa Museviler arasında yapılıyordu. Bilhassa söylenen cümle şu idi: 'Mecliste İsmet Paşa kazanmıştır. Belediye intihabatında da kazanması lazımdır. Aksi hal vahim olur, dikkat ediniz'. Halk fırkası müntehipleri tehdit ediyordu, denilemezse de

[229] *Hakimiyeti Milliye*, 6 Ekim 1930.
[230] *Vakit*, 6 Ekim 1930.
[231] *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1930.
[232] "Vali Beyin Beyanatı", *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1930.
[233] "Polis Müdürü ne diyor?", *Cumhuriyet*, 6 Ekim 1930.

kullanılan cümlelerin pek de sarih olmadığını kabul etmek lazımdır. 5 Ekim gecesi bu nevi faaliyetin en şiddetlisi Sirkeci semtinde görüldü ve bu semtte Emin Ali Bey tarafından muhtelif ziyafetler verildi".[234]

Milliyet gazetesinin "Hayret!" başlıklı yazısı ise yeni partiyi töhmet altında bırakacak niteliktedir: "Bu zevatı nasıl namzet gösterdiler? Listede Cemil Paşa'dan başka Çerkez Etemle birleşenler de varmış!"[235]

Cumhuriyet "Taşrada İntihabat", *Son Posta* "Vilayetlerde İntihabat" adlı bölümlerinde, İstanbul dışındaki seçim haberlerini yayınlar. *Son Posta*'nın 6 Ekim tarihli haberine göre ise Konya'da durum şu haldedir:

"Konya şehri belediye inihabatına 1 teşrinievvel Çarşamba günü başlanmıştır. İki gün zarfında 31 mahalleden dörtte üçü reyini Serbest Fırkaya vermiştir. Daha 87 mahalle vardır. İntihabat 7 teşrinievvel Salı günü hitam bulacaktır. İlk günü, iki fırkadan da taşkınlık yapan iki kişi tevkif edilmiş, bilâhare serbest bırakılmışlardır. Belediyenin karşısında bulunan elektrik şirketinin binası Cumhuriyet Halk fırkasının merkezi halini almıştır. Sabahleyin gelen mebuslar, mutemetler hep burada toplanmakta, emirler buradan verilmektedir. Serbest fırka, halkı intihap mahalline her gün otobüs ve otomobillerle taşıttırmaktadır.[236]

Yarın'ın haberine göre de, Konya'da 6 Ekim'e kadar verilen bin üç yüz oydan bin iki yüz küsürü Serbest Fırka'nındır.[237]

Son Posta Akşehir'de Serbest Fırka'nın kazandığı haberini verir.[238] Serbest Fırka'nın zaferlerini iktidar yanlısı gazetelerde bulmak zordur. *Cumhuriyet* gazetesi bu gibi haberleri ya geç verir, ya önemsiz haberlerin altına saklar veya onlardan hiç bahsetmez.

5 Ekim günü bir Yarın muharriri Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri Fethi Bey'den yolsuzluklar hakkında bir girişimde bulunup bulunmayacaklarını sorar. Habere göre muhabirin "Belediye intihabı nasıl geçiyor? Müdahaleler hakkındaki fikirlerinizi lütfeder misiniz?" sorusuna Fethi Bey'incevabı şöyledir: "Taşrada müdahaleler

[234] "Halk Fırkası Dün Gece Çalıştı", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[235] *Milliyet*, 6 Ekim 1930, bkz. EK-54.
[236] "Vilayetlerde İntihabat (Konya)", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[237] *Yarın*, 6 Ekim 1930.
[238] "Kazalarda", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.

vakidir. Bugün de İstanbul'un bir çok yerlerinde bu hadiseler tekerrür etti durdu. Biz kanunun emrettiği yolda hareket edeceğiz. Kanunun nehyettiği müdahalelerin gene kanunun delâletiyle halledeceğiz". Fethi Bey Meclis müzakaresi hakkında da şunları söyler: "Meclisteki mücadeleden büyük bir zevk duydum. Başvekil Pş.nın nutkuna verdiğim cevap muarızlarımca hoş karşılanmamıştır. Böyle olmak ta pek tabii telâkki olunmak lazımdır. Hakikatler elbette pek tatlı şeyler değildir. Mesul makamları işgal edenler şiddetli tenkitlerden fazla haz duyarlar. Ben meclisteki beyanatımla milletin ıztıraplarına tercüman oldum kanaatindeyim. İntihap hâdiseleri bu kanaatimi teyit eder mahiyettedir. İlk siyasi mürakebenin kabinede yaptığı tahavvülât malûmdur. Mücadelemize devam edeceğiz."[239]

Son Posta, Serbest Fırka ve Halk Fırkası'nın seçmenler için hazırladıkları beyannameleri yayınlar. Serbest Fırka Vilâyet Heyeti Reisi'nin beyannamesi şöyledir:

"Vatandaş muhalefete kıyma.

Vatandaş, sana düşünme, söyleme ve toplanma hürriyetini getiren muhalefete kıyma!...

Vatandaş, siyasi rakibine (hürmet ve muhabbet et) diyen yeni teşekkülden korkma.

Vatandaş muhalefeti sev, çünkü hürriyetin bekçisi odur.

Vatandaş sakın muhalefete kötü niyetler sıçratma, çünkü temizdir.

Vatandaş muhalefetsiz, münakaşasız ve hürriyetsiz hürriyete inanma.

Vatandaş bugün muhalefetin bir buçuk aylık çocuğu senden rey istiyor.

Ey benim sevgili kardeşim hürriyetin bu minimini ve masum çocuğunu çiğneme.

Vatandaş muhalefete kıyma. Müderris İsmiail Hakkı."

Halk Fırkası ise beyannamesinde Cumhuriyeti kuran, ülkeyi kurtaran bir parti, en önemlisi de Atatürk'ün partisi olmasına vurgu yapar. Bu argüman, Halk Fırkalılar'ın seçim boyunca çoklukla baş vuracakları bir taktik olacaktır. Oysa Serbest Fırka da

[239] "Fethi Bey Müdahale ve Yolsuzlukları Kanun ile Halledeceğiz diyor!", *Yarın*, 6 Ekim 1930.

Atatürk'ün direktifleriyle kurulan ve Halk Fırkası içinden doğmuş bir partidir. Beyannamesi şu şekildedir:

"Vatandaş,

Bu sabah şehrin her tarafına intihap sandıkları kondu gidip reyini vermeyi ihmal etme. Eğer İstanbul şehrinin idaresini muktedir ellere vermek, şehrin imarını, ihtiyaçlarının teminini kendinin daima iyi ve başı yukarda olmanı istersen reyini:

C.H.F na ver. C.H. fırkası sana büyük bir Türkiye yaratan fırkadır. Hiç tereddüt etmeden sandığın başına git:

- Ben Halk fırkasından, Gazinin Fırkasındanım; reyimi onun namzetlerine vereceğim... de ve seni şaşırtmak, yolundan çevirmek isteyeceklere aldırma, kanma, ehemmiyet verme..." [240]

6 Ekim tarihli bir başka önemli haber de Fethi Bey'in nutkudur.[241] Fethi Bey'in 2 Ekim'de söylediği konuşmanın tam metni "Ek" bölümünde mevcuttur,[242] fakat bu nutuktan önemli görülen bazı bölümleri açıklamakta fayda vardır. Fethi Bey nutkunda, başta *Milliyet* gazetesi olmak üzere bazı gazetelerin, kendisinin sürekli olarak yankesicilerle, kaçakçılarla ilişkisi olduğunu yazdıklarını, bir taraftan komünistlerin, diğer taraftan gericilerin tahriklerine alet olduğu yolunda suçlamaların baş gösterdiğini beyan eder. Son Posta konuşmayı özetleyerek şunları yazar: Fethi Beyin ismi mahalli hükûmet memurlarının raporlarında kaçakçı, yan kesicilerle bir arada geçmekte idi. Fethi Bey bunlardan müteessir ve mükedder olmadığını, serbest münakaşanın ve serbest murakebenin her gün ziyadeleştiğini gördüğü menfaatleri, yürüdüğü yolun ne kadar doğru bir yol olduğunu ispat edip durmakta iken hangi maksada hizmet fikirle yapıldığını bir türlü anlayamadığı bu propagandaların asla ehemmiyeti olamayacağını belirtmiştir. Fethi Bey nutkunda amele konusuna da değinmiş ve nazariyeler ihtilâfı ile meseleyi hal için zahmet çekeceğimize amelenin neden gayri memnun olduklarını tahkik etmenin daha doğru olacağını söylemiştir. Nutkun devamında Serbest fırka lehine rey vermek isteyenlere zorluklar çıkarıldığını, bir münevver gencin kafasının taşla yarıldığını, mahalli hükûmet kuvvetlisinin alenan bitaraflığı terk ile ahalinin bu belediyeyi değiştirmek için intihap

[240] *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[241] *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[242] *Son Posta*, 6 Ekim 1930, EK-55

haklarını serbestçe istimallerine bin türlü maniler çıkarıldığını söylemiştir. Bittabi Serbest fırkanın komünistleri tahrik ettiği ve fes giydirileceği gibi istinatlarında meydan aldığını belitmiştir. Fethi Bey nutkunda suni gündem yaratmaktansa hakikatle uğraşılmasını, hakikatin de halkın mali ve iktisadi sıkıntıda içinde olması olduğunu belirtmiştir. Vergiler halkın tediye kabiliyeti ile mütenasip değildir. Bir takım esassız dedikodularla vakit kaybedeceğimize derhal halkın dertlerine mümkün olduğu kadar çare bulmaya çalışmalıyız der. Fethi Bey ülkede fes giyilmesini isteyen ve Arap harflerini arzu eden insanlar olabilceğini fakat halkı her gün, her saat tazyik eden mali ve iktisadi sıkıntıları unutarak yalnız mürtecileri düşünmek ve bu düşünce ile cumhuriyetin normal bir hayata girmesini geciktirmenin hata olduğunu vurgular.[243]

6 Ekim tarihli olaylara, yolsuzluk ve haksızlıklara değinmek faydalı olacaktır. *Son Posta* muhalif olma özelliğinden dolayı bu gibi haksızlık ve yolsuzlukları yayınlayan bir gazetedir. Cumhuriyet gazetesi ise iktidar yanlısı olup artık saklanamayacak kadar bariz olan olaylar dışında iktidarın yaptığı yolsuzluklardan bahsetmez. Fakat yeni partililerin yaptıkları her hata ve yanlış anında yayınlanır. Tezde iktidar ve muhalefet gazeteleri incelendiğinden her türlü haber değerlendirilecek ve bu haberler objektif bir yorum yapmamıza yardımcı olacaktır.

6 Ekim'de *Son Posta*'nın verdiği bir haber yine yapılan haksızlıklar üzerinedir: "Pederinin Serbest fırkaya girmesi üzerine elektrik şirketinden çıkarılan muntör Emin Efendi, maruz kaldığı bu haksızlık karşısında Başvekâlete müracaat etmiştir. Emin Efendi tekrar girmesi için yapılan ricaları reddetmiştir."[244]

Halk partililerin muhalif gazetelere davranışları da sık sık haber konusu yapılmaktadır: "5 Ekim tarihinde Serbest fırkanın ve Halk fırkasının namzet listelerini almak için görevlendirilen Son Posta gazetecileri Serbest fırkaya müracaat ettiklerinde istediklerini almışlar fakat Halk fırkasına müracaat edildiği zaman nezaketsiz bir muamele karşısında kalmışlardır. Gazetecileri kabul eden bizzat fırka müfettişi Hakkı Şinasi Paşa idi. Hüviyetlerini öğrenir öğrenmez aya kalktı ve tek bir cümle ile mukabele etti: 'Dışarı çıkınız!' diyerek gazetecileri kovmuştur".[245]

---

[243] *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[244] "Bir Haksızlık", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[245] "Fırka Menfaati Böyle Korunmaz" , "Hakkı Şinasi Pş., Sizden Fırkanız da Memnun Olmayacaktır", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.

Şikâyet haberleri hiç bitmemektedir: "Serbest Cumhuriyet fırkasının Galata nahiyesinin reisi de dahil olmak üzere dört kişilik azası polis tarafından merkeze götürülmüştür. Bunun sebebi intihabata ait beyanname dağıtmaktır. Gûya Defterdarlık bu kâğıtların pulsuz olmamalarını emretmiş, poliste bu emri icra etmiş imiş. Serbest fırka hükûmet nezdinde teşebbüsatta bulunmuştur. Bu teşebbüs neticesinde Galata polisinin Defterdarlığa ait bir tamimden yanlış ilham aldığı görülmüş, itiraz edilerek Serbest fırka azası serbest bırakılmıştır. Bu beyannamede 'Vatandaş, çekinme, korkma reyini serbestçe ver' denilmektedir."[246]

"Posta ve telgraf müfettişi Bekir Beyin zevcesi ve Kadın birliği reisi Latife Bekir Hanım, Postane memurları evde bulunmadığı sırada evlerine giderek memur ailelerine muhtarlardan rey pusulaları almalarını ve Halk fırkası namzetlerinin isimlerini yazmalarını emreder gibi ev ev dolaşıp tenbih etmektedir. Memurlar şikayette bulunmuşlardır."[247]

6 Ekim tarihli *Hakimiyeti Milliye*'ye göre, *Hizmet* başyarı, "muhaliflerle alakam yok" diyerek Halk Fırkası'nın programını takdir eder.[248]

"Söke'den Serbest Cumhuriyet fırkası merkezine gelen malûmata göre Söke kaymakamı hilâfı kanun Serbest fırka merkezine gelerek evraka vaziyet etmiş, binayı işgal etmiştir."[249]

6 Ekim'de *Son Posta* Rize'de Vali'nin seçimlere nasıl müdahale ettiğinden bahseder: "Belediye intihabatı zabıta, Halk fırkası mutemedinin nezareti altında ve Halk fırkası salonunda yapılıyor. Kendilerine rey vermeyen halk envai çeşit müşkülâtla serbest reyden mahrum bırakılıyor. Halk mütemadiyen telgrafla makamatı âliyeye müracaat ederek şikâyet ediyor. Bu hal halkı çok müteessir etmektedir."[250]

Aynı gazete, seçime bağımsız olarak katılan adayları yayınlar: "Müstakil olarak namzetliklerini koyanlar Sabiha Zekeriya Hanım, Leon Taranto Efendi ve Halit Bey isminde bir gençtir."[251]

---

[246] "İstanbulda intihabat", "Bir Nahiye Ocak Heyeti Poliste", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[247] "Lâtife Bekir Hanım Emir Veriyor", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[248] *Hakimiyeti Milliye*, 6 Ekim 1930.
[249] "Söke'de Bir Kanunsuzluk", *Son Posta*, 6 Ekim 1930,
[250] "Rize'de Valinin müdahalesi", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.
[251] "Müstakil Namzetler", *Son Posta*, 6 Ekim 1930.

Hakimiyeti Milliye'de İktisat vekilinin mecliste verdiği beyanat yayınlanır: "Mustafa Şeref B. hükûmetin iktisadi programını izah ve teşrih ediyor. Maliye vekili beyin mecliste beyanatı. Memurların maaşları ve tekaüt meseleleri."[252]

7 EKİM

7 Ekim tarihli haberlerin başında yine İstanbul'daki seçimler yer alır. *Cumhuriyet* "Serbest Fırkacılar"ın yaptıkları usulsüzlüklerden bahseder:

"Kadıköy ve Küçükpazar'da cerh hadiseleri: Bilhassa Rüstem paşa Camii'nde hamallar ve esnaf reylerini vermek için o kadar tehalük göstermişlerdir ki yüzlerce halk birdenbire sandığın üzerine hücum etmişlerdir. Tabii bu şerait altında ifayi vazife edemeyen intihap heyeti terki mesai etmiştir. Bunun üzerine polis kuvvetleri takviye edilmiş ve elliye yakın polis celbedilerek halkla sandık arasına kordon yapılmıştır. Bu suretle halktan rey vermek isteyenler beşer onar bırakılmıştır. Burada Serbest Fırkacıların hamalları, gediğin ipkam ve başlarındaki mütekaitlerin kaldırılarak yerlerine kendilerinden adamlar koyacaklarını söyleyerek kendilerine celbettikleri anlaşılmıştır. Serbest fırkacılar burada propaganda için halka nutuklar vermişlerdir, bilhassa hepsi intihap sandığını göz altında bulundurmuşlar ve arasıra itirazlar etmişlerdir. Vali Muhittin Bey de 6 Ekim akşamı Küçükpazar'a giderek teftişatta bulunmuştur. Sandığa yapılan hücumun istical maksadı ile olduğu anlaşılmış ve Vali Bey halk tarafından alkışlanarak avdet etmiştir. Yalnız burada Serbest fırkadan 3 kişi intihap encümeni azalarına bazı iftiralarda bulundukları için polis tarafından celbedilmişler ve geç vakte kadar isticvap olunmuşlardır. Eminönü Halk Fırkası mutemedinin silah taşıdığı hakkında da Serbest Fırka tarafından alakalı yerlere itirazlarda bulunulmuştur".[253]

Aynı gün yer alan haberlere göre, Serbest Fırkacılar Fatih dairesinde 6 Ekim'de yapılan seçimlerde müdahale edildiğini, oyların yırtıldığını ve mükerrer oy atıldığını iddia ederek kendi aralarında zabıt varakası tutmuşlar ve savcılığa vermişlerdir. Ancak *Cumhuriyet* bu itirazın yersiz olduğunu düşünür: "Fakat herkes reyini serbestçe verebilmiştir. Yalnız bazı kimseler cetvellerde isimlerini bulunmadığından şikayet etmişlerdir. Halbuki bunun itiraz zamanı geçtiği için kendilerine o suretle

[252] *Hakimiyeti Milliye*, 6 Ekim 1930, EK-56,57.
[253] *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1930.

cevap verilmemiştir. İntihap saat 6 da bitmiştir. Fakat halkın bir kısmı henüz reylerini veremedikleri için itirazlarda bulunmuşlar ve bağırıp çağırmışlardır."[254]

Seçimlerde birçok sorunun yaşandığı ortadadır, fakat gazetelerde bazı ilginç haberler de yer bulur: "6 Ekim günü Beyoğlu dairesine rey vermeye gelen arasında şık hanımlara da tesadüf edilmiştir. Öğle üzeri 250 kişilik Kocatepe mahallesinden bir Kıpti kafilesi önlerinde davul zurnalar olduğu halde gelmişler ve rey vermek için intihap encümeninden eski Beyoğlu müdürü Kadri Beyin üzerine hücum ederek cetvellerde isimlerini bulmasını istemişlerdir. Kadri Bey polislerin yardımı ile Kıptilerin işlerini görmüştür. Bunların bir kısmı Halk Fırkasına bir kısmı da Serbest Fırkaya rey vermişlerdir".[255]

"Kadıköy belediye dairesi önünde intihap yapılırken orada toplanan halk arasında birdenbire kavga, dayak başlamıştır. Burada bulunanlardan muvafık ve muhalifler arasında evvela ağızla başlayan şiddetli münakaşalar neticede tokat ve sopaya intikal etmiş, Merdivenköy ahalisinden kireççi Hasanefendi ile aynı köyden çiftçi Bekir oğlu Veysi ellerinde sopalar olduğu halde yekdiğerlerine hücum etmişlerdir. Neticede Veysi Hasan'ı ağır surette başından yaralamıştır. Şaban isminde birisinin kafasına da vurulmuş ve ağır surette yaralanmıştır. Valiye şikayet edildiğinden tahkikata başlanmıştır. Serbest fırkacılar burada fazla faaliyet göstermişlerse de ekseriyeti Halk fırkası kazanmıştır."[256]

7 Ekim tarihli *Son Posta* da haberlerinde İstanbul seçimlerinde yaşananları yazmıştır. Bu gazeteye göre İstanbul'da seçimler şu şekilde olaylara sahne olmuştur: "Kadıköy'de, bir takım gayretli adamlar, cahil kimselerin ellerinden rey kağıtlarını değiştirmekte tereddüt etmemişlerdir. Maamafih Serbest Cümhuriyet fırkası Kadıköy'den emindir."[257]

"Adalar'da, müdahale olunca Serbest fırka müdahaleyi kanunsuz bulmuş, şikayetini dinletememiş, intihabattan çekilmiştir. Müdahale edenlerin başında bizzat Büyükada polis merkez memuru bulunduğu iddia olunmaktadır."[258]

---

[254] *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1930.
[255] *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1930.
[256] *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1930 .
[257] "Kadıköy", *Son Posta*, 7 Ekim 1930.
[258] "Adalar", *Son Posta*, 7 Ekim 1930.

Bakırköy'de, *Son Posta*'nın haberine göre oy dağılımı, Halk Fırkası %15, Serbest Fırka %85 oranındadır.[259]

"Üsküdar'da, Halk Fırkası öğleye kadar muhtarların aldıkları tertibat sayesinde fırkanın faaliyeti ile çok iyi netice almış, Serbest fırka için verilen bir çok kağıtlar imzasız olarak attırılmaktan çekinilmemiştir. Serbest fırka kaymakamdan şikayetçidir. Öğleden sonra Tıp talebesi vaziyeti murakebe altına almış ve o vakit işin rengi değişmiştir. Fethi Bey halkın şikayetlerini dinlemiştir, halk burada vergilerden şikayet etmiş ve Üsküdar'ın imarını istemişlerdir."[260]

Yine *Son Posta*'nın "Üç Sima" başlıklı haberine göre seçimlere hile karıştırılmaktadır: "Beyoğlu'nda her iki fırkanın taraftarları propaganda yapıyorlardı. Halkın ekserisi ve Serbest fırka mümessilleri intihaba müdahale edildiğini söylüyorlardı. Filhakika ortada üç kişi görülüyordu ki bunlar halkı manevi bir tazyik çemberi içine almışlardı. Bunlar: Deniz Amele Cemiyeti reisi Emin, Galata gümrük salonunda hamal kâhyası Mustafa reis, Felek Mehmet kâhya adlı kimselerdi. Bunlar ameleyi küme küme intihap yerine sevkediyorlar; ellerine Halk fırkasının yazılmış kağıtlarını veriyorlardı. Ameleden büyük bir kısmının Serbest fırkayı tercih ettiği görülüyor; bu sefer bu kısım ameleye bu adamlar: 'Yarın görüşürüz, Serbest fırkaya rey veren ameleye ekmek ve iş yok' diyorlardı. Halk fırkası mutemetlerinden İsmail Hakkı Beyin Serbest fırkaya oy verenlerin rey kağıtlarını yırttığını ve yerine Halk fırkası rey pusulalarını verdiği de işitilmiş ve bunun üzerine 50 kişilik bir heyet kaymakama şikayette bulunmuşlardır. Halk 'Bulgaristan'da beş altı fırka var, bizde niçin iki veya üç fırka olmasın, istediğimize rey vereceğiz' diye bağırmıştır. Bir aralık bir jandarmanın bitaraflığı muhafaza edemediği görüldü. Halk: 'Memur bitaraf olmalıdır!' diye gürledi."[261]

"Serbes fırklalılar ben burada doğdum, askerlik yaptım, vergi veriyorum, fakat defterde ismim yok diye şikayetlerde bulunuyorlardı."[262]

İstabul'daki seçimin ikinci günü Vali *Cumhuriyet* gazetesinin sorularını yanıtlamıştır: " 'Müdahaleden şikayet kasten yapılıyor!' başlıklı yazıda CHF lehine müdaheleler vaki olduğu şeklinde şikayetler meydanı çıkması dolayısı ile İstanbul

[259] "Bakırköy", *Son Posta*, 7 Ekim 1930.
[260] "Üsküdar", *Son Posta*, 7 Ekim 1930.
[261] "Beyoğlu", "Üç Sima". *Son Posta*, 7 Ekim 1930.
[262] *Son Posta*, 7 Ekim 1930.

Valisi Muhittin Beye intihabata müdahale ve bazı vatandaşların intihap hakkından mağdur edildiği tarzındaki şikayetlerin mahiyeti sorulmuş ve Vali intihabata müdahale edildiğine dair bazı gazetelerde şikayet yollu neşriyat yapıldığını söylemiştir. Vali cevabının devamında halkın en başlı hukuku siyasesine taalluk eden intihap işinin her türlü tesirler fevkinde kalmasına ve yalnız kanun hükümlerinin hakim ve meri olmasına azami dikkat ve itinayı sarfeden vilayetin bunları daima tetkik ettiğini söylemiştir. Valiye göre bu tetkikatın vasıl olduğu netice iddia edilen tesir ve müdahaleyi asla isbat etmemektedir. Kanunsuz ve yolsuz hareketlerin merci şikayetinin evvela kanunun tayin ve tesbit ettiği resmi merciler olduğunu dile getirmiştir. Vali şikayetçilerin derhal resmi makamlara müracaat etmeleri gerektiğini belirtmiştir. İntihap yerlerini teftiş eden Valiye göre şikayetler mahaza şikayet kasdı ile ve hiç bir sahih ve lazım esasa müsteni olmayarak yapılmaktadır. Vali şikayetçilerin de çok yerde buna kanaat getirdiklerini gördüğünü ifade etmiştir. 6 Ekim'de Küçükpazar intihap sandığı başında akşam saati beşten sonra muhtelif zümrelere mensup kimseler tarafından vaki olan tecavüzün neticesinde bir takım sui tefehhümlere müstenit münakaşalar ve bağrışmalar husule gelmiştir. Vali bu fırsattan istifade ile vatandaşlar arasında manasız bir nifak sokmaya çalışanlara vesayada bulunmuş ve halk derhal sukun ve alkışlarla sükunet bulmuştur. Vali sözlerini şöyle sonlandırır: 'İstanbul'un muhterem halkı, reylerini her türlü müdahaleden azade olarak kullandıklarını ve kullanacaklarından emin olmalarını gazetenize de neşir ve ilan ediniz. Şunu da ilave etmek lazımdır ki sandık başları münakaşa ve propaganda yeri değildir. Propagandalar alakadarlar tarafından hariçte yapılır ve taraftarlar hazırlanır. Bunu sandık başında yapmak intihabı işgalden ve bir çok vatandaşları fuzuli işgal ve hatta reyini istimale vakit ve imkan bırakmaktan başka bir netice tevlit etmez. Bu ciheti bilhassa ehemmiyetle kaydediniz.' "[263]

7 Ekim tarihli *Hakimiyeti Milliye*'de yayınlanan haber basının açıkça taraf tuttuğunu göstermektedir: "Bursa ve Bolu'da belediye intihabını kazandık. İstanbul intihabatını da kazanıyoruz." haberini yapmıştır. Haberin devamında "biz" den kastının Halk Fırkası olduğu anlaşılmaktadır.[264]

Aynı şekilde *Vakit* gazetesi de tarafını belli etmekten çekinmez: "İntihap edeceğiniz adamlar memleketin en temiz, kıymetli ve iş bilir evlâtlarıdır. Cümhuriyet Halk

[263] "Valinin Olaylara Cevabı", *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1930.
[264] *Hakimiyeti Milliye*, 7 Ekim 1930.

Fırkası tarafından İstanbul şehir meclisi için gösterilen namzetlerin umumiyetle tanınmış, sevilmiş, itimat kazanmış zevattır." Gazete daha sonra adayların meslek ve meziyetlerinden bahseder.[265]

Vakit'in "İbret!" adlı uzun yazısında yine yeni parti eleştirilir, eleştiri noktası ise Serbest Fırka'ya destek veren ve fırkanın da aday gösterdiği azınlıklardır. "SCF Bayrağı Altında Toplananlar Arasında Kimler de Var?" başlıklı yazı şu şekildedir: "Dün SCF nin belediye namzetleri listesi hakkında mütelea beyan ettiğimiz sırada bu listeye dahil olan Rum ve Ermenilerin şüpheli kimselerden olup olmadığını bihakkın tetkike muhtaç olan bir nokta olarak göstermiştik. Aradan 24 saat bile geçmedi. Bizim bu hususta bu suretle ihtiyatkâr hareket etmekte ne kadar haklı olduğumuz tamamiyle anlaşıldı. Filhakika yaptığımız tahkikata göre Serbest Fırkanın namzetler listesine dahil olan 'Halepli Yuvan' ve 'Kazancıyan' ismindeki aza olmuşlar, topdamların mütareke esnasında Rum Müdafaai milliye teşkilatında çalışmış oldukları tesbit olunmuştur. Rum milli müdafa klübü İstanbul'un işgali esnasında Yunan gazeteleri tarafından tesis edilmiş, İstanbul'daki Rumlardan ve sair anasırdan pek çokları bu klübe aldıkları para ile ve diğer suretle Yunan ordusuna hizmet ve muavenette bulunmuşlardır. İzmir'de Yunan askeri kaçarken de Türk ordusuna son mukavemeti bu klübün hazırladığı akalliyet kuvvetleri göstermiştir. Diğer taraftan bu namzetler operatör Cemil Paşanın (Sevr) muahedesini imza eden kuvayımilliye aleyhine hilâfet ordusu gönderen damat Ferit kabinesinde bir nazır olarak bulunması hasebile heyeti mahsusaca hakkında hizmeti devlette istihdam edilmemek kararı verildiği ve bilâhare bu kararın âli tetkik heyeti tarafından da refolunmadığı anlaşılmaktadır.

Belediye Kanunu: Belediye kanunun 23 üncü maddesi intehap etmeyi 'hidematı ammeden mumnu bulunmayanlar'a intihap olunmayı da 'hidematı ammeden mahcur olmayanlar' a bir hak olarak vermiştir. Devlet memuriyetinin hidematı ammeden olduğuna şüphe olmadığına, intihap etmeye hakkı olmayan bir kimsenin intihap olunmak hakkı da olmayacağına göre Cemil Pş.nın intihabı kanunen caiz değildir. Bu mesele intihap tahakkuk etse de münakaşa olunacak bir mevzu olarak kalır.

Bundan başka yine Serbest Fırka namzetleri arasında mücadeleyi milliye devrinde istiklal mahkemeleri tarafından ağır cezalar ile mahkum edilmiş, fakat affı umumiden

[265] *Vakit, 7 Ekim* 1930, bkz. EK-58.

istifade etmiş, yahut yüz ellilikler ile memleket haricine firar ederek bilâhare affı umumiden sonra tekrar gelmiş kimseler olunduğu temin olunmaktadır.

Acaba Serbest Fırka erkânı bu gibi zevatı listelerine ithal ederken mevzubahis cihetleri hiç tetkik etmeye lüzum görmemişler midir? Yoksa bu gibi ahvalin memleket işlerine faaliyetle karışmak hususunda bir mani teşkil etmeyeceğine mi karar vermişlerdir? Bu nokta hakikaten merak edilecek bir şeydir!"[266]

Cumhuriyet gazetesi'nin "Serbest Fırkada Faaliyet" başlıklı haberi, seçim sürecinin başından itibaren, yorumsuz ve tarafsız olarak yayınladığı az sayıdaki haberlerden biridir: "SCF nin Taksim'de Kalmis apartmanındaki merkezinde 6 Ekim günün 16 dan 18 e kadar devam eden bir içtima vuku bulmuş, bu içtimaya Fethi Bey riyaset etmiş ve yeni fırkanın İstanbul'da bulunan şubeleri de iştirak eylemiştir. İçtimada şehrin belediye intihabatına dair yeni fırka merkezine vuku bulan şikayet ve müddeiyat etrafında görüşülmüş ve bazı vakalar tesbit edilmiştir. Bu vukuat üzerine müddeiumumiliğe müracaat edilerek müsebbibleri hakkında tatbikatı kanuniye icrası ve ayrıca lazım gelen makamat nezninde de protestoda bulunulması kararlaştırılmıştır. Yeni fırkanın İstanbul merkez ocağı heyetinden avukat Orhan Mithat Bey Cumhuriyet Gazetesine şunları söylemiştir: 'İntihabattan çekilmemiz mevzuu bahis değildir. Sonuna kadar mücadelede devam edeceğiz. Bugün Kadıköy'de ve diğer bir yerde intihap esnasında fırkamıza mensup biri darp, biri de cerh edilmiştir. Bu husuta yarın müddeiumumiliğe müracat ve tatbikatı kanuniye icrası talep edilecektir.' "[267]

Son Posta gazetesi de Serbest Fırka taraftarı olarak, yeni partinin başkanı Fethi Bey'in konuşmasını yayınlar: "Perşembe günü Fethi Bey Nutuk söyledikten sonra hükûmet programını okudu. Fethi Bey bu programı tenkit etti. Fethi Bey adli siyasetten mali programa, devletçilikten, büyük buhrana ve dahili siyasete kadar birçok konuda mühim açıklamalarda bulunmuştur. Vergiler meselesine de değinen Fethi Bey: 'Vergiler ağırdır demek propaganda yapmak değildir' demiştir. Bu günlerde Devletçilik siyaseti diye bir münakaşa açıldığını dile getiren Fethi Bey: 'Anlaşılan çift hayvanlarından vergi almak ve fakat traktör sahiplerini bu vergiden muaf tutmak devletçilik siyasetidir' demiştir. Ona göre vergide adalet; vergi

[266] *Vakit*, 7 Ekim 1930.
[267] *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1930.

karşısında bütün vatandaşların müsavatı kaideleridir ki henüz devletçilik nazariyatı arasına girememiştir."[268]

"Liderden İstanbul Merkezine Tamim" başlıklı *Yarın* haberine göre, Adalar ve Kadıköy'de sopalı, bıçaklı adamlar vatandaşları dövmüşler ve yaralamışlardır. Haberde Fethi Bey'in, İstanbul Vilayet Ocağı Reisliği'nden "seçmenlerin Sulh Hakimliği ve Savcılık dışında devlet makamlarına bir başvuruda bulunmaması" ricası dikkat çekicidir. Genelge şöyledir:

"SCF İstanbul Vilâyet Ocağı Reisliğine

Efendim.

Belediye intihabının başlamış olduğu semtlerde bulunan bütün sandıkların başlarında aşağıdaki müdahaleler tesbit olunmuştur:

1- Serbest Cumhuriyet Fırkası namzetlerini havi olan listeler polis veya muarız fırka adamları tarafından yırtılmıştır.

2- İntihap encümeni huzuruna çıkanlar hangi fırkaya rey vereceksiniz sualine maruz kalmışlardır ve Serbest Fırkaya rey vereceğim diyenlere defterde ismin yok rey atamazsın denilmiştir.

3- İntihap kanunun 41. Maddesi mucibince yazı yazmak bilmeyen müntehiplerin istedikleri isimleri yazdırmak için itimat ettikleri yazıcılara müsade edilmemiştir.

4- sandık başında bulunan intihap encümeni azasından Serbest Fırkaya mensup olan zevat cebren dışarıya atılmıştır.

5- kanuna mugayir cereyan eden hadiseleri tesbit için yapılan zabıt varakalarına polis memurları birçok şahitler huzurunda imza atmaktan ve şikâyetçilerin şikâyetlerini dinlemekten imtina etmişlerdir.

6- Adalarda, Kadıköyünde intihap mahalline sopalı bıçaklı adamlar gelerek serbestçe reylerini istimal etmek isteyen müntehipleri yaralamışlar, dövmüşler ve tehdit etmişlerdir.

[268] "Fethi Bey Hükûmeti Tenkit Ediyor", *Son Posta*, 7 Ekim 1930.

7- Bu sayılan haller intihap kanunun talep ettiği hukuki şartları ihlâl etmektedir. Binaenaleyh mezkûr şeraitin husulünü temin için müntehiplerin Sulh hakimlerine ve müddeiumumiliklere derhal müracaat etmeleri lazımdır. Herhalde kanuni yollardan başka hiçbir teşebbüste bulunulmamasını S.C. Fırkası müntehiplerinden ehemmiyetle rica ederim efendim. 6-10-930, S.C.F. Lideri Fethi."[269]

Vakit'in "Valinin Beyanatı" başlığıyla verdiği haberde ise İstanbul valisinin açıklaması yer alır: "Müdahale yapıldığı yalandır! İntihap işinde kanun, her tesirin fevkinde tutulmaktadır."[270]

Cumhuriyet'in "Taşra Seçim Sonuçları" adlı bölümündeki habere göre, seçimleri Maçka, Of, Çıldır, Mecitözü, Mapavri, Tercan, Balıçe kazalarında Halk Fırkası, Boybat'ta da yine Halk Fırkası kazanmıştır.[271]

Serbest fırka lideri 7 Ekim'de seçimden bahsederken *Son Posta*'da çıkan şu sözleri söylemiştir: "Taşrada müdahaleler vakidir. Bugün de İstanbul'un bir çok yerlerinde bu hadiseler tekerrür etti, durdu. Biz kanunun emrettiği yolda hareket edeceğiz. Kanunun nehyettiği müdahaleleri gene kanunun celâletile halledeceğiz."[272]

Seçim sürecinde basın da kendi arasında bir tür rekabete girişir. Bunun en önemli örneği *Son Posta*'da yayınlanan "Kulis Arkasında Bir Siyaset Oyunu", "Hizmet Gazetesinin Veçhesi Değişiyor mu?" adlı yazılar oluşturur. Son Posta'ya göre olay şöyledir: "İzmir efkârı umumiyesi bu dakikada hayret içindedir. Bu hayreti tevlit eden, Serbest Fırkaya taraftar olan (Hizmet) gazetesinde çıkan iki mektup ile bir makaledir. Mektuplardan birincisi İzmir mebusu Vâsıf Bey tarafından Hizmetin başmuharriri Zeynel Besim Beye yazılmıştır. İkinci mektup Zeynel Besim Beyin Vâsıf Beye cevabıdır. Makale de Zeynel Besim Beyin vaziyet hakkında yazdığı bir yazıdır. İzmir'in siyasi sahnesinin kulisleri arkasında ne gibi hadiselerin cereyan ettiğini anlamayı atiye talik ederek size evvela Vâsıf Beyin mektubunu bildiriyorum, bu mektup şudur:

'Zeynel Besim Bey Kardeşime:

[269] *Yarın*, 7 Ekim 1930.
[270] *Vakit*, 7 Ekim 1930, bkz. EK-58.
[271] *Cumhuriyet*, 7 Ekim 1930.
[272] *Son Posta*, 7 Ekim 1930.

Gazetenizin 3 Eylül 930 tarihli nüshasında 'Biz bocalamadık, verdiğimiz sözde hâlâ sebatımız vardır. Ne zaman Cümhuriyet Halk Fırkası mutemet saltanatına nihayet verirse, ne zaman inhisar belâsı milletin başından kaldırılırsa, ne zaman halka biraz nefes almak imkânı bahşedilirse o zaman programın etrafında tekmil memleketele beraber biz de varız' yazıyorsunuz. Azası olmakla müftehir bulunduğum yüksek ve tarihi fırkanın maksat, emel ve programında ve bir müddetten beri gördüğünüz ve duyduğunuz icraatında yazılarınızın, arzularınızın ihtiva etiği manaya mugayir bir şey var mıdır? Böyle bir mugayeret kalmamışsa senin gibi bir arkadaşın bize muhalif olmasını ve Serbest Cümhuriyet fırkasında çalışmasını artık nasıl anlayabilirim? Bana lütfen izah etmenizi rica ve muhabbetlerimi teyit ederim kardeşim efendim. İzmir Meb'usu: Vâsıf'

Zenel Besim Bey şu cevabı vermiştir:

'Vâasıf Bey Kardeşime:

Mektubunuzu aldım, ehemmiyetine binaen aramızdaki hususiyetten cesaret alarak aynen neşrediyorum. Bunun bence büyük ehemmiyeti vardır. Çünkü bütün siyasi işlerimi efkârı umumiye huzurunda açıkça halledeceğimi müteaddit defalar vadetmiştim. Benim, birçoklarının zannettikleri gibi Serbest fırka ile alakam yoktur. Halk Fırkasının da programını emelini, gayesini biliyorum, netekim gazetemde senelerce bu fırkanın en hararetli mürevvici olarak çalıştım. Ancak herkesin mâlumu olduğu veçhile son zamanlarda gördüğüm bazı haksızlıklar sebebile C.H, F. İzmir teşkilâtile beraber çalışmak imkânı kalmadı. Buyurduğunuz ıslahat ötedenberi emellerim olduğu için elbette memnuniyetle karşıladım. Mutemetler saltanatının ilgası adımını inhisarların, tadili adımını teşkilâtın şuna buna değil, bizzat halka ve bizzat gençliğe istinat ettirilmesi adımını memleket için faideli görmekteyim. Bunların tahakkuk takdirinde tıpkı yazdığım gibi verdiğim sözde elbette sebatım vardır. Bu hususatı yazacağım makalelerde izaha çalışacağım. Sarsılmaz hürmet ve muhabbetlerimi teyit ederim kardeşim. Hizmet Başmuharriri Zeynel Besim.'

Zeynel Besim Bey aynı nüshada yazdığı bir makalede kendisinin Serbest fırkaya intisap etmediğini, Halk fırkasının gayelerine taraftar olduğunu, fakat tatbikatta

gördüğü noksanlıklardan şikâyet ettiğini söylemektedir. Zeynel Besim Bey bu mektupları ve makaleyi neşri akabinde ailesiyle İstanbul'a hareket eylemiştir."[273]

Vakit gazetesine göre, İzmir'deki Serbest Fırka taraftarı gazeteler *Hizmet* gazetesi ve Zeynel Besim Bey hakkında şiddetli yazılar yazmaktadırlar. *Hizmet* 6 Ekim tarihli baskısında ise, son durumu açıklamaya çalışmakta ve tarafsız kalmak istediğinden bahsetmektedir.[274] Bununla birlikte yine aynı gazete "Zeynel Besim Bey: SCF den Yüz Çeviren Gazeteci İstanbul'a geldi. Muharririmize Neler Anlattı?" adlı bir yazı da yayınlar.[275]

7 Ekim'de yine bir parti haberinden bahsedilir, fakat bu parti "en yenisinden"dir. Adana'da Abdülkadir Kemali Bey'in kurduğu Cumhuriyet Ahali Fırkası'nın programı "Aptülkadir Kemali Beyin Programında Neler Yok, Neler Yok!" başlığı ile *Vakit*'te yayınlanan haberde, "programa göre bir nevi ademi merkeziyet olacak, Ordu erzakını kendi temin edecek, elli sene telif yasaklanacak, liseler idadî olacak. Yazının tamamı ek bölümünde mevcuttur" denmektedir.[276]

"Zorbalıklar" başlığı altında *Yarın* gazetesinde yayınlanan haber yine seçimlerdeki üsulsüzlükler üzerinedir. Haberde, seçim defterinde ismi olduğu halde, sandık başından dışarı atılan vatandaşların adres ve isimleri yer almaktadır.[277]

8 EKİM

"İntihap Yerlerinde Nutuk Söylenmeyecek**"** başlıklı ve 8 Ekim tarihli *Cumhuriyet* gazetesi haberine göre "intihap sandıkları başında nutuk irat edilmesi ve çalgı çalınması Vilayet tarafından verilen emir üzerine 7 Ekimden itibaren menedilmiştir. Buna sebep, nutukların halkı tahrik etmesi ve vekaiye sebebiyet vermesidir. Halk sükunetle girip reyini atacak ve gidecektir. Sandık başlarında garip garip vakalar olmaktadır. Bir sandık başına bir çingene karısı ile bir zurnacı ve dümbelek getirmiştir. Halk fırkası lehine söz söyleyen olursa çingene karısı çıkıp Serbestçiler namına göbek atmakta, çiftenara çalmaktadır. Gürültü üzerine hatip te susmak mecburiyetinde kalmaktadır. Bu vaziyet şüphesiz ki bazı kişilerin asabına

[273] *Son Posta*, 7 Ekim 1930.
[274] *Vakit*, 7 Ekim 1930.
[275] *Vakit*, 7 Ekim 1930, bkz. EK-59.
[276] *Vakit*, 7 Ekim 1930, bkz. EK-60.
[277] *Yarın*, 6 Ekim 1930, bkz. EK-61.

dokunmuştur. Bazı yerlerde ise gramafon getirilmiş, gene böyle nutukları susturmak için sabahtan akşama kadar çalındığı görülmüştür."[278]

Aynı gazetede yine seçim yerlerinde görülen olaylar haber yapılmıştır: "Eminönü (Beyazıt) dairesinde 8 Ekim günü iki yerde intihap çok hararetli olmuş ve iki fırkadan da akşama kadar hararetli nutuklar irat edenler olmuştur. Cami kapılarının önüne müteaddit masalar konmuş ve bir çok kimseler fırka namzetlerinin listelerini tevzi etmişlerdir. Bu rekabet o kadar artmıştır ki listeleri tevzi edenler adeta sokaktan geçenlerin üzerine hücum etmişler ve varaka vermişlerdir. Bir aralık Serbest fırkadan Fazıl Bey nutuk irat etmiş ve Meki Sait Beyde ona cevap vermiştir. Münakaşa hararetlenmiş ve kavgaya müncer olmak üzere iken bastırılmıştır. Fakat anasır arasına nifak sokmak iddası ile S. Fırkacılar Meki Sait Bey hakkında bir zabıt varakası tutmuşlardır. Meki Sait Bey bunun iftira olduğunu söylemiştir. S. Fırkacıların burada halka bu fırka mevkii iktidara geldiği takdirde tarik bedelinin kaldırılacağını, şekerin 8, yağın 9 kuruşa indirileceğini söyleyerek propaganda yaptıkları söylenmektedir. Küçükpazar'da 7 Ekim günü patırtı yapan 3 lişi tevkif edilmiş ve tahkikata başlanmıştır". [279] Habere göre, tutuklananlar savcılığa verilecektir.

Daha önceki bir *Cumhuriyet* gazetesi haberinde Serbest Fırka Eminönü mutemedinin silah taşıdığı haberi yazılmıştı. 8 Ekimli habere göre mutemetin silah taşımadığı anlaşılmıştır. Yine aynı gün yer alan bir haberde ise, Küçükpazar sandığı başında bir Kürdün "Ağrı'da kardeş kanı dökenlere rey vermeyeceğiz!" diye bağırdığı görülmüş, ve bu hususta derhal tahkikata başlandığı yazılır.[280]

Cumhuriyet'te yer alan bir diğer haber ise partilerin hangi noktada birleştikleri üzerinedir. Haberdeki ironi ise dikkat çekicidir: "S. Fırkacılar 7 Ekimde de Fatih dairesinde faaliyet göstermişlerdir. Sandığa Serbest Fırka için bir çok rey atılmıştır. Böyle olduğu halde serbestçiler gene bir çok şikayetlerde bulunmuşlardır. Halk intihap münasebeti ile tezahüratta bulunmuş ve S. Fırkacılar halkın reylerini kendi fırkalarına vermeleri için hissiyatı okşayan sözlerle halka nutuklar söylemişlerdir. Bu esnada yüksek yerlere çıkarak 'yaşasın Gazi!' diye bağıranlara her iki tarafın mensuplarının da iştirak ettikleri görülmektedir. Anlaşılıyordu ki iki fırka mensupları

[278] *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.
[279] *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.
[280] *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.

yalnız bu noktada birleşiyorlar ve yalnız bu noktada aynı hissiyatı besliyorlardı: Yaşasın Gazi!"[281]

Son Posta'nın "Üveys Adlı Bir Serseri, Merdiven Köy Serbest Fırka Reisini Yaraladı" başlıklı haberine göre, "Kadıköy'de, 7 Ekim günü İstanbul belediye intihabının ikinci günü idi ve İstanbul halkı reylerini kullanmak için ilk günün bütün hararetini muhafaza ediordu. Fakat ne yazık ki 7 Ekimli intihabat Kadıköy'de bir vatandaş kanının akması gibi müessif bir hadise doğurdu. Ötedenberi Kadıköy'de Arnavut Şaban isminde bir adamın ismi işitilirmiş. Bu adam ve arkadaşlarının ne iş yaptığının pek bilinmez. Fakat kalabalık yerlerde görülürler... Bu Şaban 7 Ekim'de Kadıköy intihabının yapıldığı belediye dairesine gelmiş, etrafı gözden geçirmiş, Serbest Fırka için propaganda yapan Vefik Bey namındaki zata yaklaşmış ve fısıldamış: 'Ben adamı öttürmem. Daha fazla öter isen barsaklarını meydana koyarım.' Vefik Bey bu herifi derhal yanından kovmuş, fakat aynı zamanda polis merkezine de giderek meseleyi anlatmış, tertibat alınmasını rica etmiştir. Polis merkezi bu tertibatı alacağını vaat ede dursun, aynı Şaban Kızıltoprağa gitmiş, Serbest Fırka ocak nahiye reisi İbrahim, aza Rıfat Beylere yaklaşmış, demiş ki: 'Biz adamın kökünü kazırız.' Onlar da derhal hadiseden polisi ve kaymakanlığı haberdar etmişlerdir. Bu vakalardan yarım saat sonra Şaban'ın arkadaşlarından Erenköylü (Üveys), Kadıköy intihap yerinde Serbest Fırkanın Merdivenköy nahiye reisi Hasan Vefa Beyin yanına sokulmuş ve ani olarak bir baston indirmiştir. Vefa Bey yere düşer düşmez bayılmıştır. Hadiseyi görenler derhal caninin üzerine atılmış, tutmuş polise teslim etmişlerdir. Vefa Beyin arkadaşı Vefik Bey de mecruhu kucaklayarak kaymakam beyin odasına götürmüş ve 'İşte, demiş, deminki tehditlerin neticesi". Hasan Vefa Bey oradan en yakın eczaneye götürülmüş, tedavi ettirilmiş, sonra gelen ailesine teslim edilmiştir. Hasan Vefa Beyin yarası on bir santim derinliğindedir. Hadiselerden haberdar olan ve o sırada adliyede bulunan Adliye Vekili Yusuf Kemal Bey vaka hakkında malûmat istemiş, müddei umumilik te Üsküdar müddei umumiliği ile temasa gelerek tahkikat icrasını bildirmiştir. Ayrıca Serbest Fırka lideri Fethi Bey de müddei umumiliğe müracaat ederek tahkikat neticesinden malûmat almıştır."[282]

[281] *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.
[282] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.

Vakit gazetesinde yer alan haber, yine seçimlerdeki olaylar üzerinedir: "Kazanamayacaklarını anlayınca SCF mensupları asılsız şikâyetlerle ortalığı karıştırmak istiyorlar. Üsküdar'da SCF adamları Halk Fırkasından üç kişiyi dövdüler!"[283]

8 Ekim tarihli *Son Posta*'da yayınlanan haberlerdeki konu yine seçim usulsüzlükleri üzerinedir: "Beyoğlu'nda Serbest Fırka reisi Esar Bey, (2451) numaralı polisin müntehiplerden birine ait bir rey pusulasını yırttığını görmüş, ihtar etmiş, polis: 'Böyle emir aldım' demiştir. Neticede Vali beye şikâyet edilmiş, Muhittin Bey on dakika için buraya gelmiş, fakat esaslı bir tedbir alındığı görülmemiştir."[284]

"Fatih'te Sandık memuru olarak tayin edilen Dr. İhsan Efendinin evvelki gün gizli rey atarken cümrü meşhut halinde tutulduğu yetmiyormuş gibi, 7 Ekim de Halk Fırkasına ait reyleri atarken Samatya Polis merkezinden muavin Şahin Zeki Efendilerle diğer bir kaç polis memurunun huzuru ile zabıt tutulmuştur. Bu arada Eyüpte, Bahariyede, 34 numarada Rıfat zade Salahattin Bey, bu adamın yaptıklarını yüzüne vurunca dayak yemesine ramak kalmış, mecburen intihap salonundan dışarı çıkmıştır. 7 Ekim günü, intihap yerinde Son Posta muharririni gören halk: 'Serbest rey verebilirsiniz' diye yazıyorsunuz, görmüyor musunuz şu hali ki Halk Fırkasına rey vermek isteyen hemen içeri alınıyor ve biz burada kordon önünde bekliyoruz, demişlerdir. Son Posta'ya göre halkın bu şikâyeti ne kadar doğru ise kaymakam beyin hareketsizliği ise o derece şayanı dikkattir. Çünkü halk, bu zatın hiçbir şikâyeti dinlemediğini bağıra bağıra söylemektedir. Aynı zamanda intihap yerinin 7 Ekim'de değiştirilmesinden de şikâyet edilmiştir."[285]

"Tahtakale'de (30) numarada Mehmet Efendi Serbest Fırkaya rey vermek istemiş, usulen defterde ismi bulunamamış, Halk Fırkasının rey varakasıyla müracaat etmiş ve ismi bulunmuş. Bunun üzerine nahiye müdürüne şikâyet etmiş, fakat bu zat aldırmamıştır. Serbest Fırka bunun üzerine zabıt tutmuştur. Bu arada rey varakası yırtılan, sırf Serbest Fırkaya rey vermek istediği için ismi bulunamayan insanlar bir hayli görülmüştür, idiası mevcuttur."[286]

[283] *Vakit*, 8 Ekim 1930, bkz. EK-62.
[284] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[285] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[286] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.

Yine aynı gazetede bir "Çingene Kabilesi" hakkında çıkan haber şu şekildedir: "Birçok vatandaşların rey vermek için defterlerde ismi bulunamazken bir Çeri başının riyaseti altında getirilen bir çingene kafilesi rey mahalline sokuldu. Halbuki bunlar biraz evvel belediye dairesi önünde (Yaşasın Serbest Cümhuriyet Fırkası) diye bağırmışlardı. Mutemet Bey bunları görünce köpürdü. Arap camii muhtarı olup sandık başında (1842) numaralı polis memuru sıfatıyla vazife gören Hafız Niyazi Efendiye bağırdı: 'Bu eşekleri ne diye buraya getirdin?' " Gazetenin bu habere bir de yorumu vardır: "Maamafih bu 'eşekler'in verdikleri reyleri almaktan da nefislerini menedememişlerdir."[287]

Unkapanı'nda, Halk Fırkalılar "Gaziyi mi istersin, Fethi Beyi mi?" diye propagandalar yapmaktadır.[288]

Aynı gün *Cumhuriyet*'te verilen haberler şöyledir: "Vilaye bırakılan beyannameler: İstanbul vilayetinde bazı kalemlere bazı kimseler tarafından Serbest fırkaya ait beyannameler bırakıldığı anlaşılmış ve devairi resmiyeye bu gibi şeyleri sokanlar hakkında takibat icrası kararlaştırılmıştır."[289]

"Çatalca'ya bir müfettiş gönderildi: Çatalca'da intihap defterlerinin çalınması üzerine vaziyeti tetkik için mahalline bir müfettiş gönderilmiştir."[290]

7 Ekim günü Küçükpazar intihabat yerinde bazı yolsuzluklar gören bir kısım müntehipler Gazi Hazretlerine şu telgrafı takdim etmişlerdir:

"Reisicümhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine:

Resmen teşekkül eden ve her yerde olduğu gibi bilhassa Küçükpazar nahiyesinde birçok yolsuzluklar olmakla beraber ellerinde Serbest Cümhuriyet fırkası rey pusulası olduğu halde sandık başına gidenlerin "kaydınız yoktur" diye kâğıtları ellerinden alınmaktadır. Bu yolsuzluklara meydan verilmemesi için emir buyurulmasına rica ve istirham ederiz. Efendimiz Hz." [291]

Seçim süreci boyunca verilen beyanatlar ve cevapları gazetelerde yer almaya devam eder: "Serbest fırka 7 Ekim günü bizzat lider Fethi Beyin imzasıyla bir beyanname

[287] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[288] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[289] *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.
[290] *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.
[291] "Bazı Müntehiplerin Gazi Hazretlerine Telgrafları", *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.

neşretti: Serbest fırkanın listeleri yırtıldı, Serbest fırkaya rey vermek isteyenleri isimleri defterden silindi ve kanuna mugayir hareketler hakkında yapılan şikayetlerin dinlenmesinden imtina edildi, dedi. Serbest fırka lideri bu noktaları saymakla beraber ehemmiyetle ilave etmektedir: 'Bu sayılan haller intihap kanunun talep ettiği hukuki şartları ihlal etmektedir. Binaenaleyh bu şeraitin husulünü temin için müntehiplerin Sulh hakimlerine ve müddeiumumiliklere derhal müracaat etmeleri lazımdır. Her halde kanuni yllardan başka hiç bir teşebbüste bulunmamalarını S. C. Fırkası müntehiplerinden ehemmiyetle rica ederim.' " *Son Posta* yaptığı yorumda her iki tarafa da seslenerek: "En büyük kuvvetimiz kanun ve mahkeme olmalıdır" demiştir.[292]

Bu konuşmaya verilen cevabı *Cumhuriyet*'ten takip edelim: "Muhittin Bey, Fethi Beyin tamimine cevaben beyanatta bulunmuştur. SCF Reisi Fethi Bey 7 Ekim akşamı İstanbul vilayet ocağına bir tamim göndermiştir. Fethi Bey bu tamimde S. Fırka namzet listelerinin polis veya H. Fırkası tarafından yırtıldığı, intihap encümeni huzuruna çıkanlara hangi fırkaya rey verecekleri sorulduğu ve S. Fırkaya rey verecekse ismi olmadığı cevabı verilmekte bulunduğu, yazı yazmak bilmeyenlere itimat ettikleri kimselere yazdırmaya müsade edilmediği, encümen azasının SCF mensuplarını cebren dışarı çıkardıklarını, kanuna muğayir muamelat için yapılan zabıt varakalarına polislerin imza etmediklerini iddia etmektedir. Fethi B. bundan maada Adalarda, Kadıköy'de intihap yerlerine sopalı bıçaklı adamlar gelerek serbest rey vermek isteyenleri dövdükleri ve yaraladıklarını ve bu haller için derhal müntehiplerin sulh hakimlerine ve müddeiumumiliklere müracaat etmeleri lazım geldiğini bildirmiştir. 7 Ekim günü bir Cumhuriyet gazetesi muharriri bu hususta Vali Muhittin Beyle görüşmüştür. Muhittin Bey muharrire şu beyanattta bulunmuştur:

'Fethi Beyefendinin beyannameleri ve münderecatı hakkında mütaleamı soruyorsunuz. Beyanname dediğiniz bu neşriyatı bir gazetede gördüm. Beyanname değil, S. F. Liderinin şuabatına yapmış olduğu bir tamimdir ve kendi rüfekayı siyasesine hitap etmiştir. Bu tamimmin ihtiva ettiği mavedı filhakika Fethi Beyefendinin mi yazmış oldukları ve yahut gazetenin diğer müntericatı gibi uydurma bir ley mi olduğunu takdir ve tahmin etmek için elde bir delil yoktur. Eğer

[292] "Halkın En Büyük Kuvveti Kanun ve Mahkeme Olmalıdır", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.

filhakika Fethi Beyefendiye bu şekilde kanaat getirecek istihbarat vaki olmuşsa bu haberleri verenlerin hakikate asla tercüman olmadıklarını ve müşarünileyhi iğfal etmiş olduklarını sureti katiyyede temin ederim. Bilhassa hareketlerinin mürakabesile mükellef olduğum memurin kendilerine isnat olunan hususdan tamamen münezzeh ve vazifei kanuniyelerinin ifasından başka hiçbir şeyle alakadar değildirler. Bu hususta şimdilik başka bir şey ilavesine lüzum görmüyorum.' "[293]

Vali muavini Fazlı Bey seçim meseleleri hakkında 7 Ekim günü *Cumhuriyet* gazetesi yazarına şöyle demiştir: "İntihabata kemali serbesti ile devam edilmektedir. Ufak, tefek bazı şikayetler vaki olmakta ise de bu şikayetlerin hiç biri salim bir esasa istinat etmemekte ve dedikodu mahiyetinde kalmaktadır. Esaslı şikayetleri her zaman nazarı dikkate almaya amadeyiz. Hükümet intihabın bitarafı ile icrası hakkında kati tebligatta bulunmuştur. Serbesti o derecededir ki bazı taşkınlıklara bile göz yumulmuştur. Kanun intihap sandığı başına intihap heyeti reisi sıfatı ile kaymakamları memur etmişitr. Kaymakamlar her türlü mesuliyeti üzerine almışlardır. Eğer yolsuzluk varsa, kanun onları mesul eder. Bu cihet nazarı dikkate alınarak her iki fırkanın gayri resmi mahiyette adamlarını sandık başından uzaklaştırdık. Çünkü orada her hangi bir şahsın vazifesi yoktur. Kanun vazifedarları tayin etmiştir. İntihabata müdahele edecek olurlarsa kanun şiddetli surette kendilerini tecziye eder. Binaenaleyh münhasıran S. Fırkanın adamları intihap yerlerinden uzaklaştırılmış değildir."[294]

"Tütün Amelesini Nasıl Tehdit Ediyorlar" başlıklı *Yarın* gazetesine göre Cibali tütün fabrikası müdürü işçileri toplayarak demiştir ki: "Yarın nüfus tezkerelerinizi beraber getiriniz. Belediye intihabına rey vereceksiniz. Herkes Halk Fırkasına rey atacaktır. Bunun hilafında hareket edenlere yol veririm". Gazeteye göre "amele bu lâfları sükûnetle dinledikten sonra aralarında ahtüpeyman etmişler; katiyyen Halk Fırkasına reylerini vermemeye karar vermişlerdir". Haberin devamışu şekildedir: "Amele arasında büyük galeyan vardır. Sabahtan akşama kadar alın teri dökerek çalışan bu adamlar bu suretle hürriyet ve haklarına tecavüz edildiğini görerek birer kahraman

[293] "Fethi B. ve İntihabat", "Vali Bey: 'S. F. Reisi iğfal edilmiş' diyor!", "Muhittin Bey, Fethi Beyin Tamimine Cevaben Beyanatta Bulundu", *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.
[294] *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.

gibi hareket etmektedirler. Bütün ameleye serbestiden mahrumiyetlerini bildiren şu müdür efendinin cüret ve küstahlığına hayret etmemek kabil değildir."[295]

Son Posta ise "İster İnan, İster İnanma!" başlıklı yazısında, iki gündür İstanbul'da belediye seçimleri olduğunu söyleyerek sandık başlarında gördüklerini şu şekilde özetliyor:

"1- Serbest Fırkaya veya müstakillere rey vermek isteyenlerin ellerinden rey kâğıtları alınıp yırtılıyor. Yerine Halk Fırkasının namzet listesi veriliyor.

2- Serbest Fırkaya ve müstakillere rey vermek isteyenlere defterde isimleri olmadığı söylenerek rey vermelerine mani olunuyor.

3- Srbest Fırka taraftarlarını rey sandığının yanına sokmuyorlar.

4- Memurları, ameleyi işden çıkaracakları tehdidile halk Fırkasına rey vermeye mecbur ediyorlar.

5- Kaymakamlar, intihap encümenleri halkın şikâyetlerini dinlemiyorlar.

Bütün bu vaziyetler ve kanunsuzluklar olduktan sonra da intihabatın kanun dairesinde yapıldığına ve halkın serbestçe reyini verebildiğine, ister inan, ister inanma!" [296]

8 Ekim tarihli *Son Posta*'da Sabiha Zekeriya'nın bir de ilanı var: "Vatandaş! Belediye meclisinde hakkının müdafaa edilmesini istersen *Sabiha Zekeriya* hanıma rey ver."[297]

Milliyet gazetesinde "Valinin Fethi Beye Cevabı" başlıklı bir yazı yayınlanmıştır.[298]

8 Ekim tarihinde gazetelerde yayınlanan Anadolu haberleri ise şöyledir:

Son Posta 7 Ekim günü İzmir'den kısa bir telgraf alır. Bu telgrafta: "Serbest Fırkanın İzmir vilayet ocağı Hizmet Gazetesi başmuharriri Zeynel Besim Beyin kaydını terkin etti" denilmektedir. Haberin devamı şöyledir: "Halbuki Zeynel Besim Bey 7 Ekimde İstanbul'a gelmiş ve gazetesinde çıkan mektuplarla makaleler

[295] *Yarın*, 7 Ekim 1930.
[296] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[297] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[298] *Milliyet*, 8 Ekim 1930, bkz. EK-63.

münasebetiyle fikrini soranlara vaziyetinde hayreti mucip bir nokta olmadığını söyler ve hülâsatan der ki: 'Ben Halk Fırkasının mutemetler saltanatı ve mali siyasetini beğenmiyorum. Tenkit ediyorum. Arkadaşlarım kızdılar, bana kapıyı gösterdiler, ben de istifa ettim. Fakat bu arada Serbest Fırkaya resmen girmedim ki şimdi yazdığım mektuplarla makaleler ile çekilmekliğim mevzubahis olsun ve bir seciyesizlik iddia edilsin'. Şu halde Serbest Fırkanın Zeynel Besim Beyin kaydını terkin ettiği haberine ne dersiniz? Son Postaya göre siyaset sahnesinin arkasında güzel bir komedi oynanmaktadır. Buna ilaveten Zeynel Besim Bey kendsinin Halk Fırkasına avdet etmediğini ve müstakil olduğunu söylemekte ve bu itibarla, şimdi kendisine hücum etmekte olan Yeni Asır başmuharriri İsmail Hakkı Beyin de aynı vaziyette bulunduğunu ilave etmektedir."[299]

Aynı tarihli *Son Posta*'ya göre, İzmir'de oyların dörtte üçü Serbest Cumhuriyet Fırkası'na atılmıştır. Kuşadası'nda da Serbest Fırka kazanmıştır.[300]

Hakimiyeti Milliye "İstanbul'da kazanıyoruz, Adana'yı kazandık" yorumunu yapmıştır.

"İstanbul'da intihabat normal bir şekildedir" diyen *Hakimiyeti Milliye*: "İntihabat normal şekil almıştır. Kavga, gürültü olmamakta, herkes serbestçe reyini atmaktadır. Bugün serbestçiler itiraz ve şikayet edecek hiçbir sebep ve vesile bulamamışlardır. Hatta Serbest Fırka'nın ocak reislerinden ve darülfünun ilahiyat fakültesi muallimlerinden Yusuf Ziya Bey, 'İntihabattan çok memnunum. Herkes reyini serbestçe istediği yere veriyor. Fakat ilk iki günde yapılan müşkülat halkı yıldırdığı için intihabata pek az kişi iştirak ediyor. Onun için fırkamız az rey alıyor. Fakat tekrar ediyorum ki, mucibi itiraz hiçbir nokta yoktur' demiştir". Yine aynı gazeteye göre "intihabat Cumhuriyet Halk Fırkası lehine tecelli etmektedir. 8 Ekim'de bütün kazalarda Halk Fırkası yüzde doksan nisbetinde rey kazanmıştır."[301]

"Adana intihabatını kazandık" diyen *Hakimiyeti Milliye*'ye göre "Adana'da belediye intihabı 6 Ekim saat dörtte bitti. Hakimiyeti Milliye'ye göre hiçbir fevkalâde hadise cereyan etmedi. "Son Posta" gazetesinde yazıldığı gibi hiçbir zaman heyet gelip sandığı murakabe veya tetkik etmedi. Ufak bir hadisenin halli sıralarında birkaç

[299] "Kulisin Arkasında Oynanan Komedi Nedir?:" "S. Fırka, Zeynel Besim B.in Kaydını Terkin Etti", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[300] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[301] *Hakimiyeti Milliye*, 8 Ekim 1930.

hakim öğle tatilinden istifade etmek isteyerek reylerini vermeye geldiler. Bu yanlış havadis bından ileri gelmiştir. Sandık her ne kadar henüz açılmadıysa da kahir bir ekseriyetin Halk Fırkası lehine tecelli edeceği kuvvetle tahmin edilmektedir."[302]

Adana'da, 8 Ekim'li *Son Posta* haberine göre "Belediye intihap encümeni azaları neşrettikleri bir ilavede Serbest Fırkanın bir rey farkla Halk Fırkasına galip geldiğini ilan etmiştir. Serbest Fırka taraftarları sevinç içindedir."[303] Ama durumun böyle olmadığı kısa süre sonra anlaşılacaktır. "Adana'da bir istifa: "Yeni Adana" gazetesi şu haberi veriyor: Halk Fırkası mutemedi Beye; Yapılan namütenahi yolsuzluklar hakkında fırkanıza mesut hamiyetli arkadaşlarınız tarafından tamamile tenvir edildiğimden bu tesir ile ağlayarak feryat eden bu zavallı milletin yükselttiği sese iştirak etmemeyi en büyük manevi bir cinayet addettiğimden fırkanız lehine propaganda yapmak için vaki olan teklif ve arzularınızı ifa edemeyeceğimi, Adana'da zati işlerimi takip esnasında fırkanızca tesçil edilen kaydımın refini rica ederim efendim. Mersin Muvaffakiyet iş evi müessislerinden Adanalı İbrahim, Köreoğlu: Kazım."[304]

"Adana Sirik kaza belediye intihabı çok fena şerait içinde yapılmıştır. Antalya'dan, yapılan intihabın şeklini görmeye gelen Serbest Fırka azasının halk tarafından alkışlanması üzerine Kaymakam Memduh Bey, emri altındaki jandarmalara halkın üzerine yürümelerini emretmiştir. Bu sırada Kemahi zade Nail Beyle birkaç arkadaşı tevkif olunmuşlardır. Kanuni müddet hitam bulduğu halde reyler yarıya varmadığı için intihap müddeti uzatılmıştır". *Son Posta'*ya göre "gece intihap encümeni reisi Nafiz Beyden sandık anahtarlarının istenildiği, fakat vermediği, bunun üzerine gece çilingir vasıtasyla sandığın açıldığı şayidir."[305]

"6 Ekim'de Çanakkale'de dört sandık faaliyete başlamıştır. Bu faaliyet dört gün devam etmiş, sandıkların adedi sebepsiz olarak bire indirilmiştir. Aynı zamanda yirmi kişilik murakabe heyeti de, bütün azası Halk Fırkası namzedi olmak üzere beşe tenzil olunmuştur. Tek sandık belediye reisinin odasına konulmuştur. Reylerin sandık başında yazılması icap ederken, rey odası olarak belediye meclisi salonu tayin edilmiştir. Bu iki oda birbirini göremez. Bu vaziyeti belediyenin sekiz kişilik

[302] *Hakimiyeti Milliye*, 8 Ekim 1930.
[303] "Adana'da SCF Kazandı", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[304] "Adana'da Bir İstifa", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[305] "Adana Sirik Kazasında", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.

heyetinden dördü protesto etmiş, fakat bir netice alınmamıştır. Bunun üzerine Serbest Fırka ocak reisi avukat Osman Tevfik Bey müddei umumi beyin müdahalesini istemiş, vaziyet bir zabıtla tespit olunmuştur. Halk Fırkasından istifa edenler geceleyin polis dairesine davet edilerek istifalarının sebebi sorulmaktadır. Ayrıca dört muharın mühürleri ellerinden alınmış, Halk Fırkası kaza ve vilâyet azalarına verilmiştir. O mühürler ki, bunlarla intihap sandıkları mühürlüdür". *Son Posta*, haberinde "Murakebe heyetine Serbest Fırkadan hiçbir aza bulunmaması, intihap neticesinin ne şekil alabileceğini şimdiden gösterebilir" yorumunu yapmıştır. Sandıkların dörtten bire indirilmesinin sebebi şudur: üçüncü günü akşamına kadar Serbest Fırka (927), Halk Fırkası (223) rey almıştı. İntihabın neticesi için (90) rey lâzımdı. Bu vaziyet karşısındadır ki, sandıkların adedi bire indirildi. Dördüncü gün intihabat heyetleri ancak bir saat bir çeyrek çalışabildi. Diğer zamanlar bu heyetler muhtelif iştimalarla işgal ediliyorlardı. Bu suretle (90) reyi toplamak mümkün olamadı, intihabat bir hafta temdit edildi. Sandık başında bir müntehibe tokat atan kimse vazifesi başında kaldı, tokatı yiyen karakola çağırıldı."[306]

"Yalova intihabında CHF namzetlerinin kazandığı Şile, Maltepe, Silivri'de intihabatın başladığı intihap teftiş heyetine gelen raporlardan anlaşılmıştır."[307]

"Konya'da Kahir bir ekseriyete malik olmasına rağmen Serbest Fırka Konya'da intihabata iştirak etmekten feragate karar vermiş."[308]

"Giresun'da Halk Fırkası vilâyet mutemedi Mehmet Bey, intihap işlerinde müfettiş Şevket Beyle ihtilâfa düştüğünden istifa etmiştir. Mehmet Beyin istifası teessür uyandırmıştır. Mehmet Beyin istifasını, idare heyetinde bulunan birkaç arkadaşının istifası takip edeceği söylenmiştir.[309]

"6 Ekim'de Giresun'da olan bir olaya göre Belediye reisi Hasan Tahsin Beyin Halk Fırkası namına namzet gösterilmemesi için müteaddit defalar muhtelif makamlara müracaat eden halkın bu müracaatları nazarı itibara alınmamış olduğundan müteessir olan halk belediye önünde nümayiş yapmış 'Seni istemiyoruz, ismin listeden çıkarsa

[306] "Çanakkale", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[307] *Cumhuriyet*, 8 Ekim 1930.
[308] "Konya", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[309] "Giresun", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.

reyimizi halk Fırkasına veririz' demiştir. Fakat bütün bu şikayetler nazarı itibare alınmadığından reylerin ekseriyeti Serbest Cumhuriyet Fırkasına verilmiştir."[310]

"Bir Tamim: Serbest Cümhuriyet Fırkası, Hendek polis merkezi muavini Nail Beyin bir tamimini tesbit etmiştir. Bu tamimde Serbest Fırka listelerinin bir suretle tebdili lüzumu tebliğ olunmuştur."[311]

Yine *Son Posta*'nın "Bandırma'da Serbest Fırka Kazandı" başlıklı haberine göre, "intihabat çok heyecanlı olmuştur. Halk Fırkasının intihabı kaybettiğinden müteessir olan Balıkesir mebusu Melek zade Mehmet Bey, Serbest Fırka namına propaganda yapan eski tahsildar Bekir Efendiyi Halk Fırkasına davet ediyor. Orada bir odaya sokarak tokatlamaya başlıyor. Bir taraftan da Mustafa Bey isminde biri jandarma tarafından tevkif ediliyor. Fakat müddeiumumilikçe tahliye ediliyor. Bütün bu hallere rağmen Serbest Fırka kazanmıştır."[312]

9 EKİM

"9 Ekim tarihinde Musevilerin tekâsüf etmiş oldukları Hasköy ve Halıcıoğlu'nun da belediye intihabı başlamıştır". *Hakimiyeti Milliye*'ye göre, Museviler Serbest Fırka'ya ve Ermeniler'de çoğunlukla Halk Fırkası'na oylarını vermektedirler. Aynı gazetenin haberine göre, "bununla beraber Serbest Fırka'nın bazı para ile tutulmuş adamları patırtı çıkarmaktan geri kalmıyorlardı. Ezcümle 9 Ekim'de Hasköy intihabında şöförler cemiyeti umumî kâtibi ve sabık mülkiye müfettişlerinden Aziz Bey'e Serbest Fırka'nın bu gibi adamları tarafından bir tecavüz yapılmış ve mumaileyhe silah çekilmiştir. Mütecavizler hakkında kanuni tatbikat başlamıştır."[313]

9 Ekim tarihli *Cumhuriyet*'te Hasköy'de hadiselerin yaşandığını, silahlı , bıçaklı adamlardan bazılarının nezaret altına alındığı yazılır[314]:

"Nutuk okumak men edildiğinden beri sandık başlarında nutuk okunmamakta fakat hariçte gene nutuklar devam etmektedir. Memnuiyete rağmen sandık başlarında nutuk okumak ve halkı tahrik etmek isteyenler polisçe derhal men edilmiş ve haklarında tatbikata başlanmıştır. Bundan başka intihap yerlerinde taşkınlık yapan ve

[310] "Giresun", *Son Posta*, 8 Ekim 1930,
[311] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[312] "Bandırma'da Serbest Fırka Kazandı", *Son Posta*, 8 Ekim 1930.
[313] *Hakimiyeti Milliye*, 9 Ekim 1930.
[314], "Hasköy'de Hadiseler Oldu", "Silahlı, Pıçaklı Adamlardan Bazıları Nezaret Altına Alındılar, *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930, bkz. EK-64.

üzerlerinde memnu silah taşıyan bir çok kimseler merkezlere celbedilmiş ve haklarında zabıt varakaları tanzim edilerek tahkikata başlanmıştır. Bu meyanda pek fazla taşkınlık yapan ve ağır sözler sarf eden kimseler de nezaret altına alınmışlardır."[315]

"8 Ekime gelindiğinde intihabatta altı yedi binden fazla rey atılmış, bu suretle bu tarihe kadar umum İstanbul'da atılan reylerin mecmu miktarı 20 bine yaklaşmaktadır. Bazı dairelerde müntehiplerin adedi az olduğundan veya iştirak edenler fazla bulunduğundan intihabın muayyen olan müddet zarfında biteceği anlaşılmaktadır. Bu suretle bazı daireler intihabatının cumartesiden sonra temdidine lüzum görülmeyeceği zannedilmektedir. Sandık başlarında duran memurların ifadesine göre 9 Ekim tarihine kadar SCF lehine atılan reyler vasati olarak yüzde 20 derecesindedir. Bu miktar bazı semtlerde biraz artmakta ve bazı yerlerde tenakus etmektedir."[316]

9 Ekim tarihli Cumhuriyet'te haberler şöyledir:

"Sandık Eminönü Şehzadebaşı camiinde iken 25 kadar Kürt gelerek rey atmak istemişlerdir. Fakat yapılan tetkikatta bunların Küçükpazar'da reylerini istimal ettikleri anlaşıldığından kendilerine rey veremeyecekleri tebliğ olunmuştur. Fakat bunlar kızarak bağırmışlardır. İçlerinden biri demiştir ki: 'Bizi ihtilal çıkarmaya mı mecbur ediyorsunuz?' Bittabi bu taşkın adam hakkında tahkikata başlanmıştır. Serbest Fırkadan Suat Bey burada bir kaç söz söylemiş, fakat kendisinin bazı eski hesapları meydana vurularak iskat edilmiştir."

"Bir aralık Melahat Suat Hanım isminde birkadın H. Fırkasına rey verirken Cemil isminde biri elinden reyini almış ve cebren S. Frka reyini cebine koymuştur. Bunun üzerine kadın polise müracaat etmiş ve Cemil hakkında tahkikata başlanmıştır."

"Sabahleyin Cibali'de yapılan intihapta tütün fabrikası amelesinden 747 kişi kamilen reylerini Halk Fırkasına vermişlerdir. Gülcamiinde ise intihap daha hararetli devam etmiştir. Üzeir isminde komünistlikle tanınmış biri ile Celal ve arpacı Halil isminde 3 kişi sandık başında halkı tahrik edecek derecede nutuklar söylediklerinden haklarında zabıt varakaları tanzim edilmiştir. Burada en şayani dikkat olan nokta intihabata

[315] *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.
[316] *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.

kadınların erkeklerden ziyade iştirak etmesidir. Grup grup kadınlar dün buraya gelerek reylerini Halk Fırkasına vermişlerdir."

"Beyoğlu dairesinde Halıcıoğlu'nda vapur iskelesi başındaki kahveye sandık konulmuştur. Sandık gelmeden evvel iki taraf ta propagandaya başlamışve bazı hadiseler cereyan etmiştir. Burada Ojalov Davit isminde bir musevi CHF aleyhinde nutuk söylemeye başlamıştır. Bunun üzerine halktan birisi kalkarak demiştir ki: 'Senin ağzını açmaya hakkın yok... Patrik Meletyük'e istikbal merasimi hazırlayan ve ilk evvel elini öpen sen değil misin?' Bu sözler hazırın tarafından tasdik edilmiş ve Ojalov Efendi aşağı alınmıştır. Fakat SCF liler bunu teşçi ettiklerinden o da sözlerine devam etmiştir. Bir kargaşalık olmuş ve Ahmet Rıza ile Kahveci Bekir'i Serbestçiler dövmüşlerdir. Bu sırada bastonlar savrulmuş ve bıçaklar çekilmiştir. Polis hadiseyi yatıştırmış, müsebbileri tesbit etmiştir."

"Halıcı bir hanımın çok nezih bir tarzda CHF ye propaganda yaptığı görülmüştür."

"Burada tuhaf bir hadise de olmuştur. Yemek zamanı CHF ve SCF için çalışanlar beraber buluşarak yemek yemişler ve öpüşmüşlerdir. Bunlar birbirlerine demişlerdir ki: 'Bu iş başka... Dostluk başka..' "

"Hasköy'de mücadeleler olmuştur. Sandık buraya ancak 4 buçukta gelebilmiştir. Sandık tezahüratla karşılanmış ve alkışlanmıştır. Sandık gelmeden evvel bir meyhanede rakı içen Köprülü sokakta 24 numarada mukim İlya Veled Bohor coşarak bağırmıştır: 'Halkçılar Yahudileri kesecek onlara rey vermeyiniz!' Bu tahrik amiz sözler üzerine mumaileyh karakola davet edilmiş ise de taşkın Musevi polisi göğüsünden itmiş ve şöyle bağırmıştır: 'Ben serbestim kimse karışamaz. Yahudilik için bir Yahudi feda olsun!' Mumaileyh nezaret altına alınmış ve zabıt varakası tanzim edilmiştir."

"Avam isminde bir Musevi de Beyoğlu mutemedi Kamil Beye tecavüz etmiştir. Sandık geldikten sonra da SCF den Ferhat isminde birinin bıçak çektiği görülmüş ve karakola götürülmüştür. Bundan maada bir sabıkalının da revolver çektiği görülmüş ve hemen yakalanmıştır. Bazı Yahudilerle Serbest Fırkacılardan bir kaçı Aziz Beye taarruz etmişler ve silah çekmişlerdir. Bunlar hakkında tatbikata başlanmıştır. Halk

fazla miktarda birikmiş olduğundan polis ve jandarma kuvvetleri tarafından dağıtılmış ve intihabat devam etmiştir."[317]

Son Posta'nın "Basılan Meçhul Parmak" haberinde: "Mehmet oğlu Hasan (Sirkeci'de Ahter terzihanesinde) 'Benim rey pusulamı başkası almış, atmış, ismimin hizasına da parmak basmış; bu ne demek?' "[318]

Son Posta'da yazan Halim'in Fatih belediye seçiminde oy vermek için gidip yaşadıkları ve köşesinde yazdıkları dikkat çekicidir. Yazar, tüm engellemelere rağmen Serbest Fırkaya nasıl oy verilebileceğinin formülünü yazmıştır. Halim'in köşesinde yazdığına göre "rey vermeye gittiği vakit kapıda hararetle fırkanın memurları kendi fırkalarının pusulalarını dağıtıyorlardı. Bir tane Serbest Fırka Pusulası alarak içeri girer. Fakat ancak bir saat sonra içeri gelebilir. Halk Fırkası taraftarlarından bir memur: 'Reyinizi göreyim!' der. Gösterir, pusulası Serbest Fırkaya ait olduğu için defterleri karıştırdıktan sonra ismini bulamaz ve 'isminiz yok rey veremezsiniz' der. İtiraz etmek istese de 'Nafile meşgul etme, laf istemez' cevabını alır. Dışarı çıkmaya mecbur olan Son Posta yazarının aklına bir kurnazlık gelir. Hemen bir Halk Fırkası pusulası alır, içeri girer. Gene bin bir müşkülatla sandık başına gelir, memur: 'reyinizi göreyim' der, gösterir, ismi aranır yüzü güler. Fakat Halim Bey diğer elinde bulunan Serbest Fırka pusulasını atar ve: 'Yapacağınız tarafgirlik boştur. Halka yutturamazsınız!' diyerek çıkar."[319]

Cumhuriyet'te bir tekzip yayınlanmıştır: "Son Posta gazetesinin Çarşamba günkü nüshasında Yağkapanı'nda üç hamalın Halk Fırkasına rey vermediklerinden dolayı işten çıkarıldıkları yazılmıştır. Teşrinievvelin iptidasından bu ana kadar Yağkapanın'dan yalnız bir hamal çıkarılmıştır ki bunun da sebebi sirkattir (hırsızlık). Bu hamal bilmuhakeme bir seneye mahkum olduğundan talimatnameye tevfikan vazifesine nihayet verilmiştir. Bundan başka hiç kimse çıkarılmadığından neşriyatı vakıayı sureti kat'iyede tekzip ederiz. Yağkapanı hamal başısı H. Niyazi."[320]

"8 Ekim akşamı bütün İzmir'in her evine beyannameler dağıtılmıştır. Şehirde büyük ve umumi bir alaka uyandıran bu beyannameler 'memleketin Türk münevverleri' imzasını taşımaktadır. Beyannamede deniliyor ki:

[317] *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.
[318] "Basılan Meçhul Parmak", *Son Posta*, 9 Ekim 1930.
[319] "Bu da Yalan mı?", *Son Posta*, 9 Ekim 1930.
[320] "Bir tekzip (Son Posta)", *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.

‘SCF Rumları, Ermenileri iş başına getiriyor. Muhterem hemşehriler duydunuz mu Serbest Fırka İstanbul’daki belediye intihabatında altı Rum ve dört Ermeni namzet gösterdi. Daha on sene evvel yurdunda seni zehirlemek için her türlü meraneti yapan, namusuna, şerefine her zaman taaruz edenleri iş başına getirmek isteyen bir fırkaya nasıl rey verirsin?

İşte S. Fırkanın İstanbul listesine koyduğu Rum ve Ermenilerin isimleri şunlardır: Sabık mebus Orfanidis, sabık mebus Panciri, sabık Sisam Beyi Vagleri Pandazidis, Arpacıoğlu Nikolaki, fabrikatör Yani Volos, sabık hariviye memurlarından Heransi, sabık hariciye memurlarından Kazancıyan, Berç Keresteciyan, Haleplioğlu Yusuf.

Ey Türk milleti dikkat et. Gene Rum ve Ermeni oyunlarına alet olma!’ ”[321]

“Adana’da 6 Ekim’de intihap neticesi belli olmadan evvel, Türk Sözü gazetesi, intihap encümeni azalarına atfen Halk Fırkasının ekseriyeti kazandığına dair verdiği malumat, mukabil bir beyanname ile encümen azaları tarafından tekzip edilmiş, aza: ‘Sandık açılmadıkça netice nasıl belli olabilir ki reyimizi bildirelim, demektedir. Maamafi açılan sandık, neticenin Serbest Fırka lehinde olduğunu göstermiştir.”[322]

“Bursa Valisinin SCF lideri Fethi Bey aleyhine hakareti mutazammın bazı neşriyatta bulunması üzerine Fethi B. Vali Fatin B. aleyhine ikameyi davaya karar vermiştir. Fethi B. gerek şahsı ve gerek fırkasının şahsiyeti maneviyesi namına Vali Fatin Beyden dava etmek üzere fırka mensuplarından altı avukata vekalet vermiştir.”[323]

“Çanakkale’de, Belediye intihabatında gerek CHF ve gerek SCF taraftarı hanımlar çok büyük bir faaliyet göstermişlerdir. Halk Fırkası müfettişi Cemal Bey hanımlar şerefine bu gece Türk Ocağında mükellef bir ziyafet vermiş, mefkurecilik (ülkücülük) etrafında görüşülmüş ve Cemal Bey iki partiye mensup hanımları tebrik etmiştir.”[324]

Cumhuriyet’in Konya seçimleriyle ilgili haberine göre: “Merkez belediye intihabatı bir hafta müddetle temdit olunmuştur. Kazanamayacaklarını anlayarak sukutu hayale uğrayan SCF mensubini beyannamelerle halkı intihaba iştirak etmeye teşvik

[321] “İzmir’de Bir Beyanname Neşredildi”, *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.
[322] *Son Posta*, 9 Ekim 1930.
[323] “Fethi Beyin Bursa Valisi Aleyhine Davası”, *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.
[324] “Çanakkale Hanımlarının İntihapta Faaliyetleri”, *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.

etmişlerse de ahali akın akın belediyeye gelmekte ve reylerini CHF sına vermektedir."[325]

Cumhuriyet'in 9 Ekim tarihli haberine göre, Mersin'de çirkin propagandalar olmuştur. "Mersin'de SCF ye mukayyet Arap Hıristiyanlarından bir kaç kişi başlarına topladıkları adamlara karşı SCF mevkii iktidara geçerse Abdülhamit zamanında olduğu gibi fes giyileceğini, eski harflerin iade olunacağını, eskisi gibi bir kaç kadın alınabileceğini, yol parasının yirmi kuruşa indirileceğini söyleyerek propaganda yaparken yakalanmışlardır. Muddeiumumilik tatbikata başlamış ve şahitlerin ifadeleri de zapt olunmuştur."[326]

9 Ekim tarihli *Son Posta*'ya göre "7 Ekim'de Giresun belediye reisi ve Halk Fırkasının yeni belediye namzeti Tahsin Bey istifa etmiştir. İddia edildiğine göre istifasına sebep halk tarafından şahsına karşı gösterilen umumi memnuniyetsizliktir. Tahsin Beyin çekilmesi inşirah uyandırmıştır."[327]

Son Posta'da Çankırı, Bafra, Kırşehir ve Rize'deki şikâyetlerden bahseder.[328]

"Serbest Fırka burada [Çankırı] resmen teşekkül etmiştir. Beyannamesini hükumete verdi. Burada intihap uzatılmıştır. Çünkü (3200) reye mukabil ancak (50) rey kullanılmıştır. Yapılan müdahalelerden dolayı halk sandık başına gelmemektedir."[329]

"Bafra'da**,** 7 Ekim gece yarısı intihap sandığının açıldığı şayidir. Halk heyecana düşmüştür. Tahkikat yapılması istenmiştir. Bir kısım halk nümayiş yapmış, intihapta tarafkirlikten vaz geçilmesini istemiştir, Son Posta'ya yazı yazan Osman Naci bile reyini kullanamamıştır. Halkın ekseriyeti Serbest Fırkaya taraftartır."[330]

Son Posta'ya göre seçimler Kırşehir'de tarafsız bir şekilde yapılmamaktadır. "Vaktiyle tek fırkalı vaziyet düşünülerek yapılmış olan intihap kanunu harfiyen tatbik edilmek istenerek sandık başında yalnız Halk Fırkası mensupları bulunduruluyordu. Bu hale itiraz eden halkı Vali Bey dağıttırmıştır."[331]

---

[325] "Konya'da Serbestlerin Çevirmek İstedikleri Manevra", *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.
[326] "Mersin'de Çirkin Propagandalar", *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.
[327] "Gireson Belediye Reisi Çekildi", *Son Posta*, 9 Ekim 1930.
[328] "Şikayetler Var", *Son Posta*, 9 Ekim 1930.
[329] *Son Posta*, 9 Ekim 1930.
[330] "Şikayetler Var", *Son Posta*, 9 Ekim 1930.
[331] *Son Posta*, 9 Ekim 1930.

"Rize'de, 6 Ekim'de garip bir tecelli olarak rey sandığı Halk Fırkası binasına konmuştur. Bin kadar müntehip bu vaziyet karşısında ve tesir altında rey vermekten imtina etmiştir. Gördükleri vaziyetten müteessir olan intihap encümeni azasından Hasan Mahmut, Hasan ve Salim Efendiler vazifelerinden istifa etmişlerdir. Salim Efendinin istifası geri aldırılmıştır. Vaziyetin bu şekle girmesinin sebebi, mutemet Mehmet ağadır."[332]

Cumhuriyet'in "Taşrada İntihabat" adlı bölümünde seçimin sonuçlandığı yerler bildirilmiştir: "(Ankara) Karahisarı Şarki, Daday, Akçaşehir, Keskin Belediye intihabatında CHF kazanmıştır. (Zonguldak) Safranbolu ve Devrek CHF."[333]

Vakit gazetesinde, "Fethi Bey Sandık Başına Geldi: Fakat kanunî şartlar haiz olmadığı için reyini veremedi" haberi yayınlanmıştır[334].

Vakit'in "İbret!" adlı bölümünde yer alan, "Serbest Fırkayı Kimler Müdafaa Ediyorlar?" yazısı şu şekildedir: "İntihabat işlerine ilk günlerde lâkayt gibi görünen Rumca gazeteler nihayet baklayı ağızlarından çıkardılar, Rumların Serbest Fırka'ya rey vermelerini müdafaa etmeye başladılar. SCF listesinde görülen akalliyet mensuplarının isimleri etrafındaki neşriyata gûya cevap veriyorlar ve 'maziyi kurcalamak doğru değildir, cevap vermemek mecburiyetinde bulunduğumuz bahislere temas etmeyiniz, bu ulüvvücenap ve hakiki Türklerin civanmertliği ile kabili telif bir hareket değildir' diyorlar. Rumca gazetelerden ders almaya ihtiyacımız yok, onu bir tarafa bırakalım; fakat şu kurcalanmasını istemedikleri bozuk mazileri için cevap 'verememek mecburiyetindeyiz' demekle ne kastediyorlar? Buna cevap verebilirler mi? Bu Rumca gazetelere ait ciheti... işin SCF ye ait kısmına gelince: Ne hazin tecellidir, Serbest Fırkayı kimler müdafaa ediyor?' "[335]

<u>10 EKİM</u>

Cumhuriyet'in "128 Şehirde İntihabat Bitti" haberi şöyledir:

"Şehir Meclisi intihabatı 9 Ekimden itibaren hararetini yitirmiştir. 9 Ekimde Atılan rey miktarı 5000 kadardır. Bu suretle 9 dairei belediyede 9 Ekim akşamına kadar atılan reylerin miktarı 25000 raddesindedir. 10 Ekim Cuma gününe denk geldiği için

[332] *Son Posta*, 9 Ekim 1930.
[333] "Taşrada intihabat", *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.
[334] *Vakit*, 9 Ekim 1930, bkz. EK-65.
[335] *Vakit*, 9 Ekim 1930.

her tarafta sandıklara diğer günlere nazaran daha fazla rey atılacağı tahmin olunmaktaydı. İntihabata 11 Ekimde de devam edecek ve bundan sonra bir haftalık müddet nihayet bulacaktır. Fakat ekser dairelerde ekseriyet temin edilemeyeceği için müddet bir hafta daha temdit edilecektir. Bu müddet zarfında her sandık mensup olduğu dairede duracak ve şimdiye kadar reylerini vermemiş olanlar istedikleri zaman dairelere giderek reylerini istimal edeceklerdir. Serbes Fırkanın 9 Ekim akşamına kadar aldoğo rey miktarı azami yüzde 15 tahmin edilmektedir."[336]

10 Ekim tarihli bir habere göre "Eminönü dairesinde bazı cahil kimseler Serbest Fırkaya rey vermezlerse 25 lira ceza alınacak diye iğfal edilmişlerdir. Bunlardan bazıları isimleri defterde olmadığı halde zorla rey atmak istemişler ve cezadan korktuklarını söylemişlerdir. 9 Ekimde Eminönü (Beyazıt) dairesinde sandık 10 dan 14 e kadar Akbıyık camiinde durmuş ve buraya Sultan Ahmet, Cankurtaran mahalleleri reylerini atmışlardır. Burada en şayanı dikkat olan nokta kadınların intihaba fazla miktarda iştirak etmeleridir. Bütün kadınlar Gazi'nin sandığını sormuşlar ve oraya rey atacaklarını söylemişlerdir. 70 yaşında bir kadın koltukla gelmiş ve Gazi'nin sandığını sormuş ve Halk Fırkası reyi alarak sandığa atmıştır. Bir ana ile kız da intihaba gelmişlerdir. Kızı Halk fırkasına ve anası da Serbest fırkaya rey atmışlardır. Sebebi sorulunca valide hanım demiştir ki: 'Artık ihtiyarlar serbesttir. Gençler de halkçıdır da ondan...' "[337]

"25 kuruşa Serbest Fırkaya rey vermek isteyen 2 kadın görülmüş ise de bunların isimleri defterde mevcut olmadığından rey vermelerine imkan hasıl olamamıştır. Bunun üzerine 25 kuruşun geri alındığı rivayet edilmektedir."[338]

"9 Ekim'de Kadıköy'de şöyle tuhaf bir hadise oldu: Serbest Fırkanın müntehiplerini de bedava taşımak için tahsis ettiği otobüslerden birinden Sinop mebusu Hasan Fehmi Bey çıkmıştı. Derhal bir alay hanım ve genç etrafına aldı Serbest Fırkanın rey pusulalarını vermeye teşebbüs ettiler. Hasan Fehmi Bey derhal konferans vermeye başladı:

[336] "128 Şehirde İntihabat Bitti", *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930.
[337] *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930.
[338] *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930.

‘- Hanımlar, beyler sizi yedi seneden beri bu hale getiren, bu terakkiye isal eden Halk Fırkası değil midir? Başınıza şapkayı koyan, yeni harfleri öğreten o değil midir? Niçin Halk Fırkasından uzaklaşıyorsunuz?

Halk cevap verdi:

-Hayır, bütün bu dediklerinizi, milletin ihtiyacını anlayan Gazi yaptı ve verdi. Yaşasın Gazi.

Hasan Fehmi Bey oradan rey sandığına gitti, reyini kullandı. Tekrar aynı otobüse binecekti. Halbuki reyini Halk Fırkası lehinde kullandığı için Serbest Fırka otobüsünden istifade etmesine imkan yoktu. İtiraz edildi ve bu şen hadise de bu suretle bitmiş oldu.”[339]

“Fatih’te Gülcamii intihabatı da sinirli bir hava içinde cereyan etmiştir. Birçok halk, ellerinde rey pusulaları olduğu halde atamadığı için çok sinirlenmişlerdir. Saat beşte sandığın mühürleneceği işitilince bu sinir buhranı büsbütün artmıştı. Mütekait yüzbaşı Nafiz Bey isminde biri camiin merdivenlerine çıkarak şöyle bir konferans vermek istedi: ‘Muhterem halk, Serbest Fırka aranızda zehirli propaganda yapıyor, Bolşevizm sokuyor. Ey halk, onları dinlerseniz iki evinizden birini alırlar, dört kat elbisenizden üçünü alırlar...’ Bu saçma sapan sözleri işiten halk, bu efendiden daha fazla devam etmemesini rica etmiş ve gürültü arasında mevkiini terketmiş. Bu arada ‘yalancı, iftiracı!’ sedaları yükseliyordu.”[340]

“Rizeli Yunus Efendi hatip değildi, seçim sırasında yalnız içinden geleni söylüyordu: ‘Bu kadar çalıştım, bir iş bulamadım. Vergiler ağır; bıktım.....’ Yunus Efendi karakola götürüldü. Ahali: ‘Birşey söylemedi, doğruyu söyledi. Ne diye götürüyorlar. Bu kadarcıkta mı söylemeyelim!’ dedi. Cibali Tütün fabrikası amelesinin zorla Halk Fırkasına rey verdirilmesi olayı da mevcuttur. Halk Fırkasına mensup amirleri önünde rey vermeye zorlanmışlardır. Serbest Fırka şikayette bulunmuştur. Çöp amelesi de rey verirken münakaşalar olmuştur.”[341]

“İki tashih: Yeni fırka tarafından namzet gösterilen fakat mezkur fırkaya intisap etmediği yazılan sabık Cemiyeti Belediye azasından ve divanı muhasebat müddei

[339] “Kadıköy’de Sinop Meb’usu Fehmi Beyin Bir Konferansı...”, Son Posta, 10 Ekim 1930.
[340] “Bolşevik Propagandası Mı?”, *Son Posta*, 10 Ekim 1930.
[341] “Yer Değiştiren Sandık”, “ Halka Baskı”, *Son Posta*, 10 Ekim 1930.

umumiliğinden mütekait Cemal Beyden Cumhuriyet Gazetesinin aldığı bir varakada, SCF ye mensup olup ayrılmayacağı beyan edilmektedir. İstanbul ikinci noter muavini Suat Sadettin imzası ile alınan varakada, Eminönü intihabatında 'kendisinin bazı eski hesapları meydana vurularak iskat edilmiştir' tarzındaki neşriyatın hakikate muvafık olmadığı bildirilmektedir."[342]

"Serbest Fırkadan Bir İstifa" başlıklı yazıda şu haber vardır: "Liman şirketi muamelat müdürü Kadri B. den aldığımız bir mektupta vazifeyi resmiyesi siyasi işlerle iştigale müsait olmadığından SCF den istifa eylediği beyan edilmektedir."[343]

Seçimlerin başladığı günden beri sandık başlarındaki yolsuzlukları ve kanunsuzlukları yazan *Son Posta* Valinin beyanatını eleştirir. Serbest Fırka lideri Fethi Bey de kendi teşkilatı vasıtayla haberdar edildiği yolsuzluk ve kanunsuzlukları anlatarak Vilâyete ve savcılığa şikayette bulunur. Vali Bey 9 Ekim tarihli gazetelere beyanatta bulunarak Fethi Beyin "iğfal edilmekte olduğunu" söyler. *Son Posta* da Fethi Bey'in değil Vali Bey'in "iğfal edildiğini" söyleyerek beyanatı protesto eder ve "Vali Bey intihabat sırasında İstanbul'da değillerdi" yorumunu yapar ve " 'Ashabıkehf gibi evlerine kapanıp Boğaziçini seyrile meşgul olmuşlardı. Onun için halkı intihap hakkını kullanmaktan vaz geçirmeye mecbur eden haksızlıkları işitmedi ve göremedi' "[344]

Yarın'ın haberi şöyledir: "Halk Fırkası Fındıklıda para ile rey alıyor. Esbak polis müdürü Esat Pş da adet edinmiş hergün 3-4 rey atıyor."[345]

10 Ekim tarihli *Cumhuriyet*'e göre Fethi Bey oyunu kullanamamıştır. "İstanbul Belediye intihabatı başladığı günden beri SCF nin şu şikayetleri işitiliyor: 'Fırkamıza rey vermek isteyenlere H. Fırkası heyeti ihtitiyarileri tarafından mümanaat ediliyor. İsimleriniz defterde yoktur deniliyor. Bu, ne haksızlık?' Halbuki bütün bu itirazlar ve şikayetler hakikate ya vakti ile itiraz edilmemiş olmasından, yahut ta intihap kanunun bilinmemesinden ileri gelmektedir. Maalesef bizzat SCF Reisi Fethi B. bile intihap kanunundan haberdar olmadıkları meydana çıkmıştır. Çok kanunperver bir zat olarak tanınan Serbest Fırka Reisinin Belediye kanunundan haberdar olmadığını gösteren hadise şudur: Büyükdere'de Necmettin Molla Beyin evinde ikamet eden SCF Reisi

[342] *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930.
[343] "Serbest Fırkadan Bir İstifa", *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930.
[344] "Vali Beyefendi; İğfal Edilen Siz Olmayasınız?", *Son Posta*, 10 Ekim 1930.
[345] *Yarın*, 10 Ekim 1930.

Fethi B. evvelki gün Büyükdere'de de bulunan Yeniköy intihap sandığı başına giderek rey vermek istemiştir. Fakat intihap encümeni ve Sarıyer kaymakamı Hüdai B. kendisine isminin defterde yazılı olmadığını zannettiğini kemali nezaketle söylemiştir. Fethi Bey ise: 'Vardır ve olması lazımdır' cevabını vermiştir. Bu cevap üzerine yukarıdan aşağıya tetkik edilen intihap defterinde Fethi Beyin ismi bulunamamıştır. Fethi B. gayet asabi bir tavırla ihtiyar heyetine kendi ismini deftere neden yazmadıklarını sormuş ve: 'Buna rağmen ben reyimi atarım' demiştir. İhtiyar heyeti Fethi Beye şu cevabı vermiştir: 'Zatı alileri Büyükdere'ye geleli henüz bir kaç ay oldu, halbuki mebus olmanız dolayısıyla pekala bilmeniz lazım gelir ki belediye intihabatında, bir mıntıkada rey verebilmek için o mıntıkada asgari altı ay ikamet etmiş olmak ve bunu ihtiyar heyetinin ilmühaberi ile tevsik etmek mecburiyeti vardır. Bunları ibraza müktedir misiniz?' Bu kanuni ve o nisbette müskit cevap üzerine nedense fena halde asabileşen Fethi Bey intihap mahallini terk edip gitmiştir. Fethi Beyin şimdi, iş işten geçtikten sonra intihap kanunu tetkik ettiği ve ezberlediği muhakkak ise de mesele orada değildir. İntihabat hakkındaki şikayetlerin hep kanunu bilmemek ve okumamaktan mütevellit olduğunun tahakkuk etmiş olmasındadır. Halk, bir kanunu bilmeyebilir, fakat bir fırka reisinin okumamış olması cidden elimdir. Memlekete kanuna ve hakka istinat eden bir muhalefetin teessünü pek samimi olarak istediğimiz için, muhalif fırkanın en başında bulunan zatın bile bahusus Necmettin Molla B. gibi maruf bir dava vekilinin daimi misafiri olduğu halde on basit kanun meselelerinden bile haberdar olmamasından cidden müteessiriz."[346]

İstanbul seçimleri için verilebilecek son haberse ekonomiyle ilgilidir. Son Posta'nın haberine göre, İstanbul'un bütçesi 5 milyon lira olacaktır.[347]

Vakit gazetesi "İbret!" bölümünde, "SCF namzedi Halepli oğlu Yuvan Efendinin Marifetleri" başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Yazının tamamı ek bölümündedir. [348]

"İzmir'de Karşıyaka'da intihabat esnasında Fatma ismindeki bir kadın jandarma zabitine ağır tefevvüatı lisaniyede bulunduğu için tevkif edilmiştir."[349]

---

[346] "Scf Reisinin Reyi!", "Fethi Beyi Asabileştiren Bir Hadise Oldu!", *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930; *Hakimiyeti Milliye*, 10 Ekim 1930, EK-67.
[347] *Son Posta*, 10 Ekim 1930.
[348] *Vakit*, 10 Ekim 1930, bkz. EK-68
[349] *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930, "İzmir İntihabatı Nasıl Geçiyor?".

"Hizmet gazetesi başmuharriri Zeynel Besim Beyin ihtiyarettiği hattı hareket İzmir'de büyük bir dedikodu uyandırdı. Serbest Fırkaya taraftar olan (Yeni Asır) ile (Halkın Sesi) refiklerinin Zeynel Beyi, verdiği sözden geri dönmüş olmakla itham ettiler ve bu hattı hareketin ihtiyarında maddi vaziyetin amil olduğu imasında bulundular. İzmir'de çıkan dedikodular uzun soluklu devam etmiştir bunun üzerine 10 Ekim sabahı bir İstanbul gazetesi olan Son Posta da Vâsıf Beyden bir telgraf alır:

'Son Posta Gazetesine:

Hizmet gazetesi sahibi Zeynel Besim Beyin Halk Fırkası namına benden para aldığına dair olan haberler gayri varittir. Tekzip ederim. İzmir meb'usu Vâsıf.' "[350]

"Aydın'da 8 Ekim'de intihap müddeti bitti. Fakay reyler kanuni miktardan 304 tane eksik çıktığı için müddet bir hafta daha temdit edildi."[351]

Son Posta'nın haberine göre, Soma'da Akhisarlızade Mübadil Ali ve Hacı Selim Cumhuriyet Halkt Fırkası'ndan istifa etmiştir.[352]

"Adana intihabatında CHF nin kahir ekseriyetle kazanması memleketi çok sevindirdi. Mersin Serbest Fırka katibi neşrettiği beyannamede 'memleketin ve inkılabın yüksek menafii intihaptan isragatimizi amirdir. Selamet ve müstakbel muvaffakiyet namına taraftarlarımızın intihapla meşgul olmamalarını tavsiye ederiz' demektedir."[353]

Son Posta Bafra'da SCF'nin kazandığını yayınlar. "Samsun ve Çarşamba'da da ilk üç günde sandığa atılan reylerin adedi 234 tür. Bunlardan 200 tanesi Serbest Fırkaya, 34 ü Halk Fırkasına verilmiştir. Bu vaziyet karşısında şaşıran mahalli fırka mensubini, tesir yapmaktadırlar. Müddei umumiliğe müracaat edilmiştir. Çarşambada da aynı suretle protesto yapılmıştır."[354]

"On bir bin nüfusa malik olan ve bin bir tesir ile (1545) kişinin reye iştiraki ile neticelendirilen Kars intihabının feshi istenilmektedir."[355]

---

[350] "Hizmet Gazetesinin Vaziyeti Nedir?", " İzmir Meb'usu İthamları Reddediyor" *Son Posta*, 10 Ekim 1930.
[351] *Son Posta*, 10 Ekim 1930.
[352] *Son Posta*, 10 Ekim 1930.
[353] "Mersin'de SCF İntihaptan Niçin Vazgeçmiş?", *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930.
[354] *Son Posta*, 10 Ekim 1930.
[355] "Kars", *Son Posta*, 10 Ekim 1930.

Cumhuriyet'in haberine göre 14 vilayet, 114 kazada seçimler bitmiş, 350 merkezde ise devam edilmektedir: "Sinop, Safranbolu, Korkuteli, Bozkır, Kavaklı, Buldan, Sungurlu, Osmancık belediye intihabatında CHF namzetleri kazanmışlardır. Şimdiye kadar 14 vilayet, 114 kaza, 20 nahiyede intihabat ikmal edilmiştir. 350 kaza ve vilayette intihabata devam olunmaktadır. Isparta'nın Keçiborlu, Yalvaç'ın Sucullu merkezlerinde belediye intihabatı hitam bulmuş ve CHF namzetlerinin kahir ekseriyeti ile neticelenmişitir. Diğer kazalarda ve Isparta merkezinde de Halk Fırkasının kazanacağı muhakkak addedilmektedir. Isparta intihabatı yarın bitecektir. S. Fırka şubesinden de istifalar başlamıştır. Sungurlu – Kadın erkek bütün halkın iştirakı ile yapılan belediye intihabatı neticelenmiş ve CHF namzetleri müttefikan kazanmışlardır. Fethiye – Serbestçilerin bütün muannidane mesaisine rağmen intihabatta CHF mühim bir ekseriyetle kazanmışlardır."[356]

11 EKİM

11 Ekim'li haberlerin diğer günlere göre özel bir durumu vardır. 11 Ekim'de gazeteler 10 Ekim haberlerini sayfalarında yayınlamışlardır ki 10 Ekim, seçimlerin İstanbul'da en hararetli geçtiği gündür. Sandık başlarında mücadeleler yaşanmış, Kasımpaşa'da yeşil bayrak açılmış, yalnız silah patlamadığı kalmıştır. Kasımpaşa ve Kumkapı'da sandıklara hücum edilmiş, zabıtaya karşı gelinmiş, *Cumhuriyet* gazetesinin tabiriyle "hulasa kıyamet kopmuştur".[357]

Belediye seçimleri 10 Ekim'de en hararetli gününü geçirmiştir. Fakat hemen söylemek lazım gelir ki 10 Ekim günü hemen her tarafta kavga meydanı halini almıştır. 10 Ekim günü Cuma olduğu için bütün esnaf ve halk seçim yerlerine hücum etmiş ve araya bazı uygunsuz kimseler de dahil olarak işi kavgaya dökmüşlerdir. Gerek Kaımpaşa ve gerek Balat'ta ve Kumkapı'da seçim yerlerinde büyük bir anarşi hüküm sürmüştür. *Cumhuriyet* gazetesine göre, hükümet buna mani olmak için büyük tedbirler almış ise de maalesef bir çok uygunsuz kimseler polis ve jandarma kuvvetlerine karşı gelmişlerdir. Bu anarşiyi yapan kimselerin ne istediğini ve niçin gürültü yaptığını bilmeyecek derecede cahil oldukları tespit edilmişitr. Nitekim polisçe yakalananların çoğu yan kesici ve sabıkalı çıkmıştır. Bu gürültüde seçim sandıklarına hücum edilmiş, bir arazöz parçalanmış ve birkaç kişi yaralanmıştır. Bu

[356] *Cumhuriyet*, 10 Ekim 1930.
[357] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930, bkz. EK-69.

izdiham ve gürültülerden, bazı yerlerde seçimlere devam imkânı kalmadığından seçimler geçici bir süre ertelenmiş edilmiş, olaylar yatıştıktan sonra tekrar başlamıştır. *Cumhuriyetin* haberine göre "10 Ekimli intihapta SCF liler bin türlü nümayişlerine rağmen her tarafta aldıkları rey vasati yüzde 15 tir. Yalnız Kasımpaşa'da yüzde 25-30 derecesinde rey almışlardır. Diğer dairelerde yüzde 5-8 derecesindedir. 10 Ekim sandıklara fazla miktarda rey atılmıştır. Alelumum atılan reylerin miktarı tahminen yedi bin kadardır. Bu suretle umum reylerin miktarı 30 bini geçmiştir. 10 Ekimde yaşanan olaylara gelince: (Eminönü(Beyazıt)) Nişanca'dan sandık kaldırılırken mühim hadiseler olmuştur. Tam muayyen vaktinde sandık kaldırılmıştır. Halbuki sandık 14 te Langa'da bulunacaktı. İtirazlar birdenbire artmış ve avukat Behçet, postacı Hayri, koltukçu Gaffar Ef. Lerin teşviki ile sandığa hücum edilmiştir. Bu aralık Gaffar ve Hayri Efendiler şöyle bağırmışlardır: 'Korkmayın, sandığı kıracağız, S. Fırka bize (5000) lira verdi, mahkemede sizi kurtarırız!' Bunun üzerine halk, kamyona konulmakta olan sandığa hücum etmişlerdir. Bu esnada Serbestçiler sandığın yanında duran H. Fırkasından Siirt'li Nafi Efendinin kardeşi Baha Beyi de yaralamışlardır. Baha B. başından ağır surette yaralanmış ve hasteneye nakledilmiştir. Hücuma oradaki polisler mani olmak istemişlerdir. Fakat bunlardan 2629 numaralı bir sopa ile elinden yaralanmıştır. Buradaki polislerin bir kısmı Langa'ya giderek orada tertibat almak üzere ayrılmış olduklarından sandık başında az kuvvet bulunmaktaydı. Hücum esnasında sandık kırılamamış ise de ipini koparmışlardır. Jandarmalar halkı iterek sandığı kamyona yerleştirmişler ve açılmışlardır. Bu esnada tahrikkatta bulunan ve hücum edenlerden postacı Hayri, İsmail oğlu Ali, avukat Behçet, koltukçu kel Ali Efendiler derdest edilmişlerdir. Ali Gaffar da firar etmiştir. Derdest edilenlerin ekserisi Serbest Fırkadandır. 10 Ekim günü Fatih dairesinde de intihap çok hararetli olmuş ve halkın hücumu o kadar artmıştır ki intihabı durdurmak mecburiyeti hasıl olmuştur. Bin kişiye yakın insan camiin etrafını almış ve bu halk kütlesi akşama kadar bir uğultu halinde devam etmiştir. Serbestçiler mütemadiyen nutuklar ve konferanslar okumuşlar ise de halkı sükunetle rey verdirmeye muvaffak olamamışlardır. Serbestçilerin iddiasına göre gürültüyü yapan ve işi karıştırmak isteyenlerin hiç birisi, H. Fırkasından olmadığı gibi kendi fırkalarından da değildir. Bir aralık camiye giren doktor Hulusi Beyi gören halk gürültüyü arttırmışlar ve Hulusi Beyin camiden çıkarılmasını istemişlerdir. Halbuki Hulusi Bey rey vermek için girmiş ve tekrar çıkmıştır. Cami haricinde şiddetli kavgalar ve münakaşa olmuş ve izdiham akşam üstü büsbütün artmıştır.

Bunun üzerine halkı dağıtmak için itfaiye arozözü celbedilmiştir. Arazözün geldiğini gören ve ıslanacaklarını anlayan halk birdenbire dağılmışlardır. Arozöz de karakolun önüne çekilmiş ve istimaline lüzum kalmamıştır. İçeriye rey vermek için her defasında 20 kişi alınmıştır. Bunun için her kapı açılışta hücum olmuştur."[358]

"Vali B. intihap yerinde: saat 4,5 da Vali Muhittin B. intihabı teftiş etmek için buraya gelmiş ve içeri girmiştir. Bu esnada bir kadın isminin defterde bulunmamasından şikayet etmekteydi. Muhittin B. kadına defterleri bizzat tetkik ettirmiş ve onu isminin bulunmadığına ikna etmiştir. Muhittin B. her iki tarafın da şikayetlerini dinlemiş ve lazım gelen emirleri vermiştir. Kalabalık tekrar artmış ve izdiham ziyadeleşmiştir. Bu aralık yüksek bir yere çıkan S. Fırkadan Darülfünun müderris muavinlerinden Yusuf Ziya Bey bağırarak şu sözleri söylemiştir: 'Efendiler, ben S. Fırkanın buradaki reisiyim. Bu gürültüleri yapanlar S. Fırkadan değildir. İşi karıştırmak isteyen bazı cahillerdir. Tekrar ediyorum. S. Fırkadan olanlar, onu sevenler böyle gürültü yapmasınlar'. Fakat buna rağmen gürültü devam etmiş ve intihaba müşkül bir vaziyette devam edilmiştir."[359]

"Beyoğlu dairesinde de seçimler çok mücadeleli olmuş ve akşama kadar kavga, dövüş ve hücumlar devam etmiştir. Bazı kimseler halkı tahkir etmiş ve bu yüzden birçok üzücü olaylar yaşanmıştır. Bu bölgede bulunan Cumhuriyet gazetesi muhabiri durumu şu şekilde anlatmaktadır: "Sabah saat altı buçuk... Kasımpaşa camisinin büyük büyük bahçesinde yapılacak intihabat için alakadar memurlar ve intihap encümeni azaları hazırlıklar yapıyorlar. Fakat vaktin erken olmasına rağmen kafile kafile halk her taraftan gelmeye başlıyorlar. Yarım saat geçti. Etrafta toplanan halk 600 kişiden fazladır. Ufak tefek bağrışmalar oluyor;

- Yaşasın H. Fırkası!

- Yaşasın S. Fırka!

- Yaşasın Gazi!

İntihap başlıyor. Kaymakam Sedat Aziz Bey emirler veriyor. Evvela bir sühulet olmak üzere içeri kadınlar alınacak kapı açılarak 200 kadın içeri alınıyor. Kadınların hepsi H. Fırkasına rey veriyorlar. Dışarıda tezahürat devam ediyor. Bu dairenin

[358] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[359] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.

sandığı her gün 20 polis 20 jandarma ile muhafaza edilirken bugün zabıta kuvveti 80 kişiye çıkarılmıştır. Kalabalık gittikçe artıyor. Nümayişler başladı. Kaymakam kuvvetlerin yetmeyeceğini görerek fazla kuvvet istiyor. Caminin bütün parmaklıkları dolmuş kapılar tazyik ediliyor. Halk bilinmez niçin muhakkak içeriye hücum etmek istiyor. Zabıta kuvvetleri 150 yi buldu kapılar muhafaza altında, sokaklarda polisler bekliyor.

Yeşil bayraklılar: bir kaç saat sonra vaziyet böyle devam ederken Galata tarafından ve iskeleden 100-200 den aşağı olmamak üzere muhtelif kafileler göründü. Bunlar ellerinde bayraklar ilerlediler ve caminin etrafını sardılar. Tazyik o kadar arttı ki kapılar açıldı ve yüzlerce, binlerce halk camiin avlusuna hücum ettiler. Uğultular, bağrışmalar, feryatlar göklere çıkıyordu. Bu aralık halk arasında yeşil bir bayrak göze çarpmıştır. Bu bayrağın ne olduğu anlaşılamamıştır. Ortasında bulunan beyaz bir yıldız da göze çarpmakta idi. Bayrağın irticaa delaletetmek isteyenler olduğunu söyleyenler olduğu gibi bir kulübe ait olduğunu söyleyenlerde bulunmuştur. Zabıta bu hususta tatbikatta bulunmaya karar verdi. Bu esnada yalnız iki kelime işitilebiliyordu: 'Yaşasın SF...' Halkın bir kısmı hemen sandığın başına hücum ettiler, fakat jandarma ve polisle takviye edilen sandıkderhal çember içine alındı ve takviye edilen kuvvetlerle halk dışarıya çıkarılmaya başlandı.

Arazöz nasıl parçalandı: Bu esnada polis müdüriyetine keyfiyet haber verildi ve itfaiyenin arazöz göndermesi talep olundu. Halk dışarı çıkarılırken polis müdürü Ali Rıza Bey gelmiştir. Bir taraftan da Beyoğlu tarafından bir arazöz gönderilmiştir. Fakat malesef arazöz camiye yaklaştığı zaman üzerine bir hücum olmuş ve itfaiye neferleri aşağı alınarak evvela hortumu kesilmiş ondan sonra muhtelif aletlerle arazöz parçalanmıştır. Bin liralık yeni arazöz kullanılmayacak hale gelmiştir. Bu esnada halk kamilen camiin bahçesinden çıkarılarak asayiş iade edilmiştir. Fakat gürültüler devam ediyordu. Bunun üzerine intihabata başlandı. Fakat kapı açılırken içeriye hücumlar olutordu. Böyle hücumla içeri girenlerden tünel amelesinden Ali oğlu Yusuf kaymakam Sedat Beye karşı geldi ve dürüşt (kaba) cevaplar verdi. Buna mukabil Sedat Bey ona çok nazikane muamele etti. Maamafih numarası ve ismi cetvelde olmadığından rey de veremeyeceği kendisine bildirilince işin içinde dalavere olduğunu da söylemekten çekinmedi.

Mecruh olanlar ve yakalananlar: S. Fırka gruplar ile intihap yerine gelen fırka rüesasından Orhan Mithat Beyle diğer arkadaşları bu vaziyet üzerine derhal oradan ayrılmışlardır. Gürültü esnasında sopa ve bıçak çekenler de olduğu için yaralananlar da olmuştur. Komiser muavinlerinden Tevfik Efendinin eli kesilmiştir. Komünist Recep te bıçak çektiğinden derdest edilmiş ve bundan başka 7 tane de yan kesici yakalanmıştır. Nazif isminde biri hortumu parçaladığından derdest edilmişitr. Gazetelerden birinin amatör foto muhabirlerinden biri de tahrikat yaptığı için dışarı çıkarılmıştır. Gürültünün devam etmesi üzerine bir arazöz daha celbedilmiş ise de bunun da hortumu kesilmiştir. Serbestçiler bununla da kalmamış ve bazı tahribat yaptıktan sonra 5 itfaiye neferini zorla aşağı indirmişlerdir. Efrat dayanmış ise de bittabi 300 kadar kişiye karşı gelememişlerdir. Çılgın bir halde olan Serbestçiler 4 tonluk koca arazözün motorunu işletmeden ite ite Kasımpaşa meydanından o koca yokuştan Şişhane'ye kadar çıkarmışlar ve garaja getirmişlerdir. Gürültü ve hücum arasında intihap encümeni azasından Nakiye Hanım da çok müteessir olmuş ve bayılmıştır. Eassen rahatsız olan Nakiye Hanımotomobile bindirilerek Fındıklı'daki evine nakledilmiştir. Nümayişler esnasında halktan bazıları Halk fırkası aleyhinde bağırmışlar ve çocuklarının leyli mektebe (yatılı okul) kabul edilmediğinden, vergilerden vepahalılıktan şikayet etmişlerdir. Saat dörtten sonra sükun iade edilmiş ve intihabata devam edilmiştir. Atılan reylerim azim ekseriyeti Halk Fırkasınındır. Bunun için nümayişi yapanların ekseriyetle başka semtlerden geldikleri ve rey sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Vali Bey Kasımpaşa intihap yerini de teftiş etmiştir.

Yeşilköy dairesinde: Olaylı 10 Ekim'de Bakırköy mıntıkasında Yeşilköy müntehipleri reylerini istimal etmişlerdir. Sabahleyin erkenden intihap yeri civarında dolaşmaya başlayan Serbestçiler bazı yolsuzluklar yapmak istemişlerdir. Bu yüzden biraz gürültüler olmuş, Serbestçiler tarafından Halk fırkası namzetelrine rey vermek isteyenlerin rey varakları değiştirilmek istenmitir. Muallimlikten çıkmış Nimet isminde şişman bir hanım, Serbest fırka lehine söz söylemek istemiş ise de halk dinlememiştir. Akşama kadar Yeşilköy'de devam eden intihabat Halk Fırkası namzetleri lehine inkişaf etmiştir. Serbest Fırka taraftarlarının Osmaniye köyünde, halka 'size koyun vereceğiz, tapularınızı bedava yaptıracağız, asker olmayacaksınız' yolunda şayanı dikkat propagandalar yaptırdıkları tesbit edilmiştir. İstanbul'un diğer

dairelerinde de kavgalar, tokatlaşmalar, propaganda yapanlar, gözaltına alınanlar ve benzer olaylar yaşanmıştır."[360]

"10 Ekim'de İstanbul'da bulunan CHF katibi umumisi Recep Beyle Fırka müfettişi Hakkı Şinasi Paşa ve Giresun mebusu Hakkı Tarık Beyler intihap yerlerini gezmişlerdir. Recep Bey Cumhuriyet Gazetesi muharririne intibalarının iyi olduğunu söylemiştir."[361]

Son Posta'nın haberine göre Yahya Galip Bey, Eyüp'te halka ağır sözler söylemiştir: "Serbestçiler bütün pespayeleri satın almışlar, bu kalabalık satılmıştır."[362]

"10 Ekim'de denilebilir ki, İstanbul'un en hararetli intihap merkezi Eyüp olmuştu. Gûya muhitin zihniyeti hesap edilerek, ilân edilen prensiplerin inkârı bahasına Halk Fırkası tarafından duvarlara şöyle ilânlar asıldı: Ey Türk kardeş Serbest Cümhuriyet Fırkasının listesini oku ve hareketini düşün. Bundan başka Serbest Fırka namzetlerinin isimleri sıralanmıştı."[363]

"Yahya Galip Beyin Serbest Fırkaya Apostollar fırkası demesi üzerine eski vali ve belediye reisi Haydar Bey: 'Serbest Cümhuriyet Fırkası Apostollar değil Türk vatanperverlerinin fırkasıdır' dedi."[364]

"Rami Köy'ü, Ali Beyköy'ü davul zurnalarla, Serbest Fırka bayraklarıyla otomobillere binip kafileler halinde oylarını kullanmaya gelmişlerdir."[365]

"Çemberlitaş'ta defterde ismi bulunamayan Nusret Efendi isimli bir zat sokak levhası ile hüviyetini ispat ettikten sonra oyunu kullanabildi. Çemberlitaş Mesih Mehmet Paşa sokağı bir müddet levhasız kalmış oldu."[366]

"Fethi Bey yeni fırkanın namzet listesinde akalliyetlerden bazı kimselerin bulunduğu meselesine temas ederek şunu söylemiştir: 'Cumhuriyet, herkesin hakkına riayetle mümkündür. Memleketimizde bulunan akalliyetler pek ehemmiyetsizdir. Fırkamız,

[360] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[361] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[362] *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[363] "Yeni Bir Reklam Şekli", *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[364] "Apostol", *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[365] *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[366] *Son Posta*, 11 Ekim 1930.

İstanbul'da bunların belediye işlerinde temsil olunmaları hakkını kabul etmeyi, Cumhuriyet esaslarına karşı sadakat bilmiştir."[367]

"S. Fırkanın İstanbul belediye intihabatında gösterdiği namzetlerden bir kısmının muvaffakatlerini almadan isimlerini ilan ettiği tevali eden tavzihlerle tahakkuk etmiştir. Bu cümleden olarak sabık Vaşington büyük elçisi Ahmet Rüstem B., SCF nin namzetliğini kabul edemeyeceğini ilan etmiş ve keyfiyeti mezkur fırkaya da bildirmiştir."[368]

Cumhuriyet'in haberine göre, "yeni fırkanın belediye azası namzetleri arasından gösterilen Haleplioğlu Yuvan Efendi hakkında bazı iddialar ileri sürülmektedir. Bu meyanda, İstiklal mücadelesi esnasında İstanbul'da çalışan muaveneti bahriye grubunun faaliyeti hakkında İngilizlere vaki olan ihbarat üzerine bir Türk'ün tevkif edildiği ve bu hadiseye Yuvan Efendi'nin de ismi karıştığı söylenmektedir. Yuvan Efendi, milli ordu İstanbul'a geldikten sonra yazıhanesini katibi Mustafa Efendi namına devrederek altı ay kendi ismini ortadan silmiş. Yuvan Efendinin, o zaman niçin ihtifaya lüzum gördüğü soruluyor."[369]

"İzmir'de neşredilen beyannamede, 'Türkleri zehirleyen hainler' lafına haklı olarak alınan Berç Keresteciyan, Cumhuriyet Gazetesi başmuharriri Yunus Nadi Bey'e bir mektup göndermiş ve Yunus Nadi Bey 11 Ekim'li Cumhuriyet'te bu mektubu neşretmiştir.

Keresteciyan Ef. nin bir mektubu:

'Pek muhterem Yunus Nadi Beyefendi Hazretlerine,

Efendim Hazretleri,

Kulunuzu pek çok senelerdenberi tanır ve bu güzel memlekete ve necip Türk milletine ne kadar merbut olduğumu ve naçizane hizmet ettiğimi bilirsiniz. 5 Eylül ve 7 teşrinievvel 1930 tarihli Cumhuriyet ceridei muhteremesinde, S. C. Fırkasile hiç bir alakam olmadığı gibi Şehir Meclisi namzetliğim reyim ve muvafakatım alınmaksızın dercedilmiş olduğunu neşrettirmek lutfunda bulunmuş idiniz. Mezkur tekziplerime rağmen İzmir münevverleri neşir ve tevzi ettikleri bir beyannamede, '10

[367] "Fethi Bey ve Akalliyetlere Mensup Namzetler", *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[368] "Ahmet Rüstem Bey, Yeni Fırka Namzetliğini İstemiyor", *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[369] "Yeni Fırka Namzetlerinden Yuvan Efendi Kim imiş?", *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.

sene evvel Türklere melanet eden, Türkleri zehirleyen hainler' arasında bendenizin ismini dahi karıştırılmış olduğunu helecanla okudum ve ağladım. Bu pek haksız ve çirkin isnadat ve iftiranın tashihini ceridei muhtereminiz vasıtasile, Türk Cumhuriyeti adaleti namına, zatı valalarından istiram ve niyaz eyler ve mübarek ellerinizden öperim efendim. Osmanlı Bankası sabık müdürü ve Beyoğlu Hilaliahmer şubesi azasından Berç Keresteciyan.' "[370]

"10 Ekim'de Türk Ocağı salonunda Meliha Avni Hanım tarafından intihap münasebetiyle bir konferans verilmiştir. Konferansta sabık Nafia Vekili Recep Beyle Halk fırkası müfettişi Hakkı Şinasi Paşa Kadın Birliği İdare heyeti ve bir çok münevver hanım ve beyler hazır bulunmuşlardır. Meliha Avni Hanım bu konferansında ezcümle demiştir ki:

'Memleket kadını erkeği rey vermek için adeta koşarcasına intihap mahallelerine hücum ediyorlar. Halkın bu çok yüksek alakası karşısında Türk toprağındaki büyük inkılap namına gurur duymak lâzımdır. Bu akarcasına hücum eden insanlardaki yangın bize gösteriyor ki, bumemleketin her ferdi demokrasinin hakiki manasını anlamış ve kavramış vaziyettedir. İşte bunun çok tabii bir neticesiolaak yarın başına geçecek adamı kendi kanaatine ve vicdanına göre ayırıyor. Bu intihabat münasebeti ile şurada, burada nutuk söyleyen propaganda yapan kimseler arasına Nezihe Muhittin Hanım da karışmıştır. Nezihe Muhittin Hanım kimdir? Niçin Serbest Fırkaya girmiştir? Nezihe hanım kadın birliğinin eski reisidir. Oradan, o birlik başından bin bir dedikodudan sonra çıkmıştır. Her iskemle davasında bulunan kimseler gibi o da bir yer kapabilmek umudu ile yeni fırkaya girmiştir.'

Meliha Avni Hanım bu cümleyi ikmal eder etmez samimden Habyar İmamının oğlu Saim Bey isminde bir zat ayağa kalkarak: 'Ben SCF den değilim, fakat Türk Ocağında böyle münakaşaları ve şahsiyatı icap ettirecek ahval cereyan edemez' demiştir. Bunun üzerine Meliha Hanım 'dinleyemezseniz çıkabilirsiniz' demiş ve Saim Bey salonu terk etmiştir. Meliha Avni Hanım konferansına şöyle devam etmiştir: 'Esefle gördüm ki yeni fırka bir kaç süslü kelime ile kendine yer avlamaya çalışıyor. Memleketteki bazı neşriyata bakınız: Acılar, sızılar, yaralar böyle mi tedavi edilir? Hürriyeti kelam buna mı derler? Millet ve memleket için çarpan kalpler böyle mi seslenirler? (Yangın var, yanıyorsun, esirsin zindanda kalacaksın,

[370] "Keresteciyan Ef. nin Bir Mektubu", *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.

açsın, sefilsin, perişansın bu fırkaya gel! Kurtulacaksın!) Bu adamlar böyle mi söz söylerler? İnkılap yolcuları böyle mi yola çıkarlar? Mefkure sahipleri böyle mi halkı uyandırırlar? Bu sözleri söyleyenlerin Celali eşkiyasının başında bulunan çete reislerinden farkları nedir? Bu sözlerle haris, saltanatın cahil, softa adamlarına hitap edilir. Yoksa genç; Cumhuriyetin münevver evlatlarına değil. Eğer yaralarımız acılarımız varsaonları hep beraber aynı ateşle yanarak fikir mücadelesi ile tedavi edelim. Cumhuriyet idaresi, gençliğin omuzları üstünde ebede kadar gidecek, arşa kadar yükselecektir. Her türlü haris menfaatlerden uzak gençlik bu sözlere inanamaz. Bu yeni fırka nasıl meydana gelmiştir? Yeni fırka Büyük Gazi'mizin can verici, yaradıcı sesinin ilhamı ile doğmuş, İsmet Paşanın müşvik elleri ile okşanarak kundağından kolları dışarı çıkarılmıştır. Yani yeni fırka memlekette tam bir hürriyet havasının esmesineimanı olan büyük aşıklarının müsamahaları ile meydana gelmiştir. Halbuki bugün mefkure yolunda çarpışmak değil tahrik ve tahrip etmeye çalışıyor. Vatandaşlar gözlerimizi geçmiş günlerin sahifelerine çevirelim! Yüksek Türk milletini parçalayan uçurum, bu veya şu milletin topu tüfeği değildir. Tekrar ediyorum, bizi parçalayan uçurum, içimize giren böyle dahili hastalıktır. Bunun için hepimiz şuurla hareket etmeli, yalnız ve yalnız memleket aşkı ile çalışmalıyız. Türk milletinin en büyük meziyetlerinden biri de nankör olmamaktır. Türk milletini muhakkak bir ölümden kurtaran, ona can veren Büyük Gazi'nin büyük dehasının eseri olan Halk Fırkası, senin fırkandır, vatandaş! Seni dünkü korkunç şeklinden çıkarıp bugünkü medeni şekle sokan, seni bu memleketin efendisi yapan, kadını esaretten kurtarıp ona bugünkü medeni hakları veren kimdir, vatandaş? Elbette ki Büyük Gazi ve onun fırkası olan Halk Fırkasıdır'. Hatip; hercümlesi hararetle alkışlanan nutkuna şu cümlelerle nihayet vermiştir: 'Hep beraber sönmez bir yangınla bu memleket ve millet için çalışalım, büyük rehberimizin bizlerden istediği yalnız budur. Hür bir toprağın hür bir ferdi olarak tekrar ediyorum: Reyini kendi kanaatinle kendi istediğin fırkaya ver. Yaşasın Büyük Gazi'miz! Yaşasın asil ve yüksek Türk milleti! Yaşasın bu memleket ve millete hürriyet ve medeniyet kapılarını açan Cumhuriyet Halk Fırkası!' "[371]

[371] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930, "Meliha Avni H. Heyecanla Dinlenen Güzel Bir Konferans Verdi".

Yarın gazetesinin bir iddiasına göre "İstanbul Halk Fırkası'nın gizli kapaklı bir teşkilatı vardır. Vazifesi Serbest Fırkaya suikast hazırlamak, millet hâkimiyeti mefkûresini boğup susturmaktan ibarettir."[372]

Olaylı 11 Ekim'le alakalı *Yarın*'da da çıkan haberlere göre, Kasımpaşa'da halk itfaiyenin hortumlarını kesmiş, Balat'ta kadınlara karşı süngü takılmış, Halkçılar Çengelköy'de oy sandığını kaçırmışlardır.[373]

"İzmir'de, 10 Ekim sayımına göre toplamda 19600 rey atılmıştır. Bunların 1600 tanesi Halk Fırkası'na, 18000 tanesi de Serbest Fırka'ya aittir. İntihap bir hafta temdit olunmuştur."[374] *Yarın*'a göre de "İzmir intihabında bir gün içinde Serbest Fırka 2287 Halk Fırkası 226 rey almıştır."[375]

"Manisa'da Serbest Fırka 30 reye mukabil 2000 rey almıştır."[376]

Yarın gazetesi, "Burdur Kepazeliği" başlığıyla "hükûmet erkanı tekzip ededursun, rezaletler bir çığ gibi gittikçe büyüyor" yorumunu yapmıştır.[377]

Vakit gazetesinin 11 Ekim tarihli "Bir Hanım Kırklarelinde Muvaffakiyetli Propagandalar Yaptı" haberi şu şekilde yayınlanmıştır: "Serbest Fırka'nın intihap propagandası için para ile adam tutmasına, siyasi işlerden anlamayanlardan yardım ummasına mukabil Cümhuriyet Halk Fırkası her taraftan münevver kitlenin muzaheretine nail olmaktadır. Fevziye Şevket hanım Kırklarelinde halk fırkası lehinde kıymetli propagandalar yapmış ve takdire şayan muvaffakiyetler göstermiştir."[378]

"Denizli'de irticakarane propaganda yapan kunduracı Asım isminde bir adam adliyece tevkif edilmişitr."[379]

"Ödemiş'te Serbest Fırka'nın ocak heyeti zabıta tarafından tevkif ve binası da temdir edildi."[380]

---

[372] *Yarın*, 11 Ekim 1930.
[373] *Yarın*, 11 Ekim 1930, EK-70.
[374] *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[375] *Yarın*, 11 Ekim 1930.
[376] *Yarın*, 11 Ekim 1930.
[377] *Yarın*, 11 Ekim 1930, EK-71.
[378] "Bir Hanım", *Vakit*, 11 Ekim 1930, bkz. EK-72.
[379] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930, "Denizli'de Bir Tevkif".
[380] *Son Posta*, 11 Ekim 1930.

"Aydın'da, 10 Ekim'de Dahiliye Vekili hükumetin intihabatta bitaraf kalmasını emretmiştir. Fakat vaziyet değişmemeiş, hatta müdahale alenileşmiştir."[381]

"Zonguldak intihabı ayın altısında bitmek lâzım iken ekseriyet temin edilemediği için bir hafta daha uzatılmıştır. 11 Ekim'e kadar sandığa (1350) rey atıldığı tesbit olunmuştur. Bunların (200-250) kadarını müstakiller almış, (1000-1100) kadarını Halk Fırkası almıştır. Halbuki rey vermeye hakkı olanlar (3200) olarak tesbit edildiğinden halkın nısfından fazlası intihaba iştirak etmemiş demektir. Yalnız Bartın'da intihap bir ara çetin bir manzara arzetmiştir."[382]

Cumhuriyet'in "Taşrada İntihabat" bölümünde yer alan habere göre Edirne, Uzunköprü ve Antalya Bozkır'da Halk Fırkası kazanmıştır.[383]

"Edirne'de Musevilerin tehacümle S. ve müstakil namzetlere rey vermelerine rağmen kanuni nisap hasılolmadığından Edirne ve Uzunköprü intihabatı bir hafta temdit edilmişitir. Hanımların intihabata gösterdikleri alaka bilhassa takdire şayandır."[384]

"11 Ekim'de Antalya'da, belediye intihabatı devam etmektedir. Serbestçiler dün intihabattan çekilmişlerse de bugün gene iştirak etmişlerdir. Neticenin H.F. namzetleri lehine olacağı muhakkak addedilebilir. Bozkır belediye intihabatı, kahir bir ekseriyetle CHF namzetleri lehine neticelendi." [385]

"Denizli'de 4 gündenberi belediye intihabatı hararetle devam etmektedir. Serbestçilerin bütün gayretlerine rağmen halk reyini CHF lehine istimal etmektedir. Bugün halkın tamamı ile reylerini Halk fırkasına vermesinden ümitsizliğe düşen serbestçiler intihabatta yolsuzluk olduğunu ileri sürerek sahadan çekilmişlerdir. Reylerin dörtte üçü CHF lehindedir. İntihabat devam ediyor."[386]

11 Ekim'in son haberi üçüncü bir parti ile ilgilidir: "Mimar Kazım isminde bir zat Çiftçi fırkası namı ile yeni bir fırka teşkili için Edirne vilayetine müracaat etmiş, fakat bu müracaatın şekli kanuni görülmediğinden kabul edilmemişti. Kazım B. bu mesele hakkında Edirne gazetelerine şunları söylemiştir: 'Bir Çiftçi fırkası için vilayete müracaat ederek nizamnamesini takdim ettim. Kanuni bazı noktalara binaen

[381] *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[382] "Zonguldak: İntihap Bir Hafta Uzatıldı", *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[383] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[384] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[385] "Antalya'da İntihabat ve Serbestçiler", *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[386] *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.

müracaatım kabul edilmedi, maamafih bugünlerde mevzuu bahsolan noksanları ikmal ederek tekrar müracaat edeceğim. Fırkam Çiftçi fırkası olmak itibarı ile bittabi azası da çok olacaktır. Gayemiz çiftçinin refahına çalışmaktır' "[387]

12 EKİM

"12 Ekim'de intihabat temdit edilmiş, yalnız Adalar'da intihap bitmiştir, ve CHF namzetleri kazanmıştır. Bugünden itibaren sandıklar bir hafta müddetle Belediye dairelerinde duracak ve reyler orada atılacaktır."[388]

"Seçimin ilk haftası 11 Ekim akşamına kadar toplanan reylerin mecmuu nihayet elli bini geçmemektedir. Halbuki bu yekun nisabı ekseriyeti doldurmaktan çok uzaktır. Bunun için belediye kanunu mucibince intihap bir hafta müddetle temdit edilmiştir. Her dairenin intihap encümenleri toplanarak temdide karar vermişlerdir. Yalnız Adalar dairesinde intihabata ekseriyet hasıl olduğundan bu dairenin intihabı temdit edilmemiştir. Diğer dairelerde 12 Ekim Pazar sabahından itibaren 18 Teşrinievvel akşamına kadar intihabata devam edilecektir. Bu suretle şimdiye kadar rey vermemiş olanlar mahallesi için ilan edilen günde dairei belediyeye giderek reylerini verecektir. Bu hafta zarfında da ekseriyet temin edilemezse mevcut reylerle sandıklar açılacaktır."[389]

"Adalar'da bir hafta zarfında 1950 rey atılmıştır. Bu miktar, müntehiplerin nısfından fazla bulunduğundan nisabi ekseriyet hasıl olmuş, bu itibarla Adalar'da imtihabatın temdidine lüzum görülmemiştir. Burda sandık açılarak reyler tasnif edilecektir".[390]

12 Ekim tarihli *Cumhuriyet*'in seçim notları şu şekildedir: "11 Ekim'deki belediye intihabatı İstanbul'un her tarafında evvelki güne nisbetle pek sakin olarak geçmiştir. Ufak tefek vakalar istisna edilecek olursa hiç bir hadise kaydedilmemiştir. 11 Ekim intihabatın son günü olduğundan sandıklara fazla müracaat olmuşsa da bazı yerlerde izdihamdan herkes reyini atamamıştır. Maamafih bunlar 12 Ekim günü daireyi belediyelerde devam edecek olan intihabata iştirak edeceklerdir.[391]

[387] "Üçüncü Fırka!", *Cumhuriyet*, 11 Ekim 1930.
[388] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[389] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[390] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[391] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.

"11 Ekim tarihli Eminönü (Beyazıt) dairesindeki intiahbattaki levhalar ve vaziyet ilgi çekicidir. 11 Ekim günü bu dairenin sandığı Mahmutpaşa camiinde durmuş ve buraya Mercanağa, Dayehatun, Mahmutpaşa ve Süruri mahalleleri reylerini atmışlardır. İntihap saat 7 den on dokuza kadar devam etmiştir. Camiin avlusu CHF Mahmutpaşa nahiyesi tarafından fevkalade güzel süslenmiş ve camiin sol taraftaki seddi Halk Fırkasına sağtaraftaki seddi de Serbest Fırkaya tahsis edilmişti. Halk Fırkası tarafı 10 bin liralık halılarla tezyin edilmiş ve gelenlerin oturmaları için koltuklar konulmuştur. Serbest Fırkanın tarafı ise bomboş kalmıştır. Camiin kapısına asılan levhada şu cümleler görülmüştür: 'Vatandaş! Düşmanların işgal zamanında yapmış olduğu zulümleri, ırz, namus, cana kastettiklerini unutma, yanlış sözlere aldanma, vatanı kurtaran büyük halaskar Gazi'nin yarattığı C. H. Fırkasına reyini ver. Bu senin vatan ve vicdan borcundur!' Serbestçilerin de bir çok levhaları aynı tarzda asılmıştı. Burda CHF nin fazla çalıştığı görülmüşür. Serbestçiler de fazla çalışmışlarsa da yüzde ondan ziyade rey alamamışlardır."[392]

Son Posta'ya göre, "11 Ekim günü Kadıköy'de günün başlıca hadisesi, sandık başına memur sabık Emanet memurlarından gözlüklü Galip Efendinin ceplerine doldurduğu reylerle birlikte cürmü meşhut halinde yakalanması olmuştur. Bu memur donuna varıncaya kadar yaptırdığı ceplere hep Halk Fırkasına ait rey pusulasu doldurmuş, zaman zaman ve fırsat buldukça bunları sandığa atıyormuş. Hadise, Serbest Fırka murahhasları tarafından görülmüş, Kaymakam, merkez memuru, polis komiseri, polisler ve diğer memurlar huzurunda üzerinin aranması istenmiştir. Galip Efendinin üzeri arandığı zaman ceplerinden (400) kadar Halk Fırkası rey pusulası çıkmış, zabıt tutulmuş ve bu adam sandık başından uzaklaştırılmıştır."[393]

"İntihap yerinde bulunan Beşiktaş'ta Uzuncaova'da mükim ve Üsküdar tramvay şirketi amelesinden Siirtli Mustafa oğlu Hasan arkadaşları Emrullah ve Celal'le Kasımpaşa'da Sakızağacın'da hastane caddesinde oturan deniz amelesinden Abdulkadir'i dövmüşlerdir. Hasan zabıta raporuna nazaran bir metre tulündeki palasını da çekmiş ve Abdulkadir'i yaralamıştır. Bu esnada Celal'de halka hitaben: 'Ne duruyorsunuz vurun!' diye bağırmış ve halkı tahrik etmiştir. Bunun üzerine her üçü de derdest edilmiştir. Hasan'ın üzerinde 2 pala ve beş ateşli silah zuhur etmiştir. Hasan'ın Abdulkadir'e saldırmasının sebibi şudur: Kalabalık fazla olduğundan

[392] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[393] "Donunun İçi Rey Pusulalarile Dolu İdi...", *Son Posta*, 12 Ekim 1930.

intihapta kadınlar ezilmişler ve çok müşkülat çekmişlerdir. İşte o esnada bazı kadınlar rey sandığına ilerlerken Abdulkadir münasip bir lisanla kadınlara yol vermelerini rica etmiştir. Fakat Hasan ve arkadaşları buna köpürmüşler ve bu işi yapmışlardır. Kürt Cemil isminde bir Serbestçi de sivil bir polise bıçak çektiğinden dolayı derdest edilmiş ve hakkında muamele yapılmıştır."[394]

"11 Ekim'de Kadıköy belediye dairesinde bulunan rey sandığına reylerini atmak üzere gelen Kadıköy köyleri halkı büyük tezahürat ypmışlardır. Kadıköy Fenerbahçe hattında ve Kadıköy ile civar hatlarda nakliyat yapan otomobiller bayraklarla donatılmış ve rey veren halkı meccanen nakletmişlerdir. Merdiven ve Küçükbakkal köyleri ile diğer civar köyleden kafile halinde yola çıkan köylüler, davul ve zurnalarla, ahenk yaparak belediye dairesine gelmişlerdir. Köy arabaları yeşillikler ve bayraklarla donatılmış ve köylüler: 'Yaşasın millet! Yaşasın Cunhuriyet! Yaşasın köylü!' diye bağrmışlardır. Yüzden fazla araba ile kadın, erkek intihap mahalline gelen köylüler ve diğer halk reylerini tezahürat ile sandığa vermişerdir. İntihap dolayısı ile yollarda yapılan tezahürattan sonra reylerin atılması esnasında bazı hadiseler de olmuştur. Halktan ve köylüden bazıları S. Fırkaya, bazıları da H. Fırkasına propaganda yapmışlar ve 'müdahele yoktur! Müdahale olamaz!' diye bağırmışlardır. Yiyecekleri ve kapları, destileri ile seyehate çıkar gibi intihap yerine gelenler de olmuştur. Belediye dairesinin önünde de davul ve zurna çalınmış 'Yaşasın köylü! Yaşasın Cumhuriyet!' diye bağırılmıştır."[395]

"11 Ekim'de Üsküdar mıntıkasında Serbestçiler tarafından bazı menfi propagandalar yapıldığı görülmüştür. Bu meyanda köylerden birinde bir Serbestçinin: 'Kuran'ı kaldıracak fırkaya rey vermeyiniz!' dediği işitilmiş, derhal hakkında zabıt tutulmuştur. Henüz mektepten çıkmış Tıp talebe yurdunda bulunan Tevfik Efendi isminde bir doktor da S. lehinde propaganda yaparken: 'Gazi'yi öldürecek fırkaya rey vermeyiniz!' demiş ve onun hakkında da zabıt tutulmuştur."[396]

"Beykoz mıntıkasında, Paşabahçe'de bulunan bütün yolların tamirine başlanmıştır. Seçimin en kritik olduğu sırasında yollar tamire başlanmıştır." [397]

[394] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[395] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[396] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[397] "Beykoz Yolları", *Son Posta*, 12 Ekim 1930.

"Birkaç gecedenberi Kandilli Rum papazlarından biri, Rumların evlerini dolaşarak Halk Fırkasına rey vermelerini tembih etmişti. Bu yüzden Kandilli Rumları tereddütle hareket ediyorlardı."[398]

"11 Ekim'de sandık Beylerbeyi'ne gelince halkın tesiri son dereceyi bulmuştu. Sandık Halk Fırkasına konmak isteniyordu. Halk istemiyordu. Polisler bir tarafta, halk bir tarafta sandığı çekiştirirlerken sandığın ipleri koptu. Emir verildi. Jandarmalar süngü taktılar. Bu suretle sandık Halk Fırkası binasından içeri sokuldu. Serbest Fırkalılar bu durumu kabul edemezdi fakat, sandık başına Serbest Fırka mrahhaslarının bulundurulması şartı ile mesele halledildi."[399]

"Bir Son Posta muharriri, Beykoz kaymakamı ile görüşmüştür. Bu zat demiştir ki: 'İntihap encümeni, dediği şekilde hareket etmediği takdirde istifa edeceğini bildirdi. Mecburen jandarmaya süngü takdırdım'. Burada halk geç vakte kadar sandığı göz önünde bulundurmuştur."[400]

"Beyazıt gibi birçok mahallerde muhtarlar sabah erkenden evleri dolaşmışlar ve Halk Fırkasının namzet listesini dağıtmak istemişler."[401]

"Nezafet amelesinden (60-70) kişi sandık başına gelmiş, imzasız rey atıyorlardı. Nezafet amelesi rey atarken aynı zamanda bir de bordro imzalıyorlardı. Serbest Fırkadan Nizamettin Bey sandığa doğru ilerledi ve 'Ne o, sandık başında maaş mı veriyorsunuz?' diye sordu."[402]

Son Posta'nın "Sözün Kısası" adlı köşesinde çöpçülerin seçimde nasıl kullanıldıkları anlatılmıştır:

"Tanzifat memuru, çöpçü filan deyip geçmeyelim: Bunlar sayesinde insan en yüksek mevkilere bir hafta içinde geçebilir. Zira Emanet müdürlerinden biri bunlardan mürekkep muazzam bir intihap ordusu teşkil etmiş; nerede hararetli bir intihap varsa, bu zat ordusunu peşine takıyor, bir kahraman edasile sandık başına geliyor ve bir el işaretile bunlara istediği reyi verdiriyor. Daha dün Şehzadebaşı intihabında çöpçüler saffı harp nizamına dizilerek rey vermişlerdi; bugün de öğreniyoruz ki,

[398] "Hisar-Beykoz", *Son Posta*, 12 Ekim 1930.
[399] *Son Posta*, 12 Ekim 1930.
[400] "Kaymakam Ne Diyor?", *Son Posta*, 12 Ekim 1930.
[401] "Muhtarlar Halk Fırkasına Sadıktır!", *Son Posta*, 12 Ekim 1930.
[402]" Sandık Başında Maaş Mı", *Son Posta*, 12 Ekim 1930.

aynı zatın kumandası altında gene tanzifat amelesinden mürekkep bir müntehip ordusu Kumkapı'ya gelmiş, Tanzifat kumandanı sağ fırkaya rey vermeleri için emir vermiş: 'Sağa çark marş marş...' Tevekkeli birkaç gündür sokaklar toz, toprak, çamur içinde... Tanzifat amelesi caddeleri temizlemekten çok daha yüksek işler görüyor: Halk Fırkası namzetlerini kazandırmaya çalışıyor. Şayet Halk Fırkası namzetlerinden biri belediye azası oluverirse bu zavallıcıkların maaşına zam yaptırmayı unutmasın, nankörlük yapmış olur.' "[403]

"İzmir'de, Bornova'da Rıza isminde bir Arnavut sarhoş olarak taşkınlık yaptığından polis Ahmet Efendi karakola getirirken Rıza 'Ben Serbest Fırkadanım. Halk Fırkasının anasını ...' demiş ve silahını çekerek Ahmet Efendiye ateş etmiştir. Birinci kurşun Ahmet Efendinin göğsünü delmiş, ikincisi kasığına saplanmıştır. Hayatına kastedilmesine rağmen Ahmet efendi silahla mukabele etmemiş, mütecavizin elini kırıp silahını alarak karakola getirmiş ve orada düşüp bayılmıştır. Ahmet Efendinin hayatı tehlikededir. İzmir'deki mebuslar kendisini ziyaret ettiler."[404]

12 Ekim'li gazetelere göre Adana'da işler biraz karışıktır. *Son Posta*'nın haberine göre, "11 Ekim'de Adana'da reyler sayılır. Halk Fırkası lehine atılan 2395 rey imzasız ve yazısız, kanuna muhalif çıktı. İptal edildi, neticede Serbest Fırkanın (57) rey ile ekseriyeti kazandığı görüldü. Bu netice ilan edilir edilmez Serbest Fırkada tebrik merasimi yapıldı. Halk bipayan bir sevinçle sokakları doldurdu. Cuma olmasından istifade ederek memleket bandosu sabahtan akşama kadar terennüm etti. Gece de bayram yapıldı."[405]

Cumhuriyet'in haberine göre, "Adana'da intihap encümeni azaları Serbest Fırka mensubu olmalarına ve yeni fırkanın propagandalarına rağmen belediye intihabatında 22 rey fazlası ile CHF kazanmıştır."[406]

"Antalya'da belediye intihabatında SCF propagandalarına devam ediyor. Halk Fırkasına dahil Hasan Ef. İsminde bir zat dün akşam dövülmüştür. Belediye intihabatında kazanırlarsa belediye rüsumunu almayacaklarını işaa etmektedirler.

[403] "İntihap Kavgasında Çöpçüler", *Son Posta*, 12 Ekim 1930.
[404] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[405] "Adana'da Serbest Fırka Kazandı", *Son Posta*, 12 Ekim 1930.
[406] "Adana İntihabatı 22 Rey Fazlası ile CHF Kazanmıştır", *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.

Ziraat Bankasından herkese beşer yüz lira verilecek deniliyormuş. Bu propaganda aksi tesir yapmaktadır."[407]

"Trabzon'da intihabat sükun ve intizam içinde devam ediyor. Nümayişler kesilmiştir. Cumhuriyet'e göre, Serbestçiler intihabata iştirak etmeyeceklerini beyanname ile ilan ettikleri halde şu saate kadar intihabattan vaz geçmemişlerdir. Habere göre, bu beyanname ile mazlum rolü oynamak istemiş oluyor. Trabzon hanımları kamilen reylerini CHF ye vermektedirler."[408]

"Trabzon'da, Akçaabat, Mapavri belediye intihabatında CHF namzetleri kazanmıştır. Rize, Hopa, Sürmene intihabatı H. Fırkası lehine devam ediyor. Trabzon intihabatı çok hararetli olmaktadır. Serbest Fırka dün gece kadınlar için bir mevlit okutturdu. Fethi Beyden mektup alan 100 kişi belediye meydanında tezahüratta bulunmuşlarsa da halktan aldıran olmamıştır. İntihabat dürüst şekilde yapılmakta olmasına rağmen Serbestçiler feshini istemektedirler."[409]

"Kayseri, Yozgat, Gaziantep, Torkum, Boğazlıyan, Polathane, Ayancık, Köyceğiz, Gönek, Daday, Taşköprü, Görele, İzmit, Pınarbaşı, Yalova, Akviran, Ulupazar, Kaleitavas'ta Halk Fırkası kazanmıştır."[410]

"Aydın intihabatı bir hafta temdit edildi, mülhakata devam etmektedir. Serbest Fırka adamlarından İbrahim Efendiyi polis Mustafa Efendi dün gece tabanca ile yaraladı. Hadise fırka münakaşası neticesinde oldu."[411]

12 Ekim tarihli *Son Posta*'nın haberine göre, "Konya'da da intihabat bir hafta süre ile temdit edilmiştir."[412] *Hakimiyeti Milliye* Konya ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Konya'da intihabata katiyen müdahale edilmemiştir. Serbestçiler kaybedince bu teraneyi tutturuyorlar."[413]

[407] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[408] "Trabzonda Serbestçiler İntihabattan Vazgeçtiklerini İlan Ettiler, Fakat...", *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[409] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[410] "22 Şehirde Netice...", *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[411] *Cumhuriyet*, 12 Ekim 1930.
[412] *Son Posta*, 12 Ekim 1930.
[413] *Hakimiyeti Milliye*, 12 Ekim 1930.

Başyazarı Siirt Mebusu Mahmut[414] olan *Milliyet* gazetesi 12 Ekim tarihli nüshasında "Serbest Fırkadan Soruyoruz?" başlıklı yazısında Serbest Fırka'ya hitaben şunları yazmıştır:

"1- Cuma günü Kasımpaşa, Balat, Kumkapı, Çengelköy; dün de Beşiktaş intihap mahallerine o muhitlerle alakası olmayan ve ceplerinde nüfus kağıdı bulunmayan 100-150 kişilik kafileler sevkedilmiş ve bunlar gelir gelmez bir kasırga gibi ortalığı karıştırarak jandarma ve halk kordonlarını yarmışlar, sandığı parçalamak istemişler, polisten ahaliden bazılarını yaralamışlar, birer ikişer saat bu vaziyette kaldıktan sonra çıkıp gitmişlerdir. Mesela Kasımpaşa'dan çekilenler Beyoğlu'na çıkmışlardır, Beyoğlu sokaklarında datezahurat yapmışlardır. Aynı tertip ve aynı adamlar aynı şekilde ve beş yerde aynı harekette teşebbüs ettiklerine göre muayyen bir talimat dahilinde hareket ettikleri anlaşılıyor. Zabıtanın tesbit ettiğine göre bu adamların çoğu da mükerrer sabıka eshabındandır. İçlerinde katil, hırsız olanlar da çokçadır. Yaşasın serbestlik, yaşasın S.F. diye bağırarak işe koyulan bu adamlar hakikaten S.F. nin adamları mıdır ve bunları çete halinde sandık başlarına gönderen SCF midir?

2- Kasımpaşa'da serbestçilerin bu akını zamanında bir de yeşil bayrak havalandı, buna:

- Sancakı şerif...

- Arif Oruç'un bayrağı...

- Muhammedilerin bayrağı... diyenler oldu ve:

- Haydi bu bayrağın altında toplanınız... diye haykırdı.

- Bu bayrak Vefa spor klübünündür.

- Flamadır.

- Mavnacının birisi almış gelmiş... diyenler, tevil yoluna sapanlar da yok değildi. Fakat göğsü bağrı açık, yalın ayak, başı kabak bir sakallının elinde olan bu bayrağın bir spor klübünden getirilmiş olması kabul edilemez. O halde bu bayrak nedir, Serbest Fırka'nın bundan haberi var mıdır, bir intihap sandığı başında ve patırtı yapan kafilenin başında böyle bir yeşil bayrağın manası nedir?

[414] Mahmut Soyadan

3- İki gündenberi halk kütlesi arasında Fethi Bey ekmeği 30 paraya, şekeri, gazı 3 kuruşa indirtecek, Menemen'de fes giydirdi, tekkeleri de açtıracak! diyorlar. Fethi Bey'in hakikaten bu söylenen sözlerden haberi var mı, yoksa niçin kendi fırkası nam ve hesabına bu tarzda söz söylenmesine sükût veriyor?

Fethi Bey lütfen yüzlercesi arasından seçerek kaydettiğimiz bu üç sualin cevabını veririler mi?' "[415]

13 EKİM

İntihap 13 Ekim'de sakin geçmiştir, yalnız Fatih dairesinde 1500 rey atılmış, diğer dairelerde pek az kimse reye iştirak etmiştir.[416] *Cumhuriyet'e* göre: "12 Ekim akşamına kadar toplanan rey miktarı tahminen 40000 raddesindedir. Son güne kadar bu miktarın 70-80 bin olacağı tahmin olunmaktadır. Bu ise nisabı ekseriyeti tahminden çok uzaktır. Fakat belediye kanunu temditten sonra ekseriyet olmazsa sandığın açılabileeğini amir olduğundan 19 teşrinievvel sabahı sandıklar açılacak ve reyler tasnif olacaktır. Eminönü dairesinin müntehipleri 40000 kadar olu bugüne kadar ancak 4200 yani yüzde on derecesinde rey atılmıştır. Fatih dairesinin müntehipleri 60 000 dir. Toplanan rey miktarı 12 Ekim akşamına kadar 8 bindir. CHF burda yüzde 80-85 rey almıştır. Beyoğlu dairesi müntehip adedi 97 000 olmasına rağmen şimdiye kadar 9 bin rey toplanabilmiştir ki yüzde on bile değildir. Silivri'de de intihabat temdit edilmiştir."[417]

Hakimiyeti Milliye'nin haberi, "İstanbul'da ilk netice: Adalar'da namzetimiz 1906 rey, muhalefet namzeti 10 rey aldı" şeklindedir.[418]

13 Ekim'li Cumhuriyet Gazetesi'nin, "Recep Bey Aleyhinde Nümayiş Yapılmadı" başlıklı yazısında, "sabık nafia vekili 'halkın milli terbiyesine tecavüz eden bu isnadı reddederim' diyor. Yarın gazetesi 10 Ekim günü belediye intihabatı münasebetiyle, şehrin bazı yerlerinde bir cevelan yaparak halk ile temas eden sabık Nafia Vekili Recep Bey aleyhinde fena tezahüratta bulunulduğunu yazmıştı. Recep Bey

[415] "Serbest Fırkadan Soruyoruz?", *Milliyet*, 12 Ekim 1930.
[416] *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.
[417] *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.
[418] *Hakimiyeti Milliye*, 13 Ekim 1930.

Cumhuriyette çıkan beyanatında böyle bir şey olmadığını ve aksine SCF taraftarlarının nazik davranışlarından etkilendiğini açıklar."[419]

Yarın gazetesine göre Fethi Bey: "Efendiler; daha makbul, daha meşru cidal vasıtaları kullanınız, yaksa itiraf ediniz ki mağlup vaziyettesiniz Halk Fırkası adamları akalliyetleri cebren intihap sandığına götürerek fırkaları lehine rey verdiriyorlar. Bu hareket doğru ve kanuni midir?" demiştir.[420]

Milliyet gazetesi şu soruyu sorar: "Çerkes Etemle arkadaşlık edenleri Serbest Fırka'nın içinde görüyoruz. İzmir'de niçin tevkifat yapıldı?"[421]

"İzmir'de de intihap temdit edilmiştir. Çanakkale, Şile, Çivril, Adalarda Cumhuriyet Halk Fırkası kazanmıştır."[422]

13 Ekim'de *Cumhuriyet*'te yayınlanan, 11 Ekim tarihli İzmir haberine göre: "İzmir'de halkı tehyiç ve itaatsziliğe teşvik eden 57 kişi bugün tevkif edilmiştir. Zabıta tabanca taharrisine başlamıştır. Seydiköy'de vukua gelen yolsuzluklar hesabı ile intihabat tatil olunmuştur. İzmir'in intihap müddeti bugün bitmiştir. 73 000 müntehipten ancak 20 000 kişinin rey verdiği anlaşıldığından intihap bir hafta daha temdit edilmiştir. İntihabatta ilk günler SCF bariz bir ekseriyet kazanıyordu. Son günlerde vaziyet CHF lehine dönmüştür."[423]

"İznik intihabatı da bitti. Bütün vilayette intihabat ikmal edilmiştir. Alınan netice şudur: Bursa'da CHF 4919, SCF 100; Orhangazi'da CHF 474, SCF 198; M.Kemalpaşa'da CHF 2107, SCF 185; Gemlik'te CHF 1975, SCF 105; Karacabey'de CHF1672, SCF 11. Mudanya, Orhaneli, Yenişehir ve İznik'te ittifakla CHF kazanmışlardır. CHF 11 147 SCF yalnız 599 rey almışlardır."[424]

Cumhuriyet'e göre, Trabzon'da Halk Fırkası kazanmıştır: "Trabzon halkının ve bilhassa hanımların gösterdiği yüksek terbiye ve intizam takdire layiktir. İntihabı

[419] "Recep Bey Aleyhinde Nümayiş Yapılmadı", *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.
[420] *Yarın*, 13 Ekim 1930.
[421] *Milliyet*, 13 Ekim 1930, bkz. EK-74.
[422] *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.
[423] *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.
[424] "CHF 11.147 SCF Yalnız 599 Rey Almışlardır", *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.

kazanamayan Serbestçiler kanunen intihap müddetinin hitanından sonra Notere gidecek ifade ile ve ücret mukabilinde isim yazdırmaktadırlar."[425]

"Serbest Fırka azasından avukat Nuri Fettah Bey idare heyeti azalığından istifa etti. Bu hadise SCF lileri fena halde sarsmıştır. Serbest Fırkanın Belediye aza namzetlerinden avukat Ahmet Murat Beyde istifa etmiştir."[426]

Son Posta'da "Yeşil Bayrak Efsanesi Ve Ali Fethi Beyin Mütaleası" başlıklı yazıdan: "Serbest Fırkaya sürülmek istenen bu leke önünde Fethi Bey şu sözleri söylemiştir: 'Dün Kasımpaşa'da Haliç idman yurdunun müselles şeklinde ve yeşil renkte bir bayrağı intihap sandığının bulunduğu cami önünde görülmüştür. ne büyük fırsat.. Derhal yeşil bayraklar ortaya çıkıyor, irtica baş gösterdi serlevhalarile mahut hükûmet gazeteleri için aleyhimizde geniş bir propaganda sahası açılmıştır.

Efendiler sıkılınız, intihabatta binlerce, on binlerce halkın rey hakları tanınmamakta ve halkın milli hakimiyeti inkâr edilmekte iken sesiniz çıkmıyor da, bir takım gençlerin spor ve idman için teşkil ettikleri kulübün bayrağındaki renge itiraz için akıl ve hayale gelmeyen tezvir silahlarına sarılıyorsunuz. İstanbul'un münevver ve aklı başında halkı bu hareketlerinizin manasını anlamıyor mu zannediyorsunuz? Kimi aldatacaksınız? Kendinizden başka kimse bu isnatlara kulak asmıyor ve asmayacaktır'. Diğer taraftan poliste de tahkikat yapan SCF liler evvelki gün polis müdüriyetinin o mıntıkaya memur ettiği sivil polis adedinin kırk olduğunu ve hiçbirinin yeşil denilecek bir bayrak görmediklerini tesbit etmiştir."[427]

Cumhuriyet'in haberine göre, Bandırma intihabatını bir rey fark ile Serbestçiler kazanmışlardır.[428]

14 EKİM

Cumhuriyet "Yeşil bayrak meselesi" hakkında şöyle yazar: "Kasımpaşa intihabatında SCF fırkası efradı tarafından tezahürat yapılırken ortasında bir yıldız bulunan üç köşeli yeşil bayrak bulunduğu da yazılmış ve bunun Vefa idamn yurdunun bayrağı olduğu da kaydolunmuştur. Vefa isman yurdu umumi katibi Ekrem B. gazetemize gönderdiği resmi bir mektupta bu bayrağın Vefa idman yurduna ait

[425] "Trabzon CHF Kazandı!", *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.
[426] "SCF den Ayrılan Ayrılana", *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.
[427] "Yeşil Bayrak Efsanesi Ve Ali Fethi Beyin Mütaleası", *Son Posta*, 13 Ekim 1930.
[428] *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.

olmadığını beyan ile diyor ki: 'Vefa'nın bayrağı öyle değildir, üzerinde yıldız yoktur. Kasımpaşa ile Vefa arasında münasebet nedir? Yeşil bayrağın üstünde yıldız bulunursa Bursa mıntıkasına işarettir. Vefa'nın bayrağını ancak Vefa idman yurduna mensup olanlar taşıyabilirler. Halbuki yurdumuzun bayrağı o gün dışarıya çıkarılmamıştır. Vefa idman yurdu siyaset yurdu değildir. Nizamnamemiz bizi bu gibi iştigallerden men eder. Şu hakikatlere nazaran yanlış alınmış olan malumatın efkarı umumiyeye karşı tavzih ve tashihini isteriz'. Cumhuriyet: Vefa idman yurdunun bu izahatına karşı bir diyecek yoktur. Demek ki Kasımpaşa'ya getirilen bayrak Bursa mıntıkasına ait imiş. Yeşil bayrağın bazı iddialara rağmen irtica ile alakadar olmadığı tabiidir. Ancak Bursa spor mıntıkasına ait bir bayrağın Kasımpaşa'da işi ne?.. Meselenin garip noktası budur."[429]

Yarın'ın "Lider Fethi B.in Müskit ve Mukni Cevabı" başlıklı haberine göre: "Akşam gazetesinde Necmeddin Sadık Bey Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın ne suretle doğduğunu kendine göre izah ederken 'Muhalif fırkayı sen yap dediler. Fethi Bey kabul etmek istemedi. Hakkı da vardı. Paris sefirliği kolay kolay bırakılır mı idi?' diyor. Muhalif fırkanın teşkili vazifesini aldığım zaman beni en çok düşündüren şey fikir mücadelesinin, memlekette şahsî husumetlere münkalip olması korkusu idi. Yoksa Akşam gazetesi sermuharririnin ifadesi gibi Paris sefirliğini bırakmamak endişesi hiçbie zaman zihnimi işgal etmemiştir. Binaenaleyh bu ifade külliyen hilâfı hakikattir. Benim Paris elçiliğini nasıl bıraktığıma akıl erdiremeyenler her türlü şahsi huzuru feda ederek bir mefkûre için seve seve çalışmak zevkini tatmamış olanlardır. S.C.F. Lideri Fethi"[430]

"İzmir'de Parkta hükûmete küfür eden Akseki'li Hamdi yakalanmıştır. Servilimesçit'te halk 'vergileri kaldıracak fırkaya rey veriniz, sonra pişman olursunuz' tarzında sözler söyleyen Mehmet, Hacı Ali ve Bekir'de tevkif olunmuştur. Bornova'da polis Ahmet Efendiyi yaralayan Arnavut Recep'e dair tahkikat devam ederken SCF nin Bornova ocağına girenlerin mahiyeti meydana çıkmıştır. Bunlar arasında Çerkez Etem'le çalışmış milis zabiiti Girit'li Recep, katilden 15 seneye mahkum Abidin Çavuş, iki hırsız, dört kaçakçı, iki sabıkalı mevcuttur. SCF İzmir merkez ocağı reisi Dr. Ekrem Hayri Bey meçhul bir şahsın

[429] *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[430] *Yarın*, 14 Ekim 1930.

telefonda kendisini öldürmekle tehdit ettiğini ihbar ve şikayet etmiştir. Zabıta tahkikata başlamıştır."[431]

"Serbest Fırkanın kazandığı tahmin edilen Foça'da 13 Ekim tarihinde Foça Belediye Reisinin odası kırılmış ve rey defterleri tamamı çalınmıştır."[432]

"Ankara'da, SCF ye güya propaganda yapmak isteyen sabıkalı kopuk Hüseyin gece Reisicumhur Hazretleri ile hükûmetimiz aleyhinde tefevvühatta bulunmuş ve bu habis yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir."[433]

14 Ekim tarihli "Samsun İntihabatı Feci Gidiyor" başlıklı *Cumhuriyet* gazetesi haberine göre, "Samsun'da intihabat Serbestçilerin iştiraki ile ayın 4 ünde başladı. Serbest Fırkacıların daha ilk günlerde başlayan taşkınlığı o kadar hududu aştı ki 4üncü günü bunların toplayıp getirdiği bir cemmigafir, polis kordonunu yararak belediye dairesine ve encümen odasına girdi. Vaziyetten korkan encümen azaları yerlerini terk ettiler. İki aza huzurunda sandığa usulsüz bir tarzda rey atıldı. Bu vaziyetin meydana getirdiği emniyetsizlik ve kanunsuzluk sebebi ile Halk fırkası müntesipleri intihaba iştirakten feragat ettiler. Halk kanuna karşı gelinecek derecede vaki olan taşkın harekattan çok müteessirdir. Serbestçilerden bazıları esas deftere imza koymadan ve hüviyetini tetkik ettirmeden rey atıyorlar. Bazı encümen azaları istifa ettiler. Bu muallei intihap devam ediyor denmiştir haberde."[434] Bu haberde göz önünde bulundurulması gereken nokta şudur ki, Samsun'da ileri de göreceğimiz gibi Serbest Cumhuriyet Fırkası kazanmıştır.

Son Posta'nın küçük harflerle yazılmış kısa Adana haberi Serbestçiler için büyük bir hayal kırıklığıdır: "Adana'dan alınan haberler Serbest Fırkanın kazandığı yönündeydi fakat Dahiliye Vekaletinden bir sabah gazetesine gelen telgraf Halk Fırkasının zaferini ilan etmiştir."[435] *Cumhuriyet* de Adana hakkında *Son Posta*'nın yaptığı gibi kısa fakat tesiri yüksek bir haber geçmiştir: "Adana Belediyesi İşe Başladı."[436]

[431] "Hayret!", *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[432] *Son Posta*, 14 Ekim 1930.
[433] *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[434] *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[435] *Son Posta*, 14 Ekim 1930.
[436] *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.

"Bursadaki S. F. ocağı, intihabat sahasından çekildiği gündenberi aza kaydına ve muhtelif mahallerde ocaklar açmaya çalışmaktadır. Şehirde 11 nahiye ocağı açmak üzere tertibat almıştır. Bursa gazetelerinin verdikleri haberlere nazaran iki gün evvel Bursa ocağından bir heyet Mudanya'ya giderek Mudanya ocağını küşat ve teşhis etmek istemişse de halktan ruyu muvafakat görmedikleri için geri dönmüştür."[437]

"Antalya'da, tahaddüs edilen ihtilaf üzerine istifa eden belediye ve intihap heyetleri tekrar vazifelerine avdet ettiklerinden intihabata yeniden başlanmıştır. Habere göre, Serbestçiler Adana intihabatını kazandıklarını işaa ederek kuvvet kazanmak istemişlerse de her yerde aleddevam H. Fırkasının ekseriyeti ihraz etmesi taraftarları nevmit etmektedir. CHF, Anadolu Ajansının verdiği intihap haberlerini her gün şehirde ilan etmektedir."[438]

"Mersin'de SCF liler intihaptan feragat ettilklerini bildiren beyannamelerini neşrettikten sonra tekrar intihabata iştirak etmeye karar vermişlerdir. 14 Ekim'li Cumhuriyet'e göre, Mersin ve Tarsus'ta intihap bütün şiddetiyle devam ediyor. Kozan'da, Havran'da Halk Fırkası kazanmıştır."[439]

"Balıkesir Belediye intihabatı başladı. Serbestlerin belediye namzetleri başında lâikliği kabul etmeyerek Halk Fırkasından istifa eden esbak mebus Vehbi B. vardır. Serbestçiler bugün intihabat için Bergama'dan ve civarından bir çok sabıkalı celbederek Belediye meydanına geldiler ve nümayişte bulundular. Sabıkalılardan bazıları silah teşhir ederek halkı tehdit etmek istedilerse de zabıta bunları yakalayarak müddeiumumiliğe tevdi etti. Serbestçilerin Vali Salim, Fırka müfettişi Vemal, mebus Hayrettin Beylere suikast tertibatı aldıklarını işaa etmiş olmalrına rağmen bu zevat halk arasında dolaşıp durmakta ve ahali reylerini istimal etmektedir."[440]

"Tekirdağ'dan yazılan bir mektup mündericatına göre intihabat esnasında S. Fırkaya mensup olan bazı eşhas kafaları tütsüledikten sonra çirkin propagandalar yapıyorlarmış. Ezcümle Hüsnü Efendi mahallesinde bir kahvehanede hayli rakı içildikten sonra tayyare bilet bayii Hüseyin Avni Efendi ile Osman Esat isminde biri

[437] "S. F. Bursa teşkilat – 11 Ocak Tesisi İçin Tertibat Aldılar. Mudanya Ocağı Teşekkül Ediliyor", *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[438] "Antalya'da İntihap Yeniden Başladı", *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[439] *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[440] "Balıkesir İntihabatı Başladı", *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.

hükümet aleyhinde tefevvühata bulunduklarından tutulan zabıt varakası ile müddeiumumiliğe tevdi edilmiştir. Bu münasebetle intihap üç gün durdurulmuştur. Esrarkeşlerden ve S. F. Mensuplarından parlak Hasan isminde biri ile arkadaşı İbrahim müsellahan Belediyeye giderek bir vaka ihdas eylemek istemişlerse de hiç bir hadiseye meydan verilmeden her ikisi de tahtı nezarete alınmışlardır."[441]

"İntihabatın bittiği yerler: Zonguldak, Artvin, Boçka, Sasat, Balya, Çeşme, İpsala CHF kazandı. Trabzon: Hopa ve Sürmene CHF."[442]

"Fırkamız Trabzon, Zonguldak ve Artvin'de Belediye intihabını kazandı."[443]

15 EKİM

15 Ekim tarihli *Cumhuriyet*'te "Yeni Bir Münakaşa" başlıklı yazıda, "Fethi B. Sefirlikten istemeyerek mi çekildi?" sorusu sorulur: "S.F. Reisi ile Necmettin Sadık Bey arasında hararetlenen mesele '14 Ekimli Akşam Gazetesinde Sivas mebusu Necmettin Sadık Beyin 'dikkat!' serlevhası şayanı dikkat bir makalesi vardı. Necmettin Sadık Bey bu makalesinde, muhalif fırkanın ne şekli surette teşkil edildiğini ve Fethi Beyin fırkanın başına nasıl geçirildiğini izah ettikten sonra, Serbest Fırkanın aldığı tavır ve vaziyeti ve ötede beride cereyan eden hadiseleri tahlil ediyor ve diyor ki: 'İşin en korkunç tarafı muayyen prensipler etrafında birleşmiş, düşünceleri sarih muhalif bir zümre yerine karma karışık bir kalabalığın müphem ve şüpheli uğultuları kulaklara geliyor. ....Muhalefet fırkasının muvaffak olmasını samimi arzu eden bir fert sıfatı ile tehlikeyi gösteriyoruz, halisane dikkat tavsiye ediyoruz'. Fethi Beyin cevabı: Necmettin Sabık Beyin bu makalesini okuyan SCF Reisi ve Gümüşhane mebusu Fethi Bey 14 Ekimli Yarın gazetesinde şu cevabı veriyor: 'Akşam gazetesinde Necmettin Sadık Bey SCF nın ne suretle doğduğunu kendine göre izah ederken (muhalif fırkayı sen yap dediler. Fethi Bey kabul etmek istemedi. Hakkı da vardı. Paris sefirliği kolay kolay bırakılır mı idi?) diyor. Muhalif fırkanın teşkili vazifesini aldığım zaman beni en çok düşündüren şey fikir mücadelesinin, memlekette şahsi husumetlere münkalip olması korkusu idi. Yoksa Akşam gazetesi sermuharririnin ifadesi gibi Paris sefirliğini bırakmamak endişesi hiç bir zaman zihnimi işgal etmemiştir. Binaenaleyh bu ifade külliyen hilafı hakikattir.

[441] "Tekirdağ İntihabatında Bazı Hadiseler", *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[442] *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.
[443] *Hakimiyeti Milliye*, 14 Ekim 1930.

Benim Paris elçiliğini nasıl bıraktığıma akıl erdiremeyenler her türlü şahsi huzuru feda edecek bir mefkure için seve seve çalışmak zevkini tatmamış olanlardır'. Cevaba cevap: Fethi Beyin bu cevabına Necmettin Sadık Bey'de dünkü Akşam gazetesinde şu suretle mukabele ediyor: 'Dün yazdığım iki sütunluk baş makalede (Paris sefirliği kolay kolay bırakılır mı?) diye beş kelimelik bir cümle vardı. Fethi Beyefendi, naşiri efkarı olan gazete vasıtası ile yalnız bu küçük cümleye cevap vermek lütfunda bulunmuşlar. Fakat, bu lüzumsuz derecede hiddetli görülen cevaptan anladım ki fikrimi tamamiyle yanlış telakki etmişler. Filhakika Fethi Bey için değil, fakat mücerret surette, Paris büyük elçiliği kolay kolay bırakılır memuriyetlerden değildir. Fethi Beyefen hazretleri gibi, bütün ömürlerini memleket namına büyük mefkurelere vakfetmiş ve bu uğurda senelerce Paris sefaretinde bulunmaya bile katlanmış vatan fedaileri değil, bizim gibi naçiz faniler bunu anlayamaz. Fakat o iki sütunluk makalede fırkalarını alakadar etmesi lazım gelen pek mühim bir kaç yüz satır içinden yalnız şahıslarını alakadar eder gibi görünen bir cümleciğe cevap vermekle iktifa etmeleri fırka işlerinin bugünlerde ikinci dereceye atıldığı zehabını (sanısını) hasıl edebilir. Doğrusu buna biz bile razı olamayız!'. Fethi Bey, fırka işlerini hakikaten ikinci plana atmış mıdır?"[444]

"15 Ekim'li İntihabat olaylarında, Fatihte jandarmalar içeri girmek isteyenlere kasatura tutuyorlar iddiası vardır. Serbest Fırkalılar, Halk Fırkasına oy veren çöpçülere 'satılmışlar!' diye bağırmışlardır."[445]

"Beyoğlunda Rumlar muhtarların etkisinden, hükûmetten korktukları için reylerini Halk Fırkasına veriyorlar."[446]

Hakimiyeti Milliye'ye göre, "Muhalifler; Salihli, Antalya, İzmir, Bartın ve Balıkesir'de inzibatı ihlal etmeye çalışıyorlar."[447]

"Serbestçiler Vukuat Çıkarıyorlar" diyen *Hakimiyeti Milliye*, "İstanbul'da sükûnla devam ediyor" yorumunu yapmıştır. Haberde: "Birkaç gündenberi mensuplarının yaptıkları fena propagandaların halkın üzerinde sui tesir yaptığını gören ve bundan birşey elde edemeyeceklerini anlayan Serbest Fırkacılar, bugün yeni bir vaka

[444] *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1930.
[445] *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1930.
[446] *Son Posta*, 15 Ekim 1930.
[447] *Hakimiyeti Milliye*, 15 Ekim 1930.

çıkarmadılar. İntihap CHF namzetlerinin lehinde sükûnla devam ediyor" denmiştir.[448]

Yine *Hakimiyeti Milliye*'nin, "Bu Gidiş Nereye?" başlıklı yazısı şu şekildedir: "Bazı mahallerden alınan haberlere göre, intihap mücadelelerinde birçık şuursuz hareketler de oluyor. Bu şuursuzluk, Serbest Cümhuriyet Fırkası namına hareket eden gayri mesul, fırkaya gayri mukayyet ayal takımından sudur ettiği zaman bir dereceye kadar mazur görmek mümkündür. Fakat yazıkki ekseriya böyle olmuyor. Ortalığı velveleye vermekte, karşıklık çıkarmakta, intizamı ve memleketin asayişini bozmakta, zabıtaya taaruz ve tecavüzde bizzat fırkanın başında bulunanlar görülmektedir. Buna hürriyet ve cümhuriyet namına esef etmemek elden gelmiyor. Aldığımız bir habere göre, Antalya'da acınacak hadiseler olmuş: Belediye intihabatı CHF lehine bir cereyan aldığını gören Serbestçiler, nümayişlerle bu neticeye mani olmak istemişler. Sağa çatmışlar, sola çatmışlar, cam kırmışlar, zabıta kuvvetlerine taaruz etmişler, halkın rey vermesine mani olmuşlar.. Bilhasri hükûmet otoritesine dokunmuşlar, halkın huzur ve asayişini bozmuşlar... Neticede hükûmetin kanun ve zabıtası hakim olmuş, ortalığa sükûn ve nizan gelmiş... Tahrikatçıların elebaşları tevkif edilmiş... İşte bu meselede en ziyade esef edilecek şey, bu nizamsızlığı ve tahrikâtı yapanların bizzat Serbest Fırka heyeti idaresini teşkil eden zevattan ibaret olmasıdır. Yeni fırkanın fikir mücadelesi, cümhuriyet vatandaşlığı namına müdafaa ve takip ettiği politika bu mu olacaktı?

Antalya vukuundan esefle bahsettiğimiz tahrikâta benzer hâdiseler başka mahallerde de oldu. Kan bile döküldü. Bunların mesuliyeti kime raci? Yalnız hâdiseleri ika edenlere mi?....

Balıkesir'de muhaliflerin 'İstiklal' isminde bir gazeteleri var. Bu gazetede lider Fethi Bey'in Balıkesir halkına hitap eden bir beyannamesini okuduk. Beyannameyi aynen yazıyoruz:

'Adana'dabirçok müşkülat karşısında ve bir hafta temditten sonra Serbest Cümhuriyet Fırkası 58 reye karşı 2325 rey ile intihabatı kazanmıştır. Bu muvaffakiyet Adana'daki müntehiplerin sebat, metanet ve cümhuriyet kanunlarına gösterdikleri merbutiyetle temin olunmuştur. Görülecek ki, intihap hakkını vicdan dairesinde kullanmakla sebat ve çıkarılan müşkülata karşı kanun himayesine

[448] *Hakimiyeti Milliye*, 15 Ekim 1930.

sığınmakta ısrar vaziyeti temin eder. Derin bir hürmetle muhabbet beslediğim muhterem Balıkesirlilerin tamamen Adanalıların hareketlerine imtisal edecekler ve asla geri kalmayacaklarına son derece emin bulunarak mücadenizde zaferler beklerim'.

Beyannamenin ifade tarzı hakikaten dikkate şayandır. Fethi Bey'in intihap işlerinde faaliyet göstermesini tabii görürüz fakat Balıkesir halkının reylerini kazanmak için Adana'nın vaziyetini büsbütün başka türlü gösterecek kadar ileri gitmesine ve Adana intihabatında CHF kazandığı halde Serbest Fırka'nın 58 reye karşı 2325 reyle intihabatı kazandığını söylemesine doğrusu hiçbir sebep ve lüzum görmüyoruz. Vakıa her mücadelenin gayesi, mutlaka muzaffer olmaktır. Acaba yeni fırka muzaffer olmak için her vasıtayı mübah görecek kadar liberal mi düşünüyor? Bu vaziyet karşısında insan, memleketin şurasında, burasında vukua gelen müessif hadiselerin günah ve mesuliyetini liberal fırkanın mutlaka kazanmak ve iktidar mevkiini ele almak yolundaki şiddetli istical, heves ve heyecanına atfetmekte çok haklı olmaz mı?"[449]

"Şimdi de Muhtarları Kandırmaya Başladı!" diyen *Milliyet* gazetesi, "Serbest Fırka, İntihabat kazanılırsa, muhtarların ilmühaber ücretlerini de iki misline çıkaracaklarmış!" haberini yapar. Aynı haberde Serbest Fırka'ya verilen oyların yüzde üçü geçmediği de yazılmıştır.[450]

Vakit gazetesinin, "Zeynel Besim Bey, Millet Meclisinde Bir Vartan ve Bir Yorgi Görmek İstemediği İçin! Bunu İsteyen Serbest Fırka'dan Çekilmiş!" haberinde, Zeynel Besim Bey'in İstanbul'dan İzmir'de bulunan bir arkadaşına hitaben yazdığı özel bir mektubu yayınlar. Bu mektup, başyazarın daha kısa bir süre önce girdiği Serbet Fırka'dan neden ayrıldığını açıklar:

"Aziz kardeşim.. Bildiğin veçhile Cümhuriyet Halk Fırkası'ndan ayrıldıktan sonra Serbest Fırka'da ehemmiyetli rollerim vardır. Hükûmet; Garbi Anadoludaki hareketin müsebbibi olarak herkesten evvel beni tanıyor. Filhakika bu hareketin birinci derecede âmillerinden bulunuyordum.

Neden yaptım?

[449] *Hakimiyeti Milliye*, 15 Ekim 1930.
[450] *Milliyet*, 15 Ekim 1930.

Çünkü, kardeşim, memleketin iktisadî buhran içinde çırpınarak mahve doğru yürüdüğünü, inhisarların halini, vergilerin vaziyetini dört senedir hiç kimseye anlatamamıştım. Hakikaten namuslu ve vatanperver bir zat olan Fethi Bey İzmir'e geldiği vakit bir akşam evinde Serbest Fırka'nın program dediği şeyi kendi kendime bir daha okudum ve benim fikirlerime tetabuk eden tatbikat işlerindeki müşareketi teslim etmekle beraber akalliyetlere, yani Ruma, Ermeniye siyasi hak veren maddelerine takıldım, kaldım. Ben mufrit milliyetçi bir adamım. Buna rıza gösteremezdim, yarın mecliste hafi bir celsede Milli müdafaa vekili vatanımın askeri esrarını faşederken karşısında bir Vartan efendi, bir Yorgi efendi bulunmasına tahammülüm yoktur ve olmayacaktır.

Osmanlı mebusanının kozmidisinden, Boşosundan, Halaçyan efendisinden bu memleketin neler çektiğini herkesle beraber bende bilirim. Şu halde kararımı vermeli idim ve verdim."[451]

"Çatalca belediye intihabatı icra edildikten sonra defterler çalınmış ve bu hususta ki evrakı tahkikiye de vilayet idare heyetine sevkedilmişti. İdare heyeti bu vaziyet karşısında ne yapılacağının devlet şurasından istifasarına fakat şimdilik intihap sandığının mahallinde açılarak reylerin tadadına karar vermiştir."[452]

"İzmir'de Bornova'da Serbest Fırkaya mensup Filorine'li Recep oğlu Rıza isminde birinin 143 numaralı polis memuru Ahmet Efendiyi tabanca ile yaralaması üzerine müddeiumumiliğin fırka ocak defterini istediğini ve bu defterin kaçırıldığını yazmıştık. Nihayet muddeiumumiliğe tevdi edilmiş bulunan ocak defterinin tetkikinde aza arasında Bodrum kalesinde on beş sene yatmış Hasan oğlu İbrahim, Eskişehir İstiklal mahkemesi tarafından muhakeme edilen ve umumi aftan istifade edip şimdi serbest gezen sekiz seneye mahkum Halit oğlu Nebi Efendilerle diğer sekiz kişinin ve kaçakçılıktan zabıtayı tahkir suçundan ve sair cürümlerden ve sui hallerinden dolayı mahkum olan iki kadının bulunduğu görülmüştür. Cemiyetler kanununa göre bunların fırkaya kabul eilmemeleri lazım idi."[453]

"Denizli S.C.F. Ocak Reisinin Şikâyeti" başlıklı *Yarın*, Serbest Fırka Denizli şube başkanının Fethi Bey'e gönderdiği telgrafı aynen yayınlamıştır:

[451] "Zeynel Besim Bey", *Vakit*, 15 Ekim 1930.
[452] "Çatalca İntihabatı", *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1930.
[453] "Bornova Ocağının Defterinde Kimler Varmış?", *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1930.

"1- İntihap defterinde isimleri olanlar haklarından mahrum edilmişler, isimleri olmayanlar Halk Fırkası lehine reyi vermişlerdir.

2- Sandık tarifatı kanuniye dairesinde değildir. Merasimi kanuniye yapılmamakta hergünkü muamelat zapta geçirilmemektedir.

3- Encümene dahil olmayan kimselere encümen vazifesi verilmiş ve bunlar Halk Fırkası lehine çalıştırılmıştır.

4- Sandık başında hazır bulunmayan kimseler namına polis ve zabıtayıbelediye memurları marifetile Halk Fırkası lehine sandığa reyi attırılmış, birçok kadınlar Serbest Fırka'ya reyi vereceklerini bağırdıkları halde bazı encümen azaları bitaraflığı ihlal ederek müntehiplerin arzuları hilâfına Halk Fırkası için reyi verdirtmişlerdir.

5- Halk Fırkası aleyhine elde edilen sahte bir kaç rey pusulası encümen reisi tarafından imha edilmiş ve zabıt varakası tutulmamıştır. 8 Teşrinievvel 930 Çarşamba günü müntehipler reyi vermeye müheyya ve saati mesainin sonuna yarım saat varken sandık kapanmış 80 kadar Serbest Fırkaya reyi verecek müntehipler haklarından men ve mahrum edilmişlerdir.

6- İhafe kastiyle birçok kadınlar sebebsiz karakola sevkolunarak polisler tarafından Halk Fırkası'na reyi vermeleri için söz alınarak tahliye olunmuş ve arzuları hilâfına reyi verdirilmiştir.

7- Zabıta memurları nüfuzu memuriyetlerini sui istimal etmişlerdir.

Hulâsa: İntihap kanunsuz devam etmektedir. Mebuslarımız ve zabıta kuvvetleri son derece müdahale etmektedirler. Serbest Fırkaya reyi vereceği anlaşılan kadın müntehipler bilâsebep sokaklarda sürüklenmekte ve intihap mevkiinden kovulmaktadır. Bu iddiaların delâili mevcuttur. İntihabın durdurulmasını tesir altında kalmayacak bitaraf bir müfettişin izamını ve tahkikat icrasını istiyoruz efendim. S.C.F. Denizli Ocak Reisi Avukat Ragıp."[454]

Hakimiyeti Milliye'ye göre ise, Serbest Fırka'nın Denizli'de seçimlerden çekilmesi, mağlup olmaları nedeniyledir.[455]

[454] *Yarın*, 15 Ekim 1930.
[455] *Hakimiyeti Milliye*, 11 Ekim 1930.

"Ceyhan'da Remzi Paşanın riyasetinde teşekkül eden Serbest Fırka azalarının günden güne istifa ederek taraftarlarının azalması üzerine son bir içtima aktederek Ceyhan'da artık Serbest Fırkanın faaliyette bulunmasına imkan olmadığı için fırkayı dağıttıklarını azalarına tebliğ etmiştir. Ceyhan'da intihabat cumartesiye kadar devam edecektir. Halk Fırkasının galebesi yüzde yüzdür. Adana'da bugün Serbestçiler çarşılarda dolaşarak intihabatın feshi için çekilecek telgrafa imza toplamaya çalışıyorlar. Ankara'ya da bir heyet göndereceklerdir."[456]

"Konya'da seçim bitti. Niğde Bor'da Halk Fırkası kazanmıştır."[457]

16 EKİM

Seçim mücadelesi gittikçe canlanır ve her iki taraf da sandıklara kamyonlarla insan taşırlar.[458]

"15 Ekim akşamına kadar reylerini atamayan çöpçü amelesini halk en nihayet kuvvetli bir tazyik ile aralarından çıkarmış ve şöyle bir köşede kalan ameleyi göstererek hep bir ağızdan şöyle haykırmışlardır: 'Biz reylerimizi tehir ediyoruz, haklarımızdan feragat ediyoruz. Allah aşkına şu çöpçü amelesi hep birden arka kapıdan salona alınsın ve reylerini atsınlar. Sokaklarımız çöpten, pislikten geçilmiyor...' Buna cevaben encümen azası ve kaymakam 'böyle gayri kanuni işi biz yapamayız' demişlerdir."[459]

Yarın gazetesinde çıkan "Beykoz kaymakamı Kanunları Bilmiyor mu?" başlıklı yazıda, "Cümhuriyet devrinde halkı tehdit etmek bir cürümdür; 'süngü tak' emrini kim ve nasıl vermiş?" diye sorulur.[460]

"İstanbul'da bulunan SCF lideri Fethi Bey Ekimin 25 inde Ankara'ya gidecektir. Fethi Bey SCF nin bütün teşkilatına gönderdiğibir tamimde henüz fırkasına kimsenin katiyetle kayıt ve kabul edilmediğini, doldurulan taahhüt varakaları sahiplerine aza olma hakkınıvermediğini, bu taahhütnamelerintetkikinden sonra muvafık görülenlerine sahiplerine azalık sıfatı verileceğini bildirmiştir."[461]

---

[456] "Taşrada intihabat?", *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1930.
[457] *Cumhuriyet*, 15 Ekim 1930.
[458] *Son Posta*, 16 Ekim 1930.
[459] "Çöpçü Amelesinin Tecridi", *Son Posta*, 16 Ekim 1930.
[460] *Yarın*, 16 Ekim 1930, bkz. EK-75.
[461] "Fethi B. Yakında Ankara'ya Gidecek", *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1930.

Cumhuriyet'in, "Var Kıyas Et!" bölümünde "Sevdikleri Apustol!" başlıklı yazı şöyledir: "Serbest Fırkanın İsmail ocak reisi İsmail Hakkı Bey dün yazdığı bir fıkrada 'Bizim için Apostol fikri Türk adam, hür adam ve müsavi adam fikrini ifade eder. Irk nazariyeti ilmi olmayan bir nazariyedir. Milliyet ne bir kan, ne bir et, hatta ne de bir lisandır. Milliyet vicdan meselesidir, vicdan...' diyor ve sevdiği Apostolları da şöyle tarif ediyor: 'Bizim sevdiğimiz Apostol Türkiye için kanını akıtan, Türklerin şerefini müdafaa eden insandır. İşte bizim sevdiğimiz Apostol bu adamdır'. Şu halde Darülfünun müderrislerinden İsmail Hakkı Bey SCF nin Şehir Belediyesi azalıklarına namzet gösterdiği Halepli oğlu Yuvan, Kazanciyan, Orfanidis, Panciri Bey gibi bir çok (Apostol) ların Türkiye için kanını akıttığına, Türk'lerin şerefini müdafaa eden insanlar olduğuna iman etmiş demektir. SCF nin namzet gösterdiği akalliyetlerden ekserisinin tercümei hali herkesce malum bulunduğuna göre artık, uzun söze ne hacet, var kıyas et!"[462]

"Antalya'da Vatandaş Kanı Döküldü!" başlıklı Milliyet gazetesi, Olay için, "Serbestçilerin tahrikâtile Antalya'da resmî dairelere taaruz edildi! Taş ve sopa ile 10 vatandaşın kanı dökülmüş, SCF erkânı ve mütecavizler tevkif edilmişlerdir" yorumunu yapar.[463]

Cumhuriyet'e göre Antalya'da 14 Ekim'de 8 kişi yaralanmış 30 kişi tutuklanmıştır. Gazetenin Antalya'dan aldığı telgraf ve İçişleri Bakanlığı nezdinde yaptığı araştırma şu şekildedir: "Bugün şehrimizde müessif bazı hadiseler olmuştur. Halktan bazıları dükkanlarını kapayarak belediye önünde toplanmışlar ve gürültülü nümayişler yapmışlardır. Bu sırada bazı müşevviklerin tahrikatı ile zabıta kuvvetlerine tecavüze kalkışanlar olmuş, hükûmet tarafından yapılan nasihat ve tavsiyeler de dinlenmemiştir. Toplanan cemmi gafir belediye dairesine hücuma teşebbüs ettiklerinden süngü takmışaskerin cebri men ve müdahalesi üzerine güç halle dağıtılmıştır. Bu sırada halktan 17 kişinin yaralandığı söylenmektedir. Halkın bu şiddetli hareketinde SCF heyetinin fazla gayretkeşliği ve teheyyücünün de dahil bulunduğu anlaşıldığından fırka ocak reisi Dr. Burhanettin Beyle azalar tevkif edilmiştir. Hadisenin vukuunda vali ile askeri kumandan hemen yeişerek tahrikatı sözle durdurmaya çalışmışlarsa da muvaffak olamamışlar ve bilmecburiye kuvvei cebriye istimal etmişlerdir. Tahkikata başlanmıştır.

[462] *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1930.
[463] *Milliyet*, 16 Ekim 1930, bkz. EK-76.

Dahiliye müsteşarının beyanatı: Antalya'da vuku bulan hadise etrafında dün gece Dahiliye Vekâletinden telefonla tahkikatta bulunduk. Dahiliye müsteşarı Hilmi Bey: 'Antalya'da bazı kimselerin tahrikatı ile bir kısım halk tecemmü kanuna muhalif olarak Antalya Belediyesi önünde nümayiş yapmaya kalkmışlardır. Zabıta kuvveti bunu mene kafi gelememiş, bunun üzerine askeri kuvvetler halkı dağıtmışlardır. Bu esnada sekiz kişi hafif surette yaralanmıştır. Nümayişi tertip eden SCF ocağı reisi Burhanettin Beyle beraber 30kişi tevkif edilmiştir. Bunlar isticvap edilmektedir. Tahkikat devam ediyor. Diğer muharrikler de peyderpey meydana çıkarılmaktadır.'"[464]

"Aydın'da, bir hafta temdit edilen merkez belediye intihabatının bugün son günü idi fakat bu bir hafta içinde Cuma ve Pazar günleri intihabat tatil edildiğinden noksan kalan bu iki günü telafi etmek üzere intihabın 17 teşrinievvel Cuma günü akşamına kadar devamına karar verildi. Serbest Fırkacılar bu kararın gayrikanuni olduğunu ileri sürerek protesto ettiler."[465]

"Urfa şehrinde belediye intihabatı 15 Ekim'de başladı. 27 kişilik namzet listesindeki asıl ve yedekler arasında 6 hanım vardır. Namzetlerin çoğu doktor, avukat, dişçi ve eczacı gibi serbest meslek erbabıdır."[466]

"İzmir, Salihli'de bir çok müessif hadiseler olmuştur. Bir cemaat halinde belediye önünde tezahür ve tecavüzlere başlayan bazılarını zabıta dağıtmışsa da bu sefer bunlar sokak aralarında münasebetsiz gürültülere başlamışlardır. Jandarma kuvvetleri bunları tekrar dağıtmış, lakin vaka yerinden dönmekte olan jandarma kumandanı Arnavut Hay tarafından ve kurşunla sol kolundan yaralanmıştır."[467]

"Taşrada intihabat: Trabzon'da, Sürmene, Vakfı Kebir ve Kelkit'te Halk Fırkası kazanmıştır. Konya, Burdur, Çorlu, Çındırgı, Karamürsel, Yayaköy ve Bornova'da CHF, Kırkağaç'ta CHF, Trabzon Sürmene Vakfı Kebir, Kelkit CHF kazanmıştır."[468]

[464] *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1930.
[465] "Aydın intihabatı temdit edildi", *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1930.
[466] "Urfa'da intihabat başladı", *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1930.
[467] "Salihli Jandarma Kumandanını Yaraladılar", *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1930.
[468] *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1930.

17 EKİM

17 Ekim tarihli haberlere göre Adana'da da bir bayrak meselesi yaşanmıştır. *Cumhuriyet* bu haberi şöyle verir: "16 Ekim öğleyin SCF ocağına üzeri ayet yazılı bir bayrak çıkarılarak asılmıştır. Vakaya derhal bir zabıta vaziyet etmiş, tahkikat yaparak zabıt varakat tutmuştur. Bu bayrak asıldığı zaman fırkada kimsenin olmadığı iddia edilmiş, ocak heyeti tarafından; ocağın kendi bayrağının kapı üzerinde asılmakta olduğu söylenilmiştir. SCF erkanı fırkalarınıntekke merkezi değil, Cumhuriyetçi, laik ve siyasi bir mahfel olduğunu ve böyle bir bayrak asmaya cüret edenin Serbest Fırkaya sui kast etmek isteyen birisi olduğuna kanaat ettiklerini söylüyorlar. Hükûmet tahkikatı tevsi etmektedir."[469]

Aynı haberi *Son Posta* şu şekilde verir: "15 Ekim öğle üzeri Serbest Fırkanın vilayet ocağına, herkesin yemeğe gittiği bir sırada arka pencereden meçhul bir adam girmiş, üzerinde ayet yazılı bir bayrak açarak asmıştır. Az zaman sonra bu bayrak nazarı dikkati celbetmiş, hemen zabıtaya haber verilmiştir. Bu sırada ocak heyeti gelir. Ocağın resmi bayrağının kapı önünde asılı olduğunu, binaenaleyh böyle ayet yazılı bir bayraktan haberdar olmadıklarını söylerler ve 'burası tekke değildir. Ocak tam cümhuriyetçi, tam lâik, siyasi bir mahfildir' cümlesini ilave ederler."[470]

"16 Ekim'de İzmir'de belediye intihabı bitmek üzeredir. Karşıyaka'da ekseriyet Halk Fırkasının, İzmir'de Serbest Fırkanındır."[471]

Cumhuriyet'e göre, "Giresun Belediye intihabatında Halk Fırkası namına encümene girip te bilâhare Halk Fırkasından ayrılarak SCF ocağını teşkil eden Ziya Efendi, Serbestçilerin mütevali mağlubiyetleri üzerine 15 Ekim'de encümende bazı gayri kanuni işler yaptı. Buna inzimanen hükûmet ve zabıtaya karşı da. Tecavüzde bulunduğundan nezaret altına alınarak hakkında takibata başlanılmıştır. Giresun CHF mutemedi Mehmet Bey fırkadan istifa değil, müfettişlikçe vazifesine nihayet verilmek suretiyle ayrılmıştır."[472]

---

[469] *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1930.
[470] "Adana'da Meçhul Bir El Serbest Fırkanın Penceresine Arapça Yazılı Bir Bayrak Astı", *Son Posta*, 17 Ekim 1930.
[471] *Son Posta*, 17 Ekim 1930.
[472] "Giresun Ocak Reisi Neler Yaptı?", *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1930.

"Havza'da, SCF mensupları Halk Fırkası ve belediyeye hücum ve hatta intihap sandığını dağıtmaya bile teşebbüs etmişler, fakat muvaffak olamamışlardır. İntihap neticelenmiş ve Halk Fırkası kahir bir ekseriyetle kazanmıştır."[473]

"Rize: Burada erkekler kamilen reylerini kullandılar. Kadınların intihabata iştiraklerini temin için encümen intihabı bir hafta temditetmiştir."[474]

Cumhuriyet'in, "Fethi Beyin Davası" başlıklı yazısında, Fethi Beyin şahsi ve fırkanın manevi şahsiyeti namına Vali Fatin Bey aleyhine hakaret davası Serbestçilerden Avukat Asaf Bey tarafından resmen müddeiumumiliğe ikame edildi. Muhakemenin en yakın vilayetlerden birinde görüleceği" söylenmektedir.[475]

"Çatalca'da da Halk Fırkası kazanmıştır."[476]

18 EKİM

Cumhuriyet'in, "Gazi Bitaraf Olsun Diyenler Şimdi Başvekil Olsun Diyorlar" başlıklı makalesi şunları yazar: **"**Dün Akşam refikimizin baş makalesinde Necmettin Sadık Bey, Yarın'ın evvelki günkü baş makalesini tahlil ederek diyor ki: 'Gazi'nin lüzumunda Başvekâleti deruhte edebileceği hakkındaki sözlerini o zaman bin türlü malâyanilerle istismara kalkışan ve mütemadiyen tekzibe cüret eden bedbahtlar, Yarın muharrirlerinden başkası mı idi? Şimdi Yarın gazetesi, Gazi Başvekil olsun! diyor. Gazi Hz. ni, Reisicumhurluk vazifesinde atıl ve lâkayt duran, - iş başındakiler her kim olursa olsun – tarihin kendisine emanet ettiği bu mukaddes vatan vazifesini bütün büyük memleket işlerine yakından nezaret etmek, bunlara da ve bilhassa bütün büyük inkılâplarda âmil olmak suretiyle ifa etmeyen ve sadece surî, sunî devlet reisliği ile iktifa eden bir insan zannetmek ne gaflettir! Esasen bütün hatalar bu gafletten neşet ediyor. Gazi Başvekil olabilir. Yahut, Halk Fırkası akalliyete düşerse, sadece fırkasının başında bir mebus olarak kalır. Fakat büyük vazife saati çalınca, vaktiyle cephede kırılmış kaburga kemiklerinin tahammülsüz ve müthiş ızdırabına rağmen Sakarya zaferini kazanan ve Türk milletine müstakil ve hür bir vatan hediye eden o vatanperver dâhi, gene behemehal iş başındadır' "[477]

[473] "Havza'daki Hadise", *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1930.
[474] *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1930.
[475] "Fethi Beyin Davası", *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1930.
[476] *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1930.
[477] *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.

"Serbest Fırkadan bazı şüpheli şahısların, Halk Fırkası erkânından bazı zevata tehdit mektupları gönderdikleri ve zabıtanın tahkikat yapmakta olduğu haber verilmektedir."[478]

"Mürefte'den bildirildiğine göre, Şarköy'de belediye intihabatı Halk Fırkası namzetleri lehine neticelenmesi üzerine serbestçiler yeniden intihap yapılması için müraccat etmişlerdir."[479]

"Vilayet mülhakatında belediye intihabatı yapılmıştır. Ayrıca şehir meclisi intihabatının da yapılması için tebligatta bulunulmuştur. Ayın 21 ine kadar bu intihap ta bitecek, seçilecek şehir meclisi azası İstanbul'a gelecektir. Halk Fırkası namzetlerini mülhakata bildirmiştir."[480]

"Antalya'da Tevkif Edilenler Serbest Bırakıldı" başlıklı *Cumhuriyet* haberinde, şu ifadeler yazılıdır: "Halkı nümayişe sevk ve tahrik etmekle maznun olarak tevkif edilenler hakkında tahliye kararı verilerek serbest bırakılmışlardır. Zabıtaya tecavüz edenler sorguya çekilmektedir. Serbest Fırka ocak heyeti reisi Dr. Burhanettin Beyle heyet azaları tahliye edilenler arasındadır. Burhanettin Bey tahliyesini müteakip uzun bir telgrafla hadiseyi Fethi Beye bildirmiştir. Verilen malumata göre Antalya hadisesi rey sandıklarının 7 den 1 e indirilmesi yüzünden çıkmıştır. 6 sandığın kaldırılması ve kalan bir tek sandığın da belediye dairesine konulması rey verecek halkın ihityacına ve çokluğuna kâfi geşmemiş müşkülât mücip olmuştur. Her halde rey vermeyi amaç ederek dükkanlarını kapatıp belediye binası önüne gelen halk kütlesi hayli bir yekûna baliğ olmuş ve içeri girmeye teşebbüs edilmiştir. Vali Faiz Bey ahalinin böyle velveleli bir cemaat halinde tehacumunü idare ve inzibat itibariyle doğru bulmayarak dağılmalarını tavsiye etmiş, reylerin münferit ve muntazam bir şekil dahilinde verilmesini teklif etmiştir. Heyecanlanmış olan halk Valiyi dinlememiş: 'İçeri girip rey vereceğiz, biz reyimizi kullanmaya geldik' avazesile mukabele etmiştir. Vali teheyyücün fazlalaştığını gördüğünden polis kuvvetleriyle nümayişçileri dağıtmaya teşebbüs emişse de buna imkan hasıl olamamıştır. Kütle halinde hareketlerine mümanaat olunması ahaliyi büsbütün kızdırmış, iş büyümüş ve toplu bir halk müdahalesinin önünü almak için asker kuvveti ikamesine zaruret hasıl olmuştur. Belediye meydanına getirilen asker süngü ile halkı dağıtmış ve bu meyanda maalesef

[478] "Tehdit Mektubu Gönderenler", *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.
[479] "Mürefte'de Serbestçilerin Şikayeti", *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.
[480] "Mülhakatta İntihabat", *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.

bazı zevat hafif surette yaralanmıştır. Halk hadiseyi müteakip Reisicumhur Hz. le Dahiliye Vekâletine telgrafla hali arz ve tahkikat yapmak üzere mülkiye müfettişi gönderilmesini rica etmişlerdir. Antalya'da tek sandığa rey atılmakta devam olunuyor. Verilen rey miktarının az olduğu ve nisabı kanuni hasıl olmasına imkan olmadığı da tahmin edilmektedir.

Kaç kişi tevkif edildi?: Antalya hadisesinde Dr. Burhanettin, muallim Akif, Giritli Süleyman ve Remzi, Serriçeli Reşit ve İbrahim, Ömer Efendi zade Mehmet Beylerin muhakemeleri gayri mevkuf olarak görülecektir. Diğerleri tahliye edilmiştir. Zabıtaya bilfiil mukâvemet edenlerden 9 kişi hakkında tevkif müzakkeresi kesilmiştir."[481]

Yarın'ın "Adana'da Kıyamet" başlıklı yazısına göre "kanunsuzluk ve haksızlıklar dolayısıyla Adanalılar 10,000 imzalı bir mazbata tanzim etmişlerdir."[482]

18 Ekim tarihli haberde "Muş merkezin belediye intihabı 3 gün sonra başlayacaktır. Hazırlıklar bitmek üzeredir. Vilayetin her tarafında intihabat hararetle devam ediyor. Halk reyini serbestçe kullanmakta ve ekseriyetle CHF ye vermekyedir. Varto ve Sason chf. Mebusumuz Muhittin Nami Bey buraya geldi."[483]

Son Posta'nın haberine göre "Aydın'da 16 Ekim'de SCF ocak heyeti tevkif edildiler. Tevkifin sebebi belediyede bir camın SCF tarafından kırıldığı zannıdır. İntihabat devam etmektedir."[484]

"Kemalpaşa 16: Son intihap günü olduğu için CHF intihap yerine otomobillerle adam taşımıştır. Öğleden sonra buraya gelen İzmir mebusu Vasıf Bey halka: 'İzmir'de kaybetsek zararı yok, fakat burası Büyük Gazi'nin ismini taşıyor, burada her halde CHF kazanmalıdır' dedi. Ahaliden bazıları 'Yaşasın Gazi!' dedikten sonra 'Gazi'nin müsaadesiyle teşekkül eden yeni fırka da yaşasın' diye bağırmışlardır. Sandık önünde çok kalabalık vardır. Bu arada polis komiseri Mühir Bey yaralanmıştır. 16 kişi tevkif edilmiştir."[485]

[481] *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.
[482] *Yarın*, 18 Ekim 1930.
[483] "Muş İntihabatı Başlıyor", *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.
[484] "Aydın'da Tevkifat mı?", *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.
[485] "Kemalpaşa'da?", *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.

"Son Posta refikinin verdiği bu haberler üzerine yaptığımız tahkikatta Dahiliye Vekâletinin bu kabil hâdiselerden malûmattar olmadığı neticesini aldık. Adana SCF ocağına çekilen 'İnna fetahna leke fethan mübina' yazılı bayrak münasebetiyle ocak heyeti hakkında tahkikat yapılmaktadır."[486]

"Samsun'da Serbest Fırka kazanmıştır. Keşan'da, CHF 358 rey, SCF 959 rey. Ödemiş'e tabi Bademiye nahiyesinde SCF. SCF Feriköy ocağı da evvelki gün açılmıştır."[487]

19 EKİM

19 Ekim tarihli *Cumhuriyet*'te, "İntihabatı Halk Fırkası Kazandı" başlığı atılmıştır. "Sandıklar dün gece açılmış, Halk Fırkası namzetleri yüzde yetmiş fazla rey alarak kazanmışlardır. Altı dairede aranın tasnifi bitmiş, yalnız Kadıköy ve Hisar dairelerindeki ara neticesi bugüne kalmıştır, saat 17 de sandıklar kapatılmıştır, 18 Ekim akşamı saat 17 den sonra gelenlerin oy atmalarına izin verilmemiştir. Gene bu saatten itibaren intihap encümenlerinin huzurunda sandıklar açılmış ve reylerin tasnifine başlanmıştır. Her dairede her azanın aldığı rey miktarı birer birer tesbit edilmiştir. Evvela reylerin yekûnu defterlerde rey verenlerin adedi ile karşılaştırılmıştır. İki adet birbiriyle uygun görüldüğü için reylerin doğrudan doğruya tasnifine başlanmıştır. Eğer rey miktarı ile defterde rey verenlerin adedi birbirine tetabuk etmemiş olsaydı o zaman reylerdeki imzalar ile rey verenlerin isimleri karşılaştırılacaktı. Maamafih bazı dairelerde böyle olmuş ve tetabuk etmeyen reyler tefrik edilmiştir. Fakat bunun miktarı pek azdır. Reylerin tasnifi dün gece yarısına kadar devam etmiştir. Geç vakit alabileceğimiz neticeleri kısmı mahsusumuzda yazacağız. Eminönü (Beyazıt) dairesinde: sandığa atılan reyler 5000 den fazladır. Tahmine göre bu dairedeki CHF namzetleri burada yüzde 85 ekseriyetle intihabı kazanmıştır. Fatih dairesinde, Gerek CHF ve gerek SCF halkı buraya kamyonlarla taşınmışlarsa da intihap gene tenhalığını muhafaza etmiştir. Bu dairenin reyleri de 6000 kadardır. Beyoğlu sonuçları bugün verilmemiştir. Üsküdar'da, CHF yüzde 70-80. Diğer daireler'de 20 Ekim'li haberde mevcuttur."[488]

[486] *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.
[487] "SCF nin Kazandığı Yerler", *Cumhuriyet*, 18 Ekim 1930.
[488] *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.

"İntihabat neticesine göre, Şehir Meclisine intihap edilen yedek âzanın isimleri şunlardır:

"Adalar – Hamit Navi Bey.

Bakırköy – Rüsumattan müteakit sait ve sabık meclisi umumi azasından Vehbi Beyler.

Üsküdar – Avukat Muharrem Naili, sabık Cemiyeti Belediyeden Cemil, avukat Yusuf Nuri ve sabık Anadoluhisarı belediye müdürü Hasip Beyler.

Beyazıt – Reşat, Esat, Hilmi, İbrahim, Ferit, Burhanettin, Nihat, Hasan, Remzi, İhsan Sami Beyler ve Muhittin Paşa.

Beyoğlu – Ayşe Remzi Hanım, Rıfkı Bey, Hikmet Paşa, Yusuf Ziya, Ömer Faruki, Rıfat Müeyyet, Nail, Mühürdarzade Nuri, Karaosmanzade Suat, Emin Şükrü, Dr. Abdullah, İhsan Namık, Nazmi, Senihi, Abdürrezzak Şükrü, Mithat Cemal, Halim, Kadri, Ali Rıza, Nafi, Dr. Feyzi Ahmet Beyler.

Fatihten: Ali Seydi, Dr. Musa Kârettin, Dr. İhsan Arif, Hulusi Ertuğrul, Ali Kamil, Celal Feyyaz, Nüzhet, fırıncı Şakir, Dr. Ali Mazhar, Nurettin Menşi, Dr. İhsan Arif, Hulusi Ertuğrul, Ali Kami, Celâl Feyyar, Nüzhet, Tevfik ve Emir Beyler."[489]

"İstanbul Belediye intihabatı neticesi 18 Ekim gecesi anlaşıldı. Belediye dairelerinde rey sandıkları açıldı, reyler tasnif edildi ve CHF namzetlerinin çok kuvvetli bir ekseriyetle intihap edildikleri görüldü. Adalar'da bir hafta evvel tasnif yapılmış Halk Fırkası namzeti Emin Ali Bey kazanmıştır. Diğer sekiz daireden altısına da 18 Ekim gecesi tasnif yapılarak aynı netice görülmüştür. Şehir Meclisine kimlerin asli âza olarak intihap edildikleri aşağıdadır:

Üsküdar'da tasnif neticesi: Üsküdar kaymakamlığında rey sandığı 18 Ekim gecesi açılarak yapılan tasnif neticesinde 4917 rey varakası atıldığı, bundan 3387 reyin Halk Fırkası namzetleri ve 1491 reyin de Serbest Fırka namzetleri lehine istimal edildiği görülmüştür. müstakil namzet Sabiha Zekeriya Hanım Üsküdar'dan yalnız bir rey almıştır. 33 rey imzasız ve adressiz olduklarından ve beş rey de Arap harfleriyle yazılmış ve imza edilmiş bulunduklarından reddedilmiştir.

[489] "Şehir Meclisine İntihap Edilen Yedek Aza", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930,

Bakırköy'de tasnif neticesi: Bakırköy dairesi rey sandığı da 18 Ekim gecesi açılmış ve tasnifi ara neticesinde 3143 reyden 2061 reyin CHF, SCF 1080. İki rey de Cemal B. isminde müstakil bir namzet lehinde istimal edildiği anlaşılmıştır.

Eminönü: 6014 rey, CHF 5010. Bu dairede CHF namzetlerinden en çok rey alan Rana Sani Yaver Hanım 5010, asli azadan Refika Behçet Hulusi Hanım da 4890 rey kazanmıştır. Diğer asil aza bu iki adet arasında rey almışlardır.

Beyoğlu: 8500 oy. 6000 CHF. Sabık amele teali cemiyeti reisi Sabri Efendi isminde müstakil bir namzet 8 oy. Dörtte üç oranında CHF kazanmıştır.

Fatih: Toplam 12791 rey. 2948 SCF, 9847 CHF rey almıştır." [490]

"Şehir meclisine intihap edilen zevat:

Adalar – Emin Ali Bey.

Bakırköy – Galip Bahtiyar ve sabık hat komiseri Ali Rıza Beyler.

Üsküdar – Eczacı Celâl, avukat İsmail Şevket, sabık Cemiyeti Belediyeden Vehbi Beylerle Hazım Paşa.

Eminönü (Beyazıt) – Rana Sani Yaver Hanım, Talat, Hacı Recep, Saadettin Rıza Beyler, Tevfik Salim Paşa, Kemal, Hacı Adil, Sadi, Kemal Saih Beyler ve Refika Hulusi Behçet Hanım.

Beyoğlu – Nakiye Hanım, Cevdet Kerim, Namlızade Mithat, Sadettin Ferit, Cafer, Muammer, Murat, Hamdi, Necip, Kara mustafa zade Ahmet, Tevfik, Abdülkadir, Ziya, Nazmi, Nuri, Tevfik Amir, H. Rıfat, Mehmet Ali, Mustafa Şükrü Ali, Kâmil, Ethem İzzet ve Haşim Beyler.

Fatih – Latife Bekir Hanım, Dr. Hikmet, Ahmet Bican, Hakim zade Mehmet, İsmail Sıtkı, Dr. İzzet Kamil, Vasfi Raşit, Dr. Galip Hakkı, Refik Ahmet Avni, Manyasi zade Feridun ve Sadi Beyler.[491]

"Silivri belediye intihabının son gecesi eşhası meçhule tarafından Belediye dairesine girilerek mahallata ait tatbik ve kontrol defterleri ile encüme ait karar defteri çalınmış

[490] "Belediye Âzâsı Seçildi", "Dün Gece Belediye Dairelerinde Yapılan Tasnifi âra Netayici", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.
[491] *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.

ve sandığın mühürleri de çalınmıştır. Belediye dairesinde intihap esnasında SCF tarafından adam bile yatırılmakta idi. Hükûmetçe mütecavizler hakkında tahkikat başlanmıştır."[492]

"Adana'dan verilen bir habere göre, Adana'da belediye intihabatının verdiği neticeden memnun olmayan bazı kimseler şikayete başlamışlar ve on bin imzalı bir mazbata hazırlayarak bir heyet ile Ankara'ya göndermeye karar vermişlerdir. İntihap encümeni de, Dahiliye Vekâletine gönderdiği bir telgrafta, intihabatın tarifatı kanuniye dairesinde cereyan ettiğini mazbatada ekseriyet ihraz eden zevatın isimleri sarahaten yazıldığı halde Vali vekili beyin mazbata hilafına akalliyette kalanlara azalık için buyuldu gönderdiğini bildirmiştir."[493]

Hizmet gazetesi, "Kemalpaşa kazası belediye intihabatında iki kişinin yaralandığı, bir kişinin de öldürüldüğü şayi olmuş ise de bunun henüz rivayet derecesinde bulunduğu ve tahkikat icrası için İzmir jandarma kumandan vekilinin müstacelen Kemalpaşa kazasına gittiğini" yazıyor.[494]

"Mersin'de intihabın Serbestçilerin ileri gelen propagandacılarından Fahri Efendi namında bir altmışlık adam tecavüz vakasını müteakip, Belediye'nin önünde Vali Beyin yakasına yapışacak ve hakarete cüret edecek kadar küstahlık gösterdiğinden hakkında takibata başlanmıştır."[495]

"Bozöyük' ten bildirildiğine göre İnönü nahiye müdürü Hüsanettin Bey Meçhul eşhas tarafından evinde boğularak öldürülmüştür."[496]

"Sansun'da ara netice şu şekildedir: Cumhuriyet Halk Fırkası 416, Serbest Cumhuriyet Fırkası 3312 rey. Edirne, Mersin, Gümüşhane, Manisa, Bitlis, Yusufeli, Aydın, Şiran, Çatalca, Hayrebolu, Kandre, Kütahya, Kozan, Ordu ve Gaziantep Halk Fırkası kazanmıştır. Osmaneli'de de Halk Fırkası, Edirne'de Serbest Fırka kazanmıştır. Manisa'da CHF 26 namzedinden 23 ü kazandı."[497]

[492] "Silivri'de İntihap Defteri Çalındı!", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.
[493] "Adana İntihabatı Hakkında Şikayetler!", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.
[494] "Kemalpaşa'da Ölenler, Yaralananlar mı Var!", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.
[495] "Mersin'de Valinin Yakasına Sarılan Bir Adam", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.
[496] "İnönü Nahiye Müdürü Katledildi", *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.
[497] *Cumhuriyet*, 19 Ekim 1930.

20 EKİM

"İstanbul'da Tek Muhalif Kazanmadı".[498]

"İstanbul'da kullanılan 49,204 reyin dörtte üçü H. Fırkasına verilmiştir. Belediye intihabatı yapılan dairelerde reylerin tasnifi 19 Ekim günü öğleye kadar tamamen ikmal edilmiştir. İntihap encümenlerinin bazıları sabaha kadar, bazıları gece yarısına kadar ve bazıları da 19 Ekim öğle üzerine kadar çalışmışlardır. Diğer taraftan bazı dairelerde de, kazanan azaların mazbatalarını hemen ikmal ederek akşam üzeri İstanbul belediyesine gönderilmiştir. Bugün diğer daireler de mazbataları göndereceklerdir. 19 Ekimde intihabın neticesi hakkında Dahiliye Vekâletine de malumat verilmiştir. Yeni şehir meclisi ilk içtimaını 6 teşrinisanide aktedecektir. Bunun için hazırlıkların ikmaline çalışılmaktadır."

"Bazı müntehipler bazı yedek azaları aslî olarak yazdıkları için bazı aslî azalar intihabı kaybetmişler ve yedek aza olarak kalmışlardır. Asli azalıktan yedek azalığa düşenler ve onların yerlerine intihap edilenler:

Beyazıt (Eminönü) dairesinde aslî aza namzedi Dr. İhsan Sami Beyin yerine Refika Hulusi Behçet Hanım.

Beyoğlu dairesinde aslî azadan eski şehremaneti muavini Şükrü Ali, baytar Cafer Fahri ve Mustafa Beylerin yerine İhsan Namık, eski mülkiye müfettişlerinden Yusuf Ziya ve bahriye miralaylığından müteakit Nazmi Beyler intihap edilmişlerdir.

A. Hisar dairesinde de Salih Arif Beyin yerine eski belediye azasından Sâlahattin Bey, Yeniköy dairesinde Sezai Beyin yerine Aziz Bey ve Hasip Beyin yerine Hazım Paşa intihap olunmuşlardır."[499]

"İstanbul'da belediye intihabına reye iştirak edenlerin miktarı 49,204 kişidir. CHF 12,313 muhalif reye karşı 35,934 rey almıştır. Bunların kaza üzerine nisbeti şudur:

"Fatih kazasında reye iştirak eden 12,787 den 2.720 SCF, 9,764 CHF. Beykoz kazasında reye iştirak eden 4,514 ten 1.040 SCF, 2,900 CHF. Beyoğlu kazasında reye iştirak eden 8,735 ten 2,374 SCF, 6,268 CHF. Üsküdar kazasında reye iştirak eden 4,879 dan 1,491 SCF, 3,387 CHF. Sarıyer kazasında reye iştirak eden 2.889 dan

[498] *Milliyet*, 20 Ekim 1930, bkz. EK-77.
[499] "Asli Olan Yedek Aza", *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1930.

1,276 SCF, 1,597 CHF. Eminönü kazasından reye iştirak eden 6,014 ten 923 SCF, 5,010 CHF. Adalar kazasında reye iştirak eden 1,922 den 16 SCF, 1,906 CHF. Bakırköy kazasında reye iştirak eden 3,141 den 1,080 SCF, 2,061 CHF. Kadıköy kazasında reye iştirak eden 4,466 dan 1,503 SCF, 2,956 CHF kazanmıştır."[500]

"SCF nin kazandığı yerler: Bergama 18 (Son Posta) Kınık nahiyesi, Vize 18 (Son Posta) Belediye intihabatını 416 reye mukabil 3112 reyle SCF kazanmıştır. Kuşadası 18 (Son Posta) SCF."[501]

"Adana SCF vilayet ocağında müsadere edilen 'inna fetahnalike' yazılı bayrak hakkında zabıta tahkikata devam ediyor. Bu hususta ayrıca Adliye Vekâleti de tahkikat yaptırmaktadır. Şimdiye kadar alınan neticeye göre bayrağı sabık muhtar Halil Efendi ocağa asmıştır. Bu zat yeni fırkadandır Serbestçiler bugün neşrettikleri bir tavzihte bu muhtarın kendilerinden olmadığını bildirmişleridir. Amma halk, intihabat esnasında kendisinin en faal bir SCF uzvi olduğunu pek iyi bilmektedir."[502]

"Amasya şehrine bir saat mesafede bulunan Zigere köyünde Halk Fırkası lehine propaganda olmak üzere şöyle bir tellâl bağırtmışlar: 'Her kim Halk Fırkasına reyini vermezse yirmi beş lira ceza verecektir'. Bunu işiten zavallı köylü reyini istimal etmiştir. Sonradan meselenin mecburi olmadığını anlayınca şikâyete başlamıştır. Halk Fırkasına rey veren pek azdır. Bu sebepten intihap müddeti bir hafta temdit edilmiştir."[503]

"Ordu belediye intihabatında bir çok yolsuzluklar olmuştur. Müntehiplerin reyleri belediye çavuşları tarafından tazyik ile istenildiği gibi imza ettirilmiş ve sandığa attırılmıştır. Rey atma müddeti zarfında encümen içtima etmemiş ve bütün vazifeyi encümen kâtibi deruhte etmiştir. Müddetin tecdidine encümen içtima etmeksizin karar vermiş ve karar azalara hariçte imza ettirilmiş ve vilâyetçe tasdik olunmuştur.

Halk Fırkasının belediye namzetleri listesi şehir işleri ile alâkadar olmayan eşhası ihtiva etmektedir. Bunun için halk müstenkif vaziyette kalmıştır. Bu hali belediye reisi Rıfat Bey hissederek müsellâh bulunan zabıtayı mahallâta rey toplamak üzere sevketmiştir. Binaenaleyh serbestisi intihap ihlâl edilmiştir. Bundan başka rey hakkı

[500] "Reylerin Nisbeti", *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1930.
[501] "SCF'nin Kazandığı Yerler", *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1930.
[502] " 'İnnafetahnalike' Yazılı Bayrağın Tahkikatı", *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1930.
[503] *Son Posta*, 20 Ekim 1930.

olan bir çok eşhasın kaydı bulunamamıştır. İntihapta haklarını istimal edenler dörtte bir olduğuna nazaran Son Posta'ya göre intihabın iptali icap eder."[504]

"Zonguldak'ta nisap hasıl olmadığından bir hafta uzatılan belediye seçimi 15 Ekim tarihinde sona erdi. Reylerin mecmuu: 789' u kadın, 848'i erkek olmak üzere 1637' dir. Bunlardan 1420 rey Halk Fırkası namzetlerine, 217 rey de müstakil kimselere verilmiştir. Şehrin rey verebilecek nüfusu 3236 olarak tesbit edildiğinden 1599 vatandaş da intihaba iştirak etmemiştir. Halk Fırkası namzetlerine verilen rey adedi ile müstenkif ve muhaliflerin rakamı mukayese edilirse, Halk Fırkasının seçimde rey hakkı olan vatandaşların nısfından bile az bir ekseriyetle intihabı kazandığı anlaşılır. Devrek ve Safranbolu kazalarında da belediye intihabı bitmiş, Halk Fırkası namzetleri kazanmışlardır. Ereyli ve Bartın seçimi devam etmektedir."[505]

"Antalya, Denizli, Siirt, Bayındır'da Halk Fırkası kazanmıştır."[506]

"Biga, Serbest Fırkanın Şikâyetine Hak Verildi: İntihap müdaleleri hakkında madde tasrih ederek şikâyette bulunan Serbest Fırkaya Dahiliye Vekâleti hak vermiştir. Vekâlet, kanunsuz müdahaleleri reddetmek lüzumunu bildirmiştir."[507]

"Vizede Serbest Fırka galiptir, 20 reye karşı 37 reyle Vize intihabını Serbest Fırka kazanmıştır."[508]

20 Ekim tarihli *Yarın* seçimlere tepki olarak "Kanunlarımız intihabatın feshini âmirdir" demiştir.[509]

<u>21 EKİM</u>

"Fethi Beyin Bursa Valisi Aleyhine Açtığı Bir Dava" başlıklı haber şu bilgileri vermektedir: "SCF Fırkası reisi Fethi Bey namına Bursa Valisi Fatin Bey Aleyhinde bir dava ikame edilmiş ve dava arzuhali Fethi Beyin Bursa'da bulunan vekili avukat Asaf Bey tarafından müddeiumumiliğe verilmiştir. Bu dava arzuhalinde Bursa Valisi Fatin Beyin intihap esnasında Gemlik kazası merkezine giderek orada bir kalabalık muvacehesinde SCF nin memlekete muzır olduğunu ve fırka müessisisinin Paris

[504] "Ordu, İntihabatın Gayri Kanunî Olduğunu Söylüyorlar", *Son Posta*, 20 Ekim 1930.
[505] "Zonguldak, İnihabat Ne Netice Verdi?", *Son Posta*, 20 Ekim 1930.
[506] "Taşrada İntihabat", *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1930.
[507] *Son Posta*, 20 Ekim 1930.
[508] *Son Posta*, 20 Ekim 1930.
[509] *Yarın*, 20 Ekim 1930.

sefaretinde bulunduğu sırada kumar ve sefahat âlemine dalarak umuru sefareti ihmal ettiğini ve Başvekâleti zamanında irtikâbatını isbat eden dosyaların M.Meclisinin küşadında paçavra gibi yüzüne vurulduğunu söyleyerek reisi böyle olan bir fırkaya intisap eyleyenlerin de seciyesiz eshastan ibaret olacaklarını beyan eylediği iddasıyla Vali Fatin Beyin harekâtı vakıası Türk ceza kanunun 480 inci maddesine temas eden ceraimden olduğundan hakkında takibatı kanuniye icrası ve Fethi Beyin vaziyeti içtimaiyesine nazaran maddi ve manevi zararına mukabil (25000) lira tazminat ile beraber mezkûr madde ahkâmına tevfikan tayini cezası talep edilmiştir."[510]

"İzmir'de CHF büyük bir ekseriyetle kazanmıştır. Belediye intihabatı tasnif muamelatı bitmiş, CHF namzetleri kahir bir ekseriyetle intihap edilmişlerdir. Yapılan tesnif neticesinde umumi reye iştirak edenlerin adedi 23,124 tür. Bunlardan 14,624 ü CHF ve 9,600 ü SCF ye aittir."[511]

"İzmir Halk Fırkasının Beyannamesi: Halk Fırkası intihabatın neticelenmesi dolayısıyla bugün şu beyannameyi neşretti: 'Resmi beyannamelerde bile yer tuttuğunu hayretle gördüğümüz petrol ve şeker ucuzluğu gibi basit propagandalarla rey elde etmek isteyen bir zümrenin mütemadi faaliyet ve tahrikatına rağmen İzmir belediye intihabatı bariz bir muvaffakiyet ile neticelendi. Bizlere yeniden büyük bir azim ve kuvvet veren ve karşı fırka azasına çok şayanı ibret bir surette daha temkinli ve fikri bir faaliyetin lüzumunu ihtar eden bu ulvi netice bizleri şükran ve iftihara garketti.

C. H. Fırkasının büyük ve tarihi hizmetlerini daha dün düşman işgali altında bulunan güzel İzmir'imizin milliyetçi halkı çok iyi takdir eder. Zafer ve hizmetle dolu tarihimizi gayet yakından bilen muhterem İzmir halkını şeker ve petrol ucuzluğu ile ızlal etmek hiç şüphesiz bir hayal idi. Milletimizin yüksek seciyesi ve selim aklı bu garip ve şayanı dikkat tahrikâta alet olamazdı. Belediye intihabatının neticesini ilan eden reyler memleketin hakiki ruhundan mülhem olan bu kanaatimizi kuvvetle teyit etti. Fırkamız İzmi'imizin şuurlu ve vatanperver halkına en derin şükranları ifade etmekle bahtiyardır.' "[512]

[510] Cumhuriyet, 21 Ekim 1930.
[511] Cumhuriyet, 21 Ekim 1930.
[512] *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1930.

"Sabık Adliye Vekili Mahmut Esat Beyin memleketi olan Kuşadası intihabını Serbest Fırka kazanmıştır. Serbest Fırka (801), Halk Fırkası (89) rey almışlardır."[513]

"Adana belediye reisliğine belediye riyasetine CHF namzet göstermemiş buna rağmen sabık reis Turhan Cemal Bey ekseriyetle intihap edilmiştir."[514]

Yeni Belediye reisleri: Ordu, Ünye, Fatsa Belediye reisliklerine CHF namzetleri Rıfat, Halit, Ali Beyler."[515]

21 Ekim tarihli *Cumhuriyet*'te SCF'nin nerelerde kazandığı açıklanmaktadır, gazete bu bilgileri bir gün önceki *Son Posta*'dan aktarır: "Söke ve Seferihisar'da Serbest Fırka, Aydın Germencik Halk Fırkası, Çine, Bozdoğan kazasında Serbest Fırka kazanmıştır. Giresun, Muğla, Kırklareli'de Halk Fırkası kazanmıştır."[516]

Son Posta'nı, "Ereyli'de Serbest Fırka Bir Beyanname Neşretti" haberi şu şekildedir:

"Serbest Fırka Ereyli halkına hitaben şu beyannameyi neşretmiştir:

Aziz Ereylililer

Malûmunuz olduğu veçhile intihabat Eylül'ün on üçüncü günü başlayarak on yedinci günü nihayet vermesi lâzım gelirken Halk Fırkası muhtelif bahanelerle gayri kanuni olarak intihabatı iptal ettirmiş, reyleri sandıktan atmak suretile yeniden işe başlamışlardır. Bu sefer de halkın Serbest Fırkaya rey vereceklerini anlayan Kaymakam Sami Bey ve intihap encümeni azaları merdivene jandarma dikmek suretile lehimize rey verenlerin içeri girmesine mani oldular.

Bugün bundan daha mühim bir hadisenin şahidi olduk. Fırkamız lehine rey verenlerden birisi kaymakamlığa müracaati resmiyede bulunmuş ve Serbest Fırkaya rey verdiğinden dolayı istidası iade olunarak Fethi Beye verilmesi söylenmiştir. Bu kaymakamın fırka ihtirasına kapılarak vazifei resmiyesini unutması ne kadar şayanı esef birşeydir. Buna karşı vatandaşlarımızın ilerde bu gibi yolsuzluklara maruz kalacağını anlayan ocağımız içtima ederek intihaptan elimizi çekmeye karar verdik.

[513] "İzmir Kuşadası İntihabı", *Son Posta*, 21 Ekim 1930.
[514] *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1930.
[515] *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1930.
[516] *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1930.

Gayemiz intihabın kazamak değil!.. Asıl vazifemize bakalım aziz kardeşler. Ereğli Serbest Fırka Ocağı."[517]

"Manisa belediye intihabatında şikayetler vardır. Halk on bin imza ile Dahiliye Vekâletine müracaat etmiştir."[518]

"Belediye intihabatı münasebetiyle Çatalca ile birçok yerlerden Şurayı devlete vaki olan müracaatlar hakkında Şurayı Devlet başkâtibi şunları söylemiştir: 'SCF namına hareket ettiklerini bildiren bazı kimseler tarafından gönderilmiş şikayetler aldık. Bunlar Devlet Şurasına müracaat şeklinde değildir. Şurayı Devletin intihabata vazıyet etmesi için hükûmetçe yapılmış bir tahkikat olması, bu evrakın bize gelmesi meşruttur. Hükûmete müracaat etmeden bize müracaat edilirse bakılmaz ve bunlar da muameleye konmayacaktır.'

Dahiliye Vekilinin beyanatı: Bu hususta Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey de demiştir ki: 'Bazı yerlerden ve kanuni yollardan usulü veçhile şikayetler aldık. Bu mahallerde tahkikata başlandı. Netice Şurayı Devlete bildirilecektir. Şurayı Devletin vereceği karara göre bu intihaplar ya kanuni addedilecek, yahut addedilmeyerek feshedilecek ve icap ediyorsa alâkadar tahtı muhakemeye alınacaktır.' "[519]

Cumhuriyet'in "Var Kıyas Et!" adlı bölümünde yer alan "Bir Gazeteyi İdare Edemeyenler Devleti Nasıl İdare Edecekler?" başlıklı yazı şöyledir: "Serbest Fırkaya atfedilen haklı kusurlardan biri de şimdiye kadar fırkalarının fikirlerini neşredecek müstakil bir gazete çıkarmamaları idi. Haber aldığımıza göre, fırka artık böyle bir gazete çıkarmaya karar vermiş ve bu işe müderris İsmail Hakkı Beyle profesör Ağaoğlu Ahmet Beyi memur etmiştir. Müderris İsmail Hakkı Bey gazete idarehanesinin Galata semtinde olmasını isteyecek kadar acemilik gösterince iki müderris başbaşa vererek nihayet gazetenin tesis ve neşri vazifesini bittabi bir kâr mukabilinde Akşam refiklerimizden birine havale veya ihale ederler. Bu akşam refikimizin sahipleri henüz, müstakilen bir idarehaneye ve makinaya sahip değildirler. Kendi gazetelerini ücretle başkasının matbaasında bastırırlar. Şu halde azası ve rüesası meyanında senelerden beri eski Babıali kaldırımı çiğnemiş ve bir çok gazetelere muharrir olarak yazı yazmış müderris ve profesörler bulunan yeni fırka

[517] *Son Posta*, 21 Ekim 1930.
[518] *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1930.
[519] "İntihabat Hakkındaki Şikayetler! Şurayı Devlet Başkâtibi ile Dahiliye Vekilinin Beyanatları", *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1930.

kendisi için müstakilen ve başlı başına bir gazete tesis ve neşretmekten ızharı aczederse, mesuliyetini yüklenmekte istical ettiği koskoca bir devletin idaresini nasıl başarabileceğini ve bunda ne kadar muvaffak olabileceğini artık: Var kıyas et!"[520]

21 Ekim tarihli *Cumhuriyet*'te "Hem Nalına Hem Mıhına" adlı köşede sorulur: "Neden?, Neden halk oy vermeye gitmemiştir: İstanbul Belediye intihabatında 300,000 kişinin rey vermeye hakkı olduğu halde neticede intihabata iştirak edenler, 50,000 kişiye bile baliğ olmamış, 48,747 de kalmış. Bu suretle 250,746 muntahabatın rey sandıklarının semtine uğramamış olduğu anlaşılmış oluyor. Cumhuriyet gazetesi refiklerinden biri, bu istinkâfın esbabını şöyle biraz araştırmış... İstanbul halkının ekseriyetine rey verdirmeyen sebeplerdeb biri, sandık başlarında, gürültüler, münazaalar olduğuna dair yapılan neşriyattır. Gazeteler, kendi renklerine göre bu veya şu fırkaya mensup bazı kabadayıların rey verenlere tecavüz ettiklerini yaza yaza, bir kısım halkı sandık başına gitmekten korkuttular. Fakat asıl sebep halkın filkaydisidir. Şehir Meclisinin şehir işlerini düzeltebileceğine, galiba kimsenin inandığı yok ki 250,000 müntahap rey sandıklarının semtine bile uğramadı. Her şeyden evvel, inanmamazlığa ve bu lâkaydiye çare bulmalı."[521]

<u>22 EKİM</u>

Seçim süreci sona ermiş fakat tartışmalar Serbest Fırka kapatılana kadar devam edecektir. Türkiye'nin ilk çok partili seçim denemesi üzücü olaylara sahne olmuştur. Bu kısımda vereceğimiz son haber *Son Posta*'nın sorduğu bir soruya yine kendisinin verdiği cevaptır: "Bu Reylerin Nerede Olduğunu Sorabilir miyiz?: İstanbul intihabatına ait reyler ilan edildi, bu reyleri tetkik eden Son Posta hayret içinde kalmıştır. Sabiha Zekeriye Hanım müstakil namzetti. Şişli'den yalnız şahsen tanıdığı bir iki dostu ile akrabasından on kadar müntehip ve Beşiktaş'tan on kadar tanıdık Sabiha Hanıma rey verdiler. Bu rey verenler şahsen tanınmaktadır. Fakat belediye intihabatının neticesinde Sabiha Hanımın Beyoğlu mıntıkasından bir rey bile almadığını görüyoruz. O halde Sabiha Hanıma rey verdiği bilinen bu zatların reyleri ne oldu?

Leon Taranto Efendi Kadiköy'den müstakil namzet ilân edilmişti. Bu vatandaş 'bir rey alırsam benim için kâfi bir manevi muvaffakiyettir' diyordu. Nihayet lâtife olarak

[520] *Son Posta*, 21 Ekim 1930
[521] *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1930.

bu reyi de kazandığını söyler: 'Bizim hizmetçi bana rey verdi' der. Fakat Kadıköy intihabatında Taranto Efendinin bir rey bile kazandığı görülmüyor. O halde bu rey ne oldu?

Beşiktaş'tan müstakil namzetliğini ilân eden müstakil namzet Sabri Bey, intihap esnasında ameleden yüzlerce rey aldı. Fakat intihap neticesinde Mehmet Sabri Beyin yalnız (11) rey aldığını görüyoruz. O halde diğer amelenin verdiği reyler ne oldu?

Serbest Fırka Beyoğlu ocağı, yalnız Galata'da kendi lehlerine (2000) küsür rey verildiğini tesbit etmiş. Fakat Serbest Fırkanın bütün Beyoğlu mıntıkasından kazandığı rey bu yekûnu doldurmadı. O halde bu reyler ne oldu? İntihap encümenlerinden cevap beklenmektedir!"[522]

3.3 Başyazarlar ve Köşe Yazarları

Tezin bu bölümünde başyazarların ve köşeyazarlarının görüşleri karşılaştırılacaktır. Böylelikle *Cumhuriyet* gazetesinden Yunus Nadi Bey, *Son Posta*'dan Ağaoğlu Ahmet Bey ve M. Zekeriya Sertel, *Yarın*'dan Arif Oruç, *Hizmet* gazetesinden Zeynel Besim Bey gibi önemli isimlerin ve diğer köşeyazarlarının seçim hakkında yazdıkları karşılaştırarak 1930 Belediye seçimi ve seçim süreci daha iyi anlaşılacaktır. Farklı görüşleri bir arada sunmak bize daha objektif bir bakış açısı sunacaktır. Seçimin ilk devrelerinde birbirlerine temkinli yaklaşan bu yazarlar, seçim sürecinin ilerleyen günlerinde taraflarını belirginleştirmişlerdir. Bu süreçte kimi yazarlar fikren mensup oldukları fırkaların sözcülüğünü yaparken, bir kısmı da tarafsız kaldığını açıklamıştır. Fakat 1930 seçimlerinde tarafsız kalmak gerçekten çok zordur. En tarafsız yazar olabileceğini düşünebileceğimiz M. Zekeriya Sertel'in eşi bile bağımsız adaydır. Bu bölümde izlenilen yol, yazıların yine kronolojik olarak aktarılmasıdır.

Yunus Nadi 13 Ağustos tarihli makalesinde, "Reisicumhur Hz. dahili siyasette bitaraftırlar" demiş, "Gazi Hz. Fethi Bf. ye yazdıkları mektupla eski bir ukteyi halletmiş oluyorlar" yorumunu yapmıştır.

Yunus Nadi, Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri Ali Fethi Bey'in mektubuna cevaben "Gazi Hz. tarafından yazılan ve neşredilen mektup milli hayatımızda pek ehemmiyetli yeni bir merhaleyi tesbit etmiştir" der. Makalenin devamı şöyledir:

[522] *Son Posta*, 22 Ekim 1930.

“CHF nın müessisi ve Umumi Reisi olan Reisicumhurumuz yeni fırka müvacehesinde kendi vaziyetini izah ederken Fethi B. e hitaben: “Reisicumhur bulunduğum müddetçe Reisicumhurluğun uhdeme tevdi eylediği yüksek ve kanuni vazifeleri hükümette olan ve olmayan fırkalara karşı adilane ve bitarafhane ifa edeceğime ve laik Cumhuriyet esası dahilinde fırkanın bir maniaya uğramayacağına emniyet edebilirsiniz’ diyor. Bu umumi ve kat’i hüküm daha açık surette anlaşılabilmek için Gazi Hz. nin cevabından şu fıkrayı da göz önünde bulundurmak lazımdır:

‘Memnuniyetle tekrar görüyorum ki laik Cumhuriyet esasında beraberiz. Zaten benim siyasi hayatta bir taraflı olarak daima aradığım ve arayacağım temel budur’.

Fethi B. i Reisicumhur Hz. ne böyle bir mektup yazmağa sevkeden sebep cereyan halinde bir hakikat farzolunan tarihi bir ukdenin halli arzusundan ibaretti. O ukde şudur: Türkiye Cumhuriyeti Reisi Gazi Mustafa Kemal Hz. Cumhuriyet Halk Fırkasının hem banisi, hem Umumi Reisidir. Bu hal, devlet reisinin bütün fırkalara karşı bitaraf bir mevkide olması lüzumu ile mütealiz bir vaziyette görünür. Memlekette fırka hayatının ve serbest münakaşanın teessüs edilebilmesi için Reisicumhurluk mevkiinde olan zatın her hangi bir tarafı iltizam ve tercih eylememesi lazımdır. Kaldı ki Gazi Mustafa Kemal Hz. nin bir nutkunda bitaraf değil, bir taraflı olduklarını tasrih eylemiş bulundukları da hatırlardadır. Çözülmek icap eden düğüm işte buradadır. Ve Reisicumhur Hz. nin cevapları ile işte bu düğüm çözülmüş bulunuyor. Müşarünileyh Hz. siyasi hayatta kendi hesaplarına bir taraflı olmanın yalnız ve yalnız laik Cumhuriyet esaslarına halel gelebilmesi endişesine bağlı olduğunu söylüyorlar ve bunda musır olduklarını anlatıyorlar. Bunun haricinde Reisicumhur laik Cumhuriyetçi bütün fırkalara karşı bitaraftır. Zaten Gazi Hz. Reisicumhur bulundukları esanada fırka işleri ile filen meşgul değildir. Cevapla bu cihetler çok açık ve kat’i dir. O halde vaziyet şimdi olanca vuzuh ve sarahati ile anlaşılıyor demektir. Tüekiye’de tesis olunan yeni rejimi bu memleketin hayat ve bakasile alakadar bilen her Türk bu itikatta Reisicumhur ile beraberdir. Rejimi bozmağı istihdaf edecek teşebbüslere karşı her hangi mülahaza ile olursa olsun bitaraf kalmak değil, şöyle böyle lakaydi göstermek bile caiz değildir. Cumhuriyete sadakate yemin eden bir Reisicumhurun Cumhuriyeti yıkacak hareketlere göz yumması doğru ve mümkün olamaz. Böyle bir hareket vatana hiyanetle tey’em telakki olunarak hatta Reisicumhurun bihakkın mes’uliyetini bile mucip olur, denilse

hata olmaz. Teşkilatı Esasiyede Reisicumhur yalnız vatana hıyanet cürmünden mes'ul tutulmuştur. Bizde hürriyet Cumhuriyete itaat ve hürmetle, Cumhuriyeti halelden muhafazaya gayretle takyit edilmiştir. Cumhuriyeti bozmağa çalışmak hürrüyeti olmadığı gibi Cumhuriyetin hüsnü muhafazasını der'uhde edenlerin bu vazaifelerinde her hangi şekil ve surette ve her hangi sebep altında olursa olsun lakayıtlık gösterebilmeleri hürriyeti de yoktur. İşte şimdi pek makul olarak bir taraflı siyaset böyle izah olunuyor.

'Ben bitaraf değil, bir taraflıyım' sözünü Gazi Hz. altı yedi sene evvel bir Samsun nutkunda ifade eylemişti. O zaman rejim yepyeni idi. Reisicumhur bitaraf olsun iddialarının altında muhtelif emeller gizlenmesi ihtimali kuvvetli idi. Nitekim o zamandan beri yer yer zuhur eden bazı hadiseler o muhtelif emellerin derece derece irticai mahiyetlerini meydana çıkarmıştır. Her kanun gibi Teşkilatı Esasiye kanunu dahi zamanla ve mekanla mukayettir. Bazı Avrupa memleketlerinde hatta saltanat taraftarı fırkalar vardır, bizde de olsun varsın bundan ne çıkar, denilemez. Bizim de o seviyelere yükselmek için katedeceğimiz merhaleler vardır. Bu merhalelerin sarsıntısız olarak geçilmesi lazımdır. Kanuni mevzuatımız bu maksadı temine matuftur. İşte Fethi Beyefendinin yeni fırkası vücuda gelirken biz de bu merhalelerden birinin katedilmiş olduğunu görüyoruz. Reisicumhur Reisicumhur bulunduğu müddetçe laik Cumhuriyet esasını kendilerine tabii bir temel ittihaz etmiş ve edecek fırkalar müvacehesinde adaletle ve bitaraflıkla hareket edeceğini açık söylüyor. Reisicumhur olmadığı zaman Gazi Mustafa Kemalin kendi fırkası başına avdeti ise onun bütün dünyada da aynen öyle cari tabii hakkıdır."[523]

Abdülhak Hamit, aynı tarihli *Cumhuriyet*'e yazdığı bir mektupla Fethi Bey'i teşvik eder ve onu cesaretlendirir. Büyük şair Cumhuriyet'e yazdığı mektupta "mademki iki fırkanın başında da Gazi var, tefrika çıkmaz" demektedir:

"Cumhuriyet gazetesine

Fethi Beyenfendiye – hoş geldiniz – çünkü boş gelmediniz diyorum.

Evet. Fethi Beyefendi bir fırka ile beraber geliyor. Zaten buradaki fırka çoktanberi o fırkayı bekliyordu. Bu iki fırka arasında hasmane bir münaferet bulunmayacağından eminim. Olsa olsa nihayet dostane bir muhalefet olabilir.

[523] *Cumhuriyet*, 13 Ağustos 1930.

Bunlar vatana millete hizmet maksadında o kadar müttehittir ki insan bunlardan birisini sena etmekle diğerini de methetmiş olur. Hatta diyebilirim ki ben yenisine girersem kendimi eskisinden çıkmış addetmem. Zira bana öyle geliyor ki her iki fırkanın başında Reisicumhur olan Gazi Hz. bulunuyor, tabiri diğerle Gazi Hz. Reisicumhur bulunuyor. Bu, tefrika olmamak için kafidir.

Vaktile Balkan harbinde taalluk eden bir eserimde – fırkalar bais oldu tefrikaya – demiştim. Fakat o vakitler başka ve o fırkalar da başka türlü idi. İttihatçılarla İtilafçılar arasında samimi bir fikir ve nazar vahdeti yoktu. Her iki taraf birbirini düşürmek gayesinde idiler. Daha doğrusu onların başında Mustafa Kemal denilen büyük varlık mevcut değildi. Hatta o zamandaki tefrikaların tesiratından olmalı ki Reisicumhur Hz. iptidai emirde bir fırka ile iktifa etmek istemişler idi.

Her şeyi vaktinde yapmayı bilen Müşarünileyh Hz. bu lazimei halin de vaktini bekliyordular. Fırsatın ganimet olduğu hakikati bu defa dahi zahir olduğu için emin olabiliriz ki tefrikaya mahal kalmayacaktır, ve iki fırkanın da liderleri birbirlerini severek buhranı hazırın çaresini bulmaya çalışacaklar, yekdiğerine şeriki muvaffakiyet olarak alemi medeniyete siyaseti dahiliyece yeni bir tarzı temeddün gösterecek ve Türk namını bir kat daha ila edeceklerdir.

Abdülhak Hamit"[524]

17 Ağustos tarihli *Cumhuriyet*'te Yunus Nadi'nin makalesi dikkat çekicidir. "Yeni Fırkanın Umumi Telâkkisi" başlıklı makalede Nadi, "memleketin şurasından burasından gelmeye başlayan malûmat yeni fırkanın her tarafta iyi bir tesir husule getirmiş olduğu merkezindedir" der. Nadi'ye göre, bunu ilk merhalede normal fırka fikrinin demokrasi hayatımızda büyük bir ihtiyaç olduğu manasına almak doğrudur. Nadi, "tesis ettiğimiz Cumhuriyetin hakikaten halk idaresi olarak tekâmül edebilmesi için bütün hürriyetlerin tam ve kâmil olarak istimal edilebilmesi" görüşündedir.

Makalesinin sonuna doğru Nadi, "fırka olarak Cumhuriyet Halk Fırkası başlı başına tarih sayılacak kadar şerefli bir maziye maliktir" der. Fırka istiklâl muharebelerinin ilk düşüncelerinden itibaren bugüne kadar muhtelif safhalar geçirmiş ve her safhada mükemmel programları tatbik ve icra mevkiine çıkarmıştır. Nadi'ye göre buraları böyle olmakla beraber siyasi hayat nankördür. Orada yapılana değil yapılacağa

[524] *Cumhuriyet*, 13 Ağustos 1930.

bakılır. Onun için "Cumhuriyet Halk Fırkası bundan sonraki mesaisinde Serbest Cumhuriyet Fırkasından geri kalmamaya itina etmek mevkiindedir".

Nadi 17 Ağustos'lu makalesinin sonunda ilginç bir şekilde bitirir: "Serbest Cumhuriyet Fırkasının serbest inkişafı da Cumhuriyet Halk Fırkasının göstereceği ağabey müsaadekârlığına bağlıdır ki fırkanın ilk gününden itibaren böyle hareket ettiğini herkes memnuniyetle görüyor. Umumi telakkideki iyiliğin büyük bir kısmı da buradan ileri geliyor galiba".[525]

Fakat "ağabey", kardeşini kıskanmaya kısa süre sonra başlayacak ve Türkiye demokrasisinin ilk çok partili seçiminin ilk kardeş katli, Serbest Fırkanın feshi yani kardeşin intiharıyla sonuçlanaktır.

Ekim ayında başlayan ve 5 Ekim İstanbul seçimleriyle rekabetin arttığı belediye seçimlerinin harareti yazarların köşelerine de yansımıştır. 1 Ekim tarihli *Yarın*'da Arif Oruç'un "Hataların Tashihi" başlıklı makalesinde "Muhalefetin faydaları idrak ediliyor. Lider vergilerden şikâyet ederken muarızlar ateş yağdırıyorlardı. Şimdi fırkaları aynı ıslahata çalışıyor" denmiştir.[526] Arif Oruç 2 Ekim'de ise "Kuru Vaitler" başlığı altında: "İsmet Paşa'nın meclis huzurunda resmen söyleyeceği sözler ve vaitler acaba tatbikat sahasında ne neticeler verecektir" der.[527] Bir gün sonra yayınlanan "Ademi İtimat!" makalesinde ise, "İsmet Paşa'nın okuduğu program, fırkacılık haricinde itimat telkin edici değildi!" yazar.[528] 4 Ekim günü de "Serbest Cümhuriyet Fırkasına lüzum olmadığı noktai nazarı, tek fırka mahzurlarını anlamak istememek demektir" yorumunu yapmıştır.[529]

Ahmet Ağaoğlu İstanbul'da seçimlerin başladığı tarih olan 5 Ekim'de yayınlanan yazısında Yunus Nadi Bey ve Necmettin Sadık Beyin kendisi hakkında neşrettikleri yazılara cevap verir. Ağaoğlu yazısında: "Yunus Nadi Bey dostumla Necmettin Sadık Bey arkadaşım beni yakalamak zan ve ümidile benim altı sene evvel yazdığım bir makaleyi arayıp bulmuşlar ve 'Cumhuriyet'le 'Akşam' da neşretmişlerdir. Bu makalenin hangi maksatla neşrolunduğunu Akşam gazetesi tarafından ilave olunan bir mukaddimede sarahaten izah ediliyor. Bu mukaddimede deniyor ki: 'Serbest

[525] *Cumhuriyet*, 17 Ağustos 1930.
[526] *Yarın*, 1 Ekim1930, bkz. EK-78,79.
[527] *Yarın*, 2 Ekim1930, bkz. EK-80.
[528] *Yarın*, 3 Ekim1930, bkz. EK-81,82.
[529] *Yarın*, 4 Ekim1930, bkz. EK-83,84.

Cumhuriyet fırkası Reisicumhurun fırkalar fevkinde kalarak bitaraf olması lüzumunda mütemadiyen ısrar ediyor, bu mesele etrafında propaganda yapıyor. Acaba ilmi nazariyelere göre Reisicumhur hakikaten bitaraf olmalı mı, yoksa bizde olduğu gibi bir fırkanın reisi olabilir mi? Bu mesele hakkında karşı fırka ricalinden muhterem Ağaoğlu Ahmet Beyin şayanı dikkat ve cidden istifadeli bir makalesinin bazı mühim kısımlarını aşağıya dercediyoruz'. Makalenin ruh ve manasına gelince bunları da aşağıya aynen naklolunan kısmı ifade ediyor: 'Gazi Hazretlerinden bitaraflık talep olunuyor. Devlet riyasetine gelenler ister istemez fırka adamlarıdırlar. Fırkadan ayrılamazlar. Fırkanın mukadderatına programına bigâne kalamazlar. Binaenaleyh intihabata tabi riyaseti hükûmetin bitaraf olması düsturu her türlü hakikatten ari bir riyakârlıktan veya saltanatı meşruta devirlerinden kalma bir hatıradan başka bir şey değildir'. Fırkalar arasındaki bitaraflığı sarahaten reddeden bu makaleyi neşreden arkadaşlarım bu kere Reisicumhurun fırkaların fevkinde olmasını arzu eden Serbest Cumhuriyet fırkası azası olmaklığım sıfatı ile beni yakalamış zannında bulunuyorlar. Beyhude! Bugün dahi o makaleyi yeniden yazmakta, aynı ilmi kanaatle imzalamakta tereddüt etmem. Zira mensup olduğum fırkanın arzusu ile, altı sene evvel yürüttüğüm nazariye arasında hiçbir tezat ve muhalefet göremiyorum. Ben ne demiştim? Demiştim ki; Reisicumhur mensup olduğu fırkanın programına ve mukadderatına lâkayt kalamaz. Benim mensup olduğum fırka tam bu esastan doğmuştur. Yani bu fırka Gazi Mustafa Kemal Hz. nin Halk fırkasının program ve mukadderatına lâkayt kalmamasının bir eseri ve bir mahsulüdür. Bunun en bariz delili Gazi Paşa Hz. ile Fethi Bey arasında teati olunan mektuplardır. Fethi Beyefendi mektubunda Lozan sulhnamesinin aktinden beri milletin çalışmasına, hükûmet ricalinin gayret ve hizmetlerine rağmen memnuniyet bahş bir netice elde edilememiş olduğunu kaydederek bu hadisenin sebebi olmak üzere tek fırkalı bir meclisin murakebe vazifesini bilhakkın yapamadığını gösteriyor. Ve bu murakebeyi temin etmek ve hükûmetten muhtelif işleri hakkında hesap sormak ve halk fırkasının mali, iktisadî, dahili ve harici siyasetlerine bir çok noktalarda muarız kalmak niyetiyle yeni bir fırkanın tesisi hakkında büyük rehberin fikirlerini soruyor. Büyük Gazi ita buyurdukları cevapta aynen şöyle buyuruyorlar: 'memnuniyetle tekrar görüyorum ki lâyık cümhuriyet esasında beraberiz. Zaten benim siyasi hayatta bir taraflı olarak aradığım ve arayacağım temel budur. Binaenaleyh ayni temelde istinat eden yeni bir fırkanın faaliyete geçerek millet işlerini serbest münakaşa etmesini cümhuriyet esaslarından sayarım'. Görüyorsunuz

ki Gazi Hazretlerinin ikinci fırkayı tasviplerindeki başlıca amil serbest münakaşa ile cümhuriyet esaslarının inkişafı fikridir. Bu esasların inkişafı Cümhuriyet Halk fırkasının asıl hedefi değil midir? Bu hedefin husule gelmesi bu fırkanın programı ve mukadderatı ile alâkadar bir mesele değil midir? Hususile Gazi Paşa Hz. yeni fırkanın tesisini tasvip ederken Halk fırkasının programını ve mukadderatını düşünmkten hali kalmamışlardır. Binaenaleyh bu hususta benim bugünkü fikrimle altı seneki fikrim arasında ihtilâf yoktur ve olamaz. Ben daha ne demiştim? Demiştim ki bir reisi devlet mensup olduğu fırkadan ayrılamaz. Bugün mensup olduğum fırka ne diyor? Bu fırka Gazi Mustafa Kemal Hz. nin Halk fırkasından ayrılmasını talep etmek gibi ham bir fikir beslemekten uzaktır. Mensup olduğu fırkadan ayrılmayı değil iki fırkanın fevkinde olarak bir taraflığı arzu ediyor. Meselenin asıl ruhu, asıl can alacak ve muarızlarımın kaçınmak istediği nokta budur. Malûmdur ki altı sene evvel fırkalar meselesi münakaşa edilirken Gazi Hazretleri 'ben bir taraflıyım' vecizesini ifade buyurmuşlardı. Sözlerine fikirlerine daima sadık kalan büyük reisimiz altı sene sonra ikinci fırkanın tesisini tasvibe yürürken yine aynı vecizeyi fiilen teyit buyurmuşlardır. Büyük şefin yukarıya dercettiğimiz cevaplarındaki cümlenin bu kere de diğer bir kısmına nazarı dikkati celbediyoruz. Büyük rehber diyor ki: 'Memnuniyetle tekrar görüyorum ki lâyik cümhuriyet esasında beraberiz. Zaten benim siyasi hayatta bir taraflı olarak aradığım ve arayacağım temel budur". Bizim istediğimiz işte bu birtaraflıktır. Başka bir şey değildir. Dikkat olunsun Gazi Hz. nin lûtuf buyurdukları cevapta en ziyade ehemmiyet verdikleri cihet Cümhuriyet ve Lâyikliktir. Ve bizzat kendileri de her iki fırkanın istinat ettikleri müşterek esasın bu temel olduğunu kayıt buyuruyorlar. Şimdi muarızlarımdan sorarım: başka yerlerde fırkalar böyle mi teşekkül eder? Yahut altı sene evvel teşekkül eden fırkalar böyle mi teşekkül etmişlerdi? O fırkalar arasındaki alâka ve münasebet böyle midir? Oralarda gerek esaslar, gerek menşe ve gerek gaye itibarile derin uçurumlar barışmaz tezatlar yok mudur? Binaenaleyh bir fırkaya mensup bir vekil diğer fırkaya karşı aynı vaziyeti alabilir mi? Bizde ise bunun tamamen aksinedir. Bizde iki fırka aynı menbadan çıkan, aynı işaret noktalarını takip ederej aynı gayeye doğru yürüyen iki yolcu mahiyetindedirler. Bu yolun istikametini gösteren onu aydınlatan eğri büğrü karanlık ve tehlikeli noktaları işaret ederek ikaz eden nur menbaından her iki yolcunun aynı tarzda müstefit olmasını talep etmek bir günah mıdır? Bir kabahat midir? Biraz insaf ve biraz hakikate riayet yahu!.. Hayır hayır, bizim istediğimiz bir taraflılıktır. Bir taraflılık asıl bizim işimize yarar.

Tasvipkârımız o; esaslarımız onunki; gayemiz onunki. O halde biz nasıl bitaraflık yani bize karşı lâkaytlık isteriz. Hakikatte bitaraflık isteyenler bizi ondan ayırmak isteyenlerdir. Biz bitaraflık istemiyoruz. Çünkü o büyük nur menbaından kimseyi ayırmak emelinde değiliz. Bizim istediğimiz hepimizin fevkinde, hepimize aynı tarzda ve aynı miktarda aydınlanmasıdır. Çünkü hep onunkiyiz, ondan neşet etmişiz, onun yolunun yolcularıyız. Şimdi muarızlarımdan sorarım: Altı sene evvelki fikirlerimle bugünkü fikirlerim arasında fark var mıdır?"[530]

Hakimiyeti Milliye başyazarı Siirt Mebusu 5 Ekim tarihli "Fırka Mücadeleleri" başlıklı yazısında, "Fırka mücadeleleri, bazı vatandaşları ürkütüyor. Bu amansız mücadelelerin faydaları nedir? Bu cidallere sarfedilen enerjileri, daha müsbet sahalarda kullansak iyi olmaz mı?" der.[531]

Arif Oruç, 6 Ekim tarihli ve "İntihabata Müdahale" başlığını taşıyan yazısında "Devlet memurları vatandaşları tehdit ettiler. En meşru hakları istimalden meneylediler" eleştirisinde bulunmuşur.[532]

6 Ekim'de, *Hakimiyeti Milliye*'den Dr. Vedat Nedim ve İsmail Hüsrev, Serbest Fırka'nın ve Fethi Okyar'ın liberal düşüncelerini eleştiren makaleler yazmışlardır. Dr. Vedat Nedim makalesinde, iki ayrı ana prensibe dayanan iki fırka ile karşı karşıya olduklarını zannettiklerini fakat yanıldıklarını yazar. Bir tarafta "devletçi" Halk Fırka'sı; diğer tarafta "liberal" fırka. Yazara göre, İzmir nutkunu söyleyen Fethi Bey, liberalizmin müdafasını yapmış, yazarlar da bu nutka istinaden liberalizm etrafında kalem çalmışlardır. Yazar, bir önceki gün Millet Meclisi kürsüsünden beyanatta bulunan Fethi Bey'in, devletçilik bahsinde "kraldan ziyade kral taraftarı" göründüğünü söyler. Bu ikiliği izah etmenin yazarlara değil lidere düştüğünü de ekler. Vedat Nedim yazısının devamında bildikleri bir şey varsa onun da Liberalizm esaslarına dayanan bir fırka liderinin "Ben, inhisarlara muarız değilim" diyemeyeceği, çünkü liberalizmin, inhisarların mutlak surette aleyhinde olduğudur. Liberalizm esaslarına dayanan bir fırka liderinin "himayeciliğin aleyhinde değilim" diyemeyeceğini, çünkü liberalizmin himayecilikten hoşlanmadığını, "Ben, devlet semayesile yapılan teşebbüslerin düşmanı değilim" diyemeyeceğini, çünkü

[530] *Son Posta*, 5 Ekim 1930.
[531] *Hakimiyeti Milliye*, 5 Ekim 1930, bkz. EK-85.
[532] *Yarın*, 6 Ekim1930, bkz. EK-86,87.

liberalizmin devletin iktisadi işlerine müdahalesine tahammül edemeyeceğini söyleyen yazar, karşı fırkanın liberal bile olamamasını eleştirir.[533]

İsmail Hüsrev ise makalesinde Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın fikri sisteminde birbiriyle çelişen unsurlar olduğunu, liderin fikirlerinde tezatlara düştüğünü yazar. Fethi Beyin liberal olup olmadığını liberalizmin ana prensiplerini sıralayarak anlamaya çalışır. Sonrasında muhalif fırkanın programının beşinci maddesini okur ve "beşinci maddesinde liberal olan, yedinci maddesinde sanayide devletçiliği kabul eden bir fırkanın ideolojisinde bir sistem ahengi arayabilir miyiz" der. İsmail Hüsrev, Fethi Bey'in İzmir nutkundan da alıntı yaparak yeni partinin liderinin "fikri bir teşevvüş içinde puyan olduğunu" yazar.[534]

M. Zekeriya, 7 Ekim tarihli "Fırkaların Şehir Programı Nedir?.." başlıklı köşe yazısında, tüm müdahalelere rağmen halkın bu rüştüne ve bu medeni alâkasına karşı fırkların iptidai ve cahil olduğunu yazmıştır. M. Zekeriya "İntihabat münasebetiyle her iki fırkanın neşrettiği beyannameleri okuyunuz" diyerek, bu beyannameleri okuduktan sonra bile "niçin bir fırkaya rey vermeyip diğerine rey vermek lazım geldiğini anlayamayacağımızı" söyler. Bu beyannamelerde Halk Fırkası'nın ve Serbest Fırka'nın İstanbul için neler yapmayı düşündüğünü bulamayacağımızı söleyen M. Zekeriya: "Her iki fırka da memlekete hizmetten filân bahsediyor" deyip, milletvekili seçimi yapmadığımızı, şehir meclisi için adam seçtiğimizi söyler ve fırkaların bu konuda bir beyanatı olmamasını eleştirir. M. Zekeriya'ya göre program neşreden yalnız müstakil namzetler olmuştur: "Şu halde bugün intihaba iştirak eden ve siyasi hakkını kullanan müntehipler meçhul içindedirler". Kimi niçin seçeceğini bilmeyenin, oyunun kıymeti olamayacağı için yazar iki partiye oy vermeyeceğini açıklamıştır.[535]

Vakit gazetesi yazarı Mehmet Asım'ın 7 Ekim tarihli "S.C.F. Gözünü Açsın! Bir Kere Onları Yıkalım, Sonra Bunların İcabına Bakarız!" yazısı şu şekildedir:

"Belediye intihabatı münasebetiyle Serbest Cumhuriyet Fırkası tarafından neşredilen namzetler listesi muhitimizde hayret ve teesür uyandırmıştır.

[533] "Dr. Vedat Demir", "Bu Ne Biçim Liberalism", *Hakimiyeti Milliye*, 6 Ekim 1930, bkz. EK-88.
[534] "İsmail Hüsrev", "Fethi Bey Liberal Değildir", *Hakimiyeti Milliye*, 6 Ekim 1930, bkz. EK-88.
[535] *Son Posta*, 7 Ekim 1930.

Bu hayret ve teessürün listeye giren bir takım namuslu, kanaatları zararlı bile olsa, memlekette dost isimler arasına karışmış bazı unvanların mazilerinden, hallerinden ve mazilerile hallerinde milli mücadeleye alâkasız ve hatta ona düşman bulmakta, onları levanten ruhlu görmekten ileri geldiğini söylemek fazladır sanırız.

Serbest Fırka lideri Fethi Beyefendi ile idare arkadaşlarının hüsnü niyetlerinden şüphe etmek istemeyiz, fırkacılık gayretini milli mücadele devrinde adı memlekete hiyanet edenler ve ettirenler arasında söylenmiş olanlara perde olacak derecede ileriye götüreceklerine ihtimal vermeyiz. Ancak bugün sabit olan bir hakikat var ki bu da Serbest Fırka namına İstanbul müntehiplerine arzedilen liste içinde mazileri şüpheli, hatta selahiyettar heyet ve mahkeme kararlarına uğramış bir takım kimselerin isimleri karışmış olmasıdır. Bu takdirde büyük bir esef ve teessürle göze çarpan bu hatanın ikinci derecedeki fırkanın müdürlerine ait olduğuna hükmetmemek lâzım gelir.

Maamafih burada asıl mühim olan cihet ortada mevcut takdirsizliğe kimler tarafından meydan verildiği meselesi değildir. İster Serbest Fırka'nın birinci derecedeki reisleri, ister ikinci derecedeki müdürleri tarafından ihdas edilmiş olsun, netice daima birdir. Zira İstanbul müntehiplerine tavsiye edilen namzetlerin tezkiyesi mesuliyeti doğrudan doğruya Serbest Cümhuriyet Fırkası'nın manevişahsına teveccüh edecektir.

Bu listeleri hazırlayanlar ya bizim noktai nazarımızdan tetkike lüzum görmüyorlar, yahut şu tarzda bir düşünceye tabi oluyorlar: 'Mütareke esnasında falan adam şöyle veya böyle bir fenalık etmiş olabilir. Fakat ondan sonra afvi umumi olmadı mı? herhangi geçmiş bir mahkûmiyeti kanunen affedilmiş olan bir kimsenin belediye meclisine aza olarak girmesine bir mani var mıdır?'

Her iki surette düşünenler çok yanlış bir harekette bulunmuş olurlar.

Bize öyle gelir ki değil resmen damgalı kimseleri listeye koymak, milliyetçilik bizim şiarımızdır diyenler, Türklüğün bir tabiiyet cüzdanı taşımaktan henüz başka bir eser, bir kalp çarpıntısı ile isbat edemeyenleri bu tabiiyet kendisinin intihap etmesine veya intihap olunmasına mani olmasa da milli teşekküllere intihap ettirmek için daha müteenni olmalı idiler. Nihayet bu fırkanın ilk gündenberi salâhiyettar kimselerin beyanatına karıştırılmış olan bu hadisenin manası 'bize rey lâzım o kadar!' hükmüne

uyarak senelerdenberi umumiyet itibariyle milli mücadele tarafına candan teveccüh etmemiş ve etmek istemediğini de bu kabil intihaplara düne kadar yabancı kalmakla musirren göstermiş olanlara zümrelere karşı nispi veya gayrınispi, fakat herhalde dini temsil mecburiyetimiz varmış manasını verecek bir hürriyet ve itilâf siyaseti kokusu neşretmek lüzumsuz, hatta belki de bir fedakârlık olur.

Bu sözlerimizin manasını sui tefsire uğramaktan kurtarmak için, derhal maksadımızın listenin umumi havasını tahlil etmek veya anasırı anasır mülâhazasıyla temsil meyil veya lüzumunun münakaşasına girmek olmadığını söylemeliyiz.

Maksadımız sadece daha yakın bir mazide memleket aleyhine düşmanlar ile teşriki mesai etmiş bir adam bugün Cümhuriyet Halk Fırkası aleyhine Serbest Fırkacalar ile birleşir ise bu tarzı hareketi memleket hesabına samimi ve dürüst bir siyasi kanaatin tezahürü olarak kabul etmek safderunluk olduğunu söylemekten ibarettir. Böylelerinin hele hükûmet kuvvetini elinde tutan bir fırka aleyhinde mevki ve cephe almış olması daima çok haklı bir endişeyi tahrik edecek ve bunlar olsa olsa Serbest Fırka'nın temin ettiği masuniyet perdesi arkasına gizlenerek Türk milletinin istihlâs tarihini temsil eden Cümhuriyet Halk Fırkası'nı tahrip için çalışacaklardır hükmü verilecektir. Tek fırkayı ikileştirmek için bir işe koyulanlar daha bugünden birinci fırkanın ahilâline el çırpmaya hazırlanmış görünenleri görmüyorlar mı? Şüphesiz Serbest Fırka erkânı bilirler ki bu gibiler maazallah bir gün bu maksatlarında muvaffak olurlar ise ondan sonra silahlarını Serbest Cümhuriyet Fırkası aleyhine tevcih edeceklerdir. Netekim mazileri şüpheli olan bu gibi adamların Serbest Fırkaya girdikten sonra fikir ve maksatta kendileri ile bir olduklarına hükmettikleri kimselere: 'Hele bir kere onları yıkalım, sonra bunların icabına bakarız!' dedikleri hergün herkesin ağzında dolaşan bir dedikodu halini almıştır. Zannediyoruz ki karşı fırkanın maddi ve manevi mesuliyetini üzerine alanlar ve bugünün tereddütleri arasından yarını seçmeye uğraşanlar için bu cihet çok ehemmiyetle ve dakika geçmeden nazarı dikkate alınacak bir noktadır."[536]

M. Zekeriya 8 Ekim'de yayınlanan "İntihabata Müdahale Cümhuriyete Fenalıktır" başlıklı makalesinde, sandıklardaki haksızlıklardan ve yolsuzluklardan bahseder. Yazar, oyların yırtılmasından, Serbest Fırka'ya ve bağımsızlara oy vermek isteyenlerin isimlerinin defterlerde bulunamamasından bahisle, Bursa'da Vali Fatin

[536] *Vakit*, 7 Ekim 1930.

Beyle jandarma kumandanının seçime müdahale ettiklerini, camilerde hutbe okuttuklarını, halkı korkutmalarının artık bir hakikat halini aldığını, nitekim seçmenlerin müdahaleden dolayı etkilenerek oy vermekten vazgeçtiklerini söyler. Zekeriya yazısında yine İzmir ve Adana'daki halkın sandık başlarında kavga ve gürültülerle oy vermelerinin engellendiğini, fabrikalardaki işçilerin tehditlerle oylarının değiştirildiğini, bu nedenle hergün yüzlerce mektup aldıklarını, bu şikâyetnameleri aynen yayınladıkları takdirde gazeteyi baştan başa bunlarla doldurmak lâzım geleceğini belirtir ve ekler: "Memleketin her tarafında görülen bu hadiseler altı seneden beri iktidar olan Halk Fırkasının nüfuzunu kaybetmemek için resmi ve gayri resmi her türlü vasıtalara müracaat ettiğini bize gösteriyor. Halkı reyini vermekten soğutuyor". Yazar, dünyanın her tarafında partilerin bin türlü vasıtalara müracaat ettiğini, fakat hiçbir yerde hükûmet nüfuzunun bir fırka lehine kullanılmadığını söyler: "Biz de ise hükûmetin bu müdahalelerden içtinap etmesi daha büyük bir zarurettir. Bizde halk hükûmetten korkar. Devlet otorisine halkın muhabbetini idame edebilmek için onun bitaraf bir kuvvet olduğuna inandırmak lâzımdır. Halkın cümhuriyeti ve demokrasiyi sevebilmesi bununla mümkündür. Resmi müdahaleler cümhuriyete fenalık etmekten başka bir şey değildir."[537]

İzmir'deki *Hizmet* gazetesinin sahibi Zeynel Besim Bey'in Serbest Fırkadan çekildiği iddia edilir. *Son Posta* 7 Ekimde bu konuda bilgi vermiş, bazı mektuplar yayınlamıştı. Zeynel Besim Bey bu şayiayı Hizmet'te yazdığı bir makalede şöyle düzeltir:

"Bir Şayia

Cuma günü bir şayia çıkmış: Gûya ben, Serbest fırkadan istifa etmişim ve Cümhuriyet Halk fırkasına geçmişim. Evvelâ Serbest fırkadan istifa... İstifa için iltihak lâzımdır. Şayiayı çıkaranlar benim Serbest fırkaya resmen ve imzamı vererek intisap ettiğimi nerden biliyorlar veya hangi neşriyatımdan anlıyorlar ki istifamdan bahse kalkışıyorlar? Saniyen iltihak... Cümhuriyet Halk fırkasına iltihakıma gelince: Bu iddia büsbütün gülünçtür. Sebebi: Benim Cümhuriyet Halk fırkasından infikâkim esbabını bütün memleket biliyor. Ben programla mücadeleye girişmiş değilim. Sadece tatbikat sahasındaki işlerle ve fırkanın teşkilâtile mücadeleye giriştim. Mutemetler saltanatına hücum ettim. İnhisarların aleyhinde yürüdüm. Mali siyaseti

[537] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.

tenkit ettim ve nihayet zamanla halli lâzımgelen kısımları ileriye bırakarak hiç olmazsa mutemetler saltanatına derhal nihayet verilmesini istedim. Cümhuriyet Halk fırkası bütün bu dediklerim hakkında fırka grupunda kat'i kararlar almış, hatta ilan etmiştir. Mutemetlikleri yıkmış, teşkilâtı bizzat halka istinat ettirmek kararını vermiştir. Bu neticeden elbette çok memnunum. İstifamdan evvel istediğim bu mühimmeler bilfiil tatbik sahasına intikal etmeden benim "mani zail olmuştur, memnu avdet eder" diyerek Cümhuriyet Halk fırkasına avdetim nasıl mevzubahsolabilir? Mesele bundan ibarettir ve Hizmet bildiğiniz gibi müstakil ve neşriyatında hür gazetedir. Dava bitsin ki alt tarafı konuşulabilsin..."[538]

Yunus Nadi, 9 Ekim tarihli yazısında belediye seçimlerinin Bizans zamanının mavi ve yeşillerini hatırlattığını yazmıştır. "Belediye İntihabı" başlıklı yazısında Yunus Nadi her tarafta belediye seçimlerinin yapıldığını, sırf tesadüf eseri olarak bu seçimler yeni bir partinin kuruluşuna rastgeldiğini, bundan dolayı da onun etrafında fazla faaliyetlere şahit olmakta bulunduğumuzu yazar. Nadi'ye göre halkın samimi kanaatlerinden kaynaklanmak şartıyla ve böyle olduğu müddetçe fazla denilen faaliyetlerin hiç bir zaman fazla görülmeyeceği söylenmelidir ve herkes fikrinin sahibi olmakta hürdür: "Hususi ile şehirler ve kasabalar, içlerinde bulunan halka nisbetle bir nevi mesken hükümdedir. Her fert mensup olduğu şehrin daha iyi ve daha güzel olması ile alakadar olmalıdır. Sırf şehir veya kasabaya teveccüh etmek lazım gelen bu alakanın bizde dahi bir gün kemali ile tecelli ettiğini görürsek medeniyet yolunda çok büyük bir merhale katetmiş olduğumuza hükümde tereddüt etmeyelim. Fakat oraya varıncaya kadar şimdilik şurasını itiraf edelim ki bu alaka bizde henüz hakkı ile mütecelli olmaktan uzaktır.

Diyeceksiniz ki bu alaka bizde dahi hakkı ile tecelli etmekten henüz uzaktır da görülen faaliyetler ve onlar etrafında gazetelerde yapılan gürültüler nedir? Ne için H.F. gazeteleri belediye intihabatının her tarafta kendi fırkaları tarafından kazanılmakta olduğunu müftehirane yazıyorlar ve neden yeni fırkaya tercümanlık eden matbuat bu intihabat için kendi fırkaları hesabına adeta tep tep tepiniyorlar? Bunun sebebi basittir. Dedik a, yeni fırkanın zuhuru bu belediye intihabatının yeni kanun mucibince icra edileceği zamana tesadüf etti. Yeni fırka belki bir çok şikayetlerin ve fakat her halde bir o kadar da siyasi ihtirasların tebarüzüne vesile

[538] *Son Posta*, 8 Ekim 1930.

teşkil etti. İşte şimdi o siyasi cereyanların sevk ve tahriki içindedir ki belediye intihabatı yapıyoruz. Umumi intihabata henüz bir sene gibi uzun bir zaman var. Onu kim bekleyecek? Siyasi alakadarlar işe şimdiden ateş vermeyi kendi hislerine ve hırslarına daha muvafık buldular. Netice olarak da görmekte olduğumuz şeyler devam etmeye başladı. Olan şey siyasi yarıştan başka bir şey değildir. Bu meyanda şehri ve kasabayı düşünen bir tek fert dahi bulunmadığını ellerimizi vicdanlarımızın üzerine koyarak hepimiz itiraf edebiliriz. Bize gözlerimizin önünde bu kadar garip bir ihtiras ile tevali etmekte olan belediye intihapları Bizans zamanlarının mavi ve yeşillerini hatırlatıyor. Bu sözlerimizle olup biten şeylere ulu orta itiraz ettiğimize hükmedilmemelidir. Yalnız istiyoruz ki adeta gayri şuuri bir cereyanın içinde bocalayan herkesin–eğer imkan bulurlarsa-şu bizim gördüğümüz hakikati görüp teslim etmek insafını göstermelerini istiyoruz. Bu kadarı da kardır. Yoksa mahiyeti sırf siyasi ihtiraslardan ibaret olacak mücadelelerin er geç meşum neticeler vermekte karar kılacağını muhakkak bilmeliyiz. Hakiki siyasi terbiye hakikatle eş olarak yürümeye itina eden bir hareket tarzıdır.

Denilebilir ki belediye intihabatında siyasi düşüncelerin hissesi olmasın mı? Avrupa'nın ileri giden memleketlerinde siyasi fırkalar belediye intihaplarına kadar karışmıyorlar mı? Hatta orada belediye intihapları umumi siyasetin tecellilerine bile miyar tutulmuyor mu? Doğru. Orada bu işler hep böyle oluyor. Fakat orada ne istediğini ve ne yapacağını bilen siyasi fırkalar vardır. Ve o siyasi fırkalar belediye intihaplarına karışırken yalnız siyaseti düşünmüyorlar, bu siyasete nazaran önlerindeki şehir ve kasabada yapacakları işleri de beraber düşünüyorlar. Oraların belediye intihaplarının ilk mevzuu şehir veya kasabadır. İnsaf ile söyleyelim, son günlerin asaba alabildiğine gerginlik veren gürltülerine göre bizde de hal öyle mi? Başlarındaki müdürleri tarafından bile hakiki bir tarifi yapılamayan yeni fırkanın fırka olarak bile henüz manası anlaşılmamışken arkasına taktığı ve ihtiraslarını körüklediği halkın şehir veya kasaba için harekete geldiğini kabule imkan var mıdır?

Bu sözlerimiz aynı kuvvetle her iki fırkaya da müteveccih ve şamildir. Ancak Halk Fırkasının bari bu memlekette şunu ve bunu yapmış olmak itibari ile daha dün denilecek yakın bir zamanı dolduran parlak bir mazisi vardır. Ya SCF? Acaba bizim elimizden yalnız iktidarı ele geçirmek hesabına yalnız siyasi ihtirasları körüklemek mi gelir? Biz memleket işlerinde müsbet düşüncelere müstenit sağlam hamleler yapamaz mıyız?

Şu belediye intihaplarımızın şekillerine bakarak insanın uydurma fırkaların imansız mücadelelerinden müteşekkil parlementarizme harp ilan eden Sinyor Musolini'ye hak vereceği gelir. Herhalde böyle yapan Musolini akılsız bir adam değildir.

Olup biten işlerde saf halkı mazur görürüz. Bu hamuru bir arap çorbası haline çeviren güya akıllı ve dirayetli müdürler de bu takdirlerimizden dolayı lütfen bizi mazur görsünler."[539]

M. Zekeriya *Son Posta* gazetesine gelen şikayetler üzerine gazetecilerinin şahit oldukları olayları eleştiren yazısında, "8 Ekim günü Eminönü merkezinde Cali Muhittin Beyin bulunduğu sırada müntehipler, Halk Fırkası mutemedinin kendilerini tabanca ile tehdit ettiğini söyleyerek şikayet ediyor ve mutemedin cebinden tabancasını çıkarıp valiye teslim ediyorlar. Fatih'te sandık memuru olarak tayin edilen doktor İhsan Bey sandığa gizli rey atarken cürmü meşhut halinde yakalanıyor. Halk Serbest Fırkaya rey vermek için müracaat ettikleri zaman defterde isimleri bulunmadığını söyleyen bir çokları Halk Fırkası listesi ile ikinci defa müracaat ettiği zaman derhal defterde isimlerinin bulunduğunu görerek bir çok cürmü meşhutlar tertip etmişler ve zabıt tutturmuşlardır. Müstakil namzetlere rey vermek üzere müracaat eden bir çok gençlerin sandık başında reyleri alınarak yırtılmıştır. Bunlardan bir çokları Son Posta idarehasine kadar gelerek şikayet etmişlerdir". Mehmet Zekeriya buraya kadar kaydettiği kanunsuzlukların yapılan yolsuzlukların onda biri bile olmadığını, bunları tamamen kaydetmenin imkansız olduğunu yazar. "Yalnız muhakkak olan bir şey vardır ki intihabatta encümen azası, zabıta memurları, kaymakamlar bir çok kanunsuz hareketler yapmışlardır. Bu hareketler cürmü meşhut halinde zabıt tutularak tesbit edilmiştir."[540]

Yine M. Zekeriya 10 Ekim günü "Hergün" adlı köşesinde seçim kanunun noksanlarını şu şekilde ifade etmiştir: "Belediye kanunun tatbikine bir iki ay evvel başlandı. Bu kanunun intihabata ait maddelerini ilk defa şimdi tecrübe ediyoruz. Kusurları:

1 - Kanun mucibince intihabatı idare etmek üzere bir intihap encümeni tayin olunuyor. Bu encümen mahallelerden muhtarlar vasıtasile seçiliyor. Bu defa bu usul ile seçilen intihap encümenlerinin bitaraf olamadığı ve intihabı yanlış yollara

[539] *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.
[540] *Son Posta*, 9 Ekim 1930.

sevkettiği sabit olmuştur. Başka memleketlerde olduğu gibi bu encümen muhtelif fırka mümessillerinden mürekkep muhtelit bir heyet olmalı ve intihabı bu heyet kontrol etmelidir.

2 - İntihabata iştirak edebilecek müntehiplerin isimleri defterlere kaydettiriliyor. Bir hafta müddetle bu isimler asılıyor, halka isimlerini kontrol imkânın veriliyor. İsimlerini bulamayanlara da itiraz hakkı veriliyor. Fakat bu defaki tecrübe kanunun bu kısmının baştan başa hatalı olduğunu göstermiştir. Bir defa defter usulü iptidai bir şeydir. Bu defterleri kimlerin ne şerait dahilinde tanzim eylediği bu intihap esnasında vazıhan görülmüştür. İntihap hakkı halkın en mukaddes hakkıdır. Bunu, defterlere kaydedilmiş olup olmamakla takyit etmek caiz değildir. Madeni memleketlerde olduğu gibi, hüviyet cüzdanını gösteren her vatandaş reyini vermek hakkını haiz olmalıdır. Rey veren müntehibin hüviyet cüzdanına bir işaret koymak suretile de bunu kontrol etmelidir.

3 - Müntehipler yalnız bir mıntıkada rey verebiliyorlar. Bu suretle işi İstanbul'da olan bir Erenköylü, yahut işi İzmir'de bulunan bir Karşıyakalı rey vermek için işini gücünü bırakıp ta kendi semtine dönmeye mecbur oluyor. Medeni bir şehirde oturanlar için bunun tatbik kabiliyeti olmadığı meydandadır.

4 - Belediye cemiyeti azalığına namzetliğini koyanlar yalnız bir mıntıkadan intihap edilebiliyorlar. Meselâ Sabiha Hanım ötedenberi Nişantaşı'nda oturduğu için namzetliğini Beyoğlu'ndan koymaya mecbur oldu. Halbuki o, daha ziyade amele ve fakir sınıfın namzedi olarak ortaya çıktı. Beyoğlu ve Şişli gibi kozmopolit ve zengin bir muhitten rey almak onu muazzep ediyordu. Namzetler bütün şehir halkı tarafından intihap edilebilmelidirler. Yahut, hiç olmazsa, her namzet istediği mıntıkadan namzetliğini koymakta muhtar olmalıdır.

Ankara'da iken Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey belediye kanunu üzerinde senelerce çalıştığını, fakat kimse tarafından tetkik ve tenkit edilmediğinden dolayı müteessir olduğunu söylemişti. İşte en büyük ve en insafsız münekkit olan hayat belediye kanunu bizzat tenkit ediyor. Hayatımıza uymayan, tecrübe ile yanlışlıkları sabit olan bu noktalar düzeltilmedikçe belediye kanunun halka verdiği intihap hakkının manası

yoktur. Eğer halkın intihap hakkına hürmet ediliyorsa, kanun bu celsede derhal tadil edilmelidir."[541]

Ahmet Ağaoğlu, "İkinci Fırkaya Lüzum Var Mıdır?" başlıklı makalesinde, "Serbest Cümhuriyet Fırkasına doğalıdanberi hakkında envai türlü şeyler söylediklerini, gâh komünist denildiğini, gâh itilafçı; gâh baldırı çıplaklar dediklerini, gâh hurufatçı; gâh hilafetçi, gâh fesçi dediklerini, fakat vak'aların ve hadiselerin bu isnatları ve iftiraları tekzip ettiğini" yazmıştır. Ağaoğlu makalesine şöyle devam eder: "Şimdi de yeni bir terane başlamıştır: Bu İkici Fırkaya Lüzum Var Mıdır?

Bu teranenin başında dostumuz Yunus Nadi Bey bulunuyor. Nadi Bey teranesinin makamlarını benim son makalemden alıyor ve diyor ki:

'Madem ki Ahmet Bey de Cümhuriyet Halk Fırkası ile Serbest Cümhuriyet fırkası arasında menşe, istikamet ve gaye itibarile fark yoktur, diyor, o halde bu ikinci fırkaya ne lüzum var? Maksat yalnız murakebe ve kontrolü temin etmekse, bunu biz kendi aramızda da yani tek başına kalan Cümhriyet Halk Fırkası içinde de yapabiliriz; artık bunun için memleketi teşevvüşe sürüklemekte mana var mıdır!'

Doğru diyorsun a Yunus Nadi Bey, eğer okuduğun ayet kur'an olsa!

Fakat ne yapalım ki kavlen ve filen sabit olan bir hakikat vardır: O da tek fırkalı bir mecliste parlementer Cümhuriyet idaresi gayri mümkündür. Çünkü tek fırkalı bir meclis daima ve her yerde kontrolsüzlüğe, murakebesizliğe dökülmüştür; bunun böyle olması lâbut ve naçardır, fiziki iradelerin fevkinde olan (Fatal), mukadder bir hadisedir. Bizde dahi bu mukadder hadise yedi senelik tecrübe ile sabit olmuştur.

Etrafına bakın; bugün medeni beşeriyeti nazardan geçir: Rusya istisna edilmek üzere tek fırkalı bir memlekete tesadüf eder misiniz? Bu umumi beşeri hadise, gelişi güzel, keyfi ve tesadüfi değildir: Bunun bir mana ve mefhumu vardır ve herşeyden evvel bu mana ve mefhum icrai kuvveti kontrol etmektir!!

Rusya'ya gelince orası açıktan açığa diktatörlük ilan etmiş ve amele sınıfının mutlak hakimiyetini temin eden bu diktatörlük karşısında hiçbir kontrol ve murakebeye tahammül etmemektedir:

[541] *Son Posta*, 10 Ekim 1930.

Filhakika burada da tek bir fırka içinde sıkıntıdan, tahakküm ve tecebbürden bıkmış olanlar murakebe ve kontrol hulyasına kapıldılar, fakat başlarına gelen malumdur. Ve her yerde de bu böyledir: Tek bir fırka demek, kontrolsüzlük ve murakebesizlik demektir. Hatta fırkanın başında bulunanlar kontrol ve murakebeyi arzu etseler gene icrası gayri mümkündür. Gerek mühim meselelerin ve gerek bilhassa bütçe kanunun müzakereleri esnasında Meclis tarafından gösterilen sükûta karşı, gerek muhterem Başvekilin ve gerek muhterem Meclis reisinin çehrelerinde ne kadar derin ve manidar sıkıntı ve ademi memnuniyet eserleri okunmakta idi! Bu çehreler adeta:

'Aman birisi çıksa da birşeyler söylese' diyorlardı. Fakat kimse çıkmıyordu! Neden çıkmıyordu? Bu suale ne sen ve ne de ben başka cevap veremeyiz! Vereceğimiz yegâne cevap şudur: 'Çünkü tek fırkalı idi'.

Ekspres Tetkikler..

Ve bütçe ki parleman hayatının üssülesasıdır ve hakimiyeti milliye mefhumunun en muhteşem tecelligâhıdır, ekspres sürati ile çıkıveriyordu. Üç saat içinde on bir dairenin bütçelerini çıkardığımız zamanlar olmuştur. Parlemanın içinden taşan bu sıkıntılı ve ezici sükûn ve kayıtsızlık bütün memlekete sirayet ediyordu; matbuatı ve efkâr hissiyatı umumiyeyi de aynı sükût ve kayıtsızlık kaplamıştı! Adam sen de! Bana ne? Cümlesi umumi bir şiar, bir "mot d'ordre" olmuştu.

Bak ikinci fırkanın zühurile bütün memlekette, parlemanda, matbuatta, Halk Fırkasının kendisinde ne kadar ceyadet ve hayatiyet, ne kadar alâka ve uyanıklık hasıl olmuştur. Evvelce intihap sandıklarının yanına yanaşmayan halk, bu kere hakimiyet hakkını istimal için ne kadar tehalük gösteriyor; kafile kafile sandık başında saatlerce nöbet bekliyor.

Bugünkü matbuatımızla iki ay evvelki matbuat arasında hiç müşabehet var mıdır? İki ay evvel bin bir çeşit edebi ve bedîî kıymetleri pek meşkûk olan hikâyelerle, masallarla, sinema filmlerile vakit geçiren gazetelerimiz ve mecmualarımız bugün memlekete ait hayati meseleler etrafında efkârı tenvir etmektedirler.

Senelerdenberi habı gaflete dalmış olan Halk Fırkası silkindi, canlandı, kendisini tasfiyeye, yeni teşkilât yapmaya koyuldu ve müsmir olacağı şüphesiz olan faaliyete geçti!

Bunlar Az Şeyler Midir? Nadi Bey..

Hele parlemanımız!! Sekiz senedenberi görülmemiş bir varlık manzarası göstermektedir! Meb'uslarımız üzerlerine çökmüş atalet tozunu silktiler attılar. Senelerdenberi bomboş kalan, kimsenin itina zevkini celbetmeyen samiin locaları şimdi hıncahınç dolmakta ve birçokları yer bulamadıklarından saatlerce dışarıda beklemektedirler.

Bununla beraber parlâmentomuzda cereyan eden münakaşalar matbuat sahifelerine aksederek, her yerde olduğu gibi bizde de nihayet parleman irşat ve tenvir rolünü oynamaya başladı!

Geçen gün Büyük Reisin müdekkik gözleri önünde ve bütün milletin müvacehesinde iki fırka lideri arasında cereyan eden akıl, zekâ, bilgi ve memlekete merbutiyet düellosunu seyrederken her iki taraftan ibraz olunan meharet, incelik ve zarafete hayran oluyordum ve Türklük fahır ve gururum kabarıyordu!

Bütün bunlar az şey midir Nadi Bey? Ve yalnız iki ay içinde!

Senin gibi canlı ve mücadeleyi seven bir adamın bu varlık ve canlılık alâmetlerine eski sükût ve ataleti terviç etmesini bir türlü havsalama sığdıramıyorum. Bu alâmetlere nasıl dilin vardı da teşevvüş dedin? Evet! Bir teşevvüş vardır. Fakat bu teşevvüş ne yaşamak ve olmak isteyen Türk halkında ve ne de fırkalarını arkalarınca sürükleyen ve fikrî mücadeleye mustahzar rehperlerdir! Teşevvüş, atalet ve meskenet içinde, sükût ve durgunluk arasında saadet arayanlardır. Çünkü fikir ve bilgi mücadelesi meydanında bunların atları koşmaz! Çünkü bu meydanda bunlar yaya kalmaya ve binaenaleyh meydan haricine atrılmaya mahkumdurlar!

Bırak teşevvüşten bunlar bahsetsinler. Bırak fikir mücadelesinden, kontrolden bunlar korksunlar! Bırak hürriyetten, serbest münakaşadan bunlar teavhhuş etsinler ve etrafa 'Yangın var!' naralarını bunlar saldırsınlar!

Hakikatte ne yangın var, ne teşevvüş! Yangın ve teşevvüş yalnız haktan, hürriyetten, fikirden korkanlardadır! Bunlar ise saman çöpü yığınından başka birşey değildirler. Olsa olsa yalnız kendilerini yakarlar!

Yoksa mazide bu kadar imperatörlükler kurmuş, bunca milletler idare etmiş ve bu kere de büyük ve yeknesak rehperliği ile yeniden yaşamaya azmeylemiş olan Türk

milletinin bütün tarihi ispat ediyor ki kendisi kadar ağır başlı, temkinli vakarlı ve bilhassa devletçi bir millet gene kendisidir. Memleketi baştan başa seyret! En ufak ahenksizlik var mıdır? Söylenen bütün iftiralara, bütün isnatlara rağmen bugün cereyan eden intihaplardaki nizam intizam Avrupa memleketlerinkinden geri değildir! Halbuki bu intihaplar ne kadar tahrikler ve fuzuli müdahale içinde yapılıyor!

Millet gibi sen de hürriyetten ve sesten korkma Nadi Bey! Esaretten ve sessizlikten kork!

Şimdi bugün meselesinin ve benim yani bu milletin münevver tabakasının tavır ve hareketlerine bağlıdır: Eğer memlekete karşı bizde hakiki vatanperverlik hakiki bir merbutiyet varsa, eğer biz şerefli ve haysiyetli insanlar isek bu hürriyeti bu sesi itidal ile mütekabil hürmet sabır ve tahammül ile memleketin nef'ine olarak pekalâ idaredebiliriz. Eğer biz bugün bunlardan mahrum isek zaten bize hayır yoktur!!

Hükûmete Gelince

Hükûmet için de asıl şeref serbest düşünen ve serbest söyleyen bir milleti idare etmektir. İdare san'atının inceliği, zarafeti, asıl burada kendisini gösterir. Yoksa ağzı gözü kapalı, eli ayağı bağlı bir sürüyü herkes idare eder. Fransayı idare etmek "Zololand" ı idare etmeye benzemez! Birisi ne kadar şerefli ise öteki o nisbette kıymetinden âridir!

Binaenaleyh hür bir memlekette fikir mücadelesinden ve murakebeden bahsolunurken teşevvüşü hatırlatmak abestir.

Zaten ne hacet! Görüşünün isabetine, fikrinin derinliğine ve istikbali keşifteki hayretbahş kudretine hepimizin aynı derecede ve aynı kuvvetler inandığımızbüyük rehber murakebe ve fikir mücadelesini cümhuriyetin inkişafı ve takviyesi için esas şat olarak kabul buyurmuştur. Eğer bunda memleket için teşevvüş melhuz olsaydı – hepimizden ziyade memleketin, cümhuriyetin hal ve istikbali ile alâkadar olduğu bedihi olan büyük insan elbette ki bu yolu tavsiye etmezlerdi.

Fakat gene tekrar ediyorum: Bu büyük insan dahi memleketin münevver tabakasına ve bu tabakanın aklı selimine, itidaline, şeref ve haysiyetine, memlekete karşı merbutiyet ve muhabbetine ve nihayet içtimai ve siyasi terbiyesine güvenmiştir.

Demek ki herşey nihayetünnihaye sana ve bana kalıyor Nadi Bey!..

Eğer biz fikirlerde ayrı fakat kalplerde bir, vasıtalarda muhalif, fakat hedefte bir olmak ve mütemadiyen birbirimizi sevmek ve birbirimize hürmet etmek kudret ve liyakatı gösterirsek - büyük insanın ümitlerini tahakkuk ettirmiş oluruz ve o zaman hiçbir teşevvüşten tevahhuş etmeye lüzum kalmaz! İşte memleketin, hürriyetin ve cümhuriyetin bizden beklediği! Yoksa fırkada birlik değildir! Ağaoğlu Ahmet."[542]

M. Zekeriya, aynı tarihli yazısında, gayri müslimlere yapılan haksız eleştirileri ve onları vatandaş olarak kabul etmediğimizi, bunun demokrasiye yakışmadığını yazar.[543]

Arif Oruç, 12 Ekim'de "İhtilal mi? Hükûmet Gazetelerini Okuyanlar Cidden Şaşırıyorlar!" başlıklı bir yazı yayınlar.[544]

Yarın gaazetesi yazarı Müderris İsmail Hakkı, 12 Ekim tarihli "Bizim Tapındığımız Mustafa Kemal" başlıklı yazısında şunları söylemiştir:

"Phidias Antikitenin en büyük sanatkârlarından biridir, fakat tarihe gömülmüştür. Michel-Ange renesansın onun kadar büyük bir sanatkârıdır, fakat on altıncı asırda kalmıştır. Delacrouix romanizmin en büyük simasıdır. Fakat unutulmuştur. Phidas'tan başlayıp Delacrouix'ya varan bu zincirin her halkası 'Naturalisme' maadeninden yapılmıştır. 'Hal anti-naturaliste'dir. İstikbal 'Surrealiste' olacaktır. Phidaslar, Michel-Angelar, Delacroixlar maziyi işleyerek şöhret kazandılar, fakat istikbale musallat olmak şeametine uğramadılar!.. Ingres gibi intikal devirlerinden gelen simalar da vardır. Bunlar mazinin mirasını taşırlar ve istikbalin imkanını hazırlarlar.

Bizim taptığımız Mustafa Kemal Halk Fırkası'nın umumi reisi olan Mustafa Kemal değildir, dahi Ingres gibi mazinin mirasını yani Türk milletinin kuvayi namiyesini taşıyan ve Türk kavminin istikbalini yaratan ve Türk istikbalinde Türk milletine ebedi rehber olmak istidadını ve kudretini muhafaza eden 'Mutlak Mustafa

[542] *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[543] *Son Posta*, 11 Ekim 1930.
[544] *Yarın*, 12 Ekim 1930, bkz. EK-91, 92.

Kemaldir'. Bu takdirimiz tamamiyle hürdür. Çünkü benliğimizin mutlak ifadesidir. Müderris İsmail Hakkı."[545]

Bu yazı üzerine 13 Ekim tarihli *Vakit* "Onların Tapındığı Mustafa Kemal?" başlıklı makalede şu cevabı yazmıştır:

"Serbest Fırka'nın İstanbul teşkilatını ve bugün Serbest Fırka'ya mal edilecek intihap çığırtkanlıklarını üzerine alan İsmail Hakkı Bey bu sözleriyle acaba ne demek istiyor? Takdir ve hürmet etmek için, Halk Fırkası'nın umumi reisi olan ve ben işte bu Mustafa Kemal'im diyen Mustafa Kemal'den başka muhayyel bir Mustafa Kemal yaratmak ihtiyacı neden duyuluyor?

Bizim bildiğimiz iki Mustafa Kemal yoktur. Bir tek Mustafa Kemal vardır. O bir tek Mustafa Kemal'dir ki Anafartaları kazanmıştır. O bir tek Mustafa Kemal'dir ki milli mücadele ile başlayan ve Dumlupınar zaferi ile biten büyük istihlâs hareketini yaratmıştır. O bir tek Mustafa Kemal'dir ki, milli mücadele devrinde Müdafaai Hukuk Cemiyetine riyaset etmiş, o bir tek Mustafa Kemal'dir ki Lozan sulhünden sonra bu cemiyetin mevlûdü olan Halk Fırkası riyasetine geçerek arkadaşlarıyla beraber memlekette büyük ve ebedi inkılâpları yapmıştır.

Gazi Mustafa Kemal'in Türkiye Cumhuriyeti'ni tesis etmiş, Cümhuriyetin feyizli inkılâplarını yaratmış olan sıfat ve şahsiyeti Halk Fırkası'nın müessis ve büyük reisi olan Mustafa Kemal sıfat ve şahsiyetinde tecelli etmiştir. Bu tesisten ve bu eserlerden ve istikbalde de Türk milletine ebedi rehber olmak kudretini muhafaza etmesinden dolayı o tapılan ve –tapınmak onun beğenmediği ve beğenmeyeceği bir tabir olmakla beraber söyleyelim- hakikaten tapınılacak fıtratta olan Mustafa Kemal, kendi tesis, bu istihlâs ve inkılâp siyasetlerini kendisine düstur olarak tevdi ve emanet ettiği Halk Fırkası'nın reisi Gazi Mustafa Kemal'dir. Mutlak bir Mustafa Kemal yok, tek başına bir Mustafa Kemal vardır: Halk Fırkası Gaziyi değil, Gazi Halk Fırkası'nı halketti. Halk Fırkası'nı maziye tevdi ediniz: Gazi Mustafa Kemal vardır. Fakat ey darülfünun kürsüsünden ayak politikacılığına düşen müderris bey, sizin de, bizim de tapındığımız Gazinin benim fırkam dediği bir fırkadan kendisini böyle hayal yorgunlukları ve kelime oyunları ile ayırmak, ayrı göstermek için sarfettiğiniz bu beyhude gayrette samimi iseniz, olabilir, fakat bu bir muhakeme sıhhatine delâlet etmez; değilseniz. Kısaca diyelim ki bu kelime oyunlarının nereden kaynayıp

[545] *Yaın Gazetesi*, 12 Ekim 1930.

geldiğini, nerelere sürüklenip gideceğini bilenler bu memlekette bilmeyenlere daima hakimdir."[546]

Yunus Nadi 13 Ekim'deki "İkinci Fırka" başlıklı makalesinde CHF'den SCF'ye geçmiş olan Ahmet Ağaoğlu'na ve onun makalesine hitaben SCF'yi ve SCF'nin söylemlerini eleştirmiştir. Nadi, Ağaoğlu'nun hayatının bu son safhasında Reisicumhurun bitaraflığı üzerine ısrar ettiğini fakat beş altı sene önce yazdığı bir makalede şimdiki davasının tam zıddı bir davayı müdafa ettiğini söylemiştir. Bunun üzerine Ağaoğlu bir makale daha yazmış ve bu son makalesinde SCF ile CHF arasında hiç bir fark olmadığını isbata uğraşmış. Nadi Ahmet Beyi ilzam etmek için "madem ki iki fırka arasında hiç bir fark yokmuş o halde iki fırkaya ne lüzum var" yorumunu yapar. Cümlenin devamında Nadi, "eğer Ahmet Beyin son dediği doğru ise yeni bir fırka sözü ile efkar boş yere teşevvüş ve teşettüte sevk olunuyordu" der. Ona göre böyle bir hareket yalnız abes değil muzır da olabilirdi. Ahmet Bey yeni bir makale yazarak ikinci bir partiye lüzum olup olmadığı mevzuunu mütalaa ediyor, ve bunu böyle yapmak için Yunus Nadi'nin güya "ikinci bir fırka lüzumu yoktur" demiş olduğu davasına istinat ediyor. Nadi yazıdan sonra "ikinci bir fırkaya lüzum yoktur" demediğini, Ahmet Bey'in kendi çelişkisini örtmek için "iki fırka arasında fark yoktur" iddiasına karşı "madem ki öyledir ne için ikinci fırka" dediğini açıklar. Ona göre Ahmet Bey'in iddiası gibi iki fırka arasında hiç bir fark yoksa bunun birinden biri gereksiz olmak zorundadır. Yazının devamı şöyledir: "İkinci bir fırka esasatta ve usulde birincisinden behemehal farklı olmak lazımdır. Gariptir ki SCF müessisleri bu fırkanın istinat edeceği esasatı şimdiye kadar vazih surette tesbit edebilmiş ve gösterebilmiş değillerdir. Ve başları sıkılınca da bizim sizden hiç bir farkımız yok deyip işin işinden çıkmak istiyorlar. Bu vüzuhsuzluk siyasi bir fırka için yalnız ve yalnız şeamet menbaı olabilir. Ben nihayet arkadaşlarımızı ve vatandaşları böyle bir şeamet menbaı olacak bir teşebbüse karışmaktan tahzir etmiş olabilirim, o kadar. Yoksa prensipleri muayyen her teşekkülü hüsnü telakki ederek açık kalp ile tetkik ve münakaşaya her zaman hazır bulunduğumu herkesten evvel Ağaoğlu Ahmet Bey inkar edemez. SCF adı üstünde liberal siyaset mi takip edecek? Olsa olsa böyle olmalı. Halbuki fırkanın önde gelenleri bunu bile henüz havsalalarına sığdırmış değillerdir. Onların liberali liberte yani hürriyet olarak aldıkları çok geçmeden anlaşıldı. Bu fırkada prensip olarak vergiler ağırdır sözünden başka bir şey

[546] *Vakit*, 13 Ekim 1930.

görememiş olduğumuzu açık olarak işte bir daha tekrar ediyoruz. Vergiler ağırdır, cümlesi hiç bir fırkaya prensip olamaz. Bari ne kadar ağır olduğunu, ne kadar ve ne suretlerle tadi ve telafi olunmak lazım geleceğini söyleseler. Hayır bunu dahi söylemiyorlar, söyleyemiorlar. Vergiler ağırdır sözünün halk tabakaları arasında vergileri kaldıracağız şekline istihale etmesine ise hemen hemen hiç ses çıkartmıyorlar. Eğer ses çıkartacaklarsa taraftar kaybedeceklerinden korkuyorlar galiba. İşte bir siyasi teşekkül namına prensipsizliğin en muzır şekli budur. Görünüşe göre bu fırka prensiplerine taraftar değil, etrafına mümkün olduğu kadar fazla kalabalık toplamak hevesindedir."[547]

M. Agah 14 Ekim tarihli Cumhuriyet gazetesindeki "Bizde Siyasi Tekamül İşte Buna Derler" adlı makalesinde, Serbest Cumhuriyet Fırkası basınını ve Fethi Bey'in bu basın dışındaki gazetelere verdiği tepkiyi eleştirir. Muhalif gazetelerin CHF için yazmadıkları bir şey kalmadığına, başta Fethi Bey olmak üzere on iki milletvekilinin CHF'nin bir kaç ay evvelki en koyu mensubu olduklarını unuttuklarına değinir. Serbest Fırkanın doğruluğunu bilmemezlikten geldiklerini söyler. "Fethi Bey'in ve fırkasının efkrına müzahir olan gazetelerden birinin bir iki günlük yazılarının başlıklarına bakınız" der ve bunları açıklar: "CHF umumi katibine yuha!.. İstanbul Halk Fırkasının gizli kapaklı bir teşkilatı var. Vazifesi Serbest Fırkaya suikast hazırlamak, millet hakimiyeti mefkuresini boğup susturmaktan ibarettir... Efendiler artık kepazeliklere nihayet veriniz... Millet Halk Fırkasının zulüm ve fecaatinden o kadar bıkmış ve o kadar yılmış ki... Para ile tutulmuş çapulcular milletin vicdanına tasallut ediyorlar... H. Fırkasının bütün fesat ve kanunsuzlukları... İntihap değil adamakıllı bir kepazelik!.. H. Fırkasının gizli teşkilat çapulcuları meyhanelerde nara attılar... H. Fırkasının para ile tutulmuş baldırı çıplakları... Ne dolaplar çeviriyorlar, intihap rezaletleri, intihap mı, rezalet mi?..". " Fethi Bey, Halk Fırkasına mensup bir gazetenin bazı suallerine ve yazılarına yukarıya ancak yazılarının bir kaç serlevhasını naklettiğimiz gazetede cevap verirken hükûmet gazetelerine de 'Efendiler, daha makbul, daha meşru cidal vasıtaları kullanınız. Yoksa itiraf ediniz ki mağlup vaziyettesiniz' diyor ve beyanatının bir yerine de 'Sıkılmak lazımdır!' cümlesini ilave ediyor. Bizde siyasi tekamül işte buna derler."[548]

[547] *Cumhuriyet*, 13 Ekim 1930.
[548] *Cumhuriyet*, 14 Ekim 1930.

Arif Oruç, 16 Ekim tarihli "Millet Büyük Adamı Bekliyor!" başlıklı yazısınd: "Bu karışık işleri, sefaleti ve işsizliği ancak o düzeltebilir. O, giderebilir. Millitein temayülü, necat ümidi ondadır. Bu büyük gaye tahakkuk ettiği ande, gene milletin muhabbetine lâyık olan Fevzi Paşa Hz.i Riyaseti-cümhur vazifesine seçilmek icabeder. Mustafa Kemal Hz.i temiz ve kudretli arkadaşlarla demirden ellerini şu zavallı millete uzatmalı, onu düşürülmüş olduğu bataklıktan çekip çıkarmalıdırlar!" demiştir.

Arif Oruç yazısında "İsmet Paşa'nın maalesef milli iktisat, milli umran ve nihayet milli sanayii beklenen inkişafa ulaştıracak kudret ve tesiri gösteremediğini" yazar. Ona göre milletin son heyecanlı belediye seçimlerine dört elle sarılmasının sebepleri bunlardır. Arif Oruç, "İsmet Paşa çekilseler bile, yerlerine gelecek zevat, memleketi bugünkü elim şartlar içinde bunalmış kalmış olan vaziyetten kurtarmaya muvaffak olabilecekler midir" diye sorar. Ona göre milletle beraber, ana vatan kendisini kurtaracak, refaha, biraz geniş nefes almaya kavuşturacak, demirden el ve sarsılıp yılmaz bir iradenin, iradeyi ele almasına muhtaç bulunuyordu. Arif Oruç'a göre bu kişi Gazi Mustafa Kemal Paşa'dır. Oruç, geçen günlerde *Akşam* gazetesinde ilk defa "bazı cümleleri layıkı veçhile zaptedilmemiş" bir beyanattan söz eder. Bilahare, "Mustafa Kemal Hz inin tasrih eyledikleri şekilde tavzihi neticesinde, vatandaşlar hararetli iştiyaklara düşmüşlerdi". Oruç'un tabiriyle "büyük yaradılışlı adam" özetle şunları söylemiştir: "İcabederse ve millet temayül gösterirse, ben Reisi cümhurluğu bırakarak, Baş vekillik vazifesini deruhte etmeye kemali tevazu ve minnetle müheyyayım!". Oruç'a göre Mustafa Kemal Paşa'nın Reisicumhurluğu Fevzi Paşa'ya devredip başbakan olması tüm sorunların çözümü olacaktır.[549]

Ahmet Ağaoğlu 18 Ekim tarihli "S. Fırkaya Meş'um Diyorlar, Şeamet Nerededir?" başlıklı makalesinde şunları yazar:

"Anlaşılıyor, ki dostumuz Yunus Nadi Beyi istemiyerek gücendirmişim! teessüf ederim. Fakat kabahat bende midir? Miri mumaileyh beni yakalamak için benim eski bir makalemi araştırıp bulmuş ve gazetesine büyük bîr serlevha ile geçirerek bugünkü fikirlerimle altı sene evvelki fikirlerim arasında mübayenet olduğunu kaydetmişti.

[549] *Yarın*, 16 Ekim 1930.

Bu mübayenetin olmadığını verdiğim izahatla ispat ettim. Israr etmek imkânı kalmadığından Yunus Nadi Bey bu kere de başka bir yola saptı; 'Ne için bizden ayrıldın? Maksat kontrol yapmak ve hürriyetleri temin etmek ise bunu biz tek fırka ile de temin edebilirdik. Memleketi teşevvüşe sürüklemekte faide var mıdır?' diye sordu.

Verdiğim ikinci cevapta tek fırka ile kontrolün ve hürriyetlerin temini imkânı olmadığını gerek kendi hayatımızdan ve gerek başka medeni milletlerin hayatlarından aldığım misaller ile ispat ettim. Teşevvüş dediği şey ise mahza canlılık eseri olduğunu da izah eyledim.

Bu makalemi hatırlayanlar makalenin ne kadar dostane ve hayırhane bir lisanla yazılmış olduğunu takdir ederler. Buna rağmen dostumuz kızmış ve artık arkadaşlık şerefini bile bizden esirgiyerek: 'Dünkü arkadaşım' diye makalesine nihayet vermiştir. Ne yapayım? Ben de taliime razı olarak böyle bir şereften mahrumiyete tahammül ederim. Fakat Yunus Nadi B. yalnız kızmakla kalmamıştır. Ayni zamanda da benim mensup olduğum fırkayı prensipsizlikle itham ederek fırkanın meş'um olduğu hükmünü de ilâve eylemiştir. Prensipsizlik ithamına bayıldım. Miri mumaileyhin ağzından fırlayan bu kelime bilseniz beni ne kadar güldürdü! Hele onunla ayni safta çalışan ve hürriyetin yalnız İran şahının bağında yetişen keskin kokulu bir çiçek olduğundan bihaber bulunan bir arkadaşı da 'Hürriyet ne menedir' narasını fırlattıktan sonra; 'Bize faşizm lâzımdır' gibi yüksek ve mukaddes prensip çıkarması önünde diz çökmemek kabil midir?

Aman efendiler, kaya gibi sert, ateş gibi kuru ve yakıcı bu gibi prensipler arasında o derece boğulmuş ve bunalmıştık ki cidden biraz da prensipsizlik içinde teneffüs etmek ve hava almak ihtiyacı, yalnız ruhan değil cismen bile bir hayat meselesi olmuştu.

Düşününüz! Bu kaya gibi prensiplere çarparak ağzımızı bile açamıyorduk! Bu, ateş gibi yakan prensiplere karşı mütefekkir ve mütehassis kudretler niçin bayılıp kalmıştı. Açık ve geniş meydan üzerinde at oynatan, cirit atan, sağa sola, yukarıya aşağıya saldıran bu sert prensipler önünde hepimiz mütenayyir, hayran ve seyran idik! Etraftan bizi seyredenler, bize hayret ediyorlardı.

Bu ne kadar prensip ve prensiplere ne kadar hürmet, sadakat ve merbutiyet!! Hülâsa prensipler bütün hayatımızı, maddi ve manevi hayatımızı, bir ağ gibi sarmıştı ve bu sert ağın içinde gerginleşmiş olan vücudumuz biraz da prensipsizlik istiyordu.

Benim mensup olduğum fırkanın kabahati işte mübrem bir ihtiyaç halinde duyulan bu prensipsizliği getirmiş olmasıdır. Anlaşılıyor ki Yunus Nadi Bey bundan memnun değildir.

Gerginliğin devamını arzu ediyor, ne yapalım! Bu da bir içtihattır, ona da hürmet ederiz. Fakat ne yapalım ki kendisinden daha hassas olan diğer makamlar bu gerginliğin izalesi lüzumunu takdir buyurmuşlar ve prensipsizliğin verdiği hava ve teneffüsü lâzım görmüşlerdi!

Şeamete gelince: Biliyorsunuz ki şeamet meselesi de tuhaf bir mevzudur. Bazıları için şeamet addedilen şey diğerleri için ayni saadettir. Meselâ bazıları muharremülharam ayını mübarek ve rebiülevveli meşum bulurlar! Halbuki diğerleri de bunun tamamen aksini düşünürler!

Kontrol şeamet imiş! Serbest düşünmek ve serbest söylemek şeamet imiş! Olabilir! O da gene zevke göre! Meselâ prensipler ağı içinde boğulmayı tercih edenler için hakikaten kontrol serbest düşünce ve serbest kelâm şeamet olabilir! Fakat biraz temiz hava, biraz serbest teneffüs etmek arzusunda bulunan prensipsizler için de bu bir saadet addedilebilir!

Yunus Nadi Bey temiz hava ve serbest teneffüs isteyen bizim fırkayı meşum addetmekte hürdür ve belki de haklıdır!

Fakat buna mukabil kendilerinin prensipler ağı içinde boğulmayı tercih eden vaziyetini meşum addetmek müsadesini lütfen bizden esirgemesinler! Bu kadarcık lûtfü benden deriğ etmezsiniz, ey benim evvelki günkü arkadaşım. Değil mi?"[550]

M. Zekeriya seçimlerin sonunda yazdığı "Halk Fırkasının Hataları" adlı makalesinde, Halk Fırkası'nın günümüzde dahi kabul görülebilecek hatalarını tesbit etmiştir:

"Halk Fırkası geçen altı sene zarfında mühim hatalar yaptı. Bu hatalar onun tarihi rolünü unutturacak kadar büyüktü. Fakat fırka bu hataların çoğunu, geçende Ankara'da akdettiği umumi içtimalarda müzakere ve tetkik etti. Bir kısmını kabul etti ve bunların tashihine karar verdi.

[550] *Son Posta*, 18 Ekim 1930.

Binaenaleyh bu hatalar üzerinde durmayı faydalı bulmuyorum. Fakat Serbest Fırkanın teşekkülünden beri yaptığı bir takım hatalar vardır ki bugün yalnız bunları tesbit ile iktifa etmek istiyorum.

1 - Halk Fırkası, istinat etmek mecburiyetinde bulunduğu halktan uzaklaştığını halâ anlamadı ve anlamak istemedi. Fethi Beye İzmir'de yapılan nümayiş, Halk Fırkasını alt üst etmişti. Onlar Fethi Beyin orada fena karşılanacağını, hatta hakaret göreceğini tahmin ediyorlardı. Hatta Fethi Beye İzmir'e gitmemeyi tavsiye etmişlerdi. Fethi Bey gitmekte ısrar edince halkın, aleyhte nümayiş yapmamasını temin için tertibat alınmak üzere İzmir'e emir verilmişti. Serbets Fırka'nın teşekkülüne müsaade edildiği zaman da bu kanaat vardı. Halbuki hadisat tamamen aksini ispat etti. Halk Fırkası o kadar halktan uzaklaşmış, halkı o derece tanıyamaz bir hale gelmişti.

2 - Halk Fırkası murakabesiz yani tenkitsiz idareye alıştığı için halkın heyecan ve tezahüratına hürmet etmesini bilmedi. Bu hürmetsizlik psikolojik bir hata idi. İzmir'de nümayişleri cebrile bastırmaya kalkmak, mukabil nümayiş tertibine tevessül etmek halkı iğzap etti. Bu sebeple halk, fırkadan biraz daha soğudu ve biraz daha uzaklaştı.

3 - İntihap esnasında Halk Fırkası aynı hatayı tekrar etti. İntihap halkın en mukaddes hakkıdır. Halk Fırkası altı senedir bulunduğu imtiyazlı mevkii terketmeye mecbur kalmak endişesile halkın bu hkkını serbestçe istimal etmesine müsade etmedi. Halk Fırkasının kazanması şartile her türlü kanunsuzluğa, her türlü yolsuzluğa göz yumuldu. Hatta bazı yerlerde halka hakaret edildi. Takip, tevkif gibi vasıtalara müracaat olundu. Bu tarzda hareket te psikolojik bir hata idi. Halkın arzu ve heyecanının önüne geçmek, onda elbette muhabbet ve teveccüh uyandıramazdı.

4 - Halk Fırkası Serbest Fırkanın tşekkülüne müsaade etti. Bu müsaade kendi ihtiyarile olmadı. Hadisat onu buna mecbur etti. Fakat teşekkülünü memnuniyetle karşıladığı Serbest Fırkanın serbestçe çalışmasına imkân bırakmadı. Önüne kanuni, gayri kanuni birçok haileler yığdı. Serbest Fırka daha başlangıçta çalışamayacak bir hale getirildi. Bu suretle halkın arzusunu serbestçe ifadeye imkân bırakılmadı.

5 - Fırka, azalarından bazılarının, Cümhuriyet prensiplerini kendi şahsi menfaatlerine alet eden ve etmek isteyenlere müsamaha etti. Bunlar fırkanın mevki ve nüfuzunu kendileri için basamak yapmış olanlardır. Bu suretle fırkanın içinde

halka yüksekten bakan imtiyazlı bir sınıf teessüs etmiştir. Bu sınıf Halk Fırkası için bir zaaf eseri olmakta devam etmektedir.

İşte, intihabatta kazanmış olmasına rağmen, Halk Fırkasının kuvvetlenememesini, halkın içinde eski muhabbeti temin edememesini intaç eden sebepler bunlardır. Halk Fırkası her şeyden evvel halka ve halkın muhabbetine istinat lâzımgeldiğini anlamadıkça, ve bunu temin edecek surette hareket etmedikçe bugünkü zayıf vaziyetinden kurtulamayacaktır."[551]

[551] *Son Posta*, 21 Ekim 1930.

4. SONUÇ

Ekim ayında yapılan 1930 Belediye Seçimleri, Türkiye Cumhuriyeti'nde yapılan ilk çok partili seçimdir. Bu seçimler, Kurtuluş Savaşı'nda ortaya çıkan Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti'nin devamı olan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın mutlak iktidarının savaş sonrası yaşadığı en büyük sınavdır. Bu demokrasi sınavı sonunda kaybeden Türk demokrasisi olmuş ve Demokrat Parti'nin kuruluşuna kadar Türkiye'de "Tek-Parti Dönemi" tekrar başlamıştır.

1930 Belediye Seçimleri denildiğinde ilk akla gelen Serbest Cumhuriyet Fırkası'dır. Atatürk'ün isteğiyle kurulan Serbest Fırka, ülkedeki muhalefeti etrafında toplamış ve kısa sürede yerel seçimlere girebilecek kadar çok insanın sempatisini kazanmıştır. Serbest Fırka'nın kurulmasının nedenleri ne kadar tartışmaya açık olursa olsun, Türkiye'de çok partili siyasal düzenin gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.[552] Kurulduğu andan itibaren Türk basını partiye büyük ilgi göstermiş ve kısa bir sürede muhalefet yanlısı basın oluşmaya başlamıştır.

Atatürk'ün isteğiyle Cumhuriyet Halk Fırkası içinden kurulan Serbest Fırka'nın etrafında toplanan halk kitlesi, basında yer aldığı şekliyle genelde ekonomik sıkıntı çekenler ve tek parti sistemine karşı olanlardan ibaretti. Bu toplulukta samimi olanlar olduğu kadar, devrimlere karşı olanlar da vardı. Terakkiperver Fırkası'ndan miras kalan bu irtica tehlikesi, Halk Fırkası'nın kullandığı bir silaha dönüşmüş ve bu silah seçim süreci boyunca Serbest Fırka'ya karşı kullanılmıştır. Halk Fırkası, azınlıkları da aday gösteren Serbest Fırka'ya karşı dağıttığı beyannamelerde "Daha on sene evvel yurdunda seni zehirlemek için her türlü meraneti yapan, namusuna, şerefine her zaman taaruz edenleri iş başına getirmek isteyen bir fırkaya nasıl rey verirsin" [553] demekten de çekinmemiştir. İttihat ve Terakki döneminden kalan "iktidarı elinde tutmak için herşeyi göze alma ve her davranışı yapma" geleneği, 1930 seçimlerinde de devam etmiş ve iktidar partisi devletin bütün gücünü kullanarak seçimlere girmiştir. Polisi, jandarmayı, belediye işçilerini, muhtarları, kaymakaları ve valileri

[552] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Koçak, a.g.e.
[553] "İzmir'de Bir Beyanname Neşredildi", *Cumhuriyet*, 9 Ekim 1930.

kullanmaktan çekinmeyen Halk Fırkası, bir belediye seçimi dahi olsa iktidarı elinde tutmak için her gayreti göstermiştir. Bu haksız rekabete Serbest Fırka karşılık vermeye çalışmışsa da pek başarılı olamamıştır.

1930 seçimlerinde seçim yasakları seçim esnasında konmaya başlanmıştır. Örneğin "Sandık başlarında nutuk söylemek", seçim başladıktan iki gün sonra yasaklanmak zorunda kalınmıştır. Seçimlerde oy kullanan halk oyunu açıkta vermiş ve bu nedenle müdahalelere maruz kalmıştır. İki taraf da seçim otobüsleriyle insanları seçim alanlarına götürmüşlerdir. Seçim sırasında sandık başlarında yaşanan olaylar ve baskılardan çekinen halk, yer yer oy kullanma hakkından vazgeçmiştir. Bu sebepten birçok yerde bir hafta içinde bitmesi gereken seçimler, yeterli oy sayısına ulaşılamadığı için bir hafta ertelenmişitr. Seçimlerin en dikkat çekici özelliği İstanbul'da 250.746 kişinin seçimlere katılmayışıdır.[554]

Fakat herşeye rağmen Serbest Fırka'nın kazandığı yerler de vardr. Seçime katılan 502 mahalden yaklaşık otuzunda Serbest Fırka zafere ulaşmıştır. En büyük zafer, valinin gerçek bir serbest seçime izin verdiği Samsun'dan gelmiştir. Samsun'da Halk Fırkası'nın 416 oyuna karşı, Serbest Fırka 3.312 oy almıştır. Bu seçimde 472 oy da geçersiz sayılmıştır. Serbest Fırka'nın kazandığı diğer önemli yerler ise şöyledir: Bergama, Merzifon, Menemen ve Silifke'dir. Bundan başka Serbest Fırka Armutlu (Bursa), Bademiye (İzmir), Biga (Çanakkale), Bozdoğan (İzmir)[555], Buca (İzmir), Burgaz (İstanbul), Dikili (İzmir), Gördes (Çine), Karapınar (Aydın), Keşan (Tekirdağ), Kınık (Menemen), Kuşadası (İzmir)[556], Ladik (Samsun), Maltepe (İstanbul), Merzifon (Amasya), Samsun, Söke, Umurlu, Germencik, Yeni Pazar (Aydın), Şereflihisar, Şirince, Urla (İzmir), Üsküp, Vize, Pınarhisar (Kırklareli).

250.746 kişinin seçimlere katılmadığı İstanbul'da Halk Fırkası toplamda 35.934, Serbest Fırka ise 12.813 oy almıştır.[557] İzmir'de ise Halk Fırkası 14.624 oy alırken,

[554] *Vakit*, Ekim 1930 Bkz. EK-93,94.
[555] Bugün Aydın'a bağlı.
[556] Bugün Aydın'a bağlı
[557] "İstanbul'da belediye intihabında reye iştirak edenlerin miktarı 49,204 kişidir. CHF 12,313 muhalif reye karşı 35,934 rey almıştır. Bunların kaza üzerine nisbeti şudur: Fatih kazasında reye iştirak eden 12,787 den 2.720 SCF, 9,764 CHF. Beykoz kazasında reye iştirak eden 4,514 ten 1.040 SCF, 2,900 CHF. Beyoğlu kazasında reye iştirak eden 8,735 ten 2,374 SCF, 6,268 CHF. Üsküdar kazasında reye iştirak eden 4,879 dan 1,491 SCF, 3,387 CHF. Sarıyer kazasında reye iştirak eden 2.889 dan 1,276 SCF, 1,597 CHF. Eminönü kazasından reye iştirak eden 6,014 ten 923 SCF, 5,010 CHF. Adalar kazasında reye iştirak eden 1,922 den 16 SCF, 1,906 CHF. Bakırköy kazasında reye iştirak eden 3,141 den 1,080 SCF, 2,061 CHF. Kadıköy kazasında reye iştirak eden 4,466 dan 1,503 SCF, 2,956 CHF kazanmıştır", "Reylerin Nisbeti", *Cumhuriyet*, 20 Ekim 1930.

Serbest Fırka 9.960 oy almıştır. İzmir'de Fethi Bey'i dinleyen 50.000 kişiden sadece 9.960 oy çıkması ise şaşırtıcı bulunmuştur.

Seçim süreci şunu göstermiştir ki Halk Fırkası, eskiden Osmanlı sarayına yakın olanlar gibi, sadece iktidara yakın olanların mutlu olabildiği, tek parti yönetimi olmasından kaynaklanan muhalefet eksikliğinin vermiş olduğu rehavetle halkın büyük bir kesiminin çıkarlarını unutan bir parti haline gelmiştir. Parti, Cumhuriyet prensiplerini kendi şahsi menfaatlerine alet eden ve etmek isteyen bazı âzâlarına müsamaha göstermiştir. Bunlar partinin mevki ve nüfuzunu kendileri için basamak yapmış olanlardır. Bu nedenle partinin içinde halka yüksekten bakan imtiyazlı bir sınıf oluşmuştur.

Halk Fırkası, halktan uzaklaştığını anlayamamış ve anlamak istememiştir. Fethi Bey'e İzmir'de yapılan gösteriler, Halk Fırkasını alt üst etmiştir. Onlar Fethi Bey'in kötü bir şekilde karşılanacağını, hatta hakaret göreceğini tahmin ediyorlardı. Bu nedenle Fethi Bey'e İzmir'e gitmemesini tavsiye etmişlerdi. Fethi Bey gitmekte ısrar edince, "halkın aleyhte gösteri yapmamasını temin için tertibat alınmak üzere" İzmir'e emir verilmişti. Serbest Fırka'nın kurulmasına izin verildiği zaman da bu görüş vardır. Halbuki olaylar tamamen aksini göstermiştir. Halk Fırkası o kadar halktan uzaklaşmış, halkı o derece tanıyamaz bir hale gelmişti.

Halk Fırkası Serbest Fırkanın kurulmasına izin vermiştir. Bu izni kendi isteğiyle değil, mecbur olduğu için vermek zorunda kalmıştır. Fakat oluşumunu memnuniyetle karşıladığı Serbest Fırka'nın serbestçe çalışmasına imkân bırakmamış, önüne kanuni, gayri kanuni birçok engeller yığmıştır. Böylelikle Serbest Fırka daha başlangıçta çalışamayacak bir hale getirilmiştir. Bu şekilde halkın arzusunu serbestçe ifadeye imkân bırakılmamıştır.[558]

Halk Fırkası'nın, seçimlerde kazanmış olmasına rağmen, kuvvetlenememesi, halkın içindeki eski ilgi ve sevgiyi temin edememesindendir. Halk Fırkası ve bugün dahi bütün siyasi partiler her şeyden önce halka ve halkın ilgi ve ihtiyaçlarına dayanmak gerektiğini anlamadıkça ve bunu temin edecek bir şekilde hareket etmedikçe başarılı olamayacaklardır. Seçim sürecinde basın aracılığıyla görüldüğü gibi, halkın içinde muhalefeti etrafında toplayan Serbest Fırka'yı "Atatürk'ün fırkası" olarak bağrına basan birçok kişi vardır. Bu kişilere halk fırkası bunca devrimden sonra taraf

[558] *Son Posta*, 21 Ekim 1930.

değiştirdikleri için hain gözüyle bakmıştır. Fakat halkın bildiği bir şey vardır ki yapılan bütün devrimler Halk Fırkası'nın değil Atatürk'ün gerçekleştirmiş olduğu devrimlerdir. 1930 seçimlerinde de halk, Serbest Fırka'nın kuruluşuyla Atatürk devrimlerinin bir devamı niteliği taşıyan çok partili seçimlerde özgürce oyunu kullanmak istemişitr.

Fakat şunu da göz önünde bulundurmak gerekir ki yeni kurulan Cumhuriyet'in ihtiyaçları çoktur ve demiryolu gibi uzun vadeli yatırımların gerekliliği doğal olarak ekonomik sıkıntıları da beraberinde getirmektedir. Dünya buhranının da getirdiği ekonomik sorunların ortasında yapılan bir seçimin sorunsuz olabileceğini düşünmek gerçekçi değildir.

1930 yılında yapılan Belediye seçimleri Türk demokrasi tarihinin en önemli olaylarından biridir. Serbest Fırka oluşumu, merkez-çevre ikileminin ortadan kalkması için kaçırılan tarihi bir fırsattı.[559] Fakat ilklerin seçimi olan 1930 seçimleri bize, tek dereceli seçim şekli, kadınların seçme ve seçilme özgürlüğü gibi önemli miraslar bırakmıştır. Bunun yanında bu seçimlerde ilk yolsuzlukları, kanunsuzlukları ve haksızlıkları da görmekteyiz. Fakat bu seçimin belki de bize bıraktığı en büyük miras, ne kadar görmezden gelinirse gelinsin, muhalefetin sesinin susturulamayacağı, halktan uzaklaştıkça iktidarın daha önce yaptıklarının önemi olmadığı, demokrasilerde asıl önemli olanın önce "bugün" olduğudur.

[559] Cem Emrence, *99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, s.200

KAYNAKLAR

Aydemir, Şevket Süreyya. *Tek Adam*, 3. Cilt, İstanbul: Remzi Kitapevi, 5. Baskı, 1975.

Balkaya, İhsan Sabri. *Serbest Cumhuriyet Fırkası Arşiv Belgelerine Göre 1930 Belediye Seçimleri*, Erzurum, Güneş Vakfı Yayınları, 2006.

Başar, Ahmed Hamdi. *Atatürk'le Üç Ay ve 1930'dan Sonra Türkiye.* Ankara: Ankara İktisadi ve İdari Bilimler Akademisi Yayınları, 1981.

Başar, Ahmed Hamdi. *Yaşadığımız Devrin İçyüzü.* Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1960.

Emrence, Cem. *99 Günlük Muhalefet Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Goloğlu, Mahmut. *Devrimler ve Tepkileri (1924-1930)*, Ankara: Başnur Matbaası, 1972.

İnönü, İsmet. *İsmet İnönünün Hatıraları Cumhuriyetin İlk Yılları II (1923-1938)*, İstanbul: Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, 1998.

Keyder, Çağlar. *Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye*, 1923-1929, Ankara: Yurt Yayınevi, 1982.

Koçak, Cemil. *Belgelerle İktidar ve Serbest Cumhuriyet Fırkası*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.

Küçük, Yalçın. *Türkiye Üzerine Tezler, C. 3 (1908-1998)*, Ankara: Tekin Yayınevi, 1986.

Okyar, Fethi. *Üç Devirde Bir Adam*, İstanbul: Tercüman Tarih Yayınları, 1980.

Soyak, Hasan Rıza. *Atatürk'ten Hatıralar.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2005.

Toprak, Metin. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi.* Ankara: Kara Harp Okulu Yayınları, 1999.

Tunçay, Mete. *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Ankara: Yurt Yayınları, 1981.

Us, Asım. *1930-1950 Hatıra Notları*, İstanbul: Vakit Matbaası, 1966.

Yaşa, Memduh. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi 1923-1978*, İstanbul: Akbank Kültür Yayınları, 1980.

Yetkin, Çetin. *Atatürk'ün Vatana İhanetle Suçlandığı Serbest Cumhuriyet Partisi Olayı*, İstanbul: Otopsi Yayınları, 2004.

Yükseliman, *Nihan. Türk Basınında Parti Devlet Bütünleşmesi*, İstanbul: Gelenek Yayınları, 2002.

Makaleler:

Kocatürk, Utkan. "Prof. Dr. Afet İnan'la Bir Konuşma", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* Cilt I, N. 3, Temmuz 1985.

Yetim, Ahmet. "İzmir İktisat Kongresi'nin 85. Ylında Türkiye Ekonomisinin Geldiği Nokta", *AR&GE Bülten* (Ekonomi) Şubat 2008.

Tezler:

Çolak, Hikmet. "1930 Belediye Seçimleri", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Özen, Hava. "Türk Basınında Serbest Cumhuriyet Fırkası", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1988.

Süreli Yayınlar:

Cumhuriyet Gazetesi

Hakimiyet-i Milliye Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Son Posta Gazetesi

Vakit Gazetesi

Yarın Gazetesi

EKLER

EK-1

3.7 Okuma yazma bilen nüfus, 1935 - 2000 — TÜRKİYE

Literate population, 1935 - 2000

[6 ve daha yukarı yaştaki nüfus - Population 6 years of age and over]

Sayım yılı Census year	Toplam Total	Okuma yazma bilmeyen Illiterate	Okuma yazma bilen Literate	Bilinmeyen Unknown	Okuma yazma bilmeyen oranı Proportion of illiterate (4)	Okuma yazma bilen oranı Proportion of literate (4)
Toplam-Total						
1935	**12 862 754**	**10 387 105**	**2 475 649**	**-**	**80,75**	**19,25**
1940(1)	**14 900 126**	**11 242 759**	**3 657 367**	**-**	**75,45**	**24,55**
1945(2)	**15 166 911**	**10 583 606**	**4 583 305**	**-**	**69,78**	**30,22**
1950(3)	**17 856 865**	**11 997 046**	**5 779 915**	**79 904**	**67,49**	**32,51**
1955	**19 366 996**	**11 392 958**	**7 915 238**	**58 800**	**59,01**	**40,99**
1960	**22 542 016**	**13 625 086**	**8 901 006**	**15 924**	**60,49**	**39,51**
1965	**25 664 797**	**13 138 956**	**12 505 021**	**20 820**	**51,24**	**48,76**
1970	**29 273 361**	**12 817 836**	**16 455 525**	**-**	**43,79**	**56,21**
1975	**33 530 605**	**12 144 188**	**21 331 366**	**55 051**	**36,28**	**63,72**
1980	**37 523 623**	**12 197 323**	**25 311 211**	**15 089**	**32,52**	**67,48**
1985	**43 112 337**	**9 703 662**	**33 321 762**	**86 913**	**22,55**	**77,45**
1990	**49 163 110**	**9 587 981**	**39 555 483**	**19 646**	**19,51**	**80,49**
2000	**59 859 243**	**7 589 657**	**52 259 381**	**10 205**	**12,68**	**87,32**
Erkek-Male						
1935	**6 213 276**	4 389 967	1 823 309	-	70,65	29,35
1940(1)	**7 440 395**	4 746 963	2 693 432	-	63,80	36,20
1945(2)	**7 565 317**	4 261 810	3 303 507	-	56,33	43,67
1950(3)	**8 944 072**	4 853 038	4 055 225	35 809	54,48	45,52
1955	**9 819 568**	4 314 429	5 478 766	26 373	44,06	55,94
1960	**11 491 184**	5 324 368	6 157 842	8 974	46,37	53,63
1965	**13 073 518**	4 688 565	8 372 080	12 873	35,90	64,10
1970	**14 798 036**	4 393 495	10 404 541	-	29,69	70,31
1975	**17 256 413**	4 096 110	13 118 658	41 645	23,79	76,21
1980	**18 999 101**	3 802 455	15 188 078	8 568	20,02	79,98
1985	**21 800 854**	2 932 964	18 824 697	43 193	13,48	86,52
1990	**24 856 528**	2 779 172	22 066 860	10 496	11,19	88,81
2000	**30 245 445**	1 857 132	28 384 266	4 047	6,14	93,86
Kadın-Female						
1935	**6 649 478**	5 997 138	652 340	-	90,19	9,81
1940(1)	**7 459 731**	6 495 796	963 935	-	87,08	12,92
1945(2)	**7 601 594**	6 321 796	1 279 798	-	83,16	16,84
1950(3)	**8 912 793**	7 144 008	1 724 690	44 095	80,55	19,45
1955	**9 547 428**	7 078 529	2 436 472	32 427	74,39	25,61
1960	**11 050 832**	8 300 718	2 743 164	6 950	75,16	24,84
1965	**12 591 279**	8 450 391	4 132 941	7 947	67,16	32,84
1970	**14 475 325**	8 424 341	6 050 984	-	58,20	41,80
1975	**16 274 192**	8 048 078	8 212 708	13 406	49,49	50,51
1980	**18 524 522**	8 394 868	10 123 133	6 521	45,33	54,67
1985	**21 311 483**	6 770 698	14 497 065	43 720	31,84	68,16
1990	**24 306 582**	6 808 809	17 488 623	9 150	28,02	71,98
2000	**29 613 798**	5 732 525	23 875 115	6 158	19,36	80,64

(1) 1940 yılı verileri 1945 ve 1950 yılı verilerinden tahmin edilmiştir.
Data for 1940 has been estimated by using data for 1945 and 1950.

(2) 7 ve daha yukarı yaştaki nüfus.
Population 7 years of age and over.

(3) 5 ve daha yukarı yaştaki nüfus.
Population 5 years of age and over.

(4) Oranlar hesaplanırken bilinmeyen kapsanmamıştır.
Proportions are calculated with excluding unknown.

Kaynak: DİE, Nüfus İstatistikleri, 2000
Sorce: SIS, Population Statistics, 2000

EK-2: Vakit, 25 Mart 1930

Kadınlar belediye azası olunca neler yapacaklar?

Her ev kendi sokağının temizliğinden mes'ul tutulacak

Hamamlar haftada bir bedava işliyecekler

Gayrı sıhhî evler yıktırılacak, sokaklar temizlenecek, ebeler çoğalacak

Kadınları belediye azası olmalıdırlar, olacaklar, oluyorlar derken iş nihayet kat'iyet kesbetti, emir vaki halini aldı. Binaenaleyh vaktile hayli meşğul olunan, eşelenen bir mevzu bugün tekrar tazelenirse çok yerinde bir iş olur. Umumi alâka ve merak tatmin edilir.

Belediyeci kadınlar neler yapacaklar?

Kadın birliğinin bu hususta neşrettiği bir risaleyi beraberce tetkik edelim!

Yıkılacak evler

Her yerde yapılar çoğalıyor, apartımanlar yükseliyor, bununla beraber bir bina buhranı mevcuttur. Çünkü bu yeni yapıların kiraları çok yüksektir. Belediyeci kadının vazifesi belediye bütçesinin tahammülü nisbetinde sıhhî, ucuz ve taksitle ödenmesi mümkün ev er yaptırmağa gayret etmektir.

Eski binalara gelince, yine bütçe nisbetinde, iskâna kabil olmıyanları gayri sıhhî ve tehlikeli o malarına binaen ortadan kaldırılmağa gayret edilecektir.

Süre de bahsedilecek

Kadınlar belediyeci olduktan sonra, çocuklarımızın hayatını göz önünde tutarak, sütlerimizin temizliği ve kuvveti için son derece çalışacaklardır.

Ebeler

Belediyeci kadın memleketimizdeki hasta bakıcıların ve ebelerin adedini artırmak ve fenni malûmatlarını inkişaf ettirmek için gayret sarfederek aynı zamanda memleket hastanelerinden mahdut yatakların da bir kaç yatağın fakirlere meccanen verilmesi için teşebbüste bulunacaktır.

Alkol, sarı hastalıklar memleketimizde tahribat yapmıştır. Bunun için, belediyeci kadın, Maarif Vekâletinin müsaade ve muavenetini talep ederek umuma mahsus sıhhat dersleri verdirecektir.

Sokaklar ve hamamlar

Sokaklarımızın temizliği belediyeci kadının en çok güreteceği şeydir. Her ev sokağının temizliğinden mes'ul tutulacaktır.

Hamamların haftada bir gün meccanen açık bulunması temin edilecektir.

Çocuklar için

Belediyeci kadın çocuklarımızın mektep haricindeki hayatlarile alâkadar olacaktır. Sinemalar kontrol edilecek, bar ve kahve gibi yerlere çocukların girmesi men olunacaktır. Genç kızlar barlarda, gazinolarda, kahvelerde çalıştırılmıyacaklardır.

Kız mektepleri

Kız mekteplerinin kadın müdürler tarafından idare edilmesi temin olunacaktır.

Kadınlarımız diyorlar ki

Nüzhet Hâmit hanım diyor ki

«— Belediye azası olmadan, Emanetin bütçesini tetkik etmeden bir şey söyleneme.z. Meselâ ben sokakların boruk ve kirli halinden cidden müştekiyim. Bunun sebebi ne? Emanetin parası mı yok.. Eğer parası yokza niçin boyuna yeni yol yapmak için istimlâkler yapılıyor. Bana kalırsa, kadınlar belediye azası olunca sokak arın hem de yalnız büyük caddelerin değil diğer ikinci üçüncü derecedeki sokakların da, tamirini, temizlettirilmesini, hatta yıkanmasını temin etmelidirler.»

Evvelâ yollar

Lâmia Refik Hanım şunları söyliyor:

" — Ben de yolların ihmalden şikâyetçiyim. Kanalizasyon lâğımları açılır, fakat çukur kapatılırken yamrı yumru bırakılır, niçin?.. Sonra sokaklardan çöpler kaldırılmıyor. İşittiğime göre, nezafet amelesi, temizlik işlerinde değil, tamirat işlerinde kullanılıyormuş, ne garip değil mi?..

Her şey bozuk

Naile Tevfik Salim Hanımda şu fikirde:

"— Şehrin her tarafı acınak halde.. Yollar bozuk, seyrüsefer işleri bozuk, tenvirat işleri bozuk.. Meselâ Sirkeciden sonraki şehir istasyonlarında hâlâ petrol lâmbası yakılıyor. Emanet niçin şirkete müracaat ederek istasyonlara elektrik getirtmiyor.„

Olmalı mı, olmamalı mı?

Fitnet Mümtaz Hanım ise kadınların belediye azadığına büs bütün aleyhtar, diyor ki:

"— Adam akıllı bir anne olmak, göyle böyle bir aza olmaktan çok iyidir. Bir annenin aza lıkla uğraşmıya vakti olmamalıdır.

Emanetten istediğime gelince, çocuklarımıza bir bahce yapsınlar. Koca İstanbulda bir çocuk bahçesi yok!..„

İstanbulun havası

Tramvay pencereleri

İstanbulda tramvay pencereleri de bir yaz müjdecisidir. Bunlar her sene olduğu gibi bu sene de yeni bir münakaşa zuhuruna ve Emanetin yeni bir kararına talikan şimdilik Sağlı sollu, gelişi güzel açılmaktadırlar.

Çiçek pazarında

Çiçek pazarındaki alış veriş son günlerde hayli artmış ve hararetlenmiştir. Pazarın kurulduğu sokak binlerce çeşit çiçek bir araya gelmesile çok cazip bir manzara almaktadır.

Sokaklar sulanıyor

Emanet sokakları sulatmıyalamıştır. Henüz katranlanmamış cadde ve meydanlar tercihan sulanmaktadır.

Şoförler uslanmıyorlar

Yalnız 3 ayda 1978 kişi cezalandırıldı

Ceza gören şoförlerin nisbeti bu sene geçen seneden fazla

Dahiliye vekâletinin şiddetli emrine ve seyrüsefer memurlarile zabıtai belediye memurlarının sıkı kontrollerine rağmen şoförler otomobilleri gene 20 kilometreden fazla süratle sürüyorlar. Bilhassa bu sürat geceleyin haddi azamisini buluyor.

Evvelki gece Emanet müfettişi umumisi Tevfik Bey bizzat bir otomobille şehrin bazı yerlerinde otomobillerin süratlerini kontrol etmiştir. Aynı gece seyrüsefer baş memuru Hayri B. de otomobilleri teftişe çıkmıştır.

Geceleri caddelerde köşebaşlarını tutan motosikletli seyrüsefer memurları önlerinden süratle geçen otomobilleri ayrı ayrı takibe imkân bulamamakta, muayyen süratten üç dört misli hızlı giden otomobillerin ancak numaralarını alabilmektedirler. Yalnız bir gece zarfında tecziye edilen şoförler kırka baliğ olmuştur.

Seyrüsefer merkezinin tuttuğu bir istatistiğe nazaran bu sene bidayetinden bugüne kadar geçen üç aylık bir zaman zarfında 1978 şoföre ceza kesilmiştir.

Bu ceza miktarının yarısını süratten mütevellit cezalar teşkil etmektedir. Geçen bir sene zarfında tecziye edilen şoförler 6000 olduğuna göre bu miktar bu senenin ilk üç ayı ile mukayese edilirse bu sene şoförler daha fazla ceza görmektedirler. Emanet şoförlerin kontrolü için seyrüsefer memurlarını çoğaltmıya karar vermiştir.

Karanlıkta kalmıyacağız

Elektrik şirketi inkıtaların önünü almak için yeni tesisat yaptı

Elektrik şirketi şehirde sık, sık vuku bulan ve dolayısile şehrin zaman zaman karanlıkta kalmasına sebep olan cereyan inkıtalarının tamamen önüne geçmek için Silâhtardaki fabrikasında yeniden bazı tesisat vücude getirmeğe karar vermiştir. Yeniden getirilmiş ve getirilmekte olan makineler sayesinde, şebekenin tevsiî ve inkişafına gayret edilecek, fabrikanın istihsal kudreti mühim bir derecede artacaktır. Yeni tesisata başlanmıştır. Tadilât bilhassa kazan dairesindedir. Buraya yeniden dört kazan konacaktır.

Bu kazanların her birinin satlı 600 metre murabbaındadır. Kazanlar 450 santigratta ve 40 kilogram tazyikte buhar hasıl edebilecek kudrettedirler. Bu yeni kazanlar, fabrikadaki 16 kilogram tazyik ile çalışan eski kazanlara nazaran büyük ve mühim bir değişikliği ihtiva etmektedirler. Dört yeni kazandan her biri saatte 25000 kilogram buhar hasıl etmiye muktedir bulunmaktadır. Eski sekiz kazan dahi bu kudrete muadil bir kudret gösterdiklerinden Silâhtar santralının kudreti mezkûr dört kazanın ilâvesile iki misline baliğ olmuştur.

Türbin cihetinden de fabrika takviye edilmiştir. 3000 kilovatlık mukabil tazyikli bir türbin gurupu yeniden vazedilmiştir.

Bundan maada 12000 kilovatlık bir kuvvet veren diğer yeni bir türbin daha getirilmiştir. Bu yeni tesisat için bir buçuk milyon lira sarfedilmiştir.

Portakal hastalığı

Dörtyolun servet menbaı sür'atle mahvoluyor

Senede 90 milyon portakal veren ağaçlardan eser kalmıyacak

Dörtyoldan gelenlerin anlattığına göre, oradaki binlerce portakal ağacına sarı bir hastalık arız olmuştur. Bu hastalık süratle tevessü etmekte olup şimdiden Ocaklı ve Üzeyirli köylerindeki portakal bahçelerini hemen kâmilen mahvetmiştir. Bu vaziyet karşısında Dörtyoldaki bütün portakal ağaçlarının az zamanda kuruyacağına hükmedilmektedir.

Portakal ağaçlarının köklerinde başlıyan bu hastalık kısa bir müddet içinde koca bir ağacı ve ondan sonra da bahçeleri, köyleri mahvetmektedir. Hastalığın ilk yürüdüğü günlerde Dörtyola bir mütahassıs gönderilmiş hiç bir netice alınamamıştır. Bu yakınlarda da Adana ziraat mektebi müdürü portakal bahçelerinde tetkikat yapmış, gene müsbet bir netice elde edilememiştir. Dörtyoldaki bahçeler senede 90 milyona yakın portakal vermektedir. Bu ağaçlar memleketin mühim bir servetini teşkil etmekte ve ihracat eşyamız arasında değerli bir mevkii işgal eylemektedir. Fenni bir tedbir alınmadığı takdirde Dörtyol portakalıklarının mahvolacağı söylenmekte ve hükümetimizin hastalıkla mücadele etmesi temenni edilmektedir.

EK-3: Vakit, 28 Mart 1930

3 — VAKIT 28 Mart 1930

Abdülfeyyaz Tevfik B. niçin ve nasıl aldandı?

1929-1930 kışı şiddetli olacak denirken ne sebeple mutedil geçmiştir, biliyor musunuz?

Yazan: Fatin B

(Bu makalenin ilk kısmı dünkü nüshamızda münderiçtir.)

Faaliyeti şemsiyeden başka sebeplere atfedilen daha birçok devreler vardır ki bu sebeplerden birini (Gubarı semavi) denilen küçük tözlar teşkil eder.

Arımız sathına daima, ağırlığı bir miligramdan başlayarak bir kaç yüz kilograma kadar varan birçok ecnebi ecsam sukut etmektedir. Bunların bir gramdan fazla ağırlıkta bulunanları az miktarda düştükleri gibi ağırlıkları bir grama kadar olanların adedi de her gün için milyonlara baliğ olmaktadır ve kabul ediliyor ki küçük büyük düşenlerin adedi senevi yüz milyar ve mecmuu nikteleri iki yüz bin tondur. Bunların küçükleri şehapları husule getirir ve büyüklerine de haccri semavi denir... İşte toz bulutları halinde mabeynesseyarat her halde bir kanuna mutl olarak dolaşan bu perakende toz yığınlarının arzımıza yaklaşması ve uzaklaşması yığınların büyük veya küçük olması; az veyahut çok kesif bulunması ve arzımız civarında uzun veya kısa müddet oyalanmaları velhasıl arzımız tarafından az veya çok cezbolunarak havamız ile tesadüm eylemeleri gibi halât ile hava tebeddülâtı arasında bir münasebet mevcut bulunduğu iddia edilmektedir. Filhakika bu toz bulutları güneşle aramıza girer ve arzımıze da yakın olursa şemsin inşaatını bel'eylemek veya fezaya inikâs ettirmek suretile bir tahavvül husulü zaruri olduğu kabul edileceği gibi arz tarafından ve fevkalâde sür'ate malik bulunan irili ufaklı tözların kezalik büyük sür'ati deveraniye ve havlâniyyeye malik olan havayı nesimimizle tesadüfü dahi ayrıca bir tahavvülü harareti mucip olacağı kabul edilir.

Ve artık arzdaki tahavvülâtı cevriyeyi bu suretle izah etmek kolaylaşır; ve meselc bu meçhul toz yığınlarının tevarüdü kanununu, yani adetlerini, mahreklerini ve müddeti devirlerini ve hacim ve kesafetlerini bilmeğe mütevakkif kalır. İş buraya gelince tahavvülâtı havaiyenin teakubuna göre bu toz yığınlarına yukarıdaki evsaf dahilinde vücut vermek iktiza eyler.

Bu sureti izah ve mekanizması o kadar su götürür bir haldedir ki bu cihetleri bıraksak ve bir takım tenakuzlarla karşılaşmıyacağımızı kabul etsek bile işin içinden çıkmak ve tatbiki bir neticeye atlamak kabil olmaz. Çünkü bu, intizamsız eserlerden hatta bir müessir bile keşf etmek mümkün değil iken bir çok müesairleri keşfe çalışmak demektirki bittabi hiç bir neticei müsbite temin edemez.

Bu nevi devreler ve münasebetlerle uğraşanların adedi de iyice bir yekün teşkil etmektedir. Ve en mühim taraftarlarından birisi de jeneral Sosc dir.

Diğer bir devre yığını da F. Arago zamanında başlıyan ve neticede Koppen ve Benay taraflarından toplanan kuvvetli kışlar ve gayet sıcak yazlar devresidir. Tarihin kaydettiği şiddetli kışları ve sıcak yazları toplıyarak bunları 93, 186, 372, 744 senelik devrelerle teakup etmek üzere muhtelif silsileler husule getirmişlerdir. Albe Gabriel namında biri de bu devrelerin hepsini bir çok devri kameriden hangisi işine gelirse onun emsaline tetabuk ettirerek heyeti bir devre haline sokmuş ve bazıları da bunları inşiaatı şemsiye devresi ile mezce çalışmış velhasıl işin elâstikiyetinden istifade ile devre fasılaları kâh uzatılarak kâh kısaltılarak müteaddit devreler meydana çıkarılmıştır.

Bu devrelerden biri Koppen devresidir ki bu da büyük kışların 185 veya 186 sene fasıla ile tekerrür etmesinden ibarettir. 1744 senesi Avrupayı garbide (Bizde olup olmadığını bilmiyorum) büyük bir kış senesi olduğundan 1929 - 1930 da şiddetli bir kış olması lâzımgeliyor. Kezalik Henri Memeri nin bu nevi devrelerle leke devresinin mezcinden husule getirmiş olduğu 9 devresi şemsiyeden ibaret 100 senelik devreye nazaran da 1829 da şiddetli bir kış geçmiş olduğundan 1929 senesinde şiddetli bir kış olması lâzımgeliyordu; işte muhterem Abdülfeyyaz Tevfik beyin istinat ettiği devre bu 100 senelik devre idi. Kendilerini 286 senelik diğer bir devre dahi teyit ettiği halde kışın zuhur etmemesi bu gibi devrelerin ne derece itimada şayan bulunduklarına kuvvetli bir delil teşkil eder.

Elhasıl 6 günlük fasılâdan başlıyarak 744 senelik fasılaya kadar öyle müteaddit devreler ortaya konulmuştur ki bunlardan her hangi birine tam manasile ilmi bir kıymet vermek hiç bir ciddi âlimin kafasından geçmemiştir. Denilebilir ki ilmi kıymeti olmıyan bu meseleler üzerinde öyle ise niçin bu kadar uğraşıyor ve çalışıyorlar; niçin bu gibi measil en ciddi mecmualarda yer buluyor, Ve hatta akademi mecmualarına giriyor?. Bunun izahı kolaydır. Bu devreler gibi ortaya konan meşai terakümatı birer tahavvüat hatvesidir; bunları bulanlar, bir hükmü ilmi diye ortaya atmamışlardır; ve böyle bir iddiada bulunmamışlardır. Bunlar, henüz şekil ve takamatı meçhûliyet içerisinde bulunan ve fakat her halde inşa edilmek istenilen yüksek bir binayi ilmin malzemei inşaiyesinden ibaret-tirler. Binanın esası kurulunca ihtimal ki bu malzemeden bir kısmı kullanılacak ve ihtimâl ki hepisi atılacak. Bunun içindir ki ilmin emrile husule gelmekte olan bu taharriyatın hiç biri kıymetsiz değildir. Kıymetsizlik bunların ilmi, yani kanun halini almış bir hükum diye telâkki edilmesindedir. İlim adamlarının taharriyatta pek müsrif hükmünde çok muktesit olması lâzımdır. Memleketimizde maattessüf büyle olmadığından dolayıdır ki avâmımız nazarında ilim, havâsımız nazarında âlimler bir sulta tesis edemiyorlar.

Fatin

İstanbulun hava... analizasyon...

Emanet kanalizasyon tesisatı bulunan yerlerde yangınlara karşı yeni bir tedbir düşünmüştür. Kanalizasyonla Beyazıt havuzundan su alınarak bırakılacak, bu suretle terkos derdinden kurtulunacaktır. Bunun için kanalizasyon havuza kadar uzatılmaktadır.

Denizde temizlik

Eminönüne bağlı duran ... tarak dubası sahili tarasmakta, ... tımın önünü dolduran kum yığınlarını, çamurları çıkararak sahile atmaktadır.

Namaz vakti

İstanbulun hususiyetlerinden biri de namaz vaktileri büyük cami avlularında görülen ve her müslümanın hoşuna giden manzarasıdır.

Kadın belediyeciler evvelâ bize mahsus hamamları islâh etmelidirler!

Avukat Nigâr H. ın fikirleri

Nigâr H. "Bizim doğurduğumuz çocuklar meb'us ve hakim olsunlar da biz niçin olmıyalım?.. diyor

Kadınlarına da belediye intihabatına iştirak edebilmeleri, aza seçmek ve seçilmek hakkına malik olmaları imkânının hazırlandığı, hatta hâkim olmalarının, meb'us intihap etmek ve edilmelerinin mevzuubahis olduğu şu günlerde avukat hanımlarla konuşmayı, intibalarını tesbit etmeyi düşündük.

Bir müddet evvel avukatlik hayatına atılan ve muvaffak olan Nigâr H. mesleğinde başlı başına çalışıyor. Kendisini Karaköypalasın beşinci katındaki geniş, maroken koltuklarla döşenmiş yazıhanesinde bulduk. Henüz mahkemeden gelmişti, yorgundu. Bunanla beraber derhal cevap vermiye hazır olduğunu söyledi. İlk suale karşı, tereddüt etmeden şu cevabı verdi:

— Kadınlar, belediye işlerinde rey sahibi olunca, ilk iş olarak hamamlarla meşgul olmalıdırlar.

Kadın hamamlarını teftiş

— Hamamlarla mı, Hf.

— Öyleya. Kadınlar hamamında öyle bir pislik, intizamsızlık vardır ki. Tahmin edemezsiniz. Sonra, belki biraz da bilirsiniz ya, kadınların hamama gitmeleri, büyük bir külfettir. Koluna kocaman bohçeyi al, yorgun argın çı... içeride rahatsız bir vaziyette yıkan. Ayağına tuttuğun nalına para ver, şuna, buna, şu şeye, bu işe avuç dolusu para serfet, gene memnun olma. Halbuki erkeklere mahsus hamamlar, herhalde kadın hamamlarından farklıdır. Daha iyi hizmet ederler, nalın,peştemal, silecek, tas için ayrı ayrı para istemezler. Hepsi hamam parasına dahildir, hamam parası da bizim verdiğimiz hamam parasından fazla değildir. „

Nigâr H., cagarasının dumağı

Lütfen sayfayı çeviriniz

Nigâr H.

Bakır köyünde gizli bir rakı fabrikası meydana çıkarıldı

Taharriyattan sonra

Bakırköyünde gizli bir rakı fabrikası meydana çıkarılmıştır. Zeytinlikte Taş evler sokağında Salihin hanesinde taharriyat yapılmış, derin duvar arasında tahtelârı bir depo vücuda getirildiği görülmüş, burada (150) kiloluk bir kazan ve sair tesisat bulunmuştur. Bu taharriyat esnasında zabıtaya hakaret eden bir kadın derdest olunmuştur.

EK-4: Vakit Gazetesi, 29 Mart 1930

3 — VAKIT 29 Mart 1930

Dirilen ölü

Kasırga günü kaybolanlar Çanakkalede mi?

Garip bir dolandırıcılık vak'ası

Şehrin maruf dolandırıcıları faaliyetlerini hergün yeni yeni sahalarda tatbik etmekte, yeni şekiller bulmaktadırlar. Bugün dün öğrendiğimiz bir misalini yazıyoruz:

Yeşilköydek iskele sokağında numaranız bir evde oturan Şark gümendiferleri kondüktörlerinden Manastırlı 43 yaşında Sırrı Ef. ile balıkçı Nazmi Ef. 20 gün evvel vukubulan kasırga esnasında sandalla balık tutmak üzere denize açılmışlar, bir daha geri dönmemişlerdi.

Ertesi gün sandal Çekmece açıklarında parçalanmış bir halde bulunmuştu. Bunun üzerine kazazedelerin aileleri müellim vak'adan haberdar edilmişlerdi. Şimdi meseleyi anlatalım: Bu haber gazetelerde intişar ettikten sonra aradan bir hafta geçmiş geçmemiş, bir öğle üzeri biraz temizce giyinmiş iki kişi Sırrı Efendinin evinin kapısını çalmışlar, kapıya çıkan Sırrı efendinin validesi ihtiyar kadıncağıza şu masalı anlatmışlardır:

«—Hanım. Biz Sırrı Efendinin iş arkadaşıyız. Kendisi sıhhatteydir ve Çanakkalede hastanede yatmaktadır. Kendisinden bir telgraf aldık. Kasırga günü sandal devrilmiş, Sırrı Efendi denizde çırpınırken o esnada İngiliz gemisi tarafından kurtarılmıştır. Bize çektiği telgraf üzre elimizde... Müjdesini isteriz.,,

Bu masala ihtiyar kadın inanmış, gözünden akan sevinç yaşları içinde elinde olan beş, on liramı müjdecilere vermiştir.

Akşam üstü Sırrı Efendinin kain biraderi hemen telgrafaneye koşmuş, hastane sertababerine ve diğer bazı yerlere telgraf çekmiş, birkaç gün sonra ise gelen cevaplardan Çanakkale hastanesinde Sırrı Efendi isminde kimse bulunmadığı anlaşılmıştır. Şimdiye kadar Sırrı Efendinin ortaya çıkmaması telgrafın sahte ve iki adamın dolandırıcı olduklarını anlatmış, ama iş işten geçtikten sonra. Kabata bu iki dolandırıcıyı aramaktadır.

Doktorların kongresi

Dünkü içtimada azaya tebligat yapıldı

Dün sabah Türk ocağında Tıbbiye muhadenet cemiyetinin fevkalâde matat içtimaının yapılması mukarrerdi.

Fakat azaların ekserisi reis vekili Osman Beyin biraderi ihtiyar Zeki Zeya Beyin cenaze merasimine gittikleri için ekseriyet temin edilmemiştir. Yalnız kâtibi umumi Fethi Bey celseyi açmış, gelecek ay nihayetinde sekiz kongrenin aktolunacağını bildirmiş, celseyi tatil etmiştir.

İstanbulun hayatı

Yenicami minareler.

Yenicami minareleri tamir edilmektedir. Şerefeler kısmen veya tamamen yenilenmekte, bu parçalar henüz kararmadıkları için diğerlerinin arasında göze çarpmaktadırlar.

Emanette asansör

Emanet binasında yapılan asansör tesisatı ikmal edilmiştir. Asansör birkaç güne kadar işlemiye başlıyacak, erkânı memurin dört katlı muazzam binaya (!) yorulmadan çıkıp inebileceklerdir,

Asârı atika ne halde?

Şehri süsliyen asârı atikaya bakılmadığından zaman zaman şikâyet eder, dururuz. Maahaza bu, bermutat kuru gürültüden ibaret kalır, işle alâkadar olmayı, hiç kimse, hiç bir daire, hiç bir makam üzerine almaz. Resimde gördüğünüz bir reklâm tahtası değil Süleymaniye camiinin çeşmesidir.

ÖLÜM

İstanbul defterdarı Şefik Beyin annesi dün sabah vefat etmiştir. Cenazesi Bugün öğle vakti Beşiktaşta Akaretlerdeki evinden kaldırılarak Maçkadaki aile makberine defnedilecektir.

Merhumeye rahmet temenni ve arkadaşımızı taziye ederiz.

Belediyeci kadınlar evvelâ bir opera inşa ettirmelidirler!

Avukat Şükûfe H. ın fikirleri

"Kadınların meb'us olup olamıyacaklarını mı soruyorsunuz; bu, artık bir gün meselesidir!,,

Kadınlarımızın belediye işlerinde söz sahibi olmaları, hâkimlik ve meb'uslukları hakkında düşüncelerini tesbit için müracaat ettiğimiz avukat Şükûfe H. ın Galatada Billur handa küçük, sade ve zarif döşenmiş bir yazıhanesi var. Bir müekkili ile davasına dair görüşdükten sonra, suallerimizi dinledi ve birer birer cevap verdi.

— Kadınlar belediye işlerinde söz sahibi olunca ne yapmalıdırlar?

— Kendi fikrimi söyliyeyim. Belediyecilik, tamamile teknik bir meseledir. Eldeki bütçeye göre her sene yapılacak icraatı tesbit etmek, muayyen bir program dahilinde şehrin en mübrem ihtiyaçlarına tekabül edecek işlerini sıraya koymak, şehre bütün medenî yenilikleri getirirken şehrin güzelliğini de ihmal etmemek, vikayei sıhhat ve içtimai muavenet müesseselerinden mevcut olanları takviye ve yenilerini ihdas etmek, şehrin temaşa hayatını düşünmek lâzımdır.

Opera tesisi lâzımdır

— Temaşa hayatını düşünmek... Bilhassa enteresan bir mevzua temas ettiniiz, Hf. Bu bahisteki fikrinizi biraz daha izah edermisiniz?

— Fikir ve ruh ihtiyaçlarını layıkile tatmin etmek, zaruridir. Şehir tiyatrosu, şehir operası..

— Opera?.

— Evet, garp memleketlerinde çok ehemmiyeti haizdir. Bizde de ehemmiyet verilmeli, büyük musiki eserleri, herkese tanıtılmalıdır. Böyle şeyleri görmemek, dinliyememek bedii zevk itibarile bir mahrumiyettir.

Şükûfe H. la bu mevzu etrafında çok konuştuk. Hassasiyet ve isabetle dokunduğu bu mevzu etrafındaki bütün düşüncelerini öğrenip tesbit etmek arzusu karşısında mahviyet gösterdi, nezaketle itiraz etti:

— Opera tesisi, lâzımdır. Musiki büyük ve derin bir ihtiyaçtır. Bedii zevk, tatmin edilmeli, sesin, bestenin şaheserlerini herkes tanımalıdır. bu esasın temini zaruretini söylüyorum. Fakat operayı nasıl tesis etmeli? Bu, ayrı bir iş, bir ihtisas işidir. Bunu ayrıca tetkik etmek icap eder, telâkkisindeyim.

— Ya şehir tiyatrosu? Bunu nasıl tahayyül ediyorsunuz?

Şükûfe H., gülümsedi:

— Mükemmel bir tiyatro olarak. Fakat, genç ihtisas bahsine girdiniz!

— Bahis enteresan da! Meselâ, bir "Darülbedayı,, var. Bu.....

— İyi bir esas. İslâhı, takviyesi suretile. daha....

Çok hesaplı ve muntazam söz söyliyen Şükûfe H., opera ve tiyatro bahsını yarım kalan bu cümle ile keserek, bütün saydıklarını şu neticeye bağladı:

— Bunlardan hiç birisini ihmal etmek, mümkün değildir. Belediye azalığına intihap edilecek Hanımların da bütün bunları göz önünde bulunduracaklarına şüphem yoktur.

Avukat Şükûfe H.

İhtiyaçları tasnif

Yalnız ihtiyaçları, derecelerine göre tasnif ederek bütçe ile telif etmek noktasından mesele mülâhaza edilecek olursa, İstanbulun bugünkü vaziyetine göre en evvel düşünülmesi lâzımgelen sıhhat ve içtimai muavenet müesseseleridir. Sıhhat müesseseleri den maksadım, İstanbulun nüfusile mütenasip hastahaneler, dispanserler gibi yerlerdir. Şehrin umumi hayatile alâkadar olan suların ve gıdaların murakabası, şehrin lâyikile temizlenmesi de bu arada sayılmalıdır.

İçtimai muavenet müesseseleri ise, kreşler, kolay şartlarla fakir halka para ikraz edecek sandıklar ve bunlara benzer halkın ihtiyacatını temin edecek muhtelif şekilde müesseselerdir.

Yolların düzeltilmesi, inşaatın umumî projeler dahilinde idaresi, şehirde meydanlar ve bahçeler vücude getirilmesi, hep birbirini tamamlıyacak gayelerdir.

Genç hukukçu, bu aralık İstanbulda Emanetle vilâyetin tevhidi ve mevcut vilâyet ve belediye meclislerinin şehir umumi meclisi şeklinde birleşmesi neticesinde, yalnız İstanbulda kadınların yeni belediye kanununun bahsettiği haktan istifade edemiyecekleri mütalâası karşısında, kanun maddelerine vukufunu gösteren bir sühûletle vaziyeti hemen tetkik ve tahlil etti:

103 üncü madde

— Fiiyaki, İdareiumumiyei vilâyet kanununun 103 üncü maddesi, yalnız erkeklerin intihabata iştirak edebileceklerini ve gene onların intihap edilebileceklerini tasrih etmiştir. Bu sarahat karşısında kadınların yeni meclis intihabatına iştirakleri münakaşaya değer. Yalnız, İstanbulda şehremaneti ile vilâyetin birleşmesi neticesinde kadınların bu haktan istifade edip etmiyecekleri hakkında, tevhit keyfiyetini tesbit eden kanunun katî metnini görmediğim için şimdiden bir şey söylemeğe imkân yoktur. Herhalde bu kanun istisnaî bir şekilde teşekkül edecek vilâyet meclisi için intihabat tarzını tesbit ederken, bu meseleyi de halledecektir, tahmin ediyorum.

Şükûfe H. önündeki kâğıtları düzeltarek, İlâve etti:

— Maamafih, teşkilâtı esasiye kanununun intihabat faslında tadilât icrasına karar verildiğini gazetelerde okudum. Bu müşkülâtı esaslı ve nihaî surette halledecektir. Kadınlara meb'us intihap etmek ve edilmek hakkı verilince, bu mesele de kendiliğinden halledilmiş olacaktır. Bir kerre siyasî haklar, verildi mi, bu şehir meclisine intihap me-

Lütfen sayfayı çeviriniz

Almanyada tahsil gören gençler dün cemiyetlerinin senelik kongresini yaptılar

Dünkü içtimada bulunanlar

Dün saat üçte Beyoğlunda Tenceya kulübünde Almanyada tahsil görmüş gençler cemiyetinin senelik içtimaı yapılmıştır. Celseyi Arif Bey açmış ve cemiyetin başında bulunanlar İstanbuldan ayrıldıkları cihetle bu içtimain bilhassa yeni idare heyetinin intihabı için yapıldığını söylemiştir. Bundan sonra birçok genç ve yeni azalar söz almışlar, cemiyetin maksat ve gayesinden inhiraf ettiğini, eski nizamnamenin tadili lâzım geldiğini ileri sürmüşlerdir. Neticeî müzakerede cemiyetin ilmî ve bedi münasebetle tesisi münasebat etmesi, Almanyaya tahsile gidecek Türk gençlerine rehberlik edilmesi, Alman neşriyatından bir kütüpane tesis edilmesi kararlaştırılmıştır. Bundan sonra hafi reyile yeni idare heyeti intihabını yapılmış, riyasete Muhlis Ekrem, azalıklara Arif Cemil, Hikmet Sadık, Burhanettin, Adnan Halil, Nüzamettin, Nevzat Beylerle Suat Derviş, Hüviyet Bekir Hanımlar seçilmişlerdir

EK-5: Vakit, 29 Mart 1930

— 4 — VAKIT 29 Mart 1930

VAKIT

Türk ve sulh

Bir kaç gün evvel Atinadan gelen bir telgraf haberi Türk sefirinin Yunan istiklâlinin yüzüncü yıl dönümü münasebetile yapılacak merasimde hazır bulunacağını haber veriyor, bu hadise münasebetile Yunan hariciye nazırının beyanatını, bazı Yunan gazetelerinin neşriyatını bildiriyordu. Daha sonra bir refikimizde çıkan ve Yunan başvekiline ait olan beyanat Türk - Yunan dostluğunun çok zaruri ve şayanı arzu olduğunu söylüyordu.

Bu iki haberi okuyan ve bugünkü Türkiyede yaşıyan telâkkı ve zihniyeti iyi bilen bir insan için, hayret edecek şaşacak hiç bir nokta yoktur.

Türkiye, kendi topraklarını haksız bir işgal altında bulduğu için bir müdafaa harbına girmiş ve bütün dünyanın zannı, tahmini hilâfına büyük bir zafer kazanarak osmanlı saltanatının yarım bir istiklâl ile hüküm sürdüğü bu vatana tam bir hakimiyet vermişti. Bu zaferden sonra bütün dünya hükmetti ki Türk, en asgarî vasıtalarla girişdiği harpte bile galip gelmesini bilen bir millettir...

Yukarıda işaret ettiğimiz bu iki vak'a gene cihana bütün yeni bir hakikat anlatacak kadar beliğdir; Türk milleti en asrî ve en hakiki manasile bir sulh milletidir.

Avrupanın birçok milletlerini, birçok milletlerinin başında bulunanları bile, his ve sinir harekete getirirken Türkiye dün kendisile harbettiği bir milletle esaslı bir dostluk yaratmak arifesindedir.

Bu hadise, bu zihniyet Osmanlı ile Türkü, sinirile hareket eden şarklı ile aklı selimle harekete gelen garplıyı biribirinden ayırıyor: Harp kahramanı olan Türk, aynı zamanda sulh kahramanıdır.

**

selesi de, mes'ele olmaktan çıkar.

Meb'usluktan sonra hâkimlik

— Hâkimlik, Hf.?

— Hâkimlik de şimdiye kadar siyasi haklar zümresinden addediliyor, kadınlar hâkim olamıyordu. Teşkilâtı esasiyenin intihabat faslındaki tadilât, dolayısile bu hakkı da verecektir.

Üzerinde tevakkuf edilecek mesele, yoktur. Mesele yakın bir gün meselesidir.

— Tabii memnunsunuz?

— Tabii!

— Sizi yorduk, Hf.

— Bilâkis siz zahmet ettiniz. — Sözleriniz bizim için kıymettar.

— Rica ederim!

Şükûfe H. tevazula gülümsedi. Mülâkat bitti.

Yarınsız yevmiye

VAKIT

28 MART 1880

Limni adasından gelen mektuplara nazaran, bu sene Bahrisefit adalarının kâffesinde olduğu gibi orada dahi kış şiddetli olarak mürur etmiş olduğundan yirmi beş bin kadar zeğnam telef olmuş ve şimdiye kadar şiddeti bürudet ile yazmış

Anketimiz

Her erkeğe nazaran kadın nedir?

Bugün Sadri Etem Beyin cevabını koyuyoruz:

Sadri Etem Bey için cemiyet fertten asıldır.

Biz ise ferdi cevaplardan bir içtimaî netice almak için suali "Her erkeğe nazaran...,, şeklinde tertip etmiştik. Maamafih Sadri Etem Bey isteğimizin önüne gitmek suretile ve vesaike müstenit bir cevapla bizi tenvir ediyor:

Sadri Etem Bey

"Kadın insandır. İnsan=meslek adamı + siyaset adamı + hisadamı + eştir.

Bugünün kadını bu sıfatların hepsini atmıştır. Her meslekte muvaffak olan kadınların sayısı bir hayli yekûn teşkil eder.

Kadın âlim, kadın san'atkâr hiçde erkekten geri kalmamıştır. Madam (Küri) âlim, (Jorjsant) san'atkâr, kıraliçe Viktorya ve Katerina siyaset adamı olarak devirlerindeki insanlara pek alâ tefevvuk etmişlerdir. Kadının içtimaî ve siyasi insan telâkkisi ve onun hürriyete müstahak olduğu düşüncesi pek delikanlı bir fikirdir. Bundan evvel kadın bir nevi insaniyet hariti süs telâkkı edilirdi.

Erkeğin uzun tecrübelerine, içtimaî terbiyesine mukabil kadın geçen asırların elinde kösteklenmiştir. Ona insan diye değil bir et lokması, ve ılık bir nefes diye bakılıyordu. Halbuki bugün vaziyet tamamile değişmiştir. Demokrasi asrî kadının hürriyeti ile baş başa yürümektedir.

Onun için bugünkü kadın dünküne nazaran çok daha ilerdedir. Asrımız kadına diplomasi ve politika yollarını da açtı. Şimdi meslekte ve siyaset hayatında kadın erkek gibi çalışıyor. Siyaset ve hayatın verdiği tecrübelerle erkeğe daha samimi, daha iyi arkadaş olabiliyor.

Ben kadının erkeğe nazaran eksik iş göreceğine kani olanlardan değilim, meselâ Fenlandiyadan 17 meb'us, ve bir nazır ve belediye vilâyet meclisinde 102, İngilterede 9 tanesi ame'e, bir tanesi liberal, 3 tanesi muhafazakâr olmak üzere 14 meb'us, belediye ve vilâyet meclislerinde 8042 aza kadındır. Almanyada 2 tanesi muhafazakâr Alman milli halk fırkası, 2 tanesi liberal Alman halk fırkası, 1 tanesi Bavyera katolik fırkası, 3 tanesi merkez katolik fırkası, 6 tanesi demokrat Alman fırkası, 20 tanesi Alman sosyalist fırkası 3 tanesi Alman komünist fırkasında olmak üzere 33 kadın meb'ustur.

Hollandada 4 kadın nazırdır. Rusyada 67 kadın meb'us, bir kadın sefir 31178 kadın muhtelif şuralarda fırkayı temsil ederler. İcra komitelerin

renler mütemadiyen muvaffak oluyorlar.

Kadınlar erkeklerle müşterek terbiye almağa başladılar, binaenaleyh artık bizim için yalnız siyaset değil pek alâ fikir arkadaşıdırlar da. Netekim her sene darülfünundan, liselerden yüzlerce kadın fikir yoldaşı çıkıyor. Ve bin bir cephede biribirlerini tamamlıyorlar.

Bunları söylemekle memleketimizdeki bugünkü kadın hayatının pek tabii ve tasavvur ettiğim şekli bulduğunu söylemek istemiyorum. Bizdeki kadın vaziyeti şudur:

Kadın bazı yüksek kabiliyetleri meydana çıkardı. Ve hatta kadın hayata atıldı, kadın amele kadın avukat, kadın doktor, kadın hoca, kadın daktilo, kadın muhasip, kadın tezkâhtar, kadın dişçi, kadın eczacı, kadın dükkâncı, kadın memur var ve bunların miktarı gün geçtikçe de bir hayli artıyor.

Hayatın bir taraftan kollarından tutup iş hayatına atmasına rağmen müessese idare edenlerden pek çoğunu tanıyorum müstahdemlerinden pek de memnun değildirler. Niçin? Şunun için: düne kadar memleket pek kurunu vustaî idi, bunun yanında kadın ise birkaç defa daha kurunu vustaî bir vaziyette idi; çünkü kurunu vusta erkeği hiç olmazsa bir cemiyet içinde idi. Muharebeler ve toplu hayat onlara bir takım bilgiler veriyor, hayat hakkında bir şuur sahibi oluyorlardı; halbuki kadın haremde her şayden uzaktı. Kadınla erkek arasında binlerce yıllık mesafe vardı.

Kadın, henüz iptidaî bir aile hayatı ve onun kültürü ile yaşarken erkek geniş bir imperatorluk harsı yaşıyordu. Erkekle kadın arasındaki bu fark erkeğin lehine, kadının aleyhine idi. Erkeklerin cemiyeti kurunu vustadan asrımıza geçti, kadının hayatı da muasır zaruretlerle asrileşti. İşte bunun için bugünkü kadın meşfeğe girdiği halde meslek mantığını iyice kavramış bir halde bulunmuyor, (müstesnalardan bahsetmiyorum) zira girdiği hayata henüz eski harem daireleri mantığı ile bakıyor.

Meselâ bu mantığa göre kadın âcizdir, zayıftır, bir erkeğin muavenetine muhtaçtır. Ve yegâne kuvveti erkeğe karşı cinsî nüfuzundan istifade etmektir. Harem ve selâmlık devri için bu mantık pek tabii idi. Fakat bugün hayat ve iş kadından da erkekten de aynı iş mantığını istiyor. Bu mantık şudur: Hayatını işine uydurmak ve dünyayı böyle görmek... Hayata giren kadın, ne zaman meslek hayatında, eski kadınlık telâkkilerine değil, iş kuvvetine ve maharetine istinat ederse o zaman muvaffak olacaktır.

Kadınlarla bizim rabıtalar

Ruhi Beyin defterinden: 34

Acaba ne oldu?

"bizimkinin nutku tutulmuştu. Eveled... ledi, fakat bir şey söyliyemedi!..

Burası sık ağaçlı bir yedi.

Genç oraya gidince, bir, iki şaniye durdu, sonra ağaçların arasında döndü, ve binaya avdet etmeğe başladı. Biz hiç bir şey söylemeden kendisini takip ediyorduk.

Salona girdiğimiz zaman tekrar önüne geçtim ve oturmasını emrettim; oturdu; dedim ki:

— Bahçede işim var dedin, halbuki ağaçlar arasında dolaşmaktan başka birsey yapmadın.

— İşim o idi.

— Bundan ne çıkar?

— Küçük ziyaret:

— Ne gibi? Anlamadım.

Uyuyan ve yürüyüp konuşan gencin ağzı sustu, cevap vermedi; tekrar ettim:

— Nasıl bir ziyaret?

— Yirmi iki sene evvele ait bir hatıranın ziyareti.

— Sen kaç yaşındasın?

— Ben, kimim?

— Yani bu genç vücut.

— Aldanıyorsun, ben o değilim.

Yanımda duran ve muhaveremizi hayret ve heyecanla dinliyen, gencin birisi:

— Ne.. o değilmi imiş.

Diye bağıracak oldu; susmasını işaret ettim ve ötekine sordum:

— Ya kimsin?

— Yanımdakine sor bakalım, niçin hâlâ bekâr yaşıyor?

Arkadaşımın yüzüne baktım, zavallı adam heyecandan sapsarı kesilmişti.

— Cevap ver.

Dedim.

— Ne cevabı? Refikâm bundan beş sene evvel vefat etmişti; kendisini çok severdim, bir daha evlenmemeğe ahdettim.

Gencin ağzı şimdi pek iyi farkedilen bir kadın sesile söylüyordu:

— Benim her gece ziyaret ettiğim o ağaçlıkta merhumeye ait hiç hatıra yok mudur?

Bu defa N... Beyin sararmış,

daşlarımız. lâalettayin her hangi bir kadından ziyade bizi hislendirir. Bizde sonsuz tedai tufanlarını coşturur ...

Bir çiçek, bir bahar size nasıl gençliğinizi hatırlatırsa, ihtiyar alıl bir çeteciyi bir bomba parçası daha mı az sarsar O sizden daha mı hissizdir. Ruhunuzu oyan, ruhunuzda büyük izler bırakan hadiselerin geçtiği yerleri meselâ çocukluğunuzun geçtiği harap eve çektiğiniz tahassür hissi aşktan daha mı aşağıdır?

Hissi rabıtalarımızı insanlara hayvanlara, taşlara, topraklara bile teşmil edebiliriz.

Kadının en orijinal sıfatı bütün dünyaya nazaran (erkeğe es) olabilmesidir. Eş, his ve fikirden ziyade tabii

çe'res kızardı, bıyığını eğdi.

— Evet, dedi, ilk... nelerimiz en azıt bahsi...

— Ya öyle mi? K... ven ve bir daha ev... ahdinde bulunan zâtı... nasıl on'arı unutur ki... dakika için olsun... etmek istemez.

Bizimkinin nutku... birşey söyliyemedi... karıştım.

— Peki amca sen... bunları ne salâhiyetle...

— Her gece... bana verdiği salâhiyetle...

— Kimsin öyle o?...

— Yanındaki... söylerim.

N... Beye bakıp... titriyordu; zavallı... ise hemen yıkılıver...

— Yalnız ne...

Diye başından...

— Bırak artık... azap içindeyim... mı o kadar sevdiğim... heti hiç düşünmeden... hata etmişim.

Kadın sesi... lundu:

— Evet N... hisse merbut... hatanın azâbını...

Arkadaşımın... meydan bırakmadan...

— Nasıl aşağı... — Nasıl olur... rat tamir etmek...

— Yani?

— Yani... sormalıdır.

GEL... GÜ...

Sucunun (1) lir... Mahmutpaşa'nın... (500) lir... oradan geçen... ta hayli... birbirlerine... oldu. De... sucu idi. Bana... söz alara... gibi şey er... — Gaz... rahiyecile... etesinin... — Allah... nekle Hi... günün! Hiç... lar. 500... diyor... Zavallı... bayram gü... soğumasın... aziyet ma... den biri... azete yüzü... Halbuki... eylendi. Buna ma... karşısında... azeteci ise... Aptâlâşıyor... mı, bu m... nekadar... esâlif etmek... Bundan so... a paşa sözü... — İstanbul... hmere 10 p... nan lâzımgel... nu yapmadı... yanı teessürü... rim.

-VAKIT... Cumartesi... Bir seneli... tü zararları... Mart... ğemek cidd... 1930 dır. Zararım... ret değildir. 5... ait kısmın...

EK-6: Vakit, 30 Mart 1930

13 yıl • Sayı 4591
Pazar
30
3 Birinci ay / Mart
1930

VAKIT

Yarın 12 sayıfa

Kadınlar belediye intihabına iştirak edecekler

Köprü müruriyesinin lâğvi

Bu hususiaki kanun M.Meclisine gelmiş, dahiliye encümenine verilmiştir

Meclisçe kanunun kabulü halinde 1 haziranden itibaren tatbik edilecektir

Ankara 29 (Vakıt) — Köprü müruriyesinin ilgâsına dair kanun lâyihası meclise gelmiş ve dahiliye encümenine verilmiştir. Lâyiha şudur:

Madde 1 — 1223 numaralı kanunun birinci maddesinin birinci fıkrasındaki (10) para bir kuruş olarak tadil edilmiştir. İkinci maddesindeki vergi nispetlerine iki misli zammedilmiştir. (İşbu zamdan yük arabaları, kamyonlar müstesnadır.) Mezkûr kanunun 3 üncü maddesi ilgâ edilmiştir.

Madde 2 — İstanbul Gazi Mustafa Kemal ve Karaköy köprülerinden müruriye alınmaz.

Madde 3 — Bu kanun 1 haziran 930 tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun ahkâmını icraya icra vekilleri heyeti memurdur.

16 mart abidesi

16 mart faciasının her yıl dönümünde İstanbul'u işgal eden medeniyet (!) ordusunun tarihe geçecek cinayetini bize ve çocuklarımıza hatırlatacak bir abidenin eksikliğini duyuyoruz. Ayni eksikliği hisseden bir sanatkârımız bu acı hatırayı tebide çalışmış, gördüğümüz taslağı yapmıştır. Eserin sahibi Muhittin Sebati Beydir:

Anketimiz

Her erkeğe nazaran kadın nedir?

Resimli Ay[illegible] livenlerini çıkıyorum. Kitap[illegible]ehlizleri. M. Zekeriya beyin kadın musafirleri var, suali sormasının sırası mı? Sabiha Zekeriya hanımın orada oluşu bana cesaret veriyor.

— Nede olsa, diyorum, evlidir. Cevap vermese bile Sabiha hanımla münakaşa açılır, ve...

Zekeriya B.

Halbuki M. Zekeriya Bey, hiç de güçlük göstermeden yazı makinesine oturuyor ve bir kâğıda cevabını yazdıktan sonra:

— Bir şartla veririm, diyor, kimseye göstermiyecekseniz..

I. Necmi B.

Hanımlar merak içinde. Hepsinde görmek arzusu. İtirazlar.

— Nasıl olsa göreceğiz, ne olur okusak?

— Olmaz. Çıkınca görürsünüz.

Bu cevap şu idi:

«Bence kadın dişidir ve iptidaî bir mahlûktur. Bütün terakkiyata rağmen kadın henüz bu iptidailikten kurtulamamıştır. Kadın erkekleşmedikçe bu iptidailikten kurtulamıyacaktır. Bence mütekâmil kadın erkekleşmiş kadındır.»

*

İbrahim Necmi Bey hayat ve sahnede gördüğü kadın için:

— Sizin ve benim gibi bir insandır.

diyor.

Fa.

Perşembeye başlıyor
Cennet fedayileri

Muharriri : *Omer Rıza*

Şarkta teessüs eden türlü türlü gizli ve yıkıcı cemiyetlerin nasıl ve neden vücut bulduğunu, neler yaptığını, sırlarının neden ibaret olduğunu anlatan, bu fırkaların geçirdiği tarihî maceraları izah eden bu pek mühim ve meraklı eser 3 nisandan itibaren gazetemizde tefrika edilecektir.

Cennet fedayileri, okuyanları büyük bir heyecan ve alâka ile sonuna kadar sürükliyecek bir eserdir.

Yazıları binlerce kari tarafından ehemmiyetle takip edilen Ömer Rıza Bey üstadımızın vukuf ve ehliyeti, selis ve temiz uslûbü eserin kıymetini göstermek için kâfidir.

3 nisan perşembe gününü bekleyiniz.

Yalovadaki kaynak

Yapılan tesisatla mükemmel ve asrî bir hale getirildi

Yalova plâjı temizletilmiye başlandı

Yalovada seyrisefain tarafından yapılmakta olan imar faaliyetilerlemektedir. Dercettiğimiz resim, bu faaliyetten bir eseri gösteriyor.

Resmimiz radyo aktivitesile muruf olan Yalova kaplıcalarının kaynağını göstermektedir. Senelerdenberi metruk ve mühmel bir dere halinde akan bu sıcak su, resimde görüldüğü üzre tanzim edilen bir kanala sokulmuş, ayrıca bazı tesisat ta vücuda getirilmiştir. Kaynağından çıkan suyun sıcaklık derecesi, 65 tir. Bu su kaynaktan muntazam borularla soğutucu bir havuza gitmekte, ondan sonra hararet derecesi indirilerek banyolara sevkedilmektedir.

Gene Yalovadaki imar faaliyetinden bir eser olmak üzere sahildeki emsalsiz plâjın da temizletilmesine başlanılmıştır. Plâj gayet geniş olmakla beraber yüzlerce adım yüründüğü halde suyun irtifaı ancan 1,5 metreyi bulmaktadır, çakıl ve

Kadınlarımız

Belediye intihaplarına iştirak edecekler

Ankara, 29 (Telefon) — Belediyeler lây.hasının Meclisteki bugünkü müzakeresinde bazı maddelerin müzakeresi ikmal edilmiş, ve bazı münakaşalar olmuştur.

Kadınların bu lâyiha mucibince intihabata iştirakini temin eden madde bi'ittifak kabul edilmiştir.

Çocuk Sayfası

Yarınki nushamızda

Bilmeceler, hikâyeler, karikatürler, şen, faydalı fıkralar

Yarın gece üstat Fehim gecesidir

Tepebaşı tiyatrosunda yarın gece sahnemizin en kıdemli artisti Ahmet Fehim Efendinin menfaatine bir müsamere verilecektir.

Bu müsamerede Darülbedayi san'atkârlarile Naşit Bey kumpanyası tarafından birer komedi temsil edilecektir.

Üstada karşı gösterilen bu kadirşinaslığa halkımızın hararetle iştirak edeceğini umuyoruz.

Darülbedayi bu müsamere ile bu mevsimin son temsilini vermiş oluyor.

Darülbedayi san'atkârları salı günü öğle trenile Ankaraya hareket edeceklerdir. Oaradia on temsil verdikten sonra Adana ve Mersine geçerek yaz turnesine devam edeceklerdir.

Fehim Efendi

EK-7: Vakit, 30 Mart 1930

Belediyeci kadının en mühim vazifesi, memleketteki çocukları kurtarmaktır!

"Belediyeci, hâkim, meb'us... kadın tekâmül ve tenevvürü nisbetinde merhale merhale bu mevkilere sahip olmalıdır „

Avukat Güzide H. ın fikirleri

Avukat Güzide H.

Kadınların belediye işlerinde söz sahibi olunca yapılmasını düşündükleri işler, hâkim ve meb'us olmak imkânı muvacehesindeki intibaları... Bu hususta görüşmek istediğimiz avukat Güzide H. ın yazıhanesi, Karaköy palasın karşısında eski ismile Kigork Bey, yeni ismile İlmiye hanında Nigâr, Süküfe, Güzide H. lar... Üç manavdaş, biri birine yakın yerlerde çalışıyorlar.

Güzide H. a yazıhanesinde tesadüf mümkün olmadı. Bugünlerde davalarile çok meşgul olduğunu öğrendik ve nihayet İstanbul adliye dairesinin koridorunda bulduk.

Anket mi? Fakat şimdi muhakemeden çıktım, muhakemeye gidiyorum.

— Şöyle beş, on dakika kâfi, Hf.

— Ama pek hazırlıksız olacak.

— Düşüncelerinizi ana hatlarile tesbit edelim. Kısa ve veciz olur. Ve bu da herhalde sualleriniza cevap teşkil eder.

Güzide H., çok nazik davrandı. Israr üzerine « Peki » dedi ve baro salonuna girdik. Karşı karşıya otururken, ilk suai ve cevabı.

En mühim vazife

— Kadınların belediye azası olmaları, bu iş erile uğraşmaları Avrupada çoktan halledilmiştir. Avrupa, yarım asırdanberi buna alışkındır. Ve bundan çok istifade edilmiştir.

— Bilhassa hangi cihetlerden Hf.?

— Belediyeci kadının en mühim vazifesi, memleketteki çocuk vaziyetinin halidir.

Çocukları Avrupada altı yaşına kadar bakım evlerinde bulunduruyorlar, memlekete müfit, fikir ve ruhları, vücutları üzere yetiştiriyorlar. Çocuk demek, yarının adamı demektir. Bence bilhassa bu mesele ile meşgul olmak lâzımdır.

— Bilhassa...

— Bilhassa ev işinden başka işile meşgul olan, hariçte çalışmağa mecbur kadınların çocukları için bu bakım evleri o kadar faydalı olacaktır ki!

Güzide H., bir lahza durdu ve kat'iyetle şunları söyledi:

Çocukları kurtarmalıdır:

Onları kurtaracaktır. Muhakkak böyle! Düşünün, anası işe gidiyor, evde bakacak kimsesi yok, çocuk ne olacak? Evde yalnız bırakamıyan anne, komşularına emanet edip sokağa bırakıyor! Toz toprak içinde sabahtan akşama kadar dolaşan çocuk, hem sıhhatinden kaybediyor, hem terbiyesinden. İyi mükemmel insan yetiştirmek için sonradan tedbir almak, yarım bir tedbir almak olur.

Daha minimini iken, böyle anasının her an meşgul olmağa imkân bulamadığı çocukların elinden tutmalı, bakım evlerine, sefkat kucağına göttürmelidir. Bu çok hayırlı bir iş olacaktır. Hem fert, hem cemiyet hesabına.

Güzide H., bir an sustu, sonra bu bahis üzerinde söz söylemeğe devam etti:

— Bazan tütün fabrikası önünden geçerken görüyorum. Çocuklar, kapının önünde, civarında oynuyorlar.

Bunlar fabrikada çalışan kadınların çocuklarıdır. Analarını beklerler. Akşam olunca onlarla birlikte eve döner, sabahleyin gene gelirler. Halbuki bakım evleri olsa, ... çocuk bahçeleri olsa, vaziyet ne kadar başka türlü olurdu!

Bakınız çocuk bahçeleri. Bunu da ihmal etmemeli. Şehrin her tarafında vücuda getirmelidir. Ve bunlar hakiki çocuk bahçeleri olmalıdır.

— Hakiki, dediniz, değil mi Hf.?

— Evet, belediye, çocuk bahçelerinde sırf çocukların istifadesini temin edecek tertibat yapmalıdır. Gülhane parkında bir çocuk bahçesi var, ama çocuklardan ziyade büyükler istifade ediyor. Çocuk bahçelerini çocuklara bırakmalı, başkalarının girmesine müsaade etmemelidir.

Ruso nazariyesi

Genç ve kıymetli hukukçu, bu bahiste, düşüncesini derinleştirdi, çocuk ruhunu ve cürüm karşısındaki vaziyetini tahlil etti:

— Çocuk, aslan iyidir. Jan Jak Ruso nazariyesine göre, Âlâhın elinden mutlak eyi olarak dünyaya gelmiştir. Her nasılsa bir cürüm işliyen çocuk, alelade mücrim değildir. İtalya ve Amerikada, çocukları çocuklara mahsus mahkemelerde kadınlar muhakeme ediyor, ruhlarının aslında olduğu gibi musaffa bir hale gelmesi için kendilerini ıslâhhanelere tevdi ediyorlar. Ruhtaki beyazlık, sıyahlığa galebe ediyor, çocuk, tekrar eski halini alıyor. Hem kendi kurtuluyor, hem cemiyet onu kazanıyor.

Bir facıa karşısındayız!

13 YAŞINDA RAKI İÇEN MEKTEPLİ ÇOCUKLAR

13 yaşında Yaşar

Türk yavrularını kasten zehirliyen kara vürekli ve kara niyetli bir rum ele geçti

İstanbulun kenar bir semtinde senelerdenberi yerleşmiş bulunan bir Rum bakkalın minimini Türk yavrularını rakıya ve cıgaraya alıştırdığı anlaşılmış, bu mel'un faaliyeti haber alan alâkadar makamlar tahkikat icrasına başlamışlardır. Hadisenin teferruatını yazıyoruz:

Topkapıda Mevlâne tekkesi civarında Sava isminde bir bakkal vardır. Savanın dükkânı 22 inci ilk mektebe pek yakındır. Sava mektep levazımı ile beraber müskirat satmaktadır. Mektebin 300 ü mütecaviz talebesi daima yakın olduğu için Savadan alış veriş etmektedir.

Bir iki ay evvel Savanın mektep çocuklarına teker, teker cigara sattığı mektep idaresince haber alınmış, kendisine lâzım

gelen tenbihat yapılmıştır, Fakat Sava son zamanlarda işi azıtmış, istiyen çocuklara rakı vermeğe, hatta bu hususta kendilerini teşvik etmeğe başlamıştır. Nihayet iki gün evvel bu katı yürekli ve kara niyetli adam cürmü meşhut halinde yakalanmıştır.

Aşağıda solda bakkal Savanın bahisset ocağı, 22inci ilk mektep civarındaki bakkal dükkânı

22 inci ilk mektep muallimlerinden Fikret bey iki gün evvel mektepten çıkmış, giderken arkasından iki mektep talebesi yetişmiş:

— Muallim Bey, dördüncü sınıftan Yaşar Efendi talebe olmıyan iki çocukla beraber Savanın dükkânından 35 kuruşa yuvarlak şişelerden rakı ve beş kuruşa da sucuk aldılar. Sava şişeyi açtı, Yaşarla diğer iki çocuk dükkânda içtiler, Sur yerine doğru gittiler, demişlerdir. Bunun üzerine muallim Fikret Bey kendisine vak'ayı haber veren talebelerile üç çocuğun peşine düşmüş, Sur üzerinde iyice sarhoş olan çocuklardan ikisini yakalamıştır. Yaşar ele geçememiştir.

Mektep talebesinden olmıyan iki çocuk polise teslim edilmiştir. Ertesi günü Yaşar evinden getirilmiş, 13 yaşında olan küçük Yaşar mektep müdürünün odasına gürûh ağlamıya başlamış, kabahatini şu suretle itiraf etmiştir:

— Beş beş gün evvel mektebe gelirken Potur Yakup ve Şükrü önüme çıktılar. Beraberce Savanın dükkânına girdik, onlar rakı aldılar. Bana da biraz içiriler.

Evvelki gün gene rakı aldılar. Sava şişeyi açtı. Beş kuraşa sucuk ve balık verdi. Ben biraz içtim » Bunun üzerine mektep idaresi bakkal Sava hakkında polise müracaat etmiş, zabıt tutulmuştur.

Mersinde gençlik faaliyeti

Mersin idman yurdunun tesis şöleni münasebetile Mersin 1930 senesi birincilikleri için yapılan erkekler maçında Mahmut Dervîş ve Feyzi Kâmil Beyler finale kalmışlar ve iki buçuk saat süren oyundan sonra Mahmut Dervîş Bey 930 Mersin birinciliğini kazanmıştır. Resimimiz Mahmut Dervîş ve Feyzi Kâmil Beyleri, Mersin valisi Ali Rıza Bey ve arkadaşları arasında göstermektedir.

Bunlardan başka

Güzide H., hamamların ıslahı, muayyen günlerde fakir halka bedava açık bulundurulması lüzumuna da işaret etti.

— Hâkimlik ve meb'usluk?

— Yavaş yavaş bunlar da olacak. Evvelâ biri, sonra diğeri, derken hepsi. Kadın tekâmül, terakki gösterdiği nisbette hayatta mevkii alıyor. Hepsi ayrı ayrı bir zaman meseleasıdır. Biri bugün, öbürü yarın...

Muhakemeye gidecek olan Güzide H. ı daha fazla alıkoymak, nezaketine karşı nezaketsizlik olacaktı. Son söz olarak ağzından şu sözü duyduk:

— Merhale merhale, zaman zaman, münevverlikleri, terakki ve tekâmülleri nisbetinde, bunlarla muvazi olarak kadınların bütün bu mevkilere sahip olmaları, tabiidir ve elbette memnun olunacak şeydir!

EK-8: Vakit, 31 Mart 1930

13 yıl • sayı 4392
Pazartesi
31
3 ayın Mart
1930

VAKIT

Bugün 12 sayıfa

Bu sene mahsul çok bereketli

Hazırlık !.

Kadın birliği belediye aza namzetlerini seçiyor

Kadın birliği idare heyeti dün de top anarak kadınların belediye intihabına iştirakleri dolayısile hazırlık müzakeratına devam etmiştir.

Bu müzakereler çarşamba gününe kadar intaç edilecektir.

Müzakereler arasında kadınlardan belediye azalığına gösterilecek namzetler de tesbit edilmektedir. Bu namzetler fırka tarafından tasvip edildiği takdirde intihap yapılmadan evvel ilân edilecektir.

Kadınlardan ilk devrede üç aza çıkarılacağı şayiası kadınların itirazlarını mucip olmaktadır. Kadınlar bu miktarı çok az buluyorlar ve lâekal kadınlardan 10-15 aza intihap edilmesini istiyorlar.

Belediye meclisinin lâğvından ve bu meclisin vilâyet meclisile tevhidinden sonra, kadınların intihap edilem yeceği yazılmıştı.

Verilen maiûmata göre, Hakkı Şinasi paşa bu mesel eyi Ankarada görüşerek tereddütlü noktaları hal için lâzımgelen teşebbüste bulunacaktır.

Hakkı Şinasi paşa Ankaradan döndükten sonra,kadınların fırkaya kayıtlarına başlanacaktır. Kadın birliğinin 400 azası derhal fırkaya yazılacaktır.

Kadın birliğinde bugün saat 16da Efzariş Suat H. kadın belediyeciliği hakkında bir konferans verecek, konferanstan sonra Cemal Reşit bey de bir konser verecektir. Kadın birliği her 15 günde bir belediyeciliğe dair konferans tertip edecektir.

Çocuk sayıfası
Bugün 7 inci sayıfada

Yeni bilmeceniz, geçen haftaki bilmeceyi kazananların isimleri
Hikâyeler, şen fıkralar
Karikatürler, Bellenecek sözler
Yeni müsabaka

Anketimiz

Her erkeğe nazaran kadın nedir?

Varan 3 şairi Nazım Hikmetin kadın hakkındaki fikri muayyendir.

— Bu gün çtimaî, iktısadî, siyasî hakları bana müsavi dele, kavga arkadaşım dır k, yarın içtimaî, iktısadî, siyasî hakları benimle müsavi olacaktır.

★

Eşref Şerif Bey boks federasyonu reisi.- *Nazım Hikmet* dır, ve ilk defa meleketimizde kadınları boks seyretmiye teşvik eden ve muvaffak da olan o dur.

Malûm sualimizle fikrini sordum, dedi ki:

— Gözüm, kadınlar için « fikrimi » soruyorsun!

Yalnız hislerile düşünen bir cinsi fikirle anlatmak güç olmaz mı? Esasen onların yakınında bizler de düşünmeden ziyade onlar gibi başsız düşünür olmaz mıyız? Hülâsa diyelim: Kadın için fikir, kamçısız olmaz, yoksa bedbaht erkek kalemşör!

Çocuklara rakı satan

Bakkal mahkemeye veriliyor

Savayı Bakkallar cemiyetinden tardediyorlar

Maarif müdürümüz ne diyor ?

Dünkü nüshamızda Topkapıda Mevlevihane civarında Sava isminde bir Rum bakkalın ufak mektep talebelerine rakı sattığını ve Türk çocuklarının ahlâklarını bozduğunu yazmıştık. Bakkalın bu hareketi hakkında zabıtaca tahkikat devam etmektedir.

Maarif Müdürü Haydar B.

Diğer cihetten Maarif idaresi de bu hususta ehemmiyetle meşgul olmıya başlamış, ilk tedrisat müfettişlerinden birisi hadise hakkında tahkikata memur edilmiştir. Müfettiş Haydar Bey yarın Topkapıya gidecek, bakkalın bu suretle kareketinden haberdar olduğunu, Ehemmiyetle takip etmekteyiz. Mektep levazımatı ile birlikte küçük çocuklara rakı satan bakkalı mahkemeye vereceğiz.,,

Diğer taraftan Bakkallar cemiyeti de hadiseden haberdar olmuş, bakkaldan izahat almak lüzumunu hissetmiştir.

Bakkalın hareketi cemiyet tarafından şayanı takbih görülmüştür. Cemiyetin sert [illegible] tarafından tecavüz edilecektir.

Markonının keşfi

Salih Murat B. ne diyor?

Fizik üstadına göre hadise bir keşif hatta yeni bir vak'a değildir

Almanya ve İngilterede bundan çok mühim tecrübeler yapılmıştır

Meşhur mucit Markoninin Cenevc açıklarında bulunan Elettra yatından verdiği bir işaretle Avustralyadaki Sidney şehrinde elektrik lâmbalarını yakıtığını yazmıştık. Bu meselenin mahiyeti hakkında fizik mütehassısı profesör Salih Murat Beyin fikrini sorduk.

Üstat diyor ki:

— Bugünün ilmî dedikodularından biri Markoninin radyo mevce eri vasitasile Avustralyadaki bir elektrik merkezinde bir anahtarı açarak 3000 lâmbayı yakmasıdır. Teknik itibarile az çok ehemmiyeti haiz olan bu mesele ilim noktai nazarından okadar mühim değildir. Bu tecrübeden anladığımız şey kudret naklinde mesafenin ortadan kaldırılmasıdır. Yeni mühim keşfer, hatta Markoninin diğer keşiflerinin ziyası altında bu tecrübe hüsuf eder. Beş altı sene evvel Markoni (Huzmebeam) sistemi namile bir telsiz sistemi keşfetmişti. Ziya projeksiyonu esasına istinat eden bu mühim sistem kudretin uzaklara naklinde mühim rol oynamaktadır. Bu sayede İngiltere ile cenubi Afrika, Kanada, Amerika, Hindistan ve Avustralya arasında nisbeten az kudret sarfile muhaberat cereyan etmektedir. Telsiz mevceleri ile bir zeppelin modelini, bir torpitoyu uzaktan idare etmek, birkaç yüz metre mesafedeki lâmbaları yakmak fülleri üzerinden yirmi sene geçmiştir. Geçen sene Berlin radyo müfettişi Ernst Schwarz ile Amerikalı mühendis Hogan Avustralyadaki bir elektrik merkezinde bir anahtarı açarak 3000 lâmbayı yakmışlardır. İngilizler koskoca bir dritnavtı bir manevra esnasında içinde bir kişi bulunmadığı halde telsiz mevcelerini kullanmışlardı. Meselâ muayyen bir işareti küçük kudret şeklinde bir yere nakledip oradan radyo müteşeddideleri vasitasile büyük kudrete mükabil olarak Avustralya mevcelerini istemek Babrimuhitin bir tarafından söylenen sözler bir milyar defa büyütülerek naklediliği halde öteki tarafta yeniden bütünerek eski büyüklüğünde bulunmaktadır. Binaenaleyh Bu tecrübe ilmin malûm kanun ve nazariyelerinin tatbikatından ibarettir.

Pr. Salih Murat B.

Madam Hano bırakılıyor

[illegible] 30 (A.A.) [illegible] Franc iflasına ait muameleleri teftişe memur olan murakıp bu gazete abonelerinin heyeti umumiyesinin Madam Hanau namına [illegible] 500 frankluk kefalet akçası temin etmelerini istemekte niyetindedir. Madam Hanauya borçlu olanlar da bu hususta istimzaç edilmiştir. [illegible] gelen bazı adli muameleden dolayı Madam Hanau ancak salı günü akşamı serbest bırakılacaktır.

Bir hayır müessesesi

Kadınları çalıştırma yurdu günden güne inkişaf ediyor

Aksarayda yeni yapılan yurt binası

C. H. F. tarafından Aksarayda yaptırılan Kadınları çalıştırma yurdu binasının inşaatı geçenlerde bitmiş, yurt idaresi ve imalâthanesi buraya taşınmıştı. Dün bir muharririmiz bu hayır müessesesini gezmiştir.

Aksarayda eski yangın yerinde tramvay caddesi üzerinde sıhhî ve fennî bir tarzda yaptırılmış olan bina aydınlık ve havadardır, geniş bir bahçe içindedir. Geniş, aydınlık, sıhhî atelyeleri, idare kısmına mahsus odaları, yurt komisyonunun içtimaına mahsus büyük bir salonu mevcuttur.

Bu müessese Hamidiye caddesinde Nûr Paşa konağındaki imalâthaneler ve yurdun idare kısmı kâmilen yeni binaya nakledilmiştir. Kadınları çalıştırma yurdunun bugünlük iki atelyesi faaliyette bulunmaktadır. Bunlar kutu ve dokuma imalâthaneleridir.

Kutu imalâthanesinde her boyda, her nevi şeker, pasta, çorap, ilâç ve ambalaj kutuları pek mükemmel şekilde yapılmaktadır. Yurdun kutu imalâthanesi fennî ve mütekâmil bir haldedir, kutu imalâthanesinde kutuculuk için lüzumu her makine vardır. Yapılan kutular hem zarif, hem dayanıklıdır; harcıam şeker kutularından

Serbest Fedayiler
Yazan: Ethem Izzet
Perşembe başlıyor

EK-9: Vakit, 1 Nisan 1930, "Efzayiş Suat Hanımın konferansı"

Salı 1 Nisan 1930

VAKIT

Aldanmayınız! Bugün 1 nisandır

Gazimiz E. Ludvige neler söylemişti?

Kudret milletindir

Büyük Petro yeniliği Ruslara cebren yüklet-mişti; Türklerse eski ve medenî bir millettir

Napoleonun rolü neydi?

Alman müverrihi Emil Lüdvigin Gazi Hazretlerile mülâkatı hakkında yazdığı uzun makale Nevyork Taymis gazetesinde intişar etmiştir. Bu pek uzun makaleyi hülâsa ediyoruz.

Emil Lüdvig, Türk inkılâbının bütün halk sınıfları tarafından teyit olunduğunu ve hiç bir kimsenin geri ye bakmadığını, on dört milyon Türkün inkılâbı yapan ruhiyeyi tebcil ettiğini, Gazi diktatör denilmesine karşı çıktığını, genç Türkiye vicdanının uyanış ve yeni anlayışını anlattıktan sonra Gazinin kısaca tarihini yazmakta ve Gazinin büyük bir devlet adamı ve büyük bir asker olduğunu, Avrupadaki bütün muasırlarından fazla muvaffak olduğunu anlatmaktadır.

Emil Lüdvig daha sonra Gazi ile üç saat devam eden mülâkatın mevzuubahs ederek Gazi hazretlerinin Napoleon hakkında şu sözlerini nakletmektedir:

"Bir insanın gayri şahsî hedefleri bulunmalıdır. Bir memlekete yabancı olarak gelen bir adam nefsani saiklerle hareket edecek olursa o memleketi yükseltemez.

Eski sistemler ve an'anelere bağlı olan yeni bir devlet vücuda getiremez. Napoleon esaslı fikirler sahibi olmadan başladı ve büyük plânlarına ancak hadisat de sevkolundu. Napoleon demokrasiyi altmış sene geciktirdi.

Sizin Napoleon unvanlı kitabınızı niçin terceme ettirdiğimi ve onu niçin evvelâ altı ay devam eden bir şekilde tefrika ettirdiğimi biliyor musunuz? Bunun sebebi askerlerin onda cesaret ve kudret nümunesi bulmaları ve vatandaşların, bir memlekete bir yabancı geldiği ve ona hiyanet ettiği zaman ne olacağını anlamalarını temin idi.„

Emil Lüdvig bu sözler üzerine diyor ki:

Bu sözler, onları sevdiyen ve onu niçin evvelâ altı ay sürgünde bırakan programile alâkadar olmak dolayısile ehemmiyeti haizdir. Bu rata göre Napoleon yarı bulyacı idi. Milli hisle ve hem hadimi, hem hâkimi olduğu bir fikirle meşbu olan Gazi bu suretle ifade olunmasa bile bütün saikleri istihkar eder ve bu ateşli kelimelerin bütün sofular, halifeler ve papaslara aleyhtarlıkla ifade eder. „

Emil Ludvig

Bunu mütekip söz Emil Lüvingin İsa hakkındaki eserine intikal etmiş, Gazi, Türkün tabiatı tebcil ettiğini söylemiştir.

Lüdving Avrupada bir jeneralın devlet başında bulunmasından endişe edildiğini söylemiş, Gazi şu cevabı vermiştir:

«Çok doğru. İktidar mevkiinde olan bir adam, yalnız jeneral olduğu ve kendisini kontrol edecek bir kimse bulunmadığı zaman tehlikeli olur. Bunu Almanyada bizzat görmüş bulunuyorsunuz. Siz kimi askeri lideriniz sayarsınız?

— Ludendorf,

— O bir lider değil, felâket anında firar eden bir adamdır.

Lüdvig bundan sonra harplerin nasıl diktatörler vücude getirdiğini ve bunların nasıl harpler çıkardıklarını anlatmış, Gazi Hz. şu cevabı vermiştir:

— İhtirastan bahsediyorsunuz. Şüphesiz onsuz bir şey elde dilmez. Fakat bu gayri şahsi bir istikamete, meselâ bütün millete hizmete tevcih olunmalıdır. Lider, büyük kararlarını milletten alır, milleti tecrübe ve onu takip eder. Ben Sultanlardan kurtulmadan evvel bile bir meclis topladım. Bir reis sıfatile her haktan feragat ettim. Hatta af hakkını bile istemedim. Bütün kudret millettedir, yani onun mümessillerinden gelir. Ben sizin zannettiğinizden daha az falim. Nazıruma sorunuz. Onun hiç işine karışıyor muyum. Ben kendimi tetebbua vakfederek riyasetten feragate, hatta askeri liderliği terke hazırım.

— Fırkanın riyasetinden de çekilir misiniz?

— Asla. Çünkü fırka benim musip o'duğuna kani bulunduğum devlet siyasetini takip ediyor...

Gazi Hz. Türk tecedüdünden bahsederken şu sözleri söylemiştir:

(Alt tarafı 4 üncü sayfamızdadır)

Çocuk sayfası

Son bilmecede tekdir yarakası kazanan kerilerimizin isimleri 6 ıncı sayfada

CFYÖPB

ennet
edayileri
azan
mer Rıza
erşembeye
aşlıyor

Deba gazetesi

Türk adliyesinin mükemmelliğ nden haraetle bahsediyor

Adliye vekilimiz Mahmut Esat B.

Fransızca "Deba„ gazetesinde «Mil» imzasile bir başmakale intişar etmiştir.

Türkiye Cümhuriyeti adliyesinden bahseden makale iki cihetten çok dikkate şayandır. Bunun bir cephesi makaleyi neşreden Debanın ötedenberi Türklere aleyhtar siyaset takip eden bir gazete olmasıdır.

Diğeri de kendisini aynı hatalı yolda tanıdığımız M. Milin bilhassa Yunanistanda topladığı şehadetlerle bu makaleyi yazmış bulunmasıdır.

Muharririle naşirinin şu izah ettiğimiz vaziyetlerine, şehadetlerin kısmen Yunanistandan elde edilmiş olmasına rağmen, makale baştan başa adliyemizin yüksek kıymetini tesbit ve hatta onu tebcil ve takdir etmektedir.

Bazı kısımlarını aynen tercüme ve iktibas ediyoruz :

" Atinayı son ziyaretimde, Türkiye işlerine vâkıf Yunan ricali siyasiyesi bana Türk mahkemelerinin bitaraflığından bahsediyorlardı. Bu şehadet, muhtelif milliyetlere, muhtelif muhitlere mensup şahıslarla beraber bizim de sahsi görüşlerimizi teyit ediyor.

Bütün küfü an'aneleri söküp yıkan "Türk hukuk inkılâbı„, Araptan gayri, Müslüman milletlerin üzerine yapacağı büyük tesirleri itibarile de pek mühimdir.

(Alt tarafı 4 üncü sayfamızda)

Erkekler, müsterih olunuz!

Kadınlar işlerinizi ellerinizden almıyacaklar?

Kadın birliğinde verilen konferans

Efzayiş Suat H., belediye azası olsak da Kadınlığımızı muhafaza edeceğiz, diyor

Belediyecilik konferansını veren Efzayiş H. ve dinliyenler

Kadın birliğinde dün saat 16 da, kadınların belediye intihabına iştirakleri [illegible] Efzayiş Suat H. tarafından konferans verilmiştir. Efzayiş Suat Hanım konferansına şöyle başlamıştır:

— Bugün Türk kadınına yeni yeni ufuklar açan ve zengin bir istikbal hazırlıyan pek büyük bir inkılâbın arifesinde bulunuyoruz.

İstiklâl harbindenberi hemen hemen her cüzdan [illegible] yazıya çalış[illegible] ve belediyecilik gibi te[illegible] müsaide dilgene erkeklerle beraber çalışmak şerefini haiz olacağız.

İşte Büyük Millet Meclisinden geçmek üzere bulunan belediye kanunu, vatan kadınlarının beratını elimize verecek ilk ve kat'i hareket olacaktır.

Memleketimizi baştan başa canlandıran büyük inkılâp ve

[Alt tarafı 4 üncü sayfamızda]

FAZLA TELÂŞ ETMİŞLER

Pariste esrarengiz bir surette kaybolan Rus jenerali şehrimizde!

Jeneral Kutepof karısile geçinemediği için Paristen kaçmıştır.

Kontinantal otelinin 23 numarasında namı müstearla ikamet ediyor

Bir müddettenberi bütün Avrupa gazetelerini en ziyade meşgul eden şey beyaz Rus kumandanlarından jeneral (Kutepof) un Paristen birdenbire kaybolmuş olmasıdır. Bazı gazeteler jeneralin bir ormanda öldürüldüğünü, bir kısmı da Rusyaya kaçırıldığını yazdılar.

Bu haberlerden bir kısmı bizim gazetelerin sütunlarına da geçti.

Büyük bir velvele ile siyasi bir hadise imiş gibi gösterilen bu vak'a nihayet anlaşılıyor ki bir komediden başka bir şey değil imiş. Çünkü jeneral (Kutepof) bugün İstanbuldadır. Ve Beyoğlunde Kontinantal otelinde 23 numaralı odada Mühendis M. Keşof namı müstearı ile ikamet etmektedir.

Şehrimizde bulunan Jeneral Kutepof

Jeneral şimdi saksofon biraz çalmış bulunmaktadır.

İzini nasıl bulduk?

Muharrirlerimizden birisi vaktile Rus hassa alayında süvari zabitliği etmiş olan Kafkasyalı bir zatı tanımaktadır. Hali hazırda hayatını ressamlıkla temin eden bu zat geçenlerde muharririmize jeneral (Kutepof) hakkında ne

EK-10: Milliyet, 1 Nisan 1930

SALI
1 NİSAN 1930
5 inci sene, No 1497
NUSHASI 5 KURUŞTUR

Milliyet

Başmuharriri: Sıtkı Mehsen MAHMUT

3 sene için devlet yeni memur almıyacaktır..

Maliye vekâleti yeni bir kanun hazırladı

Münhaller ve terfiler nasıl idare edilecek?

Bu kanun heyeti vekilenin çarşamba içtimaında müzakere edilecektir..

ANKARA, 31. — (Hususi) Maliye Vekâleti chemiyetli bir kanun lâyihası hazırladı. Bu lâyiha heyeti vekilenin çarşamba günkü içtimamda müzakere edilecek ve müstacelen meclise sevkedilecektir. Gelecek hafta içinde müzakere ve kanuniyet kasbedecek olan bu lâyihaya nazaran 929büttçesi memur kadrosu esas tutularak 3 sene müddetle devlet memuriyetine açıktan yeni memur alınmıyacak, inhilâl edecek memuriyete bir derece aşağısındaki memur terfian alınacak ve bu silsile teakup edecektir. En son kalan münhal memuriyete kimse alınmıyacaktır.

Mezarlıklar ne suretle imar edilmeli?

Belediye kanunu müzakere edilirken mezarlıklar meselesi münakaşaları mucip oldu

Hatipler vaziyetten şikâyet etmişler ve mezarlıkların medeni şekle ifrağını istemişlerdir

ANKARA, 31 (Milliyet) — Millet Meclisinde Belediye lâyihasının müzakeresi ikmal edildi. Encümene iade edilmiş bulunan bir, iki maddenin perşembe celsesinde müzakeresini müteakip kanunun heyeti umumiyesi reye konacaktır.

Mecliste mansup reisler hakkındaki 94 üncü madde münakaşaya geçti. Bu maddeye göre Ankara belediye reisi Dahiliye Vekâletince intihap edilecek ve bu tayin Riyasetcümhurca tasdik edilecektir. Bundan başka Heyeti Vekilece görülecek lüzum üzerine tesbit edilecek bazı beldelerde vilâyet merkezi olanların belediye reisleri Dahiliye Vekâletince, Vilâyet merkezi olmıyna yerlerde belediye reisleri mensup oldukları vilâyet valileri tarafından nasbolunacaklar ve bu zamanda işlerinden çıkarılabileceklerdir.

Kanunun bugün kabul edilen son kısımlarındaki mühim esaslarını bülâsaten bildiriyoruz:

Belediye memur ve müstahdemlerinin intihap ve istihdam, idareten tecziye, terfi ve tahvilleri, vazifeden çıkıştan sonra kendileriye verilecek tekaüt hakkından müstefit memurların tekaütlükleri malîkiye tebaiyi kanunu alâkalarına tabi bulunmaktır.

Şükrü Kaya Bey

ve Reisicümhurun tasdikile devlet zabıtasına tevdi edilecektir. Bu takdirde belediye idaresi, zabıta mıntıralına her 1500 nüfusa bir zabıta memuru nisbeti isabet edecek surette tezyit edilecektir. Kanunda Kolcu, polisçaşı ve bedesten gibi müstahdemlerin intihap ve istihdamları hakkında mevcut ahkâm aynen kabul edilmiştir.

Nüfusu 70,000 den fazla belediyelerde lüzum görüldüğü takdirde Meclis âzâsına huzur hakkı verilecektir.

Mezarlıklar

Mezarlıkların belediyelere ait olacağına dair olan madde ve göre mezbuk ve kimsesiz mezarlıklara, vakfa ait olan umumi mezarlıklar, bilâmum hukuk ve vecaibile belediyelere devrolunacaktır. Bu kanunun neşrinden sonra belediyeler devren alıncıya kadar mezarlıkların satılması memnudur.

Bu maddenin müzakeresi esnasında İbrahim Aläettin Bey dedi ki: "Tahattuz buyurursunuz ki belediyeler için kabul olunan mecburi masraflar meyanında mezarlıkların da masrafı konmuştu. Ben bu maddenin müzakeresi münasebetile bir kaç söz söylemek isterim. Şükrü Kaya Bey mezarlıkların asri

(Mabadi ikinci sahifede)

İ. Alâeddin Bey

Naci Paşa

olmasıdır. Bu kanunun mer'iyeti tarihinde müstahdem ve tekaüt hakkından müstefit memurların tekaütlükleri malîkiye tebaiyi kanunu alâkalarına tabi bulunmaktır.

Türk - Irak

Harbiye nazırı şehrimize geldi

Cafer Pş. dün akşam Ankaraya gitmiştir

Cafer Paşa

Yeni Irak kabinesinde harbiye nezaretine tayin edilen Cafer Paşa dün sabah konvansiyonel treni ile şehrimize gelmiş ve kısa bir istirahatten sonra dün akşam Ankaraya hareket etmiştir. Cafer Paşa istasyonda polis müdürü Şerif B. tarafından istikbal edilmiş ve bir polis müfrezesi tarafından selâmlanmıştır. Cafer Paşa kendilerini istasyonda karşıdıyan mufırririmize şu beyanatta bulunmuşlardır:

— «Londra'dan Bağdat müdafaai milliye nezaretine tayin edildim. Yeni vazifeme gidiyorum. Istanbul'a ve Ankaraya tekrar uğramak arzusile seyahatim için bu yolu ihtiyar ettim. Bu suretle eski dostlarımla görüşebilmek fırsatını kazanmış olacağım. Henüz bütün suallerinize fikir beyan edecek vaziyette değilim ancak hudutları itibaren memleketinizde gördüğüm hüsnü kabul ve intizamdan çok müteheassisim.»

Cafer Paşa iki hükümet arasındaki siyasi münasebetler hakkında da demiştir ki:

— «Irakın Türkiye ile olan münasebatı bütün komşu millet letlerle olan münasebatından daha iyidir. Şarkta Iran ile münasebatı siyasiyemiz yeni başlamıştır. Cenupta Necit ve Irak memleketlerinin mütekabil hüsnü niyetlerle vaziyet henüz iyileşmiştir. Halbuki Türkiye ile münasebatımız 925 senesinidenberi iki kardeş memleket arasında cereyanı tabii olan bir dostlukla devam etmektedir. Bütün ümidimiz bu münasebatı daha ziyade takviye etmektir. Ankarada ne kadar kalacağım belli değildir.»

Cafer Paşaya Edirneden itibaren Edirne polis müdürü Fey ai B. refakat etmiştir.

Bahri konferansta

LONDRA, 31 (A.A.) — M. Briand ile M. Henderson ve M. Mac Donald arasında vuku bulan mülâkatları müteakip neşredilen bir tebliğde İngiltere hükümetinin sulha muhalazaya matuf teşkilât ve tertibatta uslahat yapılmasını aruz etmekle beraber yeniden birtakım askeri taahhütlere girişmeğe razı olmayı imkân haricinde gördüğü beyan edilmektedir.

İtalya murahhas heyeti tarafından vaki olan bir tebliğde M. Mac Donald ile M. Grandi arasında cereyan eden mülâkatta Akvam cemiyeti misakının 16 ncı maddesinin tefsirine müteallik İngiliz ve İtalyan noktai nazarlarının tetkik edildiği bildirilmektedir.

Irtişa tahkikatı

ANKARA, 31 — (Hususi) Maliye müfettişleri tarafından yapılan irtişa tahkikatı ikmal edilmiştir. Tahkikat dosyası yarın Şurayı Devlete tevdi edilecektir. Tahkikat neticesinde iki maliye memurunun bu işle alâkaları tesbit edilmiş olduğundan bunlara muhakemelerine kurar verilmesi istenmiştir. Bunlardan biri eski müdiri umumilerden Kâmil Beyzade. Diğeri ise iddia edildiği gibi kayanın müdiri Edip Bey değildir.

İsveçlimütefekkir

Dr. Ruteger Essen şehrimizde

İsveç âlimlerinden kıymetli bir mütefekkir olan M. Ruteger Essen'in ahiren şehrimize geldiği memnuniyetle haber alınmıştır.

Edebiyat doktoru, tarihi ve siyasî tetkikatile maruf olan

M. Ruteger Essen

M. Ruteger Essen Rusyada, Aksayi Şarkta tetkikat yapmuştur. Siyasî bir muharrir olan Stokholm'de en büyük bir gazete olan Svenska Dagbladet'te yazı yazan İsveçli âlimin daha bir çok ta eserleri vardır. Bu eserler asrımızın en mühim meselelerine dairdir. Dr. Ruteger Essen şimdi gazeteci namına dünyayı dolaşarak tetkikat yapmaktadır. Kendisi cuma günü Ankaraya gidecek, ondan sonra da memleketimizden hareketle İran, Hindistan, Çin ve Japonya ya gidecektir.

Dr. Ruteger Essen, gittiği yerlerin siyasî ve iktisadî vaziyetlerini tetkik edecektir. Bu tetkikatın kıymetli neticeler vereceği şüphesiz addedilmektedir.

Yunanlıların cevabı bekleniyor

Mübadele komisyonu bitaraf azası avdet ettiler

Muhtelit mübadele komisyonu bitaraf azaları M. Holgadilla M. Anderson dünkü ekspresle Ankaradan şehrimize gelmişlerdir. Aynı trenle Türk heyeti müşaviri Kemran Bey de avdet etmiştir.

M. Anderson

M. Holgadilla M. Anderson Türk heyeti ikinci murahhasalarından Nebil Beyi ziyeret etmişler ve uzun müddet görüşmüşlerdir.

M. Anderson kendisile görüşen bir muharririmize demiştir ki:

— Yunan hükümetinin cevabını beklemek üzre İstanbula geldik. Vaziyette hiç bir tebeddül yoktur. Yunan hükümetinin cevabı gelbikten sonra kat'i vaziyet anlaşılacaktır.»

Tevfik Kâmil Beyin de cumaya kadar şehrimize gelmesine muntazır edilecektir.

Kadın Birliğinde dün içtima edildi.

E. Suat Hanım konferansı

Kadınlar hangi işleri görebilirler

Ekrem Suat Hanımefendinin vaziyeti

İçtimada bu noktalarda kadınların erkeklerden çok fazla salâhiyet olduğu ileri sürülmüş, bilhassa sıhhat ve sıhhî müesseselerde zekâsı sıhhiyeye ve muvaffakiyeti içtimaiye vazifesini görecek kadın polisleye ihtiyaç olduğu noktasına işaret edilmiştir.

Maarif sahasında belediyeye kadının göreceği hizmetten de bahsedilirken mekteplerimizin idaresinin kadın müdirlere verilmesinin temin edileceği ilâve olunmuştur. Hülâsa dünkü toplantış bir konferanstan fazla kadınlarına yapmayı tasavvur ettikleri işler hakkında bir program mahiyetinde idi.

Konferans çok kalabalık olmuş ve Hanımlar tarafından alkışlanmıştır.

Kadın polisliği meselesi de kurcalandı

Yeni Belediye kanununda kadınlara intihap hakkı verilmekte olmasına hasbihle Kadınlar Birliği faaliyete geçmiş ve bu cümleden olarak Ekrem Suat H. tarafından Kadın Birliğinde kadın belediyeciliği hakkında bir konferans verilmiştir. Ekrem Suat H. bu konferansında belediyeciliğin kadınlık kabiliyetine tamamile tevafuk ettiğine işaret ettikten sonra belediyecilikte kadın faaliyetini beş kısma ayırmaktadır:

1 — Oturduğumuz evler.

2 — Gıda ve beslenış tarzımız.

3 — Sıhhat ve sıhhî muavenet.

4 — Mektepler ve halk terbiyesi.

5 — Umumî refahın temini için muntazam teşkilât.

Maarif sahasında belediyeye kadının göreceği hizmetten de bahsedilirken mekteplerimizin idaresinin kadın müdirlere verilmesinin temin edileceği ilâve olunmuştur. Hülâsa dünkü toplantış bir konferanstan fazla kadınlarına yapmayı tasavvur ettikleri işler hakkında bir program mahiyetinde idi.

Konferans çok kalabalık olmuş ve Hanımlar tarafından alkışlanmıştır.

Meselenin aslı ne?

Defterdar Şefik ve Polis Müdürü Şerif Beylerin muhakemesi isteniyor..

Komiser Cemal Efendinin aldığı altı bin lira hakkındaki fezleke şurayı devlete verildi

Şerif B.

Şefik B.

Polis dördüncü şubede pasaport muamelâtına memur komiser muavini Cemal Efendinin elinde altı bin liralık bir suistimali meydana çıkarılmış ve kendisi de tevkif edilerek diliyeye verilmiş ve bu hususta yapılan tahkikat raporu da mezkeze gönderilmiştir.

Ankaradan gelen malûmata göre dosya dahiliye Vekâletince tetkik edilmiş ve Şurayı devlete gönderilmiştir.

Burada tahkikatı yapan Maliye müfettişinin fezlekesinde aynı mesele de ikmal ve tenahisi görülen Polis müdürü Şerif ve Defterdar Şefik Beylerle diğer üç müdürün lüzumu muhakeme ile talep edilmektedir.

Bu hususta Defterdarlık ve Polis müdüriyetinden şu tahki katta bulunduk. Müfettişin Şerif ve Şefik Beyler hakkında ihmal ve tenahiin lüzumu muhakeme talep edilmesi beklenmektedir.

Aldığımız malûmata nazaran ittihadı mahreçmenin heyeti vekilede müzakeresi bitmiştir. Yüksek vekilin gelbikten sonra bu mühim meselesinde bâlemüzakere edilecektir.

Adliyemiz malûmata nazaran ittihadı mahreçmenin heyeti vekilede müzakeresi bitmiştir. Yüksek vekilin gelbikten sonra bu mühim meselesinde bâlemüzakere edilecektir.

Eksen müttefikal ve ittihadı yapan ve mevkuf bulunan komiser muavini Cemal Efendidir.

Bu hususta Polis müdürü Şerif Bey bir muharririmize:

— Henüz bana bir suat tevdi edilmemiştir" demiştir.

Maamafih Şurayı devlet ve tenahi nihayet bir karar ve [illegible] sahife

EK-11: Vakit, 2 Nisan 1930

13 üncü yıl • sayı 4394
Çarşamba
2
4 Ramazan ayı | Nisan | 1930

VAKIT

Tahlil müsabakamız
Perşembe günü VAKIT'in tahlil günü olacaktır. Çünkü yarın VAKIT'i alan herkes muhtelif hediyeler kazandıran bir piyango bileti alm ş olacaktır. Bu müsabakanın tafsilâtını yarınki nüshamızde okuyunuz.

Adliye vekilimiz VAKIT'e beyanatta bulundu

Hanımlarımız

Yeni bir kanuna ihtiyaç olmadan hâkimlik edecekler

Ceza mahkemeleri usulünde tadilât

Adliye Vekilimizin gazetemize hediye ettiği son resim

Ankara, 1 (Telefon)— Adliye vekilimiz Mahmut Esat Beyle bugün mülâkat ettim ve evvelâ kendilerinden Hukuk mezunu hanımların hâkimlikleri hakkında d güncelerini bildirmelerini rica ettim. Dediler ki:

— Bunun için hususi bir kanun çıkartmıya lüzum görmüyorum. Çünkü bugün hukuk fakültelerimizden birini bitirmiş olan Türk hanımlarının hâkimliğine intihab na kanuni bir mani yoktur.

— Umumiyetle Türk kadınlarının siyasi ve teşrii hayata karışmaları hususundaki fikriniz nedir?

— Tamamen taraftarım. Hatta biraz daha faz a söyleyeyim Bunda fayda görürüm.

— İcra ve iflâs kanunu için Ankara barosuna sorulan sualden beklenilen neticeler nelerdir?

— Bu suali yalnız Ankara barosundan sormadım. Bütün Türk baroiarından, icra riyasetlerinden ve sair alâkadar yerlerden sordum. Bunun ne netice vereceğini şimdiden kestirmek mümkün değildir. Gelecek cevapları tetkik edeceğim, düşünce erimi size ancak o zaman söyliyebilirim.

— Birinci umumi müfettişlik mıntakası ceza usulü muhakemeleri kanununda tadilât yapılacak rivayetleri var, sebepleriyle esaslarını lütfeder misiniz?

Şimdilik böyle bir şey hazırlanmış değildir.

Cennet Fedayileri

YAZAN: Ömer Rıza

Fevkalâde meraklı, cazip ve heyecanlı eser

Şarktaki gizli cemiyetler neler yapmışlardır

Yarın Başlıyor

Macar ticaret heyeti

Türk Macar ticaret müzakeresi için Ankaraya bir Macar heyetinin gideceğini yazmıştık.

Haber aldığımıza göre bu heyet şehrimize gelmiş ve Ankaraya gitmiştir.

Moskova sefirimiz gitti

Bir müddetenberi izinli olarak memleketimizde bulunan Moskova elçimiz Hüseyin Ragıp Bey dün Berlin yolundan memuriyeti yerine gitmek üzere şehrimizden ayrılmıştır. İstasyonda dostları kendisini geçirmişlerdir. Resmimiz Hüseyin Ragıp Beyi, tren kalkmadan evvel arkadaşları arasında gösteriyor.

iktisat vekilimiz

Ziraat bankası M. le Adanaya gidiyor

Ankara, 1 (Telefon) — İktisat Vekili Şakir F, yarın öğle trenile Adanaya hareket edecektir.

Ziraat bankası meclisi bugün toplanarak Adanadaki çiftçilere yapılacak yeni yardımlar hakkında mukarrerat ittihaz etmiştir.

Banka müdürü umumisi Şükrü B. yarın İktisat Vekili B. le birlikte hareket edecektir.

Haftalık VAKIT

Yarın parasız takdim edilecek

Musahabe, içtimai bahisler, Garp edebiyat tarihine giren bir Türk muharriri, tıbbi makale, mizah, sinema, siyasi icmai, hikâye...

Belediyecilik, hâkimlik, meb'usluk bahsinde kadınlar

Avukat İclâl H. ın fikirleri

Şehrimiz, Hanımsız bir ev gibidir!

Kadınla rın belediye işlerinde söz sahibi olmaları, bu mümkün olunca yapılmasını düşündükleri işler, hâkimlikleri meb'usluk la rı hakkındaki fikirleri nelerdir? Bunlar etrafındaki anket karşısında avukat İclâl H., önce itiraz etti ve kendisini ikna, güççe oldu.

— Herhangi bir bahse dair söz söyledik mi, reklâm telâkki ediliyor. Bilirsiniz ki avukatlar için bu memnudur!

— Bunda o mahiyet yok, Hf. Biz, sizden fikirlerinizi soruyoruz.

— Hakikatte öyle, ama..... Hem ne denilebilir.? Başka bir yerden de izdivaç hakkındaki fikrim soruldu.Ne diye bilirdim? Tecrübem yok ki bir şey diyeyim. öyle değil mi gerçi sualleriniz böyle bir bahse ait değil Bu hususta fikrim var.

[Altarafı 5 inci sayfamızdadır]

Avukat İclâl Hanım

Rıza Tevfik

Bir Amerikan mecmuasına kendisinin halis Türk olmadığını söylemiş

Son posta ile gelen bir Amerika mecmuası 1928-1929 senesini Amerikada geçirdikten sonra oradan ayrılan yüz elliverden Rıza Tevfikten bahsediyor.

Rıza Tevfik Nevyorkta bulunduğu zaman bu mecmuanın idarehanesine gitmiş ve vaktile Mekkeye gidip nasıl hac ve tavaf ettiğine dair yazdığı yazıları bırakmıştır. Bu münasebetle mecmua şu satırları yazıyor:

«Rıza Tevfiğin hacca gitmesi kendi arzusu ile olmuş değildir. Bu adeta bir kaza neticesi olmuş addedilebilir.

Çünkü kendisine halis bir Türk ne de salâbetli bir müslümandır. Kendisi babasının Arnavut annesinin Çerkes olduğunu söylemiştir.

Rıza Tevfiğin mektuplarından birinde deniliyor ki:

"Babam derdi ki Hıristiyanlık ihtiva ettiği yüksek akide itibarile melekâne bir dindir. Ne yapalım ki bu beşeri cemiyetlerde pek ko ay tabakkuk etmemektedir. Bu itibar ile bugünkü Avrupa memleket' ve memleket menfaatlerini kılıç'a müdafaayı emreden isâmiktan pek uzakta bulunmamaktadır.»

Filozof Mekke ve kâbeden şu satırlarla bahsediyor:

"Ben bizzat kendim,Kâbeyi o kadar iptidai ve müslümanlığın ilk günlerinde olduğu kadar basit görünce hayret ettim.

Burası bir dervi odası kadar

Rıza Tevfik'in Adende yerli kıyafetile çıkarttığı bu resim Amerikan mecmuasında intişar etmiştir, resimde görüldüğü gibi filozof göbeğine kadar sakal bırakmıştır.

EK-12: Vakit, 2 Nisan 1930

— 2 — VAKIT Nisan 1930

Torpitolar

Hakem mahkemesinde bu davaya devam edildi

Türk-Fransız muhtelit mahkemesi dün bazı mühim dava rü'yet etmiştir.

Bunlardan biri harpten evel Oğüst Norman şirketine 150600 İsterline ısmarladığımız torpitolar davasıdır. Şirket şimdi bunların tarafımızdan alınmasını ve ayrıca tazminat verilmesini istemektedir. Dava karar için talik edilmiştir.

Diğeri Vandövr ve Leseps şirketinin Adanada tesis ettiği, fakat harp çıkınca işletemediği çiftlikler davasıdır.

Şirket hükûmetimizden 20 milyon frank istemektedir. Türk ajanı dün ademi selâhiyet noktasında ısrar etmiş, dava diğer tarafın cevap vermesi için talik olunmuştur.

Kadın birliği

Yeni belediye kanunu tasdik edildiği gün tezahürler yapacak!

Kadınlar birliği belediye kanununun Reisicümhur Hz.nin tasdikine iktiran ettiği gün Taksimde Gazinin abidesi önünde muazzam tezahürat yapacaktır. Bu tezahürata kadın ar birliği azası, darülfünunun kız ta ebeleri ve kız mektep talebeleri iştirak edecek er ve nutuklar söylenecektir. Birlik müsaade için dün v.lâyete müracaat etmiştir.

Tezahürat yani gün Ankarada da yapı acak ve ayni gün her sene tezahürat tekrar edilecektir.

münasebetle tekrar gösteriliyor, gidip görecek misiniz?

— Garip, fakat bilmem neden sinemada kendimi görmek istemiyorum.

— Melo piyesi için bir çok dekor lâzımdır, fazla sahneler var, bunun için ne yapacaksınız?

— Dekorlarımızı beraber getirdik.

*

Fransanın çok kıymetli birinci derecede jön prömiyelerinden olan «Charles Boyer» ile görüşmek maalesef mümkün olmadı. Çünkü vapur köprüye gelmişti. Ne de çabuk geldik.

Fo.

VAKIT ın telgraf ve telefon haberleri

Afet H.

C.Halk fırkasına kaydedildi

Ank..ra, 2 (Telefon) — Halk fırkasına ilk kadın aza olarak Ankara musiki muallim mektebi muallimlerinden Afet Hanımın kabul muamelesi tamamlandı. Afet H. yarın Türk ocağında kadınların intihap haklarına dair bir konferans verecektir.

Devlet şurasında

Ankara, 2 (Telefon) — Şurayı Devlet Deavi dairesi teşkilâtının kifayetsizliği dolayısile mütemadi faaliyetine rağmen işlerini başaramadığından teşkilâtın tevsii için Şurayı Devlet kanununu tadil eder mühim bir lâyiha hazırlanmış,baş vekâlete verilmiştir. Buna göre düâvi dairesinde Fransada olduğu gibi müteaddit heyetler çalışacaktır.

İlk kadın hâkim

Nezahet Hanım İstanbul aza mülâzimliğine tayin olundu

Ankara,2 (Telefon) — Hukuk fakültesi mezunlarından Nezahet Hanımın İstanbul aza mülâzimliğine intihabı yapılmaktadır.

Kararname Âli tasdike iktiran ettikten sonra İstanbula bildirilecektir.

Bu suretle Nezahet H. ilk Türk kadın hâkim olmak şerefini kazanmaktadır.

Amerika - Türkiye

Ankara, 2 (Telefon) — Amerika - Türkiye ticaret mukavelesinin tasdiki lâyihası meclise gelmiştir.

23 nisana hazırlık

Dünkü içtimada çocuk haftası programı müzakere edildi

Himayeietfaldeki içtimadan bir intiba

Dün Himayeietfal cemiyeti merkezinde 23 nisan çocuk bayramı için bir içtima yapılmıştır. Bu içtimaa cemiyetin reisi Şemsettin Bey riyaset etmiş, Maarif, Fırka, Kolordu, Anneler birliği, Türk ocağı murahhasları hazır bulunmuştur. İçtimada 23 nisanda başlıyarak bir hafta devam edecek olan çocuk haftası programının tanzimine başlanmıştır.

Bu seneki çocuk haftasının daha muntazam ve eğlenceli olması için çalışılmaktadır. Cumartesi günü Fırkada müteşekkil ihtifal heyeti de ayrıcana bu hususta tanzim edilen programı tetkik edecektir.

İktısat vekili

Dün Adanaya hareket etti

Ankara, 2 (Telefon) — İktısat vekili Şakir B. bugün Adanaya hareket etti.

Yeni lâyihalar

Dün M. Meclisine sevkedildi

Ankara, 2 (Telefon) — Aidatlı icra memurları kanun lâyihası ve icra haciz tarifesi kanunu, mülkî ve askeri tekaüt kanunu bugün heyeti vekilede müzakere ve kabul edilerek meclise sevkolunmuştur. Tekaüt kanununun bu sene meclisten çıkarılması mukarrerdir.

Âli mektep mezunları için yeni bir kanun

Ankar, 2 (Telefon) — Nafia vekâleti 4 seneden fazla tahsilli âli mektep mezunlarının barem kanununun 10 uncu derecesinden devlet memuriyetine alınmaları hakkında bir kanun lâyihası hazırlamış, başvekâlete vermiştir.

Barem kanunu âli mektep mezunlarını 11 inci dereceden kabul etmektedir.

Yeni Alman başvekili meydan okuyor

Berlin, 2 (A.A.) — Başvekil M. Brunning Rayiştagda programının ademi kabulü tazdirinde meclisin feshedileceğini söylemiştir.

Anketimiz

Her erkeğe göre kadın nedir?

Kadınlar niçin yaratılmıştır?

Yarın Hüseyin Rahmi B.in cevabını neşredeceğiz

Baz! Türkiyes

(Üstarafı 1 inci sayfadan)

geçirirsi.Nihayet bir akşam insanı en ziyade sevindiren kendi ifadesince en kıymetli müstait o an şeyi, safiyet

O vakitten itibaren düşürmemeye gayret etti zan,, a götürdü, ve beyn bir konferansta, bir suh hedesinin dolaplarından mıya muvaffak oldu.

Şimdi ise yeni Türkiyenin yasına çalışıyor. Mustafa ve Fevzi Paşa ile kahraman dukları harikuâde kadar için bir mebde idi. Ayni ayni sebep ile daha fe ferlere girişti ler. İsmet tebessümü bıraktı :

— Daha yapacak çok

Pencereye döndü doğan şehre bakarak etti:

— Ahî beş sene işte rayı beş sene sonra

Beş senede tekemmü şehrin alacağı hali diyor ve o istikbal ş line tebessüm ediyordu etti :

— Daha yapacağımız

Çiçekli bahçede ilerl İsmet Pş. muhabbetle çiçeklere bakarak:

— O kadar ihtimam men soğuktan zahir

Arabaya binerken başvekile dönerek

— Bir cemiyetimiz biri size: " Türkler edeyim.„ diye sorsa olduğumuz gibi.,,cevap siniz. Bu doğru mu?

İsmet Paşa tatlı gözleri parıldıyarak, fâmamen ifade üstünde durarak

— Evet.. bir sormuştu.. Biz nü nazarını kazanmuyoruz. Elimizden yoruz. Memleketin başka düşüncemiz den bahsetmek zümüz budur. gibi tasvir etsinler.

Matbuat

Matbuat cemiyeti miyeti 11 nisan tat yıllık içtimaını

UTANMAZ ADAM

VAKIT ın telgrafı ve

Yazan : Hüseyin Rahmi

geçerek ustalıkla vurgunlarla gene bir hayli paralar çarpmış yapıkan bir cin göz.. şimdi muteber, ciddî gazetelere yazıştırılmıyan bir sabıkalı..

Müzahrafata giden sinek gibi koku alarak Teselli yurduna kapağı atmıştı.

Biri dişi ihtiyar, öteki delikanlı çevik bu iki tatı yurt hisabına vak'a avları arkasından koşarlardı.. Gene Şahap bir elinde kalem öbüründe muhtıra defteri bal alacağı çiçeğe bir kerre yapıştımı bütün özünü emmedikçe bırakmazdı.

Binlik Mestinaz Ferhatla şirin faciasındaki cadı gibi helki etmek istediği esnada kahramanlarına müracaatle çatar, kendini birçok hakarikların maşduru bir zavallı halinde gösterir, zamandan ahlâktan, siyasetten her şeyden şikayetle taşar, boşanır, ağlar. Çıktığı sahnenin makamına göre icabederse güler, güldürür, yaşından hiç umulmaz fikir fikir bir kadın olur. Gençliğinde güzelliği, fettanlığile, kocalığında tezvirratta çok canlar yakmış, fakat onu bir külünk darbesile ahrete göndereceık Ferhada henüz tesadüf edememişti.

Binlik bir gün romatizmalı bacaklarının üzerinde dinlene dinlene teselli yurdunun merdivenlerinden çıkarak hempalarının yanına girdiği vakit çoktandır sahneden çekilmiş büyük bir sanatkarın tekrar görünüşü gibi hararetli alkışlarla kabul olundu.

Bir yumuşak koltuğa oturtuktan sonra Avüsclâb sevinçle:

— Nerede kaldın kadınım?.. Bu kadar zaman bizi yakadan silkmek olur mu?

Binlik doğun nefeslerle yorgunluğunu boşaltmağa uğraşarak:

— Ne olacak, kocakarılık...

— Deme öyle canım... Henüz çok gençleri perrendeden atacak bir becerikilikte olduğunu bize temin ettirmek için mi öyle söylüyorsun?

— Gözüm artık becerecek iş kalmadı. Evveliden onu bunu utandırıp onların hicaplarının yüz suyundan bir geçmiştik. Artık utandırmak zoriaştı. Söyle bana bakayım şimdi hangi şey ayıptır ?.. Kumar mı ? İçret mi ? Çalmak mı ? Soymak mı? İrzasızlık ahlâksızlık mı? Onları utandırmıya uğraştıkça kendim bübütün rezil olup yerlere geçiyorum.. Benim gençliğimde kıyamete yakın bina ile zina çok olacak derlerdi.. Zina rabbime sığındım serbest kayvanlar derecesine vardı...

Ali Sefder — Zinayı hicivde o kadar ileri gitme.. Bundan sonra büyük bir zevk hissin kalmamış olduğu için böyle söylüyorsun..

Binlik — Yavrum korkma benim zemmimle bu iş geri kalmaz meşguliyetinize de daim olunuz.. Zaten şimdiki gençlerin bundan başka ne kârları var?

Durunuz. Lâkırdının alttarafını bana kaçırtmayınız. Binaya gelince azaldı. Fakat şöyle Şişli, Teşvikiye, Maçkaya doğru gidiniz. Muazzam apartömanlar kuruluyor... Herbiri bir kaç yüz bin liralık.. Artık öyle dört beş odalı evlerin yapıldığı yok. Asıl halk kütlesinde harap evinin eski kaplamalarını değiştirmeğe, kömesini tamir etmeğe mecal kalmadı. Kazanç namına yüz binlerce liralar vurabilirsen vurursun vuramazsan aç taksir sürünürsün.. Bunun ikisi ortası görülmiyor..

Servet halktan çekile çekile zenginler denilen diğer bir zümrenin kasasında toplanıyor... Onlara bu varlığın çekirdeği babalarından mı kaldı? Hayır Efendim.. Çoklarının vaktile

EK- 13: Milliyet, 3 Nisan 1930, "Kadın Birliği"

PERŞEMBE
3 NİSAN 1930
5 inci sene, No 1493
NUSHASI 5 KURUŞTUR

Milliyet

Başmuharriri: Silifkeli Mebusu HAKKI

BUGÜN

Yerli Zanaatler

Kadınlar belediye kanununun tasdikini tesit edecekler

İstanbul Kadınlar Birliği Heyʻeti İdaresi

Kadınlar intihap hakkını tes'it edecekler

Belediye kanununun tasdik edildiği gün tezahüratla Taksime gidecekler

Ankara ve İzmir kadınları da o gün ayni tezahüratta bulunacaklardır.

Kadınların fırkaya kayıtları hakkında fırka merkezine Ankaradan henüz bir iş'ar vâki olmamıştır. Bu hususta merkezi umumînin tamim şeklinde tebligatta bulunmasına intizar olunmaktadır. Herhalde Cumartesi günü Ankaradan avdet edecek olan Fırka müfettişi umumisi Hakkı Şinasi Paşanın icap eden talimatı getireceği tahmin edilmektedir. Ankaradan talimat geldikten sonra kadınların fırka şubelerine kayıt muamelesine başlanacaktır.

Öğrendiğimize göre dün Kadınlar birliği fevkalâde bir içtima akdetmiş ve mühim bir karar vermiştir. Bu karar şudur: Yeni belediye kanunu tasdik edildiği gün İstanbul Türk kanunları birliğe dahil olsun olmasın, Darülfünun ve bütün kız mekteplerı talebesinin iştirakile muazzam tezahürat yapacaklardır.

O gün büyük bir alay halinde Taksimdeki Cümhuriyet abidesine gidilecektir. Burada hanımlar tarafından nutuklar söylenilecek, ve şehir kandisi mesaisini şenlendireceklerdir. Ankara hanımları da büyük merasimle o günü tesit ve tebcil edeceklerdir.

Kadınlar birliği tezahürat için lâzım gelen müsaadeyi vilâyetten almıştır. Tezahürata ait program bir iki güne kadar neşredilecektir.

Her sene, bu günün "Kadın günü olarak tesit edilmesi de tahti karara alınmıştır.

Emanet bütçesinde bir milyon lira açık var!..

Varidat 6 milyon tahmin edildiği dalde masraf 7 milyondur.

Bütçede bu açık mezbaha ve oktruva varidatının eksilmesinden ileri geliyor

Cemiyeti Belediye azasından Memi Bey

Şehremaneminin yeni sene bütçesini hazırlamakla meşgul bulunan Cemiyeti belediye bütçe encümeni bugün nezaretini ikmal edecektir. Halbuki sene sonuna iki ay kaldığı için bütçe bu bir an evvel tanzim edilerek heyeti umumiyeye sevki icap etmektedir. Heyeti umumiyece de bütçenin madde madde mütalaasına zaman müsaadesi olmadığından müzakere kabil olmıyacaktır.

Bu tezahüre sebep bütçede müsaadesiz temin edilmemesidir.

Yeni bütçenin varidat kısmı altı milyon lira olduğu halde masraf kısmı yedi milyona yakındır. Bu suretle bir milyona yakın bir açık vardır. Bir çok taraflardan yapılan tasarrufa rağmen açık kapatılamamaktadır.

Açığın mühim bir kısmı tadil edilmekte olan oktruva tarifesinden ileri gelmektedir. Tadil edilen şu şekilde oktruva resmi 200 bin lira azalmaktadır. 150 bin lira kadar da Karaağaç mezbahası varidatından eksilmekte, diğer kısım da multelif fasıllar daki açıktan ileri gelmektedir.

Kız Amelî Hayat mektebi

Eski müdür ve diğer a'lâkadarlar mahkemeye verildi.

Vilâyet idare hususiyesine merbut ve Vilâyet namına heyeti hamiyesinin mürakabası altında bulunan Kız amelî hayat mektebi muamelâtında yolsuzluk meydana çıkarılmıştır.

Para işlerinden dolayı heyeti hamiye eski müdür ve muhasebeciyi mahkemeye vermiştir.

Şakir Bey

İktisat vekili Adanaya gitti

Tetkik seyahati 10 gün devam edecektir

ANKARA, 2. A. A. — İktisat vekili Şakir Bey bugün Adanaya hareket etmiştir. Kendisine Ziraat, Sanayi ve Maaden Bankaları umum müdürleriyle Ziraat Bankası idare meclisi reisi, ticaret umum müdürü ve fetanbuldaki fabrikalar müdürleri refakat etmektedirler.

Vekil Beyin 10 gün kadar de vam edecek olan bu tetkik seyahatinde Mersin ve Dörtyola uğraması muhtemeldir.

* * *

ANKARA, 2 (Telefonla) — İktisat vekili Şakir Beye Ada-

İktisat vekili Şakir B.

Katile ceza

17 sene, 6 ay ve 11 gün..

Mahkûm Niko

Üsküdarda ilyayı katletmek Mihalı cerh ve Kalyopi isimlerini taşıyan iki kişiyi ağır surette yaralamak cürümlerinden maznun Niko'nun muhakemesine Ağırcezada dün devam edilerek dava intaç olunmuştur.

Niko yanında Arşaluv ve Sirenoş namındeki iki hadsiz Bağlarbaşı tiyatrosunda otururken İlya ile Mihalin kendilerine tecavüzde bulunmalarından müteessir olmuş ve avdette bu cinayeti yapalmıştır.

Dün sabah celsesinde maznunun yaşı mahkeme kararı ile 24 olarak tesbit edilmiş ve müdafaa yapılmıştır. Mahkeme heyeti üçüncü sorusu üzerine kararını vermiştir.

Karar nasıl?

Niko, İlyayı katlıden dolayı 15 sene ağır hapse, iradi bir cinayetten 5 sene hapse mahkûm edilmiş ve hapis cezası ile ağır hapis cezası birleştiği için bu cezalar 17 sene 6 ay ağır hapis olarak tayin olunmuştur. Cerhen de 1 ay 5 gün hapse mahkûm edilmiş ve Niko cem'an 17 sene, 6 ay 11 gün ağır hapse ve 1,000 lira tazminata mahkûm edilmiştir.

Yedi saat

Hey'eti vekile içtimaı

ANKARA, 2 (Telefonla) — Bugünkü Heyeti vekile içtimaı yedi saat devam etmiştir.

Melle Marie Bell şehrimizde

Aradaki fark

Ankara, İskenderiye ve Beyrut

Melle Marie Bell aradaki farkı anlatıyor

Ankarada bir kaç temsil veren Komedi Fransez artistlerinden Melle Marie Bell dünkü ekspresle Ankaradan şehrimize gelmiştir. San'atkâr ve refakatindekiler şehrin san'at muhitlerinden müteşekkil bir kalabalık tarafından istasyonda karşılanmış ve doğruca lokantaya öğleine gitmişlerdir.

Fransız san'atkârı, dün akşam otelde muharrirlerimizden birini kabul etmiştir. Marie Belle, muharririmizin sualllerine büyük bir nezaketle cevap vermiş ve bilhassa Ankara intibahları hakkında şu malûmatı vermiştir:

— Ankarayı uzaktan gören bir adam yalçın bir tepenin eteğinde genişleyen bu güzel şehrin bir gibi serai altında kurulduğunu anlamakta müşkülât çekmez.

Ankaradan evvel İskenderiye ve Beyruta gitmiştim. Şarkın incisi olarak tavsif edilen bu iki şehir şair ve mazi ruhlarını belki daha fazla okşar. Kurtuluşları, yeşil akşamları ile bu iki şehir ihtimalle şairanedir. Fakat Ankarada bu şiir ve hassasiyet istidatlarının fevkinde insana düşünmek zarureti hissettiren bir büyüklük vardır. Bu itibarla bazı Ankarayı çok fevkalâde buldum.

— Yeni bir film çevireceksiniz?

— İki ay sonra yeni bir film çevirmek için Amerikaya gideceğim. Angaje edildim, fakat çevirecek filmin ismini ve kimlerle oynıyacağımı bilmiyorum.

Ahmet Koyuncu B. meydana çıktı

Bir kaç gün evel sağayrüt eden Ahmet Koyuncu B. dün aranıdan avdet etmiştir. Ahmet B. diyor ki:

— Geçen Perşembe günü bir alacak yüzünden arazim Kilisiye gitmeye icabetti. Hareketimden evvel gişem, fırar etti gün zehabına kapıldım.

Halbuki işte *Koyuncu B.* görüyorsunuz tekrar dönüyorum. Ahmet B. piyasaya borcu olmadığını da söylemektedir.

Ahmet

Türk-Fransız mahkemesinde üç mühim dava..

Torpidolar davası tarafeynin uzlaşma arzusu üzerine tehir edildi..

Çukurovanın işletilmesi davasında ajanımız mahkemenin ademi salâhiyetini ileri sürdü

Mühtelit Türk - Fransız mahkemesi dün üç mühim davaya bakmıştır. Bunlardan birincisi evvel siparişi edilen torpidolardan mütevellit olup Ölçüet Mormon şirketi tarafından hükûmetimiz aleyhine açılan davadır. Torpidolar alınmadığı için şirket Hükûmetten 150 bin İngiliz lirası tazminat istemektedir.

Bu dava tarafeyn arasında sulhen halledilebilecek bir şekilde ortağından talik olunmuştur. Temas neticesinde bir çare teşviye bulunamadığı tak dirde davaya devam olunacaktır.

Diğer dava Vander ve Sieeps taraflarından gene hükûmetimiz aleyhine ikame edilmiştir. Bu dava harptem evvel müddetlere Çukurova arazisi üzerinde verilmiş olan bir imtiyaz mukavelenamesinden mütevellidir. Hükûmetimizden 22 milyon kûsur frank tazminat talep edilmektedir. Bu dava hakkında evvelce salâhiyet kararı verilmişti. Türk azası tarafından işin tekrar tetkik için verilen bir not üzerine dünkü celse açılmıştır. Dünkü celsede Türk ajanı tarafından noksai nazarımız izah ve imtiyazdan mütevellit bulunan bu davanın mahkemenin salâhiyeti haricinde olduğunda ısrar edilmiştir. Hasım taraf da buna cevap vermesi için iki ay mühlet verilmiştir. Üçüncü dava Leon Kor tarafından madenci Arif, sabık Bolu meb'usu Necati, Yazıcı zade İsmail Hakkı B. ler ile Zehra H. aleyhlerine açılan davadır. Bu cevabın Zonguldakta sabtiy ca dukları madenleri Zehra H. nin hissenizmi 25 sene müddetle işletmek üzre müddet bir mukavele

Türk-Fransız Mahkelit Mahkemesi Reisi M. Aser

imzası yapmış, şimdi tekrar tadeni işletmek istemektedir. Bu dava da imtiyazdan mütevellit olduğu için mahkemenin salâhiyeti haricinde olduğu iddia olunmuştur. Karar verilmek üzere dava talik edilmiştir.

Cumartesi gününden itiba ren Türk - Belçika mahkemesi de faaliyete geçecektir. Bu mahkemeye de Türk - Fransız mahkemesi reisi M. Aser riyaset e

Çocuk bayramı programını tanzim eden hey'et

Çocuk haftası programının tanzimine başlandı..

23 Nisanda çocuklar Taksimde toplanacaklar ve kısmen Fatihe gidecekler

23 Nisan çocuk bayramıdır. Bu hususiaki programı hazırlamak üzere Kolordu, Fırka, Emanet, Maarif, Türkocağı, Anneler birliği, Himayei etfal merkezi, Şemsettin B. in riyasetinde dün Himayei etfal merkezinde toplanmışlardır. Bu komisyon tarafından hazırlanan program ittifak komisyonunu gönderilecek ve ittifak komisyonu da Cumartesi günü fırkada toplanarak programa kat'i şeklini verecek ve bedema her sene aynı program tatbik olunacaktır.

23 Nisanda çocuklar Taksimden Fatihe kadar bir geçit resmi yapacaklardır. Fakat çok küçük çocuklar bu mesafe aramda yürüyemiyeceklerı için grup lara ayrılacaklar ve çok küçükler Taksimde geçit resmine iştirak ettikten sonra Beyoğlunda, ae daha büyükleri köprüden diğer bir kısmı da Bahçekapı sırlacaklar ve son kafile de kalan bir Fatihe kadar gideceklerdir. Mektepler yalnız bir gün kapalı kalacak diğer günler her mektep kendine civar olan Gülhane parkı, Kâğıthane, Balta limanı ve saire gibi yerlerde eğlenceler tertip edecektir. 23 Nisanda çocuklar, vapur, tramvay, tünel gibi umumi vesaiti nakliyeden ücretsiz olarak istifade edeceklerdir.

Devamı Birinci sahifede

Mektepliler müsabakası

47 inci hafta bitti

47 inci hafta bitmiştir. Gazetemizde çıkan haberlere en müsbetini seçip numarasını akşamına kadar müsabaka memuriyetine göndersinler.

YAKUP KADRİ

Milli tasarruf cemiyeti

22 Nisanda Ankarada açılacak yerli mallar nümune sergisi için Milli tasarruf ve iktisat cemiyeti İstanbul şubesi tarafından dün Ankaraya 120 sandık eşya gönderilmiştir.

EK-14: Vakit, 4 Nisan 1930, "Afet Hanımın konferansı"

Cuma 4 Nisan 1930

VAKIT

Yarın 12 sayfa

İsmet Pş. ve arkadaşları iş başındadır

Afet Hanımın konferansı

Reisicümhur Hz., hükûmet erkânı, sefirler hazır bulundular

Kadının intihap hakkı

Ankara, 3 (Telefon)— Bugün Ankaranın fikir âlemi müstesna bir gün geçirmiştir. Musiki muallim mektebi muallimlerinden Afet Hf. tarafından Türkocağı salonunda verilen konferans, kadınlığımızın terakkisi önüne açılan inkişaf ufuklarını işarat etmekte olması itibarile hususi bir ehemmiyet [illegible].

Siyasi havatta kadın mevzuuna taalluk eden konferansı dinlemek için Reisicümhur Hazretleri, Meclis reisimiz, Başvekilimiz, vekiller, sefirler, meb'uslar, profesörler, refikaları ve diğer birçok zevat hazır bulundular.

Afet H. konferansında demokrasinin tam ve kâmil bir tarifini yaptı, demokrasiyi üç sahada tesbit ve izah etti. Demokraside kadının mevkiini anlattı.

Konferansın bilhassa son kısımları çok dikkate şayandı. Bu konferanstan alınmış bazı cümleleri naklediyorum:

"Milli hakimiyetin cinsiyet farkı gözetmeksizin bütün vatandaşlara ait olduğundan şüphe etmiye mahal yoktur; bundan şüphe edenler milli hakimiyette bilhassa intihap hakkı en zayıf olanlardır, düşüncesizlerdir...

Kadınların intihap salâhiyeti umumi haiptenberi birçok memleketlerde kendilerine verilmektedir...

Kadının siyasi ehliyetsizliğini iddia etmiye hiç bir sebep yoktur, erkeklere ilk nasihati veren ve ona nüfuz eden kadındır.

Kadın bugün, istenilsin, istenilmesin, ikbsadi ve içtimai hayata bilfiil girmiştir...

Kadınların sabiler, mecnunlar mezzuplar arasında sayıldığı devrin üzerinden yarım asırdan fazla bir müddet geçmiştir.

Kadınlar intihap hakkını, behemehal alacaklardır.

Kadınlar siyasi haklarına malik oldukları zaman hür olduklarını hissetmişlerdir.

Türk kadınlarının memleket işlerile alâkasını ispat eden misaller bilhassa kurtuluş mücadelesinde az mıdır?

Kadın insandır, aklı başındadır. Kadında adalet hissi vardır. Kalın muktesittir, sulhperverdir. Kadını hor görmek hakkı kimseye verilmiş değildir.»

Afet Hanım konferansının sonlarına doğru kadınlarımızın belediye azalığında yapacakları büyük hizmetlerden, memleketin göreceği faydadan bahsetmiş, «ben bu inanışla yüksek huzurunuzdan çekiliyorum» demiştir.

Afet Hanımın konferansı birçok yerlerinde şiddetle alkışlanmış, sürekli alkışlar arasında bitmiştir. Hanımlarla beraber birçok erkekler de konferansı hararetle alkışlamakta idiler.

Gezi Hz.nin son seyahatlerinde Afet Hf. da beraberlerinde bulunmakta idi. Resmimiz bu seyahatten bir intiba göstermektedir

Kabinede

Değişiklik olacağı şayiaları esassızdır

Ankara, 3 (Vakit) — Nafıa vekili Recep Beyin çekileceği hakkında bir İstanbul gazetesinin tekrar ettiği yazı üzerine salâhiyettar zatlarla görüştüm. Bu haber de evvelkisi gibi doğru değildir. Şükrü Kaya Beyin Gezi Hz. tarafından kabul edildikleri ve bir saat kadar mülâki oldukları hakkında çekilen diğer bir telgrafa İstanbulda hususi bir mana atfedilmiş olduğunu işiten ahvale vakıf zevat bunun mutat ziyaretlerden başka bir şey olamıyacağını ve ne bir kabine tebeddülüne delâlet edecek bir hal, ne de böyle bir tebeddülü varit gösterecek esaslı bir sebep bulunmadığını ifade ediyorlar.

İsmet Peşa Hz. ve bütün erkedeşleri işleri başındadırlar.

VAKIT ın tali müsabakası

Karilerimizden ricamız

Dünkü nüshamızda neşrettiğimiz numaraları iyi muhafaza ediniz ve bu numaraları gene aynı nüshamızda bulunan kupona yazarak isim ve adresinizle birlikte matbaamıza gönderiniz. Önü müzdeki Çarşamba günü akşamına kadar bu suretle matbaamıza gelecek olan numaralar üzerine kur'a çekilecek ve kendilerine hediye isabet eden numara sahiplerinin isim ve adresleri gelecek perşembe nüshamızda ilân olunacaktır. Ancak kur'ada kazanmış olan karilerin hediyelerini alabilmeleri için buraya dercettiğimiz kuponları da muhafaza etmeleri lâzımdır.

VAKIT
Tali kur'ası kuponu
4 Nisan 1930

Cennet Fedayileri

Dördüncü sayıfamızda okuyunuz.

Hanımlarımız

Yer yer Halk fırkasına aza olmak için müracaat ediyorlar

Kadınlarımızın belediye meclislerine aza seçebilecekleri ve seçilebilecekleri hakkındaki kanun maddesinin B. M. M. tarafından kabulü üzerine Ankarada musiki muallim mektebi muallimlerinden Afet Hanım C. H. Fırkasına kayıt ve kabul edildiği gibi İstanbulda da kadınlar birliği azası fırkaya girmiye karar vermişlerdir. Dün Mersin muhabirimizden aldığımız şu mektup, orada da Hanımlarımızın siyasi hayata girmek hazırlık ve teşebbüsünde bulunduklarını bildiriyor. Muhabirimiz diyor ki:

Mersin muhabirimizden:

Yeni belediye kanununda kadınlarımıza intihap hakkı veren maddenin kabulü üzerine Mersin avukatlarından Halil zaloğlu beyin

Zekiye Halil H.

refikası Zekiye Halil Hanım Cümhuriyet halk fırkasına müracaat ederek fırkaya kabul ve

Kadın erkeğe mağlûp olmak için yaratılmıştır

Hüseyin Rahmi Bey, hanımlarımızın intihap işlerine karışmaları bahsinde fikrini söylüyor

Son günlerde gazetelerde kadınlar hakkında başka başka anketler yapılıyor; muhtelif zevat erkeğe nazaran kadın, kadının iş hatında mevkii, kadınların belediyeciliği, meb'usluğu, hâkimliği bahsinde fikirlerini söylediler. Geçenlerde Hüseyin Rahmi Bey üstadımız da bir muharririmizin sualine bir bayii tereddüt ve itirazdan sonra kısaca cevap vermiş, bu cevap gazetemizde intişar etmişti. Dün bir muharririmiz üstada mülâki olmuş ve bahis bu mevzua intikal edince Hüseyin Rahmi Bey şunları söylemiştir:

Hüseyin Rahmi B.

(Foto Kasıter)

«Erkeğe nazaran kadın, affedersiniz, maryadır; horozla kavgalaşan tavuk, koçla vuruşan koyun pek görülemez. Fakat insanın dişil çelimsizliğine bakmıyarak erkeğile didişir. Kendine her cihetle fasık gördüğü erkekliğe üzeniyor. Bu üzenişi erkekliğin faikiyetinini itiraftır. Bugün saçını kesti, belki yarın pantalon giyecek. Fakat her adımını köstekliyen o bir karış ökçe ne olacak? Boyuna, rengine aklına, sun'i bir şeyler ilâve etmeden duramaz. Söyleyince bu zihniyet darlığına kızar. Dimağı ve adalı kuvvetlerile erkekle yarışamıyacağını anlayınca var itinasını tuvaletine veriyor. Bu silâhlar bizi öldürsün memnuniyiz. Yalnız şekilen erkeğe yaklaşmak değil, bu son devirde ricale mahsus mesleklere de abid. Avukatlığa, mübaşirliğe, polisliğe, gafirliğe, pehlivanlığa kadar kalkıştı.

Kadın, erkeğe mahkûm olmak için yaratılmış olduğunu unutuyor. Çocuk harsası süt hazinesi anadadır. Dokuz ay cisminin içinde bir cisim taşımıya doğurma sancılarını geçirdikten sonra onun müddet kaynaktan yavrusunu emzirmeğe mahkûmdur. Kadına nisbetle hikâtin erkeğe ne kadar bariz bir mümaziyet vermiş olduğuna ikkar kabil mi? Baba olmıya ürenen analar geçemedikleri tabiat sınırı önünde sinirleniyorlar.

Nihayet intihap işlerine karışmak bayrağını açtı, mutlaka güze, kıyafetleri şık olanları seçecektir.

Zayıf iradeli bazı kocaların elinden hayat ve dare direksiyonunu a'rtır. Kadına teslimi nefseden erkeğin akıbeti gündüz ve ekseriya feci olur.

Her iki taraf hayattaki tabii vazife ve mevkilerimizi bilerek makulâttan ayrılmaksızın barışmalı ve çalışmalıyız.

Şehir dahilinde benzin depoları

Büyük bir tehlikedir

Emanetin, mevcut nizamnameye göre harekete kadir olmadığı anlaşılıyor!

Şehrin en sık yerlerinde açılan benzin depolarından biri

(Yazı 2 inci sayfamızdadır)

EK-15: Milliyet, 6 Nisan 1930

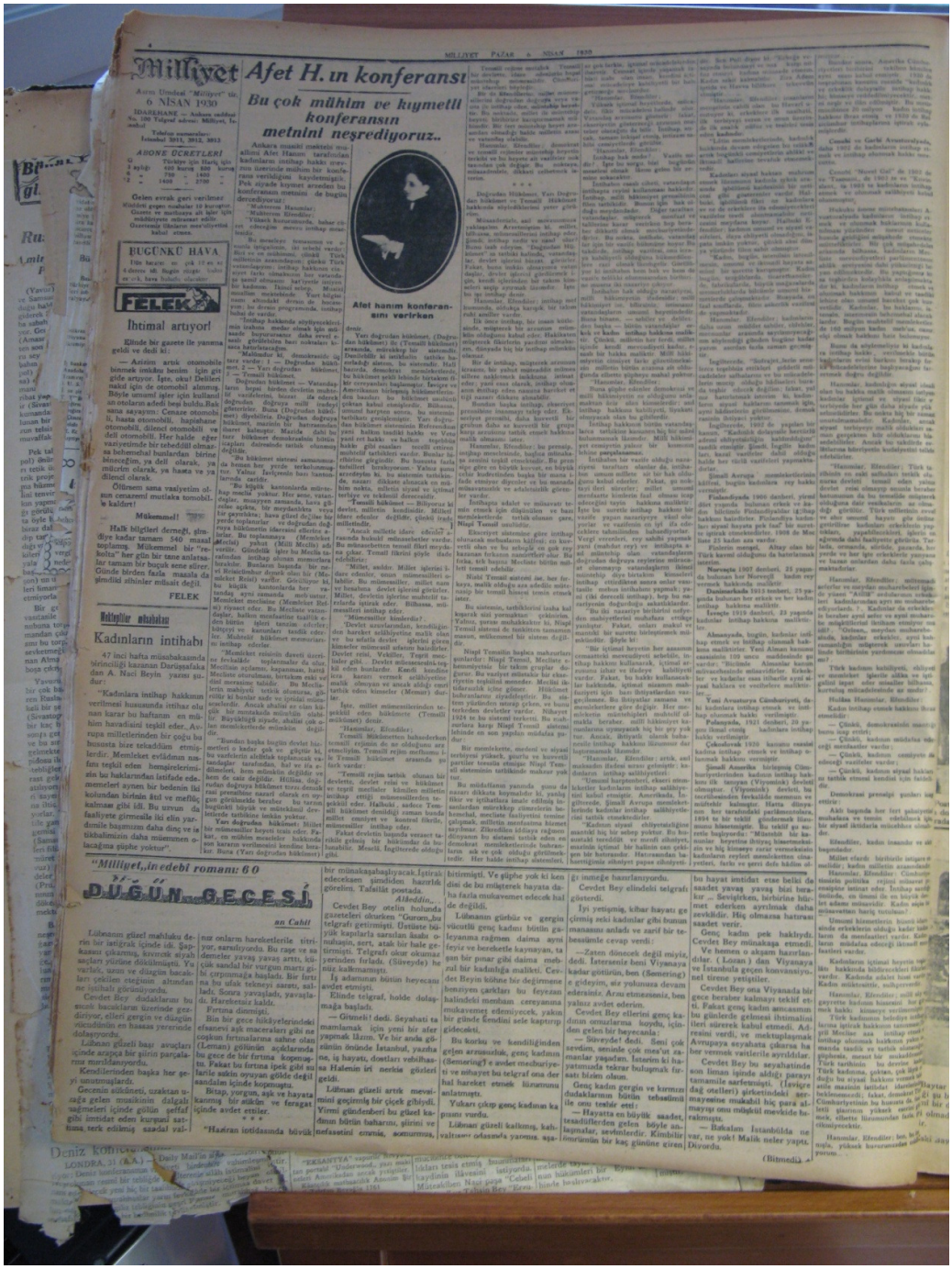

Milliyet

Afet H. ın konferansı

Bu çok mühim ve kıymetli konferansın metnini neşrediyoruz..

Aylık Umdesi "Milliyet" tir.
6 NİSAN 1930
İDAREHANE — Ankara caddesi No. 100 Telgraf adresi: Milliyet, İstanbul
Telefon numaraları: İstanbul 3011, 3012, 3013

ABONE ÜCRETLERİ
Türkiye için Harbi için
3 aylığı 400 kuruş 800 kuruş
6 " 750 " 1400 "
1 Sene 1400 " 2700 "
Gelen evrak geri verilmez
Ehemmiyet gören makaleler 10 kuruştan
Gazete ve matbaaya ait şikayet için müdüriyete müracaat edilir
Gazetemiz ihtilaflara müdahiliyetini kabul etmez.

BUGÜNKÜ HAVA

Dün havanın en çok 12 en az 4 derece idi. Bugün doğu: bulutlu ve çok, hava bulutlu olacaktır.

FELEK

İhtimal artıyor!

Gündüz bir gazete ile yanımıza geldi ve dedi ki:

— Azizim artık otomobile binmek imkânı benim için gitgide artıyor. İşte, oku! Dellerî nakıl için de otomobil alınmış. Böyle umumî işler için kullanılan otoların adedi beşi buldu. Rakama sayayım: Cenaze otomobili, hasta otomobili, hapishane otomobili, dilenci otomobili ve dell otomobili. Her hâlde eğer vaziyetimde bir tebeddül olmaz sa behemehal bunlardan birine bineceğim, ya delî olarak, ya mücrim olarak, ya hasta ve ya dilenci olarak.

Ötümen sana vasiyetim olsun cenazemî mutlaka tomobil'e kaldırt!

Mükemmel!

Halk bilgileri derneği, gündüze kadar tamam 540 maaşlı toplamış. Mükemmel bir "teklolta" her gün bir tane anlatsa bir zaman bir buçuk sene sürer. Günde birden fazla masala da şimdilik zihinler müsait değil.

FELEK

Kalbiçiller akşamları

Kadınların intihabı

47 inci hafta münakasamızda birinciliği kazanan Dürüşsafaka'dan A. Naci Beyin yazısı şudur:

"Kadınlara intihap hakkının verilmesi hususunda intihar olunan karar bu haftanın en mühim havadisini teşkil eder. Avrupa milletlerinden bir çoğu bu hususta lâzım gelen tedbirleri etmişlerdir. Memleket evlâdının namına teşkil eden hemşirelerimizin bu hakkılarından istifade edememeleri aynen bir bedenin iki kolundan birinin âtıl ve mefluc kalmasa gibi bil. Bu uzvun da faaliyete girmesile iki elin yardımile başımızın daha dinç ve intibahımızın daha müemmen olacağına şüphe yoktur.

Bir münakaşabaşlıyacak. İştirak edeceksen şimdiden hazırlık görelim. Tafsilât postada.

Mededin,.

Cevdet Bey otelin holunda gazeteleri okurken "Gurcem,.bu telgrafı getirmişti. Üstüstüne bir yük kapılarla sarsılan âsabı o, nihayin, sert, atak bir hale gelmişti. Telgrafı okur okumaz yerinden fırladı, (Süveyde) he nüz kalkmamıştı.

İş adamının bütün işlerini ayvâd etmişti.

Elinde telgraf, holde dolaşmağa başladı.

— Gitmeli! dedi. Seyahati tamamlamak için yeni bir afer yapmak lâzım. Ve bir anda gözünün önünde İstanbul, yazhane, iş hayatı, dostları vehâhasa Halenin iri nerkisa gözleri geldi.

Lübnan güzeli artık mevsimini geçirmiş bir çiçek gibiydi. Yirmi günden beri bu güzel kadının bütün baharını, şiirini ve nefasetini emmiş, somurmuş, bitirmişti. Ve şüphe yok ki ken dinde de bu müşterek hayata daha fazla mukavemet edecek hali de değildi.

Lübnanın gürbüz ve gergin vücutlu genç kadını bütün gayanına rağmen daima aynı feyiz ve tenezzühatla hayatın, ta şan bir pınar gibi daima mehzul bir kadınlığa malikti. Cevdet Beyin köhne bir değirmene benziyen çarkları bu feyezan hakikatini temsilden zerreyanına mukavemete edemiyecek, yakın bir günde Cevdet'i sele kaptırıp gidecekti.

Bu korku ve kendiliğinden gelen acı sezgiler, genç kadının (Semering) e avdet mecburiyetini ve nihayet bu telgraf ona der hal hareket etmek lüzumunu anlatmıştı.

Yüksek çıkıp genç kadının kapısını vurdu.

Lübnan güzeli kalkmış, kahvaltısını ordasında yapmış, aşağıya inmeğe hazırlanıyordu.

Cevdet Bey elindeki telgrafı gösterdi.

İyi yetişmiş, kibar hayatı geçirmiş zeki kadınlar gibi bunun manasını anladı ve zarif bir tebessümle cevap verdi:

—Zaten dönecek değil miydiz, dedi. İstersenle hemen Viyanaya kadar götürürüm, ben (Semering) e gideyim, siz yolunuza devam edersiniz. Arzu etmezseniz, ben yalnız avdet ederim.

Cevdet Bey ellerini genç kadının omuzlarına koydu, içten gelen bir hayecanla:

— Süveyde! dedi. Seni çok sevdim, seninle çok mes'ut anlamalar yaşadım. İstersin ki hayatımızda tekrar buluşmak fırsatı bizim olsun.

Genç kadın gergin ve kırmızı dudaklarının bütün tebessümü ile onu teâlâr etti:

— Hayatta en büyük saadet, tesadüflerden gelen böyle anlaşmalar, sevimlerdir. Kimbilir hemurinin bir kaç gününe giren bu hayat imtidat etse belki de saadet yavaş yavaş bizi bırakır .. Sevişirken, birbirine hiç met ederken ayrılmak daha zevkhdir. Hiç olmazsa hatırası saadet verir.

Genç kadın pek haklıydı. Cevdet Bey münakaşa etmedi. Ve hemen o akşam hazırlandılar. (Lozan) dan Viyanaya ve İstanbula geçen konvansiyonel tirene yetiştiler.

Cevdet Bey ona Viyanada bir gece beraber kalmayı teklif etti. Fakat genç kadın amcasının bu günlerde gelmesi ihtimalini ileri sürerek kabul etmedi. Âşiresini verdi, ve mektuplaşmak Avrupaya seyahata çıkarsa ha ber vermek vaitlerile ayrıldılar.

Cevdet Bey bu seyahatinde son liman işinde aldığı parayı tamamile sarfetmişti. (Javişre dağ otelleri) şirketindeki gemiyle mükâbil bir para almıyor onu müşkülât mevkide bırakmıştı.

— Bakalım İstanbulda ne var, ne yok! Malik neler yaptı. Diyordu.

(Bitmedi)

"Milliyet,,ün edebî romanı: 60

DÜĞÜN GECESİ

an Cahit

Lübnanın güzel mahlûku derin bir iştigrak içinde idi. Şapkasını çıkarmış, kıvırcık siyah saçları yüzüne dökülmüştü. Yuvarlak, uzun ve düzgün kaşları çekilen eteğinin altından ne istihali görünüyordu.

Cevdet Bey dudaklarını bu siyah bacaklıların üzerinde gezdiriyor, elleri gergin ve düzgün omuzlarının en hassas yerlerinde dolaşıyordu.

Lübnan güzeli başı avuçları içinde arzuya bir şiirin parçalarını mırıldanıyordu.

Kendilerinden başka her şeyi unutmuşlardı.

Gecenin sükûneti, uzaktan uzağa gelen musikinin dalgalı sağmeleri içinde gölün şeffaf gibi imtidat eden kıvrımı satıhına terk edilmiş saadal valnu onların hareketlerile titriyor, sarsılıyordu. Bu rage ve sedemeler yavaş yavaş arttı, küçük sandal bir vurgun martı gibi coşmuşağa başladı. Bir fırtına bu ufak tekneyi sarstı, salladı. Sonra yavaşladı, yavaşladı. Hareketsiz kaldı.

Fırtına dinmişti.

Bin bir gece hikâyelerindeki efsanevî aşk maceraları gibi ne çoğun fırtınalarına rahne olan (Leman) gölünün açıklarında bu gece de bir fırtına koptmıştı. Fakat bu fırtına ipek gibi su larile sakin oyuyan gölde değil sandalın içinde kopmuştu.

Bitap, yorgun, aşk ve hayata karınış bir sükûnet ve feragat içinde avdet ettiler.

* * *

"Hazıran ortalarında büyük

Deniz Kömürü

LONDRA, 31 (A.A.) — Daily Mail'in ...

...

EK-16: Vakit, 5 Nisan 1930

Yangınlar azalıyor

Etfaiye kumandanı bunda havaların tesirini görmektedir

Etfaiye gruplarında bu hafta tecrübeler yapılacak

Son günler zarfında şehrimizde yangın vukuatı bir hayli aza müştur.

Bu azalma keyfiyetinin neden ileri geldiğini öğrenmek istedik. Etfaiye kumandanı İhsan bey bize şunları söyledi:

"Hakikaten son zamanlarda yangın vak'aları pek çok azalmıştır. Sebebi de yangın çıkmasına sebep olan sobaların havalar ısındığı için kalkmasıdır.

Biraz da halkın dikkat ve ihtimamının tesiri olduğu muhakkaktır. Netekim yangın vukuatına sebep olan bacalar sık sık temizlenmektedir. Halkın daha fazla dikkat [illegible] günleri [illegible] derecesine indirir.

Etfaiye talimleri

Üç aydanberi devam eden etfaiye efradına mahsus talimler bitmiştir.

Bu hafta zarfında her gurup mıntakasında efradın talimlerden ne derece istifade ettiklerinin anlaşılması için tecrübeler yapılacaktır.

Yeni bütçe

Etfaiye bütçesinin tanzimi ikmal edilmiştir. Yeni bütçede yeni vesait alınması için tahsisat istenmektedir.

Vesaitin tamiri

Etfaiye arabalarının hemen tamamen gürük olduğu hakkındaki iddia üzerine Emanet müfettişliklerinden ve mütahassıslardan mürekkep olan komisyon arabaları muayene etmiş ve raporunu vermişir: Bu rapor etfaiye bütçesinin müzakeresinden evvel cemiyeti belediyede okunacaktır.

Celâl Muhtar B. cevap veriyor

Bundan bir müddet evvel doktor Celâl Muhtar B. her sene ikmalen tahsil için iki tıp talebesini Avrupaya göndermeyi vadetmiş ve bu iş için emlâkinden bir kısmının vakıf muamelesini yaptıracağını söylemişti. Halbuki aradan bir zaman geçtiği halde bu vadin yerine getirildiği görülmemiştir. Evvelki günkü refiklerimizden birinde buna işaret edilerek doktorun bu taahhüdünü ifaya davet edileceği kaydolunuyordu. Bunun üzerine biz de dün Celâl Muhtar Beyi Büyükadadaki evinde telefonla aradık ve refikimizdeki yazıdan bahsederek ne diyeceğini sorduk.

Doktor bize yalnız şu cevabı vermekle iktifa etti:

— Mevzuubahis yazıyı daha okumadım. Şimdi misafirlerim var. Müsaadenizi rica ederim.»

Celâl Muhtar B.

Harem dairesi

Topkapı müzesinin açılacak kısmı salıdan itibaren gezilebilecek

Topkapı sarayı müzesinden Harem dairesinin bir kısmı açılmak üzere yapılan hazırlıklar tamamile bitmiştir. Bu kısım, önümüzdeki pazartesi günü saat on dörtte gazetecilere gösterilecek, ertesi günden itibaren de herkes gezebilecektir.

Harem dairesinin açılacak olan kısmında Valide dairesi, Murat ve Selimi Salisin odaları vardır. Sultan İbrahimin hapsolunduğu parmaklıklı yer de açılan kısımdan görülebilecektir.

Harem dairesinden bir kısmının daha açılmasile Topkapı sarayı müzesi bir kat daha chemmiyet kazanıyor. Harem dairesinin diğer kısımları da peyderpey açılacaktır. Fakat açılma zamanı hakkında şimdiden bir tahmin de bulunulamamaktadır.

Millet mekteplerinde

Daha 5 milyon vatandaş okumak öğrenecek

Bu sene millet mekteplerinin son devresinde yarım milyona yakın vatandaş okuma yazma öğrenmiştir. Daha okumakla mükellef olanların miktarı 5 milyon tahmin ediliyor. Şimdiye kadar okuma öğrenenlerin okuma ihtiyacını temin için (800) halk okuma odası açılmıştır.

Sivil Tayyarecilik

Sivil tayyarecilik için hava kulüpleri tesisine karar verildiği malûmdur. Haber aldığımıza göre İstanbul hava kulübünün yerini tayin ve tesbit için yakında Ankaradan bir heyet gelecektir.

Bu güzel hava sporunun gençlerimiz tarafından büyük bir rağbetle karşılanacağı muhakkak görülmektedir.

Hayvan sağlık lâyihası

Ziraat vekâletince hazırlanan hayvan sağlığı lâyihası bitmiştir. 74 maddeden ibaret olan ve mütehassıslar tarafından hazırlanan bu lâyiha hudutlarda sıhhî tedbirlerle, bulaşık hayvan hastalıklarına karşı tedbirler gibi mühim fasılları ihtiva ediyor.

Odun, kömür

Kışın mülâyimin geçmesi ve ısınma başlaması kömür fiatları üzerinde çok müessir olmuştur. Dükkânlarda 90 paraya, dükkânlarda 4 kuruşa satılmaktadır. Bu fiatları da mahsus derelerde düşmüştür.

İstanbulun havası

Garip bir tabe...

Birçok muharrirler birçok defalar spordan bahsederken bunun bizde kavga ve mücadele manasına alınmasından şikâyet etmişlerdir. Resimdeki dükkân levhasını gördükten sonra bu şikâyete iştirak etmemek mümkün değil, sporla tabancanın münasebeti ne?

Çiçek pazarları

İstanbul sokaklarında hoşa giden yegâne güzel manzara biç şüphesiz ilkbahar ve yaz mevsimlerinde semt semt kurulan çiçek sergileridir. İşte bunlardan birisi.

Güneş banyosu

Dünkü tatil gününün şehir içinde tesbit edilmiş ihtibalarından biri. Ilık bir güneş altında, çimenler arasında çekilen bir öğle uykusu ne tatlı şeydir, değil mi?

Vali vekilinin teftişleri

Vali vekili Fazlı bey dün sabah Yakacığa gitmiş, yeniden tamir edilmekte olan yolları teftiş etmiştir.

Sönen Işık

Mebrure Hurşit

Yakında çıkıyor

Fiatı: 125, ciltlisi 150 kş.

Kumarla mücadele

Kumarbazlar Hapisten çıkanlar yeniden faaliyette

Zabıta şehrin muhtelif semtlerinde açılan gizli ev ve salonları şiddetle taharri ediyor

Son günlerde şehrin muhtelif yerlerinde, bilhassa kahvelerde kumarın artığı polis müdiriyetinin nazarı dikkatini celbetmiş ve bu sabadaki mücadeleye ehemmiyet verilmiştir. Evelimiz eskiden kumar oynamak yüzünden hapse girmiş ve çıkmış bazı kimselerin gizliden gizliye faaliyete geçtikleri ve Beyoğlunda her akşam muhtelif evlerde kumar oynattıkları tesbit olunmuştur.

Bu kumarbazlardan bir kaçı cürmü meşhut halinde yakalanmıştır. Diğerleri takip edilmek-

Polis müdürü Şerif B.

tedir. İstanbul ve diğer semtlerde kumar oynattığı haber alınan yerler ve bilhassa kahveler daimî bir kontrol altına alınmıştır.

Parmak izi

Dahiliye vekâletinden gelen yeni bir emir üzerine, bundan sonra her hangi bir eferim sahibi polis merkezleri tarafından sabıkaya gönderilerek parmak izi alınmayacaktır. Ancak müddeiumumiliğe sevkedilen mücrimlerden müddeiumumiliğin lüzum gösterdikleri bu ameliyeye maruz kalacaklardır.

Doğlâs Ferbanks

Maruf artist dün tirenden çıkmadı, yarın gelmesine ihtimal veriliyor

Maruf sinema artisti Duğlas Ferbanksun dün şehrimize muvasalatı bekleniyordu. Fakat san'atkâr dünkü trenden çıkmamıştır. Tahkikatımıza göre birkaç gün evvel Halepte bulunan san'atkâr filim çevirerek seyahat etmektedir.

Son zamanlarda Yağmurların birden bire bastırması yüzünden işinde müşkilâta tesadüf eden artistin şehrimize ancak yarın gelebileceği anlaşılmaktadır.

Dün kendisini bekliyenler arasında bir çok san'atkârlar da vardır.

Bursa kadınları

Gazimize minnet ve şükranlarını bildirdiler

Kadınlara belediye intihabına iştirak hakkını vermelerinin hanımlarımız tarafından büyük bir memnuniyetle karşılandığını yazmıştık.

Bursa kadınlığı Gazi Hz. ne bir telgraf çekerek memnuniyet ve şükranlarını bildirmişlerdir.

Buasa kadınlığı namına Sabiha Nazlı, Aliye Süleyman, Cemile Tayyar imzalarını taşıyan bu telgraf şudur:

Reisicümhur Gazi M. Kemal Hazretlerine

Türk kadınlığına intihap hakkı veren kanun yüksek ilham ve dehâlarından doğmuş ve bizleri inkişafa götürecek yeni bir inkılâptır. Müasır milletler arasında Türk kadınlığı medeni haklar itibarile ön safa geçmiştir. Bu yeniliklerin Türk milletini yüksek bir istikbale götüreceğini şüphesiz bulan Bursa kadınlık âlemi zevalsiz hürmet ve minnetlerini bu vesile ile de teyide şitap eyler efendim Hz...

Madenciler

Dün toplanıp hasbıhalde bulundular

Madenciler içtima halinde

Şehrimiz senayii madeniye fabrikatörleri dün ticaret odasında toplanarak meseleklerine ait bazı hasbıhallerde bulunmuşlardır. Bu içtimada fabrikatörler bilhassa liman şirketinden şikâyet etmişler ve Avrupaya ısmarlanan mevadı iptidaiyenin limana gelinciye kadar ancak yüzde on masraf gördüğü halde İstanbul limanından fabrikaya kadar bunun yüzde otuz beşe baliğ olduğunu ve buna şirketin sebebiyet verdiğini söylemişlerdir.

Kezalik şirketin Avrupadan getirttiği motörlerin burada yapılmasının pek mümkün olduğu zikredilmiş ve bunun için nazarı dikkatin celbedilmesine karar verilmiştir.

Bundan sonra hükümetten muamele vergisinin kaldırılması ve bir senayi kredisi açılması hakkında ricada bulunulması teklifi kabul edilerek içtimaa nihayet verilmiştir.

Bir İtalyan vapuru karaya oturdu

Persiyana isminde bir İtalyan gaz gemisi dün akşam Çanakkalede karaya oturmuştur. Vapurun kurtarılması için bir tahlisiye vapuru gönderilmiştir.

EK-17: Mlliyet, 6 Nisan 1930

PAZAR
6 NİSAN 1930
KUSHASI 5 KURUŞTUR

Milliyet

Başmuharriri: Ahmet Emin YALMAN

BUGÜN

Kabine yerinde ve sağlamdır

Başvekil Ismet Pş. Hz.nin gazetemize mühim beyanatı

Hükûmetin çekileceği, kabine azası arasında tesanüt kalmadığı, hükûmet buhranının muhakkak olduğu hakkındaki bethahane şayialar gülünç ve çirkindir..

Ismet Pş. Hz. diyorlar ki: "Sıhhatim ve şevkim yerindedir. Dostları ve sinirlerimin zâfı ihtimalinden ümit bekliyenleri vaziyetten haberdar etmeği severim..,

ANKARA, 5 (Basmuharririmizden) İsmet Paşa hükûmeti Ankarada yüksek bir feragat ve sükûn içinde çalıştığı büyük işleri başarmağa çalışıyor. Ve muvaffakiyet yolunda her gün yol alıyor. Hakikat budur. Fakat Ankaranın bu sükûn ve emniyetli havasına rağmen Ankarada yalan yanlış bazı şayialara ortaya atıldığını işitiyoruz. Güya hükûmet çekilecekmiş, kabine azası arasında tesanüt kalmamış, hükûmet buhranı muhakkakmış. Yazık ki, aklı selimi çok kuvvetli olan halkımız da bu haberlere inanıyor. Çok büyük işlere girişmiş olan hükûmeti, dahilde ve harice karşı zayıf gösterecek bu gibi tahrikâta kapılıyor.

Ben memleketini seven bir gazeteci sıfatile elbirliği umumiyenizi bu dalâletten kurtarmak, hükûmetin vaziyet ve mesaisi hakkında halkımızı tenvir etmek için Başvekil Paşa Hazretlerinden bir mülâkat rica ettim. Bu bendeniz. Lütfen kabul ettiler.

İsmet Paşa Hz. her zaman olduğu gibi sâde, müteheyyiz ve neşeli idi. Maksadımı bir kaç kelime ile anlattım.

— Muhtemil vaziyeti tenvir için beyanat yapmanın faideli buluyorum. Söyleyeyim...

Dedi. Paşa Hz. nin sözlerini aynen nakledi yorumu

Başlıca bir kaç işten bahsedeyim:

1 — Askeri ve millî tekâtü kanununa bir ihtiyacdir çalışıyoruz. Kanun layihasının son geldiği geçen Heyeti Vekile iştimasında tedkik ettik. Askeri ve millî memurlarımızın istihkaklerini vis'atimiz dahilinde tezyid derecede temin etmeğe çalıştık. Büyük Millet Meclisi kanun layihasını ehemmiyetle kabiliyetle. İçtima nihayetine kadar büyük bir kısmının tedkikini tahmin etmek mümkündür.

2 — İktisadi programın tanzimi ile pek meşgulüz. Mesele şudur: Bir bir ihtiyaç içinde en mühtem ve acil olanlarını temin etmek. Sonra bir programa tevfikan masraf karşılığını bütçe içinden çıkarmağa çalışmak. Her ihtiyacın da ne kadar güç olduğu belirdir. Fakat nihayet on on beş sene zarfında tekmil ihtiyaçlarımızı tedricen nahiyeğimiz zannediyorum. İktisat Vekâleti etrafı tetkikatını Heyeti vekileye vermiştir.

3 — Devlet Bankası projesi büyük müteahhasları-mızın tetkikindedir. Bu sene içtimamda Meclisin karşısına ihtiyarımı arzetmek üzere hazırlanıyoruz. Devlet Bankası başlıca işimizdir.

4 — Onuncu borçlar. Milli paramızın müdafaasını temine aldığımız tedbirler müsbet tesirini gösterdi. Paramız muvaffakiyetle müdafaa edilmekte ve ihracat noktai nazarından nâmüsait zamanları atlatmak için sarfiyatımız mazur bulunmamaktadır. Harici borçlar meselesinde bankalar vekilleri ile dostane bir hava içinde müzakerelerde bulunduk. Bu müzakerelerin neticesini ve ilerisini ümit ile bekliyoruz. Şimdilik bu hususta fazla tafsilât vermek doğru değildir. Yalnızdan yalnıza tatmin edici bir neticeye varılacağı kanaatindeyim.

Herkesin merak ettiği meseleye, ehemmiyetle dair dedikodu yapılan kabine buhranına temas etmek istedim:

— Ya hükûmetinizin çekileceği hakkında ortaya atılan şayialar için ne düşünüyorsunuz?

Muhterem Başvekil çehresindeki mutat neş'eli tebessümü muhafaza ederek, fakat pek ciddi bir tavırla şu sözleri söylediler:

— Bu kadar çok işlerle başlanmış olan bir hükûmetin vazifeyi bırakacağını zannedenlere acırım. Bizim Meclisin temsilcisi olduğu içinde bulunduğumuz işleri muvaffakiyetle başarmak ve ahirde edecek yeni milli meselelere cesaretle girmeğe başka düşüncesi aklımızın yoktur.

Sıhhatim ve şevkim yerindedir. Dostları ve sinirlerimin zâfı ihtimalinden ümit bekliyenleri vaziyetten haberdar etmeği severim...

Bilmiyorum azizi okuyucularımız İsmet Paşa hükûmetinin vaziyeti hakkında tenvir için başka bir sözümüz kalıyor mu? ..

Yazı sonu
MAHMUT

Kadınların yarından itibaren Fırkaya kayıtlarına başlanıyor

Bugün Fırka müfettişliğinde bütün İstanbul Fırka mutemetleri toplanacak ve talimat alacaklardır

Hanımlarımız Fırkaya nasıl kaydedilecekler ve intihaplara nasıl iştirak edecekler?..

Bugün Amerikada toplanan ve bu gördüğümüz hakka sahip olan kadın Türkiyede de aynî hakkın sahibi olacak ve nutkunu söyliyecektir..

Yarından itibaren

Kadınlara intihap etmek ve edilmek hakkının veren yeni belediye kanunu, senelerden beri bu uğurda çalışan hanımlar arasında büyük bir memnuniyet uyandırmıştır. Bu sabah gazetemize gelen telgraflarda bu memnuniyet açıkça görülmektedir.

Yarından itibaren Cümhuriyet halk fırkasının mahallelerinde, ocak teşkilâtında isteyen Hanımların ayrı ayrı olarak kayıt muamelesine başlanacaktır.

Kadınlar erkeklerin yanında mühim ve mühtem bir vazifeyi ifa etmek imkânını temin eden intihap hakkından istifade etmek arzusunu besleyen hanımlar şimdiden hazırlıklara başlamışlardır.

Fırkaya kadınlar tarafından vaki olacak müracaatların çok kalabalık olacağı söylenmektedir.

* * *

Bugün toplanılacak...

Bugün Fırkanın kaza ve nahiye müfettişleri, Ankaradan gelen Fırka müfettişleri ile Hakkı Sinasi Paşanın riyasetinde toplanarak hanımların fırkaya kayıtları meselesi etrafında görüşecekler dir. Bundan bir kaç gün evvel Cümhuriyet Muhafız Fırkası müfettişlerinin de bu hususta bir toplantı yapmış olduğunu yazmıştık.

Hakkı Sinasi Paşa

Lüzumsuz bir usul

Tüccar fuzuli addettikleri bu usulün kaldırılmasını istiyor

Sanayi birliği ikinci reisi Kâzım Ziya Bey, 20 nisanda toplanacak olan sanayi kongresi hazırlıklarile meşgul olmak üzere bugün Ankaraya gidecektir.

Birlik müessesi aynı zamanda gümrüklerdeki ticaret muamelelerinin her sene tecdidi usulünün kaldırılması için teşebbüsatta bulunacaktır.

Kâzım Ziya Bey, bununla olan bu usul yüzünden tacirlerin beyhude yere vakit kaybettiklerini ve onca teşkilât için yapılan masrafların 6 kat fazla masrafı mucip olduğunu söylemiştir.

Mektepliler müsabakası

47 inci hafta birincileri

Mektepliler müsabakasının 47 inci haftası bitti. Müsabakada birinciliği Darüşşafaka lisesinden 134 numaralı A. Naci, ikinciliği Galatasaraydan 242 Saip, üçüncülüğü 980 Kaçığ, dördüncülüğü Arnavutköy kız kolejinden Beyza, beşinciliği Galatasaraydan 418 Fahri B. ve Numune kazanmışlardır. Müsabakayı kazananlar matbaamıza müracaat ederek mükâfatlarını alabilirler.

Birinciliği kazanan yazıyı kısmı mahsusumuzda neşrediyoruz.

48 inci hafta başlıyb

Önümüzdeki perşembe gününe kadar haftanın en mühim haberini seçip müsabaka numarasına göndermiş

Telaşa lüzum yok!.

Henüz kimlerin açıkta kalacağı belli değildir..

Yeni Belediye kanununun tatbikine evlül ipidasında başlanacaktır.

Kanunun esasi tatbiki hakkında Dahiliye vekâletince bir talimatname hazırlanmaktadır. Bu kanun mucibince idareyi bu sahaye teşkilâtı olan Belediye de birleştirilecektir. Bu sahtai Belediyenin polis müdürüyetine raptedilecek hakkındaki haber bir çok memurları endişeye düşürdü. Vali ve kılı Fazlı Bey, bu meseleye ait dedikodular hakkında şöyle demiştir:

Fazlı Bey

(Mabadi ikinci sahifede)

Tenkit gazetecinin hakkı mıdır?

Bursa mahkemesinde dün davamız görüldü..

"Memleketin hayati bir hadisesi yazılırken şunun bunun müteessir olacağı düşünülemez.,

BURSA 5 (Milliyet) — İstanbul gazetelerinin bugün sayın bu hususta mahkemesine başlandı. Büyüsavete Nuri iddia makamında Fahri Beyler vardı. Vekili olmuşan Emin Tahsin B. de ilk celsede bulunamadığından sorguya çekilmemiş olan Ağah B. çağırıldılar. Ağah B. ve hanımlık raporu ile vekil tayin ettiği avukat Asaf B. in vekâletnamesi gösterildi. Talebe göre muhakemenin devamına karar verdi.

Vekil Rahmi Bey

İrfan ve Asaf Beylerin mukabelesi

Muhakemeye nasıl başlandı

Evvelâ Cümhuriyetin "Gizli şey" serlevhalı yazısı ile "Politika" nın evleri yanmalardan ithayenin para verdiği hakkındaki neşriyatı okundu. Reis avukatlara ne diyeceklerini sordu. Rauf B. buna cüvap ederek bir şey olmadığını İrfan Emin B. un mesleğinin tadiliğini bunda müsbit mes'uliyet bir şey görmediğini bazı kayıt ve şartlar tahtında böyle bir şey yazdığına gazetenin ikaz verilmesi yapılmış söyledi.

Emanet vekilinin iddiası

Rauf B. cevabın vekil Bey bunu sahi gördüklerinden bahsetti gazetede ayrıca bir resim vardan, idaiye ortası tahmin ve karken suya konuyor ve nasıl bekliyor gibi gösterilmiş. Vakıf felaketin acabil gösterdiği bu alâmlar hiçbir şey yapmağa teşebbüs etmezler. Binaenaleyh bu yazı emniyetsizlik göstermiş ve gazetecinin kastı olmadığı kanaatındadır. müteessir olmuş ve gazetecinin kastı olmadığı kanaatındadır.

(Mabadi 2 inci sahifede)

EK-18: Vakit, 6 Nisan 1930

Pazar 6 Nisan 1930

VAKIT

Yarın 12 sayıfa

Başvekilimizin Gazetemize Mühim Beyanatı

Başvekilimiz İsmet Paşa Hz.

Son günlerde sözle ve yazı ile ortaya atılan dedikodular hakkında kendisinden malûmat rica eden muhabirimize neler söylediler?

Gazetemize beyanatta bulunan Başvekilimiz İsmet Pş. Hz.

Ankara, 5(Vakıt) — Son günlerde yazı ile, sözle ortaya atılmış bulunan dedikodular üzerine muhterem Başvekilimizi köşklerinde tasdia cür'et ettim. Arzumu lütfen kabul buyordular. Salonlarına girdiğim zaman kendilerini Dahiliye vekilimizle beraber masalarında bulunan dosyalar üzerinde çalışır gördüm. Eilerini öptüm. İltifat ile ne istediğimi sordular. Mahut dedikoduları işaret ederek beyanatımı rica ettiğimi arz ettim.

Paşa hazretleri gülerek:

— Bu sene ve gelecek sene yapacağımız işleri görüşüyoruz. Girişteğimiz işler, bir kaç senede tahakkuk etmiş ilebilecek mevzulardır. Bu işlerin birde daha yeni içindeyiz. Görüyorsunuz ki daha bir kaç sene çalışmak niyetindeyiz. Size şimdilik başka ne söyliyeyim.

Buyordular. Aziz Başvekilimizin beşuş çehrelerinde muvaffak olan kudretli imanının neş'eli çizgileri yaşıyordu. Bu iki cümle bütün arzularma büyü bir lütuf, dedikodulara karşı en kat'i bir mukabele idi. Teşekkür ve hürmetle ellerini tekrar öperek ayrılırken gene müteessim ve müteftit ilâve ediyorlardı:

— Yapacağımız o kadar çok işler var ki...

Namık Edip

Limanda bir kaza

Evvelki gece Topane önünde iki vapur çarpıştı

Biri yaralandı, öteki yoluna devam edip gitti. Nüfusça zayiat yoktur

Evvelki gece Topane önlerinde iki büyük vapur çarpışmıştır:

Gece saat yirmi dörtte karadenizden gelen ve transit olarak boğazdan geçmekte olan (Ukrat) acentesine mensup İngiliz bandıralı (Valentina) vapuru Topane önlerinden geçerken mukabil cihetten gelen diğer bir vapurla çarpışmamak için sağa manevra yapmış, bu sırada biraz da sularına akmış:

Yaralanan Potistan vapuru

ile sahile yakın bir yerde demirli bulunan italyan bandıralı (Potistas) vapurunun üzerine düşmüş, şiddetli surette çarpmıştır. Müsademe neticesinde Potistas vapurunun sancak baş omuzluğunda iki kadem genişliğinde bir yara açılmıştır. Musademeden sonra İngiliz yapuru yoluna devam etmiştir. Dün Potistas vapuru ticareti bahriye müdüriyeti mutahassısları tarafından muayene edilmiş, kaza hakkında bir zabıt varakası ve keşif raporu tanzim edilmiştir.

VAKIT *in tali müsabakası*

Karilerimizden ricamız

3 Nisan nüshamızda neşrettiğimiz numaraları iyi muhafaza ediniz ve bu numaraları gene ayni nüshamızda bulunan kupona yazarak isim ve adresinizle birlikte matbaamıza gönderiniz. Önümüzdeki Çarşamba günü akşamına kadar bu surette matbaamıza gelecek olan numaralar üzerine kur'a çekilecek ve kendilerine bedîye isabet eden numara sahiplerinin isim ve adresleri gelecek perşembe nüshamızla ilân olunacaktır. Ancak kur'ada kazanmış olan karilerin hediyelerini alabilmeleri için buraya dercettiğimiz kuponları da muhafaza etmeleri lâzımdır.

VAKIT

Tali kur'ası kuponu

6 Nisan 1930

Anketimiz

Her erkeğe nazaran kadın nedir?

Ahmet Refik Bey diyor ki:

Tarihçi Ahmet Refik Beyi, Çallı İbrahim Beyle birlikte buldum, daha doğrusu onlara tesadüf ettim. Saat 7 idi. Sabahın 7 si. Yanına sokularak:

— Hocam, dedim, sizin için kadın nedir?

Durdu, yürüme baktı:

— Kadın mı? dedi, O olmasa ben dünyada yaşamak istemem.

Ahmet Şükrü B.

Ahmet Şükrü Beyin vecizesi:

Ahmet Şükrü Bey, "lakonik,, bir cevap verdi:

—Benim için kadın, dedi, insanın en iyi arkadaşıdır.

[Alaraft 2 inci sayfamızdadır]

Başmakalemiz

Yolumuzu şaşırmıyalım!

İkinci makale bugün 4 üncü sayfamızda

Çocuk sayıfası

Yarın 7 inci sayıfada

İngiliz kadınları

Gandinin müritleri arasında silâhsız isyana iştirak ediyorlar

İngiliz kanunları bugün ihlâl ediliyor

Gandinin Abmetabat şehrinden hareket ederek medeni isyanı Hindistanda tamim ve teşmile çalıştığı evveice yazılmıştı.

Son posta ile gelen İngilizce gazetelerin verdiği malûmata göre Gandi ile beraber yürüyenler arasında İngilizler de vardır. Bunlar da onun gibi yarı çıplak ve yalın ayak dolaşmaktadırlar.

Gandinin müritlerinden Mis Slade

Bunların biri İngiliz Amirallerinden birinin kızı olan Mis Sladedir. Bu Mis, İngiltereden ayrılarak, Hindistana gitmiş ve orada Gandinin müridi olmuş, onun yaşadığı gibi yaşamağa başlamıştır.

34 yaşında bir İngiliz genci olan Reginel Reynolas ta Gandinin, Hindistanın umumî valisine gönderdiği son ültimatomu Delihiye götürmüş ve ona teslim etmiştir. Bu İngiliz genci de Gandi gibi tam bir züht hayatı sürmektedir.

Bu İngilizlerin Gandi ile teşriki mesai etmeleri tuhaf görülmektedir.

Bombay, 5 (A.A.) — Gandi gayri müsellah itaatsizlik mücadelesine girişmek üzre Dandi şehrine gelmiştir. Bu mücadele yarın tuz inhisarı kanunlarını ihlâl ederek sahilde tuz yapmak suretile başlıyacaktır.

Ayni zamanda yeni teşekkül etmiş olan ihtilâl aleyhtarları fırkasına mensup bir murahhas heyet te Dandiye gelmiştir. Bu heyetin maksadı Gandiyi tuz reamine karşı açmak istediği mücadeleyi tehire ve daha ziyade sınıf usulüne, yani ahaliyi mubadeleye girişmek suretile tehire ve daha ziyade sınıf usulüne, yani ahaliyi mubadeleye girişmek suretile

Yarından itibaren ...

Hanımlar fırkaya kaydedilebileceklerdir

Hakkı Şinasi Paşanın muharririmize beyanatı

Fırka müfettişi Hakkı Şinasi paşa dün Ankaradan şehrimize gelmiştir. Paşa bir muharririmize şu beyanatta bulunmuştur:

«Kadınlarımızın bir kaç güne kadar fırkaya aza kaydedilmelerine başlanacaktır. Zaten fırkamızın bidayeti teşekkülünde kadın, erkek tefrik edilmemişti. Yeni belediye kanunu ile kadınlarımıza intihap etmek ve edilmek hakkı verilmiştir. Bu kanunla fırkamızın prensibi tekemmül etmiş bulunuyor. Yarın bütün kaza ve nahiye ocak reislerini fırka merkezine davet ettim. Kendilerine müracaat edecek hanımların kayıtlarını yapmalarını tebliğ edeceğim. Pazartesinden itibaren her yerde kadın aza kaydına başlanaktır. Birçok hanımlar ben yokken fırka merkezine müracaat etmişler. Her hanım kendi oturduğu mahallin fırka ocağına müracaat ederek fırkaya aza olmak istediklerini bildirecekler, merkezce bu talep tetkik edilecektir. Ondan sonra kayıt muamelesi ikmal edilmiş olacaktır.

Merkezce hiç kimsenin kaydı yapılmıyacaktır. Bize müracaat eden hanımlara bunu tebliğ ettik. Yeni belediye kanunu 1 eylülden itibaren tatbik edilecektir. Belediye meclisi azalığına hanımlarımız da intihap edilecekleridir. Hanımların meb'us olabilmeleri için teşkilâtı esasiye ve intihabı meb'usan kanunlarında gelecek sene tadilât yapılacağı ve hanımların meb'us olacağı muhtemeldir.»

EK-19: Vakit, 7 Nisan 1930, “Hanımlara beyanname”

Pazartesi 7 Nisan 1930

VAKIT

Bugün 12 sayfa

Yeni Efgan sefiri Reisicümhur Hz. ne itimatnamesini takdim etti

Hanımlara beyanname

Cuma sabahı Sultanahmet meydanına gitmeyi unutmayınız!

Fırka teşkilâtı reisleri dün toplandılar

Fırkadaki içtimada bulunanlar

Halk fırkası kaza, nahiye ocak reisleri dün fırka merkezinde toplanmışlardır. İçtimada fırka müfettişi Hakkı Şinasi Paşa kendilerine ocaklara müracaat edecek kadınların usulü dâiresinde aza kaydedilebilecklerini ve bugünden itibaren defterleri kayıt muamelesine başlıyabileceklerini tebliğ etmiştir. Aldığımız malûmata nazaran Hakkı Şinasi Paşanın refikaları Resmiye H. dün akşam ikamet etmekte olduğu Modada nahiye reisliğine müracaat etmiş, kayıt muamelesi yapılmıştır. Bu suretle İstanbulda birinciliği Resmiye H. kazanmıştır. Kadınlar birliği aza arı da oturduk arı mahallerde ocaklara müracaat etmişlerdir.

Kadınlr birliği heyeti idaresi dün toplanmış, yeni belediye kanununda kadınlara intihap hakkı verildiği için evvelce icrası kararlaştırılan tezahüratın programını tesbit etmiştir. Tezahürat cuma günü yapılacak, kız mektep talebeleri ve istiyen kadınlar cuma günü sabah saat dokuzda Sultanahmet parkında toplanacaklardır. Saat onda hareket edilecek, Emanet, Fırka, vilâyet, Kadınlar birliği önünde beşer dakika durularak Taksime gidilecektir. Taksimde Abideye çelenk konulacak, hanımlar tarafından nutuklar söylenecektir.

Dünkü içtimada şu beyannamenin neşri ve bütün İstanbul hanımlarına tebliği de kararlaştırılmıştır:

"Türk kadını;

Cümhuriyet hükümetimizin inkişaf ettirdiği kadınlık bugün bir zafer kazanmıştır. Şimdiye kadar yurdunun bütün felâket ve acı zamanlarında erkeğine yardım eden, tarlalarda, güneş karşısında kavrulan, harp cephesinde sırtın yaralar açarak sipere koşan bu fedakâr Türk kadını dünkü ihmal ve nisyan felâketinden kurtulmuya ve siyasi haklara da tam bir vatandaş gibi iştirake hak kazandığını göstermek fırsatını bulmuştur.

Türk kadın birliği bu kanaatle siz hemşirelerinden cesaret ve ilham alarak mücadelesinde devam etmiş ve ilk muvaffakiyeti olan belediyede intihap etmek ve edilmek hakkını almıştır. Kadın zaferinin ve kadın hakkının tarihe geçtiği bu ilk nümayiş ve tes'itte her Türk kadınının bulunmak hakkıdır.

Bu nümayişi tes'it için bütün Türk kadınlığının ve kız mekteplerinin iştirakile büyük bir alay tertip edilecektir.

Şehremaneti, Halk fırkası ve Birlik merkezi önünde nutuklar irat edilecek, Taksimdeki Gazi abidesine bir çelenk vazedilecektir.

Memleketini seven ve hakkına hürmet etmeyi bilen her Türk kadını cuma günü saat 9 da Sultanahmet meydanına gelmelidir.

Türk kadını;

Bu hak senin, bu şeref senin, bu zafer senindir.

Kadın Birliği.

VAKIT ın tali müsabakası

Karilerimizden ricamız

3 Nisan nüshamızda neşrettiğimiz numaraları iyi muhafaza ediniz ve bu numaraları gene ayni nüshamızda bulunan kupona yazarak isim ve adresinizle birlikte matbaamıza gönderiniz. Önü müzdeki Çarşamba günü akşamına kadar bu suretle matbaamıza gelecek olan numaralar üzerine kur'a çekilecek ve kendilerine hediye isabet eden numara sahiplerinin isim ve adresleri gelecek perşembe nüshamızda ilân olunacaktır.

Ancak kur'ada kazanmış olan karilerin hediyelerini alabilmeleri için buraya dercettiğimiz kuponları da muhafaza etmeleri lâzımdır.

VAKIT
Tali kur'ası kuponu
7 Nisan 1930

Köprü parası

Lâyiha, Dahiliye encümeninde kabul edildi

Ankara, 6 (Telefon) — Köprü parası lâyihası Dahiliye encümeninde aynen kabul edildi. Bütçe encümeninde de müzakere edilecektir.

Nurullah Esat Bey şehrimize döndü

Ankara, 6 (Telefon) — Nurullah Esat Bey Başvekilimize 9¢ saat kadar izahat verdi. Sonra Maliye vekilimizden talimat alarak İstanbula döndü.

Yeni İtalyan Sefiri

Yeni İtalyan sefiri vapurda kendisini karşılıyanlar arasında

İtalyanın yeni Ankara sefiri Baron Pompeo Aloizi cenapları dün şehrimize muvasalat etmişlerdir.

Sefir, sefaret erkânı tarafından samimi bir surette istikbal edilmiş ve şehirde otomobille ufak bir gezintiden soura saat 7 ekspreasile Ankaraya gitmiştir.

Arif Oruç B. tevkif edildi

Yarın aleyhine yeni bir müheyyiç neşriyat davası açıldı

Müstantik tahkikat yapıyor

Bir müddetten beri şehrimizde intişar eden "Yarın„ gazetesinin sahibi ve mes'ul müdürü Arif Oruç Beyin polis müdüriyetine davet edildiğini dünkü nüshamızda haber vermiştik.

Arif Oruç Bey, hakkında son günlerde efkârı tehyiç edici bazı neşriyatta bulunduğu kaydile müddeiumumilik tarafından dava tahrik edilmiştir. Bunun üzerine ikinci müstantiklik evvelki gece polis müdürlüğüne bir müzekkere göndererek Arif Oruç Beyin ihzaren celbini bildirmiştir. Polis nöbetçi müdürü, bu müzekkere üzerine Yarın matbaasına memur göndererek Arif Oruç Beyi Polis müdürlüğüne davet etmiştir. Gece saat 10 da gazete işlerile meşgul olan Arif Oruç Bey, memurlarla birlikte polis müdürlüğüne gitmiş geceyi orada geçirmiştir.

Gazetenin kapatılması şeklinde bir karar verilmiş değildir. Maamafih, gazete dün çıkmamıştır.

Arif Oruç B., sabahleyin adliyeye gönderilmiş, tahkikata başlıyan ikinci müstantik Hakkı B. kendisini isticvap etmiştir. Saat on beşte hakkında tevkif müzekkeresi kesilmiş, tevkifaneye götürülmüştür.

Arif Oruç B. hakkındaki da-

Arif Oruç B.

va, ceza kanununun 161 inci maddesi mucibince asılsız ve müheyyiç neşriyat davasıdır. Bu madde, aynen şöyledir:

"Efkârı umumiyeyi tehyiç edecek suret veya mahiyette aslı olmıyan havadis veya mesanna veya muharref veya aslı olmaksızın bir kimseye isnat olunmuş evrakı bilerek neşir ve nakledenlerle resmi evrak ve nutukları tağyir ve tahrif ile neşreyleyenler hakkında bir aydan altı aya kadar hapis ve yirmi beş liradan elli liraya kadar ağır cezayı nakti hükmolunur.

Bu neşriyat umumi asayişi bozmağa sebep olmuş ise fail hakkında altı aydan iki seneye kadar hapis ve elli liradan yüz liraya kadar ağır cezayı nakti hükmolunur.„

Müstantiklik, tahkikatı bitince kararname yazılacaktır.

İstanbul müddei umumisi Kenan B., bu hususta şunları söylemiştir:

— « Yarın » gazetesinde efkârı umumiyeyi tehyiç edecek mahiyette aslı olmıyan havadisler intişar etmiştir. Bundan dolayı gazetenin sahibi imtiyaz ve mes'ul müdürü Arif Oruç B. hakkında dava ikame ettik.

Anketimiz

Erkeğe nazaran kadın nedir?

Musikişinas Mesut Cemil B. diyor ki:

— Strindberg kadını maymuna benzetiyor. Bu benzetişi beğenmekle beraber derim ki kadın bir kedidir. Bu iki güzel mahlûk arasındaki farkı ekseriya çok güçlükle buluyorum.

Mesut Cemil

Kadın ve kedi kıskançtır, kadın ve kedi hotgâmdır, kadın ve kedi sever ve haindir, kadın ve kedi hırçın ve kavgacıdır, kadın ve kedi tuvalete meraklıdır, kadın ve kedi sinsidir, kadın ve kedi daima sevimli ve daima tehlikelidir, bir anda hem dostunuz hem düşmanınız dır. Kedi ve kadının bu kadar müşterek vasıflarına mukabil gayri müşterek görünen tarafları da yok değil; meselâ:

1 — Düşünmek farkı.

2 — Konuşmak farkı.

[Altarafı 5 inci sayfamızdedir]

Çocuk sayıfası
Bugün 7 inci sayıfada

Yeni bilmecemiz, geçen haftaki bilmeceyi kazananların isimleri *Hikâyeler, yeni fıkralar Karikatürler, Bellenecek sözler* Yeni müsabaka

EK-20: Vakit, 8 Nisan 1930

13üncü yıl • sayı 4400
Salı
8
4 Saniye ayı / Nisan / 1930

VAKIT

23 Nisan
Çocuk haftasının ilk günüdür.

Vilâyetle Emanet birleşince hiç bir memur açıkta kalmıyacaktır.

Yarın muharrirleri Kemal Ahmet ve Şemsettin Beyler zabıtaca celbedildiler

Mes'ul müdürsüz gazete çıkardıkları için haklarında takibat yapılıyor

Yarın gazetesi sahip ve mes'ul müdürü Arif Oruç Bey, müheyyiç neşriyatta bulunduğu için tevkif edildikten sonra, tahrir heyetine, yeni bir mes'ul müdür göstetilmedikçe gazetenin neşredilmemesi vilâyetçe bildirilmiş, hatta bunun için Yarının bazı muharrirlerinden imza da alınmıştı. Fakat buna rağmen gazete dün intişar etmiştir. Vali vekili Fazlı B. Yarın gazetesinin intişarı üzerine, hükümet emrine itaat etmiyerek gazeteyi mes'ul müdürsüz çıkarmak maddesinden dolayı, gazeteyi çıkaranların müddei umumiliğe sevkini polise bildirmiştir.

Fazı Bey, bir muharririmize bu hususta demiştir ki:

"— Müdürü mes'ul mevkuf iken gazetenin neşrediliip edilmemesi hakkında kanunda bir sarahat yoktur. Fakat tevkifanede bulunan bir adam gazetesini muralcabe edemiyeceği ve onun müdafaatından mes'ul olamıyacağına göre mevkuf müdürü mes'ulün mes'uliyeti altında gazete çıkarılamaz. Müddei umumilik bu nokta üzerinde nazarı dikkatimizi celbetti. Tenbihat bi'âfına müdürü mes'ul sür gazeteyi çıkaranların evrakile beraber müddei umumiliğe tevdi edilmesi hususunda polisin nazarı dikkatini celbettim. Gazetenin sedei hakkında bir karar yoktur, bize bu hususta bire tbliğ yapılmamıştır.»

Yarın gazetesinden dün vilâyete bir istida verilrek muharrir Şemsettin Bey mes'ul müdür olarak gösterilm iştir. İstida, tahkikat yapılmak üzere, matbuat memur uğu vasıtasi e polise havale edilmiştir.

Diğer taraftan pol's memurları aldık arı emir üzerine mes'ul müdürü bu unmadığı halde gazeteyi neşrettikleri noktasından dolayı mumaileyh Şemsettin Ertuğru Bey e Yarının yazı müdürü Kemal Ahmet Bey hakkında takibat yapmaktadırlar. Kemal Ahmet Bey dün gece zabıta tarafından po is müdürlüğüne götürülmüştür, bugün müddei umumiliğe sevkolunacaktır.

Arif Oruç Bey, biraz rahatsız bulunduğundan, hapisane hastanesine yatırılmıştır.

Hariciye vekilimizi ziyaret edenler

Ankara, 7 (Telefon) — Çek ve Bulgar sefirleri'e yeni İtalya sefiri bugün Hariciye vekilimizi ziyaret ettiler.

Yeni İtalya sefiri yakında Reisicümhur hazretlerine itimatnamesini takdim edecektir.

Gayrı muntazam borçlar

Ankara, 7 (Telefon) — Saltanat devrinden kalma gayri muntazam borçları tasfiye komisyonu evrakı tetkik etmektedir. Kararlar bir defa daha gözden geçirilecektir.

Turing kulüpteki içtima

Dün Turing kulüp Hakkı Şinasi Paşanın riyaseti altında kongre aktetmiştir.

Kongrede kulüp azasile cemiyetin bütün şubelerine azasından hazır bulunmak üzere kongre 2 nisanda İstanbul'da toplanacak beynelmilel kongre için lâzım geleo hazırlıkların yapılmasını bir komisyona tevdi etmiştir.

Bu komisyon el kongreye 43 memleketten murahhasları iştirak edecektir.

Murahhaslar, ıstanbulda kaldıkları müddetçe şehrin görülmeğe değer yerlerini gezecekler ve Yalova, Bursa, Adalar, gezintisi tertip edilecektir.

Kulübün ismi «Türk Turing ve Otomobil kulübü» ne tahvil edilmiştir.

Resmimiz dünkü içtimada bulunanlardan bazı zevatı göstermektedir.

Anketimiz

Her erkeğe nazaran kadın nedir?

Reşat Nuri B.

Reşat Nuri Bey, iki sigara arasında cevap verdi:

"Eskiler ruh için "Cenabı hakkın bir sırrı lâtifidir, tarif edilmez.,, derlerdi. Fikrimce bu tarif kadına gayet iyi uyar. "

Topla iğne

Nihayet Mehmet Nurettin (Toplu İğne) de baklayı ağzından çıkarıyor :

— Bir İngiliz mecmuasında şu vecizeyi görmüştüm :

"Üç şey vardır ki gelir görünür, giderler; ve gider görünürlerse gelirler : Diplomatlar, yengeçler, kadınlar. ,,

Ayni vecizeyi ben de tekrar ediyorum.

★

Burhan Cahit B.

Aşk politikası, Aşk bahçesi, Coşgun gönül, Bizans gençleri gibi eserlerinde aşk, gönül, kadın, balo ve suvarelerden bahseden Burhan Cahit Bey kadar anketimize cevap verecek vaziyette kimse bulunamadığını zannediyordum.

Halbuki Burhan Cahit Bey daha beni uzaktan görür görmez:

—" Aman ben kadın hakkında ne lehte ne de aleyhte kendimde bir şey söylemek kudretini göremem. ,, diyerek hızlı hızlı yürüdü, gitti.

fe.

Gandinin oğlu

Gönüllülerin başında

Surate, 7 (A.A) — Gandinin diğer oğlu Bhimraddaki gönüllülerin başına geçmek üzere oraya gitmiştir. Mezkûr gönüllülerin başında bulunmakta olan kardeşi dün Bhimrad'a gönderilmiş olan müsellâh polisler tarafından tevkif edilmiştir.

Dandi, 7 (A.A) — Gandinin taraftarlarına yalnız kaçak tuz kullanmak taahhüdünü mutazammın bir varaka imza ittirmek niyetinde bulunduğu zannediliyor.

VAKIT
Tali kur'ası kuponu
7 Nisan 1930

Harem dairesi

Osmanlı tarihinin mühim vak'alarının geçtiği odalar

Dün açıldı

Saz ve söz meclislerinin kurulduğu Hünkâr sofası

Topkapı sarayının harem dairesinden bir kısım, müze müdürlüğünce açılmıştır. Dün yalnız gazetecilere gezdirilen bu kısım, bugünden itibaren herkes tarafından görülecektir.

Üçüncü Sultan Ahmedin yemek sofrası

Harem dairesi, Topkapı sarayının en mühim kısmıdır, denilebilir. Tarihî birçok vak'aların geçtiği bu kısım, muhtelif devirlerde parça parça yapılan binaların ilâvesile vücude gelmiştir. Dar, uzun girift koridorları, karışık taksimatlı odaları, salonları arasında dolaşan rehberden girdiğini şaşırur, çıkacağı kapıyı kolay kolay bulamaz.

Bu dairenin yeryor nefis çinilerle süslü duvarları, yaldızlı pencere, parmaklık tavanları, sırma işlemeli, renk renk zarif çiçekli ipek ve atlas kumaşlarla kaplı mükellef sedir, kanape, yatakları, göz er kamaştıran bir çerçeve içinde harikulâde güzel bir manzara teşkil ediyor.

Açılan kısımda Valide sultan dairesi, Hünkâr sofası, Ocaklı sofa, Çeşmeli sofa, birinci sultan Abmedin, birinc sultan Hamidin üçüncü sultan Murat, Ahmet ve Selimin odaları, birinci sultan Ahmedin kitaphanesi, biri Valide sultanlara, biri padişahlara mahsus iki hamam ve bunların müştemilâtı vardır.

Valide sultan dairesinde başka yemek, yatak, oturma odaları vardır. Rokoko tarzında döşenmiş bir oda, hal'inden sonra sultan Azizin dört gün hapsolunduğu oda. Valide sultanın yatak odasından par-

Hanımlar

Dün muhtelif semtlerde fırkaya müracaat ettiler

Halk fırkasının gönüllülerden Kadın birliği muhasibi
Saime Hanım
[Yazısı 3 üncü sayfamızdadır]

EK-21: Vakit, 8 Nisan 1930

Seyrisefain işleri

SadullahB.yeni faaliyetler hakkında izahat veriyor

Seyrisefain bütçesinde Barem-Yalovada neler yapılıyor - Kadronun tensiki rivayetleri

Bir haftadan beri Yalovadaki umran faaliyetine nezaret eden Seyrisefain umum müdürü Sadullah Bey dün şehrimize dönmüş ve öğleye kadar fabrikaları teftiş ile meşgul olmuştur.

Sadullah Bey

Sadullah Bey dün idareye ait muhtelif meseleler hakkında kendisile görüşen bir muharririmize şu izahatı vermiştir:

Seyrisefain bütçesi ve barem

— İdaremiz bütçesinin tetkiki vekâletçe bitmiş olup yakında meclise verilecektir. Bütçe vekâletçe esas itibarile aynen kabul edilmiştir. Seyrisefain memurları için ayrı bir Barem hazırlanmış ve buna göre memurin derece cetveli tanzim edilmiştir. İdarenin bütün memur ve müstahdimlerinin maaşları ücrete tabi tutulmuştur. Baremden haziranda istifadeye başlanacaktır. Bütçede açık olduğu kat'iyen asılsızdır.

Yalovada ne yapılıyor?

— Şirin Yalovada umran her gün hümmalı bir faaliyetle devam etmektedir. Kaplıcaların tesisatı tamamen bitmiş ve tek tük noksanların ikmaline başlanmıştır. Diğer taraftan parklar tanzim edildiği gibi büyük pilâjın inşaatı da ilerilemektedir. Pilâjın tesviyesi yarıyı geçmiş ve güzel bir vaziyet almıştır. Kaplıcalar Mayısta umuma küşat edilecek, pilâjda Haziran iptidasında hazır olacaktır. Bunlardan mada bir de ayrıca beton arme gazino yapılmaktadır.

Otellerin ve yemeklerin fiatları daha mutedil olarak tanzim edilmiştir. Tek yataklı bir oda 1 liradan 6 liraya kadardır. Büyük otelin yemek servisini Karpiç lokantası deruhte etmiştir. Burada bir sabah kahvaltısı, öğle ve akşam yemeğinden ibaret olmak üzere bir günlük taam ücreti 2,5-5 lira arasındadır.

Yalovaya bir hafta sonra her gün vapur tahrik edilecek ve kaplıcaların küşadını müteakip de bu hatta en iyi ve seri vapurlarımız tahsis olunacaktır. Bu sene Yalova için yeni vapur alınmıyacaktır. Bilâhare bu hatta mütekabil postalar yapılacak ve bu suretle Yalovada oturanlar sabah İstanbuldaki işlerine gidip akşam avdet edebilecekleridir.

Seyrisefain diğer vapurculariyle birleşemez mi?

— Seyrisefainin milli vapur kumpanyalarile anlaşıp anlaşmıyacağını soruyorsunuz. Bu, bilmetin yapabileceği bir şeydir. Hükümet emrederse böyle bir ittihat olur. Maamafih vapurcuların son günlerde kendi aralarinde birleşip bir anonim şirket tesis edeceklerini memnuniyetle duyuyorum. Böyle bir tesanüt çok muvaffakiyetli neticeler verebilir.

İdarede tensikat var mı?

— Seyrisefain memurları arasında tensikat yapılacağı hakkında bir gazetenin yazdığı haber asılsızdır. Tenkihat mevzuu bahis değildir.

Sadullah B. yarın Ankaraya gidiyor

— Ankaradaki işlerimi henüz ikmal etmediğimden çarşamba günü tekrar Ankaraya giderek encümende bütçe hakkında izahat vereceğim.»

Âli iktısat

Âli iktisat meclisinin haziranda senelik içtimalarına başlaması tekarrür etmiştir. Geçen sene mecliste kur'a ile ayrılan 12 âzanın yerine yenilerinin seçilmesi için hazırlıklara başlanmıştır.

Bunun 6 sını hükümet ve altısını da ticaret odaları ve borsalar seçecektir.

Meclis bu seneki içtimaında bilhassa 1928 ve 1929 seneleri ticaret müvazenelerini tetkik edecek ve ziraî kredi meselesile meşgul olacaktır.

Yeni pullar

Viyanada bastırılanlar geldi ve dağıldı

Yeni pullardan biri

Posta başmüdüriyeti tarafından Viyanaya ısmarlanan yeni posta pulları evvelki gün şehrimize gelmiş ve dünden itibaren bütün merkezlere tevzi edilerek kullanılmağa başlanmıştır.

Evvelki gün gele pullar 1, 5, 2, 3 ve 5, 12 kuruşluk olmak üzre 2 milyon tanedir. Bunlardan 1 kuruşluklar aynen eski 10 paralıklar tertip ve renginde olup yazısı kâmilen yeni harflerledir.

5, 2 kuruşukların rengi kah ve rengi ve 5, 12 kuruşluklar da eski 10 kuruşluk pullar gibi mavidir.

İlk prtide teslim edilen pullardan maada yarın tekrar 2 milyon pulun gelmesi beklenmektedir. İdare bundan sonra lüzum görürse 25 kuruşluk pullar da bastıracaktır.

İstanbulun hayatı

Pencere sohbeti:

Havaların ısınması ile bütün bir kış evlerde hapsedilen çocuklar tekrar sokağa kavuştular. Resimiz bunu çok güzel bir şekilde teyit ve tesbit ediyor.

Yangın yerlerinde

Yangın yerleri birtakım uygunsuz kadınlarla doludur. Gizli fuhuş mücadelesi nekadar şiddetli olursa olsun bunların adedi eksilmemekte, bilâkis artmaktadır. Harabeler arasında pusu kuran bu ayaklı mikroplar şehrin hayatı içinde hakiki bir tehlikedir.

Hanımlar

Dün muhtelif semtlerde fırkaya müracaat ettiler

Halk fırkası ocakları, dünden itibaren fırkaya aza olmak istiyen hanımların müracaatlerini kabule başlamışlardır. Evvelce kazalarla merkeze müracaatler yaki olmuştu. Fakat nizamname mucibince evvelâ ocaklara müracaat edilmek ve iki fırka azası tarafından takdim edilmek lâzımdır. Bu itibarla ocaklardan gayri yerlere vaki olan müracaatler kabul edilmemektedir. Ocak reisleri evvelki gün fırka merkezinde vuku bulan içtimada kadınların kaydedilmeleri hakkında yeni talimat almışlardır.

Dün ocaklarda hanımların vaki olan müracaatleri kabul edilmiş ve kendilerine teklif varakaları verilmiştir.

Kadınlar bu teklif varakalarını doldurduktan sonra merkezce haklarında erkekler gibi tahkikat yapılacak ve müracaat eden hanımın kabul edilip edilmiyeceği merkez tarafından ocak riyasetine bildirilecek, ancak ondan sonra kayıt muamelesi tekemmül edecektir.

Hakkı Şinasi Paşanın refikaları Resmiye Hanımın teklif varakası Moda ocağından fırka merkezine ilk olarak gelmiştir. Bu suretle Resmiye H. İstanbulda fırkaya kaydedilen ilk hanım olmuştur.

Pangaltıda Şakir paşa apartımanında oturan Kadriye Asım, Şişlide oturan Kadınlar birliği muhasibi Saime, Beyoğlunda oturan Nezihe Muhittin, Lâmia Refik, Kadınlar birliği reisi Latife Bekir, Efsaiyiş Suat hanımlar da oturdukları mahallerin ocaklarına müracaat etmişlerdir.

VAKIT a abone olunuz.

Yeni bir gençlik aşısı

Fransada meydana çıkan usul nasıl şeydir?

Doktorlarımız kan nakli ile gençleşmiye ne diyorlar?

Fransada Javarski isminde bir doktor yeni bir keşifte bulunmuş ve "İnsan nasıl gençleşir?„ diye bir de kitap yazmıştır. Doktorun usulü, damarlara temiz genç kanı şırınga etmek suretile bir ihtiyarı gençleştirmektir. Voronof aşısından sonra meydana çıkan bu usul Avrupada nazarı dikkati celbetmiş, leh ve aleyhinde bir çok yazılar yazılmıştır. Biz de yeni usul hakkında doktorlarımızın fikrine müracaat ettik.

Osman Şerafettin B.

Osman Şerafettin bey şunları söyledi:

"Gençleşme meselesi son senelerde bütün cihanı işgal eden bir hadise haline gelmiştir. Viyanada Şteynahın tetkikatı, Fransada Voronofun tecrübeleri beşeriyeti daima işgal etmiş olan bu mühim meseleyi canlandırmıştır. Bunların her ikisi de gençliği dahili guddelerin ifrazatına, hususile husyenin vücude verdiği bir takım hormonlara atfediyorlar. Voronofun ameliyesi yani ihtiyarlara maymunların husyelerini aşılaması malûm bir keyfiyettir.

Fakat son zamanlarda yapılan tetkikat bu ameliyenin hususi yani husye ifrazatı tesirinden başka gayri hususi ve daha mühim bir tesiri mevcut olduğunu irae etmiştir. Bu da vücuda ithal edilen husye parçasının tedricen imtisas ede ede vücudu tenbih etmesi yani canlandırmasıdır. Bu hal iki üç sene devam eder. Sonra vücutta yine imtisas başlar.

Kan şırıngasına gelince; bu usul vahim fakrüddemlerde hali hazırda hemen umumiyetle tatbik edilmektedir.

Meselâ midede mevcut bir çıbandan fazla kan akar ve hasta da bu sebepten gayet zayıf düşerse kendisini vahim bir fakrüddemden kurtarmak için damarına yarım ilâ bir litre kan zerkolunur. Bu kan yalnız vücuttan çıkan kanın yerine kan olmaz, aynı zamanda kan yapan uzuvları dahi tesbit ederek faaliyete geçirir. Fakat bunun için bir sağlam adam lâzımdır. Bu şahıs veremden, frengiden azade olmalıdır.

Aynı zamanda dört kısma ayrılan insan kanı guruplarının hastaya tevafuk edenine mensup bir şahıs olmalıdır. Avrupada Amerikada yüksek fiatlarla kanlarını satan bir çok kimse türemiştir. Bunların da işi ve para kazanması bu suretle kan satmaktadır. Şimdi bu kan şırıngası âzası zayıf, vücudunun kuvveti düşük faaliyeti urviyesi noksan bir şahsa yapılırsa bu vücudun tenbih edileceğine hiç şüphe yoktur. Avrupada mevzuubahis olan mesele budur. Fakat bu da kat'i bir gençleşme değildir.

Şöyle bir vücudun takviyesinden ibarettir. Genç kalmak istiyenlere tavsiyem şudur:

Vücudunuzu yıpranmaktan muhafaza ediniz. Rakı, cigara içmeyiniz. Makul bir hayat geçiriniz. Bu suretle hayatı beşer tabii bir surette seyrini yapar, insan, ömrü vasatiden fazla muammer olur.„

Neşet Osman B.

Neşet Osman bey de şunları söylemektedir:

«İnsanı gençleştirmek için yapılan tecrübeler müsbet netice vermemektedir. Kan aşılamak yeni bir keşif değildir. İnsandan insana kan nakletmekle ihtiyar insanlar gençleşmez. Yalnız vücut biraz takviye edilmiş olur.„

Tahlisiye bütçesi

Bundan bir müddet evvel Ankaraya gönderilen Tahlisiye idaresinin bütçesi İktısat vekâletinde ikmal edilmiştir. Bütçe bugünlerde B. M. M. ne sevkolunacaktır.

Dün bu ve diğer meseleler hakkında kendisile görüşen bir muharririmize Tahlisiye idaresi müdürü Necmettin B. şu izahatı vermiştir:

— Yakında mecliste müzakere edilecek olan bütçemizde memur ve müstahdemlerimizin maaşları Barem mucibince tesbit olunmuştur. Bütçemizde Barem üçüncü dereceden başlamaktadır. İcap ederse bütçe hakkında izahat vermek üzere ben de Ankaraya gideceğim.

Bu sene bir şey alınmıyacak

— Bu sene Ereğlide bir imdat çanı tesis olunmuştur. Bütçede tahsisat olmadığından yeni vesait alınmıyacak ve tesisat yapılmıyacaktır.

EK-22: Vakit, 9 Nisan 1930

(VAKIT)IN ŞEHİR HABERLERİ

5 — VAKIT 9 Nisan 1930

Emanette

Lâledeki yollar

Lâleli camiinin karşısındaki caddeler açılmaktadır. Lânga ile Lâleli arasındaki en mühim ve işlek cadde olan ve Mustafa Kemalpaşa caddesine muvazi bulunan Alaca mescit caddesinin tesviyei türabiyesi bitirilmek üzeredir. Yakında kaldırımların yapılmasına baş anılacaktır. Mühendis Cevdet Beyin nezareti altında yetmiş seksen amele harareti le çalışmaktadır. Büyük caddeleri birbirine bağ yan sokakların da tesviyei türabiyeleri ve kaldırımları yapılacaktır.

Beyazıt belediye dairesi müdürü dün sabah bizzat gelip tanallinde teftiş ve tetkikte bulunmuş ve yol inşaatının bir an evvel bitirilmesi için emirler vermiştir.

Denize atılmış!

Fekat kurtarıldı

Galatada Arap camiinde Çeşme meydanında oturan kırtasiyeci Ömer efendinin kızı Nebahat hanım a'leyi bir mese eden dün saat ikide Köprü-Üsküdar sefer ni yapan 65 numaralı vapurdan kendisini denize atmışsa da kurtarılmıştır.

Tasfiye istiyenler

Şehrimizdeki (İnşaat Türk anonim) şirketi tasf yesin ta ep ederek ticaret müdüriyetine müracaat etmiştir.

Bundan başka elektrik tesisatile uğraşan maruf bir Alman şirketi de Türkiyedeki faaliyetini tatlie karar vermiştir.

Ticaret odasında

Ticaret odası meclisi bugün toplanarak geçenlerde akdedilen kongre mukarreratını tasdik edecektir. Mec is bundan başka rekabetin izalesi için teşkil edecekleri şirketin şekli ve vapur tamir ücretlerinin ucuzlatılması hakkındaki takrirleri müzakere eyliyecektir.

Haydarpaşa köprüsü

Bugün Üsküdardar tramvayları şirketi meclisi idaresi toplanacaktır. Bu ictimada Haydarpaşa geçidinde yapılacak köprü meselesi görüşü ecektir. Köprünün tren yolunun altından geçmesi tercih olunmaktadır.

Küçük haberler

▲ Bugün şehrimize Arkadya vapurile 250 Amerikalı seyyah gelecektir.

▲ Bugünlerde Ankaradaki mesaisini bitirmiş mahteli mübadele Türk heyeti murahhasan reisi Tevfik Kâmil Beyin şehrimize muvasalası bekleniyor.

▲ Amerikanın Türkiye sefiri M. Grew dün Ankaraya gitmiştir.

▲ Dün Karaqümrükte bir kaptanın evi tehsir memurları tarafından aranmış ve 150 kiloluk bir kazanla 250 kiloluk bir kazan ve mütead t alat ve edevat bulunmuştur.

▲ Liman şirketine ait 14 numaralı motör dün Haliçte bir sandalı parçalamıştır.

▲ Sokaklara yeniden elektrik lâmbaları konulmasına karar verilmiştir.

▲ Hariya Karaköy maden şirketi hükümetten muaveret istemiştir.

▲ Ticaret müdüriyeti şehrimizde bulunan kooperatif şirketlerinin faaliyetini tetkike başlamıştır.

▲ İstanbul limanı şirketi Adalardaki halle mahallinden kurtarmak için kendi tesisatile oralara su tevsiine karar vermiştir.

▲ Milli vapurcular arasındaki rekabetten İstanbul - Bursa seferleri 80 kuruşa kadar düşmüştür.

Kadın birliğinde

Lâtife H.

Nezihe Hanıma cevap veriyor

" Hasmın sitemin anlamemak hasma sitemdir ! „

Kadın birliğinin sabık reisesi Nezihe Muhittin H. bir arkadaşımıza beyanatta bulunarak demiştir ki:

"— Mevcut Kadın birliği azasının intihap hakkını hüsnü istimal edeceğine kat'iyen imanım yoktur. Mevcut Kadın birliğindeki azalar cahil ve pis süt ine ere benziyor, Kadın birliği asıl benim zamanımda doğdu, benim zamanımda büyüdü. Bu Kadın birliği azaları kim oluyor ki.. Meting günü ben de taraftarlarımı götürüp orada bir konferans vereceğim. »

Bu beyanat hakkında düşüncesini öğrenmek üzere dün bir muharririmiz Kadın birliği reisi Lâtife Bekir H. a görüşmüştür. Lâtife Bekir H. Nezihe H. a uzun uzadıya cevap vermek istememiş, yalnız bir mısra ile mukabele etmiştir: "Hasmın sitemin anlamamak hasma sitemdir.,

Lâtife Bekir H. Nezihe H. ın metinge gelip konferans vermek istemesi hakkında da demiştir ki:

"— Konferanslar bir program dahilinde verilecektir. Tabii haricten kimse söz alamaz. »

Kadınlar ve fırka

Kadınların fırkaya aza olmak için şitap ettikleri anlaşılmaktadır. Dün de nahiye ocaklarına yeniden müracaat vuku bulmuştur.

Henüz fırka merkezine teklif varakaları ocaklardan gelmediği için iki gün zarfında ne kadar kadının müracaat ettiği anlaşılamamıştır.

Matbuat cemiveti kongresi toplanıyor

Cuma günü saat 13,5 ta Matbuat cem yetinin senelik kongresi toplanacaktır.

Re ik Bey konseri

Genç ve kudretli piyanist Ömer Refik Bey tarafından 10 nisan perşembe günü saat 18 de Fransız tiyatrosunda büyük bir konser verilecektir.

Program büyük bestekârların yüksek parçaları ile doludur. Genç ve kudretli Türk piyanistinin bu konseri musiki ve san'at âleminde bir hadise teşkil edecektir.

Cemiyetlerde:

Türk Ocağında konferans

10 Nisan 930 Perşembe günü akşamı saat 21,30 da doktor Abdullah Cevdet bey tarafından (İktısadi derdimize mücadele et) mevzulu bir konferans verilecektir. Bunu müteakip tanınmış san'atkârların kıymetli eserlerinden bazı parçalar çalınacaktır. Bu konferans ve Konsere herkes gelebilir.

Ressamlara

Güzel san'atlar birliği tâlibi amuallığındır.

Ankara resim sergisine iştirak edecek zevatın 30 Nisan, 1 Mayıs, 2 Mayıs 930 günleri saat 14den 17 ye kadar eserlerini birliğe göndermeleri rica olunur.

Borsada:

Isterlin

İngiliz lirası dün borsada 1029,5 kuruşta açılmış ve 1031 kuruşa kadar yükseldikten sonra yine açıldığı fiatta kapanmıştır.

Yalovada

Emanet heyeti fenniye müdürü Ziya Bey dün sabah yalovaya gitmiştir.

Ziya Bey yalovada bazı tetkikatta bulunacaktır.

Bulmaca

Dünkü bulmacamızı halledemedin zse bugünkü halledilmiş şekle bakarak yeni bulmacamızın sırrını meydana çıkarabilirsiniz. Bunun için aşağıdaki tarifeyi tatbik ederek üç beş dakika meşgu' olmanız kâfidir:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	N	A	M	I	K	K	E	M	A	L	■
2	A	L	■	U	■	M	İ	R	A	S	■
3	F	A	S	U	L	Y	E	■	İ	■	A
4	İ	M	A	L	E	■	K	A	Z	A	K
5	L	A	■	K	■	İ	L	T	İ	M	A
6	E	N	F	E	S	■	E	L	E	■	E
7	■	■	A	■	İ	■	M	A	İ	L	■
8	S	E	T	■	■	G	E	M	L	İ	K
9	U	L	U	■	Ş	A	K	A	■	Y	R
10	L	E	R	■	■	R	K	A	T	■	■
11	U	M	A	C	İ	■	■	■	Ü	T	Ü

Dünkü bulmacamızın halledilmiş şekli

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1							■	■	■	■	■
2							■	■	■	■	■
3							■	■	■	■	■
4							■	■	■	■	■
5							■	■	■	■	■
6							■	■	■	■	■
7							■	■	■	■	■
8							■	■	■	■	■
9							■	■	■	■	■
10							■	■	■	■	■
11							■	■	■	■	■

Bugünkü bulmacamız

Soldan sağa:

1 — Asri kaşı perdesi [8], tir [2].
2 — Valide [3], beyaz [2], istiham [2].
3 — Yılan [4], oç gözlü [4]. 4 — Su [2], göz bulunan [5], nota [2]. 5 — Eminönünü karşısı [6], bir yemiş [4].
6 — Büyük [3], keder [4]. 7 — ... .
8 — İnşaat [4], canın yongası [3].
9 — ... . 10 — Sarı kuş [7], sürat [3].
11 — ... .

Yukardan aşağı:

1 — Vasatî Amerikada bir hükümet [8]. 2 — Karlacına kahramanı [6], beyaz bir millet [4]. 3 — Demiryol [3], tükürük [4]. 4 — Asa [3]. 5 — Cet [3], ora [4]. 6 — Ola [3]. 7 — Meşhur bir şairimiz [4]. 8 — Kudurmuş [4], bir bir şairimiz [4]. 9 — İstifham [2], eyvallah [2], nota [2]. 10 — 10 [2], tamba yapan [7]. 11 — Ora değil [3].

Bu akşam

Sinemalar:

Alkazar — Devler vadisi
Alemdar — Kartüye Lâtes
Asri — Talih Tot
Ekler — Kadın
Elhamra — Temsa pemisi
Etuval — Kamçılı zadeniyet
Lükseburg — Sıyavata
Majik — Bahar çapkını
Melek — Holivut revüsü
Opera — Pembe köşkün esrarı
Şik — Ateş gibi
Beşiktaş Hilâl — Tahtelbahir 44

Tiyatrolar

Fransız tiyatrosu — Marie Bell. L'insoumise

Bar ve Müzikholler !

Garden — Elli Lia, İrena, Nandi Balet, Talmaç ve Siril, Bekefi, Vantura
Türkuvaz — Artizna balısı

Sinema

Leon Matot - Simon Vodri - Baron fz

PEMBE OPERA
KÖŞKÜN
bu akşam ESRARI

ni kâmilen Fransızca olarak an'atacaklardır.

Bu akşam MELEK SİNEMASI salonu

Halkımızın göz bebekleri:
JOHN JİLBERT, ANİTA PAJ. BESSİ LOV, KONRAT NAGEL, JOAN KRAVFORT, BUSTER KEATON
ilâhire büyük artistlerin

Holivut Revüsü

SÖZLÜ ve ŞARKILI filminde işitmiye gelecek azım kalabalığı alamıyacak kadar küçük olacaktır.

Dünyada yekta olan bu muazzam temaşa 25 büyük yıldız ve 200 muganni tarafından oynanmaktadır. HRİKÜLÂDE DEKORLAR arasında Rus baletoları, Rash baletosu ve saire.

RENKLİ METRO GOLDVİN MAYER FİLMİDİR

Büyükada'ya gideceklere:

SELEKET

Lokanta ve Birahanesini Tavsiye ederiz.

İstanbul sıkıyönet idare dairesinden:

Tahsili lâzım gelen bir borçtan mahcuz ve satmasına karar verilmiş olan on bir sandık ve beher sandık otuz ikişer okka şarap Galatada Mumhane caddesinde Timarcu sokağında 8 numaralı dükkânında şehri halin onüçüncü pazar günü saat on birde satılacağından talip olanların memurunu müezzan emaneti lâzım olunur. (928-16862)

Satılık evler ve arsalar

İstanbul emvali eytam idaresinden:

1 — Ali Hikmet beyin istikraz eylediği meblağ mukabilinde idaremiz uhdesinde vefaen mefruğ bulunan Beylerbeyi Bostancıbaşı Aptullah ağa mahallesinde Hallaç sokağında 8. 10 numaralı ve 240 zira üzerinde sekiz oda, iki sofa, üç halâ, bir kuyu ile 3500 zira vasi bahçeyi havi deniz ve bostanlara nezareti kâmilesi olan bir bap hane.

2 — Mahir beyin Beylerbeyi Bostancıbaşı Aptullah ağa mahallesinde Tekke sokağında 6 numaralı ve 150 arşın üzerinde sekiz oda, iki sofa, bir mutfak, bir sahrınç, üç halâ, ile 90 arşın bahçeyi havi, içi dışı boyalı, zemin katı kârgir, İstavroz tekkesi sokağındaki ev.

3 — Nakiye hanımın Beylerbeyi Küplücü mahallesinde Şemsi bey sokağında 17 numaralı ve 110 arşın üzerinde üç oda, iki sofa, bir mutfak, iki halâ ve iki balkon ile 1 dönüm bahçeyi havi zemin katı kârgir, üzeri ahşap, Burhaniye çeşmesine yakın, mürtefi bir hane.

4 — Ali beyle Hüccet Sübhandan hanımın Anadolu hisarı Göksuda Baruthane ve Kandilli caddesinde 2.1, 4, 6 numaralı ve 257 zira üzerinde 2 numaralı dükkânda üç oda ve iki halâ ile istor kepenkleri, 4 numaralı dükkânın zemini çimento döşeli ve önü parmaklıklı, 6 numara ise fırındır, dahilinde hamur yeri ile, iki oda, bir tulumbalı kuyu ve bir odunluğu havidir. 1 numaralı dükkân ise köşede ve kârgir binadır. 168 arşın da bahçesi vardır. Dört dükkân.

5 — Adalet ve Şöhret hanımların Anadolu hisarı Göksu Çiftlik caddesi 4, 9 numaralı ve 185 zira üzerinde 9 oda, 4 sofa, 2 mutfak, 1kuyu, 4 halâyı havi bodrumu kârgir, üzeri ahşap, dışı boyalıdır. Mutfaklar kârgir ve ayrı olup 100 arşın üzerindedir. Evin 2 dönüm, 800 arşım ağaçlıklı bahçesi vardır. Her tarafa nezareti hâizdir,

Yukarıda borçluları ve mevkileri yazılan arsa ve binalar müzayede ile satılığa çıkarılmıştır. Talip olanlar ve fazla malûmat almak istiyenler her gün saat on beşe kadar İstanbul Adliye binası dâhilinde İstanbul Emvali Eytamı idaresine müracaat eylesinler.

EK-23: Vakit, 17 Nisan 1930, "Kadın birliğinde asabiyet!"

Deniz üstünde feryatlar

Kadıköy vapuru Adadan gelirken delindi mi?

Hadiseyi zabıta başka, Seyrisefain idaresi başka şekilde anlatıyorlar

Evvelki gün Büyükadadan köprüye gelmek üzere kalkan Seyrisefain idaresinin Kadıköy vapuru baş taraftan su almış, halk heyecana düşmüş ve bu hadis. Seyrisefain'le zabıta arasında dedikodulu bir mesele olmuştur.

Zabıta raporu

Hadise zabıta raporuna nazaran şu şekilde cereyan etmiştir:

«Salı günü 15,5 te Büyükadadan hareket eden Kadıköy vapuru baş tarafından su almaya başlamış ve alt kamaraları tamamile su istilâ etmiştir. Fevkalâde heyecana kapılan halk bağrışmıya başlamıştır. Vapur büyük müşkülâtla yoluna devam etmiş, köprüye gelebilmiş ve yolcular salimen kurtulmuşlardır.»

Seyrisefain de ne diyor?

Diğer taraftan malûmatlarına müracaat ettiğimiz Kadıköy vapuru kaptanı ve Seyrisefain idaresinin alâkadar memurları diyorlar ki:

Mevzuu bahis zabıta raporu tashihe muhtaçtır.

"Kadıköy" vapuru

Vapur sadece ön taraftaki zincir deliklerinden biraz su almıştır ki bu her lodoslu havada vakidir. Sular ön taraftaki bulunan ufak bir bölmeyi doldurmuştur. Kaptan bu suyun mürettebat tarafından boşaltılmasını söylemiştir. Eğer hakikaten böyle bir hadise olmuş olsa idi evvelâ Liman dairesi, saniyen Seyrisefain idaresi vapurun dün ve bugün işlemesini menederlerdi. Halbuki Kadıköy vapuru muntazaman vebilâ arıza seferlerine devam etmekted.r.»

Güzel San'atlar Akademisinde yeni hareket ve faaliyetler

Güzel San'atlar Akademisi için hazırlanan ıslahat projesi Maarif vekâletince tetkik edilmektedir.

Akademi müdürü Namık İsmail bey yakında Ankaraya gidecek, proje hakkında izahat verecektir.

Namık İsmail B.

Dün bir muharririmize Namık İsmail B. şunları söylemiştir:

"Islahat er geç muhakkak yapılacaktır. Proje elyevm vekâletçe tetkik edilmektedir.

Abideler için

Akademiye muhtelif vilâyetlerden ve belediyelerden yaptırılacak abideler hakkında fikir sorulmakta, bazen de projeler istenilmektedir. Akademi mualimler meclisi bu abidelerin Türk san'atkârları arasında müsabaka ile yapılması için bir müsabaka projesi yapmış ve bunu vilâyetlere tamim edilmek üzere Maarif vekâletine göndermiştir.

Çini atelyesi

Akademide yeni açılan çini atelyesi faaliyete başlamış ve yapılan tecrübeler muvaffakiyetli semereler vermiştir. 20 Nisan Ankara sergisinde bu atelye mamulâtı teşhir edilecektir.»

Marie Bell bugün geliyor

Şehrimizde bir hafta kaldıktan sonra Bükreşe gitmiş olan Matmazel Marie Bell bu gün öğleden sonra tayyare ile Bükreşten yine şehrimize gelecektir. Matmazel Marie Bell şehrimizde üç gün kalacak ve bu seler Komedi Fransez'i repertuarından klasik iki eser oynıyacaktır.

Niçin gelmiş?

İzmir polis müdürü Ömer Bey, gazetemize gönderdiği bir mektupta İstanbulu hususi işlerini görmek üzere mezunen geldiğini, gazetelerde buraya gelişine atfedilen sebebin doğru olmadığını söylemektedir; şu halde İzmir polis müdürünün İstanbul seyahatinin Valisinin kızının İstanbul seyahati sebebile vuku bulmasını bir tesadüfe atfetmek lâzım gelecek. Ömer B. İstanbula gelmişken artık bu defa ehemmiyetle olmak üzere bir seyahat yapacağını da ilâve etmiştir.

Vapurcular arasında rekabet nasıl menedilecek?

Seyrisefaine milli vapurcular arasındaki rekabeti men için teşekkül eden komisyon hazırlanan projeyi müzakereye başlamıştır. Müzakere esnasında bazı azalar bu projenin meni rekabetten ziyade navlun ücretlerini arttırmaya sebep olacağını ileri sürmüşler, projenin tüccarlardan mürekkep ikinci bir komisyon tarafından tetkikini istemişlerdi. Bu talep kabul edilerek bir komisyon seçilmiştir. Dün bu komisyon ilk içtimaını yapmış, kanun projesi üzerinde tetkikata başlamıştır. İkinci içtima pazar günü yapılacaktır.

Nakliyat tarifesi

Sigorta tarife komisyonu dünden itibaren mesai içtimalarına başlamıştır. Nakliyat tarifeleri tetkik edilmektedir.

Zirai mükemmel

Vilâyet ziraat müdürü Tahsin Bey Silivri ve Tekirdağ kazalarına gitmiş, ziraî vaziyeti tetkik etmiştir. Yarın şehrimize gelecektir. Her iki kazada da feyiz ve bereket vardır.

Tahriri nüfus bu sene kaldı

Ankaradan gelen malûmata göre bu sene tahriri nüfus yapılmıyacaktır.

Taksim abidesinin tamir edildiği artık gizlenmiyor. Bu vaziyetin hasulünden sonra gizlenmesi esasen mümkün müdür?

İş nihayet meydana çıktı

Taksim abidesinin tamir edildiği artık saklanmıyor

Mimar M. Mançeri: "sürülen bir cilâ sayesinde abide tesirati havaiyeden mutazarrır olmıyacak" demektedir

Bir müddet evvel etrafı yüksek tahta perdelerle kapatılan Taksim abidesinin tamiratı nihayet yakında hitam bulacaktır.

Bu tamiratın neden icap ettiği bugüne kadar anlaşılmamıştı.

Alâkadarlar kendilerine sual soran gazetecilere tamirat yapılmadığını musirren beyan etmişlerdi. O zaman bu sözleri söyliyenlen bugün tamirat iakelelerinin meydana çıkması üzerine artık ayni iddiada bulunmamaktadırlar.

Dün yaptığımız tahkikattan elde ettiğimiz neticeye nazaran abidenin bazı yerleri evvelce de söylendiği gibi çatlamış ve dökülmüştür.

Şimdi bu çatlaklar hususi bir macunla doldurulacak, abide tesiratı havaiyeden mutazarrır olmıyan hususi bir madde ile boyanacaktır.

Dün bu hususta malûmatına müracaat ettiğimi san'atkâr M. Kanonikanın sabık vekili mimar M. Monçeri çatlama ve dökülme hadisesinin tesiratı havaiyeden ileri geldiğini, şimdi ise mevzuu bahis macunla bu arızanın bertaraf edileceğini söylemiştir.

Kadın birliğinde asabiyet!

Miting hakkındaki umumi tenkit kadınları müteessir etmiş!

Nezihe Muhittin Hanın ismini ağza aldırmıyorlar

Kadın birliği tarafından geçen cuma günü tertip edilen mitingin muvaffakiyetle başarılmadığı hakkında umumi bir kanaat mevcuttur. Miting, maalesef, pek gayri muntazam olmuş, nümayişçi kadınlardan ziyade erkekler iştirak etmişti.

Kadın birliği mitinginin muvaffakiyetsizliği Ankarada da sui tesir uyandırmıştır.

Bu umumi sui telâkkiye ne cevap verileceğini anlamak için dün bir muharririmiz Kadın birliğini ziyaret etmiştir. Muharririmizi reis Latife Bekir ve muhasebeci Saime Hanımlar kabul etmişlerdir.

Hanımlar bu esnada pek asabi bulunuyorlardı. Mitingin iyi idare edilemediği hakkındaki umumi kanaate ehemmiyet vermiyeceklerinden bahsederek demişlerdir ki:

«— Biz mitingimizin pek iyi idare edildiğini, en ufak bir intizamsızlığa meydan verilmediğini zannediyoruz. Miting yerinde erkeklerin kadınlardan çok olduğu söyleniliyor, olabilir, bu, hiç kadın yoktu demek değildir. Mitinge, iştirak edebilecek bütün İstanbul kadınları gelmişlerdi diyemeyiz. Fakat gene her halde kadınlar nazarı dikkati celbedecek derecede kalabalıktılar.

Ankara hanımları mitinğimizi beyenmiyebilirler. Biz Ankara kadınlarına Türkocağı vasıtasile haber gönderdik ve bizimle beraber ayni günde miting yapmalarını rica ettik. Aldığımız cevapta, vakit olmadığı için o güne yetiştiremiyeceklerini ve mitingi bir kaç gün sonra yapacaklarını bildirdiler.

Temenni ederiz ki Ankara kadınlarının mitingi daha güzel olsun.

Bu miting daha birinci tezahürümüzdür. İnşallah gelecek seneler daha şaşaalı, daha parlak tezahürler yaparız.

Gazete sütunlarında okuduğumuz ve halk arasında işittiğimiz muvaffakiyetsizlik şayiası doğrusu bizi pek müteessir ediyor. Halbuki biz teşvik ve teşci bekliyorduk.»

Bu aralık muharririmiz reis ve muhasebeci hanımlara bir sual sormuştur:

— Nezihe H. artık kadın birliğine lüzum olmadığını söylüyor. Siz bu iddiaya ve dersiniz?

Daha bu sual sorulurken bitişik odanın kapısı açılmış, hademe kadın odaya girerek, Latife Bekir ve Saime hanımları içeriye çağırmıştır. Fakat Latife ve Saime hanımlar, kendilerine tevcih edilen suale cevap vermeyi odadan uzaklaşmıya tercih etmişler ve demişlerdir ki:

— Bu yalnız Nezihe Hanımın fikridir, tabii herkes, her kadın böyle düşünmüyor. Esasen Nezihe H. ın birlik hakkında söz söylemiye hak ve salâhiyeti yoktur.

Fakat tam bu esnada konuşulan odaya Efzaiyiş Suat H. girmiş, Nezihe H. hahsinden gayet sinirlendiğini söyliyerek Latife ve Saime Hanımları kollarından tutup odadan çıkarmıştır. Muharririmiz de istediği malûmatı almış olduğu için Kadın birliğinden ayrılmıştır. Bu hal de ispat eniyor ki bugünlerde Kadın birliğinde mühiş bir asabiyet havası esmektedir.

Fırka müfettişi ve vali vekili Yalovada

Fırka müfettişi Hakkı Şinasi Paşa ve vali vekili Fazlı Bey dün Yalovaya gitmişlerdir.

Romen talebesinin ziyaretleri

Şehrimizde bulunan Romen darülfünun talebesi dün camileri, edebiyat fakültesini ve darülfünun kütüphanesini gezmişlerdir. Ziyaretlerine bugün de devam edecekler ve gece Türkocağında bir müsamere vereceklerdir.

20 nisan kongresi

Ticaret odası umumî katibi Vehbi B. 20 nisan senayi kongresinde hazır bulunmak üzere pazar günü Ankaraya gideceklir.

Mübadele işleri

Mübadele mübadelede Yunan heyeti reisi M. Fokas Tevfik Kâmil beyi ziyaret etmiştir.

Maliye müfettişleri

Anadolunda teftişlerde bulunmak üzre Şehrimizde 36 maliye müfettişi toplanmıştır.

İstanbulun hayatı

Satıcılar saltanatı — Piyankodan sonra

Karaköy köprüsü üzerindeki seyyar satıcılar saltanatı bazan pek tahammülfersa bir şekil almakta, geçecek yol bulamıyan yolcular gözlerile ortadan sırrola zabıtai belediye memurlarını beyhude yere araştırmaktadırlar.

Tayyare piyanko müdüriyetinin aldığı bütün tedbirlere rağmen numara listeleri yine para ile satılmaktadır. Bu sermayesiz ticaret pek kârlı bir iş olduğu için talibi de çoktur.

Bu akşam

Sinemalar:

Alkazar — Çelik kasanın esrarı
Alemdar — Kartiye Latên
Asri — Casus Markita
Ekler — Yaşıyan ölü
Elhamra — Leylâklar açarken
Etuval — İhtiras
Lüksenburg — Casus kadın
Majik — Renkli Fener
Melek — Hallvat revüsü
Opera — Elmiden öperim, Madam
Şık — Sihk çehreler
Beşiktaş Hilâl — Vesika

Bar ve Müzikholler:

Garden — Elli Lo, Irma, Nanck Balet, Talmaz ve Sirtl, Bekeli, Vantura
Türkuvaz — Arizona baleti Ture, Lidina ve Turasov

EK-24: Vakit, 18 Nisan 1930, “Kadınların yeri siyaset sahası değil, aile ocağıdır!”

“Kadınların yeri siyaset sahası değil, aile ocağıdır!„

Kadri Raşit Paşanın dün geceki konferansı:

Çocukları kurtarmak istiyorsak

Kadınları aile ocağına raptetmek çarelerine bakmalıyız

Kadri Raşit Paşa

Kadri Raşit Paşa konferansında bu iddiayı ispata çalıştı

Bugünkü müsabaka

Viyana - İstanbul muhtelitleri karşı karşıya..

Gülhane parkında bir ceset

13 numaralı evde oturan adam niçin intihar etti?

Beynini parçalayan kurşun, 19 yaşındaki delikanlıyı bir anda öldürmüştür

Komünistler

Adanada da beyannameler dağıtmışlar

İstanbul ve İzmirdeki takibat ilerliyor

Harp malûllerinin gezintisi

EK-25: Vakit, 20 Nisan 1930

Galata kulesinin 11 inci katında dün öğleden sonra yangın çıktı

Her zaman başkalarının yangınları ile uğraşanlar dün kendi başlarının derdine düştüler,etfaiyeyi inandırmak için hayli müşkülât çektiler

Şehrin her hangi bir semtinden biraz fazla bir duman yükselse Galata ve Beyazıt kulelerinin tepesinde duran eli dürbünlü nöbetçiler tarafından derhal etfaiyeye haber verilir.

İşte her zaman böylece başkalarının evlerine bakan, başkalarının işleri ile uğraşan nöbetçiler dün kendi başlarının derdine düşmüşler, etfaiyeye belki ilk defa olarak kendi kendilerinin yandıklarını bildirmişlerdir.

Saat üç buçukta etrafı dürbünle gözetliyen nöbetçi alt katlardan gelen bir duman kokusu hissetmiş, eğilip baktığı zaman on birinci kat pencerelerinden dışarıya siyah dumanlar çıktığını görmüştür. Bunun üzerine derhal telefonu açmış, Beyoğlu etfaiye gurubuna kulede yangın çıktığını haber vermiştir.

Galata kulesi

Bu habere etfaiye nöbetçisi evvlâ bir türlü inanmamış, kendisi ile alay edildiği zannına kapılmıştır.

Derhal kulenin yanına gitmiş, dahilden on birinci kata kadar hortumlar uzatılmış, bu katın sol ci saçakları kısmen yan- e ateş söndürülmüştür. Yan... geçen ay zarfında kurşunları uçan saçak tahtalarına atılan bir cigaradan zuhur ettiği tahmin edilmektedir.

Tahkikata devam olunuyor.

3 — VAKIT 20 Nisan 1930

Kadınlar âleminde

Bir tenkide cevap

Birlik, biz dedikodudan ziyade işe ehemmiyet veriyoruz, diyor

Nakiye Hanımın Kadınlar birliğinin yaptığı mitingin başarılamamasından şikâyet ettiği ve pek az kadının hazır bulunduğu bu mitingi facia kelimesile tavsif ettiği yazılmıştır. Bu beyanatın yaptığı aksi öğrenmek için dün Birliğe giden bir muharririmiz Birlik azasını hayli asabi bulmuştur.

Nakiye H.

Dün idare heyetinden Lâmia Refik, Efzayiş Suat, Saime hanımlar bu beyanat dolayısile fırka müfettişi Hakkı Şinasi paşayı ziyaret etmişlerdir.

Bu beyanat hakkında birlikten muharririmize verilen cevap şudur:

"Nakiye Hanımın bu sözleri söyliyeceğine kani değiliz. Facia kelimesine ise hiç inanmadık. Netekim Nakiye hanım bir arkadaşımıza bu kelimeyi kullanmadığını söylemiştir. Başvekil ve Meclis reisi Kâzım Paşa Hz. ne meting münasebetile çektiğimiz telgraflara cevap gelmiştir. Bir dedikodudan ziyade işe ehemmiyet vermekteyiz. Bugün gene toplandık.

Kız muallim mektebi müdürü Nebahat hanımın belediyecilik hakkında bir konferans vermesini kararlaştırdık. Bu kabil konferanslara devam edeceğiz."

Taksim meydanı

Tanzim işine nihayet bugünlerde başlanacak

İki gün evvel Ankaradan gelen Emanet muavinlerinden Hâmit bey dün Muhittin beye teşebbüsatı hakkında izahat vermiştir.

Hâmit bey dün bir muharririmize şehir işleri hakkında şu malûmatı söylemiştir:

"Buz fabrikasının elli ton daha fazla buz yapabilmesini temin için bu gün idareye gelen emirleri siparış etmeğe tevessül ettik. Makinelerin bedeli taksitle ödenecektir. Taksim meydanı hakikaten son zamanlarda geçilmiyecek bir halde gelmiştir. Pek yakında meydanın temizlenmesine başlanacak. Turing kulüpler kongresine kadar hava ve bahçe yapılmasa bile abidenin etrafı tanzim edilecektir.

Abide karşısında fena bir manzara gösteren tuvalet yeri ile civarındaki arsanın Emanetçe alınmasına teşebbüs ettik. Arsanın sahibi bulunan emlâk şirketi ile müzakereye girştik. Bu arsaya abidenin şerefile mütenasip meselâ konservatuvar ve tiyatro binası inşa edilecektir.

Kanun mucibince hazirandan itibaren emanet memurlarına barem kanunu tatbik edilecektir. Memurların sınıf ve dereceleri yakında tefrik edilecek, hazırlanan proje cemiyeti belediyede müzakere edildikten sonra vekâlete gönderilecektir. Köprü müdüriyesi Haziranda itibaren kalkacaktır.

Bu hususiaki kanun meclis encümenlerince tetkik ve intaç edilmiştir. Yakında heyeti umumiyece müzakere olunacaktır.

Dayak

Ömer Bey, Muammer Beyi dövdü mü, dövmedi mi?

Aktör Muammer Bey, Taksim merkezinde İzmir polis müdürü Ömer Bey tarafından dövüldüğünü iddia ederek müddei umumiliğe müracaat etmişti.

Müddei umumilik bu hususta tahkikat yapılmasını bildirmiştir. Taksim merkezinde aktör Muammer Beye Ömer Bey tarafından dayak atmadığı tahkikata başlanmıştır. Ayrıca vilâyet te tahkikat yapmaktadır.

Ömer Bey bu meseleyi vali muavini Fazlı Beyden sordu, Fazlı Bey dedi ki:

— Tahkikat yapılıyor. Henüz bitirilememiştir.»

Polis müdürü Şerif Bey de şöyle bir muharririmize şunları söylemiştir:

— Meseleyi bizzat Ömer Beyden sordum.

Dayak atmadığını söyledi. Biz de tahkikat yaptık. Dayak olduğunu tesbit etmedik.

Acaba vali muavinin mi, yoksa polis müdürünün mü sözüne inanalım?

Şarapçılık

Müskirat idaresi şarap mal edecek

Senede 13 milyon liralık içki içiliyor?

Müskirat inhisarı umum müdürü Âsım B. dün idareye ait muhtelif meseleler hakkında şu beyanatta bulunmuştur:

Şarapçılık

Bu gün en ziyade çalıştığımız işlerden birisi şarapçılığı himaye-dir. Bunun için Avrupadan bir de mükemmel şarap laboratuvarı inşa ettiriyoruz.

Tekirdağında bir şarap evi yapmak üzere 36 dönümlük bir yer satın aldık. Yakında inhisar idaresi de şarap imal edecektir.

Rakı imalâtı

Piyasadaki müskirat inhisarının kontrolüna tâbi rakıların kâmilen mutur maddelerden arı olduğunu iddia edebilirim. Kaçak rakı imal edenleri de aslı surette takip ediyoruz.

Likör ve ispirto fabrikaları

Şişlide yapılacak likör fabrikasının inşası mayısa tehir edilmiştir. Bu sene Diyarbekir ve Mersinde iki ispirto fabrikası açacağız. Şehrimizde tesisini düşündüğümüz şişe fabrikası için de Maliye vekâletinin müsaadesi beklenmektedir.

Bir senelik varidat ve kadro:

Varidatımızda tenakus yoktur. Piyasadaki buhrana rağmen sarfiyatımız değişmemiştir. Umum varidatımız senede 12-13 milyon lirayı geçmektedir. Bu seneki kadroda yalnız 150 kadar müskirat memurluğu ilâveedilecektir.

Efganistanda neler oluyor?

Şehrimize gelen sabık hariciye nazırı beyanatta bulunuyor

Efgan sefiri de dün şehrimize geldi

Efganistanın sabık hariciye nazırı Gulâm Sıddık Han evvelki gün Berlinden şehrimize gelmişti.

Sabık nazır kendisile konuşan bir muharririmize atideki beyanatta bulunmuştur:

— Efganlılar bir aileden addettikleri kardeş Türkleri çok candan severler.

Türkiyenin büyük terakkiyatını benimseyerek takdis etmekte ve onunla iftihar eylemekteyiz.

Çok yakından tanıdığım ve cidden sevdiğim büyük dâhi Gazi Hz. her Efganlının kalbinde taşıdığı mukaddesatı meyanındadır.

Efgadistan şimdi yeni Türkiyenin yürüdüğü yoldan yürümektedir. Hükümetin idaresi muktedir ve münevver zevatın elindedir.

Gidiyorlar

Gulâm Sıddık Han ve biraderi Gulâm Ceylâni Han birkaç gün sonra İskenderiye, Mekke ve Medine tarikile memleketlerine döneceklerdir.

Efganistanın Ankara sefiri Gulâm Nebi Han kendilerini teyi etmek üzere dün İstanbula gelmiştir.

Leblebiciler karar verdiler

Bir mektep açıp leblebi yapmasını öğretecekler

Esnaf cemiyetlerini tekrar kurarak Avrupaya ihracat yapmayı düşünüyorlar

Bundan bir müddet evvel şehrimiz leblebiciler esnaf cemiyeti faaliyet gösteremediği için ticaret mürakipleri tarafından feshedilmiş, azası bakallar cemiyetine raptolunmuştu.

Haber aldığımıza göre müracaatı nazarı dikkate alarak yeniden tetkikat yaptırmağa karar vermiş ve mürakiplere şehrimizde bulunan leblebici esnafının miktarile bunların kazancı ve faal yetleri hakkında tahkikata başlanmasını tebliğ etmiştir.

Diğer taraftan dün mefsuh cemiyetin erkânından biri kendisile görüşen muharririmize şunları anlatmıştır.

— Cemiyetimizin tuhaf bir talihsizliği var. İlk teşekkülden biraz sonra kâfi derecede azamız olmadığı söylenerek kuru yemişçilerle birleştirildik. Bilâhare bu yeni şeklin de faydası görülmediği mevzuu bahsedildi ve cemiyetimiz dağıtılarak azalarının bakkallar cemiyetine yazılmaları söylendi.

Bir san'atımızın bakkallıkla hiç bir münasebeti olmadığına kaniiz. Kerçi bakkalların bir kısmı leblebi satmakta iselerde bu, leblebicilerin bakkallar cemiyetine dahil olmasına bir sebep teşkil edemez. Aksi taktirde bu hal şimdi ayrı ayrı kendi cemiyetlerinde çalışan kahveciler, şekerciler, makarnacılar gibi esnafın da bakkallar cemiyetine kaydını icap ettirir.

Biz bu yanlışlığın tashi edilerek cemiyetimizin tekrar açılmasına müsaade edileceğine kani olduğumuzdan yeni teşekkül için güzel bir faaliyet programı hazırladık. İlk iş olarak bütün leblebici esnafının dükkânlarını bir heyet halinde dolaşarak onlara cemiyetin faydaları izah ve bu suretle aza adedini çoğaltarak bütün esnafı aramıza almağa çalışacağız.

Cemiyet bundan sonra yalnız leblebicilere mahsus olmak üzere hususi bir gece mektebi açacak ve burada gene ekserisi okuyup yazma bilmiyen esnafımıza ders verileceği gibi san'atımız hakkında da ameli tecrübeler gösterilecek ve acemilere leblebi imali öğretilecektir. Leblebi istihlâki de son günlerde biraz azalmıştır. Eskiden Romanya ve Bulgaristana mühim miktarda leblebi ihraç ediyorduk. Halen maalesef bu bir faide temin edememektedir. Bunun için de cemiyet vasıtasile esnafımızı bir birlik yapmıya davet edecek ve bu memleketlerle diğer avrupa şehirlerine yeniden ihracat yapabilmek çarelerini, propaganda vasıtalarını arıyacağız.»

EK-26: Cumhuriyet, 11 Ağustos 1930

YEDİNCİ SENE — N° 2249

TÜNE'DE NADİ

Cumhuriyet

İran'ın Cevabı Menfidir

Yeni fırkanın teşekkülü demokrasinin inkişafını temine yarıyacaktır

Cumhuriyet Halk Fırkasına gelince:

Yeni fırka ve Gazi Hz. nin fikirleri

Reisicumhur Hz., Fethi Beye "İki fırkanın Cumhuriyeti kuvvetlendirecek mücahedesini memnuniyetle müşahede edeceğim„ diyorlar

"En çok kavgalı gibi olduğunuz geceler sizi soframda birleştireceğim ve bu benim için en yüksek bir zevk olacak!„

Fethi Bey 3 güne kadar programını neşredecek

Fethi Beyin Gazi Hz. ne gönderdiği mektup

Yavuz'un atış tecrübeleri

Dün yapıldı ve yeni atış manzumesinin çok mükemmel olduğu görüldü

İranın notası geldi

Müşterek hareket teklifini reddediyorlar

Heyeti Vekile Ankara'da toplandı

EK-27: Cumhuriyet, 12 Ağustos 1930

YEDİNCİ SENE — N. 2230

Cumhuriyet

SALI 12 AĞUSTOS 93 0

İran, Teklifimizi Kabul Etti!

Şarkmes'elesi

Gazi Hazretlerinin cevabı

"Serbest münakaşa benim gençliğimdenberi aşık ve taraftar olduğum bir sistemdir"

Şarka harekât başlıyor

İran müşterek mesai teklifini kabul etti

İleri harekâtına dair Heyeti Vekile kararı Salih Ps. ya bildirilmiştir

Fethi BF. ile mülâkat

Yeni fırka lideri, İsmet Ps. ya cevaben "Lüzumu kadar sarih olacağım" demiştir

EK-28: Cumhuriyet, 7 Eylül 1930

Cumhuriyet

PAZAR 7 EYLÜL 1930

SÜKÛNET İADE EDİLDİ

Fethi Bey nutkunu bugün saat 4 te irat edecek - S. F. Lideri Gazi Hz. ne uzun bir mektup yazdı - yalnız 9 kişi tahlı tevkife alındı

İzmir hâdiseleri

Ftehi Bey bugün söyliyecek

İsmet Ps. Hz. İzmir Valisine telgrafla şu emri verdi:

"Karşı fırka erkânının fikirlerini tam bir serbesti ve emniyet içinde izhar edebilmeleri için bütün tedabiri alınız,,

Gaz Hz. ve Başvekil dün şehir içinde bir tenezzüh yaptılar

İzmir'de dünkü vaziyet

Liman şirketi amelesi grev ilân ederek Fethi Beyi selâmladılar

Hapisanedeki mahpuslar: "Biz de çıkacağız,, diye bağırıyorlar!

Refik B.

S. Fırka merkez idare heyetinden çekildi!

ANADOLU

Bir çok yerler askeri kordon altına alındı

Tebliğ

SON DAKİKA

Fethi B. Gazi Hz. ne uzun bir mektup yazarak hâdiseyi tahlil etti

İsmet Ps. nin beyanatı gayet iyi tesir bıraktı - Fethi B. yarın İzmir'den Manisa'ya gidiyor

EK-29: Yarın, 1 Ekim 1930

SENE : 2 — 1 TEŞRİNİEVVEL — ÇARŞAMBA 1930 — № : 264

Abone Şeraiti
DAHİL İÇİN: Senelığı : 1400 kuruş; Altı Aylığı : 800 »; Üç Aylığı : 450 »
HARİÇ İÇİN: Senelığı : 2700 kuruş; Altı Aylığı : 1500 »; Üç Aylığı : 850 »
Nüshası her yerde 5 kuruş

YARIN

Başmuharriri : ARİF ORUÇ

İdarehane
İstanbul : Ankara caddesinde dairei mahsusa
Telgraf adresi : İstanbul (YARIN)
Telefon numarası : İst. 500-501
Posta kutusu numarası: 395
Gönderilen evrak iade edilmez.

Hataların tashihi

Muhalefetin faydaları idrak ediliyor. Lider vergilerden şikâyet ederken muarızlar ateş yağdırıyorlardı. Şimdi fırkaları eyni ıslahata çalışıyor!

Arif Oruç

İsmet Pş. yeni kabineyi teşkil etmezden evvel, vergi meseleleri üzerinde tetkikat yaptırdığını işaa etmişlerdi. Akabinde maliye lâyihasının Büyük Millet Meclisine arzı behanesile, meclisin fevkalâde içtimaa davet ettiği görüldü.

Hakikatte, meclisi toplanmasına lüzum gösterilmesi, tasvibi istenecek söylenen Mali Lâyiha mes'elesi olmadığı şüphesiz idi. İsmet Paşanın bunca ilânına mazhar olduğu, bu çok defalar resmen beyan edilen "Konsorsiyom „ İngiliz Livrasının düşmesi hâdisesi, elbet muvakkaten iddia edilen " *faydalarıyle* „ karşılamağa muktedir olabilirdi.

Halbuki meclisin toplanması arifesinde, evvelâ vekiller arasında bir tasfiye yapılacağı işaa edildi. Adliye vekili daha evvel istifa etmekle beraber, tahmin edildiği gibi, İsmet Paşa kabine umumi heyetinin istifasını vermek mecburiyetinde kaldılar, yahut öyle bir mütevazaaya lüzum hissetmiş oldular.

Mecbur kaldılar, çünkü: yeni fırkanın ilerlemesi, halkın candan, samimî tezahürleri, Başvekil Paşanın Reisicümhur Hz. ile millet meclisinin ittihatlarını tezyit etmek istikametinde kalmalarına amil olmuştu.

Başvekil Paşanın, tekrar kabine teşkiline memur edildikleri takdirde, yeni bir hamle göstermek gayretile çalışmak isteyeceklerine şüphe kalmazdı.

Nitekim, meclisteki ekseriyet fırkası şeft, millete ve muhalif vatandaşlar heyeti umumiyesine karşı, kat'iyen mecbur kaldığı "tasfiye„ ameliyesile birlikte tekrar sahneye çıkmış görüldü. Tabiatile de bunlardan eser kalmamış oldu

Şu birkaç gün içinde, sözkeli sağnaklar gibi gelip geçmiş olan kabine buhranı, yahut kabinede tasfiye meselesinin yüksek menfaatleri hesabına vatandaşlara faydalı dersler ve tecrübeler vermiştir.

Şurisi, esaslı ve temiz bir muhalefetin verdiği Turfanda meyvalara benziyen bu tecrübeler fırkasının ve onun şimdiye kadar rekipsiz kalmış ekseriyetine dayanan İsmet Paşanın hatalarını anlaması, onları telâfiye çalışması hususundaki isticallerdir. Noksanların, hatâların bilinmesi ve takdir edilmesinde, mazıratlı bir inat göstermemekte, şüphesiz yüksek meziyetlerden sayılırdı.

(Devamı 2 inci sayfada)

İzmir meb'usları

İzmir, 30 (H. M.) — Bu akşam bütün İzmir meb'usları buraya geliyorlar. Mekset propagandadır.

Tegafül!

Ankara, 30 (H. M.) — "Akşam„ gazetesinin Ankara mümessili en yüksek makamın Riyaseticümhur olduğu hakikatını tekrara lüzum görerek gazetesinde işaa etti ği sanayi tekzibe kalkışmıştır.

Yarın gazetesinin Ankara muhabiri Ankaradaki en yüksek makamın riyaseticümhur olduğu hakikatına ezelden tabassül etmiş bir kanaatle sadık olarak tekzibinde musırdır. Akşam gazetesinin Ankara mümessili neşre cüret ettiği sanayi reisicümhur hazretlerine isnâ ederken tekzip salâhiyetini aldığımız menbadan kasten tegafül etmektedir.

Yarın j muhabiri akşam gazetesinde tekzibimizi salâhiyettar en yüksek makama tekzibettirilmesini temenni ve teklif eder, aksi takdirde akşam gazetesinin anlamsız lâkırdı gelir ki Reisicümhur hazretleri tarafından dairei mahremiyetlerine lütfen kabul edilen vatandaşlar büyük adamın akıl erdiremiyecekleri derecede yüksek manalı sözlerine çocukça bir lâubalilikle yanlış istifadeler vermek hatta tağyir etmek cüretinde hiçbir zaman hakkı ve affedilebilir olamazlar.

FETHİ BEYDEN İLHAM ALDILAR

Vergiler *NASIL* TADİL,ISLAH EDİLECEK?

Ankara, (H.M.) 30— Evvelki gün Halk fırkası grup içtimaında Maliye vekilinin vergilerin azaltılacağı na ve tahsil ve cibayet usullerinin değiştirileceğine dair vermiş olduğu izahat S. C. fırkası erkânı tarafından da memnuniyetle karşılanmıştır.

Bu vergilerin nasıl tadil ve tahlif edileceğini dünkü telgrafımda Maliye vekilinin nut kuna atfen bildirilmiştim. Hakikat şudur:

Münakkafat vergilerinden yüzde 50 tenzilât yapılacak boş arsalardan ve bataklık yerlerden vergi alınmıyacaktır.

Kazanç vergisinin tahsil, cibayet şekli değişecek, yalnız şirket ve bankalar beyanname vermeye mecbur tutulacaktır. Diğer ticaret baneler tahlik ve tahsilât usulüne göre kazanç vergisi verecekler dir bunlardan talıp olanlar beyanname de verebilecekler dir. Takdir hakkı belediyeye verilecektir.

Seyyar esnaftan kazanç vergisi alınmıyacaktır.

Veraset vergisi ev eşyalarının miktarı aşağısından alınmıyacak, traktörler vergiye tâbi tutulmıyacaktır.

İhracat eşyasile dahilî mamulâttan alınan vergilerden her ikisi veya birisi kaldırılacaktır.

Mamele vergisi üzerinde de esaslı tadilât yapılması mukarrerdir. Eğer bütçede vücude gelen tasarrufun yapılmasına imkân görülürse hem ithalât hem de ihracat emtiası üzerindeki mamele vergisinin büsbütün kaldırılması düşünülmektedir.

Maliye vekili Saraçoğlu Şükrü B.

Ankara, 30 (H. M.) — Burada bir şayia çıkmış, Maliye vekilinin — Vergilerden bir kısmını azaltmıyacağız çünkü bu vergiler serbest fırka tarafından tenkit edilmiştir dediği duyulmuştur.

Fakat bu şayianın asılı olduğuna dair kanaat umumileşmemiştir. Çünkü vergiler ve kanunlar üzerindeki tadilât tamamile Fethi beyin tenkitlerinden mülhemdir. Maliye vekilinin bu sözü sarfettiğine ihtimal verilmemektedir.

Gazi Hz.

SEYAHATE ÇIKIYORLAR

Ankara. 30 (H.M.) — Reisicümhur Hazretleri meclisin tatilini müteakip Konya ve Adanayı teftiş edeceklerdir. Gazi Hz. Bu seyahatlerinde Sivas hattını takip ederek seyahatlerini Samsuna kadar temdit etmeleri ihtimal dahilindedir.

Bu seyahatin 20 gün davam ederek Reisicümhur Hz. inin meclisin tekrar açılmasından evvel Ankaraya dönmeleri muhtemeldir.

ŞÖREFLİ BİR GENÇ

VECİHİ B.

İMAL ETTİĞİ TAYYARE İLE ANKARAYA GİTMEK ÜZEREDİR.

İstanbulda bir tayyare imal eden ve bununla uçmağa muvaffak olan Vecihi Bey tayyaresinin ufak tefek noksanlarile meşguldür. Pilot yerine çıkılacak merdiveni ve tayyarenin benzin depozunun alt kısmı bitirmek üzere Yeşilköyde bir gün çalışmaktadır.

Vecihi Bey

Gündüz alından akşam ilk dokuzbuçuğa kadar muntazaman dinlenmektedir.

Vecihi Bey bugün Ankaraya uçacaktır. Fevkalâde bir mâni olmadığı takdirde aynı istikamette hareket edecektir.

Halkfırkası

İntihabı kazanmak için boyuna çalışıyor

Ankara 30 (Hu. Mu.) — Cümhuriyet Halk Fırkası heyeti umumiye kararile fırkaya mensup İzmir meb'uslarını belediye intihabında H. Fırkası lehine müessir olmak için İzmire tahrik etmiştir.

Hürriyet

Akşamları neşrolunur siyasî

GAZETE

Başmuharriri: ARİF ORUÇ

Vatandaşların haklarını arayacak

Yarın tahrir heyeti tarafından ayrıca neşrolunacaktır.

BEKLEYİNİZ.

Iktısat Vekili *SÖYLİYOR*

İktısat Vekili Mustafa Şeref B.

İsmet Paşanın yeni İktısat Vekili dinleyenleri bir hayli esnettikten sonra şeker fabrikalarının faidesinden bahsetti

Ankara, 30 (H.M.) C. H. fırkası içtimaında iktısat reyi almağa hazırlanan yeni kabinenin iktısat vekili şu beyanatta bulunmuştur:

— Arkadaşlar! Fethi beyin itirazları üç noktada temerküz etmektedir. Liman inhisar şirketine taallûk eden mesele birinciyi teşkil eder. Liman inhisarı yalnız tahmil ve tahliyeye münhasır bir teşebbüstür. Limanlardaki diğer hizmetler bu teşekkülün haricindedir. Limanlardaki diğer hizmetler bu teşekkülün haricin-

(Devamı son haberlerimizde)

İSMET PAŞA

Yeni fırkaya cevap veriyor. Fakat cevaplar kuvvetli değildir!

Ankara, 30 — (Hususi) Başvekil İsmet Paşa kitâbeye çıkan en son hatip olmuştur. Başvekil demiştir ki:

Karşı Fırkanın itirazlerını takbil edelim. Onlar bidayette şimendifer meselesine itiraz etmişlerdir. Bilahare bir şimendifer yapılmasını demiyoruz. Yalnız inşaat pahalıya mal oluyor diye bir rüca yaptılar.

Fakat bir kilometre şimendiferin kaça mal olduğunu bir hesap neticesinde beyan etmiyerek efkârı tedkik ettiler. İhtisar mes'elelerinde tarafından sorulan sözle karşı cihayet vekili beyin verdiği tezahat hey'etinin temyiz etmiştir. Kasım yapan ve hükümet devirden yeğâne kudret ancak meclisi âlidir. Ne cihetle politikadan ve iktısadî netice-

(Devamı son haberlerimizde)

Yeni İsmet Paşa kabinesi Fethi Beyin hiç değilini yapıyor!

Yeni bulunmuş bir papağan

EK-30: Yarın, 1 Ekim 1930

Hataların tashisi

(Başmakaleden devam)

Hele, Başvekil İsmet Paşanın, yapılan tenkit ve müşahedelerdeki isabete sür'atle ittikal eylemeleri, hatalarını itiraf noktasından değilse de, yüklendikleri mes'uliyeti teyekkün cihetinden Türk demokrasisi lehine kaydedilecek hâdiselerden başlıcasıdır.

Vergiler üzerinde yapılmasına Halk fırkası grupunda karar verildiği işidilen tenkidat, doğrudan doğruya, muhalefetin, Serbest Cümhuriyet fırkasının, ve o fırkanın memleketimizi çok seven Lideri Fethi beyin vatanlaşlara hediyesidir.

Halk fırkası ile esas'ın yoğ bulunan İsmet Paşanın eseri vakiti kabul etmeleri, vergilerin ağırlığı hususundaki iddiaları takviye eder.

Lider Ali Fethi B.

— Boş arsalardan, kiracıdan evlerden vergi alınıyor. Dediklerî zaman, Hâkimiyet gazetaleri, genç hükümetin telâkisi suretî olarak, muhalefetin üzerine yıldırımlar yağdırmışlardı.

Aradan boş on gün geçtiktan sonra, Maliye vekilinin fırka grupunda verdiği izahat şöyledir:

"Müsakkafat vergilerinden yüzde 50 nisbetinde tenzilât yapılmasına karar verilmesi, şehirlerdeki arsalardan vergi alınmamasına rıza göstermesi...

Kabul edilmek mecburiyetinde kalınan Hakikatın, çok acı misallerinden henüz ikisidir.

Zira: Muhalefetin müsakkafat vergilerine itirazı, cefakârlık ortaya atılmış bir şey değildi. Hükumetin 1930 bütçesinde, "13,- milyonluk masraf açığı nazarı dikkati celbediyordu. Bütçenin varidat faslına bakan her vatandaş, "13, milyonluk fazlanın hangi vergiden çıkarılmağa çalışıldığını, derhal anlıyabilirdi:

Müsakkafat vergisi, bu cümledendir. Ayni vergi, 1928, 1929 senelerine nazaran, "6,400,000,- lira arttırılmış bulunuyordu. Acaba, iki sene içinde, Türkiyede "6,400,000,- lira vergi fazlalığı te'min edebilecek binalar, haneler, hamamlar mı inşa edilmiştir?

Gene, Ağnam, tuğyan vergisinin "3,600,000,- lira fazlalık göstermesi, Türkiyede birden bire koyun, keçi, beygir ve sair... miktarının milyonlarca artmış olduğu kanaatini verişi'dir. Heyhat, acaba pek acı hakikat böyle mi ih? Maalesef görülüyor ki hükumet, Bütçesini yaparken, mürakabasız, kontrolsuz sarfiyattan, karşılıksız tahsisatlar yüzünden, miktarı "13,- milyona varan bir açık karşısında kalmış, bu dehşetli açığı kapamak için de, iki kalemde, ağnam sahiplerî ile, bina, Arsa esbabına yüklenmeği münasip görmüştür.

Filhakika, memlekette vergi verebilecek kabiliyette başka bir sınıf, başka bir zümre de, kalmamış idi.

Burada, vergilerin geliş güzel vaz'ı, tarihi, mes'elelerinden başka, bir de *bütçe tanzimindeki usulsüzlük faciası* vardır.

Vatandaşların böyle hesapsız kitapsız ezilip gittiğini gören muhalefet, kanaatlerini

Bütün teşkilâtına rağmen c. h. S.C.e nasıl maglûp oluyor?

S. C. F.

İntihabat işlerinde hanımlar da faaliyete geçtiler

Belediye intihabatı yaklaştığından S. C. Fırkası merkezindeki faaliyete bir çok hanımlar da iştirak etmişlerdir.

Nezihe Muhittin, Suat Derviş, Fahrünisa İzzet, Melihа Nadiye Necmettin ve daha bir çok hanımlar toplanmışlar, intihabat için hanımlardan müteşekkil propaganda hey'etleri teşkiline karar vermişler, daha bir çok başka mukarrerat ittihaz etmişlerdir. Ercümle, Suat Derviş ve Nezihe Muhittin hanımlar tarafından İstanbulun Muhtelif yerlerinde hanımları intihabat işlerinde temvir edici konferanslar verilmesine karar verilmiştir.

Hanımların intihabat için gösterdikleri alâka pek büyüktür. Bugün birçok kadın efendiler ve S. C. fırkasına mütecasir edilerek aza kaydedilmiştir.

S. C. F. numzetleri görüşüyor

Dün saat on sekizde (Kalmuki) apartmanında İstanbul teşkilâtının memur mebʻus Haydar Beyin riyasetinde S. F. azalarından mürekkep bir içtima aktolunmuştur. Bu içtimada İstanbul belediye intihabı namzetleri görüşülmüştür.

S. F. idare hey'etine reis İsmail Hakkı beyin riyasetinde dün saat ondokuzda içtima ederek belediye intihabatı için müşavere de bulunmuşlardır.

Şimdi S. C. F. Şubeleri

Cuma günü Şişlede S. F. şubesi açılacaktır. İstanbul İdare heyetinden kâşat mersisinine iki aza gidecektir.

Ekseriyet S.C.F.da

Osmaniye, 30 — Bağçe kazasında belediye intihabı bitmiş Halk fırkasının ancak dört namzedi kazanabilmiştir. Ekseriyet S. C. F. dadır. Vilâyet merkezinde reyler müstekillere verilmektedir.

İş kafa yarmağa mı kaldı?

Silivride Belediye intihabı için Halk rey verirken H. Fırkası mensuplarından Hüsyin efendi S. F. taraftarı İsmail efendinin kafasını yarmıştır.

KIRKLARELİ HALKI S. C. FIRKAYA AZAMİ BİR ALÂKA GÖSTERMEKTEDİR

Görüşler değiştirir gibi fırka değiştiren var. Bunlar H. fırkasından olup menfaatlerinin sevku ikisi ile tereddüt içindedirler.

Kırklareli, 30 (H. M.) — S. C. Fırkasının Kırklareli şubesi teşekkül edebilmesini bu kadar çok hararetli ve heyecanlı münakaşa ve hatta hâdiselere sahne olmaktadır. Halk, bütün memlekette olduğu gibi, burada da yeni fırkaya büyük bir heyecan ve telaşlıkle koşmakta ve dahil olmaktadır. S. Fırka burada altı gün zarfında iki bini mütecaviz âza kaydetmiştir, ki bu yakın merkeze aittir. Yapılacak toparlak hesap göstermektedir ki H. Fırkası bugünkü âza yekûnu ancak 30-40 kişi arasındadır.

Belediye intihabatı burada çok hararetle devam ederken H. F. ıı erkânından bir kaçının gayrikanuni hareketleri yüzünden bazı müessif hâdiseler olmuş ve intihap günden itibaren hallerin biraz sükûn bulması vesilesile vilâyet tarafından muvakkaten durdurulmuştur. Şimdi herkes her adımda her iki taraf erkânının sokaklarda münakaşalarına şahit olmaktayız.

Halkın heyecanına bakılacak olursa vaziyet Halk Fırkası aleyhine inkişaf etmektedir ve seçiciler herhalde yeni Fırkanın galebesini kaydedecektir. H. Fırkası erkânında görülen teessür ve tereddütler bunu anlatmaktadır.

Kazalarda da yeni fırkaya kaydolanların adedi beace çoktur. Vize belediye intihabında S. F. mutlak ve tam bir ekseriyet elde etmiş ve H. F. ıı ancak bir iki rey alabilmiştir.

S.F. burada Nahiye ve köy ocaklarını tesis etmek için gayret sarfetmektedir.

Burada nazarı dikkati celbeden garip bir nokta vardır ki kayıt sahibi olduğu halde bu şubelerin her hangi bir sebeple kaldırılmağına cevaz veren bir bir maddesi kanuniye yoktur. Binaenaleyh bu gün muhalif ve ekseriyeti haiz bir fırka müvacehesinde şubelerin lağvile intihabın yalnız belediyeye hasrı, intihabın hasım nazarında Hfırkasına lehine temin gibi taraftarlığın ve bir sui zişetin delili olduğundan şubelerin işbu kanunsuz idaymı kat'iyyen protesto ederiz. Balıkesir valisi ÖzDemir Salim Bey 24 saat zarfında avdet edecek kanunla kabili telif olmıyan şu şubeleri lâğv emrini fütürdat ile ötedenberi vaki resmi ilânlarını vücûdiyetini temin etmediği takdirde ekseriyeti haiz olan fırkamızın bu intihaba iştiraken bihakkın iştirap edeceği ve şu kanunsuzluğu meting akti suretile müvacehe' ammede tekrar protesto eyliyeceğini arz ile keyfiyetten haberleri olmak üzere protesto varaklarının, vali Cedemir Salim beyle Ankarada dahiliye vekâletine ve Şurayı Devlet riyasetine birer müsha tebliğini talep ve rica eylerler.

Balıkesir S.C. Fırkası intihap yolsuzluklarını birer birer sayarak Balıkesir valisini protesto ediyor ve intihabı nasıl işkâl ettiklerini anlatıyor!..

Balıkesir, S.C. F. şubesi şu protestoya neşretmiştir:

Malûmu âlînâs. Belediye kanununun 33 üncü maddesi mucibince intihabın teshili için memleket nüfusu 500 den aşağı olmamak üzere intihap şubelerine ayrılır. Balıkesir dahi daha altı ay evvel şu mülâhazaya binaen beş şubeli intihabiyeye ayrılmış hatta yine kanunun tarifine muvafık olarak şubelerin mahalle ve sokaklardan da tayin edilerek yine kanuna tevfikan mahallin en büyük mülkiye memuru olan makamın vilâyetin fenik işareti de alındıktan sonra bir müddetdenberi gazetelerle ilân edilmeğe başlanmıştı. Ancak fırkamız S. C. F. nın Balıkesirde resmen teşekkülünden ve nufusu sümmiyenin ekserisini taraftar kazandıktan sonra intihap muamelâtında fırkamızın hukukunu muhil ve tarafgirliğe delâlet edecek edna vaziyet ve muameleye razı olmayacağımız şüphesiz idi. Fakat memleketin beş şubeli intihabiyeye taksim edilmiş olmasına bir sözümüz yoktu.

Lâkin bir fırkai muhalife hatta bizim gibi; milletin iradei umumiyesine istinat eden hilâfı ekseriyeti bariz bir fırka müvacehesinde sandıklarını işgal edeceği mahallerin her halde bizim ifrae edeceğimiz mahalde olması bile halk fırkasının cevelângâhına vaz'ına sükût edemeyeceğimizden beş şubeli intihabiyeden birisine ait sandığın vaz olunduğu mahalle itiraz etmiştik. Tekrar edelim itiraz şubeye değil yalnız bir şube sandığının mevzu olduğu mahalle ait olduğundan itiraz üzerine tetkikatında yalnız bu noktaya hasrı icap ederken hükûmet ile halk fırkasının mütemetlerinden müteşekkil bulunan belediye heyeti güya daha münasip binalar tedarikinde imkânı maddi göremediklerinden bahisderek bu itirazı ganimet bilmişler derhal intihap şubelerinin lâğvına ve intihabın belediyeye hasrına karar vermişler ve bu kararı makamı vilâyetten de tasdik ettirmişlerdir.

Halbuki şehirde intihabat ve muntakalarında muvakkat bir müddet için halen meşgul bulunan bir çok hanelerin tarafımızdan tahliyesi temin edilebileceğine nazaran bu sebep tamamen gayrivarit bulunduğu gibi intihap işlerinin şubeta taksimine sâik olan sebebin vüs'atı azgarî sınırı beş bine baliğ nüfus kesafeti haiz vasıl olmuş değildir. Muhterremin sabıkanın tebdil ve tağyiri icabettiren cehap ve mahiyice gelince:

Memleketin beş şubeli intihabiyeye taksimi zamanı olan altı ay evvel mahallî fırkadan eser ve malûmat yoktu. Serbest Cümhuriyetin teşekkülünden sonra bu taksimi menfaatlarına muvafık bulmıyan halk fırkası ihtirazî bir itiraz beyannamesile şubeleri bütün kaldırdıklarî gibi Belediye kanununun 32 inci maddesinden istifadî olunduğu üzere intihap emniyeti ve şubeleri için mahallerden seçilen zevatın resmî tezkerelerile davetî ikâza edecekleri kendi taraftarları olmalar her hangi vanta ile davet edilip bitaraflıklarına tamamen kanaat ve itimat ettiği zevat içlerinden hiç haberdar edilmemişken intihap encümenini kendi taraftarları arasından meydana getirdiler.

Halbuki Belediye kanunu 33 üncü maddesile bu memleketin şubelere taksime mü-

saîr olduğu halde bu şubelerin her hangi bir sebeple

Dikkat

Gazetemizin hiçbir yerde abone memuru yoktur.

Birçok kimselerin " YARIN „ namına ilân, abone alıdıklarını ve saîr muameleler yaptıklarını haber aldık. Bukabil eşhasın gazetemiz namına her hangi bir mûcaasılarının karilerimizce nazarı dikkate alınmamasını bir kere daha kayde lüzum gördük. Müteaddisler yakında mahkemeye verilecektir.

"YARIN„ a ait muamelât münhasıran idarehanede yapılır.

Tarassut

S. C. F. sının karşısında bir polis memuru oda tuttu.

S. C. F. İstanbul merkezi binası olan (Nazlı) han karşısındaki binada Polis komiser muavinlerinden birisi bir oda kiralamıştır. Bu oda tamamile Fırka merkezinin idare heyeti odasını görmektedir. Bu efendi orada bir hususî kâtırhane açmış gibi meşgul görünüyor, hakikatte S. C. muamelâtını, yan gözle tetkik ediyormuş. Çok parlak değil mi?

Çalan çalana

Rum Balıklı Hastanesinden sonra Ermeni katolikler de...

Geçenlerde, Balıklı hastanesinde mühiç bir rusiitiamal olduğunu, bundan mütevellîler hey'etinin mesul bulunması lâzım geldiğini yazmıştık.

Türk ortodoksalar, hükümetin nazarı dikkatini celbetmekte, mütevellîler intihabının yunan propagandası ile karıştırılmamasını istemektedirler.

Varılan malûmata göre, şimdi de Ermeni katolik hastanelerinden birinde dehşetli bir sui istimal olmuş, mütevellîler, müddei umumiliğe müracaat etmişlerdir. Her iki mes'ele hakkında tahkikat devam etmektedir.

FATİHTE DEFİNE

Yıkılan evin temelinden çıkarılan altınları emsalenin biri kaçırdı

Fatihte Hasan Halife sokağında Hacı Ahmet efendi bir ev inşa ettirmekte iken evin temellerini kazan amele tarafından bir bakraç içinde gömülü altın bulunmuş gizlice kaçırmıştır.

Bakraçla altının kaçırıldığı haber alınmış sabıkaca tahkikata girişilerek ismail namında biri tarafından bakracın kaçırılacağı anlaşılmıştır.

Bakraç eski bakırdan yapılmış ve içinde (27) lik 1 ziynet altını bulunmuştur. Bulunan zinet altınının gayet kıymettar ve asarı atikadan olduğu anlaşılmıştır.

Altınların miktarı ve kaçırılıp kaçırılmadığı zabıtaca tahkik edilmektedir. Dün akşama kadar neticesi anlaşılamamıştır.

Cemiyeti Akvamı'a tecrruza uğrıyan müfettişlere yardım

Cenevre, 30 (A. A.) — Cemiyeti akvamın büyük merkezi tecrruza uğrıyan her hangi bir memlekete 120 milyon altın frank miktarında muavenette bulunması hakkındaki rapora kabul etmiştir.

EK-31: Yarın, 1 Ekim 1930,"İzmir hadiselerinden dolayı hükûmet gazetesinin muhakemesi"

1 Teşrinievvel — YARIN — Sahife 3

SON HABERLER

Gayrimübadiller

Maliye vekiline izahat verdi?

Ankara, 30— Evvelki günkü fırka içtimaında gayrimübadiller hakkında Maliye vekili Saraçoğlu Şükrü bey demiştir ki :

— Muvazaya dahil emvalin takdir kıymetleri bitmek üzeredir. Ancak bu baptaki kanun hakkarının aynı zamanda ve aynı ahbet dahilinde tevsiine âmir bulunmaktadır. Son itilâfname mucebince iadeye tâbi emvalin de Yunanistana bırakılmış bulunanların da takdiri kıymetini icap ettirdiğinden bu kabil emvalin acil bir surette takdir kıymetlerini yapabilmek için alâkadarlarla beraber bir formül bulacağız ve derhal bonoların tevziine başlıyacağız.

Hüseyin bey (Inebolu) — gayrimübadillerin Yunanistanda terkettikleri mukabil, İstanbul şehremaneti haricindeki etabli rum ve Yunan tebaaları, firari malları Yunan hükûmetinden alınan nakit karşılık olacaktır. Bu emvalden bir kısmı satılmış, bir mübadile de tevfiz edilmiştir. Elde mevcut emvalde gayri mübadillerin hakkını tatmin edecektir. Bona karşılık ve gibi bir çare düşünülüyor?

Vekil Bey bu emvalden cüzi miktar satılmış ve bir miktarda mübadillere tevfiz edilmiş ise de bunlardan mada Yunan hükûmetinden alınan para ve hükûmetin elinde bulunan diğer emvali de bunlara karşılık olarak tahsis edilmek suretile tekabül ettirilmiştir.

MİLYONLUK TEBERRU

Bizim zenginlere ibret

Londra, 29 (A.A.)-Şimdiye kadar sanayii arbabından ve Amerikanın gayet zengin hayır sahiplerinden M. Edvard Harkness, 2 milyon Sterlinlik kıralık bir teberrüde bulunmuştur. M. Harkness'in pederi Rockfeller'in ilk yerlikleri arasında bulunmakta idi. Teberru edilen bu paranın idaresi 6 azadan mürekkep bir heyete tevdi olunmuştur.

Bu hayet bu mühim teberruatın ingiltere'dekanımın hayır işlerinden sayılan tegebbüslere tahsis ve sarfedecektir.

Teberruatnamenin mukaddemesinde umumi harp esnasında İngiltere'nin bütün varidat ve vesaitini müşterek dava uğrunda adeta hesapsızca sarf ve istimal etmiş olduğu, sulh muahedesi imza edildiği günden beri İngiltere'nin en ağır bir yüke hiç bir şikâyet sesi yükseltmeksizin ve şerefine bir nakise getirmeksizin katlanmakta bulunduğu kaydedilmektedir. M. Harkness, teberru ettiği bu paranın yalnız şimdiki güçlükleri ve sıkıntılı vaziyetleri karşılamağa değil, belki İngiltere'nin müstakbel huzur ve refahını temine de hadim olacağı ümidinde bulunduğunu beyan etmiştir.

İzmir hâdiselerinden dolayı hükûmet gazetesinin muhakemesi

İzmir, 30 (H. M.) — Fethi Beyin İzmir teşrifinde "para ile tutulmuş sarhoşlar para ile bağdatılan sarhoşlar„ diye yazılar yazarak efkârı umumiyeyi tehyiç ve Fethi beyin nutkunu tahrif eden (Anadolu) müdürü İbrahim Bey aleyhe cezaen mı hakeme edildi.

Mahkemede vekiletiyle kendisinden başka kimse yoktu. Davanın mahiyeti teşrih edildikten ve İbrahim beyin hüviyeti anlaşıldıktan sonra reis İbrahim beye şu suali sordu:

Fethi Beyin İzmiri teşrifinde istikbaline gelen on bin kişiyi " para ile tutulmuş sarhoş para ile bağdatılan sarhoşlar „ diye teşhir etmiş mi? hakkında hukuku umumiye davası açılmıştır. Ne dersiniz?

Dedi İbrahim B.

— On bin kişiyi değil yalnız on kişiyi teşhir ettik. Bu teşhir efkârı umumiyeyi tehyiç mahiyetinde değildir. Esasen bu adamlar da tevkif edilmişlerdir. Dedi.

Reis — Fethi Beyin nutkunu tahrif ederek şark mes'elelerini karıştırmışsınız. Buna ne dersiniz? dedi.

— İbrahim Bey " bu noktada meni muhakeme kararı aldım. Bu karar mahkemenizce de tasdik edildi ve kesbi katiyet etti hatta bilâhara yapılan itiraz nazarı dikkate alınmış ve karar fesholunmuştur. Bu hareket kanunsuzdur bu noktada mahkemenizin bir kararı vermesini isterim.

Dedi müddei umumi merasimi kanuniye ifa edilmiştir. İddiayi vakıaya reddini isterim dedi.

Heyeti hâkime bu hususta bir karar vermek üzere muhakemeyi Salı gününe talik etti.

Yeni sur ve Hizmet davalarına yarın başlanacaktır bu davada Selim Ragıp hazır bulunacaktır.

İşte bir zorbalık kurbanı daha

İzmir, 30 (H. M.) — Seferlik S. Fırkası azasından nadir efendiyi Seçuk müzaf ve mütemedi Ahmet Çavuş, nahiye müdiri Arap Hacı Ali Nafız, karakol kumandanı Abdullah ve Kuşadası reji müdiri Burhan tarafından başı gözü yarılmak suretile dövülmüştür. Yarah hına memleket hastahanesine yatırıldı. Hayatından ümit yoktur.

İzmir'de yolsuzluk başladı

İzmir, 30- (H. M.) - Rey sandıkları kanun mucibince reyler atılmağa başlamadan evvel açılıp mühürlenmeden sonra temhir edilmesi lâzımgeldiğken belediye tarafından şimdi temhirlendi. S. Fırkanın itirazına karşı belediye reisi namutele teminat vererek "eğer hile ve desise olursa namussun çıkayım„ dedi.

İzmir'de muhakkak kazanacağız!

İzmir, (H.M) — İntihabat yarın başlıyor. S. Fırka bütün hazırlıklarını ikmal etti. Gösterilen hünerle müşkülâta rağmen kazanacağı muhakkaktır. Vali ve polis müdürü gerek mülâkatlarında gerek neşriyat yaptıkları kesirek Halk Fırkasına rey Pteznekteleriler.

* * *

İktısat Vekili

I inci sayfadan devam

dedir. İhtisarın tesisi iktisadi bir zaruretin neticesidir. Yani dünkü fiatlarının yüksekliğidir ki, biri bu neticeye sürüklemiştir.

Cerek mondros mütarekesi esnasında ve gerek müteakip seneler zarfında İstanbul limanına tehacüm edenithelât eşyası miktarının fazlalığı ve bunların tahliyesi için umumi harbin yaptığı tahribat neticesinde kalan vesaiti nakliyenin kifayetsizliği günden güne bu buhranı artırmış, ithalât malzemesi kâmilen gelen sefain acentelerinin daimî şikâyetlerini mucip oluyordu. Bu ihtiyaç ve tezahür eden bu zaruret liman hilemanın amme hidematı meyanına ithali e sevk olunuş ve teneezüz eden şikâyet bu ihtiyacı tevlit etmiştir. Malûmu alilerdir ki, fevkalâde bir hodbinliği dahi temsil menfaata müecer olmuştur. Eski teşkilât ile bunun önüne geçmek mümkün değildi. Şimdi 922-de bir top eşya için verilen dubarko fiati 20-dir 50-lira idi. 923 bu miktar bir müşkülâtla 9,5, 12 - liraya indirilmiş şambri dö kommers maritin şirketi tarafından derahte edilmişti.

Diyerek Vekil birçok lüzumsuz tafsilâta girmiş, fırka azasını esnetmiştir. 346 senesi bidayetinde başlıyan tesisatın nihayet inhisar idaresinin teşekkülüne müncer olduğunu hikâye etmiştir.

Sonra şeker mes'elesini mütalâaya başlamış, S. C. Fırkası tarafından serdedilen iddialara temas ederek demiştir ki :

— Şeker fabrikaları tesisi için hükûmet tarafından sermaye vazı ve yeni şekerler için konulan himayeye itiraz edilüyor. Halbuki şeker fabrikaları yapmamız faydalı olmuştur.

1— Yüksek sanayi teşvik edilmiş.

2 — Ziraat tergip olunmuştur. Bu iki noktanın temin ettiği ve atiyen edileceği menafi inkâr edilemez. Şeker sanayii tevsihiz ve mantık mes'elesi değildir.

Şeker sanayii memleketin her vaziyete karşı bir sanayi ve bu sanayiin mevcudiyetini temin işidir. Memleketin iktisadi muvazenesini temin edecek bu gibi yüksek sanayii himaye etmek lazımdır.

Bu iş aynı zamanda döviz işidir. Şeker işinde iktisadi muvazene mamaa mühim bir faydadır. İktisat vekili bundan sonra malûmat furuşluğa kalkışarak bundan yirmi sene evvelki dünya istihsali istatistiklerini işhat ederek demiştir ki :

Hükûmet bu tesisata sermaye koymakla kaybetmiş değil bilâkis pancar ziraati memleketin temin edilmiştir. Bundan sonra pancar posalarına hayvanları yedirebildiklerini pancar ekilen arazinin asalet kesbettiğini anlatmağa kalkışmış, şekerin hayat pahalılığında yeri olmadığını, diğer memleketler-

İsmet paşa

(I inci sayfadan devam)

ile onun kanunları teptil edilir, Ve nede hükümet mevkiinden çekilir. Bunu bilmek ve anlamak lâzımdır. Mali iktisadi ve adlî sahada cereyan eden müzakeratta ve grup beyleti umumiyesinin tebellür eden kanaatlerinden müllhem olarak şu dakikadan itibaren programımı tanzime başlıyacağım. Perşembe günü bey'atinize iktisaftan sonra ilgiliden sonra meclisi ali huzurunda kırsat edeceğim. Muhalefetin tankitlerine hazırım. Fırka ile hükümet bir kitle halinde onu muvacehesinde programını ve prensiplerini gerelle mudafaa edecektir.

YARIN — Başvekilin bu tatilinden uzak bulunan nutkuna Beş Muharririmiz yarınki nüshamızda temas edecektir.

Tevfik Rüştü B.

Moskova 29 (A.A.) — Tevfik Rüştü Bey Leningradta hayranat ve mamdin müzesini gezmiştir.

Moskova; 30 (A.A.) — Tevfik Rüştü Bey Leningrattan Moskovaya dönmiştir.

deki fiatları daha çok yüksek olduğunu iddia edecek kadar gerip olmuştur. Bedehu Şeref B. Ziraat bankasına temas etmiş bu Bankanın çiftçiye yaptığı yardımın hiç mesabesinde olduğunu Ziraat Bankası muamelâtının mıntasım olmadığını ikrazatın uzun vadeli olamıyacağını temkit edenlere cevap vermek istemiştir.

Vekil B. şöyle buyurmuştur.

Bankamızın faizleri diğer çiftçi memleketlerin faizlerinden yüksek değildir. Yalnız Yunanistanın ki bize nazaran birez dundur. Yani yüzde dokuz buçuktur. Bankadaki sui istimal hakkında vaka gösterilmediğinden bunu bir politika propagandası suretinde telâkki ediyoruz. Vaka gösterilirse ona da cevap veririz.

Yeni iktisat vekilinin bu beyanatını işiten Halk Fırkası mensupları, hakkında dahiyane şaşalar işitildileri yeni vekillerinin tayinleri etrafında sokakta bayağı uğramışlardır. Hürriyet indiği, zaman bir çok meb'uslar söz almışlar bilhassa Hakkı Tarik, İzzet Ölvi, Süleyman Sırrı, Mahmut Celâl beyler cheminiyetli tenkitler yapmışlardır.

Liman şirketinin pek geniş bir teşkilâtı olduğu dahili masrafının çokluğu bir ton kömürden elli kuruştan fazla inhisar resmi alındığı hâlkın aleyhine bir müzaf'abe altında bulundurmak suretile fazla ücretin önüne geçmesini istemişlerdir. Şeker meselesinden bahsedenler dönmişlerdir.

Bu sanayi menfi bir netice vermiştir. Bu tez kabili müdafaa değildir. Gaziantep mebusu Kemal B. Uşak şeker fabrikasını muhtemel istemiş Celâl B. Ziraat Bankasındaki mevkiinden bahsetmiştir. Pundan sonra Adliye Adeli Yusuf Kemal B. kürsiye çıkmış şeyleri söylemiştir :

— Teşkilât Esasiye kanununun temin ettiği istiklâli maahkim mevkii dairi dahiyede mahfuzdur. hâkimlerin hiçbir zaman kanaatlerine müdahale vaki olmamıştır. İstiklâli mahakkim meşhumu tam manasile temin edilmiştir. Usul kanunlarile icra ve iflâs kanunları ideal kanunlardır. Tatbikatta bazı müşkülât görülmüş olabilir. Fakat hadisle vuruf için arada bir takım merhaleler zanyrdır.

İcra kanununda hapis kazaları tade edemeyiz. Bu memleketi gaye bir fırka prensipidir.

İZMİRDEKİ AMELENİN NÜFUS KÂĞITLARI ALINMAK İSTENDİĞİNDEN ÇIKAN HÂDİSE

İzmir mahabirimizin bir kaç gündür telgraflarda İzmirde tanzifat ameleside polis arasında çıkan hâdiseden bahsetmektedir. Bu mes'elenin şu tafsilâtını İzmirden alarak neşrediyoruz:

Tanzifat amelesinin ellerinden nüfus kâğıtları alınmak suretile belediye intihabatında bu reyler Halk Fırkası lehine istimale teşebbüs edilmiş ve ümide bu maceraya düşmiyerek tekliflerı reddetmiştir. Ameleyi nüfus kâğıtlarını vermemeğe teşvik ettikleri iddiasile dört kişinin vazifesine nihayet verilmiş, amele üzerinde yeniden tazyikat yapılmağa başlanmıştır. Tanzifat başındaki kâtip Çabir efendi tekrar ameleye, nüfus kâğıtlarını vermemesini hepinizi dayaktan öldürecek vazifenize nihayet verecereğiz tehdidini savurmuş ameleye küfür etmeğe koyulmuştur. Vaziyetin dayanılmaz bir şekil aldığını gören tanzifat ameleri kâmilen eşyalarını alarak çalışmıyacaklarını bildirmişler ve dağılmışlardır.

İzmirde yatacak evi ve yeri olanlar evlerine gitmişler diğerleri de başmahzene meydanında toplanmışlardır. Bu sırada hâdise zabıtaya aksettirilmiş ve polisler amelenin etrafını çevirmişlerdir. Bu esnada polis müdürü Ömer ve kısmi adil reisi Sabri beyle bir kaç komiser basmaneye gelerek amelenin arasına girmiş ameleyi tekrar işe sevk eylemek istemişlerdir.

Bu muhaverelere bir muhar ritmin bizzat şahi ve sami olmuştur.

Polis bidayetten yüksekten işi tutarak " hepinizi tevkif edeceğim mahkemeye vereceğim Amirlerinizin verdikleri emre itaat etmeğe mecbursunuz. Nüfus kâğıtlarınızı verseniz ne olur. Pekâ'a çalışırsınız. Size ne oluyor „ demişse de bu sözler tebessümle karşılanmış "ne istersenize yapınız. Biz de insanız „ cevabını almıştır.

İşin sarpa sarıldığını gören polis müdürü işi biraz yavaş latmış işe başlamak için şartlarını ne olabileceğini anlamağa koyulmuştur.

Amele üç şart dermiyan etmiştir.

1 — Nüfus kâğıtlarımıza dokunulmıyacak.

2 — İşten çıkarılan arkadaşlarımız tekrar vazifeye alınacaktır.

3 — Her gün hâkim dönmüşe, tanzifatçılık cevaplarının söven Cabir Efendinin vazifeden nihayet verilecek.

Ömer Bey bu üç dört şart hakkında tahkikat yapacağını derhal vazifeye başlamasını teklif eylemiş ise de tahkikat değil filiyat istiyoruz sözlerine muhatap olmuştur.

İş tekrar teklifde bitmiş ameleye birez birez "sen çalışacak mısın, sen değil misin„ diye emirler verilmiştir, Fakat beş kişiye sorulan bu suallerin sahipleri gösterilen tarafa geçmekle filen menfi cevap vermiş ve bütün amele de o tarafata yer almış Ömer Bey meydanda yapa yalnız kalmıştır. Bunun üzerine polis telefonla kumpanyanın cevabını vererek Basmahane meydanlığından ayrılmış on beş dakika sonra da amelenin şartları kabul edilmiştir. Tanzifat hanuna gitsinler haberini göndermiştir, Amele sevinerek eşyalarını yüklemiş tanzifat hanın yolunu tutmuştur.

Bu suretle işe ve hane sevkedilen amele tasyik olunmuş, ve polis grev ilân edilmiş nazarile gece geç vakta kadar tahlikat ile meşgul olmuştur.

İsmail Hakkı B.

Yeni Tevkifane müdürü

İstanbul tevkifanesi müdür vekâletine İsmail Hakkı efendi laminde bir gardiyan tayin edilmiş olduğunu yazmıştık.

Bu hususta müteemmin tahkikatımıza göre gardiyanlıkta, üç sene Sivas hapishanesinin müdürlüğünde ve bilâhere bir müddet Üsküdar tevkifanesi müdürlüğünde bulunmuş ehli ve emektar bir hapisanecidir.

Binlerce mahkûmun saf ve ihtiyar bir peder gibi tanıdığı ve tavsifi bu zatın İstanbul tevkifanesi gibi hazı ihtirazlara maruz bulunduğu anlaşılan bir makamda bu temiz ve samimi şöhretini gaip etmesi ve dolayısile daha müsait vazifelerde bulunabilmek imkânından mahrum kalması endişesile bu tayini tasvip etmemiştir.

Mamafih emri vaki bahisde tecelli eden bu tayinde memleketçe muvaffakiyeti şayanı temennidir.

Bu akşam
OPERA SİNEMASI
Fevkalâde programına
İlâveten:
FELİX BAHRİYELİ KEDİ
ilk görülmemiş heyecat telâ
canlı resimler

Yarın akşam
MELEK
SİNEMASINDA
iraetine başlanacak olan

sözlü sesli ve renkli
HAYAT DALGALARI
Âlemi, kendisinden uzun zaman
bahsedilecek bir galeserdir.
Bu eserin [illegible]

Bu gün matinelerden itibaren
ALKAZAR SİNEMASINDA
2930 - 2931 senelerinin büyük müneserbetile
Müterceffa LON ŞANEY'in
en son şaheseri olan
DEMİR EL
Muazzam film. 12 kişilik muazzam senfonik orkestra
Ayrıca: Her Akşam ve hergün 4 1/2 matinesinde
ZENGİN VARYETE

EK-32: Hakimiyei Milliye, 1 Ekim 1930

Ankara Ağır Ceza Mahkemesinde.

BAFRALI ÇAKIROGLU RAHMİ B. VE REFİKLERİ BERAET ETTİ.

Şehrimiz Ağır Ceza mahkemesi dün iki seneden beri devam eden bir davayı neticelendirmiştir. Bafralı Tir Ali Mehmet Beyi katlettiği iddia olunan lar Mehmet ustanın zimninde cürüm ika kararını uyandırdığı ve şu suretle katil fiilini teşvik eylediği iddia olunan Bafra eşrafından Çakırzade Rahmi B. ve refikleri aleyhine maktulün veresesi tarafından tahrik edilen dava, Samsun ve Sinop ağır ceza mahkemelerinden Ankara Ağır Ceza mahkemesine nakledilmiştir. Ankara Ağır Ceza mahkemesi uzun müddet icra eylediği tahkikat ve muhakemede Çakır zade Rahmi Beyin hadisede methaldar olduğuna dair bir gûna delil ve emmareye tesadüf edilemediğinden beraatine karar verilmiştir. Dava esasen Rahmi B. aleyhine gayri mevkuf olarak rüyet edilmekte idi.

Belediye İntihabatı.

DÜZCE'DE.

Düzce, 30 (H. M.) — Belediye intihabı bitti. Fırkamızın namzetleri kazandı.

KARSTA.

Kars (vilâyet), 30 (H. M.) — Belediye intihabı bitti, Cümhuriyet Halk Fırkası namzetleri intihap olundu.

KÖYCEGİZDE

Muğla, 30 (A.A.) — Köycez kazası belediye intihabı bitmiş ve C. H. Fırkası namzetleri ittifakla [illegible]muşlardır.

BODRUMDA.

Muğla, 30 (A.A.) — Bodrum belediye intihabında Cümhuriyet Halk Fırkası namzetleri kazanmışlardır.

Muğla, 30 (A.A.) — Köycez kazası belediye intihabatı bitmiş ve C. H. Fırkası namzetleri ittifakla kazanmışlardır.

HAKLARINDA TAHKİKAT YAPILAN POLİS MÜDÜRLERİ.

Sıvas vilâyeti polis müdürü Hayri ve Kayseri vilâyeti polis müdürü Hami Beylerin haklarında Dahiliye Vekâletine vaki olan şikâyetler ve icra olunan tahkikat neticesinde Vekâlet emrine alındıkları haber alınmıştır.

Her iki polis müdürü hakkında tanzim olunan evrakı tahkikiye Şurai Devlete tevdi olunmuştur.

Balıkçılık mektebi.

Balıkçılık mütehassısı M. Veberman balıkçılık mektebinin açılmasına ait işler hakkında muamelelerin bir kısmını ikmal etmiştir. Mektebin yeni teşkilât kadrosunun bir kısmı ikmal edilmiş ve tasdik edilmiştir.

Halen ikmal edilmiş olan bu kadro ile mektebin açılması mümkün bulunmaktadır.

Maamafih M. Veberman yeni vekil Mustafa Şeref Beyle görüşmek için daha bir müddet Ankarada kalacaktır.

Ulvi Cemal B.

Geçenlerde Paris'te ekol normali muvaffakiyetle ikmal ettiğini ve lisans şehadetnamesi aldığını yazdığımız Ulvi Cemal Bey Ankaraya gelmiş ve Musiki muallim mektebinde armoni ve piyano muallimliğine tayin edilmiştir.

Genç sanatkârımıza muvaffakiyetler temenni ederiz.

Şehremanetinden:

Bugünden itibaren birinci ekmeğe 10, ikinci ekmeğe 8, fırancalaya 18 kuruş azamî fiat konmuştur

3 – 539

Hamdullah Suphi Beyin Fırka Gruupunda Nutku.

HAMDULLAH BEYİN GAZETELERE PARÇA PARÇA VE YANLIŞ GEÇEN NUTKUNUN AYNINI VE TAMAMINI NEŞREDİYORUZ.

İstanbul mebusu Hamdullah Suphi Beyin Fırka grupunda söylediği nutuk gazetelere parça parça ve yanlış geçtiği için, bu nutku tamam olarak neşrediyoruz:

— **Arkadaşlar;**

Birçok hatipleri dinledikten sonra daralan vaktinizi göz önünde tutarak size kısaca bazı düşündüklerimi söyliyeyim. Şimdiye kadar ortaya atılan meseleler kısmen hükûmeti, kısmen fırkamızı alâkadar eder. Hükûmet hakkındaki düşüncem hükûmetin lehinedir. Beş sene zarfında muhtelif Vekâletlerin yaptıkları işler hep birden hatırlanırsa, karşımıza çıkacak yekûn müsbettir Birkaç gündenberi ileri sürülen ve sonraları yapılacak itirazlar hükûmetin icraatını tafsilâtile bizim de öğrenmemize yardım edecektir. Ben yalnız teşebbüslerin, elde edilen neticelerin memnuniyetimizi mucip bir kıymette olduğu fikrindeyim. Fakat asıl düşüncelerimi fırkamız dolayısile size arzetmek istiyorum:

Cümhuriyet her şeyden evel manevî bir müessesedir. Bir ideolojidir. Bunu idarî, mihanikî bir iş olarak mütalea etmek bizim için hata olur. Fikre ve kanaate istinat etmiyen müesseseleri tehlikede saymak doğrudur. Mensup olduğumuz inkılap zümresi türk memleketine bir cümhuriyet idaresi getirdi. Bu idare yıkılan diğer bir idarenin yerine kaim oldu. Yıkılan idarenin saltanat ve hilâfet müessesesi olduğunu biliyorsunuz. Asırlarca müddet devam etmiş olan bu saltanat ve hilafet müessesesi nerelere dayanıyordu? Bunu bilmekte fayda vardır. Memleketimizin kırk bin köyü olduğunu düşünürsek bunların beherinde hiç olmazsa bir mescit vardır, nahiyelerde, kasabalarda ve şehirlerde hiç olmazsa on bin mesçit ve cami daha tasavvur edebiliriz demek ki 50 bin cami ve mesçit günde beş vakit halkın kulağına ve kalbine hilafet ve saltanat lehine telkinde bulunurdu. Medreseler muhtelif tarikatlerin tekkeleri - Sultan Mahmut zamanında darbeye uğrıyan bektaşi dergâhları için biraz ihtirazî bir kayıt koyuyorum hem saltanat ve hilafete istinat noktaları hizmetini görür, hem de kendileri bu iki müesseseye istinat ederlerdi. İmaretler fakir bir elin uzattığı kâseye sıcak çorbayı döker, açın eline fodlayı tutuşturur ve bunun mukabilinde padişaha dua alırdı. Çeşmeler, sebiller tasla size verdiği suya mukabil yukarda duran, bir yazı ile padişaha veya onun vezirine hayır duanızı isterdi. "Aç besmele ile iç suyu Hanı Ahmede eyle dua.„

Bütün evkaf teşkilatı mülum bir kısım itibarile dinîdir. Saltanat ve hilafet müesseselerinin devam ve istikrar kuvveti oradan çıkar. Ta Selçuk devirlerindenberi kalmış măristanlar, hastaneler vardır, onlarda, arada zikrolunmak lâzımdır. Tanzimat devrine kadar gelmiş koskoca bir divan edebiyatı vardır ki, padişahların ve vezirlerin kasidelerile doludur. Hemen bütün sanayii nefisemiz o müesseselerin muavini ve müttefiki vaziyetinde idi. Mimarî, şehirlerin ve kasabaların üstünde o geçmiş devirlerin hatıralarını yüksekte tutar. Yazı ise hattatların elinde yalnız halkın cemaat halinde toplandığı köşelerde değil, ailelerin hariminde bize uzun zamanlar ayni müesseseler lehinde mütemadî telkinde bulundu. Memleket terbiyesi çok kuvvetli bir anane halinde her iki müesseseyi biribirini takip eden neticelerin kalbine yerleştiriyordu. Yeniçeri ve nizamiye orduları, Enderun teşkilatı gibi şöhreti malûm harp ve terbiye cihazları ayrıca kayda lâyıktır. İşte saltanat ve hilafetin ufacık bir hulâsa halinde size zikrettiğim bu müesseseler, bu teşkilat, bu sanatlar birer istinatgâhı oldu. Yoksa iki buçuk asra yakın bir zamandanberi arasıra askerî tali bize gülmekle beraber mağlûbiyetten mağlûbiyete uğrıyan Anadolu müstesna olmak üzere Avrupa, Afrikada ve Asyada milletin nesi varsa hepsini kaybeden hilafet ve saltanat son günlere kadar yaşıyabilir mi idi? Mehaç muharebesile merkezi Avrupaya girdik. Tamşuvar muharebesindenberi iki buçuk asırlık bir zamandır her tarafta umumî bir ricat halinde idik. Almanlar İmparatorluğu umumî harp mağlûbiyetine dayanamadı. Almanlar Kayser ailesini çıkarıp attılar. Avusturya kıral ve imparatorluğu, Rusya Çarlığı ayni mağlûbiyetle tarümar oldu, ve hükümdar aileleri ya memleketten atıldı, yahut Rusyada olduğu gibi öldürüldü. Oralarda bir tek mağlûbiyeti affetmiyen milletler karşısında bulunuyoruz. Halbuki Türkiye iki buçuk asırdır biribirini takip eden ve son senelerde milletin bütün varlığını tehlikeye koyan uzun bir sıra mağlûbiyete tahammül etmiştir. Milletten tamamile kopup ayrılmış olan bu iki müessesenin memleketin hususi getirdiği belalar yetmi- [illegible] istiklal mücadele- [illegible] yadetmemeği faz- la bildiğim [illegible] vaziyette de şa- [illegible]. Bu kadar [illegible]eye, bu kadar eski ve kökleşmiş ananelere tutunarak yakın günlere kadar varlığını uzatan hilafet ve saltanat Anadolunun yalnız kanına ve malına musallat olmasaydı, onun için bazı vazifeleri olduğunu da düşünseydi, altı yedi milyonluk alevi öz türkü düşman takip eder gibi takip etmeseydi, delikanlılarımızın kanını türk neslini tüketecek kadar Yemen çöllerine akıtmasaydı, belki sukutu bu kadar feci olmazdı. Anadoluda hangi fani bir ihtiyara tesadüf edersiniz ki, size naklen şu Anadolu topraklarına ayak basmış bir sultanın, bir şehzadenin hikâyelerini işitmiş olduğunu söyliyebilir. Yalnız alan, yaltız çeken ve kendinden hiç bir şey vermiyen bu saray hükûmeti bu topraklarda nasıl bir gayz uyandırmıştır, hepiniz pek eyi bilirsiniz. Akhisar Çetmileri hanedana candan düşmandır. O bizim aramızdan çıktığı halde bizi unuttu, bize hiyanet etti derler. Sıvas Afşarları isyanlarını şiirle ifade etmişlerdir. (Ferman padişahın, dağlar bizimdir.) Halkın dilinde dönen beyitler vardır. Eski İstanbul hükûmeti hakkında duyulan nefreti izah eder: (İstanbul, İstanbul viran olası, taşını toprağını seller alası.)

Siz kanunla hilafet ve saltanatı ilga etmeden evel onlar zaten memleketin kalbinde sukut etmişti. Yoksa bir milletin kalbinde yaşıyan müesseseye dokunulmaz. Size ilga ettiğiniz bu saltanat ve hilafet teşkilatının nelere istinat ettiğini saydım, şimdi cümhuriyetin hangi müesseselere dayandığını ve bunu kalplere yerleştirmek için ne yaptığımızı kendimize sormak lâzımdır. Bilirsiniz ki bir müessesenin tam yıkılması gönüllerde yıkılmasiyle mümkündür. Bir müessesenin tam kurulması ise ancak gönüllerde yerleşmesiyle mümkündür. Bunun için yüzlerce senedir felâketten felâkete uğrıyarak döğüşe döğüşe takip ettiğiniz kurtuluş yolunun bizi eriştirdiği bu merhaleyi, cümhuriyeti, bu mübarek halk müessesesini hangi fikir cereyanlarına, hangi müesseselere istinat ettirdiğimizi düşünmekte faide vardır. Bu sualin cevaplarını aramadan evel size şimal komşumuzda vukua gelmiş kızıl ihtilalin teşkilatından biraz bahsedeceğim.

Kızıl ihtilal hakiki manasile yeni bir din getirmiştir. Bunun mukaddes kitabı var, peygamberi var, havarisi, azizleri var ve büyük bir taassupla dinin çizdiği yolları takip eden müritleri var. Bu ihtilal gönüllerde yer tutmak için nasıl çalışır ve yalnız Rusya dahilinde değil, bütün dünyada nasıl herkese bir telkin cihazı vücuda getirmiştir, hayretle görmemek mümkün değildir. İhtilal kütüphanesinin neşriyatını Rusya üzerine mütemadî yağan bir kâğıt tipisi halinde tasavvur etmek lâzım gelir. Kitaplar, nüshalar, gazeteler on binlerce basılıp tevzi ediliyor, İhtilalden sonra vücuda getirilmiş olan halk kütüphanesi çok zengindir. Mektepler velevki iptidai derecede olsun, küçük çocuğa komünistlik yolunda çalışanların ölenlerin tercümei halini öğretir. Çarlık mezalimini uzun uzadıya anlatır. Halk darülfünunları, sinemalar, seyyar sinemalar, kulüpler, tiyatrolar, kütüphaneler, seyyar kütüphaneler, matbuat, kongreleri ayni dinin heyecanla, imanla telkinini yapan müesseseler ve içtimalardır. Radyo size muntazaman ihtilalin hutbelerini söyler. Bizde de radyo vardır, bazan suzinaktan, uşaktan, sabahiden şarkılar veya konserler dinleriz. Bizdeki radyo ihtilalin maksatlarını anlatan bir vasıta değildir. Sinemalarımızda her milletin hususî propagandaları vardır, hattâ çok defa türklük aleyhine olarak, bizim umdelerimize muarız olarak, düşman olarak. Bizim sinemalarımızda bizim propagandamız yoktur.

Arkadaşlar;

İrtica mevcut bir tehlikedir. Fakat taraftarları seneler geçtikçe azalmağa mahkûmdur. Asıl tehlike bizim için prensiplerimizin baştan başa düşmanı olan ve burasını bir hafta içinde kansız, nefessiz yere serecek olan bolşeviklik tehlikesidir. İrtica uzaklaşmağa mahkûmdur, o giden bir dindir, bu gelen bir din. Fikre karşı fikirle mücadele edilmelidir. Türk milliyetperverliğinin hakikî düşmanı olur. Dinleri yaşatan muarız dinlerle, mezheplerle boğuşmaktır. Karşısında bir husumet sebebi bulmıyan bir din düşer, zeval bulur. İşçilerimizi, gençlerimizi bu mühlik yoldan onlara hakikati apaçık göstererek çevirmeyiliz. Bunun için en müessir silah cebir kuvvetleri değil, iman kuvvetleridir.

Arkadaşlar, size son [illegible], Gazi benim durduğum bu noktada [illegible] sene evel bizim ve bütün dünyanın hürmetle, takdirle dinlediği büyük nutkunu bitirirken, son sözlerini kime söyledi. On bir senedir, koca bir mücadelenin bütün hatıraları arasında onu takip ettik. Ben yalnız bir defa onun sesini titrerken işittim. Yalnız bir defa bana gözleri yaşarmış gibi [illegible]. Bu da ne vakit oldu, [illegible] gençliğine emanet ederken, [illegible] katen bu büyük eser, [illegible] mıyan inkılap, muhal [illegible] hakikat haline konmuş bu istiklal ve onu mevut olan istiklal nimeti var türk gencinin namus ve faziletinden, vatanperverliğinden, fedakârlığından başka neyere emanet edilebilir. Türk cümhuriyetini türk gençliğine emanet ederken reisimiz bize mensubu olduğumuz fırkanın takip edeceği yolu işaret etmiş oluyordu. Soruyorum size, kalbinde iman olmıyanların iman telkin etmesi mümkün müdür? Kalbinde bir aşk olmıyanların başkasına aşk vermesi mümkün müdür? Türk cümhuriyeti ilân edildiği vakit başlarımızın içinde bu müessese kimlere tutunarak dayanabilir diye düşünüyorsak, cümhuriyeti onlara emanet etmelidir.

(Nutkun yarısını bugün koyduk, yarısını da yarın koyacağız.)

Yeni eserler.

TÜRK ÇOCUĞU.

Bugün türk çocuğu, yarın türk [illegible] bibi, mebusu, işçisi, çiftçisi... Bir millet çocuklarından yetişir. Çocuklarını şahsiyet sahibi olarak yetiştiren millet modern millet mefhumunu teşkil eden bütün iş ve hefa şahsiyetlerini [illegible] eden, bir hüviyetle, mahir bir kuyumcu elile işlenmiş birçok ayrı ayrı taşlardan terekküp eden bir mücevhere benzer. Fertlerin şahsiyetleri ile işlenmiyen bir millet bir kümeye, şekilsiz ham taş kümesine benzer.

Mektep çocuğu bütün modern nazariyelere ve tatbikata rağmen, sınıf halinde işler, fert olarak kâfi derecede işliyemez. Çocuğun şahsiyetini inkişaf ettirecek olan hakikî kalemleri mektep haricindeki meşgalelerdir. Bu meşgaleler arasında en mühim yeri çocuğun mektep kitaplarından gayrı okuyacağı şeyler tutar.

Memleketimizde şimdiye kadar çocuğun bu ihtiyacı çok az düşünülmüştür. Bu sahada sarfedilen emekler çok defa mahdut ve sathî kalmıştır.

"Gürbüz Türk Çocuğu„ mecmuasının son sayısında bu eksikliğin mevcut fakiyetle doldurulmakta olduğunu görüyoruz. Bu sayıda çocuğun eğlence temayülünden ve merakından istifade ederek onun dünya ufkunu genişletecek onda başka memleketler ve başka insanlar sevmek zevkini uyandıracak yazılar vardır. Hem çocuklara hem büyüklere çocuk ruhunu tahlil ettiren yazılar, çocuğu kendi kendini tahlile başlatmak ve büyüklere küçükleri tanımak zevkini telkin etmesi mecmuaya ayrı bir hususiyet vermektedir.

Çocuklara millî ruhu, beşerî ruhu, medenî ruhu inkişaf ettirmek için gölgeli ve cazip yollarından yürünmüştür. Mecmuanın sarfettiği samimî gayrete halkın yardımı şayanı temennidir.

Kamyon ve hususî otomobil sahiplerinin nazarı dikkatine:

KAMYON VE HUSUSÎ OTOMOBİLİ OLANLARIN HER AYIN BİRİNCİ GÜNÜNDEN YEDİNCİ GÜNÜNE KADAR ZABITAİ BELEDİYE MERKEZİNDE MÜTEŞEKKİL OTOMOBİL MUAYENE KOMİSYONUNA MÜRACAAT EDEREK KAMYON VE OTOMOBİLLERİNİ MUAYENE ETTİRMELERİ VE ETTİRMİYENLERİN CEZALANDIRILACAKLARI İLAN OLUNUR. 3 – 526

EK-33: Hakimiyeti Milliye, 2 Ekim 1930

KESKİN'DEN BİR MEKTUP.

Bulanık suda balık avlamak istiyenler.

Dün Keskin'den istiklal harbi malûllerinden mütekait birinci müfettiş Halim imzalı bir mektup aldık. Keskin'den "Yarın„ gazetesine gönderilen yalan haberleri tekzip eden bu zat mektubunda diyor ki:

"Volkanların ve bir kısım nâşirin yerini tutmak istiyen ve "Yarın„ denilen gazetede Keskinden dönerek bazı şikâyetnameler okuyoruz. Güya belediye intihabatına müdahale edilliyormuş, kayma kam esasbî imiş, buna benzer mefsedetler bularak halk evlerinde heyecan yaratmak istiyen bu adamlara'bizler derki ki, hayır bin kere hayır, cümhuriyet hükûmetinin bir halkı daima serbestiir. Fırsat olarak halkın gerefte oynamasınlar Kim muhalif rey vermek istedi de kabul olunmadı. Bunun bir tek misalini göstersinler.

Gene en ufvî maksatları en ufvî menfaatlere fedadan aşkımıyan bu bir avuç garazkâra derki ki millet menafii vatandaşlarının temin etmeden akdem bir şahsın ihtirasatına esir olmıyacaktır. Halk Fırkası vicdanı milliden doğdu, milletle beraber yaşıyacaktır.

Hükûmet mümessili müfettişlik midir? İntihap midir? bir şaibe mi yapmıştır. İşte koca Türkiye cümhuriyeti nin âli ve adil mahkemeleri ne için şimdiye kadar bir tek müracaatleri bile vaki olmamıştır? Evet kaymakam vardır. Makamının şerefini bilir, düzgün hareketi kanundur, mütegallibenin hasisesi değildir.

Bir kaç fırkanın fırka teşkilini memnuniyetle karşılarız. Fakat yeni fır kayı her yerde benimsiyen ve temsile yeltenen eşhas bu kabilden iseler acırız.

Biz memleketimizde huzur ve sükûn istiyor, memleketimizin mehdî faziletolmasını diliyoruz. Çünkü buna pek ihtiyacımız vardır. Fırka patabutu tekâsir matbûatları ise türk halkına milliyetin yükseltici ilhamını verebilecek olan pak nasiyeli ellerle teşkil etsinler. Yoksa burada olduğu gibi her dere beyi bir Serbest Cümhuriyetçi, bir fazilet müderrisi kesilirse...

Spor.

İMALATI HARBİYE KÜÇÜKLERİNİN MÜSABAKALARI.

1. H. S. K. Reisi İhsan Ali ve kaptanı umumisi Hüseyin Beylerin nezaretleri altında önümüzdeki cumadan iti baren kulübün en genç sporcuları arasında futbol müsabakaları yapılacak ve dört küçükler takımlarının galiplerine bir kupa hediye olunacaktır.

Kulübün Marangoz, Silah, Fişek ve Hilal takımları arasında yapılacak olan bu müsabakalarını hakemliklerini kabul için Gençler Birliğinden Rasim, Muhafız Gücünden Salâhattin, Rıza ve Zeki Beylere rica edilmiştir.

Mezkûr dört takımın sahada idâreleri maksadile takımların her birinde ya, kulübün bu seneki futbol kadrosundaki birinci takımdan bir, veya ikinci takımdan iki idmancı oynıyabilecektir.

Fikistür:

3. 10. 1930 saat 13 te Fişek Marangoz
3. 10. 1930 saat 15 te Silah — Hilal
10. 10. 1930 saat 13 te Silah — Fişek
10. 10. 1930 saat 15 te Marangoz — Hilal
17. 10. 1930 saat 13 te Hilal — Fişek
17. 10. 930 saat 15 te Marangoz — Silah

Hakemler:

1. maçta Zeki B. (M.G.)
2. maçta Rasim B. (G.B.)
3. maçta Rıza B. (M.G.)
4. maçta Zeki B. (M.G.)
5. maçta Rasim B. (G.B.)
6. maçta Salâhattin B. (M.G.)

ANKARA KÖYLER ASKERLİK ŞUBESİNDEN;

Ankarada ikamet eden yabancılarıyla Bi ti tamme erbabından (322 ve 323) doğumlulardan henüz askere gitmemiş olanların adreslerî ve vaziyeti askeriyeleri tesbit olunmak üzere 1 teşrinievel 930 dan 1 teşrinisani 930 gününe kadar şubeye müracaat etmeleri ilânımız ilan olunur.

2—539

Tertip Numarası	Sıra Numarası
4	6702
44	6701
91	6702
3	6701
40	6702

Hamdullah Suphi Beyin Fırka Grupunda Nutku.

HAMDULLAH BEYİN GAZETELERE PARÇA PARÇA VE YANLIŞ GEÇEN NUTKUNUN AYNINI VE TAMAMINI NEŞREDİYORUZ.

İstanbul mebusu Hamdullah Suphi Beyin Fırka grupunda söylediği nutuk gazetelere parça parça ve yanlış geçtiği için, bu nutku tamamı olarak neşre başlamış ve başını dün yazmıştık.

Bugün de sonunu koyuyoruz:

Ateşten ateşe geçen, cepheler den cepheye koşan, Türk vatanının olduğu kadar Türk inkılâbının da dostu, müttefiki ve bekçisi olan Türk zabiti, muallim, doktor, avukat, tüccar, muharrir, müellif, gazeteci, sanatkâr bu milletin ne kadar duyan, düşünen kalbinde yüksek ve asil şeylerin muhabbet ve hürmetlerini taşıyan evladı varsa genç Cümhuriyetin istinatgâhı oradadır, onlardadır. Bu eseri onlar yaptılar, bu eseri onlar muhafaza edebilirler. Bu eseri Büyük Reisin dediği gibi onlara emanet etmeli. Halbuki Fırkamızın içine baktığınız vakit görürsünüz, düşüncesile bizim düşüncemiz arasında hiç bir münasebeti olmıyan, mazisile, maişetile mesleki terbiyesile takip ettiğiniz esasların candan düşmanı olan takım takım kimseler gelmişler Fırkamızın içinde pusu tuttuşlardır. Buna mukabil inkılâbın binlerce aziz evladı teşkilâtımızın haricinde duruyor. Bir Fransızca kelime kullanmama müsaadenizi ricaediyorum. Bunlar profesyonel adamlardır. İktidara geçen her zümrenin maiyetinde çalışmayı kendilerine bir maişet vasıtası edinmişlerdir. Abdülhamit devrinden İttihat ve terakkiye, Hürriyet ve itilafa ve Cümhuriyete kadar biribirine asla benzemiyen bu idareler esnasında aynı adamlar inanılmaz bir kolaylıkla eğilerek, bükülerek, her kalıba girerek, her renge boyanarak daima iktidarda bulunanlarla beraber görünmeyi bilmişlerdir. Zümremizin saffetini bozan, onun asil meyasına, asil simasına bizi ve başkalarını müteessir eden düşkünlüğü veren ancak bu gibi adamlardır.

Arkadaşlar,

Cümhuriyet müessesesinin ellerine emanet edilmesi işaret edilen Türk gençliği mutlak bir itimadımıza lâyıktır. Ona itimadımızı ne kadar fazla gösterirsek, o itimadımıza o kadar lâyık olduğunu bize göstereceklir. Gençleri ve gençlik müesseselerini Türk Cümhuriyetinin tabii kuvvetleri saymalıyız. Vatanın geçirdiği bu kadar felâketlerin tesir ve terbiyesini almış, memleket yangınlarının ışığında halâs yolunu aramış ve bulmuş insan kalbinin duyabileceği en büyük acıları duya duya vatanperverliğin en yüksek derecesine çıkmış olan Türk gençliği, Türk cümhuriyetini, o'a vücude getiren inkılâbı civanmert ellerinde tutacak ve yükseltecek liyakati haizdir. Türk gençliğine ve onun bütün müesselerine itibar etmeli ve kendi kendini idarede tam bir serbesti vermeliyiz.

Gençlik müessesesinin tertemiz maziisi onların yollarını şaşırmazsın kendilerini ve müesseselerini idare edebileceklerine kâfi bir teminat teşkil eder. Fırkamızın cemiyetlere müdahale etmemek hususunda ittihaz ettiği karar, emin olunuz bütün memlekette umumî bir inşirah uyandıracaktır. Fırkâbım onlara göstereceği emniyetten asla nadim olmıyacağına benim şahsî kanaatim vardır. Ayasofya rüstiyesinden başlıyarak bugüne gelinciye kadar hocalık hayatımda, cemiyet hayatımda ve siyasî hayatımda yirmi iki senedir onların hizmetinde bulunan ben çok yakından tanıdığım bu gençlik kuvvetinin tam bir itimada lâyık olduğunu size söylemeğe kendimi mecbur sayıyorum.

Fırka müzakereleri esnasında ihatipler, senelerden beri aramızda devam eden samimî ve sıcaklığı hissettikleri iztırabı tekrar ve tekrar anlattılar. Bir noktanın tasrihini elzem addediyorum. Açık şekilde bir mürakabe vaziyeti mevcut olmadığı muhakkaktır. Fakat kim iddia edebilir ki öğrendiğimiz hakları, işittiğimiz hakkı şikâyetleri reislerimize ve alâkadar makamlara söylemekte kusur ediyorduk. Hayır, onların yüzünde bir tek defa infialle tesadüf etmeksizin kendilerine anlatmağa lâyık her ne öğrendikse, birer birer söyledik. Eğer memlekete karşı tamamile susmuş görünüdüksa, bunu bir tek sebeple izah etmek doğru değildir. Yeni büyük tehlikelerden sonra, bir zaman için sessizlik ve sükûn zarurî gibi görünür. Fakat bu sessizliğin içinde mutlaka işaret edilmesi lâzım bir cihet vardır; biliyorduk ki reislerimiz yakın mazide en müşkül şartlar dahilinde, daima dellilerini gördüğümüz üzere, bizim tam emniyetimize lâyık kimselerdir. Bu emniyet onların, ehemmiyeti cihanşümul olan vakalarla sabit olmuş kifayetlerinden doğan bir emniyetti. Bize son günlerde bu emniyetin ne kadar mahalliine masruf olduğuna dair yeni bir delil daha gösterdiler. Üç gün evel bu rada, muhaliflerin ilk sesi Meclis hâriminde yükseldiği vakit, yerlilerle beraber birçok yabancıların diklkatle seyrettikleri bir adam şurada locasında münakaşaların üstünde sakin bir seyirci gibi duruyordu. Millet Meclisini ölçün bir vaziyetten kurtaran, onu yakın mazisinin büyük şerefine bağlıyan bu yeni vaziyet de onun eseri idi.

Arkadaşlar;

Sözlerim arasında evelce bir defa daha işcilere temas ettim. Biliriniz amele medeni dünyanın her tarafında fikren geri bir zümre değil, bilakis çok ileri bir zümredir. Biz onlar arasında genç cümhuriyetimizin ve zümeremizin çok tabii dostlarını bulabiliriz. Fakat itiraf edelim ki, senelerden beri hükûmetin Millet Meclisine gönderdiği amele kanunu encümenlerinizde uyuyor. Bu bizim kendi günahımız dır. Memleketin yer yer birçok faaliyetlerinde üzerine vazife almış olan bu iş adamlarını düşünmek ve korumak zamanı çoktan hulûl etmiştir. Ne gariptir ki kendi topraklarımız üstünde bazı ecnebî şirketlerin teşebbüsleri etrafında toplanan işciler, kendilerini sakatlığa, hastalığa, ihtiyarlığa karşı koruyacak, çalışmalarına ve istirahatlerini, yani bir tek kelime ile söyliyelim, sıhhatlerini temin edecek tedbirleri buldukları halde bu mühim iş henüz bizim aramızda ikmal edilmemiştir. Önümüzdeki içtimalarda bununla meşgul olmayı, onların yalnız uzaktan gelen kötü cereyanlara karşı kendilerini kaptırmamaları için değil, aynı zamanda, Türk milletinin huzurunda refahında ve kuvvetlenmesinde başlıca müessirlerden biri olan bu mümayyen sınıfı da siyanet etmeyi bir vazife addettiğim için size hatırlatıyorum.

Yeni fırka hakkında da bir kaç sözümü dinliyeceksiniz: Senelerce bizimle beraber çalışıktan sonra aramızdan çıkmış ve karşı bir zümre vaziyetinde mevki almış olan bazı arkadaşlarımız var. Sayıları çok mahduttur. Bunlarla bizim aramızda serbestî ve halkçılık farkile beraber, milliyetçilik yeni bizim zümrelerimizden daha geniş tuttuklarını gösterir emareler de var. Bu farklar ne olursa olsun esaslarda onlar da bizim gibi cümhuriyetçidir, ve lâyiktir. Bence Türk münevverlerinin etrafında toplanacağı ana bayrak bu cümhuriyetçilik ve lâyikliktir. Onlar bizi hataya düştükçe ikaz eder, biz onları kendi kanaatlerine samimî olarak mensup olmıyan kimselerin kendi sınıfları içinde mevki alabilmelerine karşı ikaz edersek, birbirimize çok hizmet etmiş oluruz.

Fakat ben açık murakabenin, evvela kendi fırkamız içinde yer bulmasını bugünkü vaziyete çok tercih ederdim. Murakabe cümhuriyetçi ve lâyik zümremizin kendi âzası arasında yapılmış olsaydı, belki siyasî terbiyesi çok yüksek olmıyan memleketimizde karanlık kuvvetlerin ümitlenmesine, kötü cereyanların doğmasına daha iyi bir yoldan mâni olurduk. Maamafih gerek karşımızdakilerin tenkitleri birçok noktalarda hayırlı neticelerini vermeğe başlamıştır. Her iki taraf ta müşterek tehlikelere karşı son derece uyanık olmalıdır. Ben inkılâp zümresine mensup gazetelerin lisanından arasıra lüzümsuz şiddetlere tesadüf ediyorum. Korkumda yeni hatlara belki fazla sile düşen gazeteler yok değildir. Bunlar salusların malıdır, bir zümreyi temsil etmez; halbuki bizim gazetelerimiz iktidar mevkiinde bulunan koskoca bir inkılâp zümresinin mensubu olarak çıkıyor. Kendine emin olan, kendine emin olmakta haklı olan bir kuvvetin en asil vasfı vakarıdır. Biz Efendi bir milletin Efendi evladıyız. Zizi bugüne kadar getiren engin tarihin büyük izzetinefis ve vakarı hiç bir hareketimizde bizden uzak olmamalıdır. Karşımızdakiler azıktır. Onlar zaman zaman sinirlense bile, biz maziden ve zümremize şeref veren büyük icraattan mülhem adamlar olarak sükûnla mukabelet etmeliyiz. Lüzumsuz şiddetler ve ufak tedbirler bize lâyık olmaz.

Askerlik mücadelelerini, hattâ en bedbaht zamanlarda daima kendi silâhına şeref verecek bir muvaffakiyetle bitiren eski milletimiz, fikir mücadelesinin ağır imtihanına çağrılmıştır. Memleket ve dış âlem bu ağır imtihandan nasıl çıkacağımızı dikkatle ve merakla bekliyor. Bu işi de başarabilirsek bizim neslimize ne mutlu!..

Üsküdar - Kadıköy hattı.

Üsküdar Kısıklı tramvay şirketi tarafından Kadıköy hattı inşaatı için çalışmalarına başlamak üzere iştirak eden müteahhitlerin teklifleri ağır görüldüğünden münakasa fesh olunmuştur. Münakasada teklifini iyi addolunan Atman grupu Kadıköy, Yeldeğirmeni, Moda ferileri yoluna kadar 12 kilo metrelik sahada tramvay inşaatı için 2 milyon lira istemiş, fazla görülerek kabul edilmemiştir.

Bu meselenin pazarlık suretile hal edilmesi takarrür etmiştir.

18 ay zarfında Üsküdar tramvay hattında bir milyon 900 bin yolcu nakledilmiştir. Yeni ihdas edilecek hatlar için daha 50 areba alınacaktır.

VASFİ REŞİT B.

Hukuk müteahassıralarımızdan Vasfi Reşit B., Atina konferansında heyeti murahhasamız meyanında bulunacağından dün akşam hareket etmiştir.

CÜMHURİYET POLİSİ KANUNU LÂYİHAT.

POLİS İŞLERİNE AİT TALİMATNAMELER HAZIRLANDI.

İki aydanberi Emniyet Umum Müdürlüğünce hazırlanmakta olan yeni seyri sefer talimatnamesi ikmal edilmiş ve İcra Vekilleri Heyetine tekdim olunmuştur. Talimatname çok mühim mevadı ihtiva etmektedir. Uzun tecrübe ve tetkikler neticesi elde edilen birçok müşhet esaslar nazarı dikkate alınarak yeni talimatname ona göre tanzim olunmuştur.

Yeni Polis kanununun tanzim ve ikmali hususunda ki faaliyete alâkadar zevat tarafından devam olunmaktadır. Kanunun heyeti umumiyesinin yakında ikmal edileceğine intizar edildiği gibi büyük Millet Meclisinin bu seneki devri içtimaiyesinde müzakereye vaz ve intaç edileceği de çok kuvvetle muhtemeldir.

Kanunun tanzim ve tesbitile alâkadar salâhiyettar zevattan alınan malûmata nazaran, kanun haddi zatinde çok mühim ve kıymetli esasatı ihtiva etmekte ve bilhassa meseleği vezaifin en kolay şekillerde ifâyeti ve polis meselğinin tam bir meslek halinde tekemmülü için şayanı kayıt mevadda münderiç bulunmaktadır.

Bir taraftan memleketimiz hususiyetleri ve zabıta vaziyetleri tetkik ve diğer taraftan Avrupai kanunlar ve nizamnameler okunarak telfik edilmiş kanunlarımız arasında yeni polis kanununda ayrı ve mükemmel bir eser olacaktır.

Bundan başka yeni polis nizamnamesi de derdesti tanzim ve ikmaldir. Bu nizamnamede eski polis nizamnamesinin birçok hükümleri değiştirilmiş ve onların yerine tatbik kabiliyetleri kolay ve faideleri azamî derecede mümkün esaslar ve hükümler konulmuştur.

Emniyeti Umumiye teşkilatımız gerek yukarıda mevzubahs kanunun ve gerkse bu nizamnamenin gösterdiği şekiller ve verdiği salâhiyetler dahilinde zabıtamızın en yakın bir zamanda Avrupadaki emsaline belki de tefevvuk edecek bir derecede mükemmel olacağı muhakkaktır.

Bundan başka salâhiyttar makamat mevcut polis mekteplerinin daha mükemmel bir hale ifrağına ve bilhassa imkân olursa memleketin muhtelif yerlerinde tesis edilmiş olan polis mekteplerinin tevhit edilerek Ankarada tali ve âli kısımları ihtiva edecek tarzda bir polis mektebi ihdasına taraftar bulunmaktadırlar. Bu hususta bazı mühim esasların da halen tasavvur edilmekte olduğu haber alınmıştır. Bununlaberaber bu vaziyetin tahakkukuna kadar diğer memleketlerimizde mevcut birkaç polis mektebi ise esme vaziyye edilecek ve İstanbulda polis mektebine mülhak olarak yüksek bir polis kursu açılmağa düşünülmektedir. Bu kursa komiserler ve ser komiserler ve ledelhace merkez memurları ve polis müdürleri iştirak ettirilecek ve bunların meseleği bilgilerinin tezyidine çalışılacaktır.

Polis müdürlerile kaymakamları aynı dereceye getiren ve aynı seviyede bulunduran yeni dahiliye memurin kanunu mucibince bu sene polis müdürlerinin maaşlarında bir tebeddülât yapılması ve birinci, ikinci, üçüncü sınıf kaymakamlar derecesinde bulunan polis müdürlerinin maaşlarının 4000, 4500 ve 5000 kuruş üzerinden tesbit edilmesi mutasavverdir. Bu suretle polis müdürlerile kaymakamlar arasında mübadele yapılmak imkânları daha kolaylaşmış ve bilhassa hukuk ve mülkiye mezunlarını doğrudan doğruya polis müdürlüklerine almak kabil olacaktır.

EK-34: Yarın, 2 Ekim 1930, "Kadın varlığı"

Son haberler

Meb'usların 28 bin lira harcırahı

Ankara, (H.M.) bugün gelen İstanbul gazetelerinde Anadolu Ajansının (Hizmet) gazetesinde intişar etmiş olan harcırah mes'elesini taksim ettiğini gördüm.

(Hizmet) gazetesi meb'usların dairei intihabiyelelerine tekrar gidebilmeleri için 78 bin lira tahsis edildiğini yazmıştı.

Ajans bunu 78,000 lira kaydı ile resmen tekzip ediyor. Bu tekzip tahkikatımızla sabittir ki mahalline masruf değildir.

Aynı harcırah hikâyesini 28,000 lira olarak ve tevzii düşünülmüş, lâkin S. C. tarafından yapılacak, haklı itiraz tahmin edilerek vaz geçilmiştir, suretinde neşretmiş olsak acaba Anadolu ajansı tekzip edebilir mi?

İzmirde gazetecilerin mahkemesine başlandı

İzmir, 1 (H. M.) — Hükûmetin şahsiyeti maneviyesini tahkirden ve efkârı tehyiçten maznun Hizmet ve Yeni asır davaları bugün Ağırceza mahkemesinde ve azim bir halk kütlesi huzurunda rüyet edildi: Birinci muhakeme (Yeniasır) a aitti. Mes'ul müdür Abidin ve başmuharrir Behzat Beyler isticvap edildiler. Sonra kararname okundu Cezmi imzalı bir yazı ile Behzat imzalı iki makale üzerinde makamı riyaset abidin beye sual Tevcihetti. Abidin B. fena halde rahatsız olduğunu ileri sürerek cevap vermeyeceğini ve itizarının kabulünü rica etti. Abidin beyin itizarı nazarı dikkate alındı. Behzat Beye tevcih edilen sualler hakkında izahat vererek yazılarında Devletin mali siyasetini tenkit ettiğini ve ecnebi sermayesini memlekete girmemesinin bu bozuk siyasetin bir neticei tabiiyesi olduğunu ve Fethi Beyin İzmire gelmesi dolayısile yapılan tezahüratta idari yolsuzluklar yapıldığını yazıların hâdiseyi tasviften ibaret bulunduğunu söyliyerek hükûmetin şahsiyeti maneviyesi hakkında iddia makamının izahat vermesini istedi. Mahkeme heyeti iddia makamının izahat vermesine mahal vermiyerek Abidin Beyin hastalığını nazara aldı ve muhakemeyi 15 Teşrinievvele talik etti.

(Hizmet) davasına saat 2 de başlandı. Suçlu başmuharrir Zeynel Besim Bey ve mes'ul müdür Bedri B. ve vekilleri hazır bulunuyorlardı kararname okunduktan sonra Zeynel Beye tevcih edilen:

"Neden çekildim ?„ " Beyendiniz mi efendiler ? „ " İşte kürsü işte siz. „ Serlevhalı makalelerin ne maksatla yazıldığını ve bu makalelerde gösterilen " Buna devlet idaresi denilmez buna milleti ezmek denir. Cebirle zulümle kahirle bu milletin muhabbeti bastırılmaz.

Rivayet edildiğine göre huzurunuzda vatandaş dövüldü. Eğer bunlar birer hakikat ise birfaciadır, gibi fıkraları üzerine Zeynel ve Bedri beyler izahat vererek yazıların ne maksatla yazıldığını ve fırkacılık mücadelesinin doğurduğu bu yazılarda hükûmetin şahsiyeti maneviyesinin mevzu olmıyacağını ve devlet teşkilâtının başvekilarla münasebeti bulunmadığını sade C. H. Fırkasının harekâtına matuf yazılar olduğunu ve ayni makalelerde İsmet Paşanın şerefinden bahsedildiğini söylediler. İddia makamı da "devlet idaresi denmez milleti ezmektir„ noktasının daha sarih söylenmesini istedi. Zeynel B. verdiği cevapta:

Senelerdenberi bütün neşriyat ta inhisarların aleyhine bulunduğunu ve bilhassa Liman inhisarlarında Cümhuriyet Fırkasına mensup eşhasın istifade ettiklerini Halk devlet hazinesinin bundan zarar gördüğünü ve Liman inhisarının 500 vatandaşın sefaletini intaç eylemiş olması itibariyle ezilmiş demek olduğunu söyledi. Muhakeme (Son posta) müdiri mes'ulüne tebligat yapılmak üzre 15 Teşrinievvele bırakıldı.

* * *

İzmirde

İntihap başladı

İzmir, 1 (H.M.) — İntihabata bugün başlandı. Kısmı azamından yüzde seksen beş ve bazılarında da yüzde doksan beş nisbetinde Serbest fırka rey almıştır. İntihap mıntakaları polis ve tabarı, jandarma kuvvetlerile sarılı olduğu gibi intihap encümenleri hâmilen Halk fırkası mensuplarındandır. Halk Fırkasının hakkari bir hezimete maruz kalacağı ümit edilmektedir. İzmir mebusu Enver Bey nufus kâğıdını göstermeden reyini istimal etmek istedi.

Müdahale görünce "ben mebusum; "reyimi istimal edebilirim„ dedi isede nüfusunu getirdikten sonra reyini istimal edebildi.

İş Bankası

Tasarruf mükâfatı

Ankara, 1 (A.A) — Türkiş bankasının tasarruf mükâfatına ait ikinci kurra bugün çekilmiştir. Hesap numarası (21-570) olan ve İstanbulda bulunan Hicran Hüsnü H. 500 liralık birinci mükâfatı kazanmıştır. Hesap numarası 16343 olan ve yine İstanbulda bulunan Ayşe H. 200 ve İzmirde hesap numarası 3206 olan müşteri 100 ve hesap numarası 32 olan ve Bergamada bulunan Hasan B. 70 ve hesap numarası 12022 olan ve İstanbulda bulunan Mehmet Bey 75 ve hesap numarası 163 olan ve milacta bulunan Hayri Bey mahdumu Emin Bey 60 lira mükâfat kazanmışlardır.

İki gün sonra intihap

(Birinci sayfadan devam)

S. C. Fırkası dercettiğimiz beyannameyi İstanbul ahalisine hitaben neşretmiştir. S. C. İstanbul intihabatına tamamen hazırdır. Namzetler de hazır olmakla beraber neşri tehir edilmektedir.

Dün İstanbul idare heyeti reisi İsmail Hakkı bey bu hususta bir muharririmize demiştir ki:

" Belediye intihabatı için fırkanız ufak noksanlarla beraber tekmil kaza ve nevahi teşkilâtını itmam etmiştir. İntihaba hazır vaziyetteyiz. Namzetler arasında kadın aza bulunmadığını söyleye bilirim. Fırka prensipleri itibarile namzetler arasında akaliyetlerinden de olabilir...

— Belediye intihabı gününde Fırkanızın kontrol heyetleri bulunacak mı?

— İntihap faaliyeti esnasında son dereco uyanık bulunmamız lâzımdır. İntihap son derece serbest ve kanunun icap ettiği bir şekilde olacağını tahmin ederim. Şu dakikada Türkiyede hâkim olan kuvvet kanun ve Adalet olduğunu biliyoruz. Bazı ferdi ve şahsi ve gayrikanuni teşebbüsler ve müdahaleler olması mümkündür. Her hal kanuna müracaat etmektir.

İntihabın tam bir serbestiyet içinde icrası için fırkamızca lâzım gelen bütün teşkilâtın yapıldığını biliyorum. Bizim düsturumuz gayri kanuni hareketlere yalnız kanun vasıtasile mukabele etmektir.

"Benim gördüğüm şudur. Adi, müptezel sokak propagandalarından şahsiyetten bıkılmıştır. Halk Hürriyeti istiyor. Halk hürriyeti hümü istimal etmesini de öğrenmiştir. Fatihte Eminönünde, Küçükpazarda verdiğim nutuklarda hâsıl ettiğim intibalar böyledir.

Yalnız Beylerbeyinde irat ettiğim nutuk metni gazetelerde çok yanlış geçmiş, ben böyle nutuk irat etmedim. Nutkumun hülâsası şöyledir:

"Efendiler: muhtelif yazılarda ve muhtelif ağızlarda yeni teşekkülümüzün tehlikeli bir teşekkül olduğunu kayıt etmişler ve söylemişler. Efendiler, tehlike emin olunuz ki mevcudiyetini tarihe kalmış olan Halk Fırkası ile hikmeti vücudünü hürriyet ve müsavat cevherlerinden almış olan Serbestcümhuriye Fırkasından gelmez.. Dikkat ediniz ki: tehlike bu iki teşekkürün dışındadır. Tehlike hürriyet namına nizamı içtimaiyi bozmak isteyen anarşistler dedir.

Ve muhabbeti tefrika içtihadı haline kalbetmek istiyen hürriyet ve içtihat düşmanlarından gelebilir. Her iki siyasi teşekküllerden bu müşterek ve hayasız düşmana karşı mutayakkız olmaları beklenir.

Olurmu ya?

(Birinci sayfadan devam)

" Gazetenizin 1-10-930 tarih ve 284 numorolı nushasının ikinci sahifesinin beşinci sütununda (tarassut) serlevhası altında yazılan fıkrada mevzuubahs komiser muavini Serbest Cümhuriyet Fırkasının teşekkülünden bir sene evvel Nazit han karşısında (Papazyan) apartımanının 9 numaralı dairesinde maa aile ikamet etmekte olan Akbıyık mesbi muavini Ahmet efendidir. Mumaileyhin Serbest Cümhuriyet Fırkası mensup latın yan gözle tetkik ettiği yolundaki beyanatınız hilâfı hakikattır.„

Bu tekzibi aldıktan sonra tahkik ettik ve anladık ki Ahmet efendinin filhakika dört ay evvel bu binada bir dairesi varmış fakat dört aydanberi semtine uğramamış ancak bir kaç gün evvel boş olan kutu perdeleri takılmağa ve Ahmet efendi burada ikamete başlamış, valını Ahmet ef. burada ailesiyle beraber oturuyor.

Fakat akbıyık muavini olan bu zatın bu kadar uzak bir yeri hele bir mahalle işini değil de ticarethaneler arasını tercih etmesine bakmayalım.

Fakat 55 lira maaşla (Papazyan) apartumanının bir katını işgal etmesine ne mana vermeli?

Hem (Akbıyık) ta muavin olsun, polis Nazik hanım karşısında karar kılsın, hem bir mahalleyi değil, cadde üstünde yazıhaneler arasını tercih etsin; hemde 55 lira maaşla böyle bir apartıman tutsun A vali muavini bey; bunlara inan olur mu ya!..

Aydınba

Kazanıyoruz

Aydın 1 (Hu. Mu) — Protestomuz merkez intihabatı başladı. Vali Halk Fırkası belediye erkânı vilâyet konağında uzun içtimalar yapıyor, Aydın mebusu Mitat bey, intihap yolsuzlukları halk fırkası bozukluklarını tamir için dün geldi. Bu aldığım bir haberdir. İçtimalarının ketumiyetine rağmen tasfiye ve istifalar olacağı sahidir. Kaynak mahallesinde reyler yüzde doksan Serbest Fırkaya verilmiştir Halk Fırkası erkânı hazin düşünüyor. Hilâliahmer Cemiyeti aydın reisi doktor Hasan bey altına mücadelesindeki resmi vazifesini unutmuş ve Halk fırkası namına bir takım gerekçeler yapmıştır.

Refik ef. isminde bir Halk fırkası lehine propağanda yapıyor. Hilâliahmere şimdiye kadar yardım eden vatandaşlar bu cemiyetin de siyasi sahneye sürüklenmesine müteessirdirler. Bu hareketi Hilâliahmer merkezi umumisine alenen protesto ediyorum.

Doktor Etem Vassıf

Doğru mu acaba

Ankara, (H.M.) — C. H. Fırkası meb'usları S. C. Fırkasının haberi olmaksızın birçok fesatçı anasirin halk arasında fena propaganda yaptıklarından bahsetmektedirler.

İşsizler çoğalıyor

Londra, 10 (A.A.) - 22 Eylülde İngilterede işsizlerin miktari 2.139.658 kişiden ibaret ve binaenaleyh geçen haftaya nazaran 6245 kişi fazla idi

61 Balıkçı gemisi gaip

Paris, 1 (A.A.) Geçenlerde Beritanyada fırtına esnasında 61 balıkçı gemisi kaybolmuştur.

Fırkacı Hanımlar!

İstanbulun bütün kadınları S. C. Fırkası taraftarıdırlar. Büyük bir ekseriyet yeni fırka lehine faaliyete geçtiler

S. C. Fırkası hanımları dün toplandıkları zaman Belediye intihabatı için şu tertibat almışlardır.

1 — Teşrinievvelin üçüncü cuma günü saat 3 te S. C. Fırkası Beşiktaş kaza merkezinde ve cumartesi günü saat 5 te fırka merkez ocağında Nezihe Muhittin ve Suat Derviş Hanımlar belediye ve intihabat mevzuu etrafında umuma konferans vereceklerdir.

2 — Fırka merkez ocağında içtima eden hanımlar intihabat propagandası yapacaklardır. Biri Suat Derviş, Nezihe Muhittin ve Matlübe Ömer ve diğeri Fahriniza İzzet Melih, ve Nebiye Necmettin hanımlardan müteşekkil iki hey'et yapmışlardır. Bu hanımlar İstanbulun her tarafında dolaşacaklardır.

3 — Ayrıca da bu hanımlar aralarından bir hey'eti müteşebbise intihap etmişlerdir. Bu hey'et pek yakında vücude getirilmeğe teşebbüs edilecek olan S. C. Fırkası kadın varlığı cemiyetinin nizamnamesini gözden geçirmiş ve pek yakında umum fırka hanımlarını davet etmeğe karar vermiş ve davetiyeleri tertip etmek üzere çarşamba günü yeniden içtima etmek üzere dağılmışlardır.

* * *

Kadın varlığı

Kadınlar S. C. Fırkasına filen merbut olacak yeni bir cemiyet tesis ediyorlar

Mevsuk bir makamdan aldığımız malûmata nazaran Serbest Cümhuriyet Fırkasının umdelerini benimsemiş ve fikren ve ya filen bağlanmış olan türk kadınlarını bir araya toplamak ve bundan memleket namına azami fayda temin etmek üzre Serbest Cümhuriyet Fırkasına mensup (Kadın Varlığı) namı ile bir cemiyet teşekkül etmek üzredir.

Cemiyatin 9 kişilik bir Heyeti İdaresi ve beynelmilel feminizim mesailile, hayır işleri bir de neşriyat ve fikriyat işlerile meşgul olmak üzre yedişer kişilik üç heyeti muaveinesi olacaktır.

İdare heyeti üç ayda bir faaliyet ve icraatını mübeyin fırka merkez ocağına bir rapor verecektir.

Heyeti müteşebbiseyi teşkil eden hanımlar dün Serbest Cümhuriyet Fırkası merkez ocağında içtima ederek nizamnameleri hakkında müzakeratta bulunmuşlardır.

Bu müzakeratta Nezihe Muhiddin ve Matlûbe Ömer hanımların da dahil olduğu halde yedi hanım iştirak etmiştir. Muharririmize bu hususta demiştir ki.

— Bu haber tamamile yanlıştır. Namzetler arasında bütün vatandaşlar temsil edilmiştir;

İsmail Hakkı B. yarın Büyükada ocağında "fırkaların içtimai vazifeleri„ mevzuu hakkında bir konferans verecektir.

Diğer taraftan gelecek hafta Nezihe Muhiddin ve Suat Derviş hanımlar da şehrin muhtelif taraflarında konferanslar vereceklerdir.

İlk konferansın önümüzdeki Çarşamba günü fırkanın Beşiktaş ocağında verilmesi muhtemeldir.

Nezihe Muhittin ve Suat Derviş hanımlar konferans verecekler

Serbest Cumhuriyet fırkası Eminönü nahiye ocağı dün saat 3 de merasimle açılmıştır.

Bugün de Galata nahiye ocağı küşat edilecektir.

İntihabat listeleri tamamen hazırlanmış olup cumartesi gününden ilân edilecektir. Bir gazete Fırka erkânından bazılarının akalliyetler namzetlerinin listeden ihracını talep ettiklerini yazmıştı. Fırka erkânından İsmail Hakkı B. dün bir muharririmize bu hususta demiştir ki.

Şoförlerin içtiması

Dün gece şoförler saat dokuzda bir içtima aktetmişler ve belediyenin otomobillerin boyanması ile tek taksi şoförlerin oturacakları yerlere ve saireye dair verdiği kararı görüşmüşlerdir.

Şoförler belediyenin yalnız otomobillerin boyanması kararını kabul ettiler ve diğerleri kabili kabul olmadığını söylemişlerdir. Reis Semih bey beyanatta bulunmuş ve otomobillerin vasati günde 4,5 lira kazandığını söylemiştir. Belediyenin istediği şeyleri yapmağa imkânı maddi olmadığını ilâve etmiş, nihayet bir heyet yaparak Belediye nezdinde teşebbüse karar vermişlerdir. Heyet şunlardan mürekkeptir Semih, Nihat, Salâhattin Mehmet, Nizamettin Beyler.

Bu arada intihap ta mevzuu bahs olmuş fakat bu hafta bir karar verilmemiştir.

Kazananlar

Bankamızda kumbarası olanların numaraları üzerinden çekilmekte olan ikinci kura dün Ankara merkezinde çekilmiştir.

Kazananlar şunlardır:

İsmi	No.	Lira
İstanbulda Hicran H.	21570	500
„ Ayşe H.	16343	200
İzmirde „ H.	3206	100
Bergamada Hüseyin B.	32	75
İstanbulda Mehmet B.	12022	75
Milâslı Hayri B. mahdumu Emin B.	163	60

İstanbulda kazananların bankamıza müracaat edip mükâfatlarını almaları rica olunur.

Türkiye İş Bankası

EK-35: Hakimiyeti Milliye, 3 Ekim 1930

Hakimiyeti Milliye

No. 3314: On birinci sene. CUMA 3 TEŞRİNİEVEL 1930 Her yerde 5 kuruş.

Büyük M. Meclisi İsmet Paşa Hükûmetine İtimat Beyan Etti.

İsmet Pş. ve arkadaşları fikirlerini, yüksek bir iman ve büyük bir kudretle müdafaa ettiler. Meclis 12 muhalife karşı 249 reyle kabineye itimadını beyan etti .

İSMET Pş. HÜKÛMETİNİN BEYANNAMESİ.

Hükûmetin takip edeceği siyasetin anahatları ve günün meseleleri hakkında tedbirleri ve fikirleri.

Başvekil İsmet Paşa dün Büyük Millet Meclisi açılınca, kabinesinin şu beyannamesini okumuştur. Beyanname müteaddit defa alkışlanmıştır:

Muhterem efendiler;

Hükûmetin takip edeceği siyaset umumî ve ana hatlarile senelerdenberi takip olunan hatların aynı olacaktır. Dahilde bu umumî siyasetin ifadesi Cümhuriyet icabatının mütemadi bir tekâmül takip etmesi, vatandaşın huzur ve emniyetinin çalışmak ve inkişaf etmek gayelerinin engelden mutlak bulunması, vatanın ve milletin hatsız ve içtimaî birliğinin muhafaza ve takviye edilmesidir. Harici siyasetimizin vuzuhu dahilde ve hariçte daha bariz olduğu kanaatindeyiz. Komşularla dostluk rabıtalarının her mazmeren fazade olan bir samimiyet ve dürüstlük ile takviyesini, millî mücadelelerden terettüb eden dostluk münasebatının muhafaza ve takviyesini yeni dostlukların lâyık oldukları kıymette takdir edilmesini beynelmilel ihtilafların hakem usulile halline gayretkâr olmak hasılı milli hak ve menfaat icabatının nazarda tutulmasına mütemayildir.

Eski dostlukları takviye ve bize yeni dostlukları temin eden bu mükerrer siyasete devam edeceğiz. Türkiye'nin coğrafî mevkii ve beynelmilel vaziyetinin talep ettiği münasebat ve itibarı temin için hassas bulunmasına tabidir. Vatanın emniyet ve masuniyetinin talep ettiği hadler dahilinde millî müdafaa mevzuunda ihtiyatlı ve tedbirli bulunmağı zaruri ve ehemmiyetli addediyoruz. Cümhuriyete kadar daima ihmal görmüş olan vatan iymarı ve mıvasalatı faaliyetimizin başlıca bir sahası olacaktır. Şimendifer siyasetinin ilk büyük hedeflerini elde etmekte olduğumuz bu senelerde her sahada millî birlik ve emniyet ve İktisadî kudretin inkişaf ve suhulete mazhar olacağından şüphemiz yoktur.

Mâarif siyasetimizde mesleki tahsil ve ihtisas, az masrafla çok netice arıyan amelî bir mahiyet, mekteplerimizi her türlü menfi tesirattan münezzeh, ahlâk ve intisam cephelerini bilhassa ehemmiyetli tutan bir zihniyet ve yeni bir kuvvetle devam edeceğiz.

İçtimaî hastalıklarla mücadele etmek başlıca farkları olan sıhhat ve İçtimaî muavenet faaliyetimiz idame ve tevsi olunacaktır.

Büyük adlî ıslahatın bütün esasları muhafaza ve takviye olunacaktır.

Usullerde tathikatın verdiği tecrübelerle memleket ihtiyaçlarının talep ettiği tadilat ve tekâmülâtı ale'd-devam tabdikuk ettirmeğe çalışmak bedefimizdir. Cümhuriyetçi ve halkçı bir millî hayatın masuniyet ve inkişafını ve bilhassa siyasî faaliyet ve mücadeleler içinde vatandaş haysiyet ve şerefinin müdafaasını bir kelime ile siyasî, millî ve iktısadî inkişaf için ilk şart olan nizamın masuniyetini kanunları ve hâkimlerile ve itimadan ile adliyemiz müemmen kılındırılacaktır.

İSMET Pş. MECLİSTE PRO GRAMINI OKURKEN.

Millî iktısadın diğer sahalarında, malûm olan programımıza yeni bir şey ilâve edecek değiliz. Yalnız iş kanunu ve işçilerin vaziyetlerinin ıslahı ile bilhassa meşgul olacağımızı kaydetmek isteriz.

Malî siyasetimiz, bütçe muvazenesine müstenit tasarrufkârane bir siyasettir. Vergilerin ıslah ve tekâmülü yolunda senelerdenberi sebatkârane devam eden takayyüdat bizim mesuliyetimiz zamanında da vasi tathikata zemin olacaktır. Millî paranın kıymetini korumak için yeni Hükûmet dahi çok dikkatli ve hassas olacaktır.

Tathikatımız haricinde bir yük olduğu vakit olan Osmanlı borçlarında adilâne ve kabili tatbik olan amelî bir tasviyeye varmak için bütün hüsnü niyetimizi sarfedeceğiz.

Muhterem efendiler;

Siyasetimizin her sahada umumî hatlarını zikrettikten sonra, şimdi günün meselcleri üzerinde müfredatlı olarak, tedbirlerimizi ve fikirlerimizi arzetmek için müsaade isteriz:

1— Başlıca İstanbul ve İzmir limanlarında tathik olunan ve galat olarak vasi manalı bir tabir ile liman inhisarı denilen Millî Tahmil ve Tahliye şirketine, bu işlerin serbest zannedildiği zamanlara nisbetle bir teraklci ve tekâmül temin ettikleri sabittir. Liman hizmetlerini biz, serbest işler zümresinden değil, âmme hizmetlerinden telakki ediyoruz. Bu sebeple âmme hizmeti cihazını tamamen kurmak imkânı hasıl olıncaya kadar nisbeten buna en yakın olan mevcut millî teşekküllerı kaldırmayacağız. Masraflarını azaltmak vasıtalarını eyilleştirmek ve çoğaltmak, hedefimizdir. Gitgide kanun ve mukaveleler ahkâmı ve imkânlarımız dahilinde de rıhtım hizmetlerini âmme hizmeti cihazı dahiline almağa çalışmak takip ettiğimiz hattı harekettir.

2— Memurin maaşatında tesadül kanunu ile tekaüt kanunu, alâkadarların refah ve hukukunu tevsi edecek surette tekemmül ettirilmeğe çalışacağız. Fakat bu kanunlarda tensilat yapmak temayüllerine asla muvafakat etmiyeceğiz.

3 —Aora ve İltizam kanununda borç için hapsin kalkması, ilâmsız icra gibi esaslardan geri dönmek mutasavver değildir. Bu esaslar haricinde kalan noktalarda memleketin ihtiyacına göre tecrübelerin talep ettiği tekâmülat ve tadilata bittabi tevessül edeceğiz.

4 — Gerek mübadillerden, gerek diğer vatandaşlardan borçlarına sureti ile kendilerine arazi verilmiş olan küçük çiftçilerin bu sebepten mütevellit borç yüklerini tahfif için tedbirler teklif etmeği düşünüyoruz.

5 — Vergiler:

Arazi vergisi — Bunda gayanı nazar başlıca nokta kıymet takdirindedir. Kıymet takdirini yeni bir usule rapteden tecrübe kanununun bu sene vereceği neticeleri bütün memlekete teşmil edebileceğimizi ümit ediyoruz.

İrsaten arsalar, balaklıklar, çalılıklar vergilerinde tenzilat teklif edeceğiz. Orman, bağ, meyva ağacı yetiştirecek olanlara uzun müddet muafiyet teklif etmeği düşünüyoruz.

Musakkafat: Umumî ve hususî tadilat şartlarını hafifleştirerek teklifatta bulunacağız. Yeni kârgir inşaat için mevcut muafiyetin teşmil ve tevsiine tevessül musammemdir.

Belediye resimleri ile tapu ve intikal harçlarında esas olan kıymet miyarının mükellef lehine mühim surette tadili mukarrerdir.

Kazanç: Tathikatının ıslahında esaslı tedbirler teklif olunacaktır.

Sayım: Alman resim ile hasılat arasında bir tevazün ve ahenk daima düşünülmüştür. Eğer fiatlerin gidişi bu tevazünü ihlal ederse vergide tadilat tabiidir.

Veraset ve İntikal: Bir haddi asgarî tayini ve ev eşyasının istisnası ve kanunu medenî icabatı ile hem ahenk kılınması musammemdir.

Muamele vergisi: Bunun gerek ihracat ve gerek dahilî mamulâtı tesirati malûmdur. Hükûmet her iki istikametteki esaslı bir faide teminine bilhassa çalışacaktır.

Vergilerde düşündüğümüz tadilatı zikrettikten sonra bu noktayı bilhassa tebarüz ettirmek isteriz. Devlet hazinesinin kudret ve intizamının halelden masuniyeti başlıca hayat cebabındadır. Bu sebeple Büyük Millet Meclisinin yeni bir kanunu ile tadil olununcaya kadar mevcut kanunlar ile tayin edilmiş mükellefiyetler behemahal istihsal ve tathik olunacaktır.

Mütemadi bir tekâmül ve tadilat tabi olan vergilerin cibayetinde her hangi tereddüde asla müsamaha etmiyeceğiz.

M. E. her şeyden mühim olan meselenin Büyük Millet Meclisinin idaresine ve iradesine kendi haricinde her hangi bir tesirin müessir olamıyacağına katiyetle inanılmasıdır. Bu uğurda elimdeki bütün vesaiti kullanmak İcra Vekilleri Heyetinin başlıca vazifesi olacağında asla şüphe edilmemelidir.

Eğer bu mütalaatımızın tathik ve tahbiî muvafık görürseniz müzaheret ve itimadınızı lâhar buyurmanızı istirhamedeniz.

MİLLET MECLİSİNDE.

DÜNKÜ MÜZAKERATIN İNTİBALARI VE TAFSİLATI

Büyük Millet Meclisinin fevkalâde içtimaının en mühim celsesi dün aktedildi.

Günlerdenberi fırkada yapılan münakaşalardan ve bu münakaşalar hakkında gazetelerde intişar eden doğru, yanlış haberlerden sonra, muhitin büyük alâkası dünkü meclis müzakeresi etrafında toplanmıştı.

İsmet Paşa hükûmeti[illegible] mesai programı ne idi? Fethi Bey buna niçin muhalefet ediyordu? Liberal muhalefet fırkasile mutedil devletçi Halk Fırkasının devlet idaresi işlerinde ayrıldıkları veya birleştikleri hariç farklar nelerdir?

Gazi Hazretleri dün localarında.

Meclisin dünkü içtimaında bu düşünceler artık bir muamma olmaktan çıkıp ve iki taraf türk inkılap tarihindeki hakiki yerlerini aldılar.

Bundan sonra kitapların, ilim, idare ve politika adamlarının tam seviyesinden aşağı inilmediğe, büyük devlet siyaseti küçük adamların küçük ihtiraslarını tatmin eden bir vasıta haline getirilmediğe, muhalefet fırkasının söyliyeceği bütün sözler, tenkit edeceği bütün hareketler Halk Fırkası Hükûmetinin tatbikatta tesadüf edeceği güçlükleri izahtan ileri geçmiyecektir.

Bu böyle olmamalı idi. Eski, inkılapçı fırkanın üzerinde senelerdenberi muvaffakiyetle ilerlediği tekâmülü mukabil, yeni teşekkül hiç olmazsa biraz daha ileri kanaatli, biraz daha izah edilebilir

(Devamı 2 inci sayifada)

EK-36: Hakimiyeyi Milliye, 3 Ekim 1930

bir bir prensipleri olmalı idi. Fethi Bey efendi dünkü müzakerede bu imkâna hiç bulamadı. Ve muhalefetin usulü alelâde vakalara tevcih edilmiş bir ihtiraddan ibaret kaldı.

* * *

Meclis müzakeratına dinlemek lâzım gelir. Iddia edilebilir ki dün Ankaranın bütün mütevvec halkı meclisde toplanmış. Kadın erkek sandalye ile localarda, ne de meclisten ayrılan geri ve ileri sıralarda kendilerine oturmak için yer bulamayorlardı. Koridorlar, pençere içleri, kapı sıraları tamamile doluşmuştu. Herkes rusumu ile meşgul. Ve bilahassa bütün meclis mukabilindekiler aynı zevk ile muşayaa ediyorlar.

Hükûmetin programı, muhalefetin ihtirazi Şahsilara kimse dikkat etmiyor. Muhalifler geldi mi, yerlerini buldular mı? Buna ehemmiyet bile veren yok. Yalnız bir aradık arkadan gelen bir ses herkesi güldürdü, halkın fazla tahaccümünü zaptedemiyen sevimli bir polis memuru:

— İnsaniyet, kanun namına Efendiler burası parlamento diye bağırıyordu.

Tavsiyeye da kimse kulak asmadı. Ve meclis müzakeratı halkın bu derin alâkasile başladı.

* * *

Herkes yerli yerinde. Gazi Hz. localarında. Ve bütün seçilen dikkat içinde. Reis Paşa zili çaldı.

Ve Başvekil arkadaşlarının uzun ve devamlı alkışları arasında kürsüye geldi.

İsmet Paşanın nispeten kısa olan, ve hükümetinin icraatının ana hatlarını izah eden beyanatnamesi baştan başa tasvip ile dinlendi. Kaitlerimizin bütünlerinde aynen takip edeceklerdi bu beyanname ile Halk Fırkası Hükûmeti meclise;

Bilhassa eskidenberi takip ettiği siyasetle sarar edeceğini, dahilde vatandaşların huzur ve refahını, çalışmak ve inkişaf etmek kabiliyetini ve hürri bileceği takviye edeceğini, millî müdafaada vatanın emniyetini temin edecek tedbirleri muhafaza edeceğini, beynelmilel münasebetlerde sulhu ve ihtilafların halinde hakemi tercih edeceğini vadetti, ve sonra büyük bir isabetle şimendifer, mazarif, millî iktisat, adliye, ve osmanlı borçları hakkında hükûmetin noktai nazarını anlattı. İsmet Paşa, riyasetinde bulunduğu iki hükûmetin; eski ve yeni kabinelerinin, icraatı arasında esaslı bir fark olduğu zannına hiç müsamaha etmedi.

Kendilerinden zaman zaman şikâyet edilen teessüslerden; İstanbul ve İzmir liman şirketlerinin birer teknikül ve teraikki eseri olduklarını, memur maaşlarından tenzilata asla muvafakat edemiyecek lerini, borç için tekrar hapis usulüne rıza kabul edemiyeceğini, vergiler bilhassa arazi vergisi işlerinde katî kararlar almak için tecrübe kanununun vereceği neticeleri beklemek icap ettiğini söyledi.

İsmet Paşa, beyannamesinde hiç bir türlü sâfa kapılmadı, meclisin, ve memleket efkârı umumiyesinin hissine değil, mantık ve muhakemesine hitap etti, çok müspet konuştu, ve sunuşu zamanı arkadaşları kendisini candan gelen ve çok samimî ifade eden alkışlarla tebrik ettiler.

* * *

Beyannameye itiraz edilecek mi; muhalefetin aylardanberi hazırladığı tez bundan başka bir şey mi? Türkiyede türk vatanının idare mesuliyetini omuzlarına alanlar veya almak istiyenler için, bugün İsmet Paşa Hükûmetinin düşündüğünden ve yaptığından fazla bir şey yapmak, veya düşünmek kabil mi?

Muhterem muhalefet lideri bir türlü söz alamıyor. Yanındakiler sarsıldığını söyliyorlar. Bir başkası tashih etti.

— Bilakis kendisini sağlam kanaatlerle takviye ediyor!

Buna rağmen Fethi Bey söz aldı. Ve belki de vakit kazanmak için kısa bir sual sordu:

— Maliye Vekilinin gazetelerde intişar eden beyanatında traktörlerden alınacak resmin tadil edileceği hakkında bir kayıt var. Bu bapta hükûmetin noktai nazarını öğrenebilir miyim?

İsmet Paşa kürsüye geldi ve cevap verdi:

— Ben beyannamemde takip edeceğimiz icraatın ana hatlarını söyledim. Traktör meselesi büyük bir mevzu değildir. Onun ilgasını düşünüyoruz.

Fethi B. Kürsüde.

Bu sualden sonra Fethi Bey kürsüye geldi, küçük bir ihtirar daha yaptı.

— Zabıt ceridesinde bir yanlış var. Geçen celsede Maliye Vekili altın para işlerinden bahsederken (bu öyle bir hataydır ki dünya cennetinde yeri kahmadı) demiş ben de bunun aksini iddia etmişim. Halbuki ben; sahatsa (ben de aksini iddia etmedim) şeklinde işlemiş. Tashih edersin.

Neden, niçin? Muhterem lider buna hiç temas etmedi, ve meclisi hayrete düşüren bir iddia ile ilave etti;

— Hükûmet meclisi fevkalâde içtimaa yalnız mali kanunun müzakeresi için davet ettiğini söylemişti. Halbuki meclisin meşgul olduğu mesele yalnız bu değildir.

Hükûmet istifa etmiştir, yarısından fazla vekil kabinede yerini değiştirmiştir. Yeni hükûmet meclisten itimat istiyor. Hazirunda meclis dağılırken ittifaki ara ile itimat alan bir hükûmet, acaba ne gibi mecburiyetler, ne gibi teşkilât altında istifa etmiştir? Beş sene prensiplerini hiç değiştirmemeği vadeden bir hükûmeti vekillerini değiştirmeğe sevkeden esbap nedir?

Hükûmet izah etmeli! Bu nasıl bir zaruretle oldu. Ümit etmek isterim ki kabinedeki tebeddülât yalnız vekillerin yalnız inhisar eden bir iş değildir. Hükûmet bu gibi güzide çalışıyor. Bir beyanname hazırlıyor. Bu gösteriyor ki; hükûmet bu içtimadan istifade ederek bazı Vekâletlerde siyasetini de tebdil etmek lüzumunu hissetti.

Muhterem liderin sözleri burada meclis arasında hayret seslerile kesildi. Bu dediğiyle hiç kimse iştirak etmiyordu. Daha biraz evel aynı kürsüde beyannamesini okurken İsmet Paşa ehemmiyetle hükûmetinin seneler denberi takip ettiği siyasetinde ısrarla devam edeceğini söylemişti. Buna rağmen Fethi Beyin tahminlerinden hükûmet çıkarmağa çalışması ne beyhude bir hamle olduğunu. Fakat vaziyetin böyle oluşu Fethi Beyi hiç alâkalar etmedi. O tahminlerinde azara devam etti.

Bu zaruret dedi, şu neticeden hasıl oldu.

— Çünkü cümhuriyetimizin parlamento hayatına yeni bir fırka dahil oldu. Gerçi bunun henüz bir buçuk aylık bir hayatı vardır. Fakat bunu doğuran mürakabe ihtiyacı o kadar derin idi ki, hükûmet bugün bu tebeddüllere mıvafakat etmekle o zaruretlere katlanmak lüzumunu idrak etmiş oluyor. Serbest münakaşa, müfrabat Bütün teziri yapan bunları Hattâ bu tesirler yalnız hükûmetlerinde kendini göstermekle kalmadı. Halk Fırkasında da kendini gösterdi.

Meclis Fethi Beyin bu son hükümünü şiddetle reddetti. Gürültüler başladı. Fethi Beyin tekrar söze başlaması için sesin müdahalesi icap etti.

Fethi B. söze kısa cümlelerle, yahut mevzu harici sözlerle başlamağı tercih ediyor. Simdide öyle yaptı. Ve asıl mevzua girmeden evel, Meclise hitap etti.

— Gaiba boşunuza gitmedi kusura bakmayın!

İlave etti.

— Yanlış telakkiler mahsulü olarak fena propagandalar işidiliyor. Benim İzmir seyahatımdeki tezahürat hakkında hükûmet gazetesi sütunlarda yazılar yazdılar. Benim serserilerle, sahtoşlarla çalıştığım hakkında birçok raporlar tanzim edildi. Milliyet gazetesi (Fethi Bey yankesicilerle teşrikî mesai ediyor.) tarzında yazı yazmakta kusur etmedi. Komünistlerin, mürtecilerin tahrikâtına âlet olduğumdan bahsedildi. İsmirn ve rasmim yankesicilerin ki ile yanyana çıktı. Fakat biz bunlardan müteessir değiliz, Serbest münakaşa ve mürakabenin memleketde her gün daha fazla ilerlediğini görmekle memnun oluyoruz.

Bir başka vaziyet daha;

Amele Halk Fırkasından aldığı müşâdetçe iş yolundadır. Aksi takdirde iş değişir, derhal iktisadî meseleler ihtilafı meydan alır.

Devletçilik ve liberalizm münakaşa edilir. Nazariyeler ile uğraşacağımıza temdelerle uğraşak.

Propagandalardan, raporlardan, neşriyatan şikâyet eden Fethi B. muhalefet gazetelerinin hükûmet aleyhindeki neşri yatından hiç müteessir görünmüyordu. Hattâ, devletçilik ve liberalizm nazariyelerinden kurtulmağı bile kendi fırkası alcyhine esaslı noktalardan yapılan telkinleri nasıl karşılıyacağını çok iyi biliyor.

Siyasî her hangi bir teşekkülün nasıl prensiplerini müstakbel ve mevhum icraata tâlik edercek münakaşa etmemek nasıl teevüs edilebilirdi; dünyanın hiç bir tarafında, millî görülmiyen müşterek bir amele ve liberal hareketinin başladığı takdirde müfrit neticeler vereceği nasıl tahmin edile bilirdi; fakat muhterem lider bu hususlarda münakaşadan mümkün olduğu kadar içtinabı tercih ediyordu. Nazariye ve prensiplere hiç ehemmiyet veriıniyordu. Onun için şikâyeti daha umumileştirdi.

— Halk Fırkası mutemidinin ohlâkına söz konduramam. Serbest fırkaya girerse, sayanı itimat değildir. Müracaatçı firarîdir, ahlâksızdır. Bu mantıksızlık gülünç değil midir?

Fethi Beyin bu sualine Meclis gürültülerle cevap verdi.

O devam etti.

— Fırka işlerine sahaiyet karşısında normal mürakabe hayatını tesise imkân var mı?

Bir başka propaganda daha!

İzmir'de, Manisa'da, Aydın'da, Balıkesir'de ve birçok yerlerde tezahürat yapan halk kendiliğinden toplanmamıştır. Bunları tahrik eden vardır. Bu ne vasi bir gelecekdir! Hükûmet bunların mevcudiyetinden haberdar değildir; Vali, polis, jandarma teşkilâtı ifayı vazife etmiyor mu? Halk Fırkasının vilâyet, kaza, nahiye mutemetleri bu tahrik edenleri görmediler mi? Hükûmeti haberdar etmediler mi?

Efendiler bu muharrikleri size ben haber vereyim. Bunlar hükûmetin sıkılı ve iktisadî siyasetidir. İşte bu siyaset halkın bu kadar derin bir memnuniyetsizlik uyandırmıştır.

Bir muharrik daha!

Halk Fırkasının taşra teşkilatı gerçi bunu şimdilik fırka kendiliğinden bururaf ediyor. Fakat diğeri; daha büyüğü malî ve iktisadî siyasetti. Bu ne olacak; gerçi hükûmet bunu vekil değiştirerek hafifletmeğe çalışmıştır. Fakat Fırkanız bu cüzi tedbirin derde de va olmadığı kanaatindedir. Bize diyorlar ki; Fethi Bey ve arkadaşlarının namı altında mürteci ve komünistler hareket geliyor.

(Yalanız; sesleri)

Bu ne demektir efendiler? Kendisine itimat edilen Fethi Bey kendilerine itimat edilen arkadaşları eğer teşebbüslerinde muvaffak olamazlarsa Serbest fırka hayatından bu memleketle sarfınazar etmek lâzımdır. Cümhuriyetin etsellleşmesi için Fethi B. ve arkadaşları fırka teşkil edemezlerse,yahut böyle bir teşebbüs inkılâbı tehlikeye düşürecek ise, bundan sarfınazar etmek ve mürakabeyi terk etmek lâzımdır. Halbuki hakikat böyle değildir. Ben ve arkadaşlarım cümhuriyetçiyiz, Şiyâkir. Halk iktisadî buhran içindedir.

Vergiler halkın bu kabiliyetile kabili telif değildir. Halkın derilerine gaz bulalım. Vatana cümhuriyete karşı bu vicdan borcumuzdur.

Demek istiyoruzu ki, mürteci yok tur. Böyle bir iddia hatırımdan bile geçmez. Cümhuriyet ve müşterek ideal için bu adamlarla mücadele bepimizin en aciz vazifesini olacaktır.

Fakat malî ve iktisadî sıkıntıları unutarak yalnız mürtecilerden şikâyet ederek cümhuriyetin normal hale gelmesine mani olmak hiç de teeviz edilemez.

Sonra Serbest Fırka namına Gazi Hazretlerinin şahsiyetlerini hiç bir zaman propaganda vasıtası olarak kullanmamıştır. Gazi Hazretlerine karşı böyle bir hareketten ben ve arkadaşlarım münezzehiz. Teksip ederim. Filvaki Beşiktaşta Besiktaş kulübünün salonunda münasebetsiz bir nutuk söylenmiştir. Fakat bu doktor teşkilâtımıza mensup değildir. ve onun için onun nutkun orada teviz edilmeden alâkamız mustur. Bana rağmen bu nutuk nasılsa (Hakimiyeti Milliyeyide yer bulmuştur. Fırka vaziyeti tavzih ve doktorun fikri, ne ıştirak etmediğini sırabaten ilan etti. Bu noktada ısrar etmek bundan sonra neden icap etsin?

Fırka için Gazi Hazretlerine yazdığım mektuba Gazi Hazretlerinin kütur buyurdukları cevap hes türlü şüphelerini izaleye kâfi gelecek kadar vazihtir.

Benim türk vatanının, türk cümhuriyetinin büyük halâskârına, onun mefkûresine, o kadar merbutiyetim ve "ihtimetim vardır ki beni bilenler buna karşı en basit hizmeti ifa etmekle asal bahsiyar yaşıyacağımı pek âlâ bilirler.

Lâyık karşı fırkanın teşekkülünü bitmi tehlikî etmekle Gazi Hazretleri şimdiye kadar türk vatanına yaptığı emsalsiz hizmetlere zamimeten minnetle yâda lâyık bir hizmet daha yapmış vatanının şükranına hak kazanmışlardır.

Efendiler, hükûmet icraa ve iflas ka manında kendi alacağı için hapsediyor başkalarının alacağı için hapse müsaade etmiyor. Bu nasıl medeni bir hak telâkki ediliyor? Hükûmet bu kanunu bulunanı ikinciliyi nazarı dikkate alarak tadil etmelidir.

Adliyede mahkemelerin lâtifeleri mefhumu mahfuz kalmalı ve sürati mahkûm temin edilmeli.

Burada Mahmut Esat B. bir sual sormak istedi, Fethi Bey cevap verdi.

— Müsaade edin sonra!

Hükûmetin tadil edilen mali siyasetti üzerine çok söz söylemek kabildir. Fakat ilk nazarda pek ziyade dikkati celp eden nokta, traktörlerden vergiinin lağvedileceğine fakat çift hayvanlardan alınmakta devam edileceğine dair olan fikirdir.

Bugünlerde devletçilik siyaseti diye bir münakaşa açıldı. Anlaşılan çift hayvanlardan vergi almak fakat traktör sahiplerini vergiden muaf tutmak devletçilik siyasetidir. Vergide adâlet, ve bütün vatandaşların müsavatı kaideleri (ki demokrasinin en esasîr prensiplerindendir.) henüz devletçilik nazariyeleri arasına girmemiştir. Sivas nutkunda türk milletinin pek arzu ettiği bir siyaset olarak gösterilen bu devletçilik siyasetini anlamak için şimdiye kadar bu siyasete müteferiden yapılan işleri görden geçirelim.

İspirto ve müskirat inhisarı:

Evvelâ bu inhisar Lehli bir grupa verilliyor. Ecnebi sermayesine müsaade ediliyor. Sonra bu şirketin malî kabiliyetsizliğinden dolayı mukavele fesh ediliyor. Ve doğrudan doğruya işletme kararı veriliyor. Demek ki devletçilik ecnebi kapitalistlerin devlet inhisarları nı idare etmesine müsaitir.

Lüks inhisarı:

Sermayeyi doğrudan doğruya hükûmet veriyor. Şiket teessüs ediyor. Fakat şirketin idaresi tamamen hususi şahıslara terkediliyor.

Bu işte de devletçilik, devlet sermayesini hususî adamlar vasıtasile işletmek ve umumî hizmetleri hususî adamlara bırakmak suretinde tecelli ediyor.

Barut inhisarı:

Bu inhisar devlet elinde iken hükûmet bir ecnebi şirketle ortak oluyor. Ve kendisi bu inhisarın en büyük müsterisi iken evelce daha ucuza mal ettiği barut ve mevaddı infilâkiyeyi bundan böyle daha pahalıya satın almağa mecbur oluyor. Bu işte de devletçilik bilfiil devlet elinde bulunan bir inhisarın idaresini bir ecnebi şirkete devretmesi gibi bir şekil alıyor.

Bundan şimendifer mukaveleleri de devlet nazariyesini vüzuha göstermeğe müsteit değildir.

Başka misaller.

Yollar. Burada vilayet yollarını nafıaya almcıya kadar hükûmet dört senede üç defa yol siyasetini değiştirmiştir,

Görüyorum ki muhterem Başvekil daimî bir teknikül halindedir. Müteşadiyen kendi yaptığını bozmakla meşguldür. Devlet siyaseti de bu tekâmüller arasında muhtelif şekil ve manzaralar arzediyor.

Bunun en son şekli çift hayvanatından vergi almak fakat traktörleri muaf tutmak şeklinde tecelli etmiştir.

Hükûmet vergiyi indireceğini söylüyor. Masrafı ne yapacak? Bütçede ne gibi masraflar kabili tenzildir?

Barem ve tekaüt kanunları:

Fırkamız barem ve tekaüt kanunlarının muzırrat dâiresinde. Fırkanın şiarı zaruretle önüne gelen kanuna yılmak değildir. Bununla esas değil fırsileri tenkit ediyoruz.

İktisadî programı:

Fırkamız küçük ticaret orbalarını asyanet edecek olan kazanç vergisinin tadilatı hakkında sarih bir fikir edinemedi.

Muamele vergisinin kaldırılacağı hakkındaki vaitler de bir takım kayıt ve şartlara tabi tutulmuştur.

Umumî iktisat siyasetinde sarih hiç bir şey yok, programı okudum. Bu bir programdan ziyade umumî malûmatı ihtiva eden bir vesikadır. Ve bunların içinden hangilerinin ne zaman yapılacağına dair bir kayıt yoktur. Bunları kitaplardan istifade bir araya toplanmakla hâlledilmez.

Dahilî siyaset:

Muhterem Vekil memur, polis, jandarmanın intihap işlerine karışmalarına mani olamamaktadır. Bu bir fezâdır. Siyasî rüşt sahibi Türk milletinin serbestçe intihap hakkını istimal etmesini görmek cümhuriyetçiler için bir gaye olmak lâzımdır. Bursa, Eskişehir, Adana, Antalya, Kocaeli ve müstakillât kısalarda hükûmet memurları intihabata müdahale etmişlerdir. Vekil tekzibinde edemiyor. Şikâyetlere rağmen müfettişler göndermiyor. Müntehiplerin hak ve hürriyeti hükûmet memurlarının ayakları altında kalıyor.

İtimat meselesi:

Fethi Bey sözünü bitirirken hükûmete karşı hissiyatını şu cümle ile izhar etti. Malî, iktisadî, dahilî siyaseti bu kadar gayri ilmî ve programsız ve kanuna riayetsiz bir kabineye fırkamız beyanı itimat edemez;

Netice:

Fethi Beyin beyanatı çok uzun sürdü, fakat enteressan değildi. Bu uzun nutku zahmetle dinliyen bütün meclisde hattâ saniler arasında bir tek kimse muhalefet fırka ile hükûmet arasındaki hakiki noktai nazar farkını bulamadı.

Fethi Bey teferrüat üzerinde mütemadiyen uğraştı. Mütemaliyen tenkit etti. Fakat tenkit ettiği bir işin nasıl ve ne gibi usullerle yapılabileceğine dair bir şey söylemedi.

Noktai nazarını en küçük ve ehemmiyetsiz bir hale geldiği; amele, liberalizm ve devletçilik nazariyelerini münakaşaya başladığı zaman bile kendisinde payanı dikkat bir esaretsizlik vardı.Fikrinden derhal rücat etti. Nazariyelerle uğraşacağımıza işleri düzeltelim, dedi. Bu ifade Muhterem muhalefet liderinin kanaatlerine ve yahut kanaatsizliklerine en cyi bir misal tdi. Çekinmeseydi müdafaa ettiği prensiplerin, tervih ettiği usullerin içinde yaşadığı zamana göre çok geri şeyler olduğuna inanmasaydı belki bu kadar müdafaasını görümmezdi.

Fethi Bey hükûmetin prensiplerini cerhedemedi. O da bir prensibin yıkılması için yerine başka birinin konulmasına ihtiyaç olduğunu biliyordu. Yıkmağa onun için muvaffak olamadı.

Cevaplar:

Fethi Beye ilk cevabı Adliye Vekili Yusuf Kemal Bey verdi. Nezâ dedi.

— Muhterem muhalefet lideri ne demek istiyor?

Camia, fert vazifc ve mesuliyetleri hakkında kendilerinin düşündüğü nedir? Borçlar için alelıtlak hapis mi yapalım. Yoksa, devletçeti alacaklar için de vatandaşları hapisten mi kurtaralım. Burası vazih değil.

Yoksa ikisini de aynî şey mi telakki ediyorlar.

Sonra itimî izahata başladı. Ve dedi ki:

— Bu iki şey; fertlerin fertlerle ve fertlerin devlerle olan münasebetlerindeki mesuliyetler aynî değildir. Ferde karşı olan borç bir teahhüttür. Devlete karşı olan bir vazifedir. Vergi teahhütle değil zorla alınan bir şeydir.

Adliye Vekili daha ileri gitti. Muhalefet liderine yeni başladığı devlet idaresi işlerindeki ferdin camiaya karşı olan mesuliyet ve vazifelerini anlattı, ve ilâve etti:

— Eğer fert camiaya (yani devlete) karşı vazifesini ifa etmezse nizam iştimâî bozulur. Fert bilmeden kendine fenalık etmiş olur.

Sonra bir izaha daha lüzum gördü.

— Serbest Fırka, serbest düşünen insanların bütün servetini cemiyetin menfaatlile mahdut olmak üzere hürriyetle arıyanlar borç için vatandaş hürriyetinin tahdit edilmesini nasıl temsip ederler?

Bir programımızı koyduğumuz ve burada kaydettiğimiz gibi borç için hürriyeti tahdit etmiyeceğiz. Camia müessesclerinin hakkı hareksin menfaati iktizasındadır. Onun için camiaya karşı vazifesini yapmıyanlar hapis edilecektir.

(Alkışlar bravo sesleri)

Fethi Beye ikinci cevabı Maliye Vekili Saraçoğlu Şükrü B. verdi. Ve muhalefet liderinin uzun beyanatı arasında umumî temsil mahiyetini geçecek fikir kudreti olmadığından dolayı serzeş-

EK-37: Hakimiyeti Milliye, 3 Ekim 1930

3 Teşrinievel — HAKİMİYETİ MİLLİYE — 3

niş etti. Hükümet dedi,

— Burada programımız okudu, iktisadi, ticari, siyasi birçok şeylere temas etti, fakat fikir partisinden buna mukabil tek bir fikir çıkmadı. İcraatımın pek beş hüde oldu. Muhtere milder kürsüye fikirlerini anlatmak için değil kendini müdafaa için çıkmış.

Lider alelitlak konuşuyor, buhran vardır, vergiler ağırdır. Hükümetin maali ve iktisadi siyaseti bu buhrana sebep olmuştur diyor Fakat neden bunu söylemiyor.

Bütün nutkundan anladığım şey şu dur; Fethi Bey kendisini teselli ediyor. Partimiz çıktı da ıslahat yapıyınız, belki daha eyi bir yola çıkarınız diyor. Eğer mülahazaların hususi bir mahiyeti olsaydı onun kanaat halinde kendisini teselli eden bu cümlesine mukabeleye bile lüzum görmezdim.

İktisat Vekili kürsüde.

Halbuki biz bu meyzua yalnız iç kirdi ile değil, kanun halinde tekevvün ettirdiğimiz icraatımızla bağlıyız. Kaç senedir encümenlerde, kürsüde işlerin daima tekâmüle gittiğini söylüyorsun.

Vergileri takip ediyoruz, Heyetler teşkil edip bunların yanlış tatbikinden mütezarrir olan vatandaşların şikâyetlerini tetkik ediyoruz. Muaskkafat kazanç, mümeyiz, arazi vergilerini ihtiyaca göre tadile çalışıyoruz. Türk toprak larında, halk mümessillerini ihtilat halinde halkın ve devlet teşkilatını bu mümessiller muvacehesinde müşteki vaziyete indiriyoruz. Fethi Bey diyemezler ki bütün bu teşebbüsleri hükümet kendilerinin vaziyetine medyundur.

Kazanç vergisini yani yaptık, tatbikatına nezaret ediyoruz, bunun mukarrarlarını tamam anlamadan tashih mi edelim? Bu sende her sene yaptığımız yapıyoruz. Fethi beye göre (buhranı hükümetin politikası meydana getirmiştir, fakat ilaer bir sırdırkı söylenemez) biz bu ilacı öğrenmek isteyoruz.

Gazetelere söyledim tekrar ederim. (vergiler ağırdır iddiasının mücerret olarak emek hiç bir faydası yoktur.) Her memlekette harpten sonra vergiler tedricen artmıştır, O kadar ki bu tesirler harp ile alâkadar olmıyan—devletlerde bile görüldü.

Bunun başlıca sebebi bütün dünyada para kıymetinin azalmasıdır.Sonra tamirat, ve amme hizmetlerinin çoğalmasında vergi tezayüdünün mühim amilleridir.

Komşu devletlerin vergi nisbetlerini tetkik ediniz (Maliye Vekili burada Bulgaristanın, Yunanistanın, Sırbistanın faviğrenin, vergi nisbetlerini rakamlarla izah etti.) Alacağımız neticeler ayındır. Biz vergi ıslahatının ne sonunda ne ortasındayız. Birçok diğer devletler gibi (Almanya, İtalya, Belçika) bizde tezatlı vergilerinin tahakkuk ve tahsil usullerini tetkik ediyoruz. Alacağımız müsbet neticelerden istifade edeceğiz.

Karşı fırka barem ve tekaüt kanunlarının esasına muarız değildir. Yalnız bazı maddelerine itiraz ediyor. Bu doğ[ru] mu? Bir kanunun bir maddesine [itiraz] etmek hayeti umumiyesi hakkında [bir] hüküm icap ettirirmi? Barem kanunu söyledikleri gibi yüksek memura [fazla] bir şey temin etmez. Yalnız [memurlara] daha çok verilmiştir. [Tekaüt] tetkik ediniz, sekiden 100 kuruş [alan] memurlar olduğunu ve bunların [bugün] 250 liraya mülahazalarını dinliyebilirsiniz. Tekaüt kanununda vekillerin tekaüdüğüne ve mebusolupta mesleği memuriyet olanların tekaüt nisbetlerine itiraz ediliyor. İtiraz yalnız bu ise kanun mükemmel demektir. Vekillerin tekaüt maaşları yalnız bizde verilen veya tetkik edilen bir mevzu değildir, bunun Almanyadan bile misalini alabilirsiniz.

Tasarruf:

Muhterem Lider sordu, Tasarrufu nereden yapacaksınız, Cevap veriyorum, Osmanlı İmparatorluğundan kalma ağır borçlar altındayız, onlardan tevkifat yapacağız.

" "

Üçüncü olarak kürsüye İktisat Vekili Mustafa Şeref B. geldi. Ve Fethi Beye karşı çok nezikane konuşan vekil en ağır ithamlarda bulundu.

Fethi Beyin nigin vazih prensipleri yoktur. Muhalefet nigin ilmî konuşmuyor. Yalnız gıdıyet kâfimidir; Fethi B. hükümetin esas prensiplerini anlamamıştır; Mustafa Şeref B. gafiba buna kani değildi. Onun için kendini, bu mevzu hakkında muhalifet liderine izahat vermeğe mecburiyet hissetti ve dedi ki;

— İtirazlarını dikkatle dinledim. İctihat prensiplerine karşı itirazları aynı olmalı idi. Kendilerinden hâkim olarak bekliyorduk ki prensipleri mukabil prensiplerle mukabele etsin. Kendilerinden yalnız şikâyetler dinledik bunların bir şekları meclis kürsüsünde mevzu bahs edilemiyecek derecede basit şeylerdir. Hükümet umumî programını anlatırken, bütün icraat ve faaliyetlerinde, iktisadî ve idarî işler de devletçi olduğunu söyledi. Kendileri buna mukabil

Maliye Vekili Meclise girerken.

bir prensiple mukabele etmemeli mi idiler?

Devletçiliği beğenmediler. Gözden düşürmek istediler, tatbikatını beğenmediler fakat buna mukabil de hiç bir tavsiyede bulunmadılar.

Mustafa Şeref B. Fethi Beye madem ki prensiplerimize hücüm edecektin. Niçin prensiplerle karşımıza gelmedin, madem ki tenkit edecektin nigin daha ilmî olmağı tercih etmedim derken, kendisinde bir endişe var gibi idi. Muhalefetine endişesini anlatmak istedi ve dedi ki:

— Amme hidematı rejimi ikidir.

A — Devlet âmme hizmetini ya memurlarile tahsisatile yapar. (İktisadî olmıyan) B — Yahut bu hizmetleri imtiyaz suretile idare eder. (İktisadî).

İktisat Vekili bu sözile muhalefet liderine hükümet sisteminde devletçiliğin ona hatlarını fash ediyordu, sonra bunları tafsil eden misaller getirdi, Ve son söz olarak liman şirketleri meselesine girdi. Ve dedi ki:

— Şikâyeti değil memnuniyeti mucip bir teşekküldür. Vekillere geldiğinden tetkik ettiğ. ilk sırada bu oldu. Öğrendim ki, devlet yarım milyonluk bir teşebbüsün 350 bin liraşine hissedardır. Ceri kafa yüz bin liraşı nazırlarından. 46 bini de memurların ve bu şekvi teşise çalışanlarımız. Bunu devlet memuriyetini vermek efrat istihsal edebilmesini vermek yolunda olmuş.

Yollar:

Yolların vilayet idarelerine veya nafıaya geçmeleri hatta bir sene içinde iki yere birden geçmeleri onları devlet yolları olmak vasfından ayırmaz. Hatta bu bütçe mütevazinelerine göre bir ku-

İsmet Pş. Nutuklarını dinlerken.

sur bile değildir. İngiltere de yollar vilayetlerindir. Fransa'da bütü birçok yollar devletten vilayete vilayetten de ete intikal edip durur. Bu bir bütçe ve ihtiyat meselesidir.

Muhterem lider mademki bunları beğenmiyorlar, devletçiliği istemiyorlar o halde bari prensiplerini söylesinler! Hiç bir memlekette iktisadî menfaatler alabildiğine kendi kendine gidemezler. Onları bir noktaya doğru tevcih etmek lâzımdır.

Ferdî faaliyetleri umumî camianın menfaatlerine uygun bir şekilde tanzim etmek lazımdır. Fert menfaatinin küllün menfaatinde olduğunu kavramalıdır. Hükümet devletçilik dediği zaman bunu anlar.

Sonra bir tehlikeden bahsetti.

(Eğer liberalizm anarşisine kapılırsak on senelik meşal hedef olur.) Fethi B. lütfen bunlardan bahsetsinler. On sene evel memlekette beş geçi, şehirlerde güzel binalar, ticarî büyük ticaret şirketleri hep cenebî idi. On senedir her şey türkleşti.

Ve tekrar ilave etti.

On senevi heder edemeyiz!

Mustafa Şeref B. kürsüyü alkışlar ve bravo sesleri arasında terketti.

" "

Dördüncü olarak kürsüye Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey geldi ve ben Cümhuriyet Halk Fırkası hükûmetinin dahili işlerinin mesulietini alan bir vekilinin diye söze başladı. Ve kanaatini söyledi.

— Eğer fırkam millî, iktisadî, malî siyasetlerinden ibtiraf olunursa memlekete zararlar geleceğine kaniim! Sonra fırkanın tepkiçiliklabı anlattı.

— Halifelerin başından koparduğu

Fethi B. söylerken.

taç milletin başına giydirdi. Dedi.

Fakat fırka bundan cebinde yapmadı kanunla yaptı. İnkılâplarda de kanun hâkim olur. Ancak hareket ediyorsun bu fırka mesleğini bütün yaptı.

mündedir.Ve sonra Dahiliye Vekili kürsüye bir takım dosyalar getirdi. İstihbarat hükümet memurlarının müdahale at tiğinden dolayı yapılan şikâyetlere dair tahkikat neticelerini arzetti.

Şükrü Kaya Bey bilhassa Fethi Beyin Halk Fırkasına dava vermesini ve daha fazla cümhuriyetçi geçinmesini anlıyamıyordu. Fethi B. diyordu. Karşı fırkanın cümhuriyette lâzım bir şey olduğunu söylüyor, Fakat bu lâzımlı tahdir eden biziz. Hürriyeti biz verdik. Hatta gazeteler neşriyat yaparken Fethi B. Türkiye hudutları dahilinde bile değildi. Pariste Sefirdi.

Biz Fethi Beyden değil Fethi B. fırkasına girecek mağlûp unsurların faaliyetlerinden endişe ediyorduk. Onun için ihtiyatlı olmağı tercih ediyorduk. Biz Fethi Beyi sui mukaretenten, fena adamların dostluğundan sakladık. Fethi B. bugün bunlardan şikâyet ediyor. Halbuki hakikat bizim söylediğimiz gibidir. Serbest Fırkaya giren fena adamlar vardır.

İstanbulda bir Beşiktaş ocağı açıldı. Orada bir doktor zabıtada müseccel ve bir (.....) ev sahibi bir doktor bir nutuk irat etti. Cümhuriyetçileri hakikaten endişeye düşürecek sözler söyledi. Fakat Fethi B. bu fikirlere iştirak etmediğini hiç bir zaman söylemedi.

Fethi B. oturduğu yerden bağırdı;

— Tekzip ettim!.

Şükrü Kaya B. cevap verdi;

— Tekzip ettin fakat iştirak etmediğini söylemedin.!

(Buna Mecliste iştirak etti. İştirak etmedin sesleri çoğaldı.)

Şükrü Kaya B. devam etti;

İzmirde Fethi Beyi karşılıyan adamlar içinde filhakika zabıtada mukayyet insan vardır. Akbıyıkta bayrak açtı, Memlekette faaliyi kalıplattılar, Balıkesirde tekkeleri süpürdüler. Bürgalizer vergi propagandaları yüzünden mahke-

Dahiliye Vekili Meclise girerken.

meye düştüler. Fethi B. ters giyilecek, türk harfleri kalkacak, vergi kalkacak denemiştir. Fakat diyenler vardır. Fethi Bey şahsiyetlerinden başkalarına itçü yapmasınlar! Propagandalar ilerliyor. Dahiliye Vekili neşriyi kalamaz. Onun için tamim yaptım. Demagojiden korkunuz, anarşiye sebebiyet vermeyiniz dedim. Prensibimiz Fethi Beyi mi vaffak edecek, fırkanın kendi esirini elimizle boğmıyacağız.

Şükrü Kaya B. sözlerine ilave etti.

Fena propagandalar yapıldı. Fırka politikasına Gazi Hazretlerinin ismi karıştırıldı. O İsmet Paşayı devirmek için bunu yapır denildi.

Reisicümhur Hz., Halk Fırkasının daimî ve ebedî reisidir.

(Sürekli alkışlar.)

Belediye intihaplarından şikâyet! (502) intihap mıntıkasının yüzüz yirmi sekizinden geldi. Tetkik ettim. İntihap dudurup vatandaşların intihap haklarına müdahale edemedim, yalnız tetkik ettim. Bunlar hakkı şikâyetler değil. Yeni kanunun tatbik mıntıkalarında temadüf edilen yanlışlıklardır. Eğer cidden varsa elbette tecrübe. Fakat yine de ilave edeyim ki,

Fethi Beyde eğer propaganda [illegible] yoksa mevkii, vekilin vardır ve samimiyetle sözlerini vekillerinde ifade etmiştir.

" "

[illegible]

fa Yusuf Kemal B. geldi, Ve Fethi Bey söze başladı.

— Fethi Beye/sadi memleketi müdahaleden azade çalışacak dedi. Bundan kast ettikleri nedir. Müdahale var da buna mı mani olmak lâzımdır diyorlar yoksa müdahale olmamıştır ve olmıyacaktır temennisinde mi bulunuyorlar.

İlave etmek isterim. Türk adliyesi türk cümhuriyetinin temelidir. O müstakildir, Fert nevi müdahaleden azadedir. Öyledir ve öyle kalacaktır.

Yusuf Kemal Beyden sonra kürsüye Siirt mebusu Mahmut Bey geldi, ve kısaca mahmuzumuzda aynen neşrettiğimiz beyanatta bulundu,

Mahmut Beyin dünkü meclis celsesindeki muvaffakiyeti muhalefet liderine bütün ısrarlara rağmen daima sakla mağı tercih ettiği (harici borçlar) hakkındaki noktai nazarını söylemek oldu.

Adliye Vekili Meclise girerken.

Hesap ve tetkiklere istinat eden bu münakaşada Fethi Bey çarpıcı bir hamle, Başvekilin söylediği gibi el oğlu hesabına hakiki düşüncesini söylemek imkânını bulabilmişti. Çok nazik olan Mahmut Bey Fethi Beye soruyordu:

— Yeni fırkanın borçlar hakkındaki noktai nazarı nedir. Tasvip eder mi etmez mi? Fethi Bey duyamamıştı. Tasvip etmez miyim hiç? diyerek hükümetin hayli zamandanberi ittiraz ettiği kararın bir hüsnüde taraftarı oluverdi.

Saat altıyı yirmi geçe ikinci celse açıldı. Ve Başvekil tekrar kürsüye geldi. Şimdi. Memnundu Görünüyordu.

— Karşı taraf lideri Fethi Beyin sözlerinde güzel şeyler buldum. Diye söze başladı. Ne eğleniyordu. Muhalefet liderinin küçük fırsatlardan istifade ederek yapmak istediği politika oyunlarına ne manasız hücumlar yapıyordu.

Görüyorum diyordu:

— Benim Sivasa gitmeden evel birçok arkadaşlarla verdiğim bir karar, meclisin fevkalâde içtimai daveti kararı ve bazı vekillerin çekilmeal kendisini iftiharla gark etmiş. Eğer fikri mücadeleden dermansız kalırsa bana haber versinler ve derhal çekiliz, ve kendilerini istifamla memnun etmeğe çalışırım.

Başvekil sonra muhtekabil şikâyetlerine başladı; Ben dedi:

İlk teşekküllerinde; bu teşekkül demiştim mühim bir teklimdi sathası olacaktır! Ne oldu; ilk günden beri sayısız ittihamlar yaptılar. Hiç sesi çıkarmadım. Tahammül ettim. Bir türlü neşriyat yaptılar eldırmadım. Eğer onlar da benim kadar mütehammil olurlarsa fırka hayatında çok mütekâmül bir devre gösteririz, ve ilâve etti:

— Halk fırkasından şikâyet ediyorlar benim bu fikirde kendilerini takdime imkân yoktur. Eğerbizim fırkadan ise mevkiimiz, kendilerinde ise inzadata maruz imiş. Bu hülemi nereden çıkardılar.

— Bufırka (Halk Fırkası) mutemetleri değil, vekilleri sanı [illegible]inden kalkıp hapishaneye atmıştır [illegible] bir şey tahammül ederiz. Vahşi [illegible] değil, fakirler, ol

Başvekil fikirlerini [illegible] halinde anlatıyordu:

— Birim kadar [illegible] ve dürüst olacağımıza karşı birim [illegible] göstericilerse kendilerini [illegible] — Aldılı, fakirler, ol

[illegible] ise yalnız bu yüzden

— Teşekkür [illegible]

EK-38: Hakimiyeti Milliye, 3 Ekim 1930

HAKİMİYETİ MİLLİYE 3 Teşrinievel

Silrt Mebusu Mahmut Beyin Beyanatı

Mahmut Esat Bey, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya beyden sonra söz alarak demiştir ki:

Efendiler,

Müfterem Başvekil, hükümetinin faaliyet programını izah etti. Bu programda şimdiye kadar olduğu gibi halka daha ziyade emniyet veren, idarede daha sıkı bir nizam ve adalet tesisini vadeden, memlekete refah yollarını açacak olan birçok ahkâm vardır.

Efendiler her memlekette vaki olur: Bazı devlet adamları, siyasi fırkalar, hattâ iktidar mevkiine geçen hükümetler ilk günleri ortaya koydukları programlarla millete birçok şeyler vaadederler. ... Vadettikleri şeyler kabili istihsal midir?. Bunu inceden inceye düşünmek, bugünün mevzuu haricindedir. Çünkü: O devlet adamlarının, o siyasi fırkaların, o hükümetlerin başlıca gayeleri yalnız ve yalnız o günü kurtarmaktır. Ötesi için nihayetsiz sebepler ve özürler bulmak mümkündür.

Efendiler

Her memlekette halkı şimdiye kadar böyle kuru vaitlere, demagojik programlara inanmak yüzünden çok aldandı. Çok zarar gördü. Şimdi fertlere karşıda, fırkalara karşı da sarih bir emniyetsizlik gösteriyor. Onun içindir ki halk, bir devlet adamına veya bir siyasi fırkaya emniyetle bağlanmak için onların siyasi tesirlerinde, mazilerinde bir tutum kredisinin aranığı, diğer taraftan faizin çokluğu birinci derecede chemmiyeti haizdir. Onun içindir ki her sınıf halktan, şehirlilden ve köylüden dalma ayni şikâyetleri işidiyoruz:

Faiz nispeti çok yüksektir! Bu yüzden hadsiz zarında çok eyi müteessir vermesi itmen ve iktısaden tabii olan teşebbüsler muvaffakolmuyor!

Efendiler, Burada mühim bir noktayi izah etmek lâzımdır: Halkın zatırap verdiğinden, hemen her teşebbüsü akim bıraktığından şikâyet edilen faiz alelâlâk bankalarının muamele yaptıkları faiz nisbeti değildir.

Belki hiçbir hisabı ve inanı hissine tabi olmıyan muhtekirlerin, sarrafların şaldıkları faizlerdir.

Maattessüf bu feci ve insafsız muamelelerden dolayı kimseyi mesul edemiyoruz. Çünkü hükümet, bu gibi meseleleri sürükadar edemez. Ne hükümet ne de her hangi bir teşekkül, meselâ iki şahıs arasında - hattâ ekseriya senede bile mevbut olmıyarak - yapılan şifahi mukavelelere mani olamaz. Bu, herşeyden evel halkın esaslı bir iktisat ve tasarruf terbiyesi edinmelerile alâkadar bir meseledir. Kredinin hacmını arttırmak meselesile alâkadar bir meseledir. Binaenaleyh hükümet elindeki her imkândan istifade ederek bu yolsuz muamelelere mani olmayı da bir vazife saymalıdır.

Bendenize bu mevzuda mütalea edilecek en mühim mesele şudur: Acaba bankaların halktan aldıkları faiz nisbeti çok yüksek midir? Yani Türkiyede faiz çok pahalı mıdır? Emnen ve iktısadî faiz nisbetinin bizde daha az olmasına imkân var mıdır?

Bu mesele üzerinde biraz durmak zaruretini hissediyorum. Çünkü son günler de hafta, esaslı tetkiklere istinat etmiyen bazı yanlış bilgiler ve kanaatler, telkin edilmektedir.

Meselâ: Müfterem Fethi Beyefendi, geçenlerde hafta irat ettiği bir nutkunda demişlerdi ki:

"Memleketimizde bugün faiz en aşağı yüzde on beştir. Hiç bir yerde para, bu kadar pahalı değildir.,,

Efendiler, memleketimizde faiz nisbeti benim yâhut er veya geç bulayor. Bu doğrudur. Fakat hiç bir yerde para bu kadar pahalı değildir. İşte bu yanlış...

Dünyada umumî bir bahran hüküm sürüyor. Bu bahranın tesirleri, bilhassa memleketimiz gibi müstahsil memleketlerde çok müessir olmaktadır. Bize olan tesirini asgarî bir hadde indirmek mecburiyetindeyiz. Düşünüyorum, meselâ Fethi Beyefendi, bu tesirleri söylerken umumiyetle

EK-39: Hakimiyeti Milliye, 3 Ekim 1930

3 Teşrinievel HAKİMİYETİ MİLLİYE 5

ne ve tasarruf cephesinden çok lahtiyar olan Fransayı mı göz önüne alıdlar? Vakit Fransada faiz çok ucuzdur! Çünkü;

Fransada tediye müvazenesi 929 ac.. nesinde dokuz milyar frankla lehtedir.

Hükümetin, Bank dö Frank'in ve diğer bankaların altın mevcudu 87 milyarı mütecavizdir. Bu rakam Efendiler, iki sene evel 68 milyar idi. Demek iki senede yirmi milyar artmış. Bu demektir ki Fransaya hariçten her sene on milyar frank giriyor. Fransada tasarruf sandıkları ile bankalarda bloken paranın miktar ve hududunu hepiniz biliyorsunuz.

Memleketimizdeki bankalar mevduat temin etmek için oksuriya yüzde altı, hattâ içlerinden bazısı uzun vadeli mevduata yüzde dokuza kadar faiz vermektedirler. Halbuki Fransada birçok büyük bankalar mevduata faiz bile vermiyorlar. Elbette böyle bir memleketle faiz nisbeti yüksek olmaz!

Efendiler, biz kendi memleketimizi Fransa ile değil iktisadi ahvali ve umumi şeraiti az çok bize benziyen memleketlerle mukayese etmeliyiz.

Bendeniz geçenlerde Romanya üzerinde bu noktai nazardan küçük bir tetkik yapmak bir makale neşrettim. Bu tetkik neticesinde verdiğim hükmü şu idi:

Romanya, umumî harpten sonra iki üç misli büyümüş. Kendisine çok zengin arazi ve nüfus ilhak edilmiş. Parasını istikrar ettirmiş...

Daha çok yakında hariçten galiba 105 milyon dolar istikraz etmiş...

İşte bütün bunlara rağmen oradaki faiz nisbetleri bilhassa bankalar cephesinde bizim memleketten fazladır.

Geçen celsede bilmiyorum ne münasebetle, muhterem Fethi B. burada arzettiğim makaleyi mevzu bahsettiler. Bu makaleyi bilhassa dikkatle okuduklarını söylediler. Sonra da makaledeki rakamların nereden alındığını, Romanya'nın hangi nazil devrine ait olduğunu bilmediğini ilave ettiler.

Efendim, bütün bu sordukları şeyler, dikkatle okuduklarından bahsettikleri makalede açık açık yazılıdır. Mevzu bahsettiğim Romanyadaki faiz nisbetleri, devlet bankasile memleket bankaları arasında teati edilen muhtıralarda zikredilmiştir.

Bu muhtıralar 1929 senesine aittir. Yeni devre elttir. (M. Rüst müşavir iken) bulunduğu zamana aittir. En nihayet makalede olmıyan bir hususu da burada ilave edeyim.

Bundan iki ay evel Romanyada, Bükreşte idim. Orada görüştüğüm iki bankanın direktörleri de bu hususu teyit ettiler...

İşte Efendiler, bendeniz delillerimi mahzlerimi arzettim. Acaba kendileri aksini iddia etmek için hangi mehalara istinat etmişlerdi?

Fethi Beyefendi, bu teyidatıma rağmen gene devam etmişler ve demişlerdi ki:

— "Rüstaki istabattan evel M. Rüstin verdiği raporda bu rakamlar bulunabilir. Çünkü o zaman Romanya'nın vaziyeti maliyesi ve vaziyeti iktisadiyesi bugün bizim vaziyeti maliye ve iktisadiyemizin aynidir.,,

Bilmiyorum, bu ifade ile beni teyit ettiklerinin farkında mı olmadılar? Eğer bizim bugünkü vaziyetimiz Romanyanın o istikrardan evel bahsettikleri vaziyetine müşabih ise bile gene mesele yok. Memleketimizin bugünkü faiz nisbetlerini çok görmemeleri lâzımdır. Çünkü bizde de para henüz istikrar bulmuş değildir.

Fakat tekrar arzedeyim ki, Efendiler... Bu faiz nisbeti Romanyada istikrardan sonraki devre aittir.

Muhterem lidere hatırlatmak isterim ki, faiz nisbetinin az veya çok olmasının birinci derecede istikrar ile alâkadar değildir. Bu nisbet daha ziyade arz ve talep kanununa tabidir. Memleketle kredi ihtiyacı nisbetinde sermaye ve para çoğalmadıkça faiz nisbetinin öyle yüzde ikiye, üçe inmesine ihtimal yoktur.

İstikrarın şu faydası olur ki, memlekette para emniyeti hasıl olur, harici sermaye daha kolaylıkla gelir. Bu takdirde kredi hacmi artınca tabiatile faiz nisbetlerinde de lehine bir tahavvül olur. Fakat bizim kanaatim budur.

Romanyada resmî iskonto haddi yüzde dokuzdur. Yanlış anlamıyorsam, Fethi Beyfendi ticari bankalarında bu hudut dahilinde muamele yaptıklarına zahi tirler. Onun için bu seatte Romanyada bankaların yüzde yirmi faiz ile çalıştıklarına kati değildirler. Arzedeyim ki Efendiler, resmî iskonto haddi, dahma faizler üzerinde müessir olamıyor. Romanya'da istikrardan evel resmî iskonto yüzde 5 idi. Bu hal bankaların yüzde yirmi, otuz üzerine çalışmalarına mâni olmamıştır. Mesela bizde de faizi bizim yüzde dokuz olduğu halde tatbikat ta faiz haddinin bundan pek çok yükseldiği gibi...

Fethi Beyefendi, o meşhur makalemi bu kürsüde tenkit edeyim, derken mütemadiyen bendenizi teyit ettiler. Beyanatlarının bir yerinde diyorlar ki:

(Emniyetli bankalar bir vakit yüzde dokuzla, kolaylıkla para temin edebilirler.) Düşününüz, Efendiler... Kuvvetli ve emniyetli bankalar ancak yüzde dokuzla para bulurlarsa acaba ikinci, üçüncü derecedeki müesseseler, ticaret ve sanat erbabı, çiftçiler ve esnaf yüzde kaçla bulabileceklerdir? İstitraden şunu da arzedeyim ki, buyurdukları gibi emniyetli hiç bir banka, Türkiyede, başka bir bankadan yüzde dokuz ile faiz alamaz. Böyle bir muamele yapan bankanın emniyetinden ve kuvvetinden şüphe edilir.

Efendiler; Romanya'nın faiz vaziyetinden bahsederken diğer Balkan memleketlerinin de daha pembe bir vaziyette olmadığını ilave etmiştim. İşte Bulgaristan.. istikrardan evel mi, sonra mı meselesi yok.. Bundan on beş gün evel, Bulgaristan Hariciye Nazırı M. Burefun Cemiyeti Akvam'da irat ettiği nutuk elimdedir. Müsaadenizle, size bu bahse temas eden bir fıkrasının tercümesini okuyayım:

"Mütevassıt sınıfın, işçi küçük esnafın vaziyeti nezaket kespetti. Memleket dahilinde itisalat seviyesi harpteneri görülmiyen bir dereceye düştü. Köylü ve esnaf, tasarruf ettiği ufak tefek paranının tükendiğini görüyor. Halk Şarkî Avrupa'da miktarı yüzde 12 ile yüzde 30 arasında tahavvül eden faizleri ödemek için borca giriyor...

Muhterem efendiler, zabıranız suistimal etsin, tasdiatına nihayet verecektim. Veliye yanın da ilave edeyim ki muhterem Gümülcüneye Mebusunun geçen günkü beyanatından bana en ziyade dokunan şu oldu:

"Herhalde muhterem refikimiz Romanya'da bugünkü faizin ne kadar olduğunu öğrenmek istemeydi telefonla bir bankaya müracaat edeydi ve tahkik edebilirdi. Herhalde resmî iskonto, dediklori gibi yüzde yirmi değil, % 9 raddesindedir...

Bu beyanat karşısında hayrette kaldım. Efendiler, ben makalede resmî iskontonun yüzde yirmi olduğunu asla söylemedim. Çünkü faiz ile iskonto tabirlerini birbirinden ayırabiliyorum! İşte gazete ve makale burada.. Fethi Beyefendiye verecegim. İskontonun yüzde yirmi olduğunu zannetmem değil, fakat imaen olsun, ifade eden bir cümle göstetirlerse, ben burada hüzuru âlinizde en derin bir kisaba katılacağım. Fakat eğer gösteremezlerse — ki bundan çok eminim, çünkü yazdığım şeyleri nihayet biliyorum — o halde na diyeyim efendiler... sadece makalemi dikkatle okumamışlar.. der ve geçerim.

AVUSTURYA PARLAMENTOSU FESHEDİLMİŞTİR.

Viyana, 2 (A.A.) — Reisicümhur parlamentoyu feshetmiştir. İntihabat 9 teşrinisanide yapılacaktır.

FRANSA — İSPANYA TİCARET MÜZAKERATI.

Madrid, 2 (A.A.) — Fransa — İspanya ticaret müzakeratı 14 teşrinievelde başlanacaktır.

ARJANTİN'DE.

Buenos Aires, 2 (A.A.) — İrtigyenin pek yakında avrupaya gideceği hakkında Avrupaya gitmek arzusunu izhar etmiş ise de hükümet bana emsali vaziyet düzelinceye kadar acele seyahatten sarfı nazar etmiş olduğunu söylemiştir.

SON HABERLER

BELEDİYE İNTİHABI.

AMASYA VE KONYA'DA BELEDİYE İNTİHAPLARINDA NAMZETLERİMİZ KAZANIYOR.

Konya, 2 (A.A.) — Aksaray vilayetinin Kuluköy, Ekil, Yeverli, nahiyelerinde belediye intihabatı hitam bulmuş C. H. Fırkası namzetleri kazanmışlardır.

Amasya'da

Amasya, 2 (A.A.) — Belediye intihabatı başlamıştır. Kadınlar intihabata fazla alâka göstermişlerdir. Rey sahipleri C. H. Fırkası namzetlerine rey vermektedirler.

Gedis'de.

Gedis, 2 (H.M.) — Karamsı Belediye intihabatı bitti. İntihap neticesinde C. H. Fırkası namzetleri kazandı.

Konya'da Serbest Fırkadan istifalar.

Konya, 2 (H.M.) — Serbest Cümhuriyet fırkası Konya ocağından istifalar devam etmektedir.

İSTANBUL'UN KURTULUŞ BAYRAMI.

İstanbul, 2 (Telefon) — Teşrinievelin altıncı günü İstanbulun kurtuluş bayramıdır. Bu bayram bu sene geçen senelerden daha parlak bir surette tesit edilecektir. Bayram için muntazam bir proğram yapılmıştır. Bütün İstanbul halkı bayrama hazırlanmaktadır.

AMANULLAH HAN GİTTİ.

İstanbul, 2 (Telefon) — Sabık Afgan kıralı Amanullah Han ve refeesi Romanya avdet ettiler.

ATLETLERİMİZ ATİNA'YA GİTTİ.

İstanbul, 2 (Telefon) — Balkan sporlarına iştirak edecek olan atletlerimiz bugün Atinaya hareket ettiler.

İZMİR'İN TİCARETİ.

İzmir, 2 (A.A.) — Dün on yedi kuruştan kırk sekiz kuruşa kadar yedi yüz seksen altı guval üzüm ve on kuruştan kırk bir kuruşa kadar bin sekiz yüz seksen yedi guval incir satılmıştır.

RUS FİLOSU GELİYOR.

İstanbul, 2 (Telefon) — Akdenize çıkacak olan Rus filosu yarın sabah limanımıza gelecektir. Cuma olduğu için filo kumandanı vaziyet ve kolordu kumandanını cumartesi günü ziyaret edecektir.

İSTANBULDA İNŞAAT. FAALİYETİ İLERLİYOR

İstanbul, 2 (Telefon) — İstanbulda inşaat faliyeti ilerlemektedir. Bilhassa inşaatın en fazla olduğu yer Beyoğlu cihetidir Geçen sene iki yüz yetmiş ev yapıldığı halde bu sene şimdiye kadar üç yüz ev yapılmıştır. Bunların ekserisi Maçka, Cihangir taraflarında yapılan apartımanlarla İstanbul cihetinde 286 büyük binadır.

İSTANBUL BORSASINDE

İstanbul, 2 (A.A.) — Borsada kapanış fiyatları şudur: İngiliz 1029, dolar 0/1725, frank 12.02, liret 902, İsviçre 2/431/2 lirasıdır.

İNGİLİZ KADIN TAYYARECİ KONYA'DA.

[illegible]ya, 2 (A.A.) — İngiliz kadın tayyareci Viktor Buroc seyahatine devam etmek üzere bu sabah saat onda Konyaya hareketle [illegible]

[illegible] İLK MEKTEP.

İstanbul, 2 (Telefon) — Bugün Fatih [illegible] yeni bir ilk mektebin resmi küşadı [illegible]

Hariciye Vekilimizin Rusya ziyareti münasebetile.

RESMİ TEBLİĞ.

Hariciye Vekâletinden tebliğ edilmiştir:

Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Beyefendinin Moskovayı ziyaretleri esnasında Kendilerine Sovyet sosyalist Cümhuriyetler İttihadı Hükümeti Hariciye Komiseri M. Litvinof ile Hariciye Komiser Muavini M. L.M. Karahan arasında Türk - Sovyet münasebetile beynelmilel siyasete müteallik muhtelif meseleler hakkında dostane bir mübadelei efkar vuku bulmuştur.

Moskovadaki Türk Büyük Elçisi Hüseyin Raşıp B. ile Ankaradaki Sovyetler Sosyalist cümhuriyetler ittihadı hükümeti Büyük Elçisi M. Süriç bu mülâkata iştirak etmişlerdir.

İşbu mülâkat esnasında iki taraf beynelmilel siyaset meseleleri münasebetinde Türkiye ile Sovyetler Sosyalist Cümhuriyetler ittihadı menafiinin tamamen yekdiğerine mutabık olduğunu ve kezalik bu hususiaki noktai nazarlarının da tevafuk etmekte bulunduğunu müşahede eylemişlerdir.

Ayni zamanda Türk - Sovyet dostluğunun Türkiye ile Sovyetler Sosyalist Cümhuriyetler ittihadı arasındaki münasebat itibarile şimdi her zamandan ziyade en kuvvetli bir sulh amili olduğu teshit edilmiştir.

Bu mülâkata iştirak eden zevat iki memleket arasındaki eyi anlaşmaya en ufak bir hell teşkil edebilecek hiç bir mesele mevcut olmadığını ve bilakis münasebetlerinin gittikçe daha yakın ve dostane bir mahiyet ikitibarı etmekte olduğunu ve iki devletin işbu münasebatı daha sıkı ve samimi bir hale itrağ etmeği vasıtalarını tasrihte ittifak etmişlerdir.

Bu mülâkatta ayrıca bu devletin siyaset hariciyeleri zimamdarları arasındaki bu kabil temaslarının iki memleket beynindeki münasebatı takviye etmek için en münasip vasıta olduğunu ve bu müessir vasıtanın atiyen dahi istimal edilmesinde devam olunması lâzım geldiği teshit olunmuştur...

İZMİR ÜZÜMLERİNİN VAZİYETİ.

İzmir, 2 (A.A.) — Şehrimiz ticaret odası üzümlerin ticarî vaziyetine dair yeni bir rapor daha neşretmiştir. Buna nazaran bu sene mevsim ibtidasından şimdiye kadar İzmir borsasında satılan üzüm miktarı on altı milyon üç yüz yirmi bin altı yüz otuz altı kiloya baliğ olmuştur. Geçen sene aynı tarihteki satış miktarı yirmi milyon yüz yetmiş dokuz bin sekiz yüz kilo idi.

Günün Hava Vaziyeti.

ASKERİ HAVA RASAT UMUM MERKEZİNDEN ALINAN MALÛMATA GÖRE.

Hava tasviki ve değişmesi:

Düşük tazyik memleketimizin cenubu şarkî orta ve adalarıdenizi mıntakalarına kadar ilerlemiştir. Yüksek tazyikte Trakya Marmara, Karadeniz sahili ve şarkî Anadolu'da bulunmaktadır.

Hava nasıl olacak?

Hava memleketimizde bulutlu şarkî Anadolu ve Karadeniz sahillerinde yağmurlu rüzgâr mütehavil mutedil şarkî Anadolu ve Marmarada kuvvetli olarak esecektir.

Hava nasıl geçti?

Hava memleketimizde ekseriyetle bulutlu şarkî Anadolu ve cenubî Anadolu ile Akdeniz ve Karadeniz sahilleri yağmurlu geçmiş cihazat mutat umumiyetle mütehavil Sinop ve Erzincan mıntakalarında kuvvetli diğer mıntakalarda mutedil olarak esmiştir.

Dün saat 15 de sıcaklıklar: Cenubu şarkî Anadolu mıntıkasında vasatî 31 cenubî Anadolu'da 26 Adalar ve Akdeniz sahillerimizde vasatî 24 orta Anadolu Trakya zahilimizde vasatî 20 şarkî Anadolu'da [illegible] kaydedilmiştir.

BALKAN KONGRESİNE GİDEN HEYETİMİZ.

İstanbul, 2 (A.A.) — Atinada toplanacak Balkan kongresine iştirak Türk murahhas heyeti bu sabah Ostirk Dıtıma vapuru ile Atinaya hareket etmiştir. Heyet B. M. Meclisi ikinci reisi Hasan Beyin riyasetinde Yukuş kadri Rüşen Eşref, Reşit Saffet, Zeki Mesut Beylerden mürekkeptir.

İTALYA SULH DAVASINA MERBUTTUR.

Roma, 2 (A.A.) — Mussolini, cemiyetleri meclisinin birinci içtimaın da nutuk söyliyerek bir barış sulhu emrolduğu takdirde iktisadi faaliyetin iki üç sene zarfında avdeti derpiş edilebileceğini söylemiş ve İtalyanın sulh davasına merbut olduğunu ilave eylemiştir.

MAC DONALD'IN İMPARATORLUK MECLİSİNDE NUTKU.

Londra, 2 (A.A.) — Hariciye Nazırının bir tebliğine nazaran Mac Donald imparatorluk konferansını açarken söylediği nutukta imparatorluk münasebetlerini tetkik edercek imparatorluğu teşkil eden memleketler arasındaki teşkilatı esasiyeye müstenit siyasi münasebetlerin cenebi memleketlerle Britanya imparatorluğu beynindeki münasebet ve bunlar yanda bilhassa tarkî tesisat münasebatı sirtatie hallinden ve nihayet imparatorluk arası sırasında iktisadî münasebatı tahlilden bahsetmiştir.

ALMAN HÜKÜMETİNİN MALİ PROĞRAMI.

Berlin, 2 (A.A.) — Reisitler meclisinin dünkü içtimaı üzerine [illegible] Bruning'in mali programını müzakere ettikten sonra kabul etmişlerdir.

ALMAN VE FRANSIZ ORDULARI.

Berlin, 2 (A.A.) — Zeit gazetesi profesör Forcste'nin Alman ordusunun Fransız ordusu kadar kuvvetli olduğunu gösteren bir makalesini neşretmektedir.

SENELİK OTOMOBİL SALONU.

Paris, 2 (A. A.) — Senelik otomobil salonu açılmıştır.

FRANSA'DA İKTİSADİ BUHRAN.

Cenevre, 2 (A.A.) — Fransız ticaret nazırı Flandin iktisadî buhranın hâlen bir surette hallinin gayri müessir olacağını ispat eylemiştir.

CEMİYETİ AKVAM MECLİSİ.

Cenevre, 2 (A.A.) — Cemiyeti Akvam meclisinin çarşamba günü kopanacağı teeyyüt etmektedir. Briand perşembe günü Parise avdet edecektir.

UYUŞTURUCU MADDELER RAPORU [illegible] EDİLDİ.

Cenevre, 2 (A.A.) — Büyük meclis uyuşturucu maddeler hakkındaki raporu kabul etmiş ve cemiyeti akvamın iktisadi eserine dair olan raporun müzakeresine başlamıştır. Madgeanu zirai memleketlerin vaziyetini izah eylemiştir. Fransız murahhas Flandin irae edilen tarzı hallerin dünya buhranına yalnız başına çare teşkil edemiyeceğini işbat ettikten sonra cemiyeti akvamın varidatı mahalli ve mıntıkavi münakalelerde inkita vuku bulduğu zaman müdahale etmek hakkı olduğunu kayıt ve işaret eylemiştir. Cemiyeti akvamın o zaman devletler arasında müzakere çaresini aramalı, fehut bitaraf olmalıdır.

HARİCİYE VEKİLİ MOSKOVA'DAN HAREKET ETTİ.

Moskova, 2 (A.A.) — Tevfik [illegible] Bey Ankara [illegible] hareket etmiştir.

EK-40: Yarın, 4 Ekim 1930, "Fethi Beyin Cevabı"

SON HABERLER

Fethi Beyin Cevabı

"İsmet Paşa her vekil değiştikçe beni zevkyap edemezler!"

Ankara, 3 (H. M.) — Hükûmet programını tenkit ettikten sonra S. C. Lideri Başvekilin imalar ve itaplarla dolu bir mukabelesine maruz kalmıştı. Fethi bey bunun üzerine kürsüye çıkarak şahsına ve fırkasına karşı yapılan hücumları büyük bir kudret ve vuzuhla reddü cerh etti ki S. C. fırkasının bayrağını her iddia ve telâkkinin üstünde sarsılmaz bir prestişe ulaştıran bu nutku aynen neşrediyoruz. Nutuk şudur:

— Arkadaşlar, muhterem Başvekil arkasındaki gayet emin ve kudretli bir kıta ile gayet küçük bir kıtaya hücum etmek tertibatını almış ve zafere ulaşmak için de bir sürü ihtiyati tedbirlere tevessül etmiştir. Bu kolay muzafferiyet hamlesinden dolayı kendilerini bilhassa tebrik etmek isterdim, fakat yaptıkları manevra kendilerini hiç bir zaman hakikî bir muvaffakiyete isal edemiyecektir. Bu itibarla kendilerini tebrik şerefinden mahrum kalıyorum. Benim taktik yaptığımdan, tuzak kurduğumdan bahsettiler ve nihayet takdir ettiklerini söylediler. Muhterem Başvekilin küçük bir takdirlerine mazhar olduğumdan dolayı arzı teşekkür ederim, fakat sonra beni ne büyük ittihamlar altında bırakmadılar ne azim cinayetler yaptığımı ima etmediler. Efendiler ben fırkayı teşkile çalıştığım zaman bir çok isnatlar altında bir çok müşkülâta maruz kalacağımı düşünmüştüm, fakat bu kürsüde muhterem Başvekil tarafından ecnebi sermayesinin simsarı veya bir banka veya herhangi bir rıhtım şirketinin menafii ile alâkadar olduğu şeklinde velev ima ile olsun bir ittiham altında kalacağımı hiçbir zaman tahmin etmemiştim. Maamafih bu ittihamlar beni asla müteessir etmedi. Beni bilenler böyle manasız ittihamlardan nasıl münezzeh olduğumu da pek alâ takdir ederler.

Ankara, (H.M.) - Bu noktaya cevap verdikten sonra Başvekilin bana karşı ittihaz ettiği tahtiki de arzedeyim. Pek muhterem Başvekil arzı ediyorlardı ben şimendifer yapmak istemiyorum, ben millî iktisat aleyhindeyim, ben osmanlı borçlarının eskisi gibi edasına taraftarım diyeyim, bu hususta kendilerini zevkiyap edemiyeceğimden müteessirim. Vakıa onlar vekil değiştirerek beni zevkyap edeceklerini vadettiler, fakat bu dahi değişen vekillerin şahıslarına tâbidir. Her vekil değiştikçe beni zevkyap edemezler. Barem hakkında tekaüt kanunu hakkında söylediğimiz birkaç söz Başvekili çok işgal etmiş, orada maaşların daha adilâne bir surette tesbiti lüzumundan bahsettim, fakat ondan evvel bahsettim ki, barem ve tekaüt kanunlarını lâğvedeceğiz şeklindeki propagandaları tekzip edeceğim dedim. Başka ne diyebilirim. Traktör ve çift hayvanatına gelince maliye vekilinin gazetelerdeki beyanatına dair bir sual sordum. Bu bir tuzak mıdır, söyleyse böyle gafları daha evvelden gazetelerinde neşrettirmemeyi düşünsünler gerek. Başvekil ve gerek diğer kürsiye çıkan beyefendiler münhasıran bir nokta üzerinde hücumlarını teksif ettiler. Efendim bu kadar tenkidat yapıyorsunuz bunlar umumî bir takım tenkitlerdir. Açık söyleyiniz, sarih fikir isteriz dediler.

Efendiler bizim fikirlerimiz kanaatlerimiz programımızda tamamen mevcuttur. Bana sen olsan ne yapardın şeklinde bir sual sormak muhalefetin vazifesinden tegafül etmek demektir. Ben burada bir hükûmet beyannamesi neşredecek mevkide değilim o vazife şimdilik sizlere aittir. Ben programına muhalif olan her noktayi serbesçe tenkit edeceğim. Tekrar ediyorum ben buraya bir hükûmet programı okumağa gelmedim okunmuş bir hükûmet programını tenkide geldim. Muhterem başvekil daimi bir tekâmül halindedir, prensipleri daima değişmektedir, dedim. Bana mukabil benim yirmi sene evvel aynı fikirde olduğumu söylediler efendiler Hükûmet idaresine mutaallik prensipler mevzu bahs olduğu zaman yirmi sene evvelki prensiplere yirmi sene sonra da sadık kalmak benim için bir şereftir. Fakat bir hükûmet dört senede yalnız yol siyasetini üç defa tepdilederse bu prensipsizliktir. Arkadaşlar fikirlerinin talisiz ve dermansız bulunduğunu söylediler. Kanaatlerime hürmet ederim. Fakat kendi fikirlerinin çok kuvvetli olduğunu ve bu memlekette iş görmek yalnız kendilerine ait olduğunu söylemek pek te dermanlı bir zihniyete delâlet etmez. İnhisarlardan ceplerini dolduran kimlerdir. Sualini tevcih buyurdular. Efendiler fırkamız şahsiyat vadisine sapmak ve fikir müdadelesile kendisini tehdit etmek prensibinde kalmak endişesine sadık kalacağız.

Fakat benim bir çok halk huzurunda söylediklerimi burada tekrarden çekineceğimi zannediyorlarsa o halde orada söylediklerimi burada da aynen tekrar edeyim. Efendiler İzmir liman şirketi nasıl teşekkül etti, dedikten sonra bazı teknik malûmat verdi ve devam etti, fakat bu şirket devlet tarafından idare olunacak yerde bir takım liman ve ticaret işi ile alâkadar olmıyan adamlara verildi ve başlarına da bir operatör tayin edildi. Bir operatörle liman işinin ne alâkası olabileceğini heyeti aliyenizin şuuruna havale ederim. Devlet sermayesinin başına liman işlerinden hiç anlamıyan adamları koymak bu adamların cep doldurmasına sebebiyet vermekten başka bir şey midir?. Mesuliyetsizlikten istifade eden kimlerdir? Efendiler cevabımı almazdan evvel kimlerin mesul olduğunu halk anlamış ve Cümhuriyet Halk Fırkası bunları yani mutemet ve müfettişleri saflarından çıkarmağa mecbur olmuş ve çıkarmıştır. Bunu bana tekrar ettirmekte ne menfaat vehmediyorsunuz maksadı ve mefkûresi ve arkadaşları bu kadar tenzih edilen Fethi Bey fırka teşkilâtında muvaffak olmazsa o halde fırka teşkilâtından sarfınazar etmek lâzımdır demiştim muhterem İsmet paşa hz. muhalefeti bu suretle şahsına inhisar ettirdiğimi ileriye sürüyorlar.

Hayır ben böyle bir inhisarı düşünemem eğer böyle bir fikir serdettilerse fırkanın ilk teşekkülü sıralarında kendilerine bu yolda yaptığım hasbuhali hatırlamış olmaklığımdan neşet etmiştir. Ben muhalefeti inhisar altına almağa tarftar değilim fakat kuvvetli adamlar bizi bizden başka memleketi kimse idare edemez araba yapamıyanlar şimendifer nasıl yaparlar şeklinde sözleri söyliyenlerdir ki hükûmet idaresinin inhisarını şahıslarında temerküz ettirmek istiyorlar. Tertip ettikleri iktısat programında nümune olarak bir kaç madde zikretmiştim.

Evet iktısat programını okuduğum zaman kendilerinin zikrettikleri menabia menfi tesir icra eden vergiler kaldırılacaktır maddesini gördüm, bu fıkra ve buna benzer diğer fıkralar ne zaman ve nasıl tatbik mevkiine konulacak buna dair programlarında tek bir kelimeye tesadüf etmedim. Efendiler! başvekil pş. beni bırakmıyacağını behemehal söylediklerini benim yakamı asla bırakmıyacaklarını söylediler, acaba başvekil paşa beni serbest mücadeleden kaçar mı zannediyorlar ben hiç bir zaman kaçmadım ve kaçmıyacağım. Efendiler yirminci asırda şimendiferlerin yolların tayyarelerin bu kadar terakki ettiği, bir devirde şimendifer siyaseti diye bir şey tanımıyorum. Arkadaşlar bunlar artık tabiî bir hale girmiştir. Liman, şimendifer, siyaseti diye bir siyaset yoktur. Bunların her birinin lüzumu meydandadır, böyle mütearife kabilinden olan şeyleri bir siyaset şekline koymak ve bunları herkesin tanıyacağı bir ideal, bir akide şekline sokmak manası güç anlaşılır bir iftihar vesilesidir. Beni şimendifer inşası aleyhinde göstermek istiyorlar.

Ben şimendifer yapılmasın dedim mi?... ne zaman dedim hangi programımda söyledim güya ben aleyhinde bulunmuşum. Sonra kendileri Sivas nutkunda kuvvetli delâil serdetmişler ben hakkari bir hezimete uğramışım, muhterem Başvekilin demin bahsettikleri dürüstiden rica edeyim dürüst olsunlar. Benim söylemediğim şeyleri bana ve programıma izafe etmek dürüstlük değildir. Arkadaşlar yalnız bu zamanın değil bundan evvelki zamana ait icraatlarında karıştırdığımızı onlar hakkında da muahaza yolunda sualler ve tenkitlerde bulunduğumuzu tekrarladılar ben öyle bir adamım ki gerek bu günkü ve gerek bundan evel yaptığım şeylerin hesabını vermeğe mecburum, dediler bu işte kendilerini münferit zannetmesinler. Daha bir çokları vardır ki icap ettiği her zaman her şeyin hesabını vermeğe hazırdırlar, alınları açıktır ve hesap verebilirler. Muhterem Başvekil devletçilik hakkında sarih bir fikir dermeyan etmemişlerdir.

Devletçilik hakkındaki şüphem müşevveş fikirleri vuzuha çıkaramamışlardır. Sonra zannediyorlarmı ki ben Osmanlı borçlarına temas etmekten dehşetli hazer ediyormuşum. Beni yakalamışlar, evet fena halde yakalandım.

Paşa Hazretleri fikrimi açıkça söyliyeceğimi mi zannediyorsunuz. Osmanlı borçları hakkındaki müzakereleri sizin gönderdiğiniz talimata harfiyen riayet ederek idare ettim. Mukaveleyi sizin emrinizle imza ettim bana uzun bir teşekkürname gönderdiniz. Mecliste gerek siz ve gerekse Maliye vekiliniz bu kürsüden o mukavelenin fevkalâde bir muvaffakiyet olduğunu ve sizin bundan şeref duyduğunuza dair beyanatınız vardır. Fakat mukavelenin imzasından itibaren bir buçuk sene sonra memleketimizde İktısadî buhran baş gösterdi, o buhran ki bizi burada feryat ettiriyor.

Buradan sonra harici borçların tediyesini istiyebilmek için memnun olmak lâzımdır. Paşa hazretlerinin iktısadi meslekleri mali iktısatına bizimki de tabii gayri millî iktısat fakat aldanıyorlar bizim takip edeceğimiz iktısat mesleki programımızda sarahatle gösterilmiştir. Buna gayri millî iktisat demek ve halk nazarında ittiham edici imalı sözler söylemek dürüstlük değildir. Arkadaşlar güya evvelce bütün inhisarların ilgasını talep etmişim sonra SIVAS nutkunda ki katî delâil üzerine burada hakkari bir ricat yapmışım bu sözleri söylemek için programımızı asla okumamış olmak lâzımdır.

Programımızda yalnız liman inhisarı vardır. Ne tuz ne barut ne posta ne tütün ne de bilmem ne inhisarı vardır. Programda olmıyan şeyleri bize atfü isnat ederek muahazelere kalkışmak dürüstlük müdür? Doğrumudur? Ben devletçilik sistemini ne gibi tahavvülâta uğradığını izah için bunun her şirket ve idare ne şekilde girdiğini söylemiştim ve demiştim ki liman işinde inhisar ve devletçilik siyaseti bir takım adamlara mekel bir hale getirilmiştir. Liman şirketinin herkesi memnun ettiğini söyliyorlar. Bir defada İstanbul ve İzmirdeki tüccar ve ticaret odalarının fikirlerini tenezzülen sorsalar o zaman görecekler ki tamamen yanlış bir çıkmazdadırlar liman işlerinin hali hakkında bir fikir beyan edebilmek için inhisar müdürleri ile konuşmak kâfi değildir. Muhterem Başvekil Ziraat bankasının kredisini dahil ve haricte mahvetmek için bir kasti mahsusla tarafımızdan inşaatta bulunmuş gibi fikirler serdettiler Bankanın kredisine dokunan yoktur arkadaşlar.

Fakat Ziraat bankasının çiftçiye nasıl yardım etmesi lâzım geldiğini söylemek ve tenkit etmek bankanın kredisini düşürmek suretinde tefsir olunamaz. Nihayet Başvekil kendileri ile mücadelenin pek güç ve müşkül olduğunu benim cesaretimi kırmak için olsa gerek bana haber verdiler. Hakikaten burada bu kürsüden yaptığımız serdettiğimiz mütalealara ve siyasetine karşı yaptığımız tenkitlere cevaben fikirlerimizin talisiz ve dermansız olduğunu söylemekten başka bir cevap bulamıyan ve şahıslarımız hakkında bir takım imalar yapmak tarikine tevessül eden muhterem Başvekille dürüst bir zemin üzerinde mücadele etmenin müşkül olacağını bende takdir etmeğe başlıyorum fakat bu güçlük bizim cesaretimizi kırmıyacaktır buna rağmen ümitlerine olduğumu vaadayi sonuna kadar ifa edeceğiz arkadaşlar.

Halk şikâyet etti

Adana, 3 (H. M.) — Geçen gün intihabat esnasında mebusların halka kaba kelimelerle hitap etmesi burada fena bir tesir yapmıştır. Müteessir olan ahali tarafından 400 imza ile Gazi Hz. lerine ikinci bir telgraf çekilmiş ve kanunun hâkim kılınması rica edilmiştir. Sami

* * *

Yalovada intihabat fesedildi

Yalova, 4 (H.M) — Bugün sabahleyin yalovada intihabat esnasında H. fırkasının tufeyli taraftarlarının tesiri ile tebliğ edilen listede muharrer zevatın en müteneffiz encümen azasından Murat ağa zade Hidayet B. ile Belediye reisi sabık Yakup B. in H. fırkasından istifaları yüzünden yapılan intihabat mefsuh addedilmiştir.

Binaenaleyh bilâhare kaza kaymakamının teşebbüsleri üzerine intihap baştan icra edilmek istenmiş ise de S. F. tarafından namzet gösterilmediğinden akım kalmıştır.

Burada bu cuma günü S. C. Fırkasının Yalova şubesi eşraf ve köylerden gelen bir kalabalık huzurunda küşat edilmiştir.

Akşehir, 3 — Milliyette akşehir intihabatının kabir bir ekseriyetle Halk Fırkası lehinde neticelendiği okunmuştur. Çıkarılan bütün engellere ve Halk Fırkası lehine çalışmak için Konya mektupçusunun kazamızda bulunmasına rağmen henüz devam eden intihapta ahali hadiselere hareket etmektedir. Milliyetteki bu havadisi tekzip ederiz. Neticeyi bildireceğiz.

Akşehirde avukat
Nazım

Karadenizde fırtına

Ereğli, 3 — Fırtınadan Kırzade, İzmir, Galata, Şafak, İnkişaf, Sami, Akçeşehir, Rize, Kutlu, Kısmet, Furuzan, Yunan bandıralı Artemista antonios, İtalyan bandıralı Titana, Seyrisefaine ait Karadeniz vapurları Zonguldağa yolcularını çıkaramıyarak limanımıza iltica etmişlerdir. Tabii bir liman olan Ereğli senelerdeberi istikbalini sabırsızlıkla özliyor. Yakın zamanda sunileşeceğine ümidimiz vardır. Sabırsızlıkla bekliyoruz.

Acente Aynikaptan

Rus filosu

(Birinci sayfadan devam)

numuz dahil olarak Dolmabahçe önünde demirlemişlerdir. Filo limana girdiği zaman şehri topla selâmlamıştır.

Mihmandar tayin edilen bahriye zabitlerimizden Rauf bey Büyükderede filo kumandanı Amiral Şelfingeya beyanıhoşamedi eylemiştir. Amiral, kendisine refakat etmekte olan siyasi komiser M. Pşirsky ile birlikte bugün saat 10,30 da İstanbul Valisini ve Kolordu kumandanını resmen ziyaret edecekler. Öğleden sonra da gemisinde Vali Muhiddin B. ile Kolordu Kumandanının iadei ziyaretlerini kabul edecektir.

Sovyet filosuna iltihak edecek olan (Şahtiyor) ve (Komunar) tahtelbahirleri bu sabah saat 9 da limanımıza muvasalat edeceklerdir.

Rus bahriyelileri dün öğleden sonra karaya çıkarak şehrimizi gezmişlerdir. Dün akşam Sovyet konsolosanesinde filo kumandanı ve zabitanı şerefine bir ziyafet verilmiştir.

Sovyet filosu pazartesi veya salı günü limanımızdan Pireye mütevecciben hareket edecektir.

Amiralın beyanatı:

Filo kumandanı Amiral Şelfinga dün kendisini ziyaret eden bir muharririmize atideki beyanatta bulunmuştur:

— Birsene zarfında ikinci defa olarak dost ve komşu Türkiyeyi ziyaret etmek fırsatına nail olduğumdan dolayı cidden bahtiyarım. geçen sene Karahan yoldaşla beraber buraya geldiğimiz zaman hakkımızda gösterilen fevkalâde hüsnü kabulden elân mütehassis bulunmaktayım.

Bu sefer bir kaç gün sine misafir kaldıktan sonra güzel memleketinizden ayrılacağız. Maamafih avdetimizde tekrar görüşebileceğiz. Burada bulunduğumuz müddetçe sizinle daha uzun görüşeceğiz. Bugün için bize karşı gösterdiğiniz samimi hüsnü kabulden dolayı teşekkürlerimizi beyan etmekle iktifa ederiz.

Koca mefkûre adamları

(Birinci sayfadan devam)

[illegible] vatanperver 'lerdir.

Bunlardan başka samimiyetle memlekete merbut olanlar yoktur. Bu vatanperverler pek mutevazı yaşarlar, fedakârdırlar, lmanet sahibidirler. Çünkü bu kahramanlardan meselâ Falih Rıfkı hazretleri ayda [illegible]

Evet osman yalnız [illegible] lira alır. Vemreli yalnız bir mefkûre [illegible] on para fazla vermez ve milletin [illegible] kahramanları başta meşhur vatanper[illegible] hatip Hamdullah Suphi Bey [illegible] olduğu halde aşağıda [illegible] ayda:

[illegible]

Hamdullah Suphi, Yakup Kadri, Ruşen Eşref hazeratı bu meşhur hatip, edip ve şairler tıpkı beynelmilel Edebiyat kongrelerine iştirak eder gibi Balkan konferansına iştirak etmişlerdir. Yevmiyeleri 60 liradır, günde 180 lira, ayda 5400 lira alırlar.

İşte ateşin makaleler, hocanı nutuklar, mefkûreler, vatanlar, hürriyetlerin manası.

letin tecellisi namına [illegible] kür olunur! Arif Oruç

EK-41: Hakimiyei Milliye, 4 Ekim 1930

Hakimiyeti Milliye

No. 3315 On birinci sene. CUMARTESİ 4 TEŞRİNİEVVEL 1930 Her yerde 5 kuruş.

Başvekilimiz Programını Mecliste Nasıl Müdafaa Etti.

İsmet Paşanın Muhalefet Fırkası Liderinin Tenkitlerine Karşı Beyanatını Neşrediyoruz.

Gündelik...

FİKİRLERİN MÜSADEMESİNDEN...

Birçok hakikatler fikirlerin müsademesinden çıkar. Büyük Millet Meclisinin son celsesinde bunun bazı misallerini gördük. Yeni fırka erkânı tarafından zaman zaman gazetelerde beyanat şeklinde, nutuk halinde ortaya atılan fikirler, bu celsede tamamile aydınlandı. İki taraf liderinin karşılıklı olarak teati ettikleri sert sözlere rağmen, bitaraf bir müşahit hükmedebilir ki, ana prensipler üzerinde esaslı bir ihtilaf yoktur. Bu celsede muayyen bazı büyük meseleler etrafındaki tereddüt ve müphemiyet de zail olmuştur. Bu meselelerden biri harici borçlar meselesine aittir.

Hatırlardadır ki, yeni fırkanın teşekkülü arasında, fırkanın liderine atfedilen bazı beyanat, efkârı tereddüde düşürmüştü. Bu beyanata göre Fethi Bey harici borçlar meselesinde hükûmetten bütün bütün ayrı bir noktai nazara maliktir. Bundan başka yeni fırkanın Lideri; muhtelif mahallerde irat ettiği nutuklarda olsun, Meclisteki hükûmetin umumi politikasını tenkit eden beyanatta olsun bu meseleye temas etmemişti. Halbuki bu iş etrafımdaki hakikatin dahilde ve hariçte anlaşılmasına kati bir zaruret vardı.

Meclisteki beyanatım arasında vesile düştü, bu meseleye temas ettim. Serbest fırkanın harici borçlar meselesindeki politikasının inâbı temennisinde bulundum. Çünkü ortada dolaşan bir rivayete göre, Fethi Beyin fırkası, 1928 mukavelesinin aynen icra ve tatbikına taraftar bulunuyor.

Muhterem Fethi Bey oturduğu yerden bu rivayetin doğru olmadığını söyledi. Sonra da, Başvekil Paşanın aynı mesele etrafındaki beyanat ve istizahına karşı da hükûmetin borçlar meselesindeki politikasına muarız olmadığını söyledi ve ilâve etti:

— *Bunu söylemek için mecnun olmak lâzımdır.*

Memleket meselelerinde vazih olmanın daima faydası vardır. Borçlar meselesinde muhterem Fethi Beye atfedilen yanlış politika; alâkadar birçok ecnebileri ümide düşürmüştü. Bu ümidin akisslerini bazı ecnebi gazetelerinde görmüş, okumuştuk.

Muhterem Gümüşane mebusunun borçlar politikası hakkındaki son ve kati beyanatı; vahi emellere bel bağlıyanların ümitlerini kıracak mahiyettedir. Bu hakikatin tezahürünü; fikirlerin müsademesine mediyunuz.

Siirt mebusu
MAHMUT.

İsmet Pş. Programını Yüksek Bir Heyecan ve İmanla Müdafaa etti.

İsmet Pş. Programını Meclisde Müdafaa Ederken.

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri B. M. Meclisinin evvelki günkü içtimaında Serbest Cümhuriyet Fırkası lideri Fethi Beyin hükûmet programı hakkındaki tenkidatına cevaben aşağıdaki nutku irat buyurmuşlardır:

— Muhterem efendiler, karşı fırka lideri Ali Fethi Beyin Halk Fırkası programı, hükûmetin icraatı gibi muhtelif vesilelerle söyledikleri sözlerde hakikaten güzel şeyler buldum. Çok mahirane taktikler, politika tuzakları vardır. Biz de şöyle gün ve tenkitler görmüş olduğumuz için güzel taktik zaruretiğimiz bu tuzakları ve oyunları birer birer teşhir etmekten kendilerini zevkyap edeceğimizi zannederim. (Alkışlar ve bravo sesleri) Evvelâ Meclis niçin toplanmış? Bunun sebebi hakkında kendilerini bir türlü kâfi derecede ikna edemiyorum. Meclisin toplanmasır resmen ve alenen negretiğimiz kararname ile milli paranın kıymetini korumak için alınacak hususi bir tedbire taallûk ettiğini tasrih etmiştik. Fakat nazarlarımdan kaçmış olacak. O kararnamede bu vesile ile B. Meclise günün siyaset meselelerini memleketin vaziyetini müzakere için de fırsat vermiş olacağımızı kaydetmiştik. Bunun içinde bütün hararetimizde evvelce ilan ettiğimizden başka bir tarz yoktur. Para meselesi için Meclisin toplanmasına hakikaten lüzum var mı idi? Kendilerine verecegim malûmat mutmain eder zannederim. Türk parasının fazla yükselmesine karşı Meclisi toplantıdan bir kaç hafta evvel mi ihtar etmeğe hükûmetin salahiyeti var mıdır? Bunu arz ve amik tetkik etmiştik. Şu'ai Devlet reisi, Meclisin bütçe encümeni reisi ve Meclis reis vekili ve şimdi hükûmete dahil olan arkadaşlar ve eski Vekiller daha ben Sivasa gitmeden evvel ve Sivasa gittikten sonra defatla toplandı. Hariciye Hukuk Müşavirleri iştirak ettiler. Variyetleri ve adları bu kadar belli olan zatlarla birer birer mütalea ederek varılmış bir neticenin herhangi bir politika oyunu addedilmesine imkân yoktur. Hakikat budur. Bunu böyle kabul etmek lâzımdır. Görüyorum ki bu toplantıma münasebetile hükûmetten bazı Vekillerin çekilmesini Serbest fırkanın faaliyeti eseri olmak sebebile kendilerini iftihara müstağrak etmiş, eğer Vekil çekilmesinden çok hoşlanırlar ve fikir rüknaşaşaları karşısında çok dermansız kalırlarsa bana haber versinler, bizzat istifa eder kendilerine sevinmek için fırsat veririm. Bilâkisam fazla sözlerden azade olarak sarf işe taallûk eden kısa mûsarrah maddeler üzerinde arzettiğim hükûmet programından bahsederken bunun hariçine çıkmadım ve memlekette alâka uyandırmış bir tabii vaziyetten Halk Fırkasının teşkilâtını, mutemetlerini bir daha teşrih etmek için bir fırsat görmüş olmaları hazin bir manzara-

(Devamı 2 inci sayfada.)

SONBAHAR AT KOŞULARI BAŞLADI.

DÜNKÜ KOŞULAR GÜZEL OLDU.

Sonbahar at koşularının birincisi dün tam manasile bir sonbahar havası içinde yapıldı. Seyre gelenler yalnız bu güzel sporu severlerden ibaretti. Yüz binlerce kişiye bedel olan koşuların ve koşucuların büyük hamisi orada halkın arasında güler yüzü ile dolaşıyor, kazanan hayvanların sahiplerini tebrik ediyor.

Tebrik edilenler koşuyu kazanmaktan ziyade bu ihtifalin neşesile yaşamdan ayrılıyor. Herkesi sevindiren ve herkes tarafından sevilen bu büyük adam İsmet Pş. idi.

Yarışlar çok muntazam ve heyecanlı oldu.

I. İki hayvan iştirak eden bu yarışta birinciliği Bozkır aldı. İlk çıkışta Mayister 800 m. kadar önde gitti, bundan sonra Bozkır yetişti ve kolaylıkla kazandı.

II. Beş hayvan kayitli olan bu yarışta Sibirya'nın idmanı az olduğundan yarışa girmedi Dört at koştular Klarkın bindiği Evliya zade Refik Beyin Mispikeli daima önde giderek birinci ligi aldı. Akif Beyin Panpalina'sı ikinci, Rahmi Beyin Mistengeti üçüncü geldi. Mistengetin birinciai her halde hücüm etmekte biraz geç kaldı. Eğer bu iş biraz daha evel yapsaydı, koşunun şekli her halde değişirdi.

III. Yedi hayvanın girdiği bu yarışı Baytar Kayınkanı Cemal Beyin Nadidesi kolaylıkla kazandı. Bir sene evel kendisine Hakim Sabit Bey tarafından ancak hafif binek hizmetlerin-

(Devamı 3 üncü sayfada.)

MECLİS REİSİ Pş. DÜN İSTANBUL'A GİTTİ.

KÂZIM Pş. TEŞRİNİEVELİN SONUNDA DÖNECEKTİR.

Meclis Reisi Kâzım Paşa.

Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa dün İstanbula hareket etmiştir. Müşarünileyh istasiyonda Başvekil İsmet Paşa ile Vekiller ve mebuslar tarafından teyyi edilmiştir. Kâzım Paşa aynı sonunda Ankaraya dönecektir.

İsmet Pş. kayı yerinde Saffet Beyle görüşürken.

EK-42: Hakimiyei Milliye, 4 Ekim 1930

İsmet Paşanın Mecliste Beyanatı.

(Baş tarafı 1 inci sayıfada)

radır. Kendileri kabul etmelidir ki serbest fırkanın vücuda gelmesinde biz samimi olarak teşvik peşterdik. Kimseden gelen yardımı yapmağa çalıştık. Kendileri de bir fırka lideridirler. Bir fırkanın idaresinde bilhassa başında bulunan adamların muhtelif nazarları o fırkanın mesleği ve temayülü için bir mihver olmak lâzımdır. Eğer böyle tahakkuk edersa daha ilk tenkitnamelerini ve programlarını yararak meydana çıktıkları zaman benim kendi fırkaları hakkımda istihaz ettiğim tavır ve hareketi derhatır ederler. Dedim ki serbest fırkanın meydana gelmesi, böyle bir fırka teşekkülü siyasi hayatımızda mühim bir tekâmül safhası olacaktır. Bundan farkımız yoktur. Bir günlerde dahili hariçi siyaset sayesinde mali iktisadi bütün yaptıklarımızın milleti içinden çıkılmaz bir çıkmaza sokuğu ihtimamına karşı tam bir aş sesimi çıkarmedim. Bilmeceburiye Sivas'ta mutluk söyledim ve ondan beri de hiç söylemiyorum.

Hergün memleketin her köşesinde her gazetede arkadaşlarım diya kendilerini şerefsiz ettikleri gazetelerinde her gün fırkamız, hükümetimiz, şahıslarımız hakkında tâkib negriyat devam etmektedir.

Hiç sesimi çıkarmadım. Eğer benim kadar mütehammil olurlarsa fırka hayatında, politika mücadelesinde çok tekâmül yapabilirler. Tecrübesi ederim ki benim kadar mütehammil olamazlar.

Halk Fırkasından bahsederken sabıta vukuatını andıran birçok teferrüattan bahsetmiler ki bu yolda benim ken dilerini takip etmeme imkân yoktur. Eğer bizim fırkada işeler marbut adamlar olurlarmış ve eğer bizden çıkar da kendilerine gideriere benzer şeroflerine nakise gelebilecek temadata maruz kalırlarmış. Bu bükmü nereden çıkardılar. Derhatır ederler ki Cümhuriyet Halk Fırkasının hükümeti Büyük Millet Meclisi, doğru yoldan sapmış mütemetleri' değil, Vekilleri bile yerinden kaldırarak hapisaneye atmıştır. (alkışlar) Memleketin şu köşesinde bu köşesinde mütemet, mütmessil ve ya fırka teşkilâtına tabi herhangi bir zavallı adamın hatasını bize hükümete, rejime —rejim tabirini kendileri kullanmadılar— bütün bu teşkilâta isnat etmek zayıf bir anlayıştır. Bunları yapabilmek için bizden masada bir muhatap bulmak lâzımdır. Biz asla kusur tutmayız. Biz kusur gördüğümüzü behemehal iftiharla mahkûm ederiz. Bu gördükleri siyasi mücadelenin safahatında bizim kadar dürüstlük ve dürüst olmıyanlara karşı bizim kadar şiddet gösterebilirlerse kendilerini şimdiden tebrik ederim. Bunlar öyle davalardır ki her dava da ittiham ve isnat yapılabilir ama böyle davalarda ahlak, dürüstlük ittihamı bize yapılamaz. (alkışlar) Fethi Beyin Barem kanununndan rücuu hakikaten mahiranedir. Memurinin maşaatında teadül kanunu üzerindeki ilk münakaşayı biz mi çıkardık. Bu bizim yaptığımız bir kanundur. Tetkik olunacak bir meseledir diye hattâ bize taraftar olan gazeteler tarafından mr tahrik olundu. Asla... İlmi şöhret sahibi olmak vaziyetinde bulunan arkadaşları sureti mahsusada tenkit olunacak bir mevzuumuzdur, diye teadül kanununa temas ettiler, maahara kendileri de ufak ta olsa bu temasr hüsbütün selbetmiyorlar. Emsal ve nisbet üzerinde düşüneceğiz ve tetkik edeceğiz manasile şimdiye kadar vaki olan bütün negriyatı teyit ediyorlar. Ve tekrar edeceklerini söylüyorlar. Anlıyorum, evelce mavaahaba buyurdular ki maaşların teadülü kanununda büyük rütbeli büyük makam sahibi olan zevata küçüklerden daha fazla zam yapılmış. Politika manevrası için hakikaten güzel mevzudur. Fakat böyle manevralı mavzular bulunduğu yerde, tutunmak için şunu ve bunu memnun etmekte ne güç bulacağım diye dermansızlıktan dişleri titriyen adamlara karşı yapılır. Biz doğru gördüğümüzü tek başımıza kalsak gene doğru diye ısrar ve sebat edecek adamlarız (bravo alkışlar) Hayır efendiler, büyük meseleleri yapan sun hahsız değildir. Küçük memurların refahını ve ihtiyaçları mütaaliyi olmalarını biz dahna düşünürüz. Fakat burada dahna ikmal şöyle bir demagojiye sapıl olan adamları korkutmak emelinde ortaya sürülen küçük memurlar manevrasından dolayı büyük memurlar hakkaten çoktanberi mağdur kalmışlardır. İnsafla düşünmemizin karşı senetlik bir memuru tercihin son zamanında altıyüz lira bir maaş alırsa bunu çok mu görüyorsunuz. Muarız arkadaşlar. İnsaf ile kendi maişetlerini temin etmek için ellerine geçip saffetlikleri pazarlan mıktarlarını düşünmüşler. Birinci derecedeki maaş alan büyük memurlar memleket içinde nihayet on kişi kadardır. Bunlara altıyüz lirayı çok görmesinler. (bravo sesleri alkışlar)

Bu devletin idare hayatı kırk sene bir meslek uğrunda uğrun ihtiraa kesp etmiş adamların omuzuna dayanır. (Bravo sesleri) Memuriyet hayatı genç efendilerin istikbalini başka bir maişet te aramaları için iş gün oturacakları bir nezaili noktası değildir. Eğer büyük memurları terfih etmek esasından vaz geçersenir devlet idaresinin bütün memurlarını genç ve çalışkan zamanlarını cesaik maişet ve meslek bulmak için ısrat etmek mecburiyetine düşürmiş olursunuz. Bundan devlet batar. Büyük memurlarının ne kadar kuvvetli ne kadar müstahsen ne kadar politika cereyanlarından ve her şeyden azade olursa devletin temeli de o kadar sağlam olur. Tekaüt kanununun münakaşasında bir tuzaktan sakındılar. Ve diğer bir tuzağı mahirane bir surette aşağımızın altına kaydırdılar. Sakındıkları tuzak memurlar içinde tekaüt hakkına sahip olup da bu tekaüt kanununun mebusluk müddetince temdüt olunacağı mevzuna temas etmemeleri ve yahut nakıs temas etmeleridir. Büyük Millet Meclisine senelerdenberi aza olanlar bilirler. Memur iken mebus olanların tekaüt maaşını almaları dünün veya bugünün meselesi değildir. Bizim burada faal politika yapmadığımız zamanlarda cereyan ettiğimiz vakitlerde de Millet Meclisinin kabul ettiği kanunlar böyledir. Kendisinin ve arkadaşlarının bu usulde tekaüdiyelere karşı herhangi bir itiraz ve ıtıraatı hangi zahıt cevidesinde görebilirsiz? Lütfen gösteriniz mi? Vekillerin tekaüt maaşını müdafaa etmeğe bizi mecbur etmeleri hakikaten mahiranedir. Maliye Vekili arkadaşımız beyanatında bunları birer birer mevzu bahsetmiştir. Bu meseleye arkadaşımın söylediği gibi vazifeten temas etmek zaruretinde kaldık. Yoksa burada ken di tekaüt maaşlarımızı müdafaa etmek gibi bir vaziyete girmekten ihtiraz eder idik. Maahara kendilerine bu imkânı yeniden vaat mihrata vereceğiz. Millet Meclisinin azanı doğrudan doğruya kanun teklif etmek salâhiyetine maliktirler. Teklif buyurmalar. Bu hüreside serbestçe konuşulur ve mebuslar çok söz söylerler. Kendi tekaüt maaşlarımızı muhafaza etmenin lâzım olduğunu ispat etmek için aslâ emek sarf etmek niyetinde değiliz. Maliye Vekili bu meselede vazife sevkile düşündüklerini söylemek mecburiyetindedir. Traktör ve çiftçi hayvanı münakaşasını gösterdiklerimin hepisinden daha eğlenceli ve daha mahirane bir manevra bulacaksınız. Ben programımızda traktör vergisi hakkında bilitizam bir şey söylemedim. Programı okuyup indirken sonra traktör vergisini ne yapacağımızı sordular. İnsanlar ne kadar dikkatli olsalar safiyane bir itimat ile musammem bir oyuna karşı kendilerini korumak için ekseriik gösterebilirler. Çok güzel, traktör için ne yapacağımızı sordunuz. Ne için çiftçi hayvanı için ne yapacağımızı sormadınız? Bilsiirizsem traktör vergisini ehemmiyetsiz bulduğumuzu ve lağvedeceğimizi bana söylemekten sonra bütün geçen muhavere esnasında çiftçi hayvanından bahsetmemiş olmamızı Çünkü bu bulunmaz bir nimet ve fırsat addettiler. Hakikaten bu maksatla bütün memlekete tesir edecek suretle yaptıkları propaganda muhtemeldir. Takdir olunacak bir maneverdir. Temiktir. Eğlenceli olmak için diyorsun. Yoksa dâvet değildir derdim. Eğer mesele üzerinde samimi olarak izahat almak istedinfsae traktörü sorduğunuz gibi çiftçi hayvanını da bana sormak idiniz. O zaman size diyecektim ki programda traktörden bahs etmediğim gibi çiftçi hayvanından da bahsetmedim. Çünkü bu meseleler tetkik olunmaktadır. Her ikisinin mahiyetine göre elbette Millet Meclisinde çıkarılır. Biz köylü için elbette onların menfaatine muvafık olan meseleleri liberal olan kendilerinden çok daha evel düşünmüş ve tercih etmişizdir. Maahaza bu inne oyunun tesiri işte iki saatten fazla sürmedi. Bayrıklıin sözlerinden olmamıştır. Eğer pirinci değil de bu ameak iş yapan, iş bilen adamlara müyesser olur. (Bravo sesleri) bir uzun demir yolu üzerinde geçen bir şimendifer katarının kıymetini üzerinde bir araba yapozanın bir adama nasıl anlatabilirsiniz? Köylüler çarıklarını dibağlanmanış deriden giyerlermiş. Bundan şikâyet ediyoruz. Eğer köylülerimize çarıklarını dibağlamasmış deriden giydirmek bize nasip olursa bununla iki nihayet ifttihar edeceğiz. Bu memleketin bütün köylerinde mühim bir servetli heder olmaktan kurtaran ve çok tasarruf temin eden bu kadar basit tedbiri her köyde de ayrı ayrı tebşik edip öğretebilmek için senelerce ve kuvvetli adamlar tarafından uğraşılmak lâzımdır. Zaif adamlar böyle şeyler yapamazlar. (Bravo sesleri) bedihiyat programından bir maddde daha okumağa müsaade eder misiniz? (Vergiler milli istikbal ve satışta bazan mühim tesirati haizdirler. İktisat ve istihsal noktai nazarından menfî tesiratı haiz olanlarını tadili hattâ ilgası lâzım dır.) Bunu söyliyen bizsiz ve bunu tahakkuk ettirebilmek için çektiğimiz zahmetleri görüyorsunuz, daha da çok zahmet çekeceğiz. Programı okumak lütfunda bulunmuşlar fakat kendilerinin noktai nazarlarının daha evelden düşünüldüğünü gösteren bu noktaları niçin tebarüz ettirmek lüzumu hasıl olmadıkları Arkadaşlarım tekrar etmeliyim ki şimdiye kadar Fethi Beyin beyanatında tâktik noktalarına taallûk eden maddeler işte hâbsettikleridir. Ben güzel oyunları hakikaten severim. Amu bu oyunları anlıyan adamların karşısında. Başladığı noktadan şim diye kadar yani nihayet (2.5) saatlik nuvaklaat bir tesiri haizdir. Şimdi esas meselelere geçiyorum. Esas meseleler ve fikirler üzerinde konuşmak için Fethi Beyefendi aylardanberi karşı karşıya gelmekten, muayyen meseleler üzerinde bir an tevakkuf etmekten ihtiraz ediyorlar. Fakat elimden kaçamazlar. (Bravo sesleri) behemehal söyletirim. muayyen meseleler ve fikirler üzerinde fikir münakaşalarında hangi köşeden kaçsalar öteki köşede mutlak kendilerini yakalıyacağımı. (Gülmeler) Hükümetin programımı tegrih ederken ötedenberi, yanlız bugün değil, iki aydanberi dikkat ettim ki tenkitlerini, en büyük masraf olarak şimendifer üzerinde temerküz ettirdiler. Şimendifer üzerinde açıkta ra münakalelerden ne perişan, ne hasin ticaat gösterdiklerini hatırlamaz mısınız? İlk yapılacak iş değil dediler. Ve iddia ettiler ki kabili tehir idi. Bugün ve yahut yarın yapılabilirdi. İspat ettim ki, ilk ihtiyaç ıslı ve gayrı kabili tehir idi. Başka surette para bulacak yapmak kabildir dediler. Hiç bir delil bırakmadan kendilerine gösterdim ki, devlet hazinesinden başka bir vasıta ile yapmak kabil değildi. Bundan hepsinde mutabık kaldık nihayet bulu bulduklarını iki üç hat için kısa vadeli yaptığımız mukavelelerdir. Bu mukavelelerde çok ümit beklediler. Hatasızız ve siyasetimizin yanlığını göstermek için Sivas hatları "Sit, nemını alan bir Belçika şirketine vermişiz, bahalı şartlarla vermişiz, fahat bu şerailte dahi şirket gelmemiş.. Bu millet kendilerinin tasavvur ettikleri bir zarara uğratmamış. Bu netice, güne bini sitemlerinden kurtarmıştır. Çünkü millet arıf teadülü olarak talii sayesinde kurtulmuş. Ve bir fena bir mukavele yapmak ihtimalinden de kurtulamıyoruz. Bu münasebetle arzedeyim. Bir şeye teadüt ettim. Fethi Bey bizim programımızı tenkit etmek için bir sene beş sene, hattâ tasavvur ve hayallerinin mihnade ettiği kadar geri gitmekte mahzur görmüyorlar. Millet Meclisinde münakaşa olunmuş kanunları, işahesi tenkite olunmuş mevzuları bulsa mühkem bir vaziyet almış olan tedbileri mazide dahi olsa mevzubahe etmek istiyorlar; işte Fethi Bey! Bu bizim hususi ihtiyarımızdır. Bütün hayatımızın hesabını böyle her sene birer birer bitmiş gibi yeniden tetkike tavaddebiliriz. Fakat biz ayrı salahiyeti muazzalarımız hakkında kullanmıyor. Vekillerimiz kendilerinin en eyi bulduklarını en eyi düşündükleri zamanların mevkuu sormakla iktifa ederiz. Bizim gibi böyle her sene her muaraazada geçen hâdiselerin hesabını verebilecek adamlar bulunabilir. Evet Efendim. Belçika şirketi ile yapılan bir muamele tahakkuk etmediği halde dahi onun iltihamından kurtulamıyoruz. Hattâ umumi ve ulusi bir boyanatlarında sergilayacakları avantajlarla muamele yaptığımız ortaya koydular.

Bilhassa aramızda bulunmıyan üçüncü şahıslar için söyliyecekleri vakit birinci ihtiyat etmek insafa muvafık olur. Belçikalılar kendilerile mukavele yaptığımız adamlar, vaktâ tanı nütelerini ifa edeceklerini beklemişlerdir. Ama ihtiyarları hiç bir zaman eşyi münakaşa olmadı, çok dosdoğru vaziyetler. Sonraları memleketlerinde nazırlık etmiş, itibar kazanmış ve hattâ bugün dahi itibarı müsellem olan adamlarla müzakere yaptığımız işidecekleridir. Ve zannederim ki, mahçup olacaklardır. Kezalik İsveç mukavelesinde kendilerile temasta bulunduklarımız dahi itibarları söz götürmiyen adamlardır, memleketlerinin ileri gelen müessseleridir. Devletleri, ve hükümetleri tarafından sureti mahsusada eyi vatandaş ve itibarlı ve yüksek olduğu hiç bir zaman teredüt edilmemiştir. Demek istiyorum ki, yapılmış bir mukavelenin tadili olmmasına hükümetin avantüryerlerle muamele yaptığı zeminde işaa etmek için hakkı ve kuvveti değildirler. Eğer fesa vadeli bu mukaveleleri ortadan çıkarmak şimendifer içinde nerede kendileri ihtilafı olduğumuzu bilmiyorum.

Evet, ikinci derecede komisyoncu - belki bakları olmadığı halde - araya giripte beyhude yere kazanmış olan ileri sürüşlerine bir hükümetin bu isnadan kurtulmasına imkân yoktur.

Ben şu binayı yüz bin liraya gördüm. Ama daha ucuz şekilde seksen bin için de aynı ediliyor sedemek mümkündür. Böyle meselelerde halarık, fazlalık, beyhude masraf inasi geraiti ile mukayese edilerek bir bilgi vermek mümkündür. Ama böyle bir tetkik yaparlarsa göreceklerdir ki bu bu memlekette hem diğer memleketlerde yapılanlara nisbetle bizim yaptığımız hatlar daha pahalı değil, daha ucuzdur.

EK-43: Hakimiyei Milliye, 4 Ekim 1930

İsmet Paşanın Mecliste Beyanatı.

Hükümetin takip ettiği siyasette ağır masraflardan birini de Millî müdafaa masraflarıdır. Buna hiç temas etmedi-niz. Fakat fırka teşkili hakkındaki beyannamelerini verdikleri vakit üstü kapalı olan dahiMİlî Müdafaa masraflarının çokluğuna temas ettiklerini hatırlarsınız. Bir de bizim devlet bütçesinde büyük masrafımız osmanlı borçlarıdır. Musraf çoktur, masraf çoktur, masraf çoktur, deyince şimendifer inşaatı yani ikinci defa Millî Müdafaa bütçesi. Osmanlı borçlarına temas etmek lâzımdır. Bizim şimdiye kadar bu mevzularda vaziyetimiz şudur:

Şimendiferlerden vazgeçemiyoruz. Bu memleketi tam bir uzuv halinde idare olunur. Millî vahdeti temin olunmuş bir millî müdafaası imkân haline gelmiş bir vücut haline getirmek bizim için hayatî bir meseledir. Bu tarizleri yani şimendifer ve millî müdafaa aleyhindeki bulunan ve gerek alacaklı vaziyette bulunan ve gerek diğer dostlarımda söyledikleri. Ben de onlara ayni sebeplerle müdafaa ettim. Bir milletin her şeyden evvel müsellem olan, salâ tereddüt gösterilmiyen hakkı, yaşamak hakkı, müdafaa hakkıdır. (bravo sesleri alkışlar) Hattâ borçlunun da yaşamak hakkı borç ödemek hakkından evel gelir.Bizim nazarımız budur.Müdafaa hakkı o da bittabi yaşamak haklarındandır demekle biz Türkiyenin vaziyetine,millî vaziyetine göre bu büyük masraflardan vazgeçemiyoruz. Bununlaberaber demedik ki bu masrafla-rı temin etmek için fakat hariçinde küllî-fleri milletten istemiyoruz. Bunu mealiyle ve memleketin dört köşesinde söyledim. Birçok mutuklarımla vazi-fen feryat ettim. Ve bu feryatlarımın neticesinde Osmanlı borçlarının ağır olduğu hükmüne varıldı,bunu resmî olarak bizzat söyledim. Maliye Vekili arkadaşım söyledi. nihayet ilk defa olarak bugün Siirt Mebusu Mahmut Bey arkadaşımızın tahrikine cevap olarak Osmanlı borçlarında bizimle müttefik oldukları-nı işitmekle bahtiyar oldum. kendilerini bilhassa tebrik ederim. Çok güzeldir. Daha evel söylemeli idiler. (alkışlar). Maahaza bugün söylemelerine de müteşekkirim. Bununla da kemali ihtiyatla dokunmak istemedikleri bir mevzuda el oğlunun nihayet kendilerini bir karar vermeğe mecbur ettiğini anlamış olduk-lar.(ilişkiler) Bütün bu siyasî muvaccehe kısmı esnasında başka noktaların da nazarı dikkati celbetmemesi mümkün değildir. İktısat ve maliye sistemlerimiz-den müştekidirler. Kendi nazarlarınca memlekette C. Halk Fırkası aleyhine harekete gelen başlıca muharrikler iktısadî ve malî hatalarımızdır. İktısadî vaziyetimizi iktısat Vekili arkadaşımız mufassalan zannederim ki hiç bir tereddüde mahal kalmıyacak derecede vuruhla söylediler. Bunu ben bir kelime ile tekrar edebilirim. Evet iktısatta senelerdenberi takip ettiğimiz ve gene takip edeceğimiz istikamet millî iktısat sistemidir. Kendilerile esaslı ihtilafımız bu noktadır.

Şimdi bunu müfredatile ve misallerle izah edeceğim. Lütfen Liman ihtisarlarının âlâkadarının geçirdiği tekâmülü hatırlarında tekrar etmenizi rica ediyorum. Biliyorsunuz ki ihtisarlar mesulesi büyük bir ihtilâf meselesi olarak ortaya kondu. Fakat bu mesaile müfredatı ile yalnızdan temas eder etmez ihtilâfı liman ihtisarları hududuna munhasır kaldı. Bugün üç gördük ki liman ihtisarları hududunda o çok teselsül etmişlerdir. Meğer liman ihtisarı meselesinde yalnız tahmil ve tahliy işlerini gören millî şirketlerin hususî sermayeye mâlik olmaları canlarımız takmış Eğer o kadarcık hususî sermaye de olmasa da münhasıran devlet elinde bulunmuş hiç bir diyecekleri olmıyacaklmış

Ama liberalizm bu değildir. Serbest bırakmak için milletin faliyetini bir takım ihtisarlarla tahdit etmemelidir. "Hâ-diye bugünkü şeraitindevbüsbütün boş kadir. Bu sermaye gibi ufak bir iştirake itiraz ediyorlar. Maahaza bizim mesleğimiz esasen bu değildir.

Bu yaptığımız bir zarurettendir. meselâ: İstanbul'da beş yüz bin lira sermaye ile şirket teşekkül etmiş, üç yüz elli bin lirasını devlet koymuş, yüz bin liranı mavnacılar koymuş, mavnacılar nakten para koymamıştır. Biz mavnacıların fiili bir ihtisarını bir şirket haline getirmek için mali müşkülât karşısında kaldık. O zamana kadar malşetleri bu yüzden olan vatandaşlar bir takım mavnalarla karşımızda kaldılar. Bizim için iki şekil vardı. Ya mavnaları aranı ettikleri bedel ile satın alıp kendilerini işten çıkarmalı idik, yahut inhisar olmuş diye haklarını nazarı dikkate almamalı idik. Haklarını nazarı dikkate almamazlık yapamazdık. behemehal onu nazarı itibara alacaktık, hasır paramız olmadığı için ellerindeki mallerini malzemeyi olduğu gibi sermaye olarak koymalarını tercih ettik. Görüyorsunuz ki bu işin bir şirket haline girmesi vatandaşların hakkını korumak için hususî bir kıymet olmuştur. Ondan sonra hariçten elli bin liralık sermaye meselesi: Bütün temkin elli bin liralıkbir sermayeden ileri gelmişse bunun çaresini bulmak kolaydır. Asıl korkulacak nokta, bu meselede rol oynıyan ve yarın oynamak üzere kapıda bekliyen muvazaalı ecnebi şirketlerinin bu işe girmesidir. Korkarım-ki bu inhisarlara milleten faaliyetini takviyet ettiğimiz endişesile, sözlerine uyarak kaldıracak olursak iki sene sonra, bundan bilmem kaç sene evvel İzmir limanında gördüğümüz muvazaalı ecnebi şirketler karşısında kalırız. O zaman çok müteessif olurlar. Kendilerini bu olandan kurtarmak için tem edecekleri bu inhisarlar kaldırılmıyacaktır.

İzmirde hiç garip bulmuyorsunuz. Bilhassa tahmil ve tahliye işlerinden bahsolunuyor. Ve bir çok kürdeler Fethi Beyin etrafında toplanıyorlar. tahmin edemezsiniz ki İzmirliler liman işleri mevzubahs edilirken rahatından ne kadar zahmet çektiklerini Fethi Beyin kulağına hiç duyurmamış olsunlar.Bunu hiç tahmin etmiyorum. Ecnebi sermayesi bahsinde çok ihtiyatkâr davranıyorlar. Bu çok tedbirli ve ihtiyatlı bir şeydir. Keşki bu ihtiyat ve takyidi millî sermayelerle teşekkül eden şirketler hakkında da göstermek lâzımdır. Bu takdirde bulunsaydılar, ziraat bankasının memlekette evvel temkin edildiğini işittiniz mi. vazife sinden hariç işler ile meşgul oluyor. Borçlularını borç ödemeğe davet ediyor. Manasını veren tavırlar alıyor, birçok haksızlık ve yolsuzluk ile doludur. Arkadaşlar vazifesinden başka işlerle uğraşıyor, borçlular hakkı bulunuyor, haksızlık ve yolsuzluklarla doludur. İttihamlarından yarısı birisi dünyanın her hangi bir bankasını batırmak için kâfidir. nasıl fusat ediyorlar milletin en büyük bir kredi müessesesine halk karşısında bütün bu sebepleri temerküz ettirerek ve tekâsif ederek onun itibarı aleyhine teveih ediyorlar. Ziraat bankası bugün müstakil ve ayrı bir teşekkül dür. Kendisine söylenen sözlerin hepsine karşı bizzat mevkî almak vaziyetindedir. Benim burada bu mevzua temasım siyasî sahada memleketin en büyük kredi müessesesinin itibarı aleyhinde söylenen sözlerin her hangi bir kulakta devamlı bir akis bırakmamasını temin etmek içindir.

Eğer teferruata, geçerlerse kendilerine söyliyeceğimiz ki ziraat bankası gerek şurası arazi mukabilinde izmir için, gerek sıraf krediler için çok hizmet et mektedir. Hizmetinden müteşekkirdir. Ziraat bankasında hakszlık yoktur.

Arkadaşlar, herhangi bir müessesede hakszlık ve yolsuzluk olabilir. Banka gibi bir itibar müessesesinde hakszlık ve yolsuzluk umumî olarak söylenemez. Bilhassa böyle bir iddia idame edilemez. Filhakika eğer hakszlık ve yolsuzluk varsa derhal onu sarahaten söylemek lâzımdır. Sarahaten söylenir ve derhal alâkadar olanlar, mesul olanlar tedbir alır. Hakszlık ve yolsuzluk tabiî olunur. Fakat bu kredî müessesesinde samimî olarak vukudunu tasavvur ettikleri hakszlık ve yolsuzluk varsa bunu sarih ve muayyen bir sebeple ile tashihine tevessül etmiyorlar. Teves sül için imkân vermiyorlar. Onun itibarına uzatılan dil zalimanedir. Bundan memleket mutazarrır olur.

Benim itikadımca Mithat Paşa merhumun bu memlekette en faydalı en paydar eseri ziraat bankasıdır. Cümhuriyet bunu ele aldıktan sonra üzerine titrenir en kıymetli bir mal gibi birçok tekâmüllere mazhar etti. Ve bir kanunla daha mütekâmil bir hale getirdi. Bunun itibarını siyanet etmek için herhangi bir ecnebi bankası karşısında duymağa mecbur olduğumuz takayyüdü bundan esirgememeliyiz. Ziraat bankasına da bu takayyüdü reva görmeliyiz.

Arkadaşlar, Millî iktısat politikası takip ederken samimî olarak bu politikanın muhalifi olanlara rastgeldim. Rast gelebilirim, Böyle bir politikaya muhalif olmak için samimiyetten azade olmak şart değildir. Samimî olarak insan millî iktısat politikası aleyhinde bulunabilir. Sarih ve açık olmak şartile. Gerek ecnebi dostlarımdan ve gerek yerli arkadaşlarımdan millî iktısadın bu memlekette takibi müşkül olduğunu çok delillerle işittim şimdir. Memleketin sermayesi yoktur. Millî iktısat takip edilen yolda ecnebi sermayesi getirmek güçtür. Binaena leyh biz millî iktısat politikası takip etmiyetim. liberal bir yol tutarsak memleketin inkişafı için daha çok sermaye getirebiliriz. Böyle birçok delil ler vardır. Biz bu meseleyi tetkik eder ken ve programımızı tayin eylerken onun hilafı olan mütalaalardan kaçınmış, onları bir dinletmeken korkmuş ve onları tahlil etmemiş adamlar değiliz Tahkik etmişiz, tahlil etmişiz. Hangi sinin lâkrı daha çoktur düşünmüşüz. Ondan sonra millî iktısat yolunu takip ediyoruz. Bu memlekette millî iktısat sistemi takip olunması ecnebi serma yesinin gelmesine de mani değildir. Çünkü bizden daha çok sol olan memleketler hariçten sermaye getirmekten ve bunu memleketlerinde çalıştırmaktan nevmit değildirler. Fethi Beye tavsiye ederim ki millî iktısat aleyhinde açık olarak söylesinler. Kendilerine düşen budur. Hakikatte aramızdaki ihtilaf da budur. Biz millî iktısat takip ediyoruz. Fethi B. açık söylemeksizin millî iktısat politikasının aleyhinde bir lunan tenssüleri kendilerine nefret ederlerse tenakustan kurtulamazlar ve nihayet mecliste ve muayyen meseleler üzerinde karşımızda behemehal söz söylemek ve bir hüküm verdirmek va ziyetinden kurtulmağa imkân yoktur. İşte arkadaşlar, bugün burada söylenen güzel sözlerden ve bilhassa muazırları mızın yaptıkları tenkitlerden gerek po litika manevralarına ve gerek prog ramımızın esasına ait bulunan noktaları teşhir etmeğe çalıştık. Görüyorsunuz ki siyasetimiz gerek malî ve gerek iktısadî noktai nazardan çok kuvvetle müdafaa olunabilen bir mevzudur. Ve bunların aleyhinde muarızlarımızın söylediği sözler talisiz, dermansız, esassız şeylerdir. Kendilerinin, Fethi Beyin müstakil bir fırka teşkil etmekten, bizim karşımızda programımızı ve fırka mızı tenkit etmekten nevmit olmamaları dilerim. Bizimle mücadele etmek güçtür. Amâ uğraşarak tekâmül eder ler. Daha kuvvetli sebepler bulurlar, çok kuvvetli tetkikat yaparlar. Eğer vaz geçerlerse bundan en ziyade müteellim olacak benim. Programımızı, fikirlerimizi, icraatımızı bu kadar kuvvetle ve isabetle tebariiz ettirmek için Fethi Beyin itirazlarından ve fikirlerinden daha kolay. daha uygun bir vesile bulabilir? (Şiddetli ve devamlı alkışlar.)

Adliye Vekilinin Beyanatı.

(Adliye Vekili Yusuf Kemal Bey evelki gün Mecliste muhalefet fırkası liderinin tenkitlerini müteakip söz alarak şu beyanatta bulunmuştur:)

— Serbest Cümhuriyet Fırkasının Muhterem Liderinin mütalealarından yalnız adliyeye taallük eden cihet hakkında bir iki söz söylemek istiyorum. Maksadı eyice kavrıyamadım. Serbest Cümhuriyet Fırkasının istediği bore için ef-rat arasındaki münasebetlerde hapsi caiz olmadığı gibi devlet alacaklarında da hapsi kaldırmak mıdır? İkisini de münasaba edelim. Çünkü ayrı neticeye varır. Bir kere bir ferdin alacağını vermiyeni hapsetmekle devletin alacağını vermiyeni hapsetmek, ikisi bir değildir. Ferde karşı borcunu ödemek, yalnız ferde karşı borcunu ödememektir. Buna biz bukukta medeni bir borç deriz. Fertler arasındaki münasebetten sonra bir de bir camia olmak itibariyle münasebetler vardır.

Beyefendiler; pek âlâ biliyorsunuz ki; verginin aslı nedir, devlet alacağının aslı zorla alınan şeydir, cebren alınan şeydir. Kanun yapılır ve o kanuna istinaden alınır, ihtiyarî değildir. Kanun yapıldıktan sonra mutlaka verecektir.

Binaenaleyh devlete karşı borcunu ödemiyen kendine karşı da hiyanet etmiş demektir, kendine ait olan vazifesini yapmamıştır. Çünkü kendi cocuğu da o para ile okuyacaktır, Yani bunun en kısa ifadesi, devletin kendisine karşı ifa edeceği vazifeler o para ile yapılacaktır, Sonra kanunun mâddesi hatırımdadır. Müsaade ederseniz tahsili emval kanununun maddesini okuyayım.

Vergilerini tediyeden imtina eden ve zahirde emvali menkulesi bulunduğu ve serveti mevcudesinin vücudu mensup oldukları karye ihtiyar meclislerinin tasdiknamesile tebeyyün evlediği halde tahsilat komisyonunun talep ve mahallî en büyük mülkiye memurunun emri üzerine nihayet bir mah hapis ile tediyei deyne icbar edilebilir. Yani bir kere bir mahkûm, devlete olan borctur. Kanun, hal, nazarı itibara alınmak lâzım gelir diyor. Efrat arasındaki borçlar için hapis ise son-sekle göre ya bir sureti tesviye göstereceklir ve yahut hapishaneye gidecektir. Umumî şekli söyliyorum. Ufak şartlarla teferruata girmiyorum. Ben muhterem liderin mensup olduğu fırkanın adından serbesti anlıyorum. Pek serbest düşünenler, insanların bütün servetlerini, cemiyetin menfaatile mahdut olmak üzere hürriyette arıyanlar, borç için hürriyetin tahdit edilmesini nasıl tensip ederler? (Alkışlar)

Fakat borç için hürriyet tahdit edilmemelidir. Fakat borçlular da alacaklıları su veya bu suretle aldatmalı mıdır. Hayır! Buna da müsaade etmemelidir. Onun için dir ki biz programımız koyduğumuz ve burada kaydettiğimiz gibi borç için hürriyeti tahdit etmiyeceğiz. Camia müessesatının bekası herkesin menfaati iktizasındandır. Fakat camiaya karşı vazifesini yapmadığı için hapsedilecektir. Onun içindir ki; deyin için hapsedeceğiz. Fakat alacakların en sağlam ve en kavi bir surette alınması yolunu arıyacağız ve temin edeceğiz. (Şiddetli alkışlar)

(DAHİLİYE, MALİYE VE İKTİSAT VEKİLLERİNİN BEYANATINI AYNEN NEŞREDECEĞİZ.)

SONBAHAR AT KOŞULARI BAŞLADI

(Baş tarafı 1 inci sayfada)

de kullanılması için hediye edilen ve ayaklarındaki hastalığı dolayısile tedavi gayri kabil olduğu söylenen bu kısrağı tedavi edip meydana çıkaran Cemal Beyi tebrik ederiz. İlerdeki yarışlar için bu kıymetli baytarımıza muvaffakiyetler dileriz. İkinciliği Şaban Efendinin Silâhşi, üçüncülüğü gene Şaban Efendinin Mesutu kazandı.

IV. Günün en büyük yarışı olan bu koşuya dört bayran girdi ve bize çok güzel bir yarış seyretmek zevkini ver di. Bir boyun bir baş farkile noticelenen bu yarışı Alımet Beyin Drokurtu kazandı. Bir boyun ile aldığı bu yarışta Drokurtta daha olduğu kuvvet ask ir olduğunu zannediyoruz. İkinciliği Yönetürk aldı. Üçüncü Filosofi geldi. Filosofinin binicisi Bayram Efendi bir az daha gayretli olsa ikinciliği kay betmezdi.

V. Beş bayvan iştirak eden bu yarışta Halim Salt Beyin Rüçhanı her zaman olduğu gibi aldı başını gitti. Ken di kendine bir koşu yaptı. Bu atın gir diği yarışta bir zevk olmıyor. Çünkü çok kuvvet farkı var. Zaten koşuya giren bayvanlar onun yanına sokulmak tan korkuyor. Herkes ikinciliğe için ko uyuyor. Suphi Paşanın Alcyonı ikinci Zeytullah Efendinin Yavuzu üçüncü getirdiler.

"

Yarışlar hakkında geçen gün kazanacağını yazdığımız hayvanlardan yal nız tay koşusundaki Mayister yerini muhafaza edemedi. Diğerlerinde aldın mamış olduğumuzu yarışlar bize ispat etti. Oyun oynıyanlara hesabına bu iza betli görüşten dolayı bir de memnu niyet duyduk. Hafta arasında gene gör düklerimizi gelecek haftaki koşuların daha heyecanlı olacağını tahmin etmekteyiz.

Spor.

ANKARA MINTAKASI KONGRESİNE DAVET.

Ankara mıntakası Merkez heyetinin 27-9 1930 ve 29-9-1930 içtimalarında evel ce toplanan kongre mukarreratının ke enlemyekûn addile kongrenin 10/10/1930 cuma günü saat dokuzda davetine ve Cemaletttin Beyin murahhas olarak işti rakine karar verilmiştir.

ADLİYE VEKİLİ DÜN İSTANBUL'A GİTTİ.

Adliye Vekili Yusuf Kemal Bey bazı işlerinin tesviyesi için dün akşam istanbula gitmiştir.

FETHİ BEY İSTANBULA GİTTİ.

Serbest Cümhuriyet fırkası Lideri Fethi Bey dün akşam İstanbula gitmiştir.

TASHİH.

Dünkü nüshamızdeki Meclis notlarında gözden kaçan üç mühim tashih hatası olmuştur. Bunları itizaela tashih ediyoruz.

İkinci sayfanın üçüncü sütununun elli beşinci satırında yafancı, yalancı olacak.

Üçüncü sayfanın beşinci sütununun kırk ikinci satırında mazaaıs, amanıs olacak.

Dördüncü sayfanın birinci sütununun yetmiş birinci satırında bile derdim, diye verdim olacak.

YUNAN BAŞVEKİLİ.

M. VENİZELOS AYIN 22.GÜNÜ BURAYA GELECEKTİR.

Yunan Başvekili M. Venizelos İzmir tarikile memleketimize gelecek ve ayın yirmi ikinci günü burada bulunacaktır. M. Venizelos Ankarada üç gün kalacak ve İstanbul tarikile Yunanistana dönecektir.

Macar Başvekilinin Ankara seyahati.

Macar Başvekili Kont Betlen'in bu ayın yirmi dokuzunda Ankaraya gelmesi mukarrer sayılıyor.

EK-44: Yarın, 4 Ekim 1930, “Münevver kadınlarımız faaliyette”

Münevver kadınlarımız faaliyette

Nezihe Muhittin H. Beşiktaş S.C.F. ocağında çok kuvvetli bir nutuk irat etti; Yeni fırkanın nasıl kuru ittihamlar karşısında kaldığını anlattı.

Dün S.C. Fırkasının Beşiktaş kaza ocağının resmi küşadı yapılmıştır. Bu merasimde Nezihe H. konferans vermiş ve demiştir ki :

— Günün en mühim meselesi etrafında medenî ve muhterem halkımızla görüşmek için huzurunuza geldiğim şu anda çok eski olmıyan bir zamana ait hatıramla günün hâdiseleri arasında seri bir mukayese yapıyorum: on sene evvelki siyasî ve içtimaî terbiyemizle bugünki siyasî ve içtimaî terbiyemiz arasındaki muazzam farklar, Türk milletinin istidat ve kabiliyetine ne parlak misal teşkil ediyor.

Bundan bir kaç sene evvel Türkiyede iki Fırka karşı karşıya gelmişti. Bunların isimlerini tekrarlamağa lüzum görmüyorum. Meşrutiyet devrinde yaşamış olan o iki Fırkanın oynadığı gülünç siyaset oyunlarının acı ve feci akıbetleri hatıramızda az çok bir iz bırakarak tarihe mal oldular. Siyasetimizin hüviyeti ve sistemi değişti. Aradan seneler geçti, her geçen senenin her dakikası inkılâbımızın birer terakki merhalesi oldu. Her geçen senenin sinesi inkılâbımızın parlak menakıbı ve zaferleri ile doludur.

Vahdetle çalıştık

"Cümhuriyet Türkiyesinin teceddüt kuvveti, Hilâfeti, saltanatı yıkarken, taassubu ve irticaı bir daha hortlamamak üzere gömerken, lisan müessesemizi yabancı enkazdan kurtaramak yeni baştan inşa ederken kıyafetlerimizde ve ruhumuzda şarkın eski ve küflü an'anelerini söküp yeni ve asri bir iman aşılarken türk milleti bir el, bir kol, bir kalp ve bir fikir gibi büyük bir vahdetle çalıştı. Eski ümitsiz ve muhtazar türkiyenin bu günkü canlı, genç ve feyizli istihalesi türk milletinin müşterek bir şaheseridir. Bu şaheseri hiçbir zümrenin yalnız kendilerine mal etmeğe hakkı var mıdır? Memleketimizin bağrını ufunetlendiren köhne ve müteaffin ananeyi alıp yerlerine teceddüt ve inkılâbın güzel ve sıhatli eserlerini yerleştirmek için sükûn ve huzur içinde büyük mürşidimizin arkasından el birliği ile çalışmak lâzımdı. Türk milleti çalıştı. Canını ve kanını feda ederek çalıştı. Yorulmaz bir azim ile seneler geçti, zaman hükmünü icra etti, ihtiyaç kendini hissettirdi. Gene iki fırka karşı karşıya geldi. Bugün ortaya çıkan yeni fırka Cümhuriyet inkılâbında çalışmış olanlardan başka kimseler değildir. Aramızda hiçbir yabancı yoktur.

Serbest Cümhuriyet fırkası nasıl karşılandı

Biraz evvel huzurunuzda saydığım türk inkılâbının büyük eserleri, ulu ve dâhi rehberimiz büyük Gazimizin işaretleri önünde imanla harekete geçen büyük türk milletinin müşterek eserleridir. İşte inkılâbın güzel ve müşterek eserlerini hepimizin içinde büyük emel ve azmi belliren müşterek emeklerimizi muhafaza etmek ve bu kıymetli eserlerin yüksek semerelerini çoğaltmak hüsnü niyetle yapılan hataları tenkit ve tamir etmek vazifesi, yeni fırkamızın hareketinde canlı bir tatbik noktasıdır.

Türk milleti Serbest Cümhuriyet fırkasının harekete geçmesinde saik olan asil mana ve mahiyetini bir anda kavradı. Takip edeceği seyrin mehrekini bir saniyede sezdi. Ve şaşmaz bir hedefe yürüyen fırkamıza hemen zahir oldu.

Serbest Cümhuriyet fırkası, Cümhuriyetçi Türk milleti tarafından derin bir itimat ile karşılanırken karşımızda bulunan siyasî zümre, yani Halk fırkası, samimi bir tenkit maksadile ortaya atılan fırkamızı sırf mevkii iktidar harisi bir rakip telâkki ederek aleyhimize dostluk perdesi altından bin bir propaganda yapmağa başladı.

Dostluk perdesi altında sözümü izah edeyim. Asrın demokrasi rejiminin icabatını inkâr etmek hiç şüphesiz işlerine gelemezdi. Fırkamızı hoş telâkki etmiş görünmek siyasî bir zaruretti. Karşı fırkanın telâş ve endişesini de fırkacılığın ebedî ve ezelî hususiyetlerinden olduğunu takdir edenlerden olduğumuz için biz de bunu hoş görmeğe çalışıyoruz. Fakat milletin dürüst kanaatları üzerinde hiçbir tesir yapmadığına şahit oluyoruz. Milletimizin bize karşı gösterdiği bu temayülün cesareti medeniye ile izharı, demokrasi ahlâk ve terbiyesininin Türk milletinde parlak bir tecellisidir. Böyle kanaat ve fikir rüştüne erişmiş olan bir millet, kendi kendini idareye hak kazanmış ve asla ölmemeğe, daima müstakil ve hür, hâkim yaşamağa azmetmiş bir millettir. Fikrî rüştünü, vicdanının istiklâliyetini isbat etmiş olan Türk milletinin sağlam kanaati üzerinde bir takım vahimeler yaratmağa davranmak mezbuhane ve gülünç bir oyundur!

İttiham ettiler

"Serbest Cümhuriyet Fırkası tetkik, müşahede ve tarassuda müstenit ilmî kanaat, tenkit ve iddialarını ortaya koyunca etrafını saran münevverlerin hepsini birer nakısa ile ittiham ettiler. Halk fırkasından ayrılan ve halk fırkasına girmiyen münevver vatandaşların hepsine bir kulp takmak istediler. Kanaat sahibi münevverlerimizi nankörlükle ittiham ettiler. Halbuki Serbest cümhuriyet fırkasının Lideri ve arkadaşları ve onun etrafını saran münevverler büyük eserimiz olan Cümhuriyetin en sağlam ve sadık hadimleriyiz. Bizce nankörlük, ancak cümhuriyete hiyanet edenlerin vasfı olur. Serbest fırkamız ancak cümhuriyeti ebedileştirmek iddialarını tahrif ederek aleyhimize propaganda olarak alkışlamış oluyorlar. Meselâ vergilerin ağırlığından şikâyet eden sesimize; Serbest cümhuriyet fırkası vergileri kaldıracakmış, vergisiz bir mülk idare edilir mi? ve bu hükümsüz fikre inanmayınız

Diye haykırdılar. Fakat daha feryatlarının aksi sönmeden vergilerin hafiflemesi pek mümkün olduğunu gördüler. İsraf yoktur diye bağıranlar tasarrufun imkânlarını itiraf ettiler. Daha ilk adımda mes'uliyet hislerini uyandıran, hürriyet havasını canlandıran, fikirlerinin ameli kıymetini muarızlarına bile tasdik ettiren ve cümhuriyet rejimini takviye eden fırkamızın isabet ve elzemiyeti millet nazarında bir kat daha kuvvetlendi. Fikir ve kararlarını muarız fırka tarafından hemen mevkii tatbika konulması etrafında dört açılan milletin idrak gözü, onları S.F. nın fiil sahasında ne yüksek bir feyizle tahakkuk ettireceğini nafiz bir şuurla görüyor. Bu candan gören göz, bu imandan kuvvet ve ışık alan kanaat hür ve müstakildir. Hiçbir vehme ve tereddüt onun berrak ve temiz imanını şarsamaz. Bir hatip nutkunda gençliğe hitap ederken diyorki: Tenkit ve muhalefet fırkasını hoş görünüz. Fakat pusuda fırsat bekliyen hain ve karanlık tehlikeler vardır, ona karşı uyanık bulununuz diye ihtar ediyor.

Taassup yok

"Hamdullah Suphi Beye huzurunuzda cevap veriyorum. Bu millet, millî felâketlerimizin ıztıraplarını ruhunun harîminde duyan bu millet yedisinden yetmişine kadar genç, zinde cümhuriyetin genç ve zinde zihniyetli, genç ve zinde imanlı evlâtlarıdır. Kara kisveli irtica, çürük dişli taassup bir daha hortlamamak üzere gayyalara gömülmüştür. Bizim yürüdüğümüz aydınlık ve geniş cümhuriyet yolunda acubeler, hortlaklar, cadılar ve bize pek yabancı olan Bolşeviklik gibi ideolojilerin hülyaları çıkamaz. Çünkü biz milliyetperver cümhuriyet dininin en sadık müritleriyiz. Hamdullah Suphi Beyefendinin endişelerinin S. F. vesilesile izhar edilmesini çok lüzumsuz görüyoruz.

Bir noktaya ehemmiyetle nazarı dikkati celbetmeden sözlerime nihayet veremiyeceğim. Devletin hazinesine merbut olan inhisarlar yalnız malî ve iktısadî inhisarlardan ibaret değildir. Harsî ve manevi en büyük müesseselerimize de inhisar kilitleri vurulmak isteniyor. Meselâ Türk Ocağının kapılarının Serbest fırkacılara kapanması gibi, yine aynı hetiç coşkunluğu arasında o kadar kendini unutuyor ki nutkunda Cümhuriyeti kime teslim edebiliriz? diye soruyor. Efendi, Cümhuriyet hepimizin malıdır, hem canımızdan çok daha aziz bir malımızdır. O, bütün bir Türk milleti ile beraber yaşayacaktır.

Bastığımız aziz ve hür Türk topraklarında hurafe ve taassup müstehaseleri kalmamıştır. Kalsa bile ölüden daha ölü olan bir müstehasenin ne kıymeti vardır ki endişeye mahal olsun.

Muhterem ve aziz Türk kadını! Sen halâsını ancak ve ancak Cümhuriyet İnkılâbına medyunsun. Seni esaretten medenî hürriyete kavuşturan azatnameni Büyük Gazinin mübarek elinden aldın. Gazi ise bütün Millet demektir. Cümhuriyet onun yani hepimizin eseridir. Sen hiç bir zümreye gör görüne inkıyat edemezsin, tesir altında kalmıyacak kadar kanaatlerinin istiklâline sahipsin. Millet arasında mevkiin tahdit edilemez. Büyük ve umumî işler de aynı müsavatla hissei olan yüksek Türk kadınlığı büyük ve umumî memleket işlerinde noktai nazarını hususileştiremez.

Türk kadını reyini istimal ederken en evvel memleketin selâmet ve saadetinden başka hiçbir hususî ve şahsî hayallara bağlanamaz.

Kadın ve erkeğin büyük milletin yürüdüğü yolda bize rehberlik eden, ülkü mürşidin ebediyet ışığı ile aydınlattığı milliyetperver, lâyik ve demokrat cümhuriyetin dürüst meşalesidir.

Ben Serbest cümhuriyet fırkasının bir ferdiyim. Bizim nazarımızda asıl şiarımız yalnız ve yalnız kanaat, hürriyet ve istiklâle hürmettir.

Reylerinizi vicdanınızın göz ve yılmaz sesile söyleyiniz.

Vatandaşlar!

Huzurunuzdan en emin ve ebedî kardeşlik hislerile birleşen ve Türk milletinin vahdetini tarsin eden Cümhuriyet fırkacılığının büyük ve âlî mefkûresine istinat ederek çekiliyorum. [illegible]

Muğlada Halk Fırkası mutemetleri muhalif gazeteleri sattırmıyorlar

Etem Vassaf imzasile:

Serbest Cümhuriyet Fırkasına ve onun müreyvici efkârı olan Yarın, Hizmet, Yeni asır gazetelerine fazla alâka vardır. Halk Fırkasının samimî düşüncesi mevcut olmıyan zavallı ve bedbaht mutemetleri tarafından tehdit ve tazyika uğraştıklarını haber alıyoruz. Bu gazetelerin bayii olan bir aziz vatandaşımızın uğradığı tazyik ve tehdidi aynen dercediyoruz:

Efendim, beni buradan kaçırmak istiyorlar size bir ricam var bunu sizden isterim. Buranın Halk fırkası reisi Anadolu ve Cümhuriyet istiyorlar, sonra bunları satmazsan seni buradan döve döve boğarız dediler sizden 28 Anadolu isterim, sonra işim fena olacaktır. Bunun cevabını vermenizi derhal beklerim efendim. 26/9/930 Mustafa

Bu hususta güya mütefekkir ve Cümhuriyetçi görünen Halk fırkası azalarının bizzat temin edemedikleri Anadolu gazetesini zorla bir bayiden talep etmeğe ve bu aziz arkadaşımızı tazyik ve nefyetmeğe kalkışmaları çok çirkin ve ayıp bir tecavüzdür.

Türk milleti esir değildir, ve ancak kendini sefaletten kurtarmağa söz vermiş ve bu uğurda muvaffakıyet göstermiş Serbest Lâik ve cümhuriyetçi olan sevgili fırkasına bağlıdır. Ve ancak bu fırkanın gösterdiği yoldan yürümeğe azmetmiştir.

Muğlada pek yakında serbest Cümhuriyet Fırkası bu zavallı mutemetlerin karşısında nasiyei temiz ve lekesiz

Mübadillerin bu perişan haline ne vakit nihayet verilecek ?

Yozgatta Kayalar mübadillerinden topal İbrahim imzası ile:

Yedi senedenberi iskân dairelerinde muamele takip etmekteyim. Maalesef muvakkaten iskân edildiğim viran bir evden başka hiçbir şey almağa muvaffak olamadım. Ayağımın birisini gaip ettim. Beş çocuk babasıyım. Hiç bir iradım yok. Çalışmağa da vücudüm müsait değil. Bütün ümidim iskân dairesinde idi.

Mübadil İbrahim Ef.

Rumelide terk etmiş olduğum emlâk ve arazime mukabil hiçbir şey alamadım. Elimizdeki Muhtelit Mübadele Komisyonunca musaddak tasfiye talepnamesi mukabili %20 de emvali tefviz etmeleri kanun muktazasından idi. Mukaddema İlâaletteyin dört mübadilin kefaletile tefviz yapılıyordu. Bilâhara buraya gelen bir mülkiye müfettişi bu tarzı kefaleti kabul etmiyerek ancak mütefevviz ne tapu ile emval tefviz etmiş dört mübadilin kefaleti meşrut olduğu dermeyan etmesi üzerine, bütün muamelât tevakkuf etti. Halbuki burada iskân edilen bütün muhacirin içerisinde bu şerait dahilinde kefil ibraz edecek hiç kimse yoktur. Şunu da maalesef zikretmek isterim ki Rumeliden hareket etmeden evvel bizlere pek yaldızlı vaitlerde bulunuldu.

Tarlalarım yerine tarla, bağım yerine bağ terk ettiğim hayvanat ve sayireyi aynile hattâ fazlasıyla verilecek, böyle kefaletle ve yahut borçlanma suretile tefviz etmek doğru mudur? Yedi senedenberi hiç bir işe bulunamayıp aç biilaç sürünmekteyim. Hükûmete de [illegible] çok uzağız. Yarım milyon nisbetinde olan muhacirlerden yedi senedenberi hiç bir vergi alınmıyor.

YARIN — Mübadillerin [illegible] ile müteallik olan hükûmettir. Hükûmet ise bu meselelere ne kadar ehemmiyet vermemiştir. Bu zavallıların hali ne olacaktır? Kanunlara riayet etmek lâzım değil mudur? Vatandaşların sefil, [illegible] acaba alâkadarların [illegible] mu?

Yavrumun çalınan babaya hükûmet kuvvetleri yardım etmiyor mu?

Çarşambadan Mehmet imzasile

Bundan 15 gün evvel Çarşamba kaza merkezi civarında "Hava Gül" isminde ve 8 yaşında bir kız çocuğum çalınmıştır. Derhal kaymakam ve müddeiumumiliğe tarafından müracaat edilmiş iken ne kaymakam, ne müddeiumumî ne jandarma kumandanı bu işle lâyık ile alâkadar olmamış, hatta Samsun valisi Kâzım Paşaya bizzat çıkarak halimi bildirdiğim halde zavallı yavrumun 15 gündenberi hayat ve mematı anlaşılamamıştır. 5 çocuğum, ben, anası ve bütün köy halkı derin bir matem içinde olduğumuz halde avuç içi kadar bir kasabada çalınan bir çocuğu koskoca hükûmet bulamaz mı? yavrumun bu feci akıbete uğraması yüzünden malımı, mülkümü fedaya hazır bir haldeyim. 8 yaşında bir kız çocuğu başka maksatla çalınmaz. Ancak hizmetçi olarak belki bir canavar tarafından satılmıştır. Hükûmetin polisi, jandarması, her kuvveti bir çocuğu bulmaktan âciz kalırsa ben ne yapmalıyım.

Bu satırların muhterem gazetenizle neşrini çok rica ederim efendim.

Süprüntüleri evlerden toplamazlar, halk sokağa atarsa ceza keserler. Bu ne demektir.

Fatih kâmran imzasile:

Fatih Çarşambasının İsmail ağa sokağında tanzifat arabaları haftada ancak bir gün - o da kurtulma parasını bıraktıklarını almak için - uğruyorlar.

Bu Şehre ve Kavun, karpuz mevsiminde evlerimizde kokan süprüntüleri ne yapalım?.. Ve sonra Fatih belediyesinin vazife ve gayesi nedir sorabilir miyim?...

İntihap işlerinden sarfına zarla bir parça da halkın yani Efendilerinin ıztıraplarına bakım olsalar günaha mı girerler?

YARIN — Şehremaneti ve halk [illegible] karşılık [illegible]. Tanzifat noktasından sokaklara süprüntü dökenlerden nakdî ceza alınıyorsa, vakti zamanında evleri dolaşıp süprüntüleri toplamalıdır da öylece ceza almalıdır.

Yumrukla, [illegible] kadar döğdü

Galatada umumhane sermayelerinden Aranik Ester dün gece Rıhtım caddesinden geçerken Osman Nuri efendi sarhoş olarak karşılarına çıkarak zabren tecavüz etmeğe başlamıştır.

Bu sermaye sarhoş Osman Nuri efendiyi red ettiklerinden kızmış, [illegible] çiğnemiştir.

Tekirdağı vapurunda elbise çalındı

Tekirdağı vapuru müstetteharından Selim efendinin elbiselerini aynı vapurda ateşçi Kâmra çalarken cürmü meşhut halinde yakalanmıştır.

Sabiha H. ın çocuğu arandı fakat bulunamadı

Küçük Ayasofyada Şevki paşanın evinde oturan Sabiha hanımın çocuğu Naciye komşunun evindeki kavgayı seyir etmek için kapının önüne çıkmış, gaip olmuştur.

Küçük Naciye her tarafta arandığı halde bulunamamıştır.

Hürriyet
Akşam gazetesini bekleyiniz!

EK-45: Yarın, 4 Ekim 1930, "Protesto"

İKİNCİ FIRKA

(Baş makaleden devam)

Tek fırkalı idarenin, hatta meclis mürakabesinin gösterdiği mesuliyetsizlik tecrübeleri, bazı muhaliflerce boş görülmek, bu noktadan yeni fırkaya tariz ve hücum vesilesi araştırmaya çalışılmak, öteden beri görülen, alışılan, beklenen bir şeydi.

Şimdi de, yeni fırkanın takibettiği yolun Halk fırkasına çıktığı, bu vaziyet karşısında, yeni fırkaya: yalnız mürakabe ve tenkit sahasında faaliyete düştüğü ileriye sürülerek, aynı mürakabenin, aynı tenkitlerin, mecliste Halk fırkası mebusları tarafından da yapılabileceği, ve "yapıldığı„ söylenmektedir.

Şu zihniyete göre, memlekette bir ikinci fırkanın varlığına lüzum kalmadığı anlaşılıyor. Bu meyanda S.C. fırkasının mesleği, programı, faaliyeti itibarile manasızlığından da, bahsedilmeğe çalışılmaktadır.

İddialarını, müphem mütalealarla tevsike çalışan hükümet gazetesinin, ilham membaı malûm olduğuna nazaran, yapılmak istenen yoklamanın medlûlünü anlamak güç değildir.

Serbest Fırkanın faaliyete başlaması üzerinden çok zaman geçmeden pek az zaman geçen Serbest Fırkanın, hükûmet işlerinde mesuliyet hislerini kuvvetlendirdiği, hükûmetin bir çok hatalarının tashihine hayırlı surette muvaffak olduğu unutulmamalıdır. İşte yalnız şu bayırkâr seneler, Türk parlâmento hayatında mukabil Fırkalara kat'iyetle ihtiyaç olduğunu isbat eden vak'alardan idi.

Muarızlarının, başka bir iddiaları da, Serbest Fırkanın fârik programı bulunmamasıdır.

Şu iddiada bulunanların ya fırka noktai nazarından tegafül ettikleri ve yahut fırkaları birbirinden ayıran esasların manasında kendilerince bir takım vehimlerde bulunduklarına hükmetmek icap ediyor.

Bugün Halk fırkası ekseriyetine istinaden idare mesuliyetini kabul etmiş olan Hükûmetin takibettiği yol, Halk fırkasının dokuz umdesine mutabık mıdır?

Maarif siyasetindeki umumi tebdiller ittihaz edilecek olursa, Halk Fırkası umdelerinin, hususile bir Devlet programı ile tesbit edilmediği, neticelerine varabilmek bile güç değildir. Yahut, Başvekil Paşanın geçenlerde tanzim etmek mecburiyetinde kaldıkları "69„ maddelik programın Cümhuriyet Halk fırkasına iktisat, maliye, nafia, ziraat programı olarak mal edilmek istendiği hatalardan çıkmış mıdır.

Buna mukabil, Serbest Cümhuriyet Fırkasının iktisadi mali, ziraî Devlet siyaseti hususunda, kökleşmiş, esaslı umdeler haline çoktan girmiş noktai nazarları, gayeleri, vardır.

İzmir nutkunda:

Liberalizm, Devlete ait vazifeleri Devlete, millet efradına ait vazifeleri de, şahsi teşebbüslere terkeden ve bu teşebbüslerin inkişafına engel olacak müdahaleleri asla tecviz etmiyen bir meslektir.

Avrupanın bu günkü inkişafı, Sermaye ile mesainin serbest ve müstakar faaliyetinden mütevellit bir hâdise değil midir?

Diyen, Lider Fethi Bey gibi ciddi bir zat, fırkasının Liberal olduğunu, gene aynı ciddiyetle ilân etmişlerdir. Şu sarahat karşısında, kelimeler üzerinde oynamağa çalışmanın manası ne olabilir?

Kaldı ki, birçok mes'elelerde hükûmetin hatalarını kendilerinden beklenen nısfetle düzelten Başvekil paşa, daha dün Meclis huzurunda okudukları programlarının mukaddemesinde :

" — Vatandaşların huzur ve emniyetinin çalışmakla inkişaf etmek gayelerinin (engelden) masun bulunması... „

Demekle, ikinci bir hakikatbinlik göstermiş olmadılar mı?

Sonra, serbest cümhuriyet fırkasının, vergilerin hafifleştirilmesi, Tütün inhisarı hariç olmak üzre diğer inhisarlar hakkında umumî, hususî görüşleri, telâkkileri vardır.

Hususten borulardaki yolsuzluklar mes'elesi, ayrı bir bahis teşkil eder.

Serbest Fırkanın en başta gelen umdesi, vatandaş hürriyetidir. Halk Fırkasının tatbikini ihmal ettiği hürriyeti, bu Fırka benimsiyor.

Riyaseticümhur makamının, Fırkalar arasında bitaraf nazım olması, Serbest Cümhuriyetin programındadır.

Halk Fırkası, bilâkis bunun aksini iddia eder.

Gene, Serbest fırkanın Adliye müessesesi hakkında Liberalca noktai nazarları olmamak lazımgelmez. Belki, bunlar arasında, Hâkimlerin nakil ve becayişleri esaslarında te'minata alınmaları noktaları da bulunabilir. Meselâ, vergi borcu için vatandaşların hapsedilip te, şahsi borçların bu kayıttan istisnaiyeti gibi...

Halk fırkası hükûmetleri, Ecnebi sermayeden müstağni kalmamakla beraber : kendi yağımızla kavrulmak neticesinde sabit idiler.

Serbest Cümhuriyet fırkasının bu husustaki kanaatlerini, Fethi Bey şöyle izah etmişlerdi :

"Harici istikraz akti bir takım şartlara tabidir. Bu şartlar tahakkuk ederse, istikraz yapmağa lüzum kalmadan başka yollardan memlekete para gelebilir „.

Serbest Cümhuriyet fırkasının şu umdesi, Adliye müessesesinin müdahalelerden masuniyeti, memlekette tabiiliğin kökleşmesi, sermayenin tam bir emniyet hissetmesi... ve ilâah... gibi esaslardan mülhem olabilirdi.

Halk fırkası hükûmetinin daima bu siyasetin aksini iltizam ettiği görülegelmiştir.

Başvekil İsmet Paşa ise, Sivas nutkunda başka istikametler takibetmek mecburiyetini ifade etmişlerdi. Serbest Cümhuriyet Fırkasının hedefi olan şartlar tahakkuk ettirilseydi, şüphesiz İsmet Paşa Sivasta daha başka söyliyebilirlerdi.

İşte, aradaki bu farklardır ki, iki fırkanın maliye siyasetindeki ayrılıkları göstermeğe medar oluyor.

Gene, Serbest Cümhuriyet fırkasının gayelerinden biri de, köylü ve esnafın bir takım tedavül Bankaları elinde oyuncak haline gelmesi, yüzde kırkla bile zor para bulmasıdır.

Malûmdur ki, tedavül Bankaları, Hariçten yüzde üç dört faizle kaldırdıkları, kullandıkları büyük sermayeleri, kredi ihtiyacı olan bizim gibi memleketlerde yüzde birkaç faizle sürer, tedavül ettirirler. Osmanlı Bankası bile bu kabildendir.

Bütün tedavül ihtiyaçlarına rağmen, memleketteki kredisizliğin sebepleri nedir?

Serbest fırka bu esası da tahakkuk ettirmek azmindedir.

Açık sarahatler karşısında, yeni Fırkanın noktai nazarları ile Halk fırkasınınkiler aynıdır. Diyebilmek, bayii sâfdil olmağa vabestedir!

Arif Oruç

IZmir'de bir intihap tuzağı

Bir ders

Propaganda yeri

İzmirde bir propagandacı söylüyor :

"—Maamafih kanun nazarında şu fırka bu fırka yoktur. İntihap dairesinin kapıları haricinde her propaganda mubahtır. Yalnız burada propaganda olmaz. Vatandaş muayyen siyasi bir kanaatin sahibidir. Bu köşe başına gelinciye kadar kanaatini muhafaza eder de köşeyi kıvırınca kanaatini tebdil edebilir. „

S. C. F. de

Dün cuma olmasına rağmen S. C. fırkası İstanbul merkezi sabahtan geç vakte kadar çalıştı

İntihap gününe bir gün kaldığı cihetle Serbest Cümhuriyet fırkası cuma olmasına rağmen dün de Nazlı handa toplanmış ve müzakeratta bulunmuştur.

Dünkü içtimada namzet listeleri son defa olarak gözden geçirilmiştir. Listeler bu akşam gazetelere tevdi edilerek yarın sabah halka ilân edilecektir.

Yeni şubeler: Dün saat 12 de fırkanın Pangaltı nahiye merkezi küşat edilmiştir. Riyasete Vahit B. intihap olunmuştur.

Öğleden sonra kesif bir halk kütlesinin huzurunda Yedikule kapısı haricindeki Gazhçeşme mahalle ocağı küşat edilmiş ve Mehmet B. reis intihap olunmuştur.

Bahçede toplanmış olan halkın talebi üzerine İsmail Hakkı B. bir nutuk irat eylemiş ve çok alkışlanmıştır.

Halk fırkası namzetliğini red eden bir doktor ne diyor?

İzmir, 3 (Hu. Mu.) — Müstakil namzetliğini ilân eden şehrimiz maruf doktorlarından Ahmet Hakkı bey Halk fırkasının kendisine teklif ettiği belediye azalığını reddetmiştir. Hakkı bey, bütün İzmir halkı tarafından sevilmiş namuslu faal ve âlim bir zattır. Kendisile görüşerek [illegible] :

"Ben Halk fırkasını [illegible] yakından takip edenlerdenim. Gördüklerim anlatılacak bir şekilde değildir. Çünkü [illegible], inhisarları, tazyik siyasetini ve adam kayırmak için [illegible] devlet işlerini naehil ellere veren ve milleti şu feci vaziyete düşüren H. fırkasının icraatı nakledilebilir mi?

Tabii ki edilemez. Benim maksadım ise millete hizmet etmektir. Serbest fırkanın prensipleri dahilinde fakat müstakillen çalışacağım „.

İstanbullular, intihap sandıkları başında da müteyakkız olunuz!

İzmir intihabının geçen gününde intihap sandığı başında bakınız neler olmuş; bunu İzmirli rüfekamızdan nakl ediyoruz:

"Sandıklar açılır açılmaz faaliyet başlayınca Halk fırkasının sandıklar başına yerleştirdiği zevat arasında da hayret başladı. İçeri gelenlerden Cümhuriyet Halk fırkasına rey veren yok. Bu nasıl şey. Acaba rüya mı görüyorlar. Başta Anadolu gazetesi olmak üzere dağıtılan ilânlarla o kadar propaganda yapılsın da bu halkta bildiğinden şaşmasın. Gözlerine inanmak istemiyorlardı. Fakat muhterem beyler acele etmeyiniz. Bu başlangıçtır. Siz bu mükemmel mukaddemenin daha parlak olan neticesini göreceksiniz. Halkın aldatılmıyacağını, Serbest Cümhuriyet fırkası namzetlerinin kahir bir ekseriyetle İzmir beldesinin mukadderatını ellerine alacaklarını göreceksiniz. Hezimetlerini daha şimdiden hissetmeğe başlıyan açık bir göz sandıklar başında yeni bir teknik kullanmak istediler. İşte:

Müntehiplere soruyorlar: Hangi fırkaya? Sebest, Halk fırkasına mı rey vereceksiniz. Alınız.

Müntehibin eline küçük bir kelime oyunu ile C. H. fırkası intihap puslasını tıkıyorlar. Beyhude zahmet. Teşebbüsleri çabuk suya düşüyor. Çünkü müntehipler ellerine verilen puslayı dikkatle okuyorlar. Serbest Cümhuriyet fırkasına ait değilse iade ediyorlar.

Müntehiplerden yalnız biri bu tuzağa düşmüştür. Şadırvan altında dükkânı bulunan Yusuf Cemal efendi idaremize gelerek Serbest Halk fırkası sözüne aldandığını C. H. fırkası lehinde rey verdiğini teessürle anlatmıştır.„

Adana'da

Kahir ekseriyet

Adana 2 — Adanada S. F.nın neşrettiği bir beyanname :

Muhterem halkımız ! Belediye intihabı kahir bir ekseriyetle fırkamız lehine devam ediyor. Başkaları tarafından uydurulan yalanlara inanmayınız. Reyinizi vermenizi ihmal etmeyiniz. Cumartesi günü sabahleyin ocak sinemasına erkenden geliniz. Tehdide tezyike ehemmiyet vermeyiniz. Muvaffakiyet fırkamızındır.

S.C.F. Adana ocağı
M. Necati

Protesto

İzmir Serbest Cümhuriyet fırkası kanunsuzluktan şikâyet ediyor. Fakat dinliyen kim ?

İzmir intihap encümeni muhtelif mıntakalara vazedilecek olan 16 intihap sandığını belediye kanununa riayet etmiyerek mühürlemiştir.

Serbest Cümhuriyet Fırkası kanunun sarahatı karşısında bile yapılan bu kanunsuz hareketi Dahiliye vekâleti nezdinde protesto etmiştir. Serbest fırkanın protestosu şudur:

Dahiliye vekâleti celilesine

İzmirde intihap hakkını haiz vatandaşların [illegible] olarak tesbit edilmesi ve birçok vatandaşların intihap haklarının iptalini evvelce protesto etmiştik. Gerek vekâleti celilerinin gösterdiği alâka ve gerekse müsteniren yaptığımız tahkikat neticesinde İzmirde intihap hakkı olanların adedi yetmiş üç bine çıkarılmıştır.

İddialarımız fırkacılık nahvetle değil bütün intihap kanununun hakkile tatbiki esasına istinat eylemektedir. Bu cümleden olmak üzere sandıkların temhiri hususunda tesadüf edilen kanunsuzluklara müstacelen nazarı dikkati devletlerini celbediyorum. Şöyle ki :

Dün belediye intihabatına başlanmadığı halde on saat evvel sandıklar belediye meclisi mührü ile temhir edilmiş ve yarın İzmirde teşkil edilmiş bulunan on beş intihap şubesine [illegible] edilmiştir. Halbuki intihap kanununun [illegible] maddesi sandıkların intihap encümeni huzurunda boş olduğu [illegible] gösterildikten sonra temhir edilmesini amir bulunmaktadır. Kanunun bundan da kati [illegible] bahsetmektedir. Halbuki sandıkların yalnız belediye mühürüyle temhir edilmiş olduğu halde bir gece belediyede kalması ve sandıkların mühürlü olarak boş olduğu gösterilmeden reye açılmaları hem kanuna muhalif ve hem de emniyet ve itimadı salp edici bir harekettir.

Bu hususta itiraz hakkımızı muhafaza ve keyfiyeti protesto ederek kanuna muhalefeti arzederiz.

S. C. F. İzmir vilâyet ocağı reisi doktor Ekrem Hayri

Akşam gazetesi hakikati ancak şimdi yazabildi

Her üç haberi biri biri altına aynen dercediyoruz

Akşam gazetesinin ....tarih ve.... numaralı nüshasında Reisicümhur Hz. lerine izafe edilen bir haber çıkmıştı.

Bu haberin muharref olduğu iddialarına karşı, Akşam refikimizin ikinci bir tahrif daha yaptığı görülmüş, o da ilk neşrettiği habere kemali ehemmiyetle yer bulduğu görülen

—Ya ben, ya İsmet Paşa...

Kaydının da kaldırılmış olduğu hayretle okunmuştur.

Dün aynı refikimizde Reisicümhur Hz.lerinin asıl olan beyanatları intişar etmiştir. İşte son beyanat doğrudur. Esasen bizim iddiamız da, evvelki haberlerin yanlış zaptedilmiş olduğu şeklinde idi.

Binaenaleyh, dünkü de dahil olmak üzre üç haberi sırasile neşrediyoruz. Okuyucularımız her üçü arasındaki hakiki farkı tabiî göreceklerdir ve takdir edeceklerdir.

Binaenaleyh, mes'elede Akşam gazetesinin kendi tarafı ile kendiliğinden kapanmış olacaktır.

Birinci beyanat... 28 Eylül 930 tarih ve 4388 numaralı nüshadan :

İsmet paşanın başvekâleti kabul etmemekteki [illegible] Gazi Hazretleri iktidar mevkiinin başka bir tecrübeye tahammülü olmadığını söylediler ve dediler ki :

" — Eğer İsmet Paşa hükûmet teşkilini kabulden sureti katiyede imtina etseydi Başvekâleti bizzat deruhte etmekten başka çare kalmadı. Ya ben, ya İsmet paşa. „

İkinci beyanat .. 30 Eylül 930 tarihli 4390 numaralı nüshadan:

Ankara, 28 (Hususi)— Evvelki gün Akşamda İsmet paşanın başvekâleti kabul etmemekte israr ettiğini ve bu hususta Gazi hazretlerinin yüksek görüş ve düşüncelerini ve bu meyanda " Kabine teşkilini İsmet paşa kabul etmeseydi ben bizzat teşkile mecbur olacaktım„ buyurduklarını yazmıştım.

Üçüncü beyanat... 4 Teşrini evvel 930 tarih ve 4394 numaralı nüshadan :

Gazi M. Kemal Hazretleri buyurdular ki:

— Arkadaşlarımız içinde başvekillik yapacak zevat çoktur. Fakat bütün bu arkadaşlarım dahi olduğu halde milletin umumî temayülü benim şu ve bu mevcut karşısında başvekil olmamı icap ettirirse bu vaziyet [illegible]

Bu takdirde benim aynı zamanda [illegible]

Benim olacağım bu yeni vaziyet [illegible] de muhal ve mantıkî değildir.

Amerika sistemini memleketimizde tatbik etmeyi hiç hatırıma getirmedim. Sistemin ve kanunun icabı Reisicümhurlukla Başvekâleti birleştirmeği asla düşünmedim. Ve düşünecek adam olmadığımı bütün milletçe malûmdur zannederim.

S. F. ocağının resmi küşadı

S. F. Eyüp ocağının dün resmi küşadı icra edilmiştir.

8 - 9 - 930 tarihinde teşekkül eden S. C. f. [illegible] ocak heyeti [illegible] mürekkep 15 kişilik bir heyet fırkamızın prensiplerini tespih ve teşkilât icra etmek üzre bugün otomobillerle köylere gitmişlerdir.

Hamzabey mahallesi
Ali oğlu

EK-46: Yarın, 5 Ekim 1930

SON HABERLER

Ma. Ve.nin bir daveti

Ankara, 4, (A.A.) — Maliye Vekili Beyefendi tarafından davet edilmiş olan Adanada çalışan bankalar müdürleri zürrai buhranından müteessir olmuş bulunup mezkür bankalara karşı borçlu olan zürraın nefine müteallik tedabiri teemmül etmek üzere vekili müşarünileyhin nezdinde bugün içtima etmişlerdir.

Bankalar müdürleri bu davetin hüsnü kabul edilmiş olan Maliye Vekili Beyin telkinatı üzerine atideki karar ittihaz edilmiştir :

1 — Bankalar mevcudat ve matlubatı kaçırılmamasını temin için turuncu kanuniyeye müracaat haklarını muhafaza etmekle beraber halen tediye ademi kabiliyetleri tahakkuk eden ve vadelerinin hululunda tasfiyelerinin cümlesini temamen ifa etmiyecek vaziyette olan bütün müşteri sahibi zürra borçlularının envali gayri menkuleleri satışına tevessül etmiyeceklerdir. Her şahsın vaziyeti hususiyetine ve bankalarının teşkilâtı müteallik nizamatı dahilinde senetler ya kısmen yahut tamamen tecdit edileceklerdir.

İşbu kararın fiili bir surette tatbikatı temin için aşağıdaki mahalli bankalar müdürlerinin prensip itibarile her hafta içtima etmeleri tekarrür etmiştir.

Bu içtimalarda vaziyeti, ittihaz edilecek tedbir ve icrasına halinde müdiriyeti umumiyelerine vaki olacak tekliflerine vaki olacak tekliflerine nazaran müzakerat icra olunacaktır.

H. Fırkası taraftarları vatandaşları dövdüler

Eğer reyinizi bize vermezseniz hepinizden 25 lira ceza alacağız dediler

Çanakkale 4 — (H.M.) İntihabatın yüzde sekseni S. C. Fırkası lehine neticelenmeğini gören C. H. Fırkası büyük bir endişe içinde kaldı. Bir iki vatandaş C. H. fırkası erkânı tarafından dövüldü. Bir çok kimseler tahkir edildi, ve İzmirde bulunan C. H. fırkası müfettişi Cemal B. süratle Kaleye çağırıldı. Perşembe günü intihap neticelenecekti. Bu aralık şehirde çok şayanı dikkat bir beyanname dağıtıldı. Güya S.C. fırkasına rey vermiyenlerin 25 lira nakdi cezaya mahkûm edileceği hakkında mevhum şayialardan bahsolunda. Maksat intihabı fesbe vesile idi. Fakat bu beyannamede bahsolunan mevhum şayialardan maksadın ne olduğu herkes tarafından anlaşıldı. C. H. fırkası müfettişi Cemal B. S. C. fırkası erkânından Cevat beyin konağına gitti. Ve intihap hakkında efendilerile uzun müddet görüştü. Memleketle sevilmiyen kimselerin fırkanın başından uzaklaştırılmaları şartiyle intihabı C. H. Fırkası lehine tecelliyi temenni edildi.

Ve Perşembe günü bütün intihap sandıkları azaları Vali Beyin nezdine çağırıldı. Bu vesile ile dört saat intihabata fasıla verildi.

Nihayet akşam reyler sayıldı. Yarıdan yüz on noksan olduğundan intihap bir hafta daha temdit edildi. Fakat on hafta daha temdit edilse neticede yine S. C. Fırkası kabir bir ekseriyetle intihabatı kazanacaktır.

Çanakkale intihabatı halkın yüksek seviyesi ve kuvvetli yurtsever cihetinden Türkiyede şimdiye kadar yapılan intihapların en şayanı dikkat ve ehemmiyet bir hususiyetini arzetmektedir.

* * *

Hint milliyetperverlerinin bir darbesi

Lahor, 4 (A.A.) — Lahor'daki kıyam tertibatı meselesinin tetkiki esnasında heyeti ittihamiye reisliğinde bulunmuş olan Han Bahadır Aptülâzia bu sabah kanal kenarından otomobille geçerken bir sui kasd maruz kalmıştır. Otomobilin gittiği istikamete doğru bir kaç el silâh atılmış, şoför ile bir polis neferi yaralanmış Aptülâzia'ya bir şey olmamıştır.

Allahabat, 4 (A.A.) - Zabıta tarafından tâkın edilen memuriyete rağmen diyeti mahsusiyette bir içtima yapan 6000 gönüllü ile zabıta arasında bir çarpışma olduğu Rocrkee, den bildirilmiştir. Polisler, gönüllülerin üzerine evvelâ sopa ile yürümüşler, sonra ateş açmışlardır. 25 kişi hastahaneye yatırılmış, 30 kişi tevkif olunmuştur. Polislerden 2 yaralı vardır.

Gandi'nin 60 ıncı senesi

Bombay, 3 (A.A) — Gandinin doğumunun 60 ıncı yıldönümü bugün ahalinin ekseriyeti tarafından tes'it edilmiştir.

Her şeye

Her şeye rağmen kazanamıyacak!

Ceyhan, 4 (H.M.) — Burada belediye intihabatı Halk fırkasının bütün gayrimeşru vesaite müracaatına rağmen şurta halkın tezahüratı arasında kabir bir ekseriyetle S. Fırka lehine cereyan etti. S. Fırka reisi Remzi Paşa evvelki gün fırka binasına toplanan binlerce vatandaşa fırkanın programını izah etmiş ve reylerini hangi fırkaya verecekleri hususunu gurulu halkın takdirine havale etmiştir. Adanada bir hükümet gazetesinin Ceyhanda Halk fırkası kazanıyor yollu neşriyatına Ceyhanlılar gülmekle mukabele ediyorlar. Bura Halk fırkası mütemadi iki gün evvel Ceyhan kütübesi karşılarına sandalye döşeyerek karşılarına geçmiş ve bu suretle Halk fırkasının başka bir fırka yaşıyamaz, tahrirlerini kullanarak tabanca çekmiştir. Bugün Halk fırkası bir miting tertip etmiş ise de 14000 nüfusu kasabadan karşılarına ancak bir iki yüz kişi gelmiştir. Halk fırkası mütemadi halkıyle savurduğu tehdit sözleri arasında da sayevrimiş, neticede reylerini Halk fırkasına vermeleri için müteaddit defalar rica etmiştir. — Atila

İtalyadaki Yanardağ

Napoli, 3 (A.A) — Vezuve yanardağının küçü indidan mahrutunun şimali kaidesinde teşekkül etmiş olan lâvlar kraterden taşarak cehennem vadisine doru ilerlemeğe başlamıştır. Lâv cereyanı 6 metrelik bir genişlikte derlemekte ve dakikada 4 metre katetmektedir. Ateş fıskasının kutru takriben 3 metredir. Volkana civar olan mıntıkalar için âcil bir tehlike yoktur.

Nezihe Muhittin hanımın konferansı

Kalmek apartımanında dün Nezihe Muhittin hanım bir konferans vermiştir. Konferansta Nezihe hanım halkın intihaptan, halkı hürriyetten, Serbestiden bahsetmiş ve halka belediye intihabında terbiyeye reylerini istimal etmelerini müdellel bir surette söylemiştir.

Şikâyet herkes müşteki

Beşiktaşta oturan ve on S. F. azasından bulunan bir zatın mahdumu dün mektebe gitmiş, veremli olan zencilerden biri ancak 3 dakika ahbaplık etmiştir. Bu zencinin çektiği cebayı müteakip tahsilinden Türkiyede şimdiye kadar yapılan intihapların en şayanı dikkat ve ehemmiyet bir hususiyetini arzetmektedir.

* * *

Amerikada korkunç bir idam

Şikago, 3 (A. A.) — Bir bankayı soymak tertibatını tezgâhlıyan üç kişi suçlu bulunmuştur. Bunlarla beraber müştevli suretle hükûm olunan bu hastalığın şiddeti gittikçe azalmaktadır.

Mısırda Hürriyet

Kahire, 4 (A.A.) Başvekil Sıtkı Paşa nezdine kabul ettiği gazetecilere şu yolunda beyanatta bulunmuştur. Hükümet, kanunu esasinin en mühim ahkâmının tatbik edilmesini ve ahaliye verilmiş olan hürriyetlere dokunulmadığı gibi bundan böyle de riayet edileceğini temin etmiştir.

Çocuklar arasında felç

Strazburg, 4 (A.A.) Eyalet dahilindeki çocuklar arasında görülen felç vakıaları bir Teşrinievvelde 400 ü bulmuştur. Bununla beraber müstevli surette hükûm olunan bu hastalığın şiddeti gittikçe azalmaktadır.

Mısırda Hürriyet

Kahire, 4 (A.A.) Başvekil Sıtkı Paşa nezdine kabul ettiği gazetecilere şu yolunda beyanatta bulunmuştur. Hükümet, kanunu esasinin en mühim ahkâmının tatbik edilmesini ve ahaliye verilmiş olan hürriyetlere dokunulmadığı gibi bundan böyle de riayet edileceğini temin etmiştir.

S. C. Fırkası İstanbul Namzetleri

Serbest C. Fırkası İstanbul Belediyesi için ayrılan namzetler şunlardır :

Üsküdar kazası

1 — Ali Naki Bey - Sabık Jandarma Alaykımmdanı.
2 — Nazım Bey - Müteka-idini askeriyeden.
3 — Kâzım Bey - sabık Cemiyeti Belediye azasından.
4 — Kenan Bey - Sabık Meclisi Umumi azasından.
5 — Yesim Bey - Avukat.
6 — Ali Nazif Bey.
7 — Emin Bey - Tüccardan.
8 — Afi Nutku Bey.

Bakırköy kazası

1 — Galip Kemali Bey - Moskova sefiri sabık.
2 — Ali Bey - Lehistacı
3 — Baha Bey - Eskâk Adliye müsteşarı
4 — Süleyman Fethi Bey Mülga Dahiliye Nezareti heyeti teftişiye reisi.

Beyazıt kazası

1 — Suat Derviş Hanım.
2 — Halil Bey- Müze müdürü.
3 — Şerif Ali zade Murat Bey - Sabık Antalya meb'usu.
4 — Dervişzade Hasan Fehmi Bey.
5 — Nuri Bey - Borsa acentası.
6 — Ürfalı Mahmut Kâmil Bey - Avukat.
7 — Tahsin Riza Bey - Eskâk Tokat meb'usu.
8 — Hasan Bey - Metozade Kereteci.
9 — Barç Kerestecisyan ef. Sabık Osmanlı bankası müdürü.
10 — Kurşunsuzade Edip Bey.
11 — Haydar Bey - Yorgancı, Mebhyacı, Döşemeci Cemiyeti reisi.
12 — Halil Bey - Nafiliyat Şirketi sahibi.
13 — Suat Bey - Noter muavini.
14 — Hayri Bey - Eskâk Mec. Umumi azasından.
15 — Sedat Bey - Bankacı.
16 — İzzet Bey.
17 — Fuat Hakkı Bey.
18 — Kerim Bey.
19 — Mülepli oğlu Yuvan Efendi - Kuhumcu.
20 — Hamdizade Hasan B.

Sarıyer kazası

1 — Salih Bey - Sabık Hukukumer Başkâtibi.
2 — Tevfi Zade Hafız Hüseyin Bey - Tüccardan.
3 — Suyolluoğlu Saçaklı Bey - Burdur Meb'usu sabıkı.
4 — Cemil Bey - Maliyeti Ziraat Mektebi sabık muallimi.
5 — Tahir Cemal Bey - Tüccardan.
6 — Kumamizade Nuri Bey - Tüccardan.

Adalar kazası

1 — Ali Rıza Bey - Mahkemei Temyiz eskâk reisi.
2 — Avni Bey - Rum Ekâlisi metlûmlerinden.

Fatih kazası

1 — Lâtif Sırrı Bey.
2 — Nuri Ahmet Bey - Eskâk Şehremaneti Muhasebecisi.
3 — Hüsnü Bey - Eskâk Konya Valisi.
4 — Mustafa Hayri Bey Avukat.
5 — Arif Cenç Bey - Yorina gazetesi Başmuharriri.
6 — İbrahim Bey - Şehremaneti Meyveti Fenniye Müdürü.
7 — Mehmet Bahri Bey - Kunduracılar mümessili.
8 — Hüsnettin Bey - Kunduracılar mümessili.
9 — Osman Bey - Kömür tüccarı
10 — Âsım Bey - Mülga M. Meb'usan Başkâtibi.
11 — Yaşarzade Hasan Bey.
12 — İbrahim Halil Bey - Eczacı.
13 — Hayri Bey - Ankara Şehremaneti müdürü sabıkı.
14 — İbrahim İzzet Bey - Sabık İstanbul varidat müdürü.
15 — Hüsnü Bey - Sabık Maliye Tahakkuk müfettişlerinden.
16 — Dr. Edip Kâmil Bey.
17 — Sami Bey - Balatta fabrikatör.
18 — İdris Efendi - Celep taciri.
19 — Hilmi Bey - Sabık Posta Telgraf müdürü.
20 — Mahittin Bey - Ayvansaray Değirmeni Müdür muavini.
21 — Haydar Bey - Mütekaidini askeriyeden.
22 — Yani Velos efendi - fabrikatör.
23 — Aziz Avni Bey - Ziraatçi.
24 — Kâmil Bey - Tüccarı Sevkiyat Kazası
1 — Mekkâre Hanımefendi
2 — Nezihe Muhittin Hanımefendi
3 — Mehmet Ali bey- Eskâk Şehremini.
4 — Ziya Mülla Bey- Avukat.
5 — Münir Vedat Bey
6 — Ebubekir Hazım Bey Sabık Niğde meb'usu
7 — Doktor Selâhattin Tevfik Bey.
8 — Kedri Bey-Eskâk Şehremaneti Heyeti Fenniye Müdürü.
9 — Nuri Bey-Eskâk Osmanlı Bankası Meclisi İdare âzasından.
10 — Yusuf Ziya Bey- Hukuk müdafilerinden.
11 — Orhan Münir Bey- Avukat.
12 — Ahmet Rüstem Bey - Eskâk Vaşington sefiri.
13 — Sâdi Nuri Bey - Avukat.
14 — Ordinalı Kandi - Eskâk meb'usu.
15 — Pangalti Dere - Eskâk Ot Borsası müdürü.
16 — Mümtaz Nuri Efendi - Avukat.
17 — Ayvalı Nuri Efendi - Avukat.
18 — Cemil Çiçek Bey - Vilayet Umumi Meclisi âzası.
19 — İsmail Bey - Sabık Dahiliye Umumiye müfettişlerinden.
20 — Emin Nuri Bey - Müfettişlikten mütekaidlerden.
21 — Sâbri Bey - Tahtelbahir Ticaret Odası Azalığı.
22 — Kâzım Bey - Tahtelbahir.
23 — Vasfi Zâ. - Sabık Sirem Beyi.
24 — Remzizade ef. - Rum eşraf ruhiyelerî reisi
25 — Mümtaz Bey - Avukat
26 — Dr. Nazımettin Bey.
27 — Vehbi Bey - Sabık ticaret müfettişi.
28 — Cemal Bey - Tüccar.
29 — Arpacıoğlu Nüzhetî efendi.
30 — Hayrat Bey - Eskâk sefarat katibi.
31 — Dr. Küçük Rıfat Bey.
32 — Kâzım Bey - Sabık ziraat müfettişlerinden.
33 — Ziya Şakir Bey - Muharrir.
34 — Mevlânzade Nail Bey.
35 — Siyavuş Bey - Tüccar.
36 — Kazımiyan Bey.
37 — Bezzazzade Tevfik B.
38 — Kuyumcukan Şevkettin Bey - Sabıkiye mütekaidlerinden
39 — Hüseyin Bey - Çiftçi
40 — Bereketzade Ekrem Bey - Avukat.
41 — Âşir efendi zade Kâmi Bey.
42 — Sadık Bey- Avukat.

Kadıköy Kazası

1 — Operatör Cemil Paşa
2 — Hasan Tosun Bey - Mütekait miralay.
3 — Cemal Bey - Eskâk Divanımuhasebat Müdeiumumisi.
4 — Doktor Nazif Bey - Sabık Belediye Müdürü.
5 — Nazmi Duhani Bey - Tüccardan.
6 — Muammer Salih Bey- Avukat.
7 — Sami Bey - Eskâkı emlâkten.
8 — Kâmi Bey - Eskâkı emlâkten.
9 — Nuri Bey - Tüccardan.
10 — Lion Bey Ziver-Avukat

Beykoz Kazası (Hisar)

1 — Asaf Bey - Sirketi Hayriye Başkâtibi.
2 — Mütercimzade İsmail Hakkı Bey.
3 — Hilmi Bey-Hisardan Kehire tasrifi.
4 — Nuri Bey - Çengelköyünden - İzmir Beşinhendisi eskâkı.
5 — Osman Bey - Avukat
6 — Ahmet Bey - Çiftçi - Beykozlu.

Defterdar Şefik B.

Arkasından geldi.

Sinema ve iyatrolardan istifadeki ve kazanç vergileri nasıl alınacak ?

Adliye Büyük Meclisinde tedkike kabul edilen yeni kanunlar hakkında Maliye vekâletile temasa girmek üzere geçenlerde Ankaraya giden Defterdar Şefik B. bugün şehrimize gelmişlerdir. Şefik B. ankara ve İzmire gibi ayan ve eğlence mahallerinden alınacak olan istihlâk ve kazanç vergileri nasıl tahsil hakkında Maliye vekâletine yeni bir teşkil tekkil etmiştir. Defterdar Beyden bu hususta malumat istihsal edilmiyeceğini ve bu yüzden tahsilâtın vergilerin tahsilâtı mahiyetinde tehir muhtemiyetle zarfı zamanı olduğunu beyan etmiştir.

Limanımızın misafirleri

(Şahsiyat) ve Kazımzade namındaki üç Sovyet tebaasından biri sabah limanımızda bulunan Sovyet filosuna iltihak etmişlerdir.

Teşkilâtlarlarla görüşmeden sonra Amiral Caltinga İstanbul valisini ve kolordu kumandanını resmen ziyaret etmiştir. Öğleden sonra saat 15 de Köstüğün Beyle Şükrü Naci Bey (Çarkıyla Ulaştırma, hafif havagazında Amiralı iade ziyarette bulunmuşlar.

Amiral gemisi ile tarihlerde bu sabah Yunanistana müteveccihen limanımızdan hareket edecektir. Teşkilâtlılar da yarın sabah filoya iltihak emrile üzre Pireye gideceklerdir.

EK-47: Yarın, 5 Ekim 1930, "Nasıl Başladı!"

Nasıl Başladı!

Esnaf hiç bir şeyden korkmıyor ve tehditlere ehemmiyet vermiyor..

Maksat bugün dağıtmaktı. Fakat bu beyannameleri matbaadan alan S. C. F. memurları polisler tarafından dün akşam çevrilmişler, beyannamelerle birlikte karakola sevkedilmişlerdir.

Sebep ?

Sebep keramet sahibi olan Defterdar bey bu beyannamelerin pulsuz dağılacağından haber almış, valiye haber vermiş, vali polis müdürüne hemen bunların toplanmasını söylemiş te ondan.

Defterdarlığın bu emrini derhal ifa etmişler ve eğer bu beyannameler dağılmış bile olsa nihayet cezası nakdi olmak icap eden bu pul noksanı yüzünden fırka erkânını karakollara sürüklemişlerdir.

Fırkanın teşebbüsü geç vakit mümsir olmuş ve hem beyannameler kısmen iade olunmuş, hem de tevkif edilenler tahliye edilmişlerdir.

İşte bugünkü intihabın dünden başlangıcı.

İntihap encümenleri dün mıntakalarındaki mahalleri intihabın devam edeceği 7 güne taksim ederek hangi gün rey verileceğini ve sandıkların nerelerde bulunacağını ilân etmişlerdir.

Garabete bakın!

Bu ilânlarda göze çarpan esaslı iki garabet vardır:

1 — Her mahalle müntahipleri için saat tayin edilmesi.

2 — Sandıkların Belediye şubelerinde bulunması evvelce kararlaşmış iken bu defa muhtelif ve gayri maruf mahallere de sandıklar konmuş olmasıdır.

Mahalleler için saat tayin etmek garabetini yalnız Beyazıt ve Bakırköy intihap encümenleri göstermiştir.

İlâna nazaran meselâ, Sarıdemir, Demirtaş, Yavuzersinan, Hacı kadın, Hoca Gıyasettin ve Süleymaniye gibi altı büyük mahalle müntahipleri mutlâka bu sabah saat 7 den 13 e kadar 6 saat zarfında reylerini istimal etmek mecburiyetindedirler.

6 Mahalle halkının 6 saat yani her mahallenin 1 saat zarfında rey verilebilmesindeki imkânsızlık aşikârdır. Bun da bir tarafa bırakalım.

Mahallesine tahsis edilen saatte vazifesi veya her hangi bir mazereti dolayısile reyini kullanmamış olan vatandaşlar ne olacak?

Yapılan ilânlarda bu hususta sarahat yok. Fakat intihabın devam edeceği 7 gün saatlerile mahallelere taksim edildiğine göre mahallesinin saatini kaçıran vatandaş bu 7 gün zarfında reyini veremiyecek midir?

Bilhassa İstanbul cihetinde oturan Halkın memur ve esnaf olduğu düşünülürse mahallesine tahsis edilen saatte reyini vermeğe gelemiyecek vatandaşların en binlere baliğ olacağı derhal anlaşılır.

Altı saatte

Bilfarz bu sabah 7 den 13 e kadar reyleri alınacak olan 6 mahalleden Süleymaniye mahallesinde oturan bir memur Beşiktaştaki vazifesinden nasıl ayrılacak sandığın bulunacağı ilân edilen üç mihraplı camiini arayıp bulup ta reyini nasıl verecek! İlânlarla intihap sandıklarının bilhassa İstanbul tarafında hemen kâmilen camilerde bulunacağı bildirilmektedir. Evvelce sandıkların belediye ve kaza merkezlerinde bulunmasına karar verilmiş iken bunun değiştirilmesinin sebebi de şudur:

Halk Fırkası bütün imamlara ve fırkaya mensup Hocalara camilere konacak sandık başlarında halkın hissiyatı diniyesini tahrik için propaganda yaptıracaktır. Hocalara dün akşam talimat verilmiştir.

Adalardan korkuyorlar

Haber aldığımıza göre Halk fırkası en fazla Adalar kazasında intihabı gaip edeceğinden endişe etmektedir. Çünkü Adalar kazasında intihap hakkını haiz 4500 Rum vatandaş vardır. Bu vatandaşlar programını benimsedikleri Serbest Cümhuriyet H. Fırkasına rey vereceklerdir. Adalar kazasında Halk fırkasının namzeti Emin Âli beydir. Halk fırkası mektep muallimlerini zorla alet ederek Rom vatandaşların hiç olmazsa müstenkif kalmasını temine uğraşmaktadır.

Diğer taraftan Halk fırkası dün akşam esnaf cemiyetlerindeki adamları vasıtasile esnafa listeler tevzi ettirmiş ve fırka namzetlerinin isimlerini taşıyan bu listeleri imzalayıp sandığa atmayacak olanlara işlerinden yol verileceğini tebliğ ettirmiştir.

Bu meyanda Karaköy Fermenecilerdeki su iskelesi hamal başısı Kadir ağa ve Şarap iskelesi hamal yazıcısı Hamza efendi dün akşam bütün hamallara dağılmışlar ve bu liste hilâfında rey verecekleri hemen ertesi gün işlerinden kovulacağını bildirmişlerdir. Bundan başka diğer bütün esnaf teşekküllerinde de aynı hal vaki olmuş ve aynı tehdit nakaratı tekrar edilmiştir.

Mamafih kanunun kendilerine verdiği hakkı serbesçe kullanmağa hiç bir kuvvetin mâni olamıyacağını müdrik olan esnaf bütün bu tehditlere rağmen Serbest fırkaya rey vermeğe karar vermiştir.

Sirkecide vak'a

Evvelki gece Sirkecide Trakya birahanesinde oturmakta olan randevucu çaycı Haticeye, sabıkalılardan Kâmil isminde biri taarruz ederek sustalı çakı ile Haticeyi tehlikeli surette muhtelif yerlerinden yaralamıştır.

Vak'ayı müteakip Kâmil polisler tarafından yakalanmış, Hatice de Fransız hastahanesine kaldırılmıştır.

Bir davet

Adliye meslek mektebi mezunlar cemiyeti umumi kâtipliğinden:

7-10-930 Salı saat 17 de Türk Ocağı konferans salonunda umumi bir içtima akt edileceğinden arkadaşların behemehal teşrifleri rica olunur.

Hürriyet

Akşam gazetesini bekleyiniz!

HALKTAN YARINA

Hâkim oldum diye onun bunun evini mal sahibinin rızası hilâfına işgal etmekte mana var mıdır?

Çeşme Ali Asım imzasile:

Çeşme Hâkimi Tevfik Bey batapu Mutasarrıf olduğum evimde oturuyordu. Kendim yaz münasebetile Bağlarda idim. Bundan üç ay evvel Çocuklarımın ani hastalığı sebebile icarı fesih ve kendisine evden çıkması için def'alarca rica ve keza noterden çektiğim ihbarname ile resmi ve hususi bir şekilde tekrar ettiğim halde mumaileyh kim bilir hangi kuvvete istinat ederek bekâr olduğu halde çıkmam ve çıkmayacağım, diyor ve çıkmıyor. İki çocuğum hasta olduğu halde tavanına bağ kulübelerinde kaldığımı söyledim.

Nezaketin ve içtimai terbiyenin bütün icabı dairesinde hasta çocuklarım namına da yalvardım. Gene aynı sert ve barit cevaplarile karşılaştım.

Şimdi soruyorum:

Cümhuriyet hâkimi böyle mi olur? Vatandaşların hakkı, hak dağıtacaklar tarafından böyle mi ezilmelidir.

YARIN — Bir hâkim herkesten ziyade ahlâk ve kanuna aşina olmak gerektir. Hâkimlik mevkiini işgal etmekle adalet tevzi edilir. Yoksa onun bunun hukukuna tecavüz edilmez.

Zengin çocuklarına başka muamele fakir çocuklarına başka...

Küçük zabit R. Naci imzasile:

Ben Deniz gedikli küçük zabitiyim. Elan (Yavuzda) istihdam ediliyorum; 20-8-930 tarihinde sanayi mülkiye mektebi talebe kayıt ve kabulüne başlamıştı; ben o zaman mezun bulunuyordum; nevzadımız olan benim küçük kardeşimi mektebe kayıt ve muayene ettirdim.

Bu sıralarda mektebe yazılmaya gelen büyük zatı muhteremlerin mahtumları var idi.

Efendim bu çocuk banka müdürünün akrabasıdır müdür Bey:

Hay hay beyim merak etmeyiniz, diyor ve selâmetliyor. Zavallı bizleri Eylülün 20 nci gününde gelin diye başlarından savıyorlar. Böyle adamlardan istifade edilemez. Düşen bir adama kim olsa tekme vurur, marifet onun bu acıklı halini görüp yardım etmektir. Böyle şahıs tefrik edip iş yapan daha nice amirler var, kimsesizleri başından savmak zenginleri himaye fıkarayı figana koymaktan başka bir şey yapmıyorlar.. 929 senesinde aynı veçhile mekteplere müracaat ettik, yine böyle oldu. Bu sene dahi senayi mülkiye mektebine kabul edilmediler. Yalnız iltimaslılar kabul olundu, şimdi ne yapacağız, şaşırdım. Ben asker olmaklığım dolayısile her zaman kardeşimin yanında bulunup ona medar olamıyorum. Ben ne yapayım böyle bir genç çocuk kaç senenin emeğine mukabil yetişebilir? Sokak maskarası mı olsun?

YARIN — Demokrasi demek cemiyetin her nevi ve her sınıf halkını müsavi muameleye tâbi tutmak demektir. Müdür B. bu hakikatten gafil midir?

Bir mütegallibe dosyaları imha ediyor, ses çıkaran yok.

İmzası mahfuzdur

Mübadil olmaklığım hasebile mübrez vesaikimle ancak harap ve malî iskânım [illegible] bir ev alabildim. Mütebaki istihkakıma mukabil telfikini talep edip derdesti intaç muamele ve dosyamının imhasına teşebbüs eden ve pek kuvvetli himayekârı bulunan bir mütegallibenin tasarruf dolayısile müfettişlikçe tahkikâta uğrayan muamele hakkında (Dahiliye vekâleti celilesine, Teftiş heyeti riyasetine, Vilâyete, ve müfettişliğe) vaki müracaatlara ve Dahiliye vekâleti celilesinin müteaddit emirlerine rağmen hiç bir surette hukuku kanuniyesi olmayan muarızlarımıza bir hak bahşedilmek istenilmekte olduğundan mercii aidinin nazarı dikkatini celbe delâlet buyurmanızı rica ederim ef.

YARIN — Haksızlığa uğrayan bir adam vekâleti aidesine şikâyet eder, lehine emir alırda bu emir dahi infaz olunmazsa bu mağdur adamın akıbeti ne olacaktır?

İcra memurları borçluları nasıl takip ediyorlar?

Karamürsel Ahmet imzasile:

Bendeniz Karamürselin Cami atik mahallesinden Raşit oğlu Ahmet diye tanınırım. Bizim bu tahsildarların elinden çektiklerimize bir çare bulunmayacak mı? Borcum olan 28 lira 60 kuruşun 15 lirasını veriyorum, Mütebakisi için 15 Gün kadar müsaade istiyorum da hakkımda tevkif müzekkeresi kesiyorlar. Bu cüzi meblâğı tedarik etmek için Karamürselden firar ederek İzmite para tedarikine geldim. Lâkin bulmak mümkün değil bütün işlerim yüz üstü kaldı bize acıyacak bir makam yok mudur.

YARIN — Adliyede en basit boşanma davaları dahi senelerce sürükleniyor da para mes'elelerinde borçluya 15 gün dahi müsaade olunmuyor, tevkif cihetine gidiliyor. Ve bu borcu bittabi hükûmet talep ediyor. Adliyenin bu bir tarafı siyasetine diyecek yok doğrusu!..

İstanbul Sekizinci İcra dairesinden: Bir deynin temini istifası zımnında mahcuz ve füruhtu mukarrer olan yazı makinesinin teşrinievvel 8 inci çarşamba günü saat 14 te sandal Bedesteninde füruht edileceği ilân olunur.

İstanbul 2 inci İcra Dairesinden: Mühendis mektebinde Ferdi Cemal Beyin Beyoğlu [illegible] mahkemesince 29-1052 ve 26 mart 930 tarihli ilâm mucibince [illegible] sadır olan hükme binaen [illegible] tebliği [illegible] biltebliğ iade edilmiş olmasına nazaran ilânen bir ay zarfında müddetle tebliğen icraiyeye karar verilmiş olup tarihi ilândan itibaren bir hafta zarfında itiraz veya 930-1545 dosya numarasile müracaat etmediği takdirde müddeti kanuniye zarfında muamelei icraiyeye devam olunacağı ve ödeme emri makamına kaim olmak üzere ilân olunur.

TİYATRO VE SİNEMA

Darülbedayı bu akşam saat 21 30 da

TOPAZ

4 Perde

Tercüme edenler: İ. Galip, H. Rasim

İSTANBUL BELEDİYESİ

geçen seneki gibi salı akşamları muallim ve talebelere, çarşamba akşamları üniformalı zabitana ve cümartesi akşamları umuma tenzilât vardır.

*

Cemal Sahir

Bu akşam 9,30 da Ferah tiyatrosunda

Göz Yaşlarım

Hayat faciası 3 perde, ayrıca sinema

İlân

Osmanlı Bankası gişeleri, Teşrinievvelin 13 üncü Pazartesi gününden itibaren iş'arı ahire kadar, zirde muharrer saatlerde açık bulunacaktır.

1 — Galata idarei merkeziyesi:

Saat 10 dan 16 ya kadar eyamı adiyede, saat 10 dan 12 1/2 a kadar Pazar günleri.

2 — Yenicami şubesi:

Saat 10 dan 16 ya kadar eyamı adiyede saat 10 dan 12 ye kadar Pazar günleri.

3 — Beyoğlu şubesi:

Saat 10 dan 12 1/2 a ve saat 14 ten 16 ya kadar eyamı adiyede, saat 10 dan 12 ye kadar Pazar günleri.

İlân

Ucuz bobin kâğıdı satıyoruz

İdarehanemizde 34 santim genişliğinde takriben iki bin beş yüz kilo bobin kâğıdı vardır. Ve ehven fiatla satılacaktır. Talip olanların "YARIN" idare müdiriyetine müracaatları.

İstanbul 4 üncü İcra Memurluğundan: Boğaziçinde Emirgânda Bağlar [illegible] ve İstinye sokağında atik 8,10,8 ve 10 mükerrer numaralı bağçe [illegible] iken ziyevm ilâmeşgûlü mechul olan Mısır Hidiv [illegible] merhum İsmail Paşanın ikinci haremi Cenani [illegible] Hanımefendi ile Şişlide Osman Bey de bağış sokağında doktor Hayri Beyin hanesinde ikamet etmekte iken ilân ikametgâhı meçhul Gülter Hanıma:

Hissedar ve bedeli rehin fazlasına haciz vaz'etmek sure ile alâkadar bulunduğunuz balâda adresi yazılan gayri menkulün nısıf hissesi ve derununda cari on yedi buçuk masura ve iki lüle tatlı suyun sülüs hissesi dört hisse itibarile iki hissesi Mahmut Celâlettin ve Ahmet Celâlettin ibnaz Mahmut Sırrı Paşa berveçhi munasafa uhdelerinde olup Nazım Beyden borç aldıkları (14000) (on dört bin dört yüz) liraya mukabil birinci derecede ipotek gösterdikleri mezkur gayri menkulün paraya çevrilmesini Nazım Bey talep etmiş ve 30 ağustos 930 tarihinde yeniden mahallen hariç ve ehli vukuf tarafından tamamına (47036) (kırk yedi bin sekizen [illegible]) lira kıymet takdir olunmuştur. Ve artırmaya konulacaktır. Bir diyeceğiniz varsa tarihi ilândan itibaren on gün zarfında 929-69 dosya numarasile İstanbul dördüncü İcra memurluğuna müracaat etmeniz lüzumu tebliğat hâtiz zabıt varakası makamına kaim olmak üzere teb'liğ ve ilân olunur.

İstanbul 8 inci İcra Dairesinden: Bir alacağın temini zımnında mahcuz Mobilya eşyası 8-10-930 Çarşamba günü sabahleyin saat 10 dan itibaren Kadıköyünde Bahriye caddesinde Nazım bey sokağında açık artırma ile satılacaktır. Talip olanların mezkûr gün ve saatte mahallindeki memuruna müracaatları ilân olunur.

Vakıf Akarlar Müdürlüğünden:

Müzayedeye Vazolunan Emlâk

1 — Boğaziçi, Paşabahçesi Çınar caddesi 3 No. atelin üstünde [illegible]
2 — " " " " 5 " hane
3 — " " " " 8 " "
4 — " " " " 9 " "

5 — Üsküdarda Selâmi Ali efendi, Karakol sokağı 48 - 52 No. lu hane.

6 — Kadıköyünde Hacı Mustafa efendi, Camii sokağında 9 No. lu hane.

7 — Silivride Mahmut ağa, Filipos sokağında 33 - 45 No. lu hane.

8 — Ahırkapısı [illegible] yanında [illegible] oda.

9 — Çarşıda Kalıvehane sokağında 12 No. lu dükkân.

10 — " Fesçiler " 17 " "

11 — Uzunçarşıda "Saman viranı vali" mahallesinde 32 No. lu dükkân.

12 — Uzunçarşıda " " Dökmeciler de 69 No. dükkân.

13 — Galata Arapcamii, [illegible] yerinde 113 No. lu baraka

14 — Üsküdar, Hacı Hesna hatun mahallesinde Mihrimah [illegible] sokağında 7 No. [illegible]

15 — Bahçekapıda Şeyh Mehmet Geylâni mahallesinde Hidayet camii [illegible] 21 No. ardiye.

Müddeti müzayede: 29 Eylül 930 dan 22 T evvel 930 Çarşamba günü.

Balâda muharrer emlâk icaraya verileceğinden müzayedeye vazolunmuştur. Taliplerin yevmi ihale olan son günün saat on dört buçuğuna kadar şartnameyi okumak ve teminatı muvakkate ita ederek müzayedeye iştirak etmek üzre İstanbul Evkaf müdürlüğünde Vakıf akarlar müdürlüğüne müracaatları ilân olunur.

Evsaf ve müştemilâtı hakkında malûmat almak isteyenler bu müddet zarfında müzayede odasına müracaat ederek sezi mikl [illegible] görebilirler.

EK-48: Hakimiyeti Milliye, 5 Ekim 1930

Hakimiyeti Milliye

No. 3316 On birinci sene. PAZAR 5 TEŞRİNİEVEL 1930 Her yerde 5 kuruş

Gündelik...

FIRKA MÜCADELELERİ.

Fırka mücadeleleri, bazı vatandaşları ürkütüyor. Bu amansız mücadelelerin neticeleri ve faydaları nedir? Bu cidallerde sarfedilen enerjileri, daha müsbet sahalarda kullanmak eyi olmaz mı, diyorlar.

Hâdiseleri ve ihtiyaçları; yalnız böyle bir mantık zaviyesinden tetkik etmek doğru olmaz. Vatandaşlar arasındaki düşünce farklarını, seviye farklarını, en nihayet menfaat farklarını da göz önünde bulundurmak lâzımdır.

Yeni fırka teşekkül ettiği zaman bu mevcudu gayri tabii bulmuşlardır. Muvazaadır, dediler. Son şiddetli münakaşalar ve hâdiseler; bunun inkâr edilmez bir realite olduğunu gösterdi.

Büyük Millet Meclisinin son celsesinde, kürsüde çok sert ve kuvvetli sözler söylendiğini işidenlerden bazı zevat da: "acaba iş gene evelki tecrübelere mi benziyecek? Münakaşalar, gene şahsiyata mı intikal edecek?„ endişesine kapıldılar. Vakıa memleket meselelerinin şahsiyat yoluna dökülmesi endişe edilecek bir şey olurdu; fakat bugünkü vaziyette liderlerin münakşbetleri noktai nazarından öyle bir şey yoktur. Ati için de bu ihtimal ve tehlike mevcut değildir.

Millet kürsüsünde noktai nazarlarını asabi şiddetle müdafaa eden İsmet Paşa ile Fethi Beyin, gene o gün meclis koridorunda kol kola yürüdüklerini, münakaşa mevzuları üzerinde tatlı tatlı konuştuklarını görenler; böyle bir endişeye mahal olmadığını daha eyi anlarlar. Aynı günün gecesi, Gazi Hazretlerinin sofralarında İsmet Paşa ile Fethi Bey de davetliler arasında bulunuyorlardı. Yanyana oturan bu iki liderin birbirlerine karşı gösterdikleri samimî hürmet ve sevgi, zarif lâtifelerle dolu mükâlemeleri; bu iki devlet adamı arasında usul ve prensip ihtilaflarının şahsi husumetlere asla meydan vermiyeceğini, bu memlekette fikir münakaşalarının tabiî bir cereyanda yürüyebileceğini daha güzel gösteriyordu. Unutmamak lâzımdır ki, ilk temaslar; ati için bir örnek olamaz. Bu temaslarda, şoktanberi birikmiş olan tesisler, infiâller, tereddütler infilâk etmiştir. Münakaşa havasının fazla asabileşmesine bunlar sebep oldu.

Meclisteki son münakaşalarda birçok hakikatler arasında şunlar meydana çıktı:

1 — Hükûmetin belediye intihabatına müdahale ettiği yolundaki şikâyetler, varit değildir.

2 — Yeni fırkanın doğuşunu fırsat bilerek bundan istifade etmek istiyen menfi ve mürteci unsurlar vardır. Bunlar, bir yolunu bulup yeni fırkanın teşkilâtına girmektedirler.

3 — Büyük meselelerde, ana prensipler üzerinde iki fırka arasında esaslı bir ihtilaf yoktur.

4 — Yeni fırka namına memleketin bazı taraflarında çok muzır propaganda yapılmaktadır. Vakıa bunda fırka liderlerinin bir mesuliyeti yoktur. Fakat bu menfi cereyan ilerlemekte devam ediyor.

Kanaatimizce bu neticeler ve hakikatler gerek hükûmete ve gerek muhalefet fırkasına vatan ve cümhuriyetçilik vazifelerini ehemmiyetle hatırlatacak bir mahiyet arzediyor.

Siirt mebusu

Hükûmet Adana Çiftçilerinin Borçları İçin Bankalarla Faydalı Tedbirler Aldı.

ADANA ZÜRRAININ BORÇLARI İÇİN

HÜKÛMET BANKACILARI DAVET ETTİ.

İÇTİMADA ZÜRRAIN BORÇLARININ TECDİDİ KARARLAŞTI.

Maliye Vekili Beyefendi tarafından davet edilmiş olan Adanada çalışan bankalar mümessilleri, sırf buhrandan müteessir olmuş bulunup merkezle bankalara karşı borçlu olan zürraın nefine müteferrik tedbirleri teemmül etmek üzere Vekili müşarünileyhin nezdinde dün içtima etmişlerdir, Bankalar mümessillerince hüsnü kabul edilmiş olan Maliye Vekili Beyin telkinatı üzerine atideki kararlar ittihaz edilmiştir.

1 — Bankalar mevcudat ve matlûbatı kaçırılmamasını temin için turuba kanuniyeye müracaat haklarını muhafaza etmekle beraber halen tediye ademi kabiliyetleri tahakkuk eden ve vadelerinin hululünde tashihlerinin cihetlerini teminan ifa edeniecek vaziyette olan bilmüniyet sahibi zürra borçlarının emvali gayri menkullerini sattırmağa teşebbüs etmiyeceklerdir. Her şahsın vaziyeti hususiyesine göre ve bankaların tecdidata mütealliik nizamatı dahilinde senetler ya kısmen ya tamamen tecdit edile cektir.

İşbu kararların fiil bir suretle tatbikini temin için aldıkadar bankalar mahalli müdürlerinin prensip ittifakile her hafta içtima etmeleri takarrür etmiştir.

Bu içtimalarda vaziyet, ittihaz edilecek tedabir ve ilâfım halinde şiddi riyeti umumiyelerine vaki olacak telkinat hakkında teatli efkâr edilecektir.

Belediye İntihapları.

Kastamoni, Bor, Siirt, Cide, Mudanya, Gemlik, Erdehan, Pozbaz, Tekfür Demirci, Ayaş, Beypazarı, Polatlı, Aksaçadağ, Petürke, Kartal belediye intihabatı hitam bulmuş C. H. Fırkası namzetleri kazanmışlardır.

MİLLET MECLİSİ REİSİ Pş. İSTANBUL'DA.

İstanbul, 4 (Telefon) — Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa bugün şehrimize geldiler. Paşa istasiyonda vali ve polis müdürü ve erkânı hükümet tarafından karşılandılar. Paşa, Dolmabahçe sarayındaki hususî dairelerine giderek istirahat etmişlerdir.

ADLİYE VEKİLİ İSTANBUL'DA.

İstanbul, 4 (Telefon) — Adliye Vekili Yusuf Kemal Bey bugün şehrimize geldi. Vekil Bey diyor ki:

— Yapacağımız şeyleri programımızda izah ettik. İlâve edilecek yeni bir şey yoktur. Adliye devairini ziyaret edeceğim. Şimdilik adliyede tahedddüt icrası mevzubahis değildir.

RUS FİLOSUNUN ZİYARETİ.

İstanbul, 4 (A.A.) — Limanımızda bulunmakta olan Rus filosu amirali bugün vali Beyi ve kumandan Paşayı ziyaret etmiştir. Öğleden sonra iadei ziyaret edilmiştir. Ziyaretler esnasında askeri ihtiram ve merasim yapılmıştır.

İNGİLTERE'NİN IRAK KOMİSERİ.

İstanbul, 4 (Telefon) — İngiltterenin Irak fevkalade komiseri bugün şehrimize geldi, yarın Ankaraya hareket edecektir.

İstanbulda bugün intihap başlıyor.

KARTALDA NAMZETLERİMİZ 50 REYE KARŞI 550 REYLE İNTİHAP EDİLDİLER.

CÜMHURİYET HALK FIRKASI NAMZETLERİNİ İLAN. ETTİ.

İstanbul, 4 (Telefon) — Şehrimizde belediye intihabatı yarın (bugün) sabah başlıyor. İstanbul adliıkatında intihabat devam etmektedir. Bu meyanda (Kartal) kazasının belediye intihabatı bitmiş ve Cümhuriyet Hâlk Fırkası namzetleri elli reye karşı 550 reyle intihap edilmişlerdir.

Halk ta umumiyetle Cümhuiyet Halk Fırkasına tevecclh gösteriyor. İntihabatın yarın başlıyacağı davullarla mahallelerde ilan ediliyor.

Cümhuriyet Halk Fırkası namzetleri İstanbul şehir meclisi için şu zevatı namzet göstermiştir:

ADALAR MINTAKASINDA.

Emin Ali Bey — sabık C. B. azası, Hamit Naci Bey — sabık Ticaret bahriye mektebi müdürü.

BAKIRKÖY KAZASINDA.

Galip Bahtiyar Bey, Ali Rıza Bey — erkânı harp kaymakamı ve sabık şark demir yolları komiseri, Hayri Salt Bey — sabık C. B. azası, Vasfi Bey — Avrenos zade.

HEYKOZ KAZASINDA.

Mehmet Ali Bey — sabık C. B. azası, Şelâh Arif Bey — sabık Galatasaray lisesi müdürü, Sedi Bey — sabık C. B. azasından, Seniye İsmail Hanımefendi, Hulki Bey — kimyager, Salahattin Bey — sabık C. B. azasından,

BEYOĞLU KAZASINDA.

Nakiye Hanımefendi, Cevdet Kerim Bey, Namlı zade Mitat Bey — Ticaret odası reisi, Sadettin Fetir Bey — avukat, Cafer Bey — sabık C. B. azasından, Muammer Bey — İş bankası müdürü, Forton zade Murat Bey — zahire borsası reisi, Hamdi Bey — sigortacı ve Ticaret odası azası, Necip Bey — sabık C. B. azası, Kara Mustafa zade Ahmet Bey— sabık vilayet meclisi azasıtüccar, Tevfik Bey — sabık C. B. azası, Abdülkadir Bey — Avukat, Nazmi Nuri Bey — Avukat, İstanbul sanayi birliği kâtibi umumisi, Tevfik Amir Bey — sabık şehremini muavisi, Hasan Raif Bey — sabık şehremini muavinlerinden, Mehmet Ali Bey — sabık Ankara şehremini muavini, Mustafa Bey — sabık Maarif müdürü, Şükrü Ali Bey — sabık şehremini muavinlerinden, Kâmil Bey — sabık vilâyet meclisi azasından, Ethem İzzet Bey — Milliyet gazetesi yazı işleri müdürü, ve Haşim Bey — elektrik şirketi başmühendisi, Ayşe Renzi Hanımefendi, Rıfkı Bey — sigortacı, Yusuf Ziya Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Ömer Faruki Bey — Avukat, Rifat Müeyyet Bey — sabık C. B. azası, Nail Bey — eczacı, Mühürdar zade Nuri Bey — tüccar, Kara Osman zade Suat Bey — tüccar, Emin Şükrü Bey — doktor, Abdullah Bey — lokantacı, İhsan Namık Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Nazmi Bey — bahriye Miralayliğından mütekait, Senihi Bey — tüccar, Abdürrezzak Şükrü Bey— Beyoğlu Hilâli ahmer reisi, Mitat Cemal Bey —

(Devamı 3 üncü sayfada.)

VEKİLLERİMİZİN MECLİSTEKİ BEYANATLARI. DAHİLİYE VEKİLİ BEYİN BEYANATI 2. SAYIFADA. MALİYE VEKİLİ BEYİN BEYANATI 4. SAYFADA.

İsmet Paşa'nın Beyanatının Son Kısmını Neşrediyoruz.

Borçlar hakkında: "Mukavelenin imzasından sonra tezahür eden iktısadî şeraite göre; bunun ağır olmasının sabit olmasıdır. Memnuniyetle gördük ki, bu hususta bizimle müttehiktirler. Tezahür eden iktısadî şeraite göre, mukavelenin istilzam ettiği paraları tamamile ödemeği istemek için "mecnun olmalı„ diyorlar. Bu noktada bizimle beraberdirler. Bunu izah etmelerinden sonra kendilerine hem teşekkür ederim. hem de takdir ve tebrik ederim.„

" Bilakis adeli noksanlarını düşünmiyerek kendilerine bizimle eş muameleside bulunuyoruz. Biz zulümden korkarız. Fakat aynı zamanda memlekette istedikleri gibi propaganda ve zulüm yaptıktan ve söz söyledikten sonra mazlüm rolü taknnmalarına da asla müsaade etmeyiz.„

Başvekil İsmet Paşanın Büyük Millet Meclisinde, Fethi Beyin sözlerine karşı beyanatlarının birinci kısmını dün aynen neşretmiştik. Başvekilimiz, bu beyanatları sonra, Fethi Beyin kürsüye gelerek söyledikleri sözlere, tekrar cevap vermişlerdir. Bunu da aynen neşrediyoruz:

Arkadaşlarım; bir, iki vazife vardır ki onu ifa etmekiyim: Muhterem Fethi Bey beyanatımdan simsarlık isnadı manasını çıkarmış görünüdüler. Hâdelerinde asla bu mana yoktur. Zaten ben bu tarzda konuşmayı da bilmem. Söyliyeceğimi gayet açık söylerim, kendilerini simsarlık gibi telâttan her suretle tenzih ederim. Ceplerini doldurmak hiçbir suretle bu manada değildir. Bir opcaatör, bir doktor, bir liman reisi olur mu diyorlar. Kendilerini temin ederim ki o doktoru orada liman reisi yapmak için biz çok emek sarfetmişizdir. Hakikaten o doktor orada liman reisi, İzmirde belediye reisi olmuştur ve çok büyük işler görmüştür ve görebilir. Belki yakından tanımıyorlar ve bilmiyorlar, fakat tanımadıkları ve bilmedikleri halde ve kendilerini müdafaa edemiyecek vaziyette olmalarından istifade edercek hücum etmemeli idiler! Osmanlı borçları meselesinde 928 mukavelesini kendileri imza etmiş olmalarını ima etmiş olduğunu zannediyorlar. Amir mevkiinde bulunan adamların öyle vaziferleri vardır ki hiç bir şart mukabilinde onları yaz geçmemelidirler. Biz de o vazifelerde kusur etmiş adamlar değiliz. 928 mukavelesinin mesuliyeti benimdir. Hiç bir zaman 928 mukavelesinden dolayı kendilerini muattap tutmadım. Talimat verdik tatbik ettiler, imza edildikten evel ve sonra da meselâ biz bizimdir. Onun için müsterih olsunlar. Meydanda olan mesele mukavelenin imzası meselâ değil, mukavelenin imzasından sonra tezahür eden iktısadî şeraite göre bunun ağır olmasının sabit olmasıdır. Memnuniyetle gördük ki bu hususta bizimle mutabıktırlar. Tezahür eden iktısadî şeraite göre mukavelenin istilzam ettiği paraları tamamile ödemeği istemek için mecnun olmalı diyorlar. Bu noktada bizimle beraberdirler.

Bunu izah etmelerinden sonra kendilerine hem teşekkür ederim hem de takdir ve tebrik ederim. Zirâat bankası hakkında maksadı mahsusla söylediklerini ifade ettiğini söylediler. Maksadı mahsus tabiri kullanmadım. Öyle bir tabir yoktur. Ama söyledikleri bankayı zarar verebilir. Gene memnuniyetle görüdüm ki, hakaretle ve yolsuzlukla dolu olduğu sözlerini ben yanlış işitmişim. Ve belki garetede yanlış okumuşum. Yalnız işe ait bir takım şeylerde rarın etmişlerdir.

Bu tashihlerine karşı rarar edecek değilim. Kendilerinin bu teahatt vermeleri nisbeleyi tenvire kâfidir. Fakat mahremane muhtelif yerlerdeki beyanatlarını neşretmiş olan hem de arkadaşlarımı, dediği gazetelerin kupürlerini alıp kendilerine takdim edeceğim. Sakin zannlarında okurlarsa kendi kanaatlerini sarahaten ifade eden sözler haricinde herhangi bir ima yapmadığımı teslim ederler. Millî iktısat ve gayri millî iktısat münakaşasına girmem, arkadaşlarımız çok izahat verdiler. Biz kendi programımızı vazıhla ifade ediyoruz. Liberalizm ve birinı programımızda esas olan noktaların tenkidi nasıl bir iktısada delâlet eder. Onu mütehassıslar serbestçe münakaşa ederler. Dermansız ve talisiz diye kullandığım tabirlerden münkesir olmadım.

(Devamı 4 üncü sayfada)

EK-49: Hakimiyeti Milliye, 5 Ekim 1930

HAKİMİYETİ MİLLİYE 5 Teşrinievel

Dahiliye Vekilinin Mecliste Beyanatı.

Dahiliye Vekili, Fethi Beyin Şikayetlerini ve İntihaplara Müdahale Edildigine Dair İddialarını Birer Birer Çürüttü.

Büyük Millet Meclisinde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Beyin Fethi Bein söylerine karşı beyanatını aynen aşağıya dercediyoruz:

— Muhterem arkadaşlar, bütün memleketlerde ve bilhassa demokrasilerde memleketlerinin dahiliye memleketini alakadran milletçe bir kalbleri vardır. Mahalli ve umumi hâdiselerden vukubulan şikâyetler olmak ve bu gibilerden şikâyetler edilmek... Bun da böyle birçok şikâyetler idare ve hükumetimizin, karşı fırkanın muhterem lideri Fethi B. arkadaşımız tarafından da şikâyet edilmiştir. Efendiler, bu Cümhuriyet Türk Fırkası bünyesinden dahili iştirakten memnuiyetini alan bir vekilden ve cümhuriyet Halk Fırkasının kanunlarını her yerde her zaman tedbik etmek milli ve vicdani vazifesidir. (Bravo sesleri, alkışlar).

Çünkü bun C. Halk Fırkasının milli, iktisadi, sosyal siyasetleri bu memleketin yegâne selameti yolu görülmüştür. Bundan inhiraf olamaz bu memlekette büyük zararlar gelecegine kanidir. Başta Ulu Reisimiz Gazi Mustafa Kemal olduğu halde bu Halk Fırkası yalnız türk tarihinde değil, cihan tarihinde bile misli görülmiyen inkılaplara şekil ile tarihe bahşetti. Bu Halk Fırkası asırlardanberi memleketin başına zencir bir örgü gibi örülen hilafet, bağlarını kırdı, saltanatı yıktı, tacını tahtını memleketten hariçe koğdu. Memlekette millî hakimiyeti ilan ve tatbik etti. Hâtiflerin başından koparduğu taci milletin başına geçirdi ve müesir ananeleri yıktı, kanunu medeniyi yaptı. Türk kadınına hak ve hürriyet verdi. (Bravo sesleri alkışlar) Fakat efendiler Cümhuriyet Halk Fırkası bütün bunları yaparken yalnız bir yoldan gitti: Kanun yolu! O, yaptığı büyük inkılapların hiç birini zabirle, tahakkümle yapmadı, millî hakimiyetin iradesi şeklinde tecelli eden Büyük Millet Meclisinin kanunlarile yaptı turttuğu yol kanundur. Bu memlekette kanunu hâkim kılmak Cümhuriyet Halk Fırkasının en birinci maksadıdır. Bu yolda yürümek benim birinci ve ilk vazifemdir. İntihabatta da vazifem, fırkamın emanet olarak tevdi ettiği vazifem kanunlarin hakimiyetini temindir. Diğer efendiler, intihapta bitaraf olarak hareket ediyorsam, bu Cümhuriyet Halk Fırkasının umdesi olan, kanunperverliğimizdendir. Cümhuriyet fazilete istinat eder, bizce bu fazilet kanunperverlikten ibaretdir. (Sürekli alkışlar).

İntihapta memurların müdahalesinden şikâyet buyurdular. Efendiler, zaten tarifi icabı müteveffer olmasi lâzım gelen memurları otomat bir makine farzetmek doğru değildir ve hakikate mutabık olmaz. Bahususki kanunen de rey vermek hakkı vardır. Memurlardan aradığımız ve arıyacağımız şey kanunların tatbikindeki salabet ve isabetleridir. Eğer kanunların tatbikinde bir hata varsa kendilerini teciziye edecek kanunlar ve makamlar vardır. Yoksa memurları doğrudan doğruya fikri siyasiden mahrum bir otomat farzetmek çok hakikate muhalif bir düşünce olur. Fakat ne çareki ve ne garip bir tecelliidir ki Serbest Cümhuriyet Fırkası teşekkül ettiği günlerberi Türkiye memurlarına karşı yenilmez bir sevda devam edip gidiyor. Bildiyette başladığı vakit memurların hepsinin sulistimalî ve bir telgrafçılar meselesi çıktı.

Nuri Bey (Kütahya) — O mesele halledilmiştir. Arkadaş o meusle bitti.

Dahiliye Vekili (devamla) — Evet amma, sözler söylenmiş oldu. Tasrruf yapılmış oldu. Bu kürsüde onların, hakların millet huzurunda müdafaa etmek ve hakikati söylemek ve ismade reddetmek benim vazifem ve borcumdur. (Bravo sesleri ve alkışlar) Memlekete bu kadar hizmetler yapmışlar halde haklarını yalnız kendilerine teşekkürlerle ifa edebildiğimiz bu fedakâr ve âlicenap zümreyi bu zamanda tekrar takdir etmek, takdirle anmak benim için - tekrar edeyim - hem vazifem hem de milli borcumdur. (Alkışlar) Diğer memurlarımızı da müteşekkil yeni kanunlarin ahkâmını tatbik etmemekle itham etmekdirler. Bunu da reddetmek vazifemdir. Türkiye memurları bütün ve hususan muhasemeler her yerin memurlarile bir mukayesenin mukayesesine dahi değmiyecek ve daha emsalsiz. Belediye intihabatının temiz olduğunu hepimiz ittifakla söyledik ve bunu temin ettiğimiz arzedebilmekliğim için belediye intihabına tekaddüm eden ve Fethi Beyefendilerin de itiraz evel zamana ait ettikleri bazı vukubulan hadisatı intaç etmiştir. Fethi Beyefendi karşı fırkaya dayanacak ve cümhuriyete hizmet bir mesabe diye bunu beyanbuyurdular, efendiler bu kanun en evel bir adam için değil, hepsi için hayırlıdır. Bizde bu kanun en evel fırkamızın eseri olarak hayata vücut ediyordu. (Bravo sesleri alkışlar) Fakat fırkalarının başında serbest bırakmak vardır. Serbestliğin siyasi fırkalar, daki manası ildiz, ya ilgat manasındaki serbestliktir ki siyasette bu manayı kullanan fırkalar tarihe gömülüdü çok yıllar olmuştur. Bizim memleketimizde en evel hakiki hürriyeti anlıyan ve anlatan ve tatbik eden bizim fırkamızdır. Cümhuriyeti yapan halka, milli hakimiyeti temin eden, gazetelere kâmil bir serbesti, kadınlara hak ve hürriyet veren bizim fırkamızdır. Efendiler bize bugün en geniş iktisatlar yapan en muhalif gazeteler şiddetli surette aleyhimizde sütunlarda yazılar yazdıkları vakit Fethi Beyefendi Pariste sefir bulunuyorlardı ve yanındaki arkadaşlara da bizim ile beraberdiler. (Bravo sesleri) Bugün hürriyetperverliği hakperestperverliği fırkalarının tanıgası gibi taşımak, cümhuriyete, cümhuriyet mefhumuna karşı bir hürmetsizlik olur. Cümhuriyet denildiği zaman millî hakimiyet halkın hakimiyeti ve hürriyeti zaten mevzu ve mefruzdur. Hürriyetsiz cümhuriyet olamaz. Kendileri, televsiyûne yardım etmeğe çalıştığımız fırkayı yaparken bazı mağaş, gayet realîm unsurlarını göreceği mevzuubahs olmuştu. Kendilerine yardım edeceğimizi söyledim ve ilk olarak vilayetlere gu tamimi yaptım. (Tamim okundu.

Efendiler; bunu yanmaktaki maksadımız tabiidir ki Fethi Beyefendiyi düşmeleri muhtemel olduğu bazı sui mukabelelerden kurtarmak esasına mutsuttur. Fakat Fethi Beyefendi şimdi kendisine her müracaat edeni bize her muhalif olarak kabul ediyor, hemsiyer ve hemşine birden bunlar arkadaşsandır, hepsi cümhuriyetçidir, hepsi taiktir diye kendisinin çok yüksek olan şahsiyetlerile himaye etmek istediler. Fethi Beyefendiyi, meclisteki arkadaşlarını biliyorum. Fakat acaba Fethi Beyefendi bugün hariçteki arkadaşlarının kâffesini biliyorlar mı? Ve en büyük cesaretlerile ki milliyetçi ve lâik olduklarını söylüyorlar. Ve içlerinde kendilerinin bilmesi lâzım gelen bazı zevat vardır ki ne milliyetçilikle, ne cümhuriyetle alâkası vardır. Eğer Fethi Bey fırkasına Fethi Beyi bilmiyerek gizmişlerse bu cümhuriyetçilik, milliyetçilik ve lâikliği yıkmak içindir, bunları inha etmek içindir. — Bunları görmek ve bunları temizlemek ve kendilerinin buyurdukları gibi cümhuriyet esasları üzerinde birer birer yürümek için kendilerine göstermek mutlaka onu tardet demek midir?

İstanbul'da Doktor Şükrü Beyden bahsettiler. Evet, İstanbul'da fırka bi-nası açılırken profesör Ismail Hakkı B. nutuk söylerken, doktor Şükrü Bey Sultan Hanıit zamanında nefi edilmiş mağdurini siyasiyeden bilahare kaymakamlıktan mazul bir zat Şen konak sahibi, evet Beşiktaşta şen konak sahibi (gürültiller, handeler) türk çocuklarını, türk gençlerini, türk nekteşlerini, siyasi neşillerine ilet etmek istiyerek evini veren bir adam. Kendisinin zabtaca vukuata ve kuyudata vardır. Bu zat kalkıt, İsmet Paşalar, saltanatı ve dahasaire diye ağır lâkırdılar söyledi. Filhakika karşı fırka lideri değildir, diye redetti ama sözler reddedilmedi. Leyik değilsel idi bi sözleri de reddediyoruz, dediler.

Fethi B. (Güzelyurt) — Öyle ise, benim yazdığım tekzibi okumamışsınız.

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey (devamla) — Tekzibi okudum. Fakat buradan bu sözlere iştirak etmiyoruz demekdirsiz.

Efendiler ehemmiyeti yok tekzib buradadır, okunacak:

Fethi Bey (Güzelyurt) — Fırkamızı hiç bir surette temsil etmediğini söylemiştik.

Nuri Bey (Kütahya) — Boyunuzu büyütmeyin.

Şükrü Kaya Bey (devamla) — Nuri Beyefendi müsaade edinis siz de söz alırsınız. Fethi Beyefendinin yaptığını yapmak meclûriyetinde kalacağım.

Sonra Efendiler, pek âlâ hilesinid ki Fethi Beyi bargâhıyan vatandaşlar arasında daha bir rakım zabıta huyudatında isimleri olan adamlar vardır. bir takım milfâsitler vardır. Fethi Bey bunlara da burada arkadaşımdır, cümhuriyetçi lâik arkadaşlarım deyecekler midir? Memleminde fesleri kalpdadır, Balıkesirde tekkeleri süpürülüdü, Ahisarda bayrak açıtlar, Fethi Bey bunlara da arkadaşım deyecek mi? Hulâsa bu elemanı içinde bir takım müfrit elemanların bulunduğunu kabul etmek zaruridir. Bunlar dosyalarda mevcuttur. Fethi Beyefendiyi, kendi isimlerini ve şahsiyetlerini hepsi üzerine bayrak ve dirlü yapmaktan kendilerini korumak isterim. Propagandaları her vakit arzederim bu memleket zaman zaman, garip garip propagandaların revaç bulduğu bir yerdir. İstanbuldaki propagandalar Anadoludaki propagandalar, bugün bu propagandalara kapılarak mahkemeye düşen birçok vatandaşlar vardır. Propagandalarını bâli şu idi: Değiler ki vergiyi tahfif etmek yergi hakkında konuşmak, hattâ vergiyi kaldıracağız diye konuşmak ta filhakika meşrudur. Ama vergi kalkacak, vergi kalkmıştır demek bir cürümdür. Filhakika bunu Fethi Beyefendi söylememiştir, ama dostları söylemiştir. Bunu mahkemelerde bugün söyliyenler mevcuttur ve muhakeme olunmaktadır. Fethi Beyefendi fes giyileceklir dememiştir. Fakat fes giyileceklir diye feslerini alıp satmak istiyen adamlar vardır. Fethi Beyefendi arap harfleri gelecek dememiştir. Ama arap harufatı gelmiştir, istiyenler yazsın diyen adamlar vardır. Daha birçok ve birçok propagandalar vardır. Ekseri propagandalar memleketle dalga halinde ilerlemektedir. Büyük bir tehlike teşkil etmez, Fakat hükûmeti tedbir almağa mecbur eder. Biz bu memleketle tedbirsiz hükûmetlerin çok cezalarını çekmiş bir nesiliz, otuz bir mart hâdiseleri güz önünde iken bir dahiliye vekilinin gül yastığa dayanıp hâdisaye seyirci kalmasa kadar gafilet olamaz. Ve öyle yapan bir dahiliye vekili bunda bir sanıye kadar bunrumanda durama, bu nesriyat ve rivayat üzerine yaptığımız tamim budur:

(Tamim okundu)

Görüyorsunuz ki, bunun tarihi birdir. Beyefendinin İzmire gitmesinden evel alâkamız malûmat ve istihbarat üzerine bazı tedbirler almağa lâkım görmüştük. Filhakika Fethi Beyefendi burivayeti tekzip buyurdular. Ama sözleri İzmirde Alsancakta nasıl karşılandı. (fes giyeceğiz) diye yapılan propagandaları reddederim dediler, fakat (fes giyeceğiz..) derken sözleri kesildi ve alkışlandı. Ondan sonra Nuri Beyefendi ısıh ettiler.

Nuri Bey (Kütahya) — Hayır ben izah etmedim.

Şükrü Kaya Bey (devamla) — Sonra Efendiler bütün Dahiliye Vekâletinin ve bahusus Başvekilden de aldığı direktif üzerine gösterdiği faaliyet Fethi B. in

Bilhassa muvaffak olmalarını temine matuf idi. yaptığımız bütün tamimlerde Fethi Beyin ve arkadaşlarının hürriyetini, hakkını ihlal etmiyerek istedikleri yerde nutuk verebilerini ve halkın bunları dinlemesini temin edilmiş dedik. Yani fırkamızın kendi eserini kendi elile boğmuyacağı tabii idi. (Handiler)

Efendiler bu propagandalar çok başka mahiyetler almıştır. Ulu reisimiz Gazi Hazretlerinin işlemleri karşısında. Gazi Mustafa Kemal yeni fırkayı İsmet Paşayı düşünmek için ve Fethi Beyi Başyekâlete geçirmek için yaptı. Gazi yeni fırkanın başındadır, gibi bayraklar açıldı. Propagandalar oldu. Bunu müşahedesinde gördük. Tahkikir ki, Fethi Bey ve burada hazır arkadaşları yapmadılar. Ama intihaplarda bütün ihtirasların doğduğu bütün sinirlerin gerildiği ve bütün nefsaniyetlerin uyan dığı garezlerin alevlendiği hengâmelerde bunlar sarfedenler oldu.

Halbuki hakikat böyle değildir. Hakikat Reisicümhur Hazretlerinin Reisicümhur sıfatile kendilerine yazdığı mektupta alenen musarrah ve muvazzahtır. Ve kendileri Halk Fırkasının dahil ve ebedî reisi olduklarını müteaddit defalar ilan etmişlerdir, (Şiddetli ve şiddetli alkışlar)

Bu hususa ait tamimlerle başımızı ağrıtmak istemiyorum. Herkes gelir, okur Anlar ki Halk Fırkası hükûmetinin hürriyete, hakimiyete velevki kendi aleyhinde dahi olsa ne kadar hürmetkâr olduğunu isbat edecek vesikalardır. Biz millî hakimiyete o kadar meclûbuz ki kendi zararımıza olsa dahi onun kuvvetlenmesini arzu edenlerdeniz. Daima ve her yerde onu isteriz. (Alkışlar bravo sesleri).

Belediye intihabatı: Belediye intihabatından birçok şikâyetler aldığımı söylemiştim. Vatandaşlardan olduğu gibi bir kısım şikâyetler de bana. Fethi Bey ve yeni fırka tarafından verildi. Bu şikâyetleri üç kısma ayırmak mümkündür. Bir kısmı doğrudan doğruya zabıta mütaallik zabıta bâdisatıdır. Bu zabıta hâdisatında memur olan sürmeler müddei umumiler, valiler, kaymakamlardır. Bunlar otomatikman hareketa gelirler. Bunun için emir almağa lüzum yoktur. Emirler kanunda zarihtir. Asayişi ihlal edilirse, cürüm vaki olursa mesul memurin kendilerinden faaliyete başlar. Ve failleri nerede olursa ol sun yakalayıp kanuna teslim ederler.

İkinci nevi şikâyetler doğrudan doğruya intihap kanununun yanlış tatbik olunduğuna dair şikâyetlerdir.

İntihap kanunu yep yeni bir kanundur. Yeni esasları müştemildir. Bu kanunda ufak tefek ihmaller olduğunu görmekteyim. Bu ihmaller vaki oldukça kâh tamim suretile, kâh cevap vermek suretile düzeltirik. Tefsir ve tadille muhtaç olanlar içinde salâhiyettar olan makam Büyük Millet Meclisidir. Orayı arzedeceğim. Türkiye'de son kanuna göre 502 belediyede intihap cereyan etmektedir,bu intihabata üç milyon vatandaş iştirak etmektedir. Aldığımız şikâyetler bugün - dünkü son şikâyet dahil olduğu halde - 28 yerdendir. imza, koyanların miktarı çoktur. Fakat yalnız yirmi sekiz yerdendir. Beş yüz iki bele diyenin yirmi sekizinden şikâyet almak belediye intihabının fena olduğuna mı işaretdir, yoksa eyi olduğuna mı? Lütfen hakem olunuzda söyleyiniz. Şikâyetler tahkik edilmedi dediler: Şikâyetlerin bu nevini tahkik etmek Dahiliye Vekâletinin salâhiyeti dahilinde değildir.

Efendiler, esnayi intihapta şikâyeti tahkik ettirmek ve intihabatı durdurmak müdahalelerin tam manasile bir müdahaledir. İntihabat biter şikâyetler muhayyetir. Tahkikat yapılır ve hüsun gü eğilirse ve filhakika şikâyet vakîse Şurai Devlete gönderilir, Şurai devlet tetkikat yapar.

502intihabı durdurmak bu memleketin iki ay daha intihap işleri için sinirlerini bozmak ve memleketin iktisadiyatını haleldar etmek demektir. Dünyanın her tarafında yapılan batlı hareket budur. Biz memleketimizi siyasi ihtirasın içinde uzun zaman rahatsız ve huzu edemeyiz. (Bravo sesleri) Üçüncü nevi şikâyetler memurların müdahalesi meselesidir. Memurların müdahalesidir. Bunları tahkik ettik ve cevap aldık, birkaç yere müfettiş te gönderdik. Her vilayetten ne kadar şikâyet olduğuna dair elimizde cetvaller, dosyalar vardır. Bunları getirdim eğer tesdî etmezsem birer birer okuyayım (Okuyun, hüsum yok size emniyetimiz var.bir tanesini o kuyun sesleri) Beyefendiler, fırkamızın bünyesile, muavenetile teşekkül eden bir fırkanın gelipte ana fırkaya yanlış hareket ediyorsun. kanunları yanlış tatbik ediyorsun demesi hakikaten beni çok müteezzi etti. Beni çok müteezzi ettiği içindir ki, bütün bunları ibraz edecek Fethi Beyefendinin fikirlerindeki vehmi izale etmek istiyorum. Yoksa hükûmetin çok dürüst çalıştığına arkadaşlarının kani bulunduğuma eminim. Antalyadan da iki şikâyet geldi Fethi Beyefendinin aldığı şikâyetler bize de gelmişti. Reisicümhur Hazretlerinin aldığı şikâyetler de Kâtibi Umumilik vasıtasile tarafımıza tevdi olunmuştur. Bu şikâyetlerin birisi Yeni fırkanın Antalya mütemessilliğinden ve diğerleri de Antalyalıt vatandaşlardandır. Antalyada ilk terahürat müsaade ve izin olmadan bir takım kimselerin nümayişile başladı. Daha erada resmî teşekkül olmamıştı. Sonra resmî teşekkül için hükûmete müracaat edildi izin aldı. Miting yaptı. Mitingte çok ağır sözler söylendi. Fakat biz bunlar hüsnü tefsire ettik. Ve tahammül ettik. Çünkü mülâzımlarının demokrasinde adet olduğunu bilirik. Bazı garip sözler de söylendi. Bürhanettin Bey dedi ki: "Hükûmet böyle cenner gibi yerleri bırakıyorda issız çöllere gitmendifer yapmaktadır. İstersinizsin ki sizin kollarınızdan raylari kemiklerinizden traverse leri yapılarak buraya kadar gitmendifer yapılsın, balık bağırdı."isterisiniz isterisiniz, dediler. (handeler) Bakınız gitmendifer da vasında vatandaşlar kimin tarafında imiş Maamafih yapılan şikâyetleri Validen sorduk. Vali B. meseleyi üçe ayırdı dedi ki, birisi zabıta meselesidir ki, bunu zabıta görmektedir. Birisi intihap kanununa aittir. Soruyorum metbu. Yalan mı, olmasın mı?Fırkaya girebilir mi giremez mi? Gibi. Üçüncüsü memurlar içindir dedi. Serik'te bir vaka oldu, Serik kazası tahminen yüz elli hanelik bir kaza merkezidir ve Antalyaya çok yakındır, orada bir vaki oldu. Ora gıdır: Halk karşı fırka ve C. H. Fırkası diye sokak üzerinde yekdiğerile münazaaya başlamak için toplanmıştır. Koymakam kendilerini dağılmalarını söylemiş, dağılmışlar.

Başta kendisi olmak üzere jandarmalarla beraber tabancalarını havaya tamırlar. Tabii vukuat yok. Halk dağılmış. Bunun hakikî mahiyeti ve mahiyeti asayişi muhafazadır. Karşı tarafın gördüğü manzara ise halkı tedhiş ve halkın reylerini almaktır. Gerek birincisi ve gerek ikincisi mahallinde tahkika ihtiyacı olan bir meseledir. Valiye emretsik, Mektupçu gitti, tahkikat yapıyor, bugün de oradadır, tahkikatını bitirip bize bildirecektir.

Arkadaşlar, mahkeme kapısına gden, hükûmet kapısına giden, hattâ muhtara giden dilinde dileği, koyunda arsubali olan adam kendisinin hakkının gayet bahir ve zahir olduğunu ve gider gitmez hakkının verileceğini zanneder. Zaten gitmesinin sebebi de budur. Böyle olmazsa hükûmet kapısına gelmez.Hükûmet kapısında kendisine hakkın yok denildiği vakit haksızlık oluyor, müdahale oluyor diye şikâyetçi olur. Bunun hepsi doğru ve muhik midir? Haklarının tezahüründe kanunu tatbik etmek mecburiyeti vardır. Tabiidir ki şikâyet gelir gelmez yapılacak şey filan iş yapılmış mıdır. Yapılmış mış mıdır? İcap ederse müfettiş gönderilir, icap ederse mahallinden sorulur. Serik kazasında da vaki hakkında yaptığımız tahkikat budur.

Adanadan da şikâyet oldu ve yapılla

EK-50: Hakimiyeti Milliye, 5 Ekim 1930

İktısadi haberler.

GAZİ ÇİFTLİĞİNDE.

BAĞLAR İÇİN FİDANLIK YAPILIYOR.

İktısat Vekilliği tarafından Gazi orman çiftliğinde, Ankara ve civarı bağlarının çubuk ihtiyacını ve ıslahını temin etmek üzere takarrür eden fidanlığın tesisisi faaliyeti devam etmektedir. Fidanlık için yapılmakta olan bina inşaatının ikmaline pek az kalmıştır. On on beş güne kadar tesellümü mümkün olacaktır.

Diğer taraftan fidanlık sahasında ilk bahara hazırlık olmak üzere çukurların kazılanması, sahanın tanzimi ve yollar açılması hususundaki faaliyete şiddetle devam etmektedir. Bir müddet evel kırk amele ile çalışmakta iken hala bu sahada amele miktarı yetmişi tecavuz etmiştir.

Fidanlık sahasının etrafı tel örgü ile tahdit edilecektir. tel örgülerin mesnetlere tutturulacak ve mesnetlerin sağlamlaştırılması kararlaşmıştır. Bu ameliyat bugünlerde ihale edilecektir.

CEBECİ FİDANLIĞI.

İdarei hususiye tarafından Cebecide tesisi kararlaşan fidanlık ve çapalı nebatat müessesesinin tesisi faaliyeti devam etmetedir. Fidanlığa alınmakta olan arazinin ferağ muameleleri peyderpey yapılmaktadır. Mezkûr arazinin tesis faaliyeti yakında başlıyacaktır. Tesis faaliyeti başlamazdan evel İymar Müdürlüğünden gelecek mühendis tarafıdan arazi dahilinden yol geçip geçmiyeceği ve arazinin alacağı vaziyet tayin edilecek ve tesis hususu buna göre tesbit edilecektir.

TAVUK ENSTİTÜSÜ.

İhalesi ikmal edilen tavuk enstitüsü ve enstitüye lâzım olan tavuk kümeslerinin inşasına bugünlerde başlanacaktır. İhale mucibince binalar ve kümesler dört ay zarfında ikmal ve teslim edilecektir.

MEMLEKETİMİZİN TOPRAKLARINI TAHLİL.

Memleketimizin muhtelif mıntakalarında topraklarımızın verleti ve bunların kuvvet besleme ve büyütme kabiliyeti hakkında tetkikatta bulunmuş olan İktısat Vekilliği kimya laburatuvarı şefi Kerim Ömer B. tetkikat ve tahlilatı neticelerini tesbit etmektedir.son günlerde İzmir mıntakası topraklarının vaziyetini ve derecelerini bu broşürle tayin ve tesbit etmiştir.

şikâyette "silah tehdidi havası Adananın saf muhitini bulandırıyor,, gibi şairane tabirler de vardır. Tahkikat yaptık böyle bir şey olmadığını yalnız çolak Ahmetle, simsar Abdülkadir ismindeki adamların yaptıkları kanunsuz hareketlerden dolayı tevkif edildiklerini ve başka hiç bir vatandaşın mevkuf olmadığı anlaşıldı. İntihabata ait bir şey yoktur. Tehdit vardır gibi iddiaların gayri varit olduğu anlaşıldı.

Eskişehirden de böyle şikâyetler vardır. Orada da meselenin izam edildiği müfettiş raporlarından anlaşıldı.

Efendiler, hükûmet memurlarının vazifesi intihabatta vatandaşların hak ve hürriyetlerinin teminidir. Eğer asayiş olmazsa ve inzibat temin edilmezse o memlekette intihap oluyor ve intihap hürriyeti var denilemez. Hükûmetin polisi ve jandarmasını belediyenin veya herhangi bir dairenin önünde gezerken görmek ve buna derhal müdahaledir demek doğru değildir. Bilhassa emniyet ve asayiş için verdiğimiz gayet sarih emirler vardır. Her vali bu emirleri almıştır. Ve vazifelerini yapmaktadırlar. İzmir hâdiselerinden mütenebbih olarak bütün şehirlerde intihabat esnasında hariçten tasarruf edeceğiniz kuvvetleri intihap merkezine getiriniz ki, vatandaş kanı dökülmesin dedik. Efendiler, tekrar arzetmek isterim ki Fethi Beyefendinin söyledikleri gibi müdahale vaki değildir ve olmamıştır. İşte tamimler buradadır. Ben okumaktan yorulmam. Eğer sizi rahatsız etmezsem okuyayım. (Hayır, kâfi sesleri.)

Vatandaşlar arasında bütün belediyelerin reyi serbestisini muhafaza ile mükellef olan mahallî jandarma, kaymakam, vali intihabat cereyan ettikçe orada hazır bulunacak ve zabıta ve inzibat tedbirleri alacaktır. Eğer Fethi Beyefendinin buradaki bu acı şikâyetlerinde siyasî bir propaganda kastı yoksa behemehal bunda ufak bir tevehhüm vardır diyeceğim. Söylediğim sözler çok tahmin ederim ki bu vehimlerini izale edecektir. (Alkışlar.)

İstanbulda bugün intihap başlıyor.

(Baş tarafı 1 inci sayıfada)

noter, Halim Bey — tüccar, Kadri Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Ali Rıza Bey — eczacı, Nail Bey — bahriye kaymakamı mütekaidi, Feyzi Ahmet Bey — doktor,

EMİNÖNÜ KAZASINDA.

Rana Sani Yaver Hanımefendi, Tevfik Salim Paşa— doktor, Hacı Adil Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Recep Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Şadi Bey — sabık vilâyet meclisi azası, İhsan Sami Bey — doktor, Kemal Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Sadettin Rıza Bey — zahire tüccarı, Kemal Salih Bey — Cümhuriyet gazetesi yazı işleri müdürü, Talat Bey — Miralay mütekait, Refik Hulusi Behçet Hanımefendi, Reşat Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Esat Bey — Avukat, Ferit Bey — eczacı, Sulhi Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Hasan Remzi Bey — sabık vilâyet meclisi azası, İbrahim Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Muhittin Paşa — sabık vilâyet meclisi azası, Burhaneddin Bey — tüccar, Nihat Bey — Şoförler cemiyeti reisi.

FATİH KAZASINDA.

Latife Bekir Hanımefendi — Kadın birliği reisi, Hikmet Bey — doktor, Ahmet Bimen Bey — sabık C. B. azası, Topkapulu Mehmet Bey — tüccar, İsmail Sıtkı Bey — sabık C. B. azası İzzet Kâmil Bey — doktor, sabık C. B. azası, Vasfi Raşit Bey — Avukat, sabık C. B. azası, Galip Hakkı Bey — doktor, sabık C. B. azası, Refik Ahmet Bey — Vakit gazetesi yazı işleri müdürü, Avni Bey — Avukat, Maynası zade Feridon Bey — esbak C. B. azası, Sadi Bey — esbak polis müdürü, Ali Seydi Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Musa Kâzım Bey doktor, Şakir Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Ali Mazhar Bey — doktor, Nurettin Nakşi Bey — esbak C. B. azası, İhsan Arif Bey — doktor, Hulusi Ertuğrul Bey — sabık C. B. azası, Ali Kâmi Bey — Darüşşefaka müdürü, Celal Feyaz Bey — Avukat, Nüzhet Bey — Avukat, Tevfik Bey — Ticaret odası muhasebecisi, Emin Bey — Tüccar ve sabık C. B. azası.

KADIKÖY KAZASINDA.

Safiye Hüseyin Hanımefedni, Selahattin Cimcoz Bey, Cemal Bey — sabık C. B. azası, Mithat Bey — sabık C. B. azası, Reşad Bey — sabık C.B. azası, Aziz Bey — sabık C.B. azası, Emin Bey sabık C.B. azası, Azmi Bey — abık C.B. azası, Ziya Alim Bey — tüccar, Alimzade Nuri Bey tüccar. —

SARIYAR KAZASINDA.

Hüsamettin Pş. — sabık C. B. azası, Sezai Bey — sabık şehremini muavini, Amuca Tevfik Bey — sabık C.B. azası,

Aziz Bey Avukat, Ali Bey — eshabı emlâkten, Selahattin Bey — sabık C.B. azası.

ÜSKÜDAR KAZASINDA.

Celal Bey — sabık C.B. azası, İsmail Şevket Bey Avukat, Vehbi Bey — sabık C.B. azası, Hasip Bey — sabık belediye müdürlerinden, Cemil Bey — sabık C.B. azası Muharrem Nail Bey — Avukat, Yusuf Nuri Bey — Avukat.

TAVASTA İNTİHABI KAZANDIK.

Tavas, 4 (H. M.) — Tavas'ın Kızılca Bölük nahiyesi belediye intihabında C. H. Fırkası namzetleri müttefikan kazanmışlardır.

İSTANBULDA DÖVİZ MÜBAYAATI.

Dün akşam Maliye Vekâletine İstanbuldan gelen raporlara nazaran dün İstanbul kambiyo piyasasında konsorsiyom tarafından 36500 liralık döviz mübayaa olunmuştur. İstanbul borsasında ünivfiye muamelesi olmamıştır.

2 teşrinievel tarihine kadar 1726 numaralı kanunla Osmanlı Bankasına yatırılan İngiliz miktarı 110500 esterlindir. Buna mukabil ihtiyat evrakı naktiyeden mevkii tedavüle konulan para ise 1138187 liradır.

Dün İstanbul borsasında İngiliz 1030, liret 9,002, altın 915 ve istikrazı dahili 99 kuruş üzerinden muamele görmüştür.

SON HABERLER

İSTANBUL'DA.

KARŞI FIRKA DA NAMZETLERİNİ İLAN ETTİ

FETHİ B. BİR BEYANNAME NEŞRETTİ.

İstanbul, 4 (Telefon) — Serbest Cümhuriyet Fırkası Lideri Fethi Bey bugün şehrimizde şu beyannameyi neşretmiştir:

Aziz türk milletinin cümhuriyetçi evladı! Bilniz ki cümhuriyet kanunları serbest intihap hakkını size temin etmiştir. Vicdan ve kanaatinize tabi olarak ve kanundan başka bir şey tanımıyarak bu hakkı kullanmak cümhuriyete karşı vazifenizi yapmak demektir. Cümhuriyetin türk milletine temin ettiği haklar ve menfaatler ancak bütün vatandaşlar dan ve onun talep ettiği vazifeleri yapmakla kazanılabilir.

Cümhuriyete ve vatanımıza karşı borcunuzu vicdanınız dairesinde icra ediniz. Reyinizi kanaatinize göre veriniz.

Karşı fırkanın namzetleri şunlardır:

BEYOĞLU KAZASINDA.

Makbule H., Nezihe Muhittin H., Mehmet Ali B. esbak şehremini, Ziya Molla B. Avukat, Vedat B. Mimar, Ebubekir Hazim B., sabık Niğde mebusu, Salahattin Talat B. Doktor, Kadri B. esbak şehremaneti fen müdürü, Nuri B. sabık osmanlı bankası idare meclisi azasından, Yusuf Ziya B. hukuk müderrislerinden, Orhan Mithat B. avukat, Ahmet Rüstem B. esbak Washington sefiri, Sadi Rıza B. avukat, Orhanidis Ef. esbak mebus, Marko Naum Ef. sabık osmanlı bankası müdürü avukat, Avram Naum Ef. avukat, Cemal Uğuz B. vilayet umumî meclisi azasından, Mehmet B. sabık düyunu umumiye müfettişlerinden, Esat Nuri B. askeri mütekait, Sabri B. Tekirdağı ticaret odası reisi, Hilmi B. fabrikatör, Cevri B. sabık Sisam Beyi, Kantaridis Ef. avukat, Necmettin B. doktor, Vehip B., Cemal B. tüccar, Nikolaki Ef. Arpacı oğlu, Herant Ef. esbak sefaret başkâtibi, Küçük Rifat B. doktor, Kadri Bey sabık rüsumat müdürü, Ziya Şakir B. muharrir, Nail B. Moralı zade, Siyaveş B. tüccar, Kazanciyan Ef. tüccar, Tevfik B. tüccar, Şemseddin Bey kaymakam mütekaidi, Hüseyin B. çiftçi, Ekrem B. Bereket zade, Sadık B. avukat.

EMİNÖNÜ KAZASINDA.

Suat Derviş H., Halil P. müze müdürü, Murat B. Şerif Ali zade — sabık Antalya mebusu, Hasan Fehmi B. Derviş zade, Nuri B. Bursa acentesi, Urfalı Mahmut Kâmil B. avukat, Tahsin Rıza B. esbak mebus, Hasan B. Meto zade, Kerestecıyan Ef. sabık osmanlı bankası müdürü, Hurşidî zade Edip B., Haydar B. mobileci, Halil B. nakliyat şirketi sahibi, Murat B. noter muavini, Hayri Bey esbak umumî meclis azasından, İzzet B. bankacı, Fadıl Hakkı Bey bankacı, Kasım B. bankacı, Yovan Ef. Halepli oğlu kabzımal, Hasan B. Hautal zade.

FATİH KAZASI NAMZETLERİ.

Lütfi Simavi Bey, Nuri Ahmet Bey Lütfi Simavi B., Nuri Ahmet B. esbak şehremaneti muhasebecisi. Lütfi Bey avukat. Arif Oruç B. Yarın gazetesi sahibi. İbrahim Bey sabık şehremaneti fen müdürü, Mehmet Fahri B. kunduracılar mümessili, Hüsamettin Bey mavnacılar mümessili. Osman Bey kömür tüccarı, Asım Bey esbak meclisi mebusan başkâtibi, Hasan Bey Yaşar zade. İbrahim Ali Bey eczacı, Hayri B. Ankara Şehremaneti fen müdürü, İbrahim Hikmet Bey Ankara şehremaneti sabık fen müdürü, Şükrü Bey sabık maliye tahakkuk müdürü, Sami B. fabrikacı, Salih B. doktor, Hilmi Bey sabık posta müdürü, Muhittin Bey Ayvansaray değirmen müdürü, Haydar B. mütekait, Yani Ef. fabrikatör, Ali Avni B. ziraatçi, Salih Bey tüccar.

ADALAR KAZASINDA.

Ali Rıza B. esbak temyiz mahkemesi reisi, Avni B. rum mektebi muallimlerinden,

Beykoz kazasında.

Asaf B. şirketi hayriye başkâtibi, İsmail Hakkı Bey Mütercim zade, Hulusi B. zahire tüccarı, Nuri Bey İzmir başmühendisi sabıkı Çengel köyünde, Osman B. avukat, Ahmet Bey çiftçi — Beykozlu,.

KADIKÖY KAZASINDA.

Cemil Pş. operatör, Hasan Tosun B. mütekait miralay, Cemal B. esbak divanı muhasebat müddei umumisi, Dr. Nazif Bey sabık belediye müdürü, Nazmi Duhani B. tüccar, Muammer Salih Bey avukat, Sami B. emlak sahibi, Hami Bey emlak sahibi, Nuri B. tüccardan, Leon Ziver B. avukat, Galip Kemali Bey Moskova sefiri sabıkı, Ali Bey lokantacı, Baha B. esbak adliye müsteşarı, Süleyman Fethi Bey esbak adliye müsteşarı.

ÜSKÜDAR KAZASINDA.

Ali Naki B. Jandarma alay kumandanlığından mütekait, Nazım B. askerî mütekait, Nazım B. sabık cemiyeti belediye azasından, Kenan Bey sabık umumî meclisi azasından, Besim Bey avukat Ali Nafiz Bey avukat, Emin Bey tüccar, Ali Lütfi B. tüccar.

SARIYAR KAZASINDA.

Saffet B. Hilaliahmer başkâtibi, Hafız Hüseyin Bey Halil zade tüccardan, Suphi B. Soysallı oğlu, Cemil Bey Bursa mebusu esbakı, Emin B. halkalı ziraat mektebi sabık muallimlerinden, Saim Celal B. tüccar, Hamami zade Nuri B. tüccar.

STRESMANN'IN ÖLÜMÜNÜN YIL DÖNÜMÜ.

Berlin, 4 (A.A.) — Stresmann'in ölümü devri senevisi münasebetile sulhun teminine ait meseleleri fennî bir tarzda tetkik etmek üzere akademi şeklinde bir stresmann müessesesi teşkil olunmuştur.

Yüksek ilim, iktisat ve siyaset adamlarından mürekkep bir komite tarafından vücuda getirilen bu müessesenin merkezi Berlinde olacak ve diğer memleketlerde millî komiteleri ve muhabir azaları bulunacaktır.

GANDHİ 61 YAŞINDA.

Bombay, 4 (A.A.) — Gandinin altmış birinci yıl dönümü dün fevkalade tezahuratla tesit olunmuştur.

AMERİKADA İKİ İDAM.

Şicago, 4 (A.A.) — Bir hırsızlık esnasında katil cürmünden idama mahkûm olan iki zenci üç yüz seyircinin önünde elektrik sandalyasında idam olunmuşlardır. Zencilerden biri elektrik cereyanı verildikten ancak üç dakika sonra ölmüştür. Seyircilerden bir çoğu zencinin çok feci ıztıraplar içinde çırpınarak ölmesine tahammül edemiyerek bayılmışlardır.

BİR TREN KAZASI.

Paris, 4 (A.A.) — Saint Lazare istasiyonunda bir yolcu treni istasiyonda duran bir boş vagon dizisine çarpmıştır. Heyecana düşen halk trenden inmek suretile müsademenin neticesini vahimleştirmiştir. O esnada müsademe eden trenin yanındaki yoldan geçmekte olan diğer bir trenden yere inen yolcuların üzerinden geçmiştir. Şimdilik altı ölü ve otuz yaralı sayılmıştır.

SOVYET KAZAKISTAN CÜMHURİYETİ.

Moskova, 4 (A.A.) — Sovyet Kazakıstan cümhuriyetinin onuncu yıl dönümü münasebetile Kazakıstanın merkezi olan Almata'da Kazakıstan merkezi icra komitesi bir merasim celsesi akdetmiştir. Sovyet ittihadı merkezî icra komitesi reisi Peterovski Sovyet hükûmeti namına Kazakıstanı selamlamıştır.

RUSLARIN BERLİN SEFİRİ.

Moskova, 4 (A.A.) — İktısat komiser muavini Kinçok Sovyetlerin Berlin sefirliğine tayin olunmuştur.

LONDRA'DA BİR İNFİLAK.

Londra, 4 (A.A.) — İrlanda postasını Londra merkezi önünde boşaltan araba da bir infilak olmuştur. Arabacılardan ikisi yaralanmıştır. İnfilakın sebebi mechuldur.

CEMİYETİ AKVAM BÜYÜK MECLİSİ.

İÇTİMA DEVRESİ DÜN KAPANDI.

Cenevre, 4 (A.A.) — Cemiyeti Akvam büyük meclisi içtima devresini kapamıştır.

Cenevre, 4 (A.A.) — Cemiyeti Akvamın son celsesinde Briand, Kellog misakile telif edilebilmesi için cemiyeti akvam misakında yapılacak tadilat hakkında birinci komisyon tarafından tanzim edilen rapor tetkik edilmiştir. mazbata muharriri Fransız murahhası Cassin meseleyi teşrih ederek derhal bir karar verilmesindeki imkânsızlığı kaydetmiş ve hükûmetleri meclisin 1931 devresinde bir karar verebilmek için bütün siyasî cepheden meseleyi yeniden tetkika davet eylemiştir. Cassin, Fransanın bu tadilata rey vermeğe amade olduğunu ve harpten ferağat ve ihtilafların mecburî olarak müslihane bir surette halli esası prensibinin Cemiyeti Akvam misakında tamamen münderiç bulunması için mümkün olan her şeyi yapacağını bildirmiştir. Lord Cecil tekmil hükûmetleri sulh uğrunda icabeden fedakârlıkları yapmağa davet eden son hitabesini yapmıştır. Kapanış nutkunu söyliyen Titülesco, devrenin mesaisini hulasa ederek bu mesainin kâffesinin sulhu idameye matuf olduğunu söylemiş sarih ve mühim bir taraki olan neticeden dolayı beyanı tebrikât eylemiştir. Titülesco, akalliyetler silsilesine temas ederek meselenin halli çaresi akalliyetlerle tabi oldukları hükûmetler arasında açık ve halisane teşriki mesaî olduğunu söylemiştir. Mumaileyh meclisin yeni merkezi icraatla siyasî ve iktısadî meselelere açmağa müheyya olduğunu ve lerin halli için her şeye tevessül edeceğini beyan eylemiştir.

RUSYA'DAN FRANSA'YA İTHALAT İÇİN.

Paris, 4 (A.A.) — Nazırlar meclisi Rusya'dan vuku bulacak bazı ithalat için mezuniyet usulünün tatbikine karar vermiştir. Meclis Cenevredeki Fransız heyeti murahhasasının hattı hareketini tasvip etmiştir.

FESATÇILARIN MAHKUMİYETİ.

Leipzig, 4 (A.A.) — Devletin emniyetine karşı fesat teşebbüsatı ihzar için millî sosyalist fırkası ile irtibat peyda etmekle müttehim üç zabit imparatorluk mahkemesi tarafından birer buçuk sene kalehentliğe hizmetten ihraca mahkûm edilmişlerdir.

ÇOCUK FELCİ HASTALIĞI

Stresburg, 4 (A.A.) — Mıntaka dahilindeki çocuk felç hastalığı adedi bir teşrinievelde 400 e baliğ olmakta idi. bununla beraber hastalık heyeti umumiyesi itibarile tedenni halindedir.

FETHİ B. İSTANBUL'DA.

İstanbul, 4 (Telefon) — Serbest Fırka Lideri Fethi ve Erzurum mebusu Tahsin Beyler bugün şehrimize geldiler. İstasiyonda Necmettin molla Bey tarafından karşılandılar.

BİR ADLİ MESELE.

Cenevre, 4 (A.A.) — Cemiyeti akvam heyeti umumiyesi La Heye divanı adaletine hakem kararında istinaf ile hukuku duvelin tedricen tedvini meselesinin tetkikini tehir etmiştir.

MAARİF VEKİLİNİN TEŞEKKÜRÜ.

Maarif Vekâletine intihap ve tayinim dolayisile iltifatkâr tebrikleri havi aldığım telgraf ve mektuplara kalbî hürmetlerimle teşekkürlerimi taktim eylerim.

OSMANLI BANKASI MÜDÜRÜ MALİYE VEKÂLETİNDE.

Şehrimize gelen Osmanlı Bankası umum müdürü dün öğleden evel Maliye Vekili Saracoğlu Şükrü Beyi ziyaret etmiştir. Mumaileyh öğleden sonra tekrar Vekillîğe gelmiş Maliye Vekili ve müsteşarı Ali Rıza Beyle bir müddet görüşmüştür.

EK-51: Hakimiyeti Milliyet, 5 Ekim 1930

4 HAKİMİYETİ MİLLİYE 5 Teşrinievel

Maliye Vekili Beyin Beyanatı.

Maliye Vekili Sarıoğlu Şükrü Bey, Büyük Millet Meclisinde Fethi Beyin sözlerine karşı beyanatını aynen neşre başlıyoruz. Mütebaki kısmını de yarın koyacağız.

Maliye Vekili Sarıoğlu Şükrü Bey (İzmir) — Muhterem Reyesfendiler! Bugünü bendenin sabırsızlıkla beklediyordum. Nihayet memleketten yıllardanberi bekledi̇ğimiz fikir üzerine bir derin tecessüs etmişti. Ve bugün onun hâyretli ve merbutanın fikirine idâfe, ona emelinin tamamen edevrek fikirlerini biraz daha etraflı olmak fırsatı açılmış bulunuyor. Şimdiye kadar itimat edeyim ki söylenen sözler arasında umumî temâsil mahiyetini geçecek her hangi fikir bolluğu onun boynunda temâdî emniyet değildim. Bugün hükümet gençlerinin cümleye; bugün bütünüyle ümit, itimadî, itibarî, siyasî bir çok mevzuları tevsi ediyordu. Fikir perişanlığı fikirlerini ve kanaatlerini bu münasebetle duymak evvelâ için kısa olmuş, ikincisi ediyordum. Gördüm ki günlüye kadar aldığı gibi, bugün de o fikirlerden beybudâ oldu. Muhterem lider olduğu vakit sözün beyanatının en bâyük kısmını kendisini ve partisini ve gazetelerde söylenen ehâdeleri cevâbının için buraya çıkmıştır. Beyanatları arasında hiç bir fikir temâsi bulmadım. Bu Beyoğlu sâi alan kısmı ve Boğazdan dağ-rıya ve bini zihkadar adam mevzu olmak itibarile daha büyük bir dikkatle dinledim. "Bakan vardır, vergiler ağırdır, hükümetin takip ettiği mali ve iktisadî siyaset bağlıklı bulunan yanılmıştır. Ve nihayet bizim partimiz çıkar çıkmaz bütün mali siyaset tadil edilmiştir. Belki de eyi olabilecek bir yola geçtiğiniz görüyorum... Bu manzayı ifade eden sözlere çok hayret ederim. Eğer hangi bir hususî münâsebet olmasaydı. böyle bir iddia ile karşı karşıya kalmış bulunan idim, muhterem Fethi Beyefendinin kanaatı şeklinde kendisini temellî eden ve son cümlenin manasına mukabele etmek istemezdim, bırakırdım. Varsın zamanlar sinler ki kendi icailerile politikamızı tadil edilmiştir.

Meselâ mühim ve memlekete ait olduğumdan kendilerini uyandırmak mecburiyetindeyim.

Bu mevzu üzerinde senelerdir, yalnız sözle değil, fikirlerimizle ve kanunlarımızla yürümekteyiz.

Bu, fiiliyata intikal eden kanunlar hâlinde tekevvün eden icraatımızla sabit olmuştur

İşte bir iki misal: Tapu harçlarının binde 55 ten binde 25 şe indirilmesi geçen senenin değil, evvelki senenin bir hareketi neticesidir. Gerek bendenizin, gerek bütçe encümenlerinin senelerdenberi bu yüksek kürsüden vaki olan sözleri arasında yavaş yavaş memleketin istikrara gitmesi ve binaenaleyh vergiler de bir istikrar ve bir tenâsüb ve bir tahkikat yolu tutulması icap ettiğini mütead-dit defalar bu kürsüden söyledik ve bunu memleketin gazeteleri yazdı. Kezâlik gene geçen seneki icraatımızda ki hububat ve hububattan mamûl memleket üzerinden ihraç dolayisile ve hali iptilâlerinin ışmalı dolayısile alınmakta olan muamele vergisini lağv ettik. Biraz sonra bunların ihracını başkaca teshil edebilmek için vesaiti nakliye ücretlerinden mümkün olan azamî tenzilâtı yaptık. Bundan başka gelen hali transit ticaretini tahkim için bir kanun yaptık.

Aleâmum müsakkafat, kazanç, ve arazi vergilerindeki şikâyat da bilhassa usullerimizdeki bazı noksanların, tatbikındaki bazı yanlışlıkların biraz biraz halkı izâç etmesinden neşet etmekte olduğunu gördüğümüz içindir ki geçen sene bir senelik bir hazırlık neticesinde Fethi Beyin kabul ettiği tecrübe kanununu çıkardık.Cihardığımız tecrübe kanununun manasını herkes biliyor ki hakikaten vaziyetten hükümeti almak ve mükellefleri temsil eden heyeti ihtiyariyeleri hakim vaziyete geçirmektir. Yani vergi-nin takdirinde halk hakim ve icap ederse müsteci, hükümet olacaktır. Bu kadar tadilat ve tebeddülata sadece hükümet memuru edebilmek için yaptık.

İcraat ve tasarilerdeki noksanlarımızı tamamlamak için yaptık. Bilmiyorum bu izahımdan sonra da Fethi Bey diye bilir-mi ki partileri çıkarttıktan sonra bütün bunları yaptık. Bundan maada kazanç vergisinde çok az bir maziye sahiptir. Bu kadar az bir mazi içinde nasıl olurda yapılmış, esas bir kanun, tatlık, müsahe-de, tâkiyet ve tadil safhasına girebilir. onun için biz iki sene tatbik ettikten sonradır ki kanunda halkın şikâyetini ihtiva eden kısımlar için bu işi en eyi bilen adamları bir araya toplıdık ve şikâyetin sebebiyle kısmen beraberce edebilmek için uzun boylu müzakereden sonra hazırladığımız layihai kanuniyeyi Büyük Meclise gene geçen sene yani Seroest Frikanın doğumundan evel takdim etmiş bulunduk. Bütün bunların ehemmiyetini görmüştür. Aynı ilâçları bir mukerrer söyliyecek değilim. İşte bir bu ilâçları işitmek, dinlemek istiyorum.

Muhterem Fethi Beyefendi Hazretleri gene vaki olan gazete neşriyatının istinaden - bendeniz latifat kelimesini kendilerini sıkıştırmak için söylemiyorum, yalnız o yazıları benim okumadığımı bildikmek için söylüyorum. - Şimdi duyduğum sözleri hakikate gayri muvafık görünmüyor, Onun için vergiler ağırdır sözünün ilmî ve fennî bir faydası olmayacağı, halkın ve mali bir zayıfa istihsali için evelemirde o mevzuun baştan aşağıya kadar mütalea edilmesi icap edeceğini ve me gibi sebâtat altında memleketimizin ve hattâ dünya yürüyüşünün vergileri artırmağa doğru götürdüğünü ve negibi vergilerin tedricen teayyüde doğru gittiğini ve negibi kabat ve zaruretler vesilesile devletin her hangi bir istikrar vaziyetine geçtiklerini bilmek lâzımgelir demiştim. Gene iddia ediyorum ki, bu böyledir lâkin memleket baştan sona bütün vergileri tedricen ve muntazaman artırmıştır. sebeblerini, nisbetlerini mütemadiyen tezyit etmiştir. O kadarki hiç bir harp ve darpta alâkası olmıyan memleketler bile ve paranın kıymetinin sukutile hiç alâkası olmıyan memleketler bile bu mütemadi tezayütten yakalarını alamamışlardır. Vergilerin hızlı takip eden senelerde mütemadiyen artmasının en başlıca sebebini para kıymetinin mütemadiyen sukut etmesinde aramalıdır. Bundan maada harbın açmış olduğu yaraları biran evel tamir edebilmek arzu ve endişesinde aramalıdır. Kezalik bundan maada bütün devletlerin milletçilik politikasının emme hizmetlerinin biran evel daha mükemmel ifa edilmiş olmasi kanaatinin umumileşmesinde aramalıdır. İşte bu kanaatler ve zaruretler ve bu sebepler Türkiyede de aynı şekilde teselsi etmiştir. İşte memleketimizde de vergilerin adedi ve nisbetleri mütemadiyen artmıştır. Fakat daha geçen sene, müsadeleye girmiş olan ve paranın istikrarını biran evel istihsal edeceği kanaatini taşıyan hükümet, aynı kanaatle bilâkis vergilerde de bir istikrar yolu aramaya başlamıştır.

Bu izahatımdan sonra öyle ümit edi-yorum ki muhterem Fethi Beyefendi "kanunlarınızın toz kondurmak istemediniz, cümlesinin yerinde istimal edilmiş bir cümle olduğu kanaatini edinecekerdir. Mütemadiyen kanunlarımızı tekâmüle doğru işletiyoruz. Ve hareketi umumiyi cihanla ihenktar olarak işletiyoruz.

Ve memleketin umumî ve iktisadî vaziyetini ve hariçin hareketlerini daima göz önünde bulundurarak işletiyoruz. En ufak bir rakam mütalâası arzedecek olursam bu umumî seyirde kompasımız olan milletlerin de yakalarını kar taramadıkları vazihen görülür. 1913 te Bulgaristan da 32 milyon dolarlık bir bütçeye maliktı, 1929 bütçesi 48 milyon dolara varmıştır. Bu Yunanistanda 33 milyon dolar idi. elyevm 125 milyon dolardır. Sırbistan da 25 milyon dolardı. Elyevm 139 milyon doları buldu. Bizde ki -cenebi mercalilinden aldım- Aynı sene lerin rakamlarını söyliyeceğim. Bizde 913 te 134 milyon dolar varidat 250 milyon dolar da masraf kısmını ihtiva eden bir bütçe vardı.

1929 bütçemiz de maliyesinin olacak 100 milyon dolardır. İsviçre bütçesi de bu devir zarfında 100 milyon frankten 330 milyona çıkmıştır. Mali ve iktisadî bâdiseler hudutlar haricinde tutulmaz ve tutulduğu zaman eyi netice vermez. Her millet umumî cereyanların altında ayni tâkkamette yürümek zaruretini ergeç bilecekler. Binaenaleyh buradaki rakamlardan memleketinin küçülmüş olduğu nazarı itibare alınarak kâfi derecede bir şikenk ve nisbet çıkarmanın doğru olmadığı söylenebilir. O noktadan da tahlil edilecek olursa görülür ki bu rakamlar bizim diğer memleketlere nazaran seyrimizin çok batı olduğu kanaatini verdiğini kendilerine verir.

Beynelmilel Ziraat Teknik Sergisi.

5 — İKİNCİ KÂNUN 1931 DE ANKARADA AÇILIYOR.

İştirak etmek istiyen firmaların, ve resmî dâiremizde alınan Milî İktisat ve Tasarruf Cemiyetinin dahilen Umum Müdürlüğüne müracaat etmeleri rica olunur.

(Evkaf 8 parçmanı)

GÜNÜN HAVA VAZİYETİ.

ASKERÎ HAVA RASAT UMUM MERKEZİNDEN ALINAN MALÛMATA GÖRE.

Hava tazyiki ve değişmesi: Şimal yüksek tazyiki bütün memleketimizi kaplamış ve düşük tazyik tamamen cenuba çekilmiştir.

Hava nasıl olacak?

Hava mevâlekteimizin hâkimi, Akdeniz Adalarındeki Trakya ve cenubî Anadolu ile orta Anadolunun garp mıntıkasında bütün memleketimizde yağmur Kars ve Erzurumda kar yağmıştır.

Dün saat 15 te sıcaklık: Akdeniz sahilinde 25 Trakya Adalarıbenizi ve cenubu şarkî Anadolu da 19 Marmara ve Karadeniz sahilinde 16 orta Anadolu da 13 şarkî Anadoluda 2 santigrat kaydedilmiştir.

DAVET.

Ankara Türk Ocağı Riyasetinden: Ocağımıza ait bir meselenin görüşülmesi için İdare Heyeti Ocak Dernek Heyetinin toplanmasına karar vermiştir.

Ocağımızın mensup arkadaşlarımızın 10 teşrinievel cuma günü saat 14 te Türk Ocakları merkez binasına gelmeleri rica olunur.

EVKAF UMUM MÜDÜRLÜĞÜNDEN:

Evkaf Umum Müdürlüğü Tefti̇ş Heyetinde münhal bulunan iki müfettiş muavinliğine memurin kanunundaki şair şeraiti haiz olmakla beraber yaşları 23 ten az ve 35 ten fazla olmamak üzere fen mektep mezunlarından olup da tecrübeli memuriyete dahil olacaklardan numarai olarak almacağından talip olanların 15/10/930 çarşamba günü saat on yediye kadar, bir arzuhal ile Ankarada Umum Müdürlüğe ve İstanbulda Evkaf Müdürlüğüne müracaat etmeleri.

Arzuhale: Mektep şehadetname veya tasdiknamesi ve nüfus kâğıdı asıl ve yahut musaddak suretlerile memurin kanununun dördüncü maddesinin B, C, H, V, Z fıkraları mucibince maktazi vesaikin raptı ve adreslerin açık yazılması lâzımdır. Muvazzilerin asıl maaşı 35 liradır. Tefti̇şte bulundukları vakit ayrıca harcırah ve yevmiye alırlar.

Talipler müteahhit olur ve şehadetname dereceleri müsavi bulunursa aralarında imtihan yapılacağından tasdiknamelerde şehadetname derecesinin tasrih ettirilmesi icap eder. 3—586

İSMET PAŞANIN BEYANATI.

(Baş tarafı 1 inci sayıfada)

mıştar gibi görülüm. İnkisarlarını asla arzu etmem fakat inşaf etmelidirler ki mali ve iktisadi vaziyetimizi gayri ilmî bulan bir itiraz karşısında bulunuyorsam bu iddiamın dermansız ve isabetsiz ve talebsiz olduğuna ispat etmek mecburiyetindeyim. Çünkü ispat edemezsem onların söylediklerinin doğru olması icap eder. Bunu asla kabul etmem onun için bu tavsifleri insaf ile düşünürler, epice tarkik edenlere kendileri de yanında bulacaklardır.

Ali Fethi Bey (Gümüşhane) Hayır.

Başvekil İsmet Pş. (Devamla) — Büyük bir kısa ile ufak bir kusaya bücum ettiğimizden zarafetle bahsediyorlar. Büyük bir ekseriyetle kâğıtlı bir ekalliyeti istediğimiz gibi dâdiklerinde muzafferiyet arıyarak manzaramızı göstermek istediler. Halbuki böyle olsaydı mükâkaşa bu kadar sürmezdi. Münakaşanın bu kadar sürmesi kendilerini yormak için değil bendilerine ehemmiyet verdiğimizi göstermek içindir. Ufak bir kısmın hükümetin mukâbelesinde bir tesiri hâiz olmasına rıyazî ve mantıkî olarak kudreti yok iken her söylediklerine her arkadaşımız ehemmiyet vererek birçok delillerle cevap vermek külfetini ihtiyar etsiler. Suna kendilerinin memnun olmaz ihtimâli. Böyle meselelerde vaziyeti eyi kavrayamayan kuvvetli ekseriyetin huvvetini zayıf zleyhinde istimar ettiği manası çıkabilir. Aslı böyle bir mana yoktur. Adedi noksanlarını düşünmiyerek bilâkis kendilerine ihtimâl eş mamelesinde bulunuyorsa. Biz zıddımdan korkarız. Fakat aynı zamanda memleketle istedikleri gibi propaganda ve zulüm yapabilen ve söz söyledikten sonra mazlûm rolü takınmalarına da asla imâdat vermek istemeyiz. (Alkışlar).

MAHKEME VE İCRA İLANLARI.

A. MÜDDEİ UMUMİLİĞİNDEN:

Ankara Posta ve Telgraf İdaresi anbarından tel çalmak maddesinden maznun ve gayrı mevkuf Ankara Kayabaşı mahallesinde bila numaralı hanede mukim boyacı Şükrü oğlu Osman namına verilen celpname ve İkametgâhının tahkikine dair müzekkereye cevaben ikametgâhının meçhul bulunduğu şerhile iade edilmiş ve mahkemece ilanen tebliğ at icranın karar verilerek duruşması 22/10/930 çarşamba gününe talik kılınmış olduğundan tarihi mezkûrda mezkûr mazunun hiçbir mahkemeye gelmesi veya ikametgâhını haber vermesi aksi halde C. M. U. K. maddei mahsusası mucibince muamele ifa olunacağı ilan olunur.

3—617

ANKARA MÜDDEİ UMUMİLİĞİNDEN

Tahsilat ve makbuzunu tahrifden maznun Ankaranın Poyraz mahallesinden dibek sokağında ve 12 No. lu hanede oturan sabık şehremaneti tahsildarı Şevket Efendi hakkındaki duruşmada mumaileyhin mahalli ikametinin meçhûliyetine binaen gazete ile ilanen tebliğat icrasına karar verilmiş olmakla mumaileyhin duruşması olan 27-10-930 tarihinde Ankara ağır ceza mahkemesinde ispatı vücut etmesi aksi halde C.M. U. K. maddei mahsusası mucibince muamele ifa kılınacağı ilan olunur. 3—617

ANKARA KÖYLER ASKERLİK ŞUBESİNDEN:

Ankarada ikamet eden yabancıların hüviyeti tamme erbabından (222 ve 223) doğumlulardan henüz askere gitmemiş olanların adreslerî ve vaziyeti askeriyeleri tesbit olunmak üzere 1 teşrinievel 930 den 1 teşrinisani 930 gününe kadar şubeye müracaat etmeleri ilânımız ilan olunur. 3—533

Tertip Numarası	Sıra Numarası
4	6702
44	6701
91	6702
3	6701
40	6702

D. D. ve L. Umumî İdaresinden.

İlan

Havaların tehaddüdü hasebile 1 teşrinievel 930 tarihinden itibaren yalnız cuma ve tatil günleri Ankaradan 17,45 te hareket eden 119 No. lı katar Ankara - Etimesut, Etimesuttan 18,31 de hareket eden 120 No lı katar Etimesut - Ankara, Ankaradan 20,05 da hareket eden 721 katar Ankara-Gazi, Gaziden 20,26 da hareket eden 722 katar Gazi - Kayaş, Kayaştan 21,16 da hareket eden 723 katar Kayaş - Gazi ve Gaziden 22,04 te hareket eden 124 No.lı katar Gazi - Ankara arasında ilâveedilmişlerdir.

Keyfiyet muhterem ahaliye ilânı olunur. 3—570

350 tane lokomotif, tender ve vagon bandajının kapalı zarfla satın alınması 3 ikincikanun 930 pazartesi günü saat 10da Ankarada Devlet Demiryolları idaresinde yapılacaktır.

Münakasaya iştirak edeceklerin teklif mektuplarını ve muvakkat teminatlarını aynı günde saat 15,30 a kadar komisyon kâtipliğine vermeleri lâzımdır.

Talipler münakasa şartnamelerini beşer lira mukabilinde Ankarada ve Haydarpaşada idare veznelerinden tedarik edebilirler. 3—534

90 ton kalayın kapalı zarfla münakasası 27 birinci teşrin 930 pazartesi günü saat on ikide Ankarada devlet demir yolları idaresinde yapılacaktır.

Münakasaya iştirak edeceklerin teklif mektuplarını ve muvakkat teminatlarını aynı günde saat 15,30 a kadar komisyon kâtipliğine vermeleri lâzımdır.

Talipler münakasa şartnamelerini beşer lira mukabilinde Ankarada ve Haydarpaşada idare veznelerinden tedarik edebilirler. 3—535

150 adet vagon örtüsünün kapalı zarfla münakasası 17-11-930 pazartesi günü saat 15,30 da Ankarada Devlet Demiryolları idaresinde yapılacaktır.

İştirak edeceklerin teklif mektuplarını ve muvakkat teminatlarını aynı günde saat 15 e kadar münakasa kâtipliğine vermeleri lâzımdır.

Talipler münakasa şartnamelerini beş lira mukabilinde Ankarada ve Haydarpaşada idare veznelerinden tedarik edebilirler. 3—610

1 teşrinievel 930 tarihinde icraya mukarrer Eskişehir aile mektebi talebeleri için lâzım olan elbise, kaalet, pelerin ve ayakkabı münakasası 12 teşrinievel 930 pazar günü saat 16 ya talip edilmiştir.

Münakasaya iştirak edeceklerin teklif ve teminat mektuplarını aynı günde saat 15,30 a kadar münakasa komisyonu kâtipliğine vermeleri lâzımdır.

Kullanılacak kumaş, astar, düğme, ayakkapları için deri, kösele ve saire nümunelerini ve elbise, kaalet, pelerin ve kunduraların biçim ve iymalini görmek için Ankarada Malzeme dairesine müracaat olunması.

Fiatlerde esas bu nümunelerdir.

Şartnameler beşer lira mukabilinde Ankarada ve Haydarpaşada idare veznelerinden tedarik olunabilir. 3—607

EK-52: Vakit, 5 Ekim 1930

— 6 — VAKIT 5 Teşrinevel 1930

Başvekilimizin meclisteki beyanatı

Ü. M. Meclisinin perşembe günkü içtimaında İsmet Pş. Hz. tarafından irat edilen mühim ve tarihî nutkun ilk kısmı dünkü sayımızda intişar etmiştir, geriye kalan kısmını da bugün derediyoruz.)

Teraktör ve çiftçi hayvanı mükayesatı, bunları söylediklerimin hepsinden daha eğlenceli ve daha mahirane bulacaksınız. Ben programımızda teraktör vergisi hakkında billitizam bir şey söylemedim. Ben programı okuyup indikten sonra teraktör vergisini ne yapacağımızı sordular. İnsanlar ne kadar dikkatli olsalar safiyane ve zaif bulunacaklardır. Çok muammem bir oyundan kendilerini kaçırmak için zaf gösterdiler.

Bu samimi olabilir. çok güzel, Traktör için ne yapacağımızı surdunuz, ne için çiftçi hayvanı için ne yapacağımızı surmadınız? Billitizam traktör vergisini ehemmiyetsiz bulduğumuzu ve lağv edeceğimizi bana söylettikten sonra bütün geçen muhavere esnasında çiftçi hayvanından bahsetmemiş olmamızı büyük ve bulunmaz bir nimet ve fursat add etmiyor. Hakikaten bu maksatla bütün memlekete tesir edecek surette yaptıkları propaganda mahiranedir. Takdir olunacak bir manevradır, tuzaktır. Eğlenceli olmak için diyorum yoksa dürüst değildir derdim. Eğer hakikaten şüphe etmişseniz traktörü surduğumuz gibi çiftçi hayvanını da bana sormalıydınız. O zaman size diyecektim ki programda traktörden bahs etmediğim gibi çiftçi hayvanından da bahsetmedim. Çünkü bu mes'eleler tetkik olunmaktadır. Her ikisinin mahiyetine göre elbette Millet meclisinde şayanı kabul olacak bir mevzu haline getirilecektir. Biz köylü için elbette onların menfaatine muvafık olan mes'eleleri Liberal olan kendilerinden çok daha evvel düşünmüş ve tetkik etmişizdir.

Tebeddül bir tekâmüldür

Başvekilin mütemadiyen bir tebeddül halinde olduğunu zarif ifadeleri ile söylemeleri çok hoşuma gitti hakikaten başvekil ahval ve hadisatın icaslle mütemadiyen tebeddül eder çünkü tebeddül bir tekâmüldür tekâmül mütemadiyen tebeddül eden bir adımdır.

İnsanlar tebeddül etmedikleri için okadar bahtiyar değildirler. Ve her meselede olduğu gibi iktidar mevkiine gelince de dekişmezler. Fethi bey efendi altı yedi sene evelide bu kadar mükemmel ve bukadar her meseleyi ihate edecek bir halde bulunuyordu. İnsanlar o kadar mübtedil midir ki hakikaten bahtiyar olsunlar? (Bravo sesleri alkışlar).

Zulüm nered:?

Mali, iktisadî, dahilî, harici politikada bu kadar çok ittiham nedir? Millet ıstırap içindedir, ateş içindedir, diyorlar. Bütün bu sözlere karşı sesimizi çıkarmıyoruz. Fakat kendileri İzmire gider gitmez ilk söyledikleri (inhisarlar)la ceplerini dolduran mes'uliyetsizlikten hoşlanan adamlar!.

Vaktile milletin faaliyeti inhisarlarla tekayyüt ettikleri için cümhuriyet güneşi karşısında gözlerini kapatacak adamlar...., gibi şeylerdir, bunların hepisini söylüyorlar. Bu yüzden bir çok zavallılar kıyamet kadar tezahürat yapıyor. Bizzat Mecliste Halk fırkasını bütün memlekette teşhir etmek için en ufak bir tereddüt göstermiyor, sonra gene zulme uğrıyan kendileri.. zalim mevkiinde bulunan Halk fırkasının zulmünü insanların mukadderatı g bi göstermek için... bu adar mahirane bir manevra gördünüz mü? Fakat bu manevra değildir. Bu hakikatleri tahrif etmek için hakikaten şaşılacak bir cesarettir. (Bravo sesleri) bilmem, bir sözüne dikkat ettiniz mi? Eğer kendisine ve arkadaşlarına itimat edilmiyecekse bu memlekette muhalefet fırkasının teşekkülüne nasıl imkân verilecektir, buyuruyorlar. Acayip, İzmirde nutuk vererek kendi fikirlerini ve taraftarlarını hâkim edince halk fırkası gazetelerinin halk fırkası merkezinin taşlanmalarından asla müteessir olmadılar. Fakat zannetmiyorum ki, muhalefeti de yalnız kendilerine has bir nimet telâkki etsinler. Siz yapmaya bilirsiniz. Fakat bizim fikirlerimizi beğenmeyecek adamlar bulunabilir, yine yapabilirler serbest münakaşa bayrağı altında bu hakkı yalnız kendilerine ihsaar ettiren zihniyet nazarı dikkatimizi celp, hayretinizi tahrik etmiyor mu? Biraz daha geniş olmalarını rica ederim.

iktısadi progam

Bizim gülünç yerlerimizden biri olmak üzere iktisadî programımızı gösterdiler. Ve bunun bedihiyatla dolu olduğunu söylediler programımızı belki kendilerine hususi bir sübulet olmak üzere hususi bir surette vermişiz tashih etmek isterim ki programımız diye okudukları şey cümhuriyet halk fırkasında program olarak henüz tesbit edilmiş değildir. Bununla onun maddelerini müdafaa etmeğe hazır olduğum icabı asla zaifiet-mek istemem. Resmi ve hakiki bir vaziyet tesbit etmek için söyliyorum. Yoksa program halinde cümhuriyet halk fırkasına bunu teklif ettim. İnanarak bilerek teklif ettim. Kendilerinin talisiz ve sen.eresiz müdahalelerine karşı, onun ciddî maddelerini müdafaa etmek benim için çok kolaydır. Bedihiyattan bir nokta bilmiyorum. Hububattan buğday ithali vakidir. Hatta ithal olunan şeylerden birisi de pirinçtir. Buğday ve pirinç ihtiyacını temin etmek güç o'mamak lâzım. İşte bu bedihi ve ve memleketin hariçten buğday ithal etmeden geçinmesi meselesini tahakkuk ettirmek için tam yedi sene uğraştık.

Yedi senedenberi bu bedihi meseleyi bu memlekette tahakkuk ettirmek mümkün olamamış tır. Eğer birinciyi böyle tahakkuk ettirebilirsek böyle bedihi buldukları bu meseleyi buldukların dan dolayı bu memleket bir kat daha memnun olacaktır.

Zaten filiyat ve tatbikafta semere veren şeyler yazıldığı zaman, söylendiği zaman basit görülen maddelerdir. Tahakkuk ettirilmesi seneler süren ve onları tahakkuk ettirmek ancak iş yapan, iş bilen adamlara müyesserdir bravo sesleri)

Bir geniş demir yolu üzerinde geçen bir şimendifer katarının ehmmiyetini ömründe bir araba yapmamış bir adama nasıl anlata bilirsiniz? Köylüler çarıklarını ve dabağlanmış deriden giyerlermiş, bundan şikâyet ediyorlar. Eğer köylülere çarıklarını ve dabağlanmış deriden giydirmek nasip olursa bununla ilâ nihaye iftihar edeceğiz bu memleketin bütün köylerinde büyük bir servet sahası korduran, çok tasarruf temin eden bukadar basit bir teâbiri bar köyde ayrı ayrı tatbiç edip öğretebilmek için senelerce bu kuvvetli adamlar tarafından öğreşilmek lâzımdır zaif adamlar böyle şeyler yapamazlar (bravo sesleri)

Bir madde daha

Bedihiyat programından bir madde daha okumama müsaade eder misiniz? [Vergiler milli istibsel ve satışta bazan mühim tesirali hazırlırlar. İktisat ve istibsal noktai nazarından menfi tesiratı olanların tadili hatta ilgası lâzımdır]. Bunu söyliyen bizis ve bunu tahkuk ettirebilmek için çektiğimiz zahmetleri görüyorsunuz ve daha çok zahmet çekecegiz. Programı okumak lûtfunda bulunmuşlar, fakat kendilerinin noktai nazarlarının daha evvelden cüşünüldüğünü gösteren noktaları nasıl göstermek ve tebarüz ettirmek lôfunda bulunmadılar. Arkadaşlarım tekrar etmeliyim ki şimdiye kadar Fethi Beyin beyanatında taktik noktalarına taallük eden maddeler işte bahsettiklerimdir. Taktiki güzel oyunları severim. Amma bu oyunlar anlayan adamlar karşısında başladığı noktadan şimdiye kadar yani nihayet iki buçuk saatlik muvakkat tesiri haizdir.

Esas mes'eleler

Şimdi esasi mes'elelere geçiyorum: Esasi mes'eleler ve fikirler üzerinde konuşmak için Fethi B. Ef. ilerideberi karşı karşıya gelmekten muayyen mes'eleler üzerinde biran tevakkuf etmekten ihtiraz ediyorlar. Fakat elimden kaçamazlar. (Bravo sesleri) behemehal söyletirim. Muayyen mes'eleler ve fikirler üzerinde fikir münakaşalarında hangi köşeden kaçsalar öteki köşede mutlak kendilerini yakalıyacağım. (Gülmeler) hükûmetin programını teşrih ederken ötedenberi yalnız bugün değil iki aydanberi dihkat ettim ki, tenkitlerini en büyük mesrat olarak şimendifer üzerinde temerküz ettirdiler: Ve şimendifer üzerinde açtıkları mücadeleden ne perşan, ne hazin bir ric'at gösterdiklerini hatırlamar mısınız? şimendifer, ilk yapılcak iş değildir, dediler, İddia ettiler ki üç ay kabili tehir edi.

Bugün veyahut yarın yapılabilirdi, dediler, ispat ettim ki gayrikabili tehir idi, „ başka surette para bularak yapmak kabildi„ dediler. Hiç bir delil buralmadan kendilerine gösterdim ki devlet hazinesinden başka bir vasıta ile yapmak kabil değildi. Bunların hepsinde mutalık kaldık, nihayet bula bula bulduk ları iki üç hat için kısa vadeli yaptığımız mukavelelerdir

Bu mukavelelerde çok ... bealediler hatamızı ve siyasetimizin yanlışlığını göstermek için Sivas hatlarını "Sir,, namını alan bir Belçika şirketine vermişsiz, pahalı şartlarla vermişiz fakat bu şeraitle dahi şirket gelmemiş!... Bu millet kendilerinin tasavvur ettikleri bir zarara uğramamıştır. Millet sırf tesadüfi olarak talii sayesinde kurtulmuş ve biz fena bir mukavele yapmak töhmetinden asla kurtulamıyoruz! Bu münasebetle arzedeyim, bir şeye daha dikkat ettim Fethi Bey bizim programımızı tenkit etmek için bir sene, beş sene, hatta tasavvursuz hayallerinin müsaade ettiği kadar geri gitmekte mahrur görmüyorlar. Millet meclisinde münakaşa olunmuş, kanunun isabeti tecrübe olunmuş, birçok mevzular, hulâsa muhkem bir vaz.yet almış olan tedbirler mazide dahi olsa, hepsini mevzuu bahsetmek istiyorlar. İşte Fethi Bey! Bu bizim hususi mevzuatımızdır. Bütün hayatımızın hesabını bunlar her sene birer birer bulunmuş gibi yeniden tetkikle vazedebiliriz. Fakat ben, aynı salâhiyeti muarızlarımı hakkında kullanmam ve ben onlar için en iyi buldukları, en iyi düşündükleri zamanların hesabını sormakla iktifa ederim. Böyle her sene her muarızaya bu yolda bu zeminde cevap verebilmek için az adam bulunabilir. Fakat kendi hayatımız için kendi programımız için hatta kendimizi bildiğimiz seneler için hesap verebiliriz. Evet efendim Belçika şirketi ile yapılan bir muamele tahakkuk etmediği halde dahi onun ittihamından kurtulamıyoruz. Hatta umumî ve alenî beyanatlarında sergüzeştçilerle avantüryelarle muamele yaptığımızı ortaya döktüler.

Belçikalı nasıl adam?

Bilhassa aramızda bulunmayan üçüncü şahıslar için söz söyleyecekleri vatık bir az ihtiyat etmek insafa muvaffık olur Belçikalılar için kendilerile mukavele yaptığımız adam vakıa taahhütlerini ifa edememek acizinde bulundu, amma itibarî hiç bir zaman cayı münakaşa olmadı, çok dostları vardır. Sorarlarsa memleketlerinde nazırlık etmiş itibar kazanmış ve hatta bu gün daha itibarı müslem olan bu adamlarla muamele yapdığımızı işideceklerdir. Ve zannederim ki bu sözleri karşısında mahcup olacaklardır. Kezalik âveç mukavelesinde kendilerile temasta bulunduğumuz adamlar dahi itibarlı bir söz götürmeyen adamlardır, memleketlerinin ileri gelen müesseselerince tanınmış adamlardır. Devletleri, ve bükümetleri tarafından soreti mahsusada iyi vatandaş ve itibarları yüksek tanınmış olduğu hiç bir zaman tereddüt götürmemiştir. Demek isteyorum ki yapılmış bir mukavelenin tatil o'unmasını bükümetin ovantüryeleri anamele yaptığı zem e işe etmek için kuv ğiliz. Eğer kısa vad u mukavelerı ortadan kaldırmak Şimendifer işinde ... kendilerile ihtil... olduğumuzu bi'miyorum.

Evet, ikinci derecede komisyoncular - belki hakları olmadığı halde - araya giripte beybude yere kazanmış olanlar olmuş eğer hükümete bu tarzda mu dat olacaksa hükümetin bu su dattan kurtulmasına ... yoktur.

İşi pahalıya mal etmek meselesi

Ben bunu yaz bu ... çıkarırdım. Eğer bir gö ... kârlara meydan vermeyecek sekesin bin liraya çıkarılmış evet binayı sekseu bin liraya çıkarırdım.

Hulâsa, nisbetli indire ... susduru mayecak bir hale gö ... mek mümkündür. Bütün ... le'erde bahalılık, tasarruf ... bude masraf sûrî ... ıspas ... eti umumiyesinde çıkan p ... nisbeti ile ölçüler. Eğer ... derî'se ki işte şu'arın yap ... filân hat, işte filân mü ... te yapılan hat sıra yap ... nızdan daha ucuzdur, diğer bu söz şayanı itibardır. Gü ... memleketin şuran buran ... kayese edilerek bir ne ... varmak mümkün olur. Ama ... le birşey yaparlarsa göre ... dir ki hem bu memlekete yap ... pılan, hem diğer memleket ... nisbetle bizim yaptığımız daha bahalı değil, daha ucuzdur.

Milli müdafaa bütçesi

Hükûmetin ötedenberi tatbik ettiği siyasetle - ağır masrafın dan birisi de milî müdafaa masraflarıdır. Buna hiç temas etmediler. Fakat fırka teşkîl hakkındaki beyannamelerini ... vakıt üstü kapalı dahi olsa ... li müdafaa masraflarının ... ğuna temas ettiklerini hatırlarım. Bir de bizim devlet ... sinde büyük masrafımız Osmanlı borçlarıdır. Masraf çoktur, masraf çoktur demiyeceğim. Şimendifer inşaatı, Nafıa bütçesi, Milli müdafaa bütçesi, Osmanlı borçlarına temas etmiş lâzımdır, bizim şimdiye kadar bu mevzuda vazifemiz şudur

Şimendiferlerden vaz geçmiyoruz, bu memleketi, tam bir uzuv ile idare olunup bu milli vahdeti temin olunmuş bir milli müdafaası imkân haline gelmiş bir mevcut haline getirmek bizim için hayatî bir mes'eledir.

Bunu bana gerek alkışlarınızdır, gerek vaziyetinde bulunanlar, gerek diğer ecnebi dostlarım da söyleyebilirler. çok teklif ettiler onlara da aynı şeyi müdafaa ediyorum.

Borçlarımız

Bir milletin hayatında mühim olan, zaıf ... ... türmeyen yaşamak hakkı ... dafa hakkıdır. (bravo ... alkışlar)

Hatta borçlumun da ... haklı borç ödemek hakkının evvel gelir. Bizim ... budur. Millî müdafaa hakkı bitabi yaşamak hakkından dır. Demekle bir türkiyenin ... ziyetine, milli vaziyetine göre ... yük masraflardan vaz geçmiyoruz. Bununla beraber ... ki bu masrafları temin etmek için takat haricinde ... milletten isteyoruz.

Bunu mecliste ve memleket dört köşesinde söyledim. ... nutuklarımda vazıhen ferşan ... ettim. Ve bu ferşaltıarımın ... cesi Osmanlı borçlarının ... olduğu hükmüne varılmıştır.

EK-53: Vakit, 5 Ekim 1930

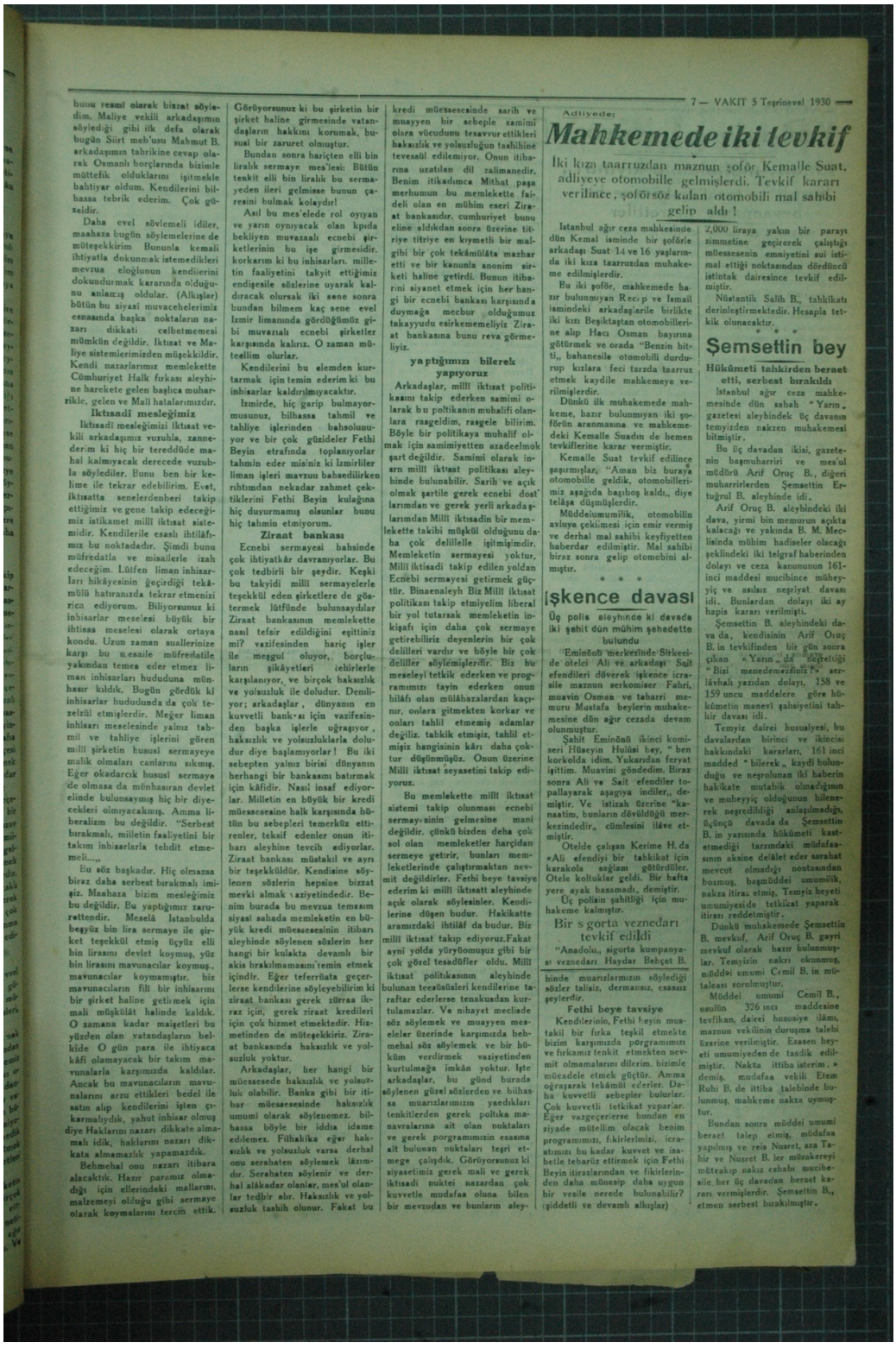

bunu resmi olarak bizzat söyledim. Maliye vekili arkadaşımın söylediği gibi ilk defa olarak bugün Siirt meb'usu Mahmut B. arkadaşımın tahrikine cevap olarak Osmanlı borçlarında bizimle müttefik olduklarını işitmekle bahtiyar oldum. Kendilerini bilhassa tebrik ederim. Çok güzeldir.

Daha evel söylemeli idiler, maahaza bugün söylemelerine de müteşekkirim Bununla kemali ihtiyatla dokunmak istemedikleri mevzua eloğlunun kendilerini dokundurmak kararında olduğunu anlamış oldular. (Alkışlar) bütün bu siyasi muvacehelerimiz esnasında başka noktaların nazarı dikkati celbetmemesi mümkün değildir. İktisat ve Maliye sistemlerimizden müşekkildir. Kendi nazarlarımız memlekette Cümhuriyet Halk fırkası aleyhine harekete gelen başlıca muharrikle, gelen ve Mali hatalarımızdır.

İktisadî mesleğimiz

İktisadi mesleğimizi iktisat vekili arkadaşımız vuruhla, zannederim ki hiç bir tereddüde mahal kalmıyacak derecede vuruhla söylediler. Bunu ben bir kelime ile tekrar edebilirim. Evet, iktisatta senelerdenberi takip ettiğimiz ve gene takip edeceğimiz istikamet milli iktisat sistemidir. Kendilerile esaslı ihtilâfımız bu noktadadır. Şimdi bunu müfredatla ve misallerle izah edeceğim. Lütfen liman inhisarları hikâyesinin geçirdiği tekâmülü hatırınızda tekrar etmenizi rica ediyorum. Biliyorsunuz ki inhisarlar meselesi büyük bir ihtisas meselesi olarak ortaya kondu. Uzun zaman suallerinize karşı bu meseile müfredatile yakından temas edemedik. Liman inhisarları hududuna münhasır kaldık. Bugün gördük ki inhisarlar hududunda da çok tezelzül etmişlerdir. Meğer liman inhisarı meselesinde yalnız tahmil ve tahliye işlerini gören milli şirketin hususi sermayeye malik olmaları canlarını sıkmış. Eğer okadarcık hususi sermaye de olmasa da münhasıran devlet elinde bulunsaymış hiç bir diyecekleri olmıyacakmış. Amma liberalizm bu değildir. "Serbest bırakmalı, milletin faaliyetini bir takım inhisarlarla tehdit etmemeli....,

Bu söz başkadır. Hiç olmazsa biraz daha serbest bırakmalı imişiz. Maahaza bizim meslegimiz bu değildir. Bu yaptığımız zarurettendir. Meselâ İstanbulda beşyüz bin lira sermaye ile şirket teşekkül etmiş üçyüz elli bin lirasını devlet koymuş, yüz bin lirasını mavunacılar koymuş., mavunacılar koymamıştır. biz mavunacıların fili bir inhisarını bir şirket haline getirmek için mali müşkülât halinde kaldık. O zamana kadar maişetleri bu yüzden olan vatandaşların bekâide O gün para ile ihtiyaca kâfi olamayacak bir takım mavunalarla karşımızda kaldılar. Ancak bu mavunacıların mavunalarını arzu ettikleri bedel ile satın alıp kendilerini işten çıkarmalıydık, yahut inhisar olmuş diye Haklarını nazarı dikkate almamalı idik, haklarını nazarı dikkata almamazlık yapamazdık.

Behmehal onu nazarı itibara alacaktık. Hazır paramız olmadığı için ellerindeki mallarını, malzemeyi olduğu gibi sermaye olarak koymalarını tercih ettik. Görüyorsunuz ki bu şirketin bir şirket haline girmesinde vatandaşların hakkını korumak, bususi bir zaruret olmuştur.

Bundan sonra hariçten elli bin liralık sermaye mes'elesi: Bütün tenkit elli bin liralık bu sermayeden ileri gelmisse bunun çaresini bulmak kolaydır!

Asıl bu mes'elede rol oyıyan ve yarın oynıyacak olan kısıda bekliyen muvazaalı ecnebi şirketlerinin bu işe girmesidir. korkarım ki bu inhisarları. milletin faaliyetini takyit ettiğimiz endişesile sözlerine uyarak kaldıracak olursak iki sene sonra bundan bilmem kaç sene evel İzmir limanında gördüğümüz gibi muvazılı ecnebi şirketler karşısında kalırız. O zaman müteellim olurlar.

Kendilerini bu elemden kurtarmak için temin ederim ki bu inhisarlar kaldırılmıyacaktır.

İzmirde, hiç garip bulmayormusunuz, bilhassa tahmil ve tahliye işlerinden bahsolunuyor ve bir çok güzideler Fethi Beyin etrafında toplanıyorlar tahmin eder misiniz ki İzmirliler liman işleri mevzuu bahsedilirken rıhtımdan nekadar zahmet çektiklerini Fethi Beyin kulağına hiç duyurmamış olsunlar bunu hiç tahmin etmiyorum.

Ziraat bankası

Ecnebi sermayesi bahsinde çok ihtiyatkâr davranıyorlar. Bu çok tedbirli bir şeydir. Keşki bu takyidi milli sermayelerle teşekkül eden şirketlere de göstermek lütfünde bulunsaydılar Ziraat bankasının memlekette nasıl tefsir edildiğini eşittiniz mi? vazifesinden hariç işler ile meşgul oluyor, borçluların şikâyetleri ehlivukufle karşılanıyor, ve birçok haksızlık ve yolsuzluk ile doludur. Demiyor; arkadaşlar, dünyanın en kuvvetli bank•sı için varifesinden başka işlerle uğraşıyor, haksızlık ve yolsuzluklarla doludur diye başlamıyorlar! Bu iki sebepten yalnız birisi dünyanın herhangi bir bankasını batırmak için kâfidir. Nasıl insaf ediyorlar. Milletin en büyük bir kredi müessesesine halk karşısında bütün bu sebepleri temerküz ettirenler, teksif edenler onun itibarı aleyhine tevcih ediyorlar. Ziraat bankası müstakil ve ayrı bir teşekküldür. Kendisine söylenen sözlerin hepsine bizzat mevki almak vaziyetindedir. Benim burada bu mevzua temasım siyasi sahada memleketin en büyük kredi müessesesinin itibarı aleyhinde söylenen sözlerin her hangi bir kulakta devamlı bir akis bırakılmamasını temin etmek içindir. Eğer teferrüata geçerlerse kendilerine söyleyebilirim ki ziraat bankası gerek zürraa ikraz için, gerek ziraat kredileri için çok hizmet etmektedir. Hiz metinden de müteşekkiriz. Ziraat bankasında haksızlık ve yolsuzluk yoktur.

Arkadaşlar, her hangi bir müessesede haksızlık ve yolsuzluk olabilir. Banka gibi bir itibar müesesesinde haksızlık umumi olarak söylenemez. bilhassa böyle bir iddia idame edilemez. Filhakika eğer haksızlık ve yolsuzluk varsa derhal onu serahaten söylemek lâzımdır. Serahaten söylenir ve derhal alâkadar olanlar, mes'ul olanlar tedbir alır. Haksızlık ve yolsuzluk tashih olunur. Fakat bu kredi müessesesinde sarih ve muayyen bir sebeple samimi olara vücudunu tesavvur ettikleri haksızlık ve yolsuzluğun tashihine tevessül edilemiyor. Onun itibarına uzatılan dil zalimanedir. Benim itikadımca Mithat paşa merhumun bu memlekette faideli olan en mühim eseri Ziraat bankasıdır, cumhuriyet bunu eline aldıkdan sonra üzerine titriye titriye en kıymetli bir malgibi bir çok tekâmülâta mazhar etti ve bir kanunla anonim şirketi haline getirdi. Bunun itibarını siyanet etmek için her hangi bir ecnebi bankası karşısında duymağa mecbur olduğumuz takayyudu esirkememeliyiz Ziraat bankasına bunu reva görmeliyiz.

yaptığımızı bilerek yapıyoruz

Arkadaşlar, millî iktisat politikasını takip ederken samimi olarak bu politikanın muhalifi olanlara rasgeldim, rasgele bilirim. Böyle bir politikaya muhalif olmak için samimiyetten azadeelmak şart değildir. Samimi olarak insanın millî iktisat politikası aleyhinde bulunabilir. Sarih ve açık olmak şartile gerek ecnebi dostlarımdan ve gerek yerli arkadaşlarımdan Millî iktisadin bir memlekette takibi müşkül olduğunu daha çok delillelle işitmişimdir. Memleketin sermayesi yoktur, Millî iktisadi takip edilen yoldan Ecnebi sermayesi getirmek güçtür. Binaenaleyh Biz Millî iktisat politikası takip etmiyelim liberal bir yol tutarsak memlekette inkişafı için daha çok sermaye getirebiliriz deyenlerin bir çok delilleri vardır ve böyle bir çok deliller söylemişlerdir. Biz bu meseleyi tetkik ederken ve programımızı tayin ederken onun hilâfı olan mülâhazalardan kaçınır, onlara gitmekten korkar ve onları tahlil etmemiş adamlar değiliz. tahkik etmişiz, tahlil etmişiz hangisinin kârı daha çoktur düşünmüşüz. Onun üzerine Millî iktisat seyasetini takip ediyoruz.

Bu memlekette millî iktisat sistemi takip olunması ecnebi sermay•sinin gelmesine mani değildir. çünkü bizden daha çok sol olan memleketler harçidan sermeye getirir, bunları memleketlerinde çalıştırmaktan nevmit değildirler. Fethi beye tavsiye ederim ki millî iktisatt aleyhinde açık olarak söylesinler. Kendilerine düşen budur. Hakikatte aramızdaki ihtilâf da budur. Biz millî iktisat takip ediyoruz.Fakat ayni yolda yürüyomuşuz gibi bir çok gözel tesadüfler oldu. Millî iktisat politikasının aleyhinde bulunan teesüsüleri kendilerine taraftar ederlerse tenakusdan kurtulamazlar. Ve nihayet mecliside söz söylemek ve muayyen meseleler üzerinde karşımızda behmehal söz söylemek ve bir hüküm verdirmek vaziyetinden kurtulmağa imkân yoktur. İşte arkadaşlar, bu günd burada söylenen güzel sözlerden ve bilhassa muarızlarımızın yaedıkları tenkitlerden gerek politika manavralarına ait olan nuktaları ve gerek porgramımızın esasına ait bulunan nuktaları teşri etmege çalışdık. Görüyorsunuz ki siyasetimiz gerek mali ve gerek iktisadi nukteı nazardan çok kuvvetle mudafaa oluna bilen bir mevzudan ve bunların aley-

Adliyede:

Mahkemede iki tevkif

İki kıza taarruzdan maznun şoför Kemalle Suat, adliyeye otomobille gelmişlerdi. Tevkif kararı verilince, şoförsöz kalan otomobili mal sahibi gelip aldı!

İstanbul ağır ceza mahkesinde dün Kemal isminde bir şoförle arkadaşı Suat 14 ve 16 yaşlarında iki kıza taarruzdan muhakeme edilmişlerdir.

Bu iki şoför, mahkemede hazır bulunmıyan Recep ve İsmail isimindeki arkadaşlarile birlikte iki kızı Beşiktaştan otomobillerine alıp Hacı Osman bayırına götürmek ve orada "Benzin bitti,, bahanesile otomobili durdurup kızlara feci tarzda taarruz etmek kaydile mahkemeye verilmişlerdir.

Dünkü ilk muhakemede mahkeme, hazır bulunmıyan iki şoförün aranmasına ve mahkemedeki Kemalle Suadın de hemen tevkiflerine karar vermiştir.

Kemalle Suat tevkif edilince şaşırmışlar, "Aman biz buraya otomobille geldik, otomobillerimiz aşağıda başıboş kaldı,, diye telâşa düşmüşlerdir.

Müddeiumumilik, otomobilin avluya çeklimesi için emir vermiş ve derhal mal sahibi keyfiyetten haberdar edilmiştir. Mal sahibi biraz sonra gelip otomobini almıştır.

* * *

İşkence davası

Üç polis aleyhinde ki davada iki şahit dün mühim şehadette bulundu

Eminönü merkezinde Sirkecide otelci Ali ve arkadaşı Sait efendileri döverek işkence icrasile maznun serkomiser Fahri, muavin Osman ve tabarri memuru Mustafa beylerin muhakemesine dün ağır cezada devam olunmuştur.

Şahit Eminönü ikinci komiseri Hüseyin Hulûsi bey, "ben korkolda idim. Yukarıdan feryat işittim. Muavini göndedim. Biraz sonra Ali ve Sait efendiler topallayarak aşagıya indiler,, demiştir. Ve istizah üzerine "kanaatim, bunların dövüldüğü merkezindedir,, cümlesini ilâve etmiştir.

Otelde çalışan Kerime H. da «Ali efendiyi bir tahkikat için karakola sağlam götürdüler. Otele kolluklar geldi. Bir hafta yere ayak basmadı, demiştir.

Üç polisin şahitliği için muhakeme kalmıştır.

Bir sigorta veznedarı tevkif edildi

"Anadolu,, sigorta kumpanyası veznedarı Haydar Behçet B. hinde muarızlarımızın söylediği sözler talisiz, dermansız, esassız şeylerdir.

Fethi beye tavsiye

Kendilerinin, Fethi beyin mustakil bir fırka teşkil etmekte bizim karşımızda pörgrammımızı ve fırkamız tenkit etmekten nevmit olmamalarını dilerim. bizimle mücadele etmek güçtür. Amma oğraşarak tekâmül ederler. Daha kuvvetli sebepler bulurlar. Çok kuvvetli tetkikat yaparlar. Eğer vazgeçerlerse bundan ziyade müteellim olacak benim programımızı, fikirlerimizi, icraatımızı bu kadar kuvvet ve isabetle tebarüz ettirmek için Fethi Beyin itirazlarından ve fikirlerinden daha münasip daha uygun bir vesile nerede bulunabilir? (şiddetli ve devamlı alkışlar)

2,000 liraya yakın bir parayı zimmetine geçirerek çalıştığı müessesenin emniyetini sui istimal ettiği noktasından dördüncü istintak dairesince tevkif edilmiştir.

Nüstantik Salih B., tahkikatı derinleştirmektedir. Hesapla tetkik olunacaktır.

* * *

Şemsettin bey

Hükûmeti tahkirden beraet etti, serbest bırakıldı

İstanbul ağır ceza mahkemesinde dün sabah "Yarın,, gazetesi aleybindek Üç davanın temyizden nakzen muhakemesi bitmiştir.

Bu üç davadan ikisi, gazetemin başmuharriri ve mes'ul müdürü Arif Oruç B., diğeri muharrirlerden Şemsettin Ertuğrul B. aleyhinde idi,

Arif Oruç B. aleyhindeki iki dava, yirmi bin memurun açıkta kalacağı ve yakında B. M. Meclisinde mühim hadiseler olacağı şeklindeki iki telgraf haberinden dolayı ve ceza kanununun 161-inci maddesi mucibince müheyyiç ve asılsız neşriyat davası idi. Bunlardan dolayı iki ay hapis kararı verilmişti.

Şemsettin B. aleyhindeki dava da, kendisinin Arif Oruç B. in tevkifinden bir gün sonra çıkan «Yarın,, da değerliği "Bizi menedemezsiniz!,, serlâvhalı yazıdan dolayı, 158 ve 159 uncu maddelere göre hükûmetin manevi şahsiyetini tahkir davası idi.

Temyiz dairei hususiyesi, bu davalardan birinci ve ikinci hakkındaki kararları, 161 inci madded "bilerek,, kaydi bulunduğu ve neşrolunan iki haberin hakikate mutabik olmadığının müheyyiç oldoğunun bilenerek neşredildiği anlaşılmadığı, üçüncü davada da Şemsettin B. in yazısında hükûmeti kasteımediği tarzındeki müdafaasının aksine delâlet eder sarahat mevcut olmadığı noktasından bozmuş, başmüddei umumilik, nakza itiraz etmiş, Temyiz heyeti umumiyeside tetkikat yaparak itirazı reddetmiştir.

Dünkü muhakemede Şemsettin B. mevkuf, Arif Oruç B. gayri mevkuf olarak hazır bulunmuşlar. Temyizin nakzı okunmuş, müddei umumi Cemil B. in mütaleası sorulmuştur.

Müddei umumi Cemil B., usulün 326 ıncı maddesine tevfikan, dairei hususiye ilâmı, maznun vekilinin duruşma talebi üzerine verilmiştir. Esasen beyeti umumiyeden de tasdik edilmiştir. Nakza ittiba isterim.» demiş, mudafaa vekili Etem Ruhi B. de ittiba talebinde bulunmuş, mahkeme nakza uymuştur.

Bundan sonra müddei umumi beraet talep etmiş, müdafaa yapılmış ve reis Nusret, aza Tahir ve Nüsret B. ler müzakereyi müteakip nakız esbabı mucibesile her üç davadan beraet kararı vermişlerdir. Şemsettin B., etmen serbest bırakılmıştır.

EK-54: Milliyet, 6 Ekim 1930

PAZARTESİ
6 TEŞRİNİEVVEL 1930
3 Inci sene, No 1072
FUSHASI 5 KURUŞTUR

Milliyet

Başmuharriri: Siirt Mebusu MAHMUT

BUGÜN

Vuzuh içindeyiz

Cühuriyet Halk Fırkası kahir bir ekseriyetle Istanbul intihabatını kazanıyor..

Sandıklar C.H.F. reylerile doluyor

Adalar, Üsküdar, Beykoz, Sarıyer, Eminönü, Bakırköy kâmilen; Beyoğlu, Kadıköy, Fatih ekseriyetle Halk Fırkasına veriyor

İlk günden Serbestçilerin gözleri yıldı ve halkın ancak Gazi fırkası olan Cümhuriyet Halk Fırkası ile birlik olabileceğini gördüler

Serbestçiler birçok zevatın reyini almadan namzetliklerini koymuşlar!

Karşı fırka namzetleri arasında istifalar başladı; intihap heryerde canlı bir manzara gösteriyor

C. H. F. namzetlerinden: Galip Bahtiyar, Cevdet Kerim, Ali Rıza, Necip Beyler

C. H. F. namzetlerinden: Kâmil, Abdülhadir Ziya Beyler

Hayret!

Bu zevatı nasıl namzet gösterdiler?

Listede Cemil Paşadan başka Çerkes Etemle birleşenler de varmış!

7 sene evvel Istanbulu terk ve tahliye etmek mecburiyetinde bulunan kuvayı İlliffiyenin başkumandanları Dolmabahçe'de Salâhaddin Adil Paşaya teslim ederken

Istanbulun kurtuluşu

Istanbul 7 sene evvel bugün kurtulmuştu

Bugün Türk İstanbul en geniş bir hürriyet havası içinde kurtuluşunun bayramını yapacak ve Mustafa Kemal ordularını tebcil edecektir

Türk milletinin bütün bir cihana hasımet koruyucu tarihin elim hâdiselerini yeniliği gördüğü bu mevkii hasımın son izini de İstanbul sularından silmiştir.

Geçit resmi

Devlet bütçesinde kullanılmasının hakkında karar alan ve S. C. F. tarafından şehir meclisine namzet gösterilen Cemil Paşa

İsmini bile öğrenmemişler..

Vatandaş!

Gazinin fırkası olan C. Halk fırkasına ver ve kara günlerini unutma!..

Beş hasta var!

ETEM İZZET'in yeni romanı

Milliyet'te çıkacaktır

Atinada ilk çarpışma

100 metrede seçmelerde, Senih, Mehmet Ali kazandılar

Adliye vekilinin beyanatı

Hükümet programile millete vadettiğimiz şeyler üzerinde çalışıyoruz

Yusuf Kemal Bey tebeddülât rivayetlerine karşı : "Hâkimlerin yeri kanunla tayin edilmiştir.,, diyor

Yusuf Kemal Bey

EK-55: Son Posta, 6 Ekim 1930

4 Sayfa

FETHİ BEYİN NUTKUNUN TAM METNİ

Serbest Cümhuriyet Fırkası Liderinin Bütün Gazetelerede Çıkan Nutku Eksiktir. "Son Posta„ Bu Nutku Tam Olarak Elde Etmiştir. Aynen Neşrediyoruz ...

Serbest ve Halk fırkaları arasında ilk çarpışma iki teşrinevvelde vukua geldi. İki fırka lideri de fikirlerini söyledi. İsmet Pş. programını okudu. Fethi bey tenkitlerini yaptı. İsmet Pş. cevap verdi. Fakat Fethi beyin nutku, tamam olarak ne edilmedi. Bu nutuk, hülasa-tarafta görüldüğü gibi değildir. Çok kuvveti tarafları vardır. Efkârı umumiyenin tenevvür etmesi için bu nutku aynen neşrediyoruz. Yarın da Vekillerin cevaplarına verdiği cevabi nutku derecedeceğiz.

"Meclisi mutadından evvel içtimaa davet ederken hükümet sebep olarak geçen hafta kabul ettiğimiz kanunu göstermişti. Bugün görüyoruz ki meclisin meşgul olacağı mesele yalnız bu mali kanun değilmiş.

Başvekil bütün kabinenin istifasını vermiş ve mafma yakın azasını kabineden çıkarmış, yeni bir çehre ile tadilatı vücut etmiş ve meclisten itimat istemiştir.

Haziran ayında meclis dağılırken ittifakı âra ile itimat almış olan hükümet ne gibi bir mecburiyet altında ve ne gibi tezahürlere tâbi olarak istifa etmiştir?

Nim Resmî Bir Tebliğ

Daha bir buçuk ay evvel bir hükümet gazetesinde adeta nim resmî mahiyette intişar eden bir tebliğde, beş sene için hükümetin dahili ve harici siyasetinde asla bir tebeddül olmıyacağı ilân edilmişken bu kadar kısa bir zamandan sonra Adliye, İktisat, Maarif ve Nafıa gibi mühim vekâletlerin başka ellere tevdi olunmasını mecburi kılan sebepler nedir?

Bazı hükümet gazetelerinin de büyük bir inşirah duyduklarını ilândan çekinmedikleri bu tebeddüller esasî bir siyasî vaziyet üzerine zaruret halini almıştır? Bunun hükümet ağzından izah olunması lâzımdır.

Ümit etmek isterim ki dört mühim vekâlette vekillerin değişmesi yalnız şahısların tebeddülüne munhasır değildir.

Hükümetin, şimdi okuduğu beyannameyi hazırlamak için beş gündenberi çalışmış olması da gösteriyor ki geçen Haziran Meclisten ittifakı âra ile itimat alan hükümet, bu fevkalâde içtimadan bilistifade hiç olmazsa bazı vekâletlerde siyasetini tebdil etmek ve yeniden itimat reyi almak ihtiyacını hissetmiştir.

Bu ihtiyaç neden hasıl olmuştur? bunu ben kendi noktai nazarıma göre izah edeyim:

Serbest Münakaşanın Tesiri

Efendiler, bu ihtiyaç, Cümhuriyetimizin parlâmeto hayatına yeni bir fırkanın dahil olmasından doğmuştur.

Serbest Cümhuriyet fırkasının henüz bir buçuk aylık bir hayatı vardır. Fakat fırkayı doğuran ihtiyaçlar, yani münakaşa hürriyeti ve büyük mil t meclisinde bir kısmı fırka tarafından hükümet işlerinin mürakabesi o ka ar der n len hissedilen ihtiyaçlar idi, ki bunların zaruretlerine katlanmak mecburiyeti derhal kendini göstermiştir.

Serbest münakaşa ve serbest murakabe tesirini yalnız hükümet üzerinde göstermekle kalmamıştır. Bir haftadanberi Cümhuriyet Halk fırkasında bu fırka meb'uslarının hükümete karşı yaptıklarını yine hükümet gazetelerinde okuduğumuz şiddetli tenkitler hükümet fırkasının da serbest münakaşanın feyzli semerelerinden istifade ettiğini göstermektedir.

Milliyet Gazetesinin Neşriyatı

Az zamanda bu kadar faidesi görülen fırkamızın teşekkülü aleyhine bazı yanlış telâkkiler mahsulü olarak fena propağandalar da işidilmektedir. Meselâ benim İzmir seyahatim de vukua gelen tezahürlerin kıymet ve ehemmiyetini düşürmek için karşılamıya gelenlerin bir takım sarhoşlardan, serserilerden ibaret olduğuna dair raporlar yazıldı.

Başta Milliyet gazetesi olmak üzere bazı gazeteler Fethi Beyin mütemadiyen yankesicilerle, kaçakçılarla ve asıl ve hüviyeti malûm olmıyan kimselerle teşriki mesai ettiğini yazmakta kusur etmediler. Bir taraftan komünistlerin, diğer taraftan mürtecilerin tahrikâtına alet olduğum, yolunda tezvirat baş gösterdi. Fethi Beyin ismi mahalli hükümet memurlarının raporlarında kaçakçı, yankesicilerle bir arada geçmekte idi.

Efendiler! Biz bunlardan müteessir ve mükedder değiliz. Serbest münakaşanın ve serbest murakabenin her gün ziyadeleştiğini gördüğüm menfaatleri, yürüdüğümüz yolun ne kadar doğru bir yol olduğunu ispat edip durmakta iken hangi maksada hizmet fikrile yapıldığını bir türlü anlıyamadığım bu propagandaların asla ehemmiyeti olamaz.

Anlaşılmıyan Zihniyet

Anlıyamadığım bir zihniyet daha var: amele Halk fırkasına mensup olduğca iş yolundadır! vaktaki bu amele Halk fırkasına intisap etmek hakkını Serbest fırka lehine istimale başlar; o zaman iş değişir. Derhal iktisadi meslekler ihtilâfı meydan alır. Devletçilik ve liberalizm nazariyelerile bu meselenin halli çareleri aranır. Efendiler nazariyeler ihtilâfile be meseleyi hal için zahmet çekeceğimize amelenin neden gayri memnun olduklarını tahkik etsek daha doğru olur zannederim. Rica ederim iktisadî menfeatinin hangi fırka programile daha iyi temin olunacağını fark ve temyiz etmek hakkını hiç kimseden nezetmiyelim.

Eskişehir Belediyesi

Eskişehirde belediye ifayi vazife etmiyor. En büyük değirmen sahibi Halk fırkası azasından bir zatı sahabet ediyor. Ve Eskişehirden İstanbula sevkedilen ve şimendifer nakliyesi tediye olunduktan sonra İstanbulda altı liraya satılan bir çuval unu Eskişehirde 7 liraya satıyoruz. Ekmeğin okkası 10 kuruş iken

karşı fırkanın teessüsü üzerine 9 kuruşa iniyor. Halbuki zahire piyasasına göre ekmeğin Eskişehirde 6,5 kuruşa kadar satılacağını Eskişehir halkı biliyor ve vazifesini halkın zararına bu derece ihmal eden belediye heyeti rey aleyhine ve fırkamız lehine vermek istiyor. Derhal tervirat ve tahrikât başlıyor. Bir münevver gencin kafası taşla yarılıyor. Mahalli hükümet kuvvetlesi alenen bitaraflığı terk ile ahalinin bu belediyeyi değiştirmek için intihap haklarını serbestçe istimallerine bin türlü maniler çıkarılıyor. Bittabi Serbest fırkanın komünistleri tahrik ettiği ve fes giydireceği gibi isnatlar da meydan alıyor.

Akıl kârı Olmıyan şey

Efendiler Eskişehir halkının böyle bir belediye heyeti aleyhine rey vermesine mümanaat etmek akıl kârı mıdır? Bunu yapacak yerde daha evvel belediyeyi vazifesine davet etmek ve belediye halkındaki şikâyetleri daha evvel dinlemek daha makul bir siyaset olmaz mı ? Komünistlerden bahsetmekle ve bir münevverin kafasına taş attırmakla halkın belediye heyeti hakkındaki kanaati değişir mi zannedersiniz? Bunun adı fikir mücadelesi midir?

Bütünüm ameleyi komünist telâkki etmek doğru mudur?

Halk Fırkası Paratoner mi?

Efendiler , vaktaki bir zat Halk fırkasının mutemed bir onun ahlâk ve evsafına aşık tor kondurulmaz. Fakat bu mütemet Serbest Cümhuriyet fırkasına intisap hakkını kullanmaktan ettiği dakikadan itibaren hiç te şayanı itimat bir adam değildir, mürtecidir, fesatçıdır, ahlâksızdır. Bu manitkızlık, gülünç değil midir? Fırka işlerine bu kadar şahsiyat karıştırılırsa hepimizin gayesi olan normal bir murakabe hayatını tesise imkân kalır mı? Diğer mühim bir propaganda daha var:

İzmirde, Manisada, Aydında Balıkesirde ve bir çok kazalarda tezahürler yapan halk kendiliğinden toplanmamıştır. Bir takım muharrikler bütün bu halkı kukla gibi istedikleri yerlerde toplamışlardır. Buna, bir aklı selim sahibi nasıl inanabilir ? Hayretteyim. Bu muharrikler ne vasi bir şebeke halinde memleketin her tarafını ihata etmişler ? bunların mevcudiyetinden nasıl olup ta kimse haberdar olamamışır?

Haydi Başvekilin bununla meşgul olmadığını kabul edelim. Ya Dahiliye vekili, ya valiler, polisler, jandarmalar, taharri memurları ve sair memurlar, bunların hiçbiri ifayi vazife etmemiş midir?

Bunların da ifayi vazife etmediklerini kabul edelim! Ya her gün halk ile temasta bulunmak vazifesile mükellef olan Halk fırkasının müfettişleri, vilâyet, kaza, nahiye mutemetleri, bunlar da bu muharrikleri görmediler mi? Ve hükümeti haberdar etmediler mi? Bu, hayret olunacak birşey değil midir?!

Halkın Memnuniyetsizliği..

Efendiler ben bu muharrislerin kimler olduğunu, neler olduğunu bu kürsüden size haber vereceğim. Bu muharrikler hükümetin bilhassa mali, iktisadî siyasetidir. Ve ancak bu mali ve iktisadî siyasettir ki bütün halk tabakalarına bu kadar derin bir memnuniyetsizlik vermiştir. İşte, muharrikler bu memnuniyetsizlikler ve bu şikâyetlerdir.

Size bir muharrik daha haber vereyim. O da Cumhuriyet Halk fırkasının taşradaki teşkilâtıdır. Şayanı memnuniyettir ki gene Halk fırkası bu muharriki bertaraf etmek teşebbüsünü almıştır.

Fakat asıl büyük muharrik, hükümetin mali ve iktisadî siyasetidir ki el'ân meydandadır.

Vakıa kabine, dahilinde bazı vekilleri değiştirmek suretile bu memnuniyetsizliklerin sebeplerini izaleye çalışmıştır. Bir buçuk aylık fırkamız bunda memleket hesabına kaydedilmiş bir menfaat telâkki eder ve onunla iftihar eder. Fakat fırkamız bu cüzî tebeddülün bu derde kâfi deva olmadığı kanaatindedir.

Efendiler, Bu Ne Demektir?

Efendiler yine diyorlar ki Fethi bey ve arkadaşları temiz adamlardır. Cümhuriyetçidirler. Kendilerinin mürtecilerle teşriki mesai edeceklerini asla düşünmüyoruz, kendilerini tenzih ederiz.

Fakat Fethi beyin ve arkadaşlarının malûmatı haricinde ve onların nam ve hesabına komüni t'er, mürteciler harekete geliyorlar. Tekrar fes giydirileceğinden, arap harflerinin iade olunacağından behsediyorlar. İnkılâp tehlikededir!

Efendiler bu ne demektir? Bu kadar itimat edilen ve maksat ve mefkûreleri bu kadar tenzih edilen Fethi bey ve arkadaşları bu teşebbüslerinde muvaffak olamazlarsa o halde Cümhuriyet icabatından olan serbest murakabe hayatına gömekteo; fırka teşkilünden, sarfı nazar etmek lâzımdır.

Eğer Fethi bey Cümhuriyetin Türkiyemizde normel olması ve ebedileşmesi için gördüğü bütün teşviklere rağmen fırka teşkil edemezse veya fırka teşkili bazı yanlış düşünenlerin iddiaları gibi inkılâbı tehlikeye düşürecekse o halde daha uzun bir zaman için fırka teşkilinden sarfı nazar etmek ve daha uzun bir zaman mecliste murakabeyi tek bir fırkaya terketmek icap eder. Maksat bu ise, bunu açıkça ifade etmek daha dürüst bir hareket olur.

Hakikat Böyle Değildir

Halbuki hakikat böyle değildir. Benimle teşriki mesai eden arkadaşlar, bütün aşk ve imanlarile Cümhuriyetçidir. Lâiktir, milliyetçidir. Bunu kuv tle ve iftihar ile söylemek isterim.

Hakikat şudur Efendiler: Halk mali ve iktisadî sıkıntıdadır. Vergiler halkın tediye kabiliyeti ile mütenasip değildir. Bir takım esassız dedikodularla vakit kaybedeceğimize derhal halkın derdlerine mümkün olduğu kadar, çare bulmıya çalışmalıyız. Vatana ve aziz Türk milletine ve cümhuriyete karşı bu çareleri bulmakla mükelleffiz. Bu, bizim vicdanî borcumuzdur.

Efendiler demek istemiyorum ki memleketimizde mürteci kalmamıştır. Tekrar fes giymesini istiyen ve Arap harflerini arzu eden hiç yoktur demiyorum. Hayır, böyle bir iddia hatırımdan geçmez. Cümhuriyetimizin ve müşterek idealimizin düşmanları olan bu muzur insanlara karşı birlikte cephe alınak ve bir safta mücadele etmek hepimizin daima en aziz bir vazifesi olacaktır. Fakat ben şunu demek istiyorum:

Sözüm İyi Anlaşılsın

Halkı her gün, her saat tazyik eden mali ve iktisadî sıkıntıları unutarak yalnız mürtecileri düşünmek ve bu düşünce ile cumhüriyetin normal bir hayata girmesini geciktirmek pek hatalı olur.

Efendiler bu bahsi kapatmazdan evvel daha bir noktaya temas etmek mecburiyetindeyim:

Diyorlar ki, Serbest fırka Gazi Hz. nin kendisile beraber olduğuna ve bu fırkayı hükümeti devirmek maksadile teşkil ettiğine dair propaganda yapıyor. Hayır Efendiler, ne ben, ne de arkadaşlarım Gazi Hz. nin yüksek gayelerine karşı bir hürmetsizlik olan böyle yalandan, propaganda yapmaktan veya bu propagandaları yapılmasına müsaade etmekten münezzehtir. Bunu sureti katiyede tekzip ederim.

Beşiktaştaki Hadise

Serbest Cümhuriyet fırkasının Beşiktaş ocağı açılırken davetli olmıyan ve ocağa hiç nisheti bulunmıyan bir doktor cebinden bir kâğıt çıkarıp okumıya ve hazır bulunanları emri vaki karşısında bulundurmıya teşebbüs eder. Bu davetsiz hatibin mantıksız ve mutaassıb sözleri hazır bulunanlar üzerinde sui tesir icra eder ve bu sözlerin hiç olmazsa intişar etmemesi için tedbirler alınır. Aradan bir hafta geçer. Ortalığa bulda intişar etmiyen bu sözler, nasılsa Hakimiyeti Milliye sayıfalarında yer bulur. Tekrar biz bu sözlerin fırkamızın münasebeti olmadığını ve fikamız efkârını asla temsil edemiyeceğini beyan ettik. Artık buna inanmak, ve bu pokta üzerinde ısrar etmemek icap etmezmi?

Efendiler fırka teşkili için yazdığım mektuba Gazi Hz. nin tebrik buyurdukları cevabı bir türlü sui tefehhümleri izale için neşretmekten başka bir propagandada bulunmadım. Fırkamızın teşekkülü Cümhuriyet esaslarından telâkki edildikten sonra başka türlü propaganda yapılmasına asla ihtiyacımız yoktur. Büyük mürşidimiz Gazi Hz. nin, Cümhuriyeti Türk varlığında ebedileştirmek için kalbinde büyük bir aşk taşıdığına benim sarsılmaz imanım varken bu yüksek gayeyi küçük düşürecek dedikoduların meydan almasına asla meydan vermedim ve vermiyeceğim.

Tarihte misli görülmiyen yüksek bir nazar ve derin bir ihata ile Türk Cümhuriyetini ihtiyaçlarını keşfeden ve temin eden büyük Gazi Hz. nin, Cümhuriyetin ebedileştirmek için asıl teşekkülleri hüsnü telâkki ve tasvip eden büyük halkın mefkûresine karşı bir hürmetsizlik kadar nihayetsiz bir hürmet ve merbutiyetim vardır ki, bu iyi bilenler bu mefkûreye karşı küçük bir hizmeti ifa etmekle nasıl hayatımın sonuna kadar müftehir ve bahtiyar yaşıyacağımı pekâlâ takdir ederler.

Cümhuriyet mefkûresinin bütün milletin ruh ve vicdanında ebedileşmesi gayesile cümhuriyetçi ve lâik bir karşı kanın teşekkülünü hüsnü telâkki etmek suretile Reisicümhurumuz ve büyük halkımız Gazi Hz. şimdiye kadar Türk vatanına yaptığı emsalsiz ve tarihi hizmet ve muvaffakiyetlerine zamimeten minnetle yaşıyacak olunmuya lâyık yeni bir hizmet yapmış ve Türk milletinin ebedî şükranına bir daha kazanmıştır.

[İsmet Paşanın program mendan sonraki nutku dün yarın dercedeceğiz]

Teşrinievvel

Kari Gözil Gördüklerimi

Seyyah Ce İşinde Dikk Edilecek No

Merhametsiz T

İnhisarların K Doğru

YARDIM İST

GARİP BİR

"SON POST

Arser

İMD

256

EK-56: Hakimiyeti Milliyet, 6 Ekim 1930

İktısat Vekilinin Mecliste Beyanatı.

Mustafa Şeref B. Hükûmetin İktısadî Programını İzah ve Teşrih Ediyor.

İktısat Vekili Mustafa Şeref Beyin Büyük Millet Meclisinde hükûmetin iktısadî programını izah eden beyanatını aynen neşrediyoruz:

Muhterem Beyefendiler; muhterem Fethi Beyefendinin hükûmet beyannamesine karşı vaki olan itirazlarını dikkatle dinledim. Beyanname demek hükûmetin iktidar mevkiinde kaldıkça zuhur eden meseleler ve devletin üzerine aldığı amme hizmetleri hakkında tatbik edeceği içtihatlar, prensipler demektir. Şüphesiz bu içtihat ve prensiplere karşı yapılacak itirazlar da içtihat ve prensip şeklinde olmalı idi. Çok haklı olarak kendilerinden bekliyordmk ki prensiplere ait olan sözleri gene mukabil prensiplerle karşılaşınlar.

Bunun yerine kendilerinden âdeta bir şikâyetname dinledik. O şikâyetnamenin birçok kısmı herhalde bu mecliste ve bu kürsüde mevzubahs olamıyacak, hiç bir suretle tevsik olunamıyacak hususlara taallûk ediyor. Bendeniz programın işaret ettiği iktısadî prensipler üzerinde Fethi Beyefendinin beyanatına karşı arzı cevap edeceğim. Programımızda denmişti ki hükûmetin iktısadiyatta tatbik edeceği prensip malûmdur. Çünkü şimdiye kadar tatbik edilmektedir. Bunun altında diğer bir cümle vardır. Hükûmet her türlü icraat ve faaliyetinde iktısadî bir gayeyi istihdaf eder. Hükûmetin ötedenberi tatbik ettiği prensip devletçilik namı altında zikrolunuyordu. Devletin her türlü icraatından bir iktısadî gaye beklemek de devletin yeni anlaşılışına ve tarifine dahildir. Buna karşı Fethi Beyefendiden ya bu prensipin zatinde fena olduğu tenkidini ve yahut kendilerinin buna mukabil bir prensip ele alarak onu hükûmetin programına karşı müdafaa etmelerini beklerdik. Fakat bunu yapmadılar.

Devletçiliği mütebekkimane bir surette bazı tatbikat ile kıymetten düşürmek istediler. Devletçiliğin tatbikatını görelim dediler, buna mukabil ispirtolu maddeler hakkında bir lehli grupla yapılmış olan mukaveleyi, liman inhisarlarını ve devletin yollar hakkında muhtelif tarihlerde yaptığı kanunlarını zikrettiler. Devletçilik denilen prensip böyle birkaç kanunun hattâ mahiyetinden tahrif edilir surette zikredilmesi ile kıymetten düşürülemez. Ve bu suretle de hükûmetin iktısadî hususlarda tuttuğu prensipi reddetmek kabil olamaz, zaten beyan buyurdukları misallerde, prensip itibarile, kendilerinin kastettiği neticeye isal edecek noksanlar mevcut ve varit değildir. Çünkü kendileri bilhassa inhisarları devletçilik yapalım derken ecnebî bir grupa ve yahut muayyen eşhasa yeyinti kılmak şeklinde gösterdiler. Devletçilikte devlet muayyen bir hizmeti, bir hizmet milletin umumî efradını iktısaden alâkadar ettiği takdirde amme hizmeti şekline kalbeder; amme hizmeti rejimi denilen bir hukukî rejime tâbi kılar. Bu rejim üç idi: Birisi son senelerde bertaraf edildi, şimdi kesretle tatbik edilen iki rejim vardır. Yani amme hizmetinin rejimi ikidir.

Devlet amme hizmetini, tayin ettiği memurlarla, hükûmetin bütçeye koyduğu tahsisatla doğrudan doğruya idare eder. Buna doğrudan doğruya idare olunan amme hizmeti denilir.

İktısadî mahiyeti olmıyan amme hizmetlerinin hemen kâfffesi bu yolda idare olunur. İktısadî mahiyeti olmıyanların ekserisi hususî rejime tâbi kılınmayı icap ettirmiyenlerdir ki, bu suretle idare edilir. 2 inci rejim amme hizmetlerini imtiyaz suretile idare ettirmek. Bunlar iktısadî mahiyeti haiz olan amme hizmetleridir. Amme hizmetlerini imtiyaz suretile idare ettirmek amme hizmetini şahsî menfaate mevzu olacak bir vaziyete koymak demek değil, gene amme hizmetini devletin tanzim ettiği nizamname ve koyduğu fennî şartlar dahilinde aynile bir memuriyetin yapılması gibi muayyen devlet kadrosu içinde yürütülmesi demektir ki imtiyazla idare edilen şimendiferler de böyledir. Ekseri devletlerde liman işleri amme hizmeti addedildiği halde imtiyazlı şirketler tarafından gördürülmesi bu şekil ile idare olunduğundan bunun diğer bir şekli daha vardır: Amme hizmetlerinin menafii umumiye müesseseleri mesela ticaret odaları tarafından idare olunmasıdır.

Eğer devlet ispirtolu maddeler üzerinden yani bunların istihlak üzerinden bir vergi almağı kastetmiş ve bu verginin cibayet şeklini ve imal ve füruhtunda inhisar teşkil etmek suretile idareyi muvafık görmüşse bu hiç bir vakit amme hizmetini mahiyetinden çıkarmak demek olmaz. Onun amme hizmeti mahiyetine halel gelmeksizin işin ticarî surette yürüdülmesi icap ettiğinden ticaretin istediği supleşi haiz bir teşekkül tarafile idare etmek demek olur. Bu itibarla ispirto inhisarının imtiyaz suretinde bir şirkete verilmiş olması onun amme hizmeti olmak bir vergi cibayeti tarzından ibaret olmak mahiyetini refedemez. Ve şirkete verilmiş olmakla beraber sonradan hükûmet gene mukavelenamesinde kendisine tahsis ettiği salâhiyeti istimal ederek şirketi feshetmiş, hizmeti eline almıştır. Beyefendiler, bu da gösteriyor ki hükûmet yaptığı işlerde hakikaten müdebbir imiş bir amme hizmetini bir imtiyazlı şirkete vermekle beraber kendi kudretini selbettirmemiş, halbuki bu gibi mukavelatta en ziyade diğer tarafın yeni imtiyazı alan tarafın istediği mümkün olduğu kadar hükûmetin bu yoldaki kudretini tahdit etmektir. Demek oluyor ki hükûmet yaptığı mukavelede durendiş olmuş tedbirli davranmıştır.

Filhakika mukavelede şirkete tahmil edilen vazifeler şirket tarafından mukavele hükümlerine muvafık yapılmamış, hükûmet mukavelede mahfuz bulundurduğu salâhiyetini kullanarak mukaveleyi feshetmiş hizmeti eline almış. Bu tenkit olunmağa değil, hükûmetin lehine kaydedilmeğe lâyık icraattandır.

Gene dediler ki liman inhisarlarının sermayesini devlet koymuştur, menafiini mahdut eşhas toplamaktadır.

Bu sözün hakikat olması için dağıtılan faiz ve temettülerin efrada tevzi edilmiş olması lâzımdır. Halbuki İstanbul liman şirketinin sermayesi (500) bin liradır. Bunun (360) bin lirası devletindir. (100) bin lirası vaktile o hizmeti görmekte olan mavunacılarındır. (40) bin lirası da memurinin ve teessüs esnasında hisse senedi almış ve şirketi tesis etmiş şirket ve eşhasındır. Sene nihayetinde hasıl olan temettüatın beşte üç buçuktan fazlası hazineye girmektedir. Mütebaki kısmı hisse senedatına malik olanlar ve vaktile bu hizmeti gören mavunacılara verilmektedir. Ancak onda bir miktarı da orada çalışmakta olan kimselerin malik oldukları hisselere mukabil kendilerine tevzi edilmektedir. Bu vaziyet karşısında hiç bir vakit bu şirketlerin sermayesi devlet hazinesinden konmuş olduğu halde bunların menafiini işliyen efrat elde etmektedir, menafii efrat yemektedir denemez. İzmir liman şirketi ise bugün sermayesini bir buçuk milyon liraya iblağ etmiştir. Limanda pek çok nafi müessesat vücuda getirmiştir. Ve körfez dahilinde nakliyatı temin etmektedir. Bunun sermayesinin tamamı devlete ait olduğu için sene nihayetinde faiz ve temettü namile hasıl olan kâr de devlete gelmektedir. İstanbul Liman Şirketinin efrat elinde bulunan hisse senetlerinin devlet tarafından satın alınması daima kabildir. Biz bunu muvafık gördüğümüz gün devletin satın alması için hiç bir mani yoktur. Zaten Başvekil Paşa Hazretleri beyannamelerinde izah buyurdukları veçhile bu hizmeti tam amme hizmeti cihazı dahiline alabileceğimiz gün bunu ve asrî liman hizmeti olan rıhtım hizmetini devlet kendi üzerine alacaktır. Bu şirketlerin idare meclisi azalarına verilen paraların fazlalığından bahsolunuyor. Bunlar hakkında tetkikat yaptık İzmir liman şirketindeki meclisi idare azaları hakkı huzur olarak bütün sene için (3) bin lira, nihayet her şirkette olduğu gibi temettüden de bin dört yüz lira yani minhaysülmecmu (4,400) lira almaktadır. İzmirdeki hayatın pahalılığına yapılan hizmetin ehemmiyetine, bir de şirketin esas sermayesine nazar edildiği ve emsali ile mukayese olunduğu takdirde hiç bir vakit çok görülecek bir hadde değildir. Fakat bu hal belki böyle bir hizmeti ifa eden ve programımızda arzettiğimiz maddeye nispetle mühim bir terakki eseri olan bu şirketleri nazardan kıymetten düşürmek, şirketler üzerinde leke hasıl edecek surette tenkide yürümek bendeniz aflarına mağruren arzediyorum haksızlıktır. Gene hükûmetin devletçilik siyasetini tenkit ederken hükûmetin muhtelif tarihlerde yollar hakkında tutmuş olduğu prensipi, yollar hakkında istar etmiş olduğu kanunları ortaya koyarak onları hükûmetin devletçilik siyaseti işte budur diyerek ortaya attılar. Beyefendiler, arzederim ki bugün İngilterede yolların hepsi vilayetlerindir. Yolların inşaatını, yolların hüsnü muhafazasını daimî, muvakkat vilayetlere vermek hiç bir vakit bunları devlet hizmetinden çıkarmak demek değildir. Vilayet ve belediye devletin peyikleridir. Bunlarda muayyen hudut dahilindeki efradın müşterek ve umumî menfaatlerini temsil eden amme hizmetleri görürler. Binaenaleyh yolların vaktile devlet yolları, vilayet yolları, belediye yolları diye taksime tâbi iken bilahare devlet yollarını vilayetlere devretmek prensip üzerinde bir inhiraf vücuda getirmiş olmak demek değildir. Fakat bundan sonra yollar diğer bir kanun ile ikiye tefrik edildi: millî şose ve vilayet yolları. Gene katî olarak arzederim ki Fransada bir kısım yollar elyevm vilayetten devlete, devletten vilayete devrolunuyor. Bu hususta birçok misaller de gösterilebilir. Hattâ orada belde yolları, kır yolları diye yollar vardır. Onlar da vilayetlerden belediyelere ve belediyelerden vilayetlere intikal eder durur. Bu o iktidar mevkiine gelenlerin yolları inşadaki düşünüşlerine, tasavvurlarına göre, vukua gelmektedir. Binaenaleyh bu misallerle hükûmetin bu esası iktısadî prensip olarak ortaya koyduğu devletçiliği tehzil etmek kabil olamaz. Buna mukabil Fethi Beyefendiden madem ki devletçiliği kabul buyurmuyorlar bihakkın bekliyebilirdik ki kendileri hangi prensipi kabul ediyorlarsa onu söylesinler. Millet efradı da bilsin ki milletin işleri hangi prensiplerle idare edilecektir. (Alkışlar bravo sesleri) Program okunmuş, prensiplerin ne yolda anlaşıldığı söylenmiş iken buna karşı verilecek cevap ancak kendisinin ihtiyar ettiği prensipi ortaya atmak ve izah etmekle olacaktır. Kendilerinin noktai nazarlarını iktısadî prensiplerini izah etmelerini kendilerinden bilhassa rica ederim. Beyefendiler, muhtelif zamanlarda Başvekil Paşa Hazretleri çok vazıh ve açık lisanlarile devletçilikten anlamakta olduklarını beyan ettiler. Bir milletin iktısadî vaziyeti o milletin merhalesini ifade ediyor. Bir milletin iktısadiyatı hakkında tatbik olunacak prensip o milletin medeniyet merhalesile, mazisile, hattâ coğrafî vaziyetile alâkalı olur. Onun icabatı haricinde tatbik edilecek herhangi birprensip o milleti izmihlale götürür. Bugün eğer hükûmet devletçiyim diyorsa bundaki bütün düşündüğü şudur. Bu memleket tarihinde millî iktısat namile hiç bir mefhum kavranmamıştır. Bu memlekette millî iktısattan bahsetmek bir vakitler bir kabahat gibi idi. Bir vakitler de muammadan bahsetmek gibi bir şeydi. Hükûmet devletçiyim demekle kendisinin bir millî iktısat mefhumunu kavramış olduğunu beyan etmiş oluyor. Millî iktısat mefhumu da şu ibareden hulasa edilebilir. Memleket dahilindeki iktısadî menfaatler kendi kendine ve alabildiğine anarşik surette faaliyet ve harekette bulunmamalıdırlar. Millî iktısat dediğimiz uzuvlanmış külle, ahenkli heyeti mecmuaya dahil muhtelif menfaatlerden her biri, en açık göz ve kurnazın faydasına olan, "her birimiz kendimiz içiniz„ muamelesini görmemeli; daha yüksek bir muvazene ve ahengi muhafaza için onlardan her biri [illegible]rinin tâbii, her biri öbürlerini tamamlar olarak muamele görmelidir.

Hükûmetin vazifesi: İktısadî faaliyet sahasında devleti ferdî teşebbüs yerine ikame etmek için değil, fakat birbirinden ayrı ve başka başka olan hususî menfaatleri bir umumî ve müşterek menfaatin muhteremliği ve masunluğu namına uzlaştırmak, teskin ve telif etmek, ferdî teşebbüsün elinden tutmak, onu teşvik, teşci etmek, kuvvetlendirmek için müdahale etmektir. Her fert menfaat ve şuurlu ve iktısadî faaliyette ancak diğer ferdî menfaatleri kendisi tamamlıyacaktır.

Hükûmet, devletçilik dediği zaman şu müdahaleyi anlar ve bu gayeyi temin etmek için müdahaleyi esas tutar. Filhakika bu hususlarda devlet müdahale etmiyecek olursa memleketimizin gerek dahildeki ferdî menfaatlerin iktısadî faaliyetinde, gerek haricî ferdî menfaatlerin memleket dahilindeki faaliyetlerinde memleketin vahdetini ve hattâ mevcudiyetini tehlikeye koymağa göz yummuş olur. İktısadiyatta muayyen hâkim noktalar vardır. O hâkim noktaları tutanlar memleketin efradını menfaatlerine alet olarak kullanabilirler. (İstismarı bu hâkim noktaları tutanlar tarafından tahakkuk ettirilir.)

Hükûmet hiç bir vakit iktısadiyatın hâkim noktalarını hotkâmlıktan kuvvet alan ferdî menfaatlerin serbest, murakabesiz işgaline bırakamaz. O hâkim noktaları daima ve tamamen kendisi işgal edecek ve bu sayede memleketin efradı tarafından yapılan hususî faaliyetleri himaye edebilmiş olacaktır. Eğer o hâkim noktaları liberalizmin anarşik ilcaatına terkedecek olursak, efendiler, onsenedenberi istihsal edilmiş olan neticelerin hepsini de bir senede kaybetmiş, elden çıkarmış oluruz. (Bravo sesleri)

On senedenberi istihsal edilmiş olan neticeler diyorum. Fethi Beyefendi şikâyetnamelerinde bazı hususları tenkit edip duracakları yerde biraz da hasıl olan neticeleri görmeleri lâzım gelir ve onlardan da lûtfen bahsetmeleri icap ederdi. Beyefendiler, bir vakitler bu memlekette, şimendiferler, bankalar, ticaret, sanayi, malî şirketlerin hisse senetleri, hattâ en eyi tarlalar ve şehirler dahilindeki en eyi emlak türklerin değil ecnebilerin elinde idi. Bugün bu memlekette bankalar teessüs etmiştir ki doğrudan doğruya türklerin idaresinde ve elindedir. Bankalar bu memleketin iktısadiyatında arzettiğim muayyen hâkim noktaların ikinci derecesini teşkil ederler. Bu memlekette şimendiferler tamamen devletin eline geçmiştir. Bu memlekette ticaret şirketlerinin hemen ekserisinin mevzu sermayesi türk sermayesidir. Bu memlekette artık toprak başından nihayetine kadar türke ait bulunmaktadır. (Alkışlar). Ve bu böyle devam edecektir. Toprak hakkında hükûmetin tatbik ettiği pürüzsüz, muayyen siyaset eserini her gün göstermektedir. O da ayrıca programımızda izah edilmiştir. Hükûmetin millî iktısadiyatı anlamaması şekli, hükûmetin devletçilik prensipini takip etmesi şekli arzettiğim neticeleri meydana koymuştur. Bu neticelerin tafsilatına girerek hattâ bunları uzadarak sizleri rahatsızetmek istemem, bunlar hepimizin malûmumuzdur.

İşte hükûmet arzettiğim esaslar dahilinde anladığı millî iktısadı bundan böyle de aynı esaslar ve kavrayış dahilinde takip ile milleti iktısaden lâyık olduğu mevkie isal etmek umumî ve hususî refah ve saadeti temin yolunda devam edecektir. (Bravo sesleri, alkışlar.)

Beynelmilel Ziraat Teknik Sergisi.

5 — İKİNCİ KÂNUN 1931 DE ANKARADA AÇILIYOR.

İştirak etmek istiyen firmaların, şeraiti öğrenmek üzere Millî İktısat ve Tasarruf Cemiyetinin Ankara Umum Merkezine müracaat etmeleri rica olunur.

(Evkaf Apartımanı)

Belediye cezaları ve tekaüt nizamnamesi.

CEZALAR TALİMATNAMESİ YAKINDA TAMİM EDİLECEKTİR.

Dahiliye Vekâletince yeni belediye kanunundaki ikmal edilmiş ve ahkâmı nazarı dikkate alınarak tanzim olunan belediye cezaları talimatnamesi son günlerde tab'a gönderilmiştir. Talimatnamenin tabı biter bitmez derhal tamim edilecek ve mevkii tatbika girecektir.

Talimatnamede birçok mühim cezalar ve yeni vazedilmiş kıymetli ahkâm mevcuttur.

Bu yeni talimatname heyeti umumiyesi itibarile şehir dahilinde belediyeye ait işlerin en kısa yoldan ve en nafi bir tarzda rüyet ve umumî faaliyetleri salim bir tarzda kontrol edebilmek imkânlarını tam ve kâmil bir şekilde ihtiva ettiği için yeni belediye kanununa zeyil olmak hususunda en lâyık bir eser halindedir.

Dahiliye Vekâletinin son zamanlarda tanzim etmekte olduğu belediye memurları tekaüt kanunu lâyihası ikmal edilerek şurai devlete gönderilmiştir. Şurai devlet devairinde bugünlerde bu lâyihanın tetkikine başlanacağı haber alınmıştır. Bu yeni lâyiha Avrupadaki emsali kanun ve nizamnamelerle, yeni tekaüt kanunumuzdaki esaslar tetkik edilerek tanzim olunmuştur.

Bundan birkaç gün evel İcra Vekilleri Heyetince tetkik ve tasdik olunarak Dahiliye Vekâletine tebliğ olunan yeni belediye memurları nizamnamesi bugünlerde alâkadardevaire ve mülhakata tamim olunacaktır. Bu nizamname geçenlerde resmi gazetede ilan edildiğinden tarihi ilanından itibaren mevkii tatbika girmiş sayılacaktır.

D. D. ve L. Umumî İdaresinden.

269 ton potrel ve 13 ton yuvarlak demirin kapalı zarfla münakasası 27 birinci teşrin 930 pazartesi saat 16,30 da Ankarada Devlet demir yolları idaresinde yapılacaktır.

Münakasaya iştirak edeceklerin teklif mektuplarını ve muvakkat teminatlarını aynı günde saat on altıya kadar komisyon kâtipliğine vermeleri lâzımdır.

Talipler münakasa şartnamelerini beşer lira mukabilinde Ankarada ve Haydarpaşada idare veznelerinden tedarik edebilirler. 3—461

3000 ton katran yağının kapalı zarfla münakasası 3 ikinci teşrin 930 pazartesi günü saat 16,30 da Ankara Devlet Demiryolları idaresinde yapılacaktır.

Münakasaya iştirak edeceklerin teklif mektuplarını ve muvakkat teminatlarını aynı günde saat 16 ya kadar komisyon kâtipliğine vermeleri lâzımdır.

Talipler münakasa şartnamelerini yirmi lira mukabilinde Ankarada ve Haydarpaşa idare veznelerinden tedarik edebilirler. 3—544

1 teşrinievel 930 tarihinde icrası mukarrer Eskişehir aile mektebi talebeleri için lüzum olan elbise, kasket, pelerin ve ayakkabı münakasası 12 teşrinievel 930 pazar günü saat 15 ya tehir edilmiştir.

Münakasaya iştirak edeceklerin teklif ve teminat mektuplarını aynı günde saat 15,30 a kadar münakasa komisyonu kâtipliğine vermeleri lâzımdır.

Kullanılacak kumaş, astar, düğme, ayakkapları için deri, kösele ve saire nümunelerini ve elbise, kasket, pelerin ve kunduraların biçim ve imalini görmek için Ankarada Malzeme dairesine müracaat olunması.

Fiatlerde esas bu nümunelerdir.

Şartnameler beşer lira mukabilinde Ankarada ve Haydarpaşada idare veznelerinden tedarik olunabilir. 3—607

Devlet Demiryolları Ankara mağazası müdürlüğünden:

118 adet koyun derisi 8. 10. 930 çarşamba günü saat 15 te aleni müzayede ile satılacağından taliplerin mezkûr mağaza müdürlüğüne müracaatleri 3-635

EK-57: Hakimiyeti Milliyet, 6 Ekim 1930

Maliye Vekili Beyin Mecliste Beyanatı.

Memurların Maaşları ve Tekaüt Meseleleri.

Maliye Vekili Şükrü Beyin Büyük Millet Meclisinde Fethi Beyin sözlerine karşı beyanatının birinci kısmını dün neşretmiştik. Bugün de mütebaki kısmını aynen dercediyoruz:

Büyük vergilerimizin üzerinde biraz evel arzetmiş olduğum ıslahat ve tadilat yıllardanberi başlamıştır. Bu sene de ayni istikamette devam edeceğiz.

Biliyoruz ki, işlerimizin ne sonunda hattâ ne de ortasındayız. Mütemadiyen bu seyri hareketi takip edeceğiz. Fethi Beyefendi pek alâ bilirler ki, kazanç vergisi üzerinde dünyanın her yerinde münakaşalar yıllardanberi devam etmektedir. Elyevm ayni tadilatı İtalya ve Belçika yapmak mecburiyetinde kalmışlardır. Barem kanunile tekaüt kanunu hakkında umumî manasile kanunları muhafaza etmek politikası ve siyasetini takip etmekte olduklarını ancak bunun ...

SON HABERLER

İSTANBUL'UN KURTULUŞ BAYRAMI.

BAYRAM BUGÜN TEZAHURATLA TESİT EDİLECEK.

İZMİRİN TİCARETİ.

CENUBİ AMERİKADA.

Dünyanın en büyük balonu düştü.

Kazalarda Belediye intihabı.

BAHÇE VE BOYABAT'TA NAMZETLERİMİZ KAZANDI.

KARŞI FIRKA TOSYA OCAĞI KAPANDI.

Karşı fırka İzmir'de inhilal yolunda.

ZAYİ MÜHÜR.

ZAYİ MÜHÜR.

KİRALIK HANE.

ZAYİ TASDİKNAME.

A. TAPU MÜDİRİYETİNDEN:

MÜESSİF ÖLÜM.

KATI ALÂKA.

ZAYİ MUAYENE RAPORU.

Filistin'de Ümmetler arasında husumet.

MÜSLÜMANLARLA HIRISTİYANLAR, BİRBİRİNİ YİYOR.

İSTANBULDA BELEDİYE İNTİHABI BAŞLADI

İSTANBUL VALİSİNİN BEYANATI.

DÜN AKŞAMKİ NETİCE.

AKALLİYETLER SERBEST FIRKAYA REY VERMEKTEDİRLER.

UMUMİ NETİCE, İNTİHAP CÜMHURİYET HALK FIRKASI LEHİNDEDİR.

FIRKA 8. S. A. KOMİSYONUNDAN

A. NECATİ. Otomobil ve Makinist Mektebi.

EK-58: Vakit, 7 Ekim 1930

C. H. F. namzetleri

İntihap edeceğiniz adamlar

Memleketin en temiz, kıymetli ve iş bilir evlâtlarıdır

Cümhuriyet Halk fırkası tarafından İstanbul şehir meclisi için gösterilen namzetlerin listesini neşretmiştik. Bu listedeki isimlerin sahipleri umumiyetle tanınmış, sevilmiş, itimat kazanmış zevattır.

C. H. F. namzetlerini tesbit ederken gerek bu noktalara, gerek bu zevatın şehir işlerile sıkı alâka ve ihtisas sahibi kimseler olmalarına bilhassa dikkat etmiştir.

G. H. F. namzetlerinden Tevfik, Tevfik Âmir, Raif, Mehmet Ali, Şükrü Âli ve Sezai Beyler şehreminliği ve ya şehremini muavinliği etmiştir. Üsküdardan namzet gösterilmiş olan Hasip B. Anadoluhisarı belediye müdürlüğünde bulunmuştur.

Halk fırkası namzetlerinden avukat Sadettin Ferit ve ecza ithalât taciri Hasan Necip beyler uzun müddet cemiyeti umumiyei belediyede ikinci reisilik ve reis vekilliği etmişlerdir.

Namzetlerden elli altı kişi de bundan evelki vilâyet ve belediye meclislerinde çalışmış, hizmet ve muvaffakiyetleri görülmüş, beledî ve idarî işlerde malûmat ve rüsuh sahibi kimselerdir.

Bunların haricinde İş bankası müdürü Muammer, ticaret odası reisi Nemli zade Mitat, ticaret odası ikinci reisi Hamdi, Zahire borsası reisi Furtun zade Murat, Sanayi birliği umumî kâtibi Naxmi Nuri beyler iktisadî sahalardaki faaliyet ve muvaffakiyetlerile temayüz etmiş, şehir işlerinin bu cepheden tetkik ve tedvirinde kendilerinden azamî fayda görüleceği muhakkaktır.

Cümhuriyet Halk Fırkasının namzetleri arasında bulunan Nakiye, Rana Sani Yaver, Safiye Hüseyin, Lâtife Bekir, Ayşe Remzi ve Seniye İsmail Cenani, Refika Hulûsi Behçet, Hf. ler memleketimizin en nezih ve hürmete şayan tanınmış, uzun müddet irfan hayatında, muhtelif hayır cemiyetlerinde ve kadın teşkilâtında muvaffakiyetli mesaileri görülmüş münevver kadınlarımızdandır.

Halk fırkasının namzetleri arasında bulunan Tevfik Salim Pş, İhsan Sami, Emin Şükrü, Feyzi Ahmet, Galip Hakkı beyler gibi maruf doktorlarımız için fazla söz söylemiye lüzum yoktur.

Namzetlerden avukat Ömer Faruki, Noter Mitat Cemal, Celâl Feyyaz, Nüzhet, Methi, Yusuf Nuri, Esat beyler kıymetli hukukçularımızdandır.

Esat B. İstanbul bidayet müddeiumumiliğinde ve ceza reisiliğinde bulunmuştur.

C. H. F. namzetleri arasında dörtte muharrir bulunuyor. Bunlar Ali Kâmi, Etem İzzet, Kemal Salih, Refik Ahmet beylerdir.

Ali Kâmi B. bir çok eserler vücude getirmiş, kitapları mekteplerde talebeye fayz ve irfan veren bir muharrirdir. Genç neslin kıymetli ediplerinden Etem İzzet B. romanlarile kendisini karilere sevdirmiş bir muharrirdir. Aynı zamanda gerek gazetecilik, gerek fırkacılık âleminde senelerdenberi kıymetli mesaisi sebkетmiş olan Etem İzzet B. matbuat ve Beyoğlu himayei etfal cemiyetlerinde ve kimsesiz kadınları çalıştırma yurdunda idare heyeti azasıdır.

Cümhuriyet gazetesi yazı işleri müdürü Kemal Salih B. de matbuat hayatının kıymetli bir uzvudur, millî mücadele senelerinde Ankarada Yenigün gazetesinin yazı müdürlüğünü yapmıştır:

İstanbul tasarruf ve matbuat cemiyetlerinde idare hey'eti azasıdır.

İbret!

S. C. F. bayrağı altında toplananlar arasında kimler de var?

Dün S. C. Fırkasının belediye namzetleri listesi hakkında mütalea beyan ettiğimiz sırada bu listeye dahil olan Rum ve Ermenilerin şüpheli kimselerden olup olmadığını bihakkın tetkike muhtaç olan bir nokta olarak göstermiştik. Aradan 24 saat bile geçmedi. Bizim bu hususta bu suretle ihtiyatkâr hareket etmekte ne kadar haklı olduğumuz tamamile anlaşıldı.

Filhakika yaptığımız tahkikata göre S. fırkanın namzetler listesine dahil olan "Halepli Yuvan„ ve "Kazancıyan„ isimindeki aza olmuşlar, topdam ların mütareke esnasında Rum Müdafaai milliye teş kilâtında çalışmış oldukları tesbit olunmuştur.

Rum milli müdafaa klübü İstanbulun işgali esnasında Yunan gazeteleri tarafından tesis edilmiş, İstanbuldaki Rumlardan ve sair anasırdan pek çokları bu klübe aladıkları para ile ve diğer suretlerle Yunan ordusuna hizmet ve muavenette bulunmuşlardır.

İzmirde Yunan askeri kaçarken de Türk ordusuna son mukavemeti bu klübün hazırladığı akalliyet kuvvetleri göstermiştir.

Diğer taraftan bu namzetlerden operatör Cemil paşanın (Sevr) muahedesini imza eden ve kuvayimilliye aleyhine hilâfet ordusu bulunması hasebile heyeti mahsusaca hakkında hizmeti devlette istihdam edilmemek kararı verildiği ve bilâhare bu kararın âli tetkik heyeti tarafındanda refolunmadığı anlaşılmaktadır.

Belediye kanunu

Belediye kanununun 23-üncü maddesi intihap etmeyi "hidematı ammeden memnu bulunmıyanlar„ a, intihap olunmayı da "hidematı ammeden mahcur olmıyanlarar„ a bir hak olarak vermiştir.

Devlet memuriyetinin hidematı ammeden olduğuna şüphe olmadığına, intihap etmiye hakkı olmıyan bir kimsenin intihap olunmak hakkı da olmıyacağına göre Cemil Pş. nın intihabı kanunen caiz değildir.

Bu mesele intihap tahakkuk etse de münakaşa olunacak bir mevzu olarak kalır.

Bundan başka yine Serbest fırka namzetleri arasında mücadelei milliye devrinde istiklâl mahkemeleri tarafından ağır cezalar ile mahkûm edilmiş, fakat affı umumiden istifade etmiş, yahut yüz clilikler ile memleket haricine fizar edereki bilâhare affı umumiden sonra tekrar gelmiş kimseler olduğu temin olunmaktadır.

Acaba Serbest fırka erkânı bu gibi zevatı listelerine ithal ederken mevzubahis cihetleri hiç tetkik etmeğe lüzum görmemişler midir? yoksa bu gibi ahvalin memleket işlerine faaliyetile karışmak hususunda bir mani teşkil etmiyeceğine mi karar vermişlerdir? Bu nokta hakikaten merak edilecek bir şeydir!

Valının beyanatı

Müdahale yapıldığı yalandır!

İntihap işinde kanun, her tesirin fevkinde tutulmaktadır

İstanbul valisi Muhittin B. dün bir muharririmize intihaplar hakkında şu beyanatta bulunmuştur.

"İntihabata müdahele edildiğine dair bazı gazetelerde şikâyet yollu neşriyat yapıldığını gördüm. Halkın en başlı hukuku siyasiyesine taalluk eden intihap işinin her türlü tesirler fevkinde kalmasına ve yalnız kanun hükümlerinin hakim ve mer'i olmasına azamî dikkat ve itinayı sarfeder.

Vilâyet bunları daima tetkik etmektedir. Bu tetkikatımızın vasıl olduğu netice iddia edilen tesir ve müdahaleyi aslâ ispat etmemektedir.

Esasen kanunsuz ve yolsuz hareketlerin mercii şikâyeti evvelemirde kanunun tesbit ve tayin ettiği resmi mercilerdir. Ancak bu suretledirki makamatı resmiye sür'atle vazifeye tahrik ve davet edilmiş olur. Filhakika matbuatın hak ve vazifei neşriyesi mühimdir. Ancak bir an evel ihkakı hak için mağduriyet iddiasında bulunanların bizzat ve derhal resmi makamata müracaatlarını ve bu müracaatlarını vak'a tasrih ve mütecariyi tayin etmek suretile yapmaları lâzım ve tabii bir yoldur..

Bugün hadiselerde bizzat alâkadar olmıyanlar tarafından telefonla şikâyetleri ve teftişatım esnasında huzurun tarafından şifahen vaki olan şikâyetleri ve hadiseleri kendilerile beraber tetkik ettim gördüğüm ve anladığım şudurki, vaki olan şikâyetlerin ve hiçbir şahit ve lazımı esase müstenit olmayarak yapılmaktadır. Şikâyetçilerin de çok yerde buna kanaat getirdiklerini gördüm.

Küçük Pazar intihap sandığı başında akşam saat beşten sonra muhtelif zümrelere mensup kimseler tarafından vaki olan tehacüm neticesinde bir takım sui tefehhümlere müstenit münakaşalar ve bağrışmalar husule gelmiştir.

Bu fırsattan istifade ile vatandaşlar arasında manasız bir nifak sokmağa çalışanlara vesayada bulundum ve halk derhal ve alkışlarla sükûnet buldu.

İstanbulun muhterem halkına reylerini her türlü müdahaleden azade olarak kullandıklarını ve kullanacaklarından emin olacaklarını neşrı ilân ediniz.

Şunu da ilâve etmek lâzımdır ki sandık başları münakaşa ve propaganda yeri değildir. Propagandalar alâkadarlar tarafından hariçte yapılır ve taraftar hazırlanır. Bunu sandık başında yapmak intihabı işkâlinden ve bir çok vatandaşları fuzuli işgal ve hatta reyini kullanmağa vakit ve imkân bırakmamaktan başka bir netice tevlit etmez. Bu cihetibilhassa ehemmiyetle kaydediniz.

FIKRA:

Bize hücum!

Fethi Bey, Millet Meclisinde vekillerimizden siyaset ve hitabet dersi almadan bize, biz kendine muhalif bulunan gazetelere bir ders vermeğe kalkmış. Biz yalan yazıyormuşuz; biz onun aleyhinde propaganda yaparken insaf nedir, bilmiyerek, üzeri gidiyormuşuz. Halk fırkasına mensup olan ve kalmakla iftihar duyan gazete kalleksiyonlarını karıştırmak kendisine zahmet olmazsa Lider Bey bize hücum ettiğine pişman olacaktır.

Asıl bu ithamı o, serbest fırka namına "icraya neşriyat„ iddiasında bulunan gazetelere karşı savurmalı idi.

Biz hiç iş görmemiş, siyasî faaliyet namına bir koç tek söz söylemiş olan Fethi Beyfendiyi sütunlarımızın karşısında misafir ederken, onlar harpte ve sulhte vatan hizmeti göre göre saçları vaktinden evvel ağaran başbakkılımıza ve onun hükûmetine savurmadık taraf bırakmadılar.

Bunları lider bilmeli ve, hiç olmaya bu bahiste susmalıydı.

Bir tarihte İstanbulda bulunan bir İngiliz siyasisi bizim gazetenin İngiltere aleyhinde çok olup tuttuğundan şikâyet etmişti de kendisine demiştik ki:

— İcap etmediğe böyle bir şey yapıldığı çok. Yapılsa bile hoş görmeli değil misiniz. Deyli Telgraf'ı taklit ediyoruz demektir. Ne çıkar?

Fethi Beyfendiye aynı tarzda cevap vermiyeceğiz.

Zira onun resmi altında yazılan yazıyı taklit etmeği hatırımıza ne getirdik ne de getireceğiz.

* * *

VAKİT tabı işlerinizi yapar

Kazanmak için ilk şart ilândır

İlânsız kazancı artırmaya savaşmak, havada tayaresiz uçmaya çalışmak gibidir

Ticaretinizde, san'atınızda muvaffak olmak istiyorsanız gazete ilânına ehemmiyet verinirz: Gazete ilânı ilânların en kolayı, en ucuzu, en teşirlisidir.

İşte ilân tarifemiz:

Sonuncu sayfada	Santimi Kuruş	12.5
5 inci	" "	25
4 "	" "	40
3 "	" "	100
1 "	" "	200

Resmî ilânlar, sonuncu sayfada 10 Kr

İlân memurumuz size favdalı bir ilânın şekli ve ücreti için hizmet etmeğe hazırdır.

Hamdi Bey

İzmir mebusu Osman zade Hamdi B. dün İzmire gitmiştir.

Bankalar konsosiyomu

Bir hafta Osmanlı bankasından 110,500 İsterlin satın alınıştır.

M. Stanislas

Bir müddettenberi şehirimizde bulunan Amerika Ağır siklet güreş şampiyonu M. Stanislas Zbyska beraberinde profesyonel bir türk pehlivanı olduğu halde dün Fransaya hareket etmiştir. Oradan Amerikaya gidecektir.

Adliyede bir komisyon

Bazı kanunların tatbikatı etrafında görüşülecek

ilk içtima, bugündür

Adliye vekili Yusuf Kemal B. dün de adliye dairesine gelmiş, esaslı surette tetkikatla meşgul olmuştur.

Dün, bazı kanunların tatbikatını tetkik etmek üzere hukuk ve ceza hâkimlerinden mürekkep bir komisyon teşkil edilmiştir. Komisyon, adliye vekilinin riyasetinde salı, perşembe, pazar günleri toplanacak, tetkikat ve müzakeratta bulunacaktır.

Salı günü icra ve iflâs, perşenbe günü hukuk muhakemeleri usulü, pazar günü ceza muhakemeleri usulü kanunları tetkik

Bugün ilk içtima yapılacak icra ve iflâs kanunu üzerinde görüşülecektir.

Fırkalarda:

Fethi B.

Beyannamedeki 'Muhalefete kıymayınız!„ cümlesine kızmış

Bu beyanname lidere haber verilmeden yazılmış

Serbest Cümhuriyet Fırkası reisi Fethi bey dün sabah fırka merkezine gelmiş geç vakte kadar mevkii olmuştur. Öğleden sonra Serbest fırkanın İstanbulda bulunan meb'uslarının ve Vilâyet ocağı reisi İsmail Hakkı beyin iştirakile Fethi beyin riyasetinde bir toplantı yapılmış, inthabat işi görüşülmüştür.

Serbest fırka İstanbul ocağının intihap salâhiyetine ahaliye hitaben neşrettiği beyannamede bulunan

"İstanbul halkı henüz iki aylık bulunan muhalefet vaziyetine çığırına yollu tanalifmakle cümlelerî Fethi bey beyannama neşredildikten sonra görmüş, bu cümlelerin beyannameye konulmasını hiçbir suretle münasip bulmadığını bildirmiştir.

Çok güzel tanımak istenilmesine rağmen vilâyet ocağı reisi İsmail Hakkı beyle Fethi bey arasında dün bu mesele hakkında konuşulduğu anlaşılmaktadır.

EK-59: Vakit, 7 Ekim 1930

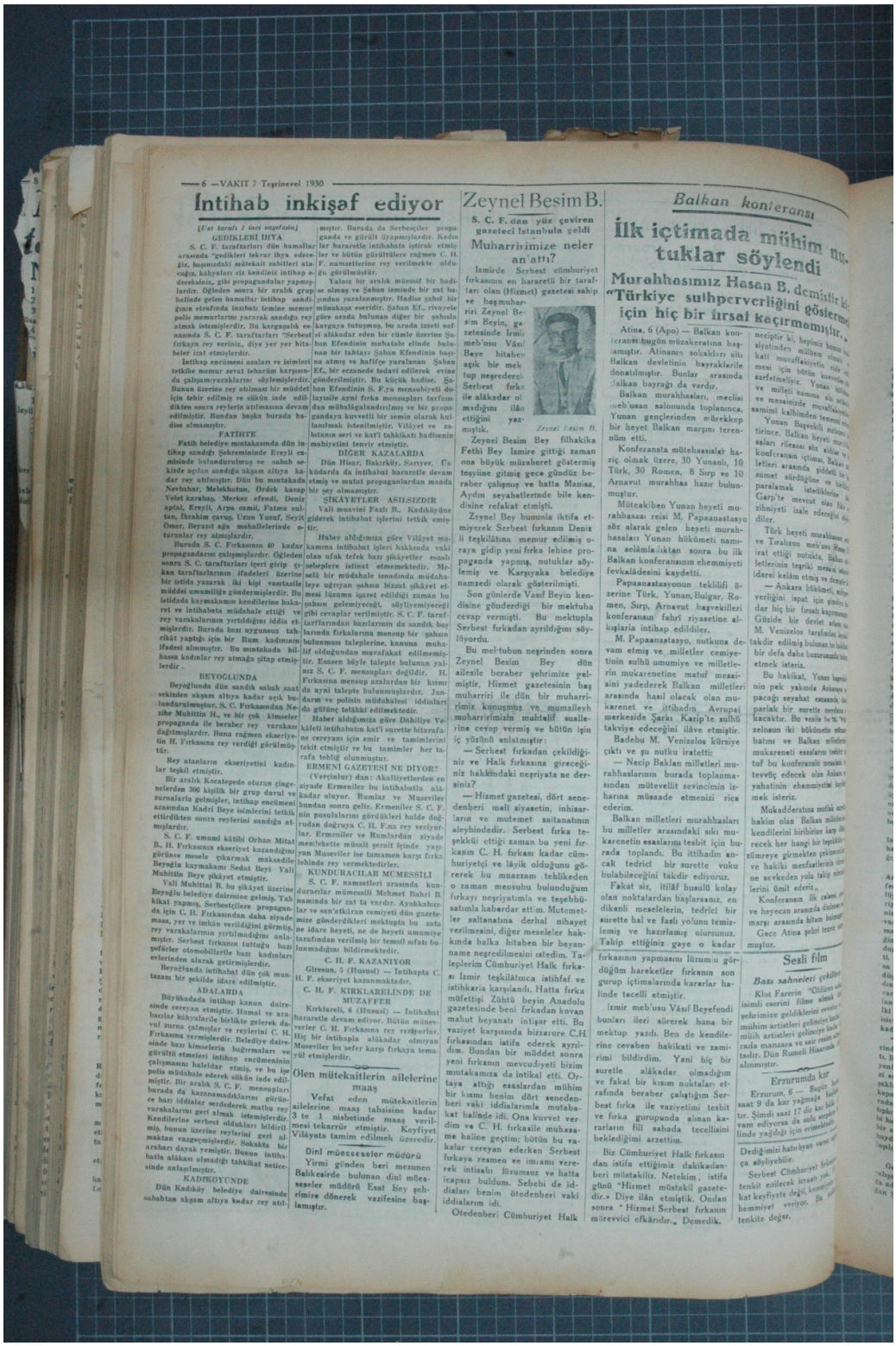

6 — VAKIT 7 Teşrinevel 1930

İntihab inkişaf ediyor

[Üst tarafı 1 inci sayfada]

GEDİKLERİ İHYA

S. C. F. taraftarları dün hamallar arasında "gedikleri tekrar ihya edeceğiz, başındaki mütekait zabitleri atacağız, kâhyaları ciz kendiniz intihap edeceksiniz„ gibi propagandalar yapmışlardır. Öğleden sonra bir aralık grup halinde gelen hamallar intihap sandığının etrafında inzibatı temine memur polis memurlarını yararak sandığa rey atmak istemişlerdir. Bu karşısında esnasında S. C. F. taraftarları "Serbest fırkaya rey verinin„ diye yer yer hitabeler irat etmişlerdir.

İntihap encümeni azaları ve isimleri tetkike memur zevat tehacüm karşısında çalışamıyacaklarını söylemişlerdir. Bunun üzerine rey atılması bir müddet için tehir edilmiş ve sükûn inde edildikten sonra reylerin atılmasına devam edilmiştir. Bundan başka burada hadise olmamıştır.

FATİHTE

Fatih belediye mıntakasında dün intihap sandığı Şehremininde Ereyli camisinde bulundurulmuş ve sabah sekizde açılan sandığa akşam altıya kadar rey atılmıştır. Dün bu mıntakada Nevbahar, Melekhatun, Ordek kasap Yelet karabaş, Merkez efendi, Deniz aptal, Ereyli, Arpa camii, Fatma sultan, İbrahim çavuş, Uzun Yusuf, Seyit Ömer, Beyazıt ağa mahallelerinde oturanlar rey atmışlardır.

Burada S. C. Fırkasının 40 kadar propagandacısı çalışmışlardır. Öğleden sonra S. C. taraftarları içeri girip çıkan taraftarlarının ifadeleri üzerine bir istida yazarak iki kişi vasıtasile müddeî umumiliğe göndermişlerdir. Bu istidada kaymakamın kendilerine hakaret ve intihabata müdahale ettiği ve rey varakalarının yırtıldığını iddia etmişlerdir. Burada bazı uygunsuz tahrikât yaptığı için bir Rum kadınının ifadesi alınmıştır. Bu mıntakada bilhassa kadınlar rey atmağa şitap etmişlerdir .

BEYOĞLUNDA

Beyoğlunda dün sandık sabah saat sekizden akşam altıya kadar açık bulundurulmuştur. S. C. Fırkasından Nezihe Muhittin H., ve bir çok kimseler propaganda ile beraber rey varakası dağıtmışlardır. Buna rağmen ekseriyetin H. Fırkasına rey verdiği görülmüştür.

Rey atanların ekseriyetini kadınlar teşkil etmiştir.

Bir aralık Kocatepede oturan çingenelerden 300 kişilik bir grup davul ve zurnalarla gelmişler, intihap encümeni azasından Kadri Beye isimlerini tetkik ettirdikten sonra reylerini sandığa atmışlardır.

S. C. F. umumî kâtibi Orhan Mitat B., H. Fırkasının ekseriyet kazandığını görünce mesele çıkarmak maksadile Beyoğlu kaymakamı Sedat Beyi Vali Muhittin Beye şikâyet etmiştir.

Vali Muhittin B. bu şikâyet üzerine Beyoğlu belediye dairesine gelmiş, Tahkikat yapmış, Serbestçilere propaganda için C. H. Fırkasından daha ziyade mıntaka, yer ve imkân verildiğini görmüş, rey varakalarının yırtılmadığını anlamıştır. Serbest fırkanın tuttuğu bazı şoförler otomobillerile bazı kadınları evlerinden alarak getirmişlerdir.

Beyoğlunda intihabat dün çok muntazam bir şekilde idare edilmiştir.

ADALARDA

Büyükadada intihap kanun dairesinde cereyan etmiştir. Hamal ve arabacılar kâhyalarile birlikte gelerek davul zurna çalmışlar ve reylerini C. H. Fırkasına vermişlerdir. Belediye dairesinde bazı kimselerin bağırmaları ve gürültü etmeleri intihap encümeninin çalışmasını haleldar etmiş, ve bu işe polis müdahale ederek sükûn inde edilmiştir. Bir aralık S. C. F. mensupları burada da kazanamadıklarını görünce bazı iddialar serdederek matbu rey varakalarını geri almak istemişlerdir. Kendilerine serbest oldukları bildirilmiş, bunun üzerine reylerini geri almaktan vazgeçmişlerdir. Sokakta bir arabacı dayak yemiştir. Bunun intihatla alâkası olmadığı tahkikat neticesinde anlaşılmıştır.

KADIKÖYÜNDE

Dün Kadıköy belediye dairesinde sabahtan akşam altıya kadar rey atılmıştır. Burada da Serbestçiler propaganda ve gürültü üyapmışlardır. Kadın lar hararetle intihabata iştirak etmişler ve bütün gürültülere rağmen C. H. F. namzetlerine rey verilmekte olduğu görülmüştür.

Yalnız bir aralık müessif bir hadise olmuş ve Şaban isminde bir zat bundan yaralanmıştır. Hadise şahsî bir münakaşa eseridir. Şaban Ef., rivayete göre orada bulunan diğer bir şahısla kavgaya tutuşmuş, bu arada izneti nefsi alâkadar eden bir cümle üzerine Şahan Efendinin muhatabı elinde bulunan bir tahtayı Şaban Efendinin başına atmış ve hafifçe yaralanan Şaban Ef., bir eczanede tedavi edilerek evine gönderilmiştir. Bu küçük hadise, Şaban Efendinin S. F.ya mensubiyeti dolayısile ayrıl fırka mensupları tarfından mübalâğalandırılmış ve bir propagandaya kuvvetli bir zemin olarak kullanılmak istenilmiştir. Vilâyet ve zabıtanın seri ve katî tahkikatı hadisenin mahiyetini tenvir etmiştir.

DİĞER KAZALARDA

Dün Hisar, Bakırköy, Sarıyer, Üsküdarda da intihabat hararetle devam etmiş ve mutat propagandaların mada bir şey olmamıştır.

ŞİKÂYETLER ASILSIZDIR

Vali muavini Fazlı B., Kadıköyüne giderek intihabat işlerini tetkik etmiştir.

Haber aldığımıza göre Vilâyet makamına intihabat işleri hakkında vaki olan ufak tefek bazı şikâyetler esasli sebeplere istinat etmemektedir. Meselâ bir müdahale ismadında müdahaleye uğrıyan şahsın bizzat şikâyet etmesi lüzumu işaret edildiği zaman bu şahsın gelemiyeceği, söyliyemiyeceği gibi cevaplar verilmiştir. S. C. F. taraftarlarından bazılarının da sandık başlarında fırkalarına mensup bir şahsın bulunması taleplerine, kanuna muhalif olduğundan muvafakat edilmemiştir. Esasen böyle talepte bulunan yalnız S. C. F. mensupları değildir. H. Fırkasına mensup azalardan bir kısmı da aynî talepte bulunmuşlardır. Jandarm ve polisin müdahalesi iddiaları da gülünç telâkki edilmektedir.

Haber aldığımıza göre Dâhiliye Vekâleti intihabatın katî surette bitarafane cereyanı için emir ve tamimlerini tekit etmiştir ve bu tamimler her tarafa tebliğ olunmuştur.

ERMENİ GAZETESİ NE DİYOR?

(Vercinlur) dan: Akalliyetlerden en ziyade Ermeniler bu intihabatlis alâkadar oluyor. Rumlar ve Museviler bundan sonra gelir. Ermeniler S. C. F. nin pusulalarını gördükleri halde doğrudan doğruya C. H. F.na rey veriyorlar. Ermeniler ve Rumlardan ziyade memlekette müsait gerait içinde yaşıyan Museviler ise tamamen karşı fırka lehinde rey vermektedirler.

KUNDURACILAR MÜMESSİLİ

S. C. F. namzetleri arasında kunduracılar mümessili Mehmet Bahri B. namında bir zat ta vardır. Ayakkabıcılar ve san'atkârlan cemiyeti dün gazetemize gönderdikleri mektupta bu zatın bir idare heyeti, ne de heyeti umumiye tarafından verilmiş bir temsil sıfatı bulunmadığını bildirmektedir.

C. H. F. KAZANIYOR

Giresun, 5 (Hususî) — İntihapta C. H. F. ekseriyet kazanmaktadır.

C. H. F. KIRKLARELİNDE DE MUZAFFER

Kırklareli, 6 (Hususî) — İntihabat hararetle devam ediyor. Bütün münevverler C. H. Fırkasına rey veriyorlar. Hiç bir intihapta alâkadar olmıyan Museviler bu sefer karşı fırkaya temayül etmişlerdir.

Ölen mütekaitlerin ailelerine maaş

Vefat eden mütekaitlerin ailelerine maaş tahsisine kadar 3 te 1 nisbetinde maaş verilmesi tekarrür etmiştir. Keyfiyet Vilâyata tamim edilmek üzeredir.

Dinî müesseseler müdürü

Yirmi günden beri mezunen Balıkesirde bulunan dinî müesseseler müdürü Esat Bey şehrimize dönerek vazifesine başlamıştır.

Zeynel Besim B.

S. C. F. dan yüz çeviren gazeteci İstanbula geldi

Muharririmize neler anlattı?

İzmirde Serbest cümhuriyet fırkasının en hararetli bir taraftarı olan (Hizmet) gazetesi sahip ve başmuharriri Zeynel Besim Beyin, gazetesinde İzmir meb'usu Vâsıf Beye hitaben açık bir mektup neşredereği Serbest fırka ile alâkadar olmadığını ilân ettiğini yazmıştık.

Zeynel Besim B.

Zeynel Beaim Bey filhakika Fethi Bey İzmire gittiği zaman ona büyük müzaheret göstermiş teşviline gitmiş geca gündüz beraber çalışmış ve hatta Manisa, Aydın seyahatlerinde bile kendisine refakat etmiştî.

Zeynel Bey bununla iktifa etmiyerek Serbest fırkanın Denizli teşkilâtına memur edilmiş olraya gidip yeni fırka lehine propaganda yapmış, nutuklar söylemiş ve Karşıyaka belediye namzedi olarak gösterilmişti.

Son günlerde Vasıf Beyin kendisine gönderdiği bir mektuba cevap vermişti. Bu mektupla Serbest fırkadan ayrıldığını söylüyordu.

Bu mektubun neşrinden sonra Zeynel Besim Bey dün ailesile beraber şehrimize gelmiştir. Hizmet gazetesinin baş muharriri ile dün bir muharririmiz konuşmuş ve mumaileyh muharririmizin muhtelif sualleine cevap vermiş ve bütün için iç yüzünü anlatmıştır:

— Serbest fırkadan çekildiğiniz ve Halk fırkasına gireceğiniz hakkındaki neşriyata ne dersiniz?

— Hizmet gazetesi, dört senedenberi malî siyasetin, inhisarların ve mutemet saltanatının aleyhindedir. Serbest fırka teşekkül ettiği zaman bu yeni fırkanın C. H. fırkası kadar cümhuriyetçi ve layik olduğunu görerek bu muazzam tehlikeden o zaman mensubu bulunduğum fırkayı neşriyatımla ve teşebbüsatımla haberdar ettim. Mutemetler saltanatına derhal nihayet verilmesini, diğer meseleler hakkında halka hitaben bir beyanname neşredilmesini istedim. Teşkilâtımın Cümhuriyet Halk fırkası İzmir teşkilâtınca istihfaf ve istihkara karşılandı. Hatta fırka müfettişi Zühtü beyin Anadolu gazetesinde beni fırkadan kovan mahut beyanatı intişar etti. Bu vaziyet karşısında bizzarure C.H. fırkasından istifa ederek ayrıldım. Bundan bir müddet sonra yeni fırkanın mevcudiyeti bizim mıntakamıza da intikal etti. Ortaya attığı esaslardan mühim bir kısmı benim dört senedenberi vaki iddialarımla mutabakat halinde idi. Ona kuvvet verdim ve C. H. fırkasile muhasama haline geçtim; bütün bu vakalar cereyan ederken Serbest fırkaya resmen ve imamı vererek intisabı lüzumsuz ve hatta icapsız buldum. Sebebi de iddiaları benim ötedenberi vaki iddialarım idi.

Ötedenberi Cümhuriyet Halk fırkasının yapmasını lüzumlu gördüğüm hareketler fırkanın son gurup içtimalarında kararlar halinde tecelli etmiştir.

İzmir meb'usu Vâsıf Beyefendi bunları ileri sürerek bana bir mektup yazdı. Ben de kendilerine cevaben hakikati ve zannimi bildirdim. Yani hiç bir surette alâkadar olmadığım ve fakat bir kısım noktaları etrafında beraber çalıştığım Serbest fırka ile vaziyetimi tesbit ve fırka gurupunda alınan kararların fiil sahada tecellisini beklediğimi arzettim.

Biz Cümhuriyet Halk fırkasından istifa ettiğimiz dakikadanberi müstakiliz. Netekim, istifa günü "Hizmet müstakil gazetedir.„ Diye ilân etmiştik. Ondan sonra " Hizmet Serbest fırkanın mürevvici efkârıdır.„ Demedik.

Balkan konferansı

İlk içtimada mühim nutuklar söylendi

Murahhasımız Hasan B. demiştir ki "Türkiye sulhperverliğini göstermek için hiç bir fırsat kaçırmamıştır.„

Atina, 6 (Apo) — Balkan konferansı bugün müzakeratına başlamıştır. Atinanın sokakları altı Balkan devletinin bayraklarile donatılmıştır. Bunlar arasında Balkan bayrağı da vardır.

Balkan murahhasları, meclisi meb'usan salonunda toplanınca, Yunan gençlerinden mürekkep bir heyet Balkan marşını terennüm etti.

Konferansta mütehassıslar hariç olmak üzere, 30 Yunanlı, 10 Türk, 30 Romen, 8 Sırp ve 10 Arnavut murahhas hazır bulunmuştur.

Müteakiben Yunan heyeti murahhasası reisi M. Papaanastasyo söz alarak gelen heyeti murahhasaları Yunan hükümeti namına selâmladıktan sonra bu ilk Balkan konferansının ehemmiyeti fevkalâdesini kaydetti.

Papaanastasyonun teklifi üzerine Türk, Yunan, Bulgar, Romen, Sırp, Arnavut başvekilleri konferansın fahri riyasetine alkışlarla intihap edildiler.

M. Papaanastasyo, nutkuna devam etmiş ve milletler cemiyetinin sulhü umumiye ve milletlerin mukarenetine matuf mesaisini yadederek Balkan milletleri arasında hasıl olacak olan mukarenet ve ittihadın Avrupai merkezide Şarkı Karip'te sulhü takviye edeceğini ilâve etmiştir.

Badehu M. Venizelos kürsüye çıktı ve şu nutku irattetti:

— Neciş Bakları milletleri murahhaslarının burada toplanmasından mütevellit sevincinin izharına müsaade etmenizi rica ederim.

Balkan milletleri murahhasları bu milletler arasındaki sıkı mukarenetin esaslarını tesbit için burada toplandı. Bu ittihadın ancak tedricî bir surette vuku bulabileceğini takdir ediyoruz.

Fakat siz, ittifâ husulü kolay olan noktalardan başlarsanız, en dikenli meselelerin, tedricî bir surette hal ve faslı yolunu temizlemiş ve hazırlamış olursunuz. Takip ettiğiniz gaye o kadar neciptir ki, bepimiz bunun siyetinden mülhem olmalı kati muvaffakiyetin elde mesi için bütün kuvvetle sarfetmeliyiz. Yunan milletinin ve milleti namına şiddetle ve mesnimizde muvaffakiyet samimî kalbinden temenni Yunan Başvekili nutkunu tirince, Balkan heyeti murahsaları rüesası sırf adiler konferansın içtimaı, Balkan letleri arasında şiddetli ihtisumet sürdüğüne ve bütün paralamak istediklerine Garp'te mevcut olan fikri zihniyeti izale edeceğine dilerler.

Türk heyeti murahhasası ve Tırabzon meb'usu Hamdi irat ettiği nutukta, Balkan letlerinin teşriki mesaisi idarei kelâm etmiş ve demiştir:

— Ankara hükümeti, sulhperverliğini ispat için şimdiye dar hiç bir fırsatı kaçırmamış Güzide bir devlet adamı M. Venizelos tarafından kıdem takdir edilmiş bulunan bu hakikati bir defa daha huzurumuzda teyit etmek isterim.

Bu hakikat, Yunan hükümetinin pek yakında Ankara pacağı seyahat esnasında parlak bir surette meydana kacaktır. Bu vesile ile M. Venizelosun iki hükümetin mühim batını ve Balkan milletlerinin mukareneti esasların tesbit tuf bu konferansın mesaisi tevfiç edecek olan Atina yahatinin ehemmiyetini mek isterim.

Mükadderatına mutlak surette hakim olan Balkan milletleri kendilerini biribirine karşı recek her hangi bir teşebbüsün zümreye girmekten çekinecek ve hakiki menfaatlerinin ne sevkeden yolu takip etmelerini ümit ederiz.„

Konferansın ilk celsesi, ve heyecan arasında dostane marşı arasında bitam bulmuştur.

Gece Atina şehri tenvir edilmiştir.

Sesli film

Bazı sahneleri çekildi

Klot Farerin "Öldüren aşk„ isimli eserini filme almak üzere şehrimize geldiklerini evvelce mühim artistleri gelinceye kadar rada manzara ve sair resim alınacaktır. Dün Rumeli Hisarında alınmıştır.

Erzurumda kar

Erzurum, 6 — Bugün saat 9 da kar yağmağa başlamıştır. Şimdi saat 17 dir kar hâlâ devam ediyorsa da sıcak sebebinde yağdığı için erimektedir.

Dediğimizi batırlıyan varsa söyleyebilir.

Serbest Cümhuriyet fırkasının tenkit edilecek icraatı yok. Bu kat keyfiyete değil kemmiyet veriyor. Bu hemmiyet tenkite değer.

EK-60: Vakit, 7 Ekim 1930

5 — VAKIT 7 Teşrinevel 1930

Garip bir fırka programı

Aptülkadir Kemali Beyin programında neler yok, neler yok!

Bir nevi ademi merkeziyet — Ordu erzakını kendi temin edecek — Elli sene telif yasak! Liseler idadî olacakmış!

Aptülkadir Kemali Beyin Adanada Cümhuriyet Ahali fırkası namile bir fırka teşkil ettiğini yazmıştık.

Bu fırkanın şu efendiler tarafından teşkil olunduğunu da şimdi haber alıyoruz:

Avukat Aptülkadir Kemali, Hasbi, Ali Vehbi, Bekir Sıtkı, Mustafa Ziya Beylerle çiftçi Hasan, ihtiyat zabiti Ali Beyler.

Anlaşılıyor ki Aptülkadir Kemali Bey orada avukat arkadaşlarını toplıyarak bir idarehane açmış, oraya mükkellerinden bir çiftçi almış, bir de işi pek fazla olmıyan bir zatı bu araya ilâve etmiştir.

Türkiyede binlerce ihtiyat zabiti vardır ki kendilerini bu ünvan ile yadettirmezler. Bu zatın yalnız bu sıfatla anılması işsizlikten siyaset yaptığı kanaatini veriyor.

Fırkanın programını da okuduk. Bu programa nazaran Ahali fırkası cümhuriyetin hakiki manası dahilinde halkı refaha eriştirmek imiş.

Her fırkanın bundan başka bir daiyesi yok.

Fırka programımın (3) üncü maddesi enteresandır:

Bunda deniliyor ki:

"Bu umdeye vusul için her şeyden evvel idarei hususiye teşkilâtına ehemmiyet verilecek ve ahalinin parasının hükümet merkezinde israf edilmesine mâniaat olunacaktır.„

Nasıl buluyorsunuz? Aptülkadir Kemali Bey, hiçbir vilâyetten hükümet merkezine para göndermiyecek.

Galiba bu tok sözlü, pos bıyıklı avukat, Sabahattin beyle hemfikirdir, yani ademi merkeziyetçidir.

Bu fırka tek dereceli intihabata taraftardır ve intihabatın tazyikten azade olabilmesi için kanunda tadilât yapacağını vadediyor. Hangi kanun intihapta tazyiki emreder ki bu avukat onu tashih veya tadil edecek? Ne garip!

İktisadî buhrandan dem vurmak ve ona şöyle veya böyle çareler tavsiye etmek moda değil mi?

Bu fırka bunu yapıyor. Israfın önüne geçecekmiş. Hayat pahalılığını tesbit ederek maaşları indirecekmiş. Yirminci asırda bu çareyi pek dervişane bulmamak imkânı var mı?

Aptülkadir Kemali Bey mebuslarla memurların adedini de indirecek.

Bunu bir umde halinde tesbit eden bu fırka, memurluktan çıkaracağı vatandaşlara ne iş hazırlamış?

Bu bir sual olabilir, fakat cevap olamaz.

Tüfün inhisarını tamamen kaldıran bu fırka öteki inhisarlarda dahilden değil, hariçten para çekecek bir hale koymak azmindedir.

Aptülkadir Kemali Beyin dahiyane bir fıkrasını bu programdan aynen alalım:

F — Ordunun ve hayvanatının yiyecek ve içecek ihtiyacatını kendi vasıtalarile kendilerine temin ettirip bu kısma ait yük ahalinin üzerinden kaldırılacaktır.„

Bir vatandaş, ötekileri işlerile, güçlerile meşgul olur, rahat ederken askere gidiyor. Vatan müdafaası için hazırlanacak. Bu yüksek hizmetin mecburiyetleri yetmiyormuş gibi bir de kendinin ve hayvanının erzakını temin etmek ona yükletilecek.

İnsafın o yerde namı yok mu?

Bu fırka, ipek kozalarından istifadeyi de ölmez umdelerinden addediyor.

Şu cümle bir şaheserdir:

«Demiryolları dahil olduğu halde bütün inşaat durdurulacaktır.»

Aptülkadir Kemali Bey fırkası iktidar mevkiine gelince demekki memlekette taş üzerine taş konulmıyacak. Hemen o günü idrak etmiyelim.

Bu program tahsildarları kaldıracak, herkesi kendileri gelip vergi vermeğe mecbur edecek, devlet alacakları için de hafsı kaldıracak.

Bu güzelim, tedbirlerle hükümet hazinesi kaç senede tamtakır olur, tahmin edersiniz?

Programın (12) nci maddesi ne parlaktır, okuyalım:

"12 — Mahkemelerin teşkilâtı asasiye kanununa mugayir kavanini tatbikten memnuiyeti temin edilecektir.„

Bu avukatlar Hakikaten dehşetli adamlar. Hâkimlere karşı galiba hınçları var ki adaleti tevzie memur olan bu zevatı bu programın 13 ncü maddesile vallilerin kontrolü altına sokuyorlar. 15 nci madde avukatlığa narh koyuyor. Avukatın ücretini hükümet haksız taraftan tahsil edecekmiş... Fena değil, biz de az para kazanır avukatlardan olsak ve fırka teşkiline kalkışsak belki böyle şeyler düşünürdük. Yahut ta gülünç olmaktan korkar vaz geçerdik.

Program gittikçe halâvet kesbediyor: Elli sene hep tercüme yapılacak, telif yasak! Orta mekteptler idadî haline ifrağ edilecek (madde 16) mekteplerde intihap meselesi müstakil ders halinde okutulacak, bütün iptidaî mektepleri leyli olacak.

Sonra harcıâlem sözler, bukuku beşer beyannamesinden muktebes maddeler.

Aptülkadir Kemali B. oktruvayı kaldırıp belediye kanununu değiştirmek hevesinde.

Program usulen ziraat bankasından da bahsettikten sonra nihayet buluyor.

Lâkırdıdan gümrük alınmıyor ya, söylemiş, söylememişler her sözlerin adı fırka programı olmuş.

— Bunlar nasıl tatbik olunur, diye sormayınız, muhtemeldir ki, şu cevabı alırsınız:

— İktidar mevkiine çıkacak değiliz ki..

Istanbulun kurtuluşu

Rus Bahriye zabıtanı merasimde

[Üst tarafı 1 inci sayfamızdadır]

Geçit resmi

Bundan sonra geçit resmi başladı. Ve bir saat süren geçit resmi çok takdir edildi.

Kolorduda resmî kabul Merasimden evel vali Muhittin B. ve polis müdürü kolorduya giderek Şükrü Naili Pş. yı ziyaret ve tebrik etmiştir.

Gece de bu münasebetle şehir yer yer donanmış ve halk eğlenmiştir.

Diri gömülmek tehlikesi

Avrupa fen erbabı bu tehlikeye karşı neler tavsiye ediyorlar?

Avrupa fen âlemini fazla işgal eden meselden biri de adamın ölmeden mukaddem gömülmesi ihtimalidir. Buna fen lisanında Otafi deniyor. Filhakika insanın en arzu etmiyeceği şey henüz tamamile ölmeden mezara gömülmektir. Bir çok zengin kimseler bu ihtimale karşı kat'i bir tedbir hulacak olana verilmek üzere mühim mükâfatlar vadetmişlerdir.

Şehirlerde her ne kadar ölüm vukuunu tesbit eden doktorlar varsada köylerde bu doktorlar bulunmuyor. Her ne kadar ölü vefatından yirmi dört saat sonra gömülüyor veya icabında fethi meyyit yapılıyorsa da, bu müddet ölüm vukuuna kanaat getirmek için gayrı kâfidir.

Hayata delâlet edecek hiç bir alâmet göstermeden günlerce "letargi„ uykusuna yatan kimseler görülmüştür. Senelerce uyuyanlara da tesadüf edilmekte isede bunlar ağır bir teneffüse maliktirler.

Otuz üç sene uyuyan bir kadın görülmüştür. Böyle letargilerde diri gömülmek tehlikesi yoktur. Çünkü vücudün harareti baki kalmakta ve kalpile ciğerlerin hafif olmakla beraber daimi bir hareketleri vardır.

Bir kimsenin ölmeden gömülmemesini temin için bazı doktorlar bütün cenazelerin fethi meyit yapılmasını teklif etmektedirler. Halbuki bu surelte de cerrahın neşteri altında ölmek tehlikesi mevcuttur.

Fransız erbabı fenninden doktor "Moro„ diri diri gömülmemek için bazı tavsiyelerde bulunuyor. Doktora göre ilk tefessüh eden uzuvlar ciğerlerdir. Bunlar tefessüh ederken hamızı kibriti ma "idrojen sülfüre„ neşrederler. Bu gaz temiz bakır ve gümüşü kararttır. Şu halde eğer ölünün ağzına bir gümüş para tutulur ve bu para kararırsa cenaze hakikaten hayattan mahrum demektir.

Bundan başka "flüoresein„ ile şırınga da vefatı bildirecek vasıtalardandır. Eğer kanda cüz'i devran varsa şah damarlarından birine yapılacak flüoreseln şırıngası göz bebeğini sarartır.

Şurada Doktor Prosperdö Piyetra Santanın icat gerdesi olan ve otuz şene evvel tecrübe edilmiş olan bir usulüde hatırlatalım. Cenazenin göğsüne bir elektrik ampulü konur göğsü cüz'i kımıldasa bu ampul harekete gelerek mezarcının odasındaki bir zilin çalınmasına vasıta olur. Bu usul çok pahalı olduğundan dolayı o vakıt rağbet bulmamıştı.

İst. B. Darülbedayi temsilleri

Salı akşamı saat 21.30 da

İSTANBUL BELEDİYESİ DARÜLBEDAYİ

Topaz

4 Perde

Yalnız muallim ve talebelere

Tercüme edenler: I. Galip, Hasan Basım.

Geçen seneki gibi salı akşamları muallim ve talebelere, çarşamba akşamları üniformalı zabitana ve cumartesi akşamları umuma temsiller vardır.

VAKIT

7 Teşrinevel Salı 930

	Dahilde	Hariçte
1 aylığı Kuruş	150	—
3 " "	400	800
6 " "	750	1450
12 " "	1400	2700

Cemaziyelevel

1349

Bu gecekî Ay 14

Müsevvilerin kamış bayramı

Güneşin doğuşu: 6,02 — batışı 17,43

Ayın doğuşu: 17,25 — batışı: 8,05

Namaz vakitleri

Sabah	Öğle	İkindi	Akşam	Yatsı	İmsak
4.43	12.02	15.17	17.45	19.14	4.35

Hava:

Dün azamî hararet 23derece olmuştur. Bugün mutavassıt şiddetle poyraz esecek, hava bulutlu olacaktır.

Radyo:

Bu akşam İstanbulda

Saat 8dizden ona kadar alaturka fasıl.

Sinemalar:

Alkazar — Demir el
Alemdar — Muşik kafeti
Asri — Caz delisi
Ekler — Şeh vet diyarı
Elhamra — Aşk valsi
Opera — Seftar
Beşiktaş Hilâl — Sefalet zambağı
Etuval — Cennet budur
Fransız — Kalp hırsızı
Melek — Hayat dalgaları
Şik — Zoraki korsan
SüveyyaKadıköy - Demonya

İki kalp birleşince

(Zwei Herzen im 3/4 Takt)

Tamamen Almanca sözlü ve şarkılı operet filmlerinin en neş'eli ve eğlencelisidir.

Musikisi: Pobert Stolz'undur.

İlândan istifade ediniz

Elhamra sinemasında

Hasılat rekorunu kırarak gösterilmekte olan

AŞK VALSI

Şayanı hayret Viyana operetini herkesin görebilmesini teminen ancak birkaç gün daha devam edecektir.

KANSIZLIK

Nörasteni zaafiyet ve Chlorosi

SIROP DESCHIENS, PARIS

EK-61: Yarın, 6 Ekim 1930

Tabanca, Sopa, Tehdit, her şey onlar için mübah... Fakat Halk yılmıyor

(2 inci sayfadan devam)

Tütün amelesi

Kaymakam Bey polisler vasıtasile işleri başında çalışan Çapa paviyonları tütün amelesine Halk Fırkası listelerini sandığa atmıyanların hemen işten çıkarılacağı ilân ediyor.

Amele sandık başına polisler refakatinde zorla sevkediliyor. Fakat amele buna rağmen müştereken bu reyleri sandığa atmamakta ısrar ediyor. Hattâ " Hak isteriz „ diye bağırarak S. Fırkaya rey vermek istiyor. Bunun üzerine amele geri gönderiliyor.

Depo müdürü yevmiye vererek çalıştırdığı bu adamları Halk Fırkasına rey vermeleri için saatlerce işlerinden ayırarak sandık başına gönderiyor.

Görülecek manzara!

Bu sırada birisi caddeyi dolduran halka hitaben bağırıyor.

— Serbest Fırkaya rey verecekler bu tarafa ayrılsın..

Halk gösterilen tarafa akın ediyor ve cami kapısı önünde nöbet bekliyen beş polisten başka kimse kalmadığı görülüyor!. "Yaşasın S. Fırka„ avazeleri yangın yerleri üzerinde dalgalanarak uzak mahallere kadar aksediyor.

Fesat var!

Evvelki gün Fatih Belediyesinde intihap esnasında Doktor İhsan Bey namında birisi sandığa gizlice avuç avuç Halk Fırkası listeleri atarken Samatya polis merkezinden İsmail ve Eyip komiser muavinlerinden Şahin Zeki efendiler tarafından cürmü meşhut halinde yakalanıyor.

Fakat zabıt varakası yapılırken kaymakamın delâletile iş örtbas ediliyor.

Kadınları tehdit

Uzun Yusuf mahallesi muhtarı ve aynı zamanda Fatih encümeni azasından Hüseyin Rıza Efendi evvelki gece bütün mahalleyi dolaşarak tetkik edileceği beyanile kadınların nüfus cüzdanlarını toplamıştır. Dün de iki otomobil tutarak bu kadınları intihap yerine sevketmiş ve gelmiyenlerin nüfus cüzdanlarını vermiyeceğini ve ceza yazdıracağını söylemiştir.

Tevkif

Topkapıda Beyazıt ağa mahallesinde Bostan sokağında Hıraçuhi isminde bir kadın Halk Fırkası mutemedinin emrile S. Fırkaya propaganda yaptığı için tevkif edilmiş, [illegible] saat polis karakolunda alıkonulduktan sonra bırakılmıştır.

Yapılan bu yolsuzluklar karşısında S. Fırka Fatih kaza ve Şehremini nahiye reisleri müteaddit zabıt varakaları ve istida ile müddeiumumiliğe müracaat etmişler ve intihabata müdahale olduğunu, fesat karıştığını, dayak atıldığını, polisin vakalara müdahale etmediğini ve şikâyetleri dinlemediğini bildirmişler ve derhal tahkikat icrasını talep etmişlerdir.

Müddeiumumilik mahalli hâdisede yaptığı tetkikattan sonra bu hâdiselerin hepsini vazifeyi sui istimal cürmü addederek evrakı vilâyete göndermiştir. Vilâyet te Polis müdiriyetine havale etmiştir. Fakat bu sürüncemede kalan evraktan hiç bir müsbet cevap alınmamıştır.

Zorbalıklar

Yüzlerce müntehibin cetvelde isimleri olduğu halde S. Fırkaya verecekleri reyler ellerinden alınmış ve yırtılmış, kendileri de kapı dışarı edilmişlerdir.

İntihapta serbesti hâkim olacağını söyliyen Dahiliye vekili bey merak edip te tahkik ettirmek arzu eder ümidile defterde isimleri olduğu halde sandık başından dışarı atılan vatandaşlardan bir kaçının adres ve isimlerini yazıyoruz. Şunu da ilâve edelim ki S. Fırka Şehremini kazası bu kabil kovulmuş daha 500 vatandaşın adres ve isimlerini takdime hazırdır:

1 — Şehremini Yaylada No. 18 de Ali efeni.

2 — Yeni Bahçede Köprü başında No. 21 Musa ef.

3 — Beyazıt ağa mahallesi Bostan sokak No. 45 M. Despina ve M. Harikliya.

4 — İbrahim çavuş mahallesi imam sokak No. 17 İzzet ağa ve refikası ve Lâtif ağa.

5 — Velet karabaş keresteci sokak No. 46 Osman Nuri ve Münir beyler.

Üsküdarda

Üsküdar intihabatı bermutat S. Fırka lehine cereyan etmektedir.

Vaziyetin, Halk Fırkası aleyhine olduğunu gören kaymakam İzzettin B. orada faal bir halde bulunan Darülfünunlu gençleri kapıdışarı etmek teşebbüsünde bulunuyor. Daha ileri gitmek istiyerek hapisle tehdit ediyor.

Lâkin Tıp talebesinden Aziz b. kaymakam beye, tevkif için hiçbir kanun olmadığını bütün delâilile anlatınca mesele kapanıyor.

Mamafih, burada da rey sandığının başında gene halk fırkası adamları durmakta, S. C. ten hiç bir kimse içeri sokulmamaktadır.

Propagandacılar

Halk fırkası hesabına, halkı taciz ederek, icbar ederek kırmızı rey verdirmek isteyen Bir çok müdahaleciler dün belediye dairesini de dolaşmışlardır.

Bu zevat şunlardır :

Tahsil memuru İhsan, İcra memuru Sami, Belediye mühendisi Mustafa, Tahsildar Vahit, Belediye aşı memuru Hüseyin efendiler.

Memurların siyasetle alâkadar olmıyacakları Halk Fırkası nizamnamesinde sarahaten yazılı iken, bunlar nasıl dolaşıyorlar ve halka zorla nasıl kırmızı rey verdirmek istiyorlar ? ! Ve sonra üç beş mektepli aynı [] vazifeyi daha dürüst ve daha samimi yaparken Kaymakamın keyfi ile kovuluyor, hapisle tehdit ediliyorlar!

Gâvur imam

Uzun boylu, çember sakallı bir adam mütemadiyen beyaz rey vermelerin ellerindeki pusulaları alarak yerine Halk Fırkasının kırmızı kâğıdını sokmağa çalışıyor.

Üsküdarlılar, bu imama Gâvur imam lakabını vermişlerdir.

Hamparsumlar.. Mişonlar

İstanbul meb'usu İhsan Pş. belediye dairesinde bir nutuk irat ediyor Ve diyorki:

— Hamparsumların, Mişonların, Yorgilerin rey verdiği bu fırkaya nasıl utanmadan rey veriyorsunuz.

Bu veciz (!!) nutka halk sadece S. C. F. ya rey vermekle mukabele ediyor.

İmamlar gayrete geldiler

Üsküdarın bütün mahalle imamları, mahallelerinde kadınlara tahakküme kalkışmışlardır.

Halk Fırkasına rey vermek istemiyenlerin kocalarının işten çıkarılacağını söylemektedirler.

Yalan

Serbest Fırkaya rey vermek istiyenler caydırılmak için güzel bir çare de Üsküdar kaymakamı İzzettin Bey tarafından bulunmuştur. Bu zat bir S. C. F. ya reyini vermek istiyenlere :

— Ne yapıyorsunuz ? Demek siz Gaziyi sevmiyorsunuz. Onun fırkasını istemiyorsunuz... gibi sözlerle halkın serbestisine müdahale etmek istemiş ve Gazi Reisicümhurumuzun namı âlisini iki fırka mücadelesine karıştırmak istemiştir. Kaymakam B. bu kadarla da kalmıyor, S. C. Fırkaya rey vermek istiyen ihtiyar bir kadıncağıza-

— Seni karakol, karakol süründürürüm!

Diye tehdit ediyor.

Netice

Dün yapılan bütün bu yolsuzluklardan sonra akşam intihap paydos edilmiş ve yüzlerce vatandaş reyleri ellerinde kalmışlar, içeri alınmamışlardır.

Hissedilen zaruret şudur :

Eğer hükûmet tam ve hakiki manasile İNTİHAP yaptırmak arzusunda ise ya sandık başlarında iki fırkadan müntesip birer kişi bulunmasını temin eder ve yahut intihap encümenlerini tamamen bitaraf zevattan intihap eder. Aksi halde bu intihapların meşru ve serbest telâkki edilebilmesine ve daha doğrusu İNTİHAP denilebilmesine imkân yoktur.

Hepsi S. Fırkadan

Dün Küçükpazarda halk kesif bir kütle halinde intihaba iştirak etmiştir. Bu tehacüm karşısında şaşıran intihap heyetinden birisi dışarı çıkıp halka hitaben "S. Fırkaya rey atacaklarla H. Fırkasına rey atacaklar ayrılsın ! „ diye bağırmış. Halk hep birden S. Fırka tarafına ayrılmış. Bu manzara karşısında H. Fırkası mutemetleri apışıp kalmıştır.

Bir memur daha sandık başında

Galata maliye tahsil şubesi [illegible] numarada muhayyet Hamdi efendi Beyoğlu intihap sandığı başında H. F. sı namına çalışmaktadır.

İcra ve İflâs

Adliye Vekili kanunları tadil işlerile meşgul

Adliye Vekili Yusuf Kemal B. nihayet selefinin adlî hatalarını anlamış ve bazı kanunların tashihi için adliye de mütehassıs zevattan mürekkep encümenler teşkil etmiştir. İcra ve iflâs kanununun da bu meyanda olduğu anlaşılmıştır.

Adliye vekili Yusuf Kemal B. şikâyetlerle bizzat meşgul

Adliye vekili Yusuf Kemal B. dün de Adliyeye gelmiş ve odasında meşgul olmuştur.

Vekil B. ye vaki olan bazı şikâyetler ve müracaatların tahkikına müfettişler memur edilmiştir.

Vekil B. bundan başka her şikâyetin ve müracaatın ehemmiyetle tahkik ve takibini müfettişlere emretmiştir.

Topal Karga, Hüseyin efendinin saatini çalarken yakalandı

Meşkur yankesicilerden Galatalı Topal Karga namile maruf Mehmet dün Ayasofya tramvay tevakkuf yerinde Hüseyin ef. isminde birinin saat ve kordonunu çarparken cürmü meşhut halinde yakalanmıştır.

Topal Karganın yeni hapishaneden çıkmış ve bir çok mahkûmiyeti olan bir sabıkalı olduğu tahkikattan anlaşılmıştır.

Abdülhak Hâmit B.

Üstat Abdülhak Hâmit B. bir müddettenberi rahatsızdır.

Üstadın şifayap olmasını temenni ederiz.

Otomobil kaçırdılar

Şoför Necmettin efendinin idaresindeki 2342 No. lu otomobil Langa gazinosunun önünde dururken meçhul bir şahıs binmiş ve kaçmıştır.

Zabıta otomobili aşıran hırsızları aramıya başlamıştır.

Şehremininde bir bekçiyi tevkif

Şehremini bekçilerinden birisi S. F. rey pusulalarını evlere dağıttığı için polis tarafından tevkif olunmuştur. Fakat birçok bekçiler H. F. listesini dağıtıyor ve tevkif olunmıyorlar.

Civár köylerde S. C. F. kazanıyor

S. F. Merkezine gelen malûmata nazaran İstanbul ve civarı köylerinde yapılan intihabatta S. F. kazanmaktadır.

Bir mektep müdürünün işi

Şişli Mecidiye mektebi müdürü Faik Beyin H. F. sı mutemedi sıfatile Beyoğlu intihabında sandık başında rey dağıtarak propaganda yaptığı görülmektedir. Mektebini terk ile siyasetle uğraşan bu zata ne demeli ?

Bir Sporcu sandık başında spor yapıyor

Beyoğlu intihap sandığı başında duran Şeref Beydir. S. C. taraftarlarına tekme vermiştir. Bu günlük bunu kaydedelim, yarın bu efendinin Serbest Fırkaya nasıl iltica edip reddedildiğini yazacağız.

Boşuna sevinç

(Birinci sayfadan devam)

Bundan sonra da ne ona ne ötekine girmek niyetinde değildir. Yalnız " Hizmet „ Muharriri Halk fırkasında görmek istediği tekâmülü, islâhatı beklediğini haber veriyor. Ve gazetesinin ötedenberi müstakil ve hür olduğunu ve öyle kalacağını bildiriyor. İşte Hükûmet gazetelerini sevindiren haber!...

*

Hizmet gazetesinin daha dört gün evvel, yani 3 Teşrinievvel tarihli nüshasının birinci sayfasında (Halkı tazyik etmeyiniz) serlâvhasile şu yazı var ki bu gazetenin vekayie istinaden hangi fırkaya aleyhtar olduğu anlaşılmaktadır:

"Tazyik siyaseti, siyasetlerin en fenasıdır. İntihap sandıklarının başında halkı tazyik etmek boşuna husumet toplamaktan başka hiç bir şeye yaramaz. Mıntakamızda Serbest fırkanın galebesini durdurmak imkânı kalmamıştır. Bu neticeyi teshil demiyelim, fakat tevkif etmiyelim.

Cümhuriyet Halk fırkası bu mukadder akibeti ne kadar soğuk kanlılıkla karşılarsa halk nazarında vaziyetini o kadar tahfif etmiş olur. Bitarafane nasihat veriyoruz. Tazyik siyaseti - bilhassa böyle halk işlerinde - siyasetin en fenasıdır ki, C. H. F. hakkındaki namüsait kanaatleri takviyeden başka hiç bir netice veremez.

Zeynel Besim B. anlatıyor!

Dün hasta kerimelerile şehrimize gelen Zeynel Besim Bey, bir muharririmize mesele hakkındaki neşriyatımızı şu suretle teyit etmiştir:

"— Cümhuriyet Halk Fırkasından neden ve nasıl, infikâke mecbur kaldığımı bilirsiniz. Bu epeyce dağdağalı bir macera olmuştu. Mutemetler saltanatının ilgası, inhisarların tadili, teşkilâtta halka istinat gibi mühimmelerin kat'i şekilde redde uğraması ve bana İzmir müfettişi tarafından Anadolu gazetesine vaki beyanatla fırka kapısının gösterildiği istifamı ve muhasım neşriyatı intaç etti. Bu muhasım neşriyat arzettiğim tezler işindi.

Aradan çok geçmeden Serbest Fırkanın İzmir teessüsüne başladı. Ortaya attığı iddialardan bir kısmının benim dört senelik iddialarımla tetabuk etmesi sebebile müstakil neşriyatım Serbest fırkanın da iddialarını takviye ediyordu.

Vakıf beye yazdığım mektuplar etrafında velveleler koparılıyor. Anlamıyorum ki ne yapmalıydım ? Resmen müntesibi bulunmadığım bir fırka için :

— "Evet, ben Serbest fırka müntesibiyim ! „ mi demeli idim ?

Cümhuriyet Halk fırkasına avdetim haberi de katiyen yalandır, takzip edebilirsiniz.

Serbest fırkanın beni belediye intihabatında namzet göstermesi erkânını da izah edeyim:

Bu doğrudur. Serbest fırkanın İzmir teşkilâtını idare edenler belediye namzetleri meselesinde dar bir fırkacı zihniyeti göstermeyip, memlekete hizmet edebilecek zevatı namzet göstermiştir. Bu namzetlerin yüzde doksanı müstakil zevattırki ben de o meyanda bulunuyorum.

Hizmet gazetesinin neden S. Fırkayı terviç ettiği hususundaki sualinize gelince: Evet öyledir, Fethi bey efendi inhisarların aleyhindedir, biz de aleyhindeyiz. Serbest fırka mali siyaseti tenkit ediyor, bizde ediyoruz. Yeni fırka mutemetler saltanatının düşmanıdır, bizde düşmanıyız.

Ohalde bu iddialarda kıdem ar[illegible] lâzım gelmez mi?

Gine tekrar ediyorum:

Halk Fırkasına avdet etmedim. Avdet etmediğimin delili de şu beyanatım ve Serbest Fırkanın diğer müstakil zevat ile birlikte beni de gösterdiği belediye namzetliğinden çekilmeyi aklımdan bile geçirmeyişimdir.

Sandık

Sahtekârlara ve sahtekârlıkla maznun olanlara edilen işkencenin hesabı

Geçenlerde Emniyet sandığında merhun bulunan 16,000 lira sahtekârlık vakasının failleri o zaman zabıtaca aranmış ve Ayetullah ile arkadaşları Fuat, İsmail, İzzet ve Abdurrahman Ziya efendiler, cürmün delilerile birlikte yakalanmış ve Adliyeye teslim edilmişlerdi.

O zaman müstantiklikçe tahtı tevkife alınan bu adamlar bir taraftan Ağırceza mahkemesinde muhakeme edilmekte idiler.

Fakat bu adamlar bir iddia da bulunmuşlardır. O da polis ikinci şubede zabıta amirlerinden Osman, Şakir, Ali Rıza ve Enrullah B. lerden dayak yedikleri iddiası idi.

Bir taraftan Ayetullah ve arkadaşlarının muhakemesi devam ederken diğer taraftan da işkence ile maznun olan polisler hakkındaki tahkikat ilerliyordu.

Nihayet bu tahkikat bitmiş ve dört zabıta memuru hakkındaki bu dayak ve işkence davasına ait evrak Ağırceza mahkemesine verilmiştir.

Dün bu memurların muhakemesine başlanacaktı.

Osman, Ali Rıza ve Enrullah Beyler gelmişlerdi. Yalnız Şakir Bey gelmemişti. Buna tebligat yapılamadığı anlaşıldı ve bu yüzden muhakemeye başlanmadan Şakir B.ye tebligat ifası için muhakeme talik edildi.

Bir yumrukla

Dün Beyoğlunda Selâm sokağından geçen komisyoncu Kiryakonun önüne Kalyoncuda kahveci Şevket çıkmış, Kiryakonun yanındaki kadına tecavüz etmek istemiştir.

Bu yüzden Kiryako ile Şevket arasında kavga çıkmış, Kiryako bir yumrukla Şevketi yere yatırmış, bayıldıktan sonra çene kemiklerini kırıp dağıtmıştır.

Şevket baygın olarak Beyoğlu hastahanesine yatırılmış, Kiryako yakalanmıştır.

EK-62: Vakit, 8 Ekim 1930

13 üncü yıl • sayı 4580
Çarşamba
8
10 uncu ay Teşrinevel 1930

VAKIT

V-A-K-I-T
in
İkinci tertip Hediye kuponu : No. 39

Kazanamıyacaklarını anlayınca ...

S. C. F. mensupları asılsız şikâyetlerle ortalığı karıştırmak istiyorlar

Usküdarda S. C. F. adamları Halk fırkasından üç kişiyi dövdüler !

Serbest fırkacılar mağlûbiyetlerini anladılar

Serbest Cümhuriyet fırkası liderı Fethi Beyin imzasile dünkü muhalif gazetelerde bir tebliğ neşredildi. Fethi B. bu tebliğinde İstanbuldaki belediye intihabatına müdahale vuku bulduğundan şikâyet ediyor. Diğer taraftan bu gazeteler büyük puntolu serlâvhalarla yaygara koparıyorlar. Bizim tahkikatımız intihabatın tamamen usul ve kanun dairesinde cereyan etmekte olduğunu teyit etmektedir. Acaba Serbest fırka lideri kendi taraftarları tarafından yapılan her türlü şikâyetlerin altına kendi imzasını koyarak neşretmekte ne gibi bir faide ümit ediyor?

İşin hakikatı şudur: İstanbul intihabatında Cümhuriyet Halk fırkası namzetlerinin kahir ekseriyetle kazanacağı daha şimdiden anlaşılmıştır. Serbest fırkacılar da buna kanaat getirmişlerdir. Onun için bu zevat pek yakın bir zamanda meydana çıkacak olan bu neticeyi kendi arzularile kabul etmiş görünmemek için şimdiden bir tedbir düşünmektedir. Bu yo'da bir hazırlık olmak üzre intihabatın icrası tarzına itiraz edilmektedir. Bu vaziyete göre Serbest fırkacılar intihabatın neticesi Halk fırkası lehinde tezahür eder etmezr "Eğer intihabat serbest bırakılmış olsa idi hiç şüphesiz biz kazanacaktık.,, diyeceklerdir.

Intihap heyetleri bitaraftır

Haber aldığımıza göre Serbest fırkacılar İstanbul intihabatını idare eden heyetlerin bitaraf hareket edip etmediklerini anlamak için bir takım teddirler almaktadırlar. Bu tedbirler hakkında bir fikir vermek için bir hadise nakledelim: Dün intihap mahallerinden birine elinde serbest fırkanın namzet listesi bulunan bir kadın müracaat etmiştir. Kadın intihap listesini sandığa atmazdan evvel usulü dairesinde ismi ce'velde aranmıştır. Fakat bulunamamıştır. Bir müddet sonra gene bir kadın gelmiş, elinde halk fırkası namzetlerinin listesi olduğu halde rey vermek istemiştir. Bu defa bu kadının da ismi defterde mevcut olup olmadığı tetkik edilmiş, fakat böyle bir isim bulunamayınca gene vereceği rey kabul edilmemiştir. Yani intihap heyeti büyük bir bitaflıkla vazifesini yapmıştır.

Meğer intihap sandığına rey atmak için serbestçilerin listesi ile gelmiş olan birinci kadın ile halk fırkasının namzetler listesi ile gelmiş olan ikinci kadın aynı müntahip imiş. Birinci defa serbeşçilerin pusulası ile gelince rey atmasına muvafakat edilmemesi hakikaten isminin defterde olmaması sebebinden mütevellit olup olmadığını anlamak için ikinci defa serbeşçiler tarafından eline cümhuriyet halk fırkasının namzet pusulası verilerek gönderilmiş imiş. Eğer ikinci defa defterde isminin bulunmamasına ehemmiyet verilmemiş olsaymış intihap heyeti bitarafane hareket etmiyor diye gürültü çıkarılacakmış!..

[Alt tarafı 6 ıncı sayfamızda]

Gedikpaşada intihap faaliyeti

Intihap sandıkları başında

Dünkü intihap faaliyeti hakkındaki malûmat üçüncü sayfamızdadır.

Hariciye vekili geldi

Tevfik Rüştü B. muharririmize mühim beyanatta bulundu

Rusyada Türk dostluğu

Hariciye vekilimiz Tevfik Rüştü Bey heyeti, dün sabah Sovyet bandıralı lüks "Hcaristan,, vapurile şehrimize gelmiştir. Bu gemi hususi surette hariciye vekilimizi getirmek için gelmiştir, memleketimize ilk seferini yapmaktadır.

Tevfik Rüştü Bey, evvelce yazmış olduğumuz veçhile, Novrosisk civarındaki meşhur Soçi kaplıcasında Cümhur reisi Kalenini de ziyaret etmiştir.

Tevfik Rüştü Bey dün Tokatliyan da resmî ziyaret kabul etmemiş, bu gün, kendisinden randevu alan sefirleri ve Ankaradan avdet edecek olan İngiltereniin Irak fevkalâde komiseri Sir Hamfresi kabul edecektir.

Dün bir muharririmize Tevfik Rüştü Bey şu beyanatta bulundu:

— Sovyet Rusyaya seyahatimden pek memnun olarak avdet ediyorum. Buradan ilk defa olarak Odesaya ve oradan da moskovaya gittim.

Hükûmetin istifası zamanında Leningrada geçtim. Sonra tabii Moskovaya avdet ettim ve oradanda Şimali Kafkasyanın karadeniz sahilindeki Soçi kaplıcasına geldim. Oradan da doğru İstanbula geldim.

Bütün bu, on beş günden fazla süren seyahat ve ziyaretlerim esnasında Cümhuriyet Türkiyesine, büyük Reisimize ve şahsıma karşı gösterilen çok büyük ve cidden kayda şayan müveddet ve muhabbet eserlerinden pek

Lodos neler yaptı ?

Adalar ve Kadıköy hattı bir müddet işlemedi

Yalova yolcuları bir gece deniz üstünde kaldılar, bir torpido beş kişiyi boğulmaktan kurtardı

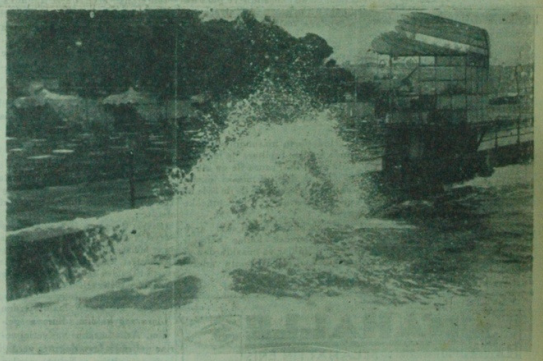

Sahile çarpan müthiş dalgalar

İki günden beri devam eden lodos fırtınası evvelki akşam şiddetlenmiş, rüzgârın sür'ati saniyede 25 metreye çıkmıştır.

Karada

Ayni şiddetle bütün gece devam eden fırtına şehirde bazı evl: ı:ı kiremitlerini uçurmuş, camlar kırılmıştır. Bu yüzden caddelerdeki bazı polis kulübeleri de devrilmiş, Şehremaneti önünde ve Divanyolunda ağaçlar kırılmıştır.

Denizde

Fırtına en ziyade tesirini denizde göstermiştir. Dalgaların şiddetinden evvelki gece Kadıköy hattının 1 postası yapılmadığı gibi dün saat on dörde kadar Adalar, Anadolu, Kadıköy ve Haydarpaşaya hiç bir vapur işlememiştir.

Yalova yolunda bir gece

Evvelki gece Yalova postasını yapan Kalamış vapuru Adalar

[Alt tarafı 6 ıncı sayfamızda]

Serbest Fırkanın profsiyonel hatipleri

— (Otuz iki dişe muzıka çaldırıyor makamında) herkes reyini karşı fırkaya veriyor.

— (Bu balık başka balık usulünde) bu fırka Karşı fırka, Serbest fırka !

— (Tekirdağında Bekir ağanın babaml tarzında) serbest fırkaya rey verecekseu düş önüme babam!

Vakit

Her hafta perşembe günleri karilerine 16 sayfalık bedava bir ilâve verir

"Haftalık Vakıt,, memleketin en güzel, en şayanı dikkat mecmuasıdır

Yarınki nüshayı alın, beğeneceksiniz !

EK-63: Milliyet, 8 Ekim 1930, “Valinin fethi beye cevabı”

Milliyet

ÇARŞAMBA
8 TEŞRİNİEVVEL 1930

KUSHASI 5 KURUŞTUR

Rusya ile aramızdaki bir çok meseleler halledildi..

Tevfik Rüştü Bey dün Moskovadan geldi

Hariciye Vekilinin Rusyadaki müzakerat hakkında gazetemize beyanatı

M. Litvinof ve Karahan ile akdedilen içtimalar saatlerce ve samimiyetle devam etmiştir

Fethi Beye cevap..

Vali bey, Fethi beyin beyannamesine cevap veriyor

İntihap işleri yolunda ve gerindeairr.

Intihap bütün hızını aldı !

Serbestçilerin bütün gayreti boşa gidiyor ve sandıklar Cümhuriyet Halk fırkası reylerile doluyor

Serbestçiler vergiler kalkacak, şeker 8 kuruşa satılacak, işçi gündelikleri artacak.. diye halkı kandırmak istiyor

Dehşetli bir lodos fırtınası dün İstanbulu kasıp kavurdu !

Vapurlar işleyemedi, liman altüst oldu, dalgalar 10 metreye kadar yükseldi!

Şairi Azam

Abdülhak Hamit B. bir müddettenberi hastadır

Suat mağlûp

Istanbulda intihap..

Beş hasta var!

ETEM İZZET'in yeni romanı

Milliyet'te çıkacaktır

EK-64: Cumhuriyet, 9 Ekim 1930

YEDİNCİ SENE — № 2308

Cumhuriyet

PERŞEMBE 9 TEŞRİNİEVVEL 1930

Hararetli Mücadeleler Oluyor

Belediye intihabatı

Haskövde hâdiseler oldu

Silâhlı, pıçaklı adamlardan bazıları nezaret altına alındılar

İki gün evvel Küçükpazar'da rey verenler dün tekrar rey atmak istediklerse de menedildiler

Gazi Hz. nin İstanbul halkına cevapları

Büyük Balâskar kurtuluş bayramı sebebiyle İstanbul halkının Reisicumhur Hz. ne iştirak ettiklerini bildirdiler

Borçlar mes'elesi

Hamiller taksitlerin tediyesini istiyorlar

Paris'te bir tebliğ neşrettiler!

Mısır, Polonya, Norvec Sefirleri

Dün itimatnamelerini merasimle Reisicumhur Hz. ne takdim ettiler

Tevfik Rüştü Bey dün Akşam Ankar'ya gitti

EK-65: Vakit, 9 Ekim 1930

13 üncü yıl - sayı 4581
Perşembe
9
10 uncu ay Teşrinevel 1930

VAKIT

V-A-K-I-T
3üncü tertip Hediye
İlk kupon sayıfanın sonunda kesip saklayınız!

Mühim bir içtima

Bazı bankalar Adana çiftçisinin borçlarını tecil edecek

Maliye vekâletinden vaki olan davet üzerine Ankaraya giden Komerçiyale İtalyana, Osmanlı, Selânik ve Memaliki Şarkiye Fransız bankaları direktörleri şehrimize dönmüşlerdir. Direktörler Ankarada Maliye vekili Beyin riyaseti altında müteaddit içtimalar akdetmişler, Adana ziraat mıntakası dahilinde bulunan çiftçilerin bu bankalara olan borçlarının tecili hakkında çok mühim bazı kararlar vermişlerdir.

Bu kararlara göre bankalar haklarını zayi etmemek için kanuni yollara müracaat haklarını muhafaza etmekle beraber halen borçlarını veremiyecek vaziyette oldukları tahakkuk eden hüsnüniyet sahibi zürradan olan alacaklarını tahsil için emvali gayri menkulelerini sattırmağa teşebbüs etmiyecekler, alacaklarını tamamen tahsil edinceye kadar bu borçları tecil ve senetleri tecdit edeceklerdir.

Bu kararların fiil bir surette tatbikini temin için alâkadar bankaların Adana şubeleri müdürlerinden mürekkep bir komisyon teşkil edilmiştir. Bu komisyon her hafta toplanarak vaziyeti tetkik edecek ve müdüriyeti umumiyelerine malûmat vereceklerdir.

Bogazını kesen imam

Neden dolayı ölmek istediğini söylemiyor

Aptullah Ef. hastanede

Langada Kâtip Kasım mahallesinde oturan 70 yaşında ve Aptullah isminde bir imamın boğazını ustura ile keserek intihara teşebbüs ettiği yazılmıştı. Cerrahpaşa hastanesine kaldırılan Aptullah Ef. nin kurtarılması ümit ediliyor. İntihar sebebi henüz lâyiki vechile anlaşılmış değildir. Aptullah Ef. nin evli bir kızından başka kimsesi yoktur. Polise verdiği ifadede: bu işi istiyerek yaptığını, kimseniu kusuru olmadığını söylemekle iktifa etmiştir.

Fethi Bey Sandık Başına Geldi

Fakat kanunî şartları haiz olmadığı için reyini veremedi

C. H. F. nın tefevvuku gün geçtikçe göz kamaştıracak bir hal alıyor

Lâleli camii avlusunda intihap faaliyeti

Yeniköy kazası intihap sandığı başında dikkate şayan bir hadise geçmiştir. O mıntakada Necmettin Molla Beyin evinde misafir olan S. C. F. reisi Gümüşane meb'usu Fethi B. intihap mahalline gelerek sandığa rey atmak istemiştir. Fethi Beyin rey vermiye salâhiyettar olup olmadığının anlaşılması için evvelâ defterde ismi aranmış, bulunamamış, kendisine rey atamıyacağı bildirilmiştir.

Fethi B., rey atması lâzım geldiğini söylemiş ve defterе isminin niçin yazılmadığını sormuştur.

Bunun üzerine kendisine şu cevap verilmiştir:

— Siz meb'ussunuz, kanunları bilirsiniz, belediye kanununda da intihabata iştirak edebilmek için en az altı ay o kazada oturmuş olmak lâzımdır. Zatâlînizin Paristen teşrifinizdenberi henüz üç ay geçti, isminiz intihap defterine kanunsuz olarak nasıl ithal edilebilirdi??

Fethi B., bu cevap karşısında biraz teemmülden sonra intihap mahallinden bittabi reyini sandığa atmadan ayrılmıştır.

Bu hadisenin Fethi Bey için pek faydalı olacağını düşünüyoruz: S. C. F. taraftarlarından bazı kimseler intihap encümenlerinden: "Defterde isminiz yok, rey atamazsınız!,, cevabını aldıkları için hemen Fethi Beye müracaat edip yanıp yakılıyorlar: "Serbest fırkadan olduğumuz için bize rey vermediler!,, diye şikâyetlere koyuluyorlar. Kimsenin Serbest fırkadan olduğu için rey atmasına mümanaat edilmiş değildir, intihap encümenlerince rey vermesine mümanaat edilen kimseler varsa bunlar ya altı aydan fazla bir yerde oturmamış oldukları için, yahut ta herhangi bir yanlışlık eseri olarak isimleri intihap defterine yazılmamış olan kimselerdir.

Bu kabil kimselerden isimleri sehiv eseri olarak defterе yazılmamış olanlar varsa bunlar defterler sokaklara asıldığı, günlerce asılı durduğu ve her türlü itirazlar kabul edildiği günlerde zahmet edip te oturduğu mahallede evinin üç adım ötesine giderek defteri tetkike, isminin bulunmadığını görüp intihap heyetine müracaat ve itiraz etmiye, hülâsa kanunun hükmünü yerine getirmiye lüzum görmiyenlerdir. Böyleleri H. fırkası azası arasında da vardır ve onların da rey vermelerine defterde isimleri yazılı olmadığı için müsaade edilmemiştir.

MÜZİR PROPAGANDALAR

S. Fırkacılar gün geçtikçe İstanbul belediye intihabatında kanun ve nizama sığmıyan aykırı hareketlere vü'at veriyorlar. Dün bitaraflığına tamamile emin olduğumuz bir zatın intihabat mahallerindeki müşahedelerini dinledik. Bu müşahedeler, tamamile C. H. F. lehinde, hilâfına tamamile S. fırkacıların aleyhindedir.

Serbest fırkacılar hükümet başında olmadıkları için intihabatta bir fazla rey almak maksadile safdil ahaliye hatır ve hayale gelmiyen vaitlerde bulunmaktan çekinmemektedirler.

Meselâ, İstanbulda bir çok şoförlerin kulaklarına: "S. F. kazanırsa cezayı nakdî usulü kaldırılacak!,, sözü fısıldanmıştır. Onun için Kadıköy gibi bazı semtlerde bazı şoförlerin S. F.ya rey verecekleri parasız intihabat mahalline taşıdıkları görülmüştür.

Bakırköy taraflarındaki köylüler arasında da: "S. F. kazanırsa ormanlardan ağaç kesmek serbest bırakılacak, kimseden ne ceza, ne de harç alınmıyacak,, diyerek propaganda yapılmıştır.

Nihayet bir çok kimseler S. F. vergileri kaldıracak diye bu fırkanın lehine rey vermeğe teşvik edilmiştir.

İntihap mahallerinde S. fırkacılar tarafından para ile tutulmuş bazı kimselerin propaganda maksadile yaptıkları gürültülü hareketleri de zabıat nizamatile telif etmek mümkün değildir. Zira bu propagandacılardan bazılarının etraflarına halkı toplıyarak nutuk söylemeleri bir nevi miting aktı şeklini almaktadır. Miting ise içtima kanunu mucibince ayrıca müsaade istihsaline ihtiyaç gösterdiği malûmdur.

SANDIK BAŞINDA NUTUK YOK!

İntihap sandıklarının başında davul ve çalgı çalınarak intihabın selâmetinin ihlâl edilmesine müsaade edilmiyecektir. Vilâyet bu hususta emir vermiştir.

Bu memnuiyet sokaklarda yapılan çalgıya ve nutuklara ait değildir.

İNTİHABAT KISMEN TEMDİT EDİLECEK

İntihabatın bir hafta daha temdidi kuvvetle muhtemel addedilmektedir. Reyler defterler üzerinde sayılmamayı mütealkip nasıl tecavüz etmezse aksine hasıl olmamış demektir. Maahaza bazı mıntakalardaintihabın zamanında bitteceği tahmin ediliyor.

ASILSIZ BİR HABER!

Dün bir gazete Üsküdar kaymakamı İzzet Beyin H. Fırkasına ait pusulaları gizlice sandığa atarken tıbbiyeli gençler tarafından görüldüğünü ve yakalandığını yazmıştır. Dün vilâyette tahkikat yaptık ve böyle bir hadisenin katiyyen aslı ve esası olmadığını anladık.

SİLİNEN İSİM YOK

Dün bir akşam gazetesi, Aksaray semtinde asılı namzet listesinden Lâtife Bekir H.ın isminin H. F.ca silindiğini yazmıştı. Bu haber doğru değildir. Fırkaca Lâtife Bekir H.ın ismi silinmemiştir ve mumaileyha bu esfatı muhafaza etmekte ve C. H. F.nın diğer namzetleri gibi müteamadiyen rey almaktadır.

LEON ZİVER Ef. DE KABUL ETMİYOR

S.C. F. tarafından şehir meclisine namzet gösterilenlerden Bere Kerestecıyan Efendinin bu namzetliği kabul etmediğini dün yazmıştık. S. C. F. namzetlerinden avukat Leon Ziver Ef. de bu namzetliği kabul etmediğini ve bu fırkada azalığını söylemiştir. Buna ne buyuracaklar?

Kur'a çekiliyor

Birinci kuponlarımızın kur'ası yarın çekiliyor

4 gün sürecek

Saat 13 ten 17ye kadar

BUGÜN
16
SAYFA
haftalık (VAKIT) ı mutlaka isteyiniz

Büyük Gazi

İstanbul selâm ve muhabbetini gönderiyor

İstanbulun kurtuluşu günü münasebetile İstanbul valisi ve belediye reisi Muhittin B. tarafından Gazi Hz. ne şu telgraf çekilmiştir:

Bugün hürriyetine yeniden kavuşmak saadetinin yıl dönümünü tabii bir bahtiyarlık içinde tes'it eden İstanbul halâskârına karşı minnet ve şükran hislerini gönülden gelen eşvak ile izhar etmektedir. Bendeniz bu hissiyata terceman olurken saadet ve bahtiyarlık temenniyatile tazimat ve tekrimatı aciznamemi refeylerim efendim hazretleri.

Büyük Gaziniz Muhittin Beye şu cevabı göndermiştir:

Kurtuluş günü yıl dönümü münasebetile muhterem İstanbul halkının sevincine iştirak ederim. Hakkımda izhar buyurulan hislerden de pek mütemettim. Teşekkür, selâm ve muhabbetlerimin iblâğını rica ederim efendim.

Gazi Mustafa Kemal

Irak komiseri gitti

Sir Humfris, Gazi Hz. ile iki saat süren mülâkat esnasında Büyük Reisimize karşı derin bir hayranlık duymuştur

Komiser Türkiyeden iyi intibalarla ayrıldı

Irak fevkalâde komiseri İngiliz sefirile beraber

Şehrimizde bulunan İngilterenin fevkalade Irak komiseri sir Hamfris dün Hariciye vekilimizi ziyaret etmiş ve akşam üzeri Toros ekspresile Irak'a müteveccihen hareket etmiştir.

Dün kendisile görüşmek üzere müracaat eden bir muharririmize İngiliz sefareti tarafından fevkalâde komiser namına şu beyanatta bulunulmuştur:

"Türkiyenin hükûmet merkezini ziyaretten avdet etmiş olan İngilterenin Irak fevkalâde komiseri Ankarada gördüğü umran faaliyetleri ve şehri süsliyen güzel ve muntazam binalardan güzel intibalarla ayrılmıştır.

Kendisi Ankara şehrinin büyük ve ehemmiyetli bir hükûmet merkezi olacağından şüphe

V-A-K-I-T
3 üncü tertip hediye kuponu : No. 1

EK-66: Milliyet, 10 Ekim 1930

CUMA
10 TEŞRİNİEVVEL 1930
4 üncü sene. No 1078
FUSHASI 5 KURUŞTUR

Milliyet

Başmuharriri: Ahmet Emin YALMAN

BUGÜN

Balkan konferansı

Hanımlar da H. Fırkasına rey veriyorlar

Soldan itibaren: İntihap sandıkları önünde biri nahiedüiyor. Serbestçiler Hanımlar arasında propaganda yapıyorlar. Sandık mahallerinden birisinin yıkıldığı iddiasında

Dün de Eyipte intihap yapıldı ve H. fırkası kahir bir ekseriyetle kazandı

S. fırkacılar gene kamyonlarla öteye beriye adam taşımışlar, gürültü yapmak istemişler, halkın itidali karşısında maksatlarına muvaffak olamamışlardır

Dün, intihap sandıkları önünde bilhassa hanımların fazla tehacümü görülüyordu. Hanımlar, kendilerine hürriyet, müsavat ve siyasî hukuk veren C. H. Fırkası namzetlerine rey vermişlerdir

Hanımlar, rey vermek için sandık muhafızı önünde bekliyorlar.

İntihabata dün de devam edilmiş, Fatih kazası dahilinde Eyipte, Eminönü kazası dahilinde Çemberlitaş, Sultanahmet ve Ayasofyada, Beyoğlu kazası dahilinde de fındıklıda rey sandıkları bulundurulmuştur.

Fatih kazasında

İntihabatın ehemmiyetli safhası Eyipte geçmiştir. Eyipte Akarçeşme cami-inde yapılan intihapta ilk reyi Kırşehir mebusu Yahya Galip Bey, ikinci reyi de refikası hanım atmıştır.

İntihap sekizde başlamıştır. Serbest fırka taraftarları bermuta hareket eden Aziz Beyi ortadan ayırmak istemiş. Bunun için de Laz Hüseyin, çarşı başkımız yapan İsmail ve Ahmet ile bir musevi çocuğunu intihabat sandığının yanına getirmiş. Bilahare polisçe yapılan tahkikattan da anlaşıldığı üzre, mahsat Musevi çocuğuna Aziz Beyi tahkir ettirecek, Aziz Beyi mukabeleye sevketmek ve çıkacak arbedede Aziz Beyin üzerine hücumdan ibaretmiş.

(Devamı ikinci sahifede)

Bir az itidal

Fethi Beyin şahsına karşı hürmet hissile müteahhis olduğumuzu bir vesile ile söylemiştik. Ve kendisinden her bahsettiğe hakkında hürmetkâr lisan kullanmaktan çekinmedik. Fethi Bey hakkında bu hürmet kâr lisanı kullanırken, kendisinden de aynî neticeler kaidesinde riayeti beklemek hakkımızdı. Maatteessüf bir müddettir Fethi Bey gazetemize çetmeğe itiyaz edinmiştir.

Dün de bir gazeteye gazetemizin neşriyatını mevzuu bahsederek beyanatta bulunduğu Fethi Beyin kullandığı lisanı Paristen sefaret mevkiini işgal etmiş bir siyasî fırka liderine yakıştırmadığımızı söylemek mecburiyeti elimindeydiz. Fethi Bey gazetemizin neşriyatını sansata, kelimesile tavsif etmektedir. Bu, bizim tanıdığımız Fethi Beyin lisanı değil, intihabat sandıkları etrafında fırkası namına hareket eden bazı kimselerin kullandığı lisandır. Fethi Beyin, bu lisan ile konuşmağa başladığını görmek, memleketimizde temin ettiği hayatının inkişafını istiyenleri sukutu hayale uğratacaktır.

Fethi Beyi hakkımızda bu kadar ağır bir lisan kullanmağa sevkeden sebep, bazı intihabat dairelerinde Serbest Cümhuriyet fırkasını propaganda yapanların münasebetsiz sözleri ol sünlarımıza geçirerek tahtib etmekligimizdir. Bir adam vergiler kalkacak demiş. Diğeri askere alınmıyacağız demiş. Bir üçüncüsü Gazinin yeni fırkaya üç yüz bin lira verdiğini söylemiş.

Fethi Bey bunları neden fırkasına mal ediyor? İstanbulda, bizzat Fethi Beyi de müteessir etmesi lâzım gelen bu sözleri sarfedecek adam yok mudur? Bu adamlı, intihabat dairelerinde vasile alan muhterirlerimiz, işitmişler ve yazmışlardır. Bu bunları Serbest Cümhuriyet fırkası söylüyor, demedik. Fırsatı bulduğumuz müddetçe bu sözlerini kayıt ettik. Fethi Bey bunlardan niçin alınıyor? Yoksa her teşkilâtına dahil olan taraftından sarfedilen sözün mesuliyetini üzerine mi alıyor?

Gazi Hz.

Yunan atletlerinin tazimatına cevap verdiler

Atina, 9 (Anekasritos) — Gazi Hazretleri, Balkan atletizm oyunlarının başlaması münasebetile Türkiye ve Yunanistan atletizm federasyonları tarafından çekilen tazimat telgrafına cevaplarını Türk meselektaşlarına göstermişlerdir. Gazi hazretleri hüsnü kabulden dolayı Yunan atletlerine teşekkürlerini bildirmişlerdir.

Konferans

Yunan darülfünununda resmi kabul yapıldı

Hamdullah Suphi B. in nutku çok beğenildi

Atina, 9 (Apo) — Dün Balkan konferansındaki murahhaslar şerefine Darülfünunda yapılan resmi kabul esnasında Darülfünun emini bir nutuk irat etmiştir. Bu nutukta Balkan entantisi ile Balkan darülfünunları arasında profesör ve talebe mübadelesi hakkında Hamdullah Suphi Bey ki tekliflerden dolayı Yunan Darülfünun âleminin memnuniyet ve meserretini kayıt ve teskâr etmiştir.

Hamdullah Suphi Bey

Balkan heyeti murahhasları rüesası müteakiben söz alarak eski Yunan medeniyetinin kıymet ve ehemmiyetinden bahseylemişlerdir.

Fakat en güzel ve samimi üzerinde en derin bir tesir uyandıran nutku Hamdullah Suphi Bey irat etmiştir.

Hamdullah Suphi Bey bu gün Akropola vukubulan ziyaretini kayıt ve teskâr ettikten sonra demiştir ki:

— Balkan anaları, sulh melekülerinin el uzatmalı ve çocuklarını daha emniyetkte iken onlara muhabbet, müveddet, uhuvvet, fikirlerini telkin etmek suretile sulh davasına hizmet etmelidir.

Konferans

Arnavutköy Amerikan kız lar koleji mezunlarından Melihe Avni H. bugün saat on beşte Türk ocağında istihbarat hakkında bir konferans verecektir. Herkes davetlidir.

Şark şimendifer amelesi grev mi yapacak?

Bugün amele toplanacak ve hattı hareketlerini tesbit edeceklerdir.

Bugünkü içtimaın sebebi kumpanya tarafından 3 ameleye yol verilmesidir

Şark şimendifer kumpanyası müstahdimini teavün cemiyeti heyeti umumiyesi bugün saat on üçte Yedikuleleki cemiyet merkezinde toplanacaktır.

Bu fevkalâde içtimaa amele yi davet için bütün istasyonlara cemiyet reisi H. Tahsin ve umumi katip Hamit Beylerin imzalarını tasyan tamimler talik olunmuştur.

Bu tâmimlere nazaran Çerkes köyünde, mesai saatleri haricinde cereyan eden bir kavga dolayısile işten çıkarılan üç amele meselesi, teessürü mucip olmuştur.

Şark şimendiferleri bo-mieseri Nuri B.

Cemiyetin ve hat komiserliğinin şimdiye kadar yaptığı tetebbüsler neticesinde bu amelelerin maksimet Mehmet Ali ve tesviyeci Ali Mehmet beyler tekrar işe alınmışlardır.

Fakat tecilsiz kayıt suretile alındıklarından keden haklarını kaybetmişlerdir.

Kadro harici kalan diğer amele maksimet Kâmil Ef. ile bütün ırzafiran yağcının tekrar tavzif edilmemiştir.

(Devamı 2 inci sahifede)

Maslak yolu facıasının Ağır cezada muhakemesi

Arşak ef.nin vereseleri 10 bin, Sait ef. de 5 bin lira tazminat istediler

Facıa esnasında otomobili kullanan Talât Ef. kazayı neye atfediyor?

Facıa esnasında otomobili kullanan Talât B. mahkemede izahat veriyor

Kaçakçılar filmi çevrilirken aktör Arşak efendinin ölümüne ve Sait B. isminde bir gencin çehresinde pek feci izler bırakacak surette mecruhiyetine sebebiyet veren Maslak yolundaki otomobil kazasına ait davanın muhakemesine dün Ağırceza mahkemesinde başlandı. Evvelâ davacılar, davalarını tesyidi ettiler. Kazada vefat eden Arşak Ef. nin vereseleri ile Sait B. mahkemeye gelmişlerdi. Dünkü celsede kazaya sebebiyet veren otomobilin reî icabı şoförlüğünü yapan Talât İhsan Efendi istiyap edildi. Talât İhsan Ef. şu

(Lütfen sahifeyi çeviriniz)

İşi zorbalığa döktüler

Hasköyde S. C. F. namına hareket eden Laz Bilâl'in tertip ettiği oyun

Hasköyde C. H. F. menasuplarından ve sabık valilerden Aziz Nami Beyin uğradığı tecavüzden dün bahsetmiştik. Aldığımız müfassalan malûmata göre hâdise şöyle olmuştur:

İntihabatın fırkaları aleyhine cereyan aldığını gören S. C. F. menasuplarından Laz Bilâl, bir arbede çıkartarak, H. fırkası namına hareket eden Aziz Beyi ortadan ayırmak istemiş. Bunun için de Laz Hüseyin, çarşı başkımız yapan İsmail ve Ahmet ile bir musevi çocuğunu intihabat sandığının yanına getirmiş. Bilahare polisçe yapılan tahkikattan da anlaşıldığı üzre, mahsat Musevi çocuğuna Aziz Beyi tahkir ettirecek, Aziz Beyi mukabeleye sevketmek ve çıkacak arbedede Aziz Beyin üzerine hücumdan ibaretmiş.

(Devamı ikinci sahifede)

Beş hasta var!

Yazan: Etem Izzet

Yeni roman yakında Milliyette çıkacak

ZEKİ MESUT

M. Briand hasta

PARİS, 9 A.A. — Hafif bir soğuk algınlığından M. Briandın hastalığı tabii seyrini takip etmektedir. Nöbeti zail olmuş olup yakında dışarı çıkabilecektir.

EK-67: Hakimiyeti Milliye, 10 Ekim 1930

Hakimiyeti Milliye

No. 3321 On birinci sene. CUMA 10 TEŞRİNİEVEL 1930 Her yerde 5 kuruş.

Gündelik,

Balkan Konferansı.

Atina, 3 ...şrinievel 930

Bu sabahtanberi Atina'da bulunuyoruz. Heyetimiz Pire'de yunan meclis ve hükûmetinin mümessilleri tarafından karşılanmış ve selamlanmıştır. Yunanistan'ın bu kongreye büyük bir ehemmiyet atfettiği anlaşılmaktadır. Atina'da bariz bir faaliyet var. Hükûmetle beraber Atina halkı da kongreye mühim bir alâka göstermektedir. Yunan cephesinden, Balkanların bugünkü siyasî ve iktisadî vaziyetinin, Balkan ittihadı meselesini yavaş yavaş hayal sahasından, hakikat sahasına doğru sevkettiğini zannetmek mümkün değildir.

Federasyon, konfederasyon, tinyon, adına ne denilirse denilsin, milletlerin biribirine yaklaşmaları; biribirile teşrikî mesai etmeleri fikri, müşterek ihtiyaçların doğurduğu bir hakikat, bir realitedir. Bu asırda ne millî, ne de beynelmilel sahada endüyopdealizmin, mukaddes hotgâmlığın daimî ve feyizli bir menfaat yolu olmadığını hissetmiyen kalmamıştır. Belki bazı anneler bazı yanlış telakkiler, bazı geçici tefevvuklar ebedî bir hakimiyetin bir müddet daha teslim edilmesine mani olabilir. Fakat nihayet iktisadî zaruretler hükûmetleri ve milletleri müşterek dertlerin, müşterek ıstıraplarım, müşterek tedavi çarelerini aramağa mecbur eder, ve bir defa beynelmilel hayatiyetin ümidi teslim edilince, en büyük terakki adımı da atılmış olur.

Balkan ittihadının, Avrupa ittihadından ziyade hakikate yakın olduğunu söylemek hata olmaz. Milletlerin biribirine yaklaşmalarında hissin rolünü inkâr etmek kabil değilse de karşılıklı menfaat saiklerinin daha büyük bir amil olduğunu görüyoruz. Menfaat amilleri biribirine komşu, biribirine yakın, iktisadî ve coğrafî vaziyetleri biribirine benziyen milletlerde şüphesiz daha fazla rol oynarlar. Balkan milletleri ve hattâ onlara temas eden diğer bazı milletler sulh ve sükûn içinde içtimaî ve iktisadî inkişaflarını temin etmek arzusundan başka bir emel beslemedikleri takdirde elele vererek çalışmaktan ancak fayda görürler. Biribirlerine çelme vurarak inkişafa mani olmaktan hiç bir Balkan devleti istifade edemez. Bundan yalnız gizli emelleri için hariçten alet ve vasıta tedarik etmek istiyen emperyalist devletler müstefit olurlar.

Balkan ittihadı mevzuu, kongrenin de ruznamesinden anlaşıldığı veçhile çok geniş ve balkan milletlerini senelerce temas ve müzakereye davet edecek mahiyette şümullü bir iştir. Eski politikanın fena itiyatlarından sıyrılarak balkan milletleri arasında siyasî, iktisadî, fikrî ve içtimaî bir mukarenet tesisi tabiî bir günlük bir iş olamaz. Acele, ve çabuk yıkılmağa mahkûm bir bina yapmaktansa teennî ile hareket ederek hesaplı yürüyerek devamlı bir eser vücuda getirmek elbet hayırlıdır. Muvaffakiyete mani olacak, işlerin çoğluğu ve zamanın uzunluğu değildir. Teşrikî mesai teşebbüsü alâkadarlarca samimiyetle telakki edilmiş ise, maksadın bir gün tahakkuk edeceğine şüphe yoktur. İlk kongre, ilk temas teşkil ediyor. Balkanların muhtelif halk sınıflarının, siyasî cereyanlarının, menfaat zümrelerinin bir arada toplıyan bu kongrede göstereceğimiz samimiyetin derecesidir. Bu ati için teşebbüsün şu veya bu istikamette ne suretle inkişaf edeceği hakkında bize bir fikir verecektir.

Zeki MESUT

HARİCİYE VEKİLİMİZ DÜN GELDİ.

VEKİL B. MERASİMLE İSTİKBAL OLUNDU.

Hariciye Vekili Dr. Tevfik Rüştü Bey dün şehrimize avdet etmiştir.

Vekil Bey, istasyonda, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya ve Millî Müdafaa Vekili Mustafa Abdülhalık, Riyaseti Cümhur kâtibi umumisi Tevfik ve Seryaver Rusuhi, Mubteliç Mübadele Türk Heyeti murahhasası Reisi Tevfik Kâmil, Şura-yı devlet Reisi Nüaret Beylerle Hariciye vekâleti erkânı ve Rus sefareti maslahatgüzarı tarafından karşılanmış ve jandarma ve polis müfrezeleri tarafından selâmlanmıştır.

BULGAR KIRALI PRENSES GİOVANNA İLE EVLENİYOR.

BULGARİSTAN'DA BU HABER RESMEN İLAN EDİLDİ.

Resmî Bulgar gazetesinde okuduğu nuza göre, Bulgaristan Kıralı III Boris

Prenses Giovanna.

ile İtalya Kıralı III üncü Emmanuel in kızı Prenses Giovannanın nişanlanmalarına İtalya hanedanı kıralisi tarafından resmen muvafakat edilmiştir.

Bulgaristanda nişanlanma haberi resmen tebliğ edildiği zaman derhal mektepler tatil olunmuştur. Bulgar matbuatı Bulgar ve İtalyan hanedanının bu suretle sühuriyet peyda etmelerine büyük bir ehemmiyet atfetmektedirler.

Prenses Giovanna İtalya Kıralının dördüncü çocuğu olup 23 yaşındadır.

MEVSİM BAŞINDAN BUGÜNE KADAR.

İZMİR'DE ÜZÜM VE İNCİR TİCARETİ.

İzmir, 9 (A.A.) — Ticaret odasının son bir raporuna nazaran mevsim iptidasından teşrinievelin yedinci gününe kadar 17 milyon 577 bin kilo üzüm, 11 milyon, 683 bin kilo incir satılmıştır. Üzüm satışı geçen sene aynı tarihte 27, evvelki sene 19 milyondu. İncir satışı ise geçen sene 13, evvelki sene 15 milyondu.

İzmir, 9 (A.A.) — Dün on sekiz kuruştan kırk iki kuruşa kadar bin beşyüz iki çuval üzüm ve yedi buçuktan kırk kuruşa kadar üç bin dört yüz doksan dört çuval incir satılmıştır.

TÜRK - İTALYAN MUHTELİT HAKEM MAHKEMESİ.

İstanbul, 9 (H.M.) — Tatil devresini bitiren muhtelit Türk - İtalyan mahkemesi cumartesi gününden itibaren tekrar faaliyete geçecektir.

İntihabat hararetle devam ediyor.

BİRÇOK YERLERDE KAHİR BİR EKSERİYETLE İNTİHABI KAZANDIK.

İstanbul, 9 (H.M.) — Bugün intihabat heyeti umumiyesi itibarile Halk Fırkası lehine cereyan etmiştir.

Rum baş papasiğin menafiini intihaba iştirak etmemişlerdir.

Eyupta Salahattin Ef. isminde biri Serbest Fırka lehinde propaganda yapacken:

— Efendiler, bu memleket diktatörlükle idare ediliyor, farkında değilsiniz demiştir. Halk kendisine nefretle bağırmış ve sormuş:

— Tasrih et, bu diktatör kimdir?

Bu suale cevap bulamayan kaçmaktan başka çare bulamamıştır.

Gazi'nin Fırkası.

Pirus ağa intihap sandığı başına gelen bir ihtiyar kadın, ağlıyarak:

— Bana gösterin, Gazinin fırkası hangisidir, ona rey vereceğim demiş ve alkışlar arasında reyini vermiştir.

Fethi Beyin reyi.

Fethi B., belediye intihabatında Yeni köy sandığına rey atmaya gelmişse de reyini vermemiştir.

Fethi B., reyini atmaya geldiği zaman kendisine demişlerdir ki:

— Bey-hakkını istimal edebilmek için kanuni müddeti olan altı ay oturmanız lâzımdır. Fakat siz yeni geldiniz, istimal edemezsiniz.....

Recep B. İstanbulda.

İstanbul, 9 (H.M.) — Sabık Nafıa Vekili Recep B. bugün geldi. Halk Fırkasına giderek intihabat hakkında müfettiş Hakkı Şinasi Pş. ile görüşmüş ve mesgul olmuştur.

Kazalarda.

Sinop, Safranbolu, Korkuteli, Bozkır, Ilgın, Şaphane, Alaşatı ve Osmancıkda belediye intihabı bitmiş ve Cümhuriyet Halk Fırkası namzetleri ittifaka yakın bir ekseriyetle intihap olunmuşlardır.

Çanakkalede kadınların intihap ile alâkası.

Çanakkale, 9 (H.M.) — İntihabat mücadelesinde hanımlar fırkaları lehine erkeklere falk bir surette çalışmışlardır. Bu mücadelede muvaffak olabilmek için gece uykularını feda eden bu hanımların mücadelesi çok tabiî olmuştur. Bugün C. H. F. müfettişi Antalya mebusu Cemal B. her iki fırkaya mensup Hanımlar şerefine Türk Ocağında bir çay ziyafeti vermiştir. Bu ziyafette meşrutiyetin hakkında uzun uzadıya güzel nutuklar söylenmiş ve fırka müfettişi, Çanakkale hanımlarının fırkaları lehindeki tarzı mesailerini sitayişle yadederek fırka mücadelelerinin şahsî münaferet tevlit etmediğini ve tam bir nezaketle cereyan ettiğini görmekle çok müftehir olduğunu söylemiş ve hanımları tebrik etmiştir.

Sungurluda.

Sungurlu, 9 (H.M.) — Belediye intihabı kadın ve erkeklerin C. H. F. nam zetlerine müttefikan rey vermeleri suretile neticelenmiştir.

Mac Donald'ın cevabının ehemmiyetli noktası.

Paris, 9 (A.A.) — Matbuat Tercümanı tasviyet telgrafnamesine Macdonald tarafından verilen ve (Fransız, İngiliz İstirabının kendi İstirabı olduğunu ispat eylemiştir) şeklinde olan cevabı bilhassa ehemmiyet vermektedirler.

OSMANLI BANKASI DA KONSORSİYOMA GİRDİ.

BANKA 100.000 İNGİLİZ LİRASI SERMAYE KOYDU.

BANKANIN İŞTİRAK ARZUSUNU MALİYE VEKİLİ HÜSNÜ TELAKKİ ETMİŞTİR.

İstanbul, 9 (H.M.) — Şehrimizde en mühim cenebî ve millî bankaların iştirakile büyük faaliyet göstermekte olan bankalar konsersiyomuna nihayet osmanlı bankası da iştirak etmiştir. Konsoriyom İcra komitesi reisi Nurullah Esat B. diyor ki:

— *"Osmanlı bankasının konsoriyoma iştirak hususundaki arzusu Maliye Vekili B. tarafından büsrü telakki ve kabul edilmiştir. Osmanlı bankası konsoriyoma millî bankalar gibi yüz bin ingiliz lirası sermeye ile dahil olmuş tur..*

Bu suretle konsoriyom haricinde ehemmiyetli bir banka kalmamış oluyor. Bu suretle konsoriyomun sermayesi 1,200,000 isterline baliğ olmuştur.

Konsoriyom heyeti umumiyesi gelecek hafta içinde osmanlı bankası umum müdürünün iştirakile toplanacaktır.

BUGÜNKÜ KOŞULAR.

BUGÜNKÜ YARIŞLARA 24 HAYVAN GİRİYOR.

Bugünkü koşulara 24 hayvan yazılmıştır. Eğer bu yarıyı yazdığımız zamandaki güzel ve serin hava devam ederse çok heyecanlı koşular seyredeceğiz demektir.

Birinci koşu;

Dört at yazılıdır. Koşu Sunlayt ile Maltay arasında kati bir hüküm verebilecek derecede müsavi tahminlere müsaittir. Sunlayt şimdiye kadar Maltay ile koştuğu 1000, 1200 metrelik yarışta ızn hepsini kazanmıştır. Buna karşı yalnız ilkbahar büyük tay mükâfatını kopuklara zaman 1400 metre mesafede Maltay birinciliği aldı. O koşuda Sunlayt (5) kilo fazla sıklet taşıyordu. Bu nu da hatırdan uzak tutmamalıdır.

İkinci koşu

Beş at yazılıdır, geçen haftaki 1400 metre mesafeli koşuyu kazanan Miapi kelin bu hafta da koşunun kahramanı olacağını ümit etmektedirler. Yalnız me safenin biraz uzaması Mistenger'e de büyük şans vermektedir.

Üçüncü koşu

Beş hayvan arasında olacak bu ko şuyu Nadidenin kazanması ihtimali

(Devamı 3 üncü sayifada).

16 ÇOCUKLU VE 34 TORUNLU BİR AİLE REİSİ: EMİR ALİ Ef.

Emir Ali Ef.

YAZISI 2. SAYIFADA.

TÜRK MAARİF CEMİYETİ ANKARA'DA TALEBE YURDU AÇIYOR.

YURT ANKARA ORTA MEKTEPLERİNE ve TİCARET MEKTEPLERİNE GELEN TALEBE ALINACAKTIR.

Türk Maarif Cemiyeti üçüncü talebe yurdunu da Ankarada Yenişehirde açmak üzeredir. Cemiyetin bu suretle İstanbulda, Bursada ve Ankarada olmak üzere 3 yurdu kurulmuş oluyor.

İstanbuldaki yurt Kadırgadadır. Da ülfünun ve yüksek mekteplere talebeye mahsus olan bu yurdun kadrosu 150

Türk Maarif Cemiyeti Reisi *Nafi Atuf B.*

kişiliktir. Kıraat salonunu, gazinoyu, kütüphaneyi de ihtiva eden bu yurt muhtelif vilayetlerden gelen talebeye sakin ve munteazam bir ev vazifesini göre mektedir.

Bursa yurdu Bursa orta mekteplerin den istifade edecek talebeye mahsus çok temiz ve intizamlı bir yuvadır. İlk defa 50 talebe için açılmış olan bu mü essese, mühim miktarda talebeyi barındırmaktadır.

Yenişehirde mükemmel bir bina i çinde açılmak üzere bulunan Ankara talebe yurdu da şimdilik yalnız orta derecede erkek mektepleri talebesine münhasır olacaktır. Levazımatının ikmaline çalışılmakta olan bu yurdun 10 — 15 gün zarfında açılacağını haber aldık.

Ankara vilâyetinin de, Ankara mülhaka tından buraya orta mekteplerinde tahsil et tireceği talebeden bir kısmının bu yurtda ikamet ettireceğini memnuniyetle öğrendik.

Yurda Ankara orta mektepleri ile ticaret mektebinin şimdilik erkek talebesi kabul edilecektir.

FRANSIZ TİCARET NAZIRININ MÜLAKATI.

Prag, 9 (A. A.) — Fransız Ticaret Nazırı Flandin, Benes ve Ticaret Nazırı Matovsck ile görüşmüştür.

HİNDİSTAN KONFERANSI.

Londra, 9 (A. A.) — Resmîdir: Londrada açılacak olan Hindistan konferansında İngiltere hükûmetini Mac Donald, Sankey, Vedgvoodbenn, Henderson, Thomas temsil edeceklerdir. Muhafazakâr fırkayı Kont Peel, Sir Samuel, Hoover ile diğer bir zat ve liberal fırkayı da Reading ve Lothian ile diğer iki zat temsil edeceklerdir.

YUGOSLAV HARİCİYE NAZIRI

Belgrad, 8 (A. A.) — Hariciye Nazırı Marinkoviç Cenevreden avdet etmiştir. Nazır Cenevrede elde edilen neticelerden memnun olduğunu söylemiştir.

EK-68: Vakit, 10 Ekim 1930

3 — VAKIT 10 Teşrinievvel 1930

İntihap ağır adımlarla ilerliyor

[Üst tarafı 7 inci sayfada]

hareketleri görülmüş kendileri zabıta marifetile intihap sandığı başından uzaklaştırılmıştır.

Saat on dörtten sonra İshakpaşa ve Küçük Ayasofyalılar saat on ye diye kadar Küçük Ayasofya caminde bulunan rey sandığına reyleri ni atmışlardır.

Burada İzzet isminde sarhoş biri "varmı bana yan bakan ben serbest fırkadanım,, diyerek gelmiş ve gürültü çıkarmak istemişse de polis tarafından yakalanarak merkeze sevkedilmiş ve bir hâdise çıkmasına meydan verilmemiştir.

Molla Fenari mahallesi halkı da saat on altıdan on dokuza kadar Atik Alipaşa camiinde bulunan sandığa reylerini atmışlardır.

BEYOĞLU KAZASINDA

Sandık Fındıklı camiinde sabah saat sekizde açılmış ve akşam saat altıda kapanmıştır. Ömer Avni, Kılıcalı, Pürtelâş Hasan Efendi mahallelerinde oturanlar reylerini atmışlardır. Burada intihap intizam içinde geçmiş hiç bir vak'a olmamıştır. Sabahleyin hâdise çıkarmak istiyen Mustafa, Bilâl ve Hayim isimlerinde üç kişi polis tarafından intihap mahallinden uzaklaştırılmıştır.

Burada S. C. F. propagandacılarının faaliyeti son dereceyi bulmuştu. Her gelene fırkalarının nam zet listesini veriyorlar S. C. lehine rey vermeğe teşvik ediyorlardı. Bütün bu gayretlere rağmen halkın kahir bir ekseriyet. C. H. fırkası nambzetlerini intihap etmişlerdir. S. C. F. adamları akşam üstü işlerinden çıkan gazhane amelesini kandırarak otomobillerle sandığın bulunduğu yere getirmişlerse de ekserisi başka semtlerde oturan bu amelenin ikamet etmedikleri yerler de rey vermesi kanunen caiz olmadığından emekleri boşa gitmiştir. Geri kalan kısım amele ise C. H fırkasına rey vermişlerdir.

FATIH KAZASINDA

Dün sabah intihap sandığı Eyüpte Cezri Kasım paşa caminde açılmış saat on sekize kadar rey kabul olunmuştur.

Burada S. C. cilerin faaliyeti son dereceyi bulmuştu. Propagandacıları boyuna bağırarak halkı kendi taraflarına çekmeğe çalışmışlarsa da emekleri hiç bir faide yermemiş kandırdıkları birkaç kişiden başka kime S.C. namzetlerine rey vermemiştir.

Biriken halk bir an evel reylerini vermek için acele ettiklerinden polis intizamı muhafaza için oldukça müşkilât çekmiş fakat intizamı temine muvaffak olmuştur. Serbest fırka propagandacılarının en çok tekrar ettikleri cümle "reylerinizi herkesin serbest olmasını isteyen S. C. F. sına veriniz,, dir.

Akşam üstü bu adamlardan o gün çok çalışarak S.C. fırkasına çok rey temin ettiğini iddia eden birisile bu hatipçiklerin başında bulunan bir zat arasında ücret meselesinden dolayı bir ihtilâf çıkmış, münazaa şeklini almış, iki taraf birbirini dövmeğe hazırlanırken S.C. adamları yetişerek hadiseyi büyümesine meydan vermeden kavgacıları yatıştırmışlardır.

Kavga oldukça eğlenceli olmuş biriken halk umdelerini kabul ettikleri S.C. için fahriyen çalıştıklarını müteaddit defalar söylemiş olan bu zevatın bu menfaattan uzak münakaşalarını büyük bir alâka ile takip etmişlerdir.

BAKIRKOY KAZASINDA

Dün Bakırköy kazasında rey sandığı sabah saat sekizde açılmış on ikiye kadar Ceviżlik, on üçten on sekize kadar Sakızağacı ve Yeni mahalle halkının reyleri kabul olunmuştur. Bu kaza dahilinde yaşılmakta olan intihabatın C. H. fırkası lehine devam etmekte olduğu görülmüştür. Bilhassa birçok yerlerde doksan yaşındaki kadınların bile sevine sevine gelip rey pusulasını öperek sandığa attıklarına tesadüf olunmuştur.

Bu havalide S.C.F. tarafından yapılmakta olan propa gandaları halk büyük bir lâkaydî ile karşılamaktadır.

Münevver kısım tamamen C. H. fırkasına rey vermiştir.

ÜSKÜDARDA

Dün sandık Valdei Atik caminde açılmış akşama kadar Valdei Atik, Arakiyeci Hacı Mehmet, Arakiyeci Hacı Cafer, Tabaklar, Kazasker Ahmet Ef. Ahcıbaşı mahallelerinde oturanların reyleri kabul olunmuştur.

BEYKOZDA

Saat sekizde Paşabahçe, İncir köy, on birde Çubuklu on iki buçukta Kanlıca, on dörtte Göksu, Yenimahalle ve on altı buçuktan yirmiye kadar Anadoluhisar halkı reylerini vermişlerdir.

YENIKÖY KAZASINDA

Arnavutköy hayeti ihtiyariye odasında bulunan sandığa dokuzdan on yediye kadar Bebek, Arnavutköy, Kuruçeşmede oturanlar reylerini atmışlardır.

KADIKOY

Dün intihabata devam edilmiş Zühtüpaşa, Tuglacı mahallelerinde oturanlar reylerini vermişlerdir.

ADALAR

Dün Burgaz adasında intihabat yapılmıştırı C.H. fırkası burada kazanmaktadır.

Fesih kararı yok

Şehrimizin bazı mıntakalarında intihabatın feshine karar verileceği hakkında bazı gazetelerin neşriyatı tamamen uydurma addedilmektedir. İntihabat her yerde tabii cereyanını takip etmektedir. Esasen intihabın feshine karar vermek doğrudan doğruya Devlet Şurasına aittir. Hatta Çatalca intihabının feshine karar verilip verilmiyeceğini de Şura tayin edecektir.

İntihap temdit edildi mi?

Bugüne kadar verilen reyler üzerindeki tahminlere nazaran intihabatın bazı mıntakalarda bir hafta daha temdidi ihtimali kat'ileşmiş gibidir. Maahaza henüz verilmiş bir karar yoktur.

İntihabat devam ediyor

Ankara 9 (Telefon) — Sinop Saframbolu, Korkudeli, Boxkır, Ilgın, Sungurlu, Osmancık belediye intihaplarında Halk fırkası kazanmıştır. 114 kaza, 14 vilâyet 20 nahiyede intihabat bitti 310 kaza ve vilâyette devam ediyor.

VAKIT tabı işlerinizi yapar

Bugün

Nerelerde rey vereceksiniz

Beyoğlu :

Kasımpaşa camii kebir avlusunda sabahtan akşama kadar :

Sururi, Kaptanpaşa, Kadı Mehmet efendi, Camii kebir, Hacımehmet, Bedrettin, Yenişehir, Piyale, Hacı Husrev, Yahyakâhya mahalleleri.

Yenikôy (Sarıyer)

Saat 9 - 12 de :

Kemer Burgaz. Petnahor, Pirinççi, (Kemerburgazda camide)

Saat 14 - 17 de :

Ihsaniye, Çiftalen, Odayeri, Akpınar, Agaçlı, Kısırmandıra. (Kısırmandırada camide)

Hisar (Beykoz) :

8 de kandilli, 10,5 te Vaniköy, 11,5 te Kuleli, 12,5 te Çengelköy de 16,5-20 Beylerbey, Sütlüce, Abdullahağa.

Adalar :

Kınalı ada, iskele gazinosunda.

Bakırköy :

Saat 9-6 Yeşilköy.

Fatih :

Balat Belediye mevkiinde, Hatipmuslahattin, Tevkiicafer, Kovacıdede, Avcıbey, Mollaaşki, Dervişali, Kâtipmuslahattin, Kariyei Atikalipaşa, Hamamı muhittin, Tahtaminare, Hocagamı, Kasımgünani, Atik Mustafapaşa, Beyceğiz, Balat Karabaş.

Üsküdar :

Yenimahallede, Muratreis, Pazarbaşı, Selâmialiefendi mahalleleri.

Kadıköy :

Zühtüpaşa, Tuğlacı, Göztepe, Merdivenköy, Sahrayıcedit, Suadiye.

İbret !

S. C. F. namzedi Hafızoğlu Yuvan efendinin marifetleri

S. C. F. nın şehir meclisi için göstermiş olduğu namzetlerden Halepli oğlu Yuvan efendinin mazisi hakkında dikkate şayan bazı iddialar serdedilmekted r.

1 — Anadolu cidali esnasında İstanbulda muaveneti bahriye gurupu faaliyette bulunurken bu gurupun faaliyeti İngilizlere haber verilmiş, azasından bir Türk İngilizler tarafından tevkif olunmuştur; bu hadiseye bir münasebetle Halepli oğlu Yuvan efendinin de ismi karıştığı söylenilmektedir; acaba doğru mudur?

2 — İstanbul milli kuvvetler tarafından işgal edildikten sonra Halepli oğlu Yuvan efendi yazıhanesini kâtibi Mustafa Ef. namına devrederek altı ay kendi ismini ortadan silmiş, kendisini unuttumıya çalışmış. Altı ay bütün muamelât Yuvan efendinin Türk kâtibi namına cereyan etmiş. Ancak şehirde tabii vaziyet avdet ettikten sonra Yuvan Ef. yazıhanesinde ve ticari muamelâtında tekrar kendi ismini koymuş.

Serbest fırka namzedi, Türk kuvvetleri İstanbula geldiği zaman acaba niçin ihtifaya lüzum gördü ?

"Kaçakçılar,, filmi çevrilirken..

[Üst tarafı 1 inci sayfamızdadır]

otomobil altında kaldıklarını söyledi. İlâve etti :

— Yol, gayet fena, gayri fenni idi. Virajdan dönerken otomobil nasıl olsa yuvarlanacaktı. Bunu anladım. Virajdan dönerken kazaya mani olmak için feren yaptım. Fakat yolun çok gayri müsait olması sebebile kazayı bertaraf edemedim.

Kaza neticesinde ölen Karakaş Ef. nin varisleri «Kaçakçılar,, filminin sahiplerinden 10.000 lira, yaralanan Sait B. de 5.000 lira tazminat istemektedirler.

Muhakeme, şahitlerin celbi için kalmıştır.

Etibba odaları

Âli heyisiyet divanı toplanıyor

Etibba odaları Âli heyisiyet divanı yarın Ankarada ilk içtimaını yapacaktır. Divan muhtelif odaların bazı doktorlar hakkında muvakkaten san'atlarını icradan menedilmelerine dair verdikleri kararları tetkik edecek ve bunlar hakkında kat'i hükmü verecektir.

Âli divan odaları temyiz dairesi hükmündedir.

Divan sahibiye müsteşarı Hüsamettin Adliye teftiş heyeti reisi Selim, Tıp fakültesi reisi Ali Süreyya Erzurum meb'usu Ahmet Fikri, Cerrahpaşa hastanesi sertabibi Rüştü, Umum hıfzıssıhha müdürü Atıf, Vekâlet başmüfettişi Fuat Sicil müdürü Zihni beylerle, M. M. vekâleti sıhhiye dairesi reisi Ahmet Nail paşadan terekküp etmektedir.

Küçük haberler

Gazinocular — Şehrimizin gazino ve kahveci esnafının dün idare heyetlerini seçmek üzere bir içtima yapmışlardır.

Fakat toplanmada ekseriyet olmadığından intihap gelecek perşembeye tehir edilmiştir.

Posta pulları — Posta umum müdürlüğü tarafından yeni yapılacak pullar için açılan resim müsabakası müddeti bitmiştir. Müsabakaya iştirak eden muhtelif san'atkârların eseri Ankaraya gönderilmiştir. Bunların tetkik için bir heyet teşekkül etmiştir.

Tahran sefareti — Kâtipliğine hariciye vekâleti memurlarından Ahmet fi. tayin edilmiştir.

Hizmet gazetesi — Sahibi Zeynel Besim B.in Halk fırkasından para aldığına dair olan haberleri İzmir mebusu Vasıf fi. tekzip etmiştir.

İstanbul radyosu — Şehrimiz radyosu şiddetli fırtına yüzünden evvelki akşam bozulmuş ve neşriyat yapılmamıştır.

Bozulan (A) kablosu dün gece vakit tamir edilmiş ve neşriyat temin olunmuştur.

" VAKIT ,,in tefrikası 81

BU KADIN KATİL DEĞİL

Yazan : S. S Van Dayne.

Nakleden : Ömer Fihem

Fakat sonra yüzbaşıyı müdafaa etmiye kalkınca onu intihap ettiğini anladım.

İlk evvel Mis Klerdir zannetmiştim. Çünkü ortada eldivenlerle çanta meselesi vardı. Fakat sonradan bu eşyanın oraya bir tesadüf neticesinde geldiği tahakkuk etti.

Markam ayağa kalktı, neşeli neşeli gerindi :

— Vans, artık senin işin bitti, dedi, şimdi benimki başlıyor, halbuki bunun için istirahate muhtacım, haydi Allaha ısmarladık!..

Bir hafta sonra kumandan kardeşinin katili töhmeti ile mahkeme huzuruna çıkarıldı. Dava tasavvur edilemiyecek kadar büyük bir gürültü ve alâka uyandırdı. Gazeteler haftalarca günün en mühim meselesi olarak bu işten bahsettiler.

Fakat ortaya mühim bir mesele çıkıyordu. Mahkemede iddia makamını kim işgal edecekti? Markam mı? İyi ama müddeiumuminin maznun ile dost olduğunu bilmiyen pek az kimse vardı. Bunu o da anlamış olacak ki mahkemeye çıkmak istemiyordu Yerini muavinine bırakacağını söyledi. Fakat arzusunu kabul eden de olmadı.

Maznunu şehrin en büyük, en tanınmış iki avukatı, Blasfild ile Baner müdafaa ettiler. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse hayli maharet de gösterdiler. Mücrimi kurtarmak için müracaat etmedikleri vasıta, girişmedikleri bir yol kalmadı. Fakat ortada öyle deliller, öyle kanaatler ve hükümler vardı ki artık bunlar karşısında kuru lâfın para etmiyeceği apaçık gözüküyordu.

Markam kumandanın mücrim olduğuna kanaat getirdikten sonra yeniden sıkı bir tahkikat yaptırmış, iki kardeşin işlerini bir daha gözden geçirtmiş ve vaziyetin tahmininden daha berbat olduğunu anlamıştı. Her iki kardeş de spekülâsiyon yapmak için ellerinde, avuçlarında ne varsa hepsini ortaya dökmüşler. Alven Benson kazanmış ve kumandan iflâs uçurumuna yuvarlanmıştı.

Müddeiumumi mücrimin kayıp ettiği paraları yerine koymak için kardeşini öldürmekten başka çaresi kalmamış olduğuna kanaat getirmiş ve bu kanaatini bittabii iddianamesine tafsilâtile koymuştu.

Bundan başka muhakeme esnasında kumandanın kardeşini öldürdüğü gün mühim bir yekûn tutacak miktarda tediyatta bulunmıya mecbur bulunduğu da meydana çıkınca işin artık eler tutar yeri kalmadı. Mücrim yalnız iki gün vadeli bir senet imzalamıştı ki eğer Benson yaşamış olsa idi sahtekârın bütün oyunları meydana çıkacaktı.

Mahkemede mis Hofman'da hayli kiymetli malûmat verdi, Benson'un evinde neler geçtiğini yazıhanedeki mükâlemeleri birer birer anlattı ve bu izahat bittabi iddianamevi takviye etti.

[Bitmedi]

EK-69: Cumhuriyet, 11 Ekim 1930

YEDİNCİ SENE — № 2310

CUMARTESİ 11 TEŞRİNİEVVEL 1930

Cumhuriyet

Sandık Başlarında Mücadeleler

Mektep faciası

Kasımpaşa'da yeşil bayrak

Dün öyle hâdiseler oldu ki yalnız silâh patlamadığı kaldı!

Kasımpaşa ve Kumkapı'da sandıklara hücum edildi, zabıtaya karşı gelindi, hulâsa kıyamet koptu

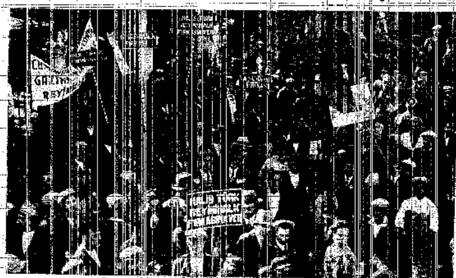

"G-38,, dün geldi

Dünyanın en muazzam tayyaresi İstanbul'da!

Alman tayyaresi şehrimiz afakında bir cevelân müteakıp Atina'ya gidecek

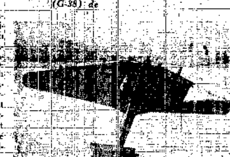

Sandık başlarında neler gördük?

MUFASSAL MALUMAT

S. F. lehinde tezahürat yaparak yeşil bayrakla intihap sandığının bulunduğu yere gelenler... Bu yeşil bayrak Vefa spor kulübüne aittir. Fakat bu bayrakla gelenler kulübün mensupları değildir. O halde yeşil bayrağın manası ne?

Kasımpaşa'da S. F. lehine nutuk söyleyen bir hatip!

Alman tayyaresinin 1. ve 2. inci pilotları

Rey sandığına hücum!

Eminönü (Beyazıt) dairesinde

YUNUS NADİ

Dünyanın en büyük tayyaresi olan G. 38 Yunkers, dün Yeşilköy'de yerlere inmektedir.

EK-70: Yarın, 11 Ekim 1930

SENE : 2

Abone Şeraiti

DAHİL İÇİN	HARİÇ İÇİN
Senelığı : 1400 kuruş	Senelığı : 2700 kuruş
Altı Aylığı : 800 «	Altı Aylığı : 1500 «
Üç Aylığı : 450 «	Üç Aylığı : 850 «

Nüshası her yerde 5 kuruş

11 TEŞRİNİEVVEL — CUMARTESİ 1930

YARIN

Başmuharriri : ARİF ORUÇ

№ 1 294

Muhabere

Ankara caddesinde Ticaret matbaası	Tel. Santral hat 500-501 Dahili No. 1 Başmuharrir » No. 2 Müdüriyet » No. 3 Tahrir M. » No. 4 Muhasebe
Telgraf ünv. (YARIN)	
Posta kutusu ünv. 595	

Gönderilen evrak iade olunmaz.

Bir cevap

Serbest Cümhuriyet fırkasına tecavüzkâr lisan kullananların açık itirafları !

Arif Oruç

İntihabat mer'elesi, karşı taraf matbuatı bermutat vatandaşlar arasında boş görülemiyecek aksilerde bulunmağa sevketmiştir.

Serbest Cümhuriyet fırkasının teessüsü günündenberi, resile ve fırsat düştükçe yapılan çirkin ithamlar, geçenlerde resmi ilanlar tarafından büyük millet meclisi kürsülerine kadar hile döğürülmüştü.

Belediye intihabı ; aynı mahiyetteki dedikoduların tabiyar matbuat sütunlarında tezelenmesine sebep olmuştur. Şu nokta üzerinde teessürler izhar olunur.

Vatandaşların Belediye intihabında S. C. Fırkasına lehine gösterdikleri samimi alâka ve temayül, Halk Fırkasını halkdaki endişelere düşürmüştür. Her türlü propagandalara rağmen, Türkiyenin her tarafında olduğu gibi, İstanbulda da ekseriyeti teşkil eden S. C. F. lehine tecellisi, mezarlara vaziyetin ciddiliğini, sezakatini ehemmiyetle ihtar edecek mahiyette idi.

Bilhassa, S. C. menmuplarının her türlü medeni hakların en meşru ve kanuni yollardan temine çalışmaları, H. Fırkası muhitinde meşruiyetle telif edilemedi. İkinci gelen vesilelere müracaat edilmesine sebep olmuştur.

Vatandaşların, dövülmeleri, cerhedilmeleri, işleri ve ekmeklerile tehdit olunmaları, bu cümledendir.

Bütün yapılan hakaretlere, kanunsuzluklara rağmen S. C. Fırkaya mensup hür düşünceli, hürriyet ve faziletperver aşıkı vatandaşların gösterdikleri sükunet, kanunperverlik, ihtiyat ve teenni, iftiharla takdir ile kaydedilmeğe değer.

Sopa, tahakküm, zabıta kuvveti, hükümet nüfuzu karşısında vekar ve itidalini muhafaza ettiği görülen Serbest fırkacı vatandaşlar, son bir iki gün zarfında, gene Halk fırkasının ilk zamanlardaki manevralarına hedef olmağa başladılar.

Kullanılmak istenen tâbiyeler Esasen vatandaşların meçhulleri değildir. Hükümet gazetelerinin o yanlış yola ve tâbiyeye tekrar teveccüh göstermelerinden ne fayda çıkacağı da bilinemiyor.

Evvelki gün, bir meb'us "Kadıköyde,, diğer bir meb'usta, dün "Eyüpte, Serbest fırka için ağızlara alınmaz sevişlerde bulunmuşlardı. Nitekim, iki üç gün evvel de, akalliyetleri Belediyeye iştirak ettirmek istediği için, Fethi Bey gibi demokrat bir zata tariflerde bulunulmuştu. Serbest Cümhuriyet fırkasına taarruz ve

(Devamı 5 nci sayfada)

Balkan tenis şampiyonluğu

Atina, 10 (H. M.) — Sadet, Şirinyan Balkan şampiyonluğunu aldılar.

Cümhuriyet Halk fırkası umumî kâtibi Recep Beye Yuha (!)

İst. H.F.nın gizli kapaklı bir teşkilâtı vardır.

Halk Fırkası katibi umumisi Recep B.

Vazifesi S.fırkaya suikast hazırlamak, millet hâkimiyeti mefkûresini boğup susturmaktan ibarettir.

İzmirdeki H. Fırkası mensubu sefil pek azalmış gayet bir emniyet temin eden yeni yeni manzaralar göstermekte devamdadır.

Yaptığımız son tenkitler ile Halk Fırkasının çok çirkin bir entrikasına destres olduk. Kartlerimize şu mahut manzarasını iş yüzünü olduğu gibi neşredeceğiz. Halk Fırkasının İstanbulda gizli bir teşkilâtı vardır. *(Devamı 5 inci sayfada)*

Darülfünunda

Maarif Vekili Esat B.

Dün öğleden sonra saat 14 te Maarif vekili Esat B. Edebiyat fakültesine gelerek bütün Darülfünun müderrisleriyle "Çocukları nasıl yetiştirelim,, mevzuu etrafında müzakerelar bulunmuştur. Esatünle Vekil B. demiştir ki:

" İdrak ile İradeyi tevzin etmek lâzımdır ve bunun için de bir usul bulmak lâzımdır. Türk gençliği hayat mücadelesine atılırken bütün kuvvetile atılabilsin. Gençlere

(Devamı 5 inci sayfada)

57 ye karşı 2300 rey

Serbest fırka, Adana intihabatında kahir bir ekseriyetle muzafferdir

Adana, 10 (H.M.) — Serbest Cümhuriyet fırkası 57 reye karşı 2300 rey ile galebe çalmıştır .

Halk gece yarısı koyunlar keserek Serbest fırkanın galibiyetini ilân etti. İntihap encümeni pek haklı olarak boş rey pusulalarının kanuna muhalif buldu ve sayılmadı.Tehdide, sopaya rağmen halkın muzaffer çıktığı şehir sürur içindedir.

Kasımpaşa'da halk itfaiyenin hortumlarını kesti: Balat'ta kadınlara karşı süngü takıldı. Halkçılar Çengelköy'de rey sandığını kaçırdılar...

Başta Vali olmak üzere kaymakamlar, polisler teftiş heyetleri ve hükümetin bütün gayretkeş memurları kanun mahalefetine rağmen H. fırkası amaline çalışmaktadırlar.

İstanbulun Belediye intihabatı dün de devam etti. Bu gün intihabın son günüdür. Fakat nisap temin edilemediği için intihabat bir hafta daha temdit edilecektir.

Aldığımız malûmata göre bütün kazalarda dün akşama kadar ancak 50,000 rey toplanmıştır.

Halbuki şehrimizde müntehiplerin adedi üç yüz bindir. İntihabın tamamlanabilmesi için kanunen üç yüz bin müntehibin yarısından bir fazlasını reyini vermesi lâzımdır. Binaenaleyh intihabın bir hafta daha temdidi kanuni bir zarurettir.

1 — Kasımpaşada polis halkı intihap mahalline bırakmıyorlar.
2 — Halk itfaiyenin hortumlarını kesiyor.
3 — Serbest Fırkaya reyini vermek istiyen bir vatandaş polisler elinde

meydanında idi . İki fırkanın namzet listeleri doldıran memurlar masalar başında oturmuş'orlu.

Kaymakamlar toplandı

İntihap encümenleri ve kaymakamlar toplanarak, intihabın yarından itibaren mi, yoksa bir kaç gün fasladan sonra mı devam edeceğini kararlaştıracaktır.

Yeni kanun tegrinevvelin tarihine kadar intihabın hallolunmasına amirdir. Bu itibarla intihabın bilâfâsıla yarından itibaren devamına karar verilmesi muhtemeldir.

Kadırgada neler oldu?

Beyazıt kazasının sandığı dün sabah yedide Kadırga

Dün burada da S. fırkaya rey vermek istiyenb irçok vatandaşların isimleri defterlerde bulunamıyordu. *(Devamı sa2de)*

Vali Bey işitmiyor, bari görsün!

Vali Beyin boyanatından: "İntihabat kanun ve nizam dairesinde cereyan etmektedir.,,
İstanbulluların cevabı : Cören gözü kılavuz istemez.

MEMLEKET HABERLERİ

Burdur kepazeliği

Hükûmet erkânı tekzip ededursun, rezaletler bir çığ gibi gittikçe büyüyor.

Burdur belediye intihabına yolsuzluklar, kanunsuzluklarla başlandı, nihayete kadar da bu yolda devam etti, halen mutemedlerin kayfiyet, arzuları yerine getirilliyor. Belediye kanununun intihap fasılun bir maddesinin bir fıkrası tatbik edilmiş olsaydı göğümüz kabarmıyacaktı. Tasvipler olsun ki görmedik. Belediye reisi olmak hevesinde bulunan kaza mutemedi belediye reisinin mahallât muhtarlarına yazdığı tezkereleri aldı, muhtarlara gezdirdi. Bu tezkereler altına diğer isim yazdırarak bir günde bu işi başardı.

Belediye kanununun 32 nci maddesi

Belediye kanununun 32 nci maddesindeki ihtiyar heyetinin gizli rey ile intihap işlerini görmek için ikişer kişi intihabı hakkındaki sarahati nazarı itibare alınmadı. Kanuni şekilde intihap olunmuyan mutemedin akraba ve evvâdan toplandı. Bir encümen teşkil ettiler, intihap salâhiyetini hâiz zevatın isimlerini havi defterler belediye hükümet kapılarına talik edilmesini 38 ci madde âmir iken yapılmadı. Yalnız minarenin altına yapıştırıldı.

Minareye asılan kâğıtlar

Ertesi gün bu kâğıtlar üzerinde hiçbir yazı bulunduğu görüldü. Bu yazısız beyaz kâğıtlar beş gün orada kaldı. Halk buna gülmekten ve Hasbünallah demekten başka bir şey söyliyemedi. Belediye müfettişi tarafından encümen reisine rapor verildiği ve ahâlî bu defter denilen bu yazısız kâğıtların ne olduğunu sorduğu halde zaran yok cevabını aldı. Hâlen bu kâğıtlar mahfuzdur.

Encümen azaları

Bu encümen azaları geceleri mahalleleri gezdi, gündüzleri çarşıya gelenleri yakalarını paçalarını yırtarak belediyeye getirdi. Ve evvelden hazırladıkları pusulalara bazen kendileri imzalarını koymak, bazen da gelmiyen mütehaffızlar pusulalarını sandığa atmak ve hiç bir müntehipten nüfus, hüviyet cüzdanı aramamak ve yüzleri kapalı olan ve hüviyetleri bilinmiyen kadınları bir odaya tıkarak tebaalerini kendilerinden sormak ve bunların pusulalarını kabul ederek suiistimalde 41 inci maddede ahkâmına harfiyen muhalefet edildi.

Böyle bitaraflık mı olur?

Bitaraflıklarını ihlâl ve bu tabarla intihabı ifsat ve vazifelerini suiistimal eden ve gayri kanuni teşekkül eden bu encümen azaları sorgumuz kaldı. 41 inci madde mucibince müntehipler nasıl defterlere imza ettirilmemiştir. Encümende reis yok iken ve olmuştur bulunmadığı halde reyler alındı. Vaîlsanî kanuna na şekilde muhalefet edilmesi ve kanunun hâkim olmadığını göstermek ve keyf arzuya göre intihap yapılmak neye mütevekkif ise bir şey bırakılmaksızın yapıldı.

Encümen reisi B. Efendi

Sırası çok gülünçtür.

Encümen reisi çok yerde bu intihap pek ayrı yolsuzluklarla dolu olduğunu fakat Halk fırkasının bu işi kapatabilmek iktidarını hâiz bulunduğunu söylemekte hicap duymadı. Bunu gören halk bundan aferet etmiş ve ekseriyeti azinesi intihaba iştirak etmemiştir. Bu yolsuzluklar makamı vilâyete, Dahiliye vekâleti celîlesine arzedildi. Ümit ederiz ki pek bariz bir hakikat olan bu yolsuzluk ve kanunsuzlukların önü alınır.

İntihabın iptali lâzımdır

Ve halk üzerinde keyfî muamelenin değil, kanunun hâkim olduğu intihabın iptali suretile gösterilir. Birkaç güne kadar bu arzuyi umumiye kavuşmaklığımızın sahrarıhkla bekliyoruz.

Efkârı tahyiç maddesinden Halkın Sesi sahiye ceza mahkemesine verildi

Hükümetin şahsiyeti maneviyesini tahkir ettiği iddiasiyle ağırceza mahkemesine verilen Halkın sesi gazetesi hakkında istintak dairesinden evvelce çıkan men'i muhakeme kararı dün mahkemece tasdik edilmiştir. Yalnız gazetenin başmuharriri Mehmet Sırrı bey efkârı tehyiç edici neşriyatta bulunmaktan mamnun olarak 191 inci madde mucibince muhakeme edilmek üzere sadiye ceza mahkemesine verilmiştir.

Muallimlere ders vermek istiyen bir müfettişe nasıl ders verdiler

3-10-930 perşembe günü saat 13 de Vali beyin emirleriyle maarif müfettişi Rıza bey tarafından merkezde bulunan bütünüm muallimler mühim bir içtimaa davet olunmuş ve burada belediye intihabatına iştirak etmeleri hakkında bazı sözler söyliyerek istenilen de muallim beylerden bazılarının pek haklı ve isabetli mukabeleleri karşısında sükûttan başka çare bulamamıştır.

Muallimlerden birisi şöyle mukabele etmiştir: Bizimki reyimizi istimal etmediğimizin sebebi Halk fırkası tarafından gösterilen namzetlere beheme hal rey vermek mecburiyeti gösterildiğinden ileri gelmiştir. Diğer taraftan yine bir muallim bey şu sözleri söylemiştir: Muallimler reşit ve mürşittir aynî zamanda talebelerine intihabın ne demek olduğunu ve sureti teşekkülünü öğreten bir muallim intihabın da ne demek olduğunu idrak etmiştir. Binaenaleyh kimsenin irşadına ihtiyacımız yoktur...

Yeni Asır aleyhinde dava

Hükümetin şahsiyeti maneviyesini tahkir etmekle mazmun bulunan Yeni Asır gazetesi muharrirlerinden Behzat Arif ve müdürü mes'uli Abdullah Abidin beylerin Ağır cezadaki muhakemesine dün öğleden evvel devam edilmiştir. Dünkü celsede mazmunlara hazır sualler sorulmuştur. Evrak iddianamenin hazırlanması için müddeiumumiliğe tevdi edilmiş ve muhakemenin de 22 teşrinievvele talikî kararlaştırılmıştır.

Mevsimin en büyük sinema hâdisesi...
Hiç bir filmde kıyas edilemiyen bir şaheser...
Pariste 750 nci defa görülen filim...
Dünyada süper prodüksyon ünvanına sezâ yeğâne filim. Ve
MAURİCE CHEVALİER ve JEANNETTE Macdonaldın temsili muhteşemleri olan AŞK RESMİ GEÇİDİ

MAJİK SİNEMASININ
YENİDEN KÜŞADI
Yeniden tamamiyle tebdil, tezyin, her türlü esbabı istirahat ve zevk temin ve western elektrik sesli makineler ile teçhiz edilen bu geniş ve ferah sinema
IVAN MOSJUKİN, LİL DAGOVER, BETİ AMAN tarafından temsil edilen ve SERJ PANOF un idaresindeki DON KAZAKLARI hanendelerinin iştirak ettiği ve AKŞAM gazetesinde tefrika suretile neşredilen Rus edibi LEON TOLSTOI'n hayatı şaheserinden muktebes
HACİ MURAT
Süper prodüksyonu ile kapılarını açmaktadır.

ŞEHİR HABERLERİ

Aşkolsun Darüşşafaka müdürüne

Tavsiye mektuplarına ehemmiyet vermediğini alenen ilân ediyor.

" Darüşşafaka talebe kabulü arasında hatırını kırmıyacağına sevattan yürü mütecaviz tavsiye mektubu aldım. Bunların içinde gazetelerle ilân edilen kabul şeraitini hâiz olanlar mektebe girmiş, olmıyanlar, yâni imtihanı kazanamamış veya kazanıp ta bu'ayrı boy çekmiş olanlar girememiştir. Ayrı ayrı cevap vermeğe imkân bulamadığım için mazur görülmekliğimi cümlesinden rica ediyorum. "

Darüşşafaka Müdürü
Ali Kâmi

Biribirlerinin gözlerini şişirmişler

Osmanbeyde Küçükbahçe sokağında oturan tacir Tarık Molla ile Beşiktaşta mukim Fatik Efendi arasında kavga çıkmış biribirinin gözünü yumrukla şişirmişlerdir.

Cürümeşhut halinde yakalandı

Burgaz adasında Süleyman ağanın evinde oturan Hristonun Ferikköyünde mukim yankesici Tevfik cahetinin cebinden paralarını çalarken cürümeşhut haltnde yakalanmıştır.

Bir tevkif

İntihabattaki faaliyeteni durdurmak için İstanbul polisi Beşiktaşlı Cemil Ef. yi nezaret altına aldı

Beşiktaşta bugün intihabat vardı. Her yerde olduğu gibi burada da S. C. F. nın kahir bir ekseriyet kazanacağından emin olan H. F. bu mıntıkada fırkası namına çalışan Cemil Ef. isminde bir vatandaşı hükümet kuvvetinden istifade ederek dün tevkif ettirilmiştir.

Cemil efendi taharri memurları tarafından alınarak polis müdüriyetine getirilmiş ve binbir sual tevcih etmek suretile bu vatandaş geceyi müdüriyette geçirmiştir. Zabıta ifâvatı bir vatandaşı tahti nezarete alabilir. Fakat bir takım kuyudu kanuniyeye tâbidir. Bundan başka bir vatandaşın şahsî hürriyetini tahdit etmenin ehemmiyeti karşısında vazii kanun suçlunun derhal en yakın sulh mahkemesine tevdiini tasrih etmiştir.

Halbuki Cemil efendi, zabtaca saatlerce ve sorguya çekilmeksizin alıkonulmuştur.

P. M. ceza mahkemeleri usulü kanununu bilmiyorsa kitabı açıp tedkik etmelidir.

Kanunu tatbik etmekle mükellef olanlar onu bizzat çiğnememelidirler.

Meçhul carihler tutulmadı

Beyoğlunda (Alkazar) sinemasından geçe çıkan bahriye gediklilerinden Mustafa, Ahmet Sami Şadık Efendilerle nadam Seropikin önüne üç meçhul şahıs çıkmış, tabanca ile Mustafanın sol memesinden yaralamışlardır.

Caribler kaçmışlar, mecruh Gümüşsuyu hastanesine yatırılmıştır.

Boğazına ip takarak boğmak istedi

Zeyrekte Kereste deposunun sahibi Aristidi ile İstinyeli Hasan ağa bir alışveriş yüzünden kavga etmişler, Osman ağa eline geçirdiği bir iple Aristidinin boğazına takarak boğmağa teşebbüs etmiştir.

Bu müthiş manzarayı görenlerin yetişmesi üzerine Aristidi Osman ağanın elinden kurtarılmış, hakkında tahkikata başlanmıştır.

Tosya kaymakamının marifetleri

S. C. F. Tosya ocağına ait kayıt defterlerini cebren aldı, ocağı sedetti.

Tosya kaymakamı Cümhuriyet kanunlarını, halkın hukuk ve hürriyetini, hemen her yerde olduğu gibi, çiğnedi. S. C. F. nın set ve cezâsın kayıt defterlerini musadere, ocak azalarını tehdit ile intihabatta halkı C. H. fırkasına rey vermeğe icbara hazırlandı... Kaymakamın bu terörü karşısında Tosya S. C. F. merkezi bir zabıt yaparak müddeiumumiliğe müracaat etti.

Müddeiumumî Bey bu müracaatı nasıl karşıladı dersiniz! Hayret etmeyiniz; düşünmeyiniz ki bir kanun müdafii gibi hareket etti, bayır, bayır.. Verdiği cevap şu :

"Bu, idarî bir şeydir. Benim salâhiyetim haricindedir. Ben bu işe müdahale edemem.

Kanunun müdafiinden zat daha nasıl olur ? Bunun üzerine S. C. F. heyeti tekrar kaymakamlığa müracaat ediyorlar.. Kaymakamın verdiği cevap ta şu :

"Tekrar müracaat ediniz..,

Heyet soruyor : "Neden ? Evvelce müsaade aldığına...

"Olmuş tekrar müsaade etmemiş lâzım.,, Netice :

Kaymakam Bey bu hareketile halkı tehdit, bir kaç gün sonra yapılacak intihap ta Halk F. lehine kazanacaktır. Bu işler olduktan ve bittikten sonra S. C. F. heyetine "İkinci müracaatımı kabul olundu. Ocağı açabilirsiniz,, demek olacak galiba.. Ey kari nasıl? Tosya kaymakamının marifetli bir idare adamı değilmi ?

Tabanca birden patlamış Samiye Hanımı yaralamıştır

Üsküdarda Yeni Çeşmede tahtı Cemil Efendi evvelki gece dâhilhânesine gelerek sarhoş olmuş, tabancasile oynamağa başlamıştır.

Cemil Efendinin elindeki tabanca birdenbire patlamış, karşısında oturan 18 yaşında kızı Samiye Hanımın arkasından girerek karnının içinde kalmıştır.

Samiye Hanımın yarası ağır olduğundan kastabaneye yatırılmıştır.

YAZAN: *Galip B. [Babo]* — *"YARIN, IN* TEFRİKA 51:26

Hacı Bektaş Veli

sistem, gayri millî bir teşekkül olmasına rağmen, Türklük içinde, neden dal budak salmıştır, bu da kafi değilmiş gibi diğer milletler arasında ne sebeple taammün etmiştir? Bunları da ara ve izah edeceğiz.

Hazreti Peygamberin; soyundan gelen her fert, nasıl gayanı hürmetse; ve bu hürmet, o ef telâkkilerin en kuvvetli lerinden ise, şüphe yok. Bir Peygamber evlâdının tarikatı o zamanki o rütbe taxiz ve . Zatenı eserimizin mihveri olan (Hacı Bektaş Veli)ye de daha ilk zamanlarda halkın iman etmesi bu rabıtadan ileri gelmiyor muydu?

İşte; Arabistan fütuhatını müteakip Araplar arasında çoktan teessüs etmiş olan Rifailik, Türklerin vicdaniyat âlemine bu şekilde ve bu iman ile girmiştir. Beri tarafta; hasep ve nesebi pek kadar malûm olsada, İmamı azamın tesis ettiği mezhep; o zamanki cemaati, islâmiyet gayesi uğrunda çok akıya koymuştu. Bu çemberc, bir de medreselilerin ilâveten yaptıkları tasvikı ilhai edecek olursak; aslında pek sade, pek basit olan müslümanlığa o devirlerde ne şekle girmiş olduğunu tayinde müşkülât çekmeyiz....

Fıtratı itibarile, çok bir olan beşeriyeti, din namına taassup ve istibdat altına almak kabil mi? Şunun bunun tahakkümüne herhangi bir cemiyet, koyun sürüsü gibi esir olur mu?.. Vakıa, dinsiz bir cemiyet payidar olamaz, buna biz de iman ederiz. Fakat; din namına ortaya atılan herhangi bir "İçtihat,, din uzun müddet payidar olmaz mümkün müdür?

Bu esbap ve avamil dolayısiledir ki; müslümanlık dünyası asırlardanberi binlerce mezhep ve tarikatlarm teşekkülüne cevelângâh olmuştur.

Arap tarikatlerinin türkler arasına yayıldığı zamanı kat'iyetle tayin edecek bir cerâden bugün mahrumuz. Müsayı (Hasluk) gibi memleket gezerek Arap tarikatlerine mensup tekkeler hakkında tetkikat yapan bir muharriri de hatırlamıyoruz. Mamafih aksini iddia edecek vesaik bulunmcaya kadar, biz bu tarikatlerin (Birinci Selim) in Mısır ve Arabistan seferlerinden sonra Türkiye ye girdiğine kaniiz. Pek eski ehibbemdan Topkapı civarında, oda başı tekkesi şeyhi ve Rifai şeyhlerinin en yaşlısı olan merhum " Ahmet efendiye ,, bir gün; " Ereğeli sizlere neden kıyamî derler? ,, diye sorduğum zaman (İstanbula ilk defa Nakşiler gelmiş, istedikleri yerde oturup kalmışlar, [1] arkadan Mevleviler gelmiş! onlar da sevdikleri yerde dönmeğe başlamışlar!. Derken biz gelmişiz, ne olacak ve ne de dönecek bir yer bulamayınca böyle ayakta kalmışız!. İşte bundan bizlere hıyamî demişler!.) cevabile zarifane bir şekilde Rifailiğin ve diğer Arap tarikatlerinin üçüncü derecede türkler arasına girdiğine işaret etmişti. Zaten tarih de bunu teyit ediyor.

Bektaşilik, bu tarikatla alâkadar mıdır? ..

[1] Pek koyu bir zühd ve takva yolu olan Nakşîler, kendi ayinlerini kıyamîler gibi ayakta değil, oturdukları halde icra ederler.

Yer yüzünde Bektaşîliğin alâkadar olmadığı bir teşekkül tasavvur edilebilir mi ? Bu istifhamî cümlemden " Bektaşîlik herşeyi cami bütün ulâm ve ve fünunu tedris eden bir teşekkül ,, manası çıkarılmasın.. Şukadar ki; derde avası geldikçe arzedeceğim, hakiki bir Bektaşî (Babe) si medrese ilimlerinden başka manevî fünunu, din ve mezhep tarihlerini, zamanının içtimaiyat hâlindeki esserlerini bilmekle mükellefti. Bu itibarla Bektaşîlik diğer tarikatlerin umde ve erkânına bigâne kalamaz. Zaten (Baba) lık bildiğimiz peder manasına geldiği gibi, bir itibarla bir dervişlerinin, müntesiplerinin her müşkülünü halledebilecek.

(Devamı var)

EK-72: Vakit, 11 Ekim 1930, “Bir hanım”

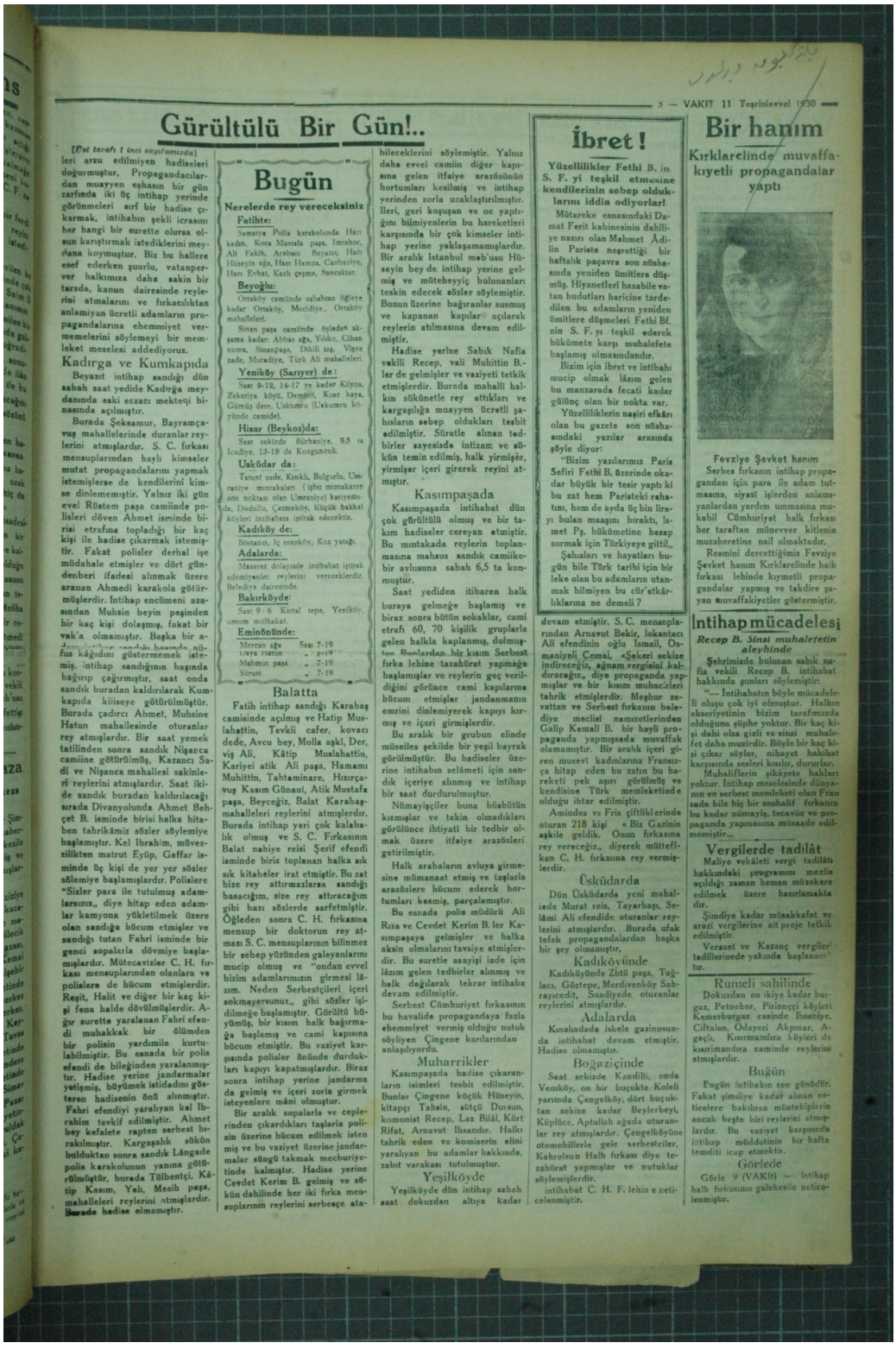

3 — VAKIT 11 Teşrinievvel 1930

Gürültülü Bir Gün!..

[Üst tarafı 1 inci sayfamızda]

leri arzu edilmiyen hadiseleri doğurmuştur, Propagandacılardan muayyen eşhasın bir gün zarfında iki üç intihap yerinde görünmeleri sırf bir hadise çıkarmak, intihabın şekli icrasını her hangi bir surette olursa olsun karıştırmak istediklerini meydana koymuştur. Biz bu hallere esef ederken şuurlu, vatanperver halkımıza daha sakin bir tarzda, kanun dairesinde reylerini atmalarını ve fırkacılıktan anlamiyan ücretli adamların propagandalarına ehemmiyet vermemelerini söylemeyi bir memleket meselesi addediyoruz.

Kadırga ve Kumkapıda

Beyanzi intihap sandığı dün sabah saat yedide Kadırga meydanında eski eczacı mektebi binasında açılmıştır.

Burada Şeksamur, Bayramçavuş mahallelerinde duranlar reylerini atmışlardır. S. C. fırkası mensuplarından haylı kimseler mutat propagandalarını yapmak istemişlerse de kendilerini kimse dinlememiştir. Yalnız iki gün evel Rüstem paşa camiinde polisleri döven Ahmet isminde birisi etrafına topladığı bir kaç kişi ile hadise çıkarmak istemiştir. Fakat polisler derhal işe müdahale etmişler ve dört gündenberi ifadesi alınmak üzere aranan Ahmedi karakola götürmüşlerdir. İntihap encümeni azasından Muhsin beyin peşinden bir kaç kişi dolaşmış, fakat bir vak'a olmamıştır. Başka bir a- [illegible] nüfus kâğıdını göstermemek istemiş, intihap sandığının başında bağırıp çağırmıştır, saat onda sandık buradan kaldırılarak Kumkapıda kiliseye götürülmüştür. Burada çadırcı Ahmet, Muhsine Hatun mahallesinde oturanlar rey atmışlardır. Bir saat yemek tatilinden sonra sandık Nişancı camiine götürülmüş, Kazancı Sadi ve Nişancı mahallesi sakinleri reylerini atmışlardır. Saat ikide sandık buradan kaldırılacağı sırada Divanyolunda Ahmet Behçet B. isminde birisi halka hitaben tahrikâmiz sözler söylemiye başlamıştır. Kel İbrahim, müvezzilikten matrut Eyüp, Gaffar isminde üç kişi de yer yer sözler söylemiye başlamışlardır. Polislere "Sizler para ile tutulmuş adamlarsınız„ diye hitap eden adamlar kamyona yüklettilmek üzere olan sandığa hücum etmişler ve sandığı tutan Fahri isminde bir genci sopalarla dövmiye başlamışlardır. Müteceviziler C. H. fırkası mensuplarından olanlara ve polislere de hücum etmişlerdir. Reşit, Halit ve diğer bir kaç kişi fena halde dövülmüşlerdir. Ağır surette yaralanan Fahri efendi muhakkak bir ölümden bir polisin yardımile kurtulabilmiştir. Bu esnada bir polis efendi de bileğinden yaralanmıştır. Hadise yerine jandarmalar yetişmiş, büyümek istidadını gösteren hadisenin önü alınmıştır. Fahri efendiyi yaralıyan kel İbrahim tevkif edilmiştir. Ahmet bey kefalete rapten serbest bırakılmıştır. Kargaşalık sükûn bulduktan sonra sandık Langade polis karakolunun yanına göttürülmüştür, burada Tülbentçi. Kâtip Kasım, Yalı, Mesih paşa, mahalleleri reylerini atmışlardır. Burada hadise olmamıştır.

Bugün

Nerelerde rey vereceksiniz

Fatihte:

Samatya Polis karakolunda Hacı kadın, Koca Mustafa paşa, İmrahor, Ali Fakih, Arabacı Beyazıt, Hacı Hüseyin ağa, Hacı Hamza, Canbaziye, Hacı Evhat, Kazlı çeşme, Sancaktar.

Beyoğlu:

Ortaköy camiinde sabahtan öğleye kadar Ortaköy, Mecidiye, Ortaköy mahalleleri.

Sinan paşa camiinde öğleden akşama kadar: Abbas ağa, Yüdür, Cihan numa, Sinanpaşa, Dikili taş, Vişne zade, Muradiye, Türk Ali mahalleleri.

Yeniköy (Sarıyer) de:

Saat 9-12, 14-17 ye kadar Kilyos, Zekeriya köyü, Demirci, Kısır kaya, Gümüş dere, Uskumru (Uskumru köyünde camide).

Hisar (Beykoz)da:

Saat sekizde Bürhaniye, 9,5 ta İcadiye, 13-18 de Kuzguncuk.

Usküdar da:

Tatunt zade, Kıskılı, Bulgurlu, Ümraniye mıntakaları (işbu mıntakanın son noktası olan Ümraniye) kariyesinde, Dudullu, Çeşmeköy, küçük bakkal köyleri intihabata iştirak edecektir.

Kadıköy de:

Böstancı, İç erenköy, Koz yatağı.

Adalarda:

Mazeret dolayısile intihabat iştirak edemiyenler reylerini vereceklerdir. Belediye dairesinde.

Bakırköyde:

Saat 9-6 Kartal tepe, Yenikoy, umum mülhakat.

Eminönünde:

Mercan ağa	Saat 7-19
Hayriye hatun	„ 7-19
Mahmut paşa	„ 7-19
Süruri	„ 7-19

Balatta

Fatih intihap sandığı Karabaş camisinde açılmış ve Hatip Muslahattin, Tevkii cafer, kovacı dede, Avcu bey, Molla aşkî, Der, viş Ali, Kâtip Muslahattin, Kariyei atik Ali paşa, Hamamı Muhittin, Tahtaminare, Hızırçavuş Kasım Günani, Atik Mustafa paşa, Beyceğiz, Balat Karabaşmahalleleri reylerini atmışlerdir. Burada intihap yeri çok kalabalık olmuş ve S. C. Fırkasının Balat nahiye reisi Şerif efendi isminde biriş toplanan halka sık sık kitabeler irat etmiştir. Bu zat bize rey attırmazlarsa sandığı basacağım, size rey attıracağım gibi bazı sözlerde sarfetmiştir. Öğleden sonra C. H. fırkasına mensup bir doktorun rey atmasını S. C. mensuplarının bilinmez bir sebep yüzünden galeyanlarını mucip olmuş ve "ondan evvel bizim adamlarımızın girmesi lâzım. Neden Serbestçileri içeri sokmayersunuz„ gibi sözler işidilmeğe başlamıştır. Gürültü büyümüş, bir kısım halk bağırmağa başlamış ve cami kapısına hücum etmiştir. Bu vaziyet karşısında polisler önünde durdukları kapıyı kapatmışlardır. Biraz sonra intihap yerine jandarma da gelmiş ve içeri zorla girmek isteyenlere mâni olmuştur.

Bir aralık sopalarla ve cephelerinden çıkardıkları taşlarla polisin üzerine hücum edilmek istenmiş ve bu vaziyet üzerine jandarmalar süngü takmak mecburiyetinde kalmıştır. Hadise yerine Cevdet Kerim B. gelmiş ve sükûn dahilinde her iki fırka mensuplarının reylerini serbeşçe atabileceklerini söylemiştir. Yalnız daha evvel camiin diğer kapısına gelen itfaiye arazözünün hortumları kesilmiş ve intihap yerinden zorla uzaklaştırılmıştır. İleri, geri koşuşan ve ne yaptığını bilmiyenlerin bu hareketleri karşısında bir çok kimseler intihap yerine yaklaşamamışlardır. Bir aralık İstanbul meb'usu Hüseyin bey de intihap yerine gelmiş ve müteheyyiç bulunanları teskin edecek sözler söylemiştir. Bunun üzerine bağıranlar susmuş ve kapanan kapılar açılarak reylerin atılmasına devam edilmiştir.

Hadise yerine Sabık Nafia vekili Recep, vali Muhittin B.-ler de gelmişler ve vaziyeti tetkik etmişlerdir. Burada mahalli halkın sükûnetle rey attıkları ve kargaşalığa muayyen ücretli şahısların sebep oldukları tesbit edilmiştir. Süratle alınan tedbirler sayesinde intizam ve sükûn temin edilmiş, halk yirmişer, yirmişer içeri girerek reyini atmıştır.

Kasımpaşada

Kasımpaşada intihabat dün çok gürültülü olmuş ve bir takım hadiseler cereyan etmiştir. Bu mıntakada reylerin toplanmasına mahsus sandık camiikebir avlusuna sabah 6,5 ta konmuştur.

Saat yediden itibaren halk buraya gelmeğe başlamış ve biraz sonra bütün sokaklar, cami etrafı 60, 70 kişilik gruplarla gelen halkla kaplanmış, dolmuştur. Bunlardan bir kısım Serbest fırka lehine tezahürat yapmağa başlamışlar ve reylerin geç verildiğini görünce cami kapılarına hücum etmişler jandarmanın emrini dinlemiyerek kapıyı kırmış ve içeri girmişlerdir.

Bu aralık bir grubun elinde müselles şekilde bir yeşil bayrak görülmüştür. Bu hadiseler üzerine intihabın selâmeti için sandık içeriye alınmış ve intihap bir saat durdurulmuştur.

Nümayişçiler buna büsbütün kızmışlar ve tekin olmadıkları görülünce ihtiyatî bir tedbir olmak üzere itfaiye arazözleri getirilmiştir.

Halk arabaların avluya girmesine mümanaat etmiş ve taşlarla arazözlere hücum ederek hortumları kesmiş, parçalamıştır.

Bu esnada polis müdürü Ali Rıza ve Cevdet Kerim B.ler Kasımpaşaya gelmişler ve halka aksin olmalarını tavsiye etmişlerdir. Bu suretle asayişi iade için lâzım gelen tedbirler alınmış ve halk dağılarak tekrar intihaba devam edilmiştir.

Serbest Cümhuriyet fırkasının bu havalide propagandaya fazla ehemmiyet vermiş olduğu nutuk söyliyen Çingene karılarından anlaşılıyordu.

Muharrikler

Kasımpaşada hadise çıkaranların isimleri tesbit edilmiştir. Bunlar Çingene küçük Hüseyin, kitapçı Tahsin, sütçü Dursun, komonist Recep, Laz Bilâl, Kürt Rifat, Arnavut İhsandır. Halkı tahrik eden ve komiserin elini yaralıyan bu adamlar hakkında, zabıt varakası tutulmuştur.

Yeşilköyde

Yeşilköyde dün intihap sabah saat dokuzdan altıya kadar devam etmiştir. S. C. mensuplarından Arnavut Bekir, lokantacı Ali efendinin oğlu İsmail, Osmaniyeli Çemal, «Şekeri sekize indireceğiz, ağnam vergisini kaldıracağız„ diye propaganda yapmışlar ve bir kısım muhacirleri tahrik etmişlerdir. Meşhur zevattan ve Serbest fırkanın belediye meclisi namzetlerinden Galip Kemali B. bir hayli propaganda yapmışsada muvaffak olamamıştır. Bir aralık içeri giren musevi kadınlarına Fransızca hitap eden bu zatın bu hareketi pek aşırı görülmüş ve kendisine Türk memleketinde olduğu ihtar edilmiştir.

Amindes ve Fris çiftliklerinde oturan 218 kişi «Biz Gazinin aşkile geldik. Onun fırkasına rey vereceğiz„ diyerek müttefikan C, H. fırkasına rey vermişlerdir.

Üsküdarda

Dün Üsküdarda yeni mahalleide Murat reis, Tayarbaşı, Selâmi Ali efendide oturanlar reylerini atmışlardır. Burada ufak tefek propagandalardan başka bir şey olmamıştır.

Kadıköyünde

Kadıköyünde Zhtü paşa, Tuğlacı, Göztepe, Merdivenköy Sahrayıcedit, Suadiyede oturanlar reylerini atmışlardır.

Adalarda

Kınalıadada iskele gazinosunda intihabat devam etmiştir. Hadise olmamıştır.

Boğaziçinde

Saat sekizde Kandilli, onda Yeniköy, on bir buçukta Kuleli yarımda Çengelköy, dört buçuktan sekize kadar Beylerbeyi, Küplüce, Aptullah ağada oturanlar rey atmışlardır. Çengelköyüne otomobillerle gele serbestciler, Kahrolsun Halh fırkası diye tezahürat yapmışlar ve nutuklar söylemişlerdir.

intihabat C. H. F. lehin e neticelenmiştir.

İbret !

Yüzsüzlükler Fethi B. in S. F. yi teşkil etmesine kendilerinin sebep olduklarını iddia odiyorlar!

Mütareke esnasındaki Damat Ferit kabinesinin dahiliye nazırı olan Mehmet Âdilin Pariste neşrettiği bir haftalık paçavra son nüshasında yeniden ümitlere düşmüş. Hiyanetleri hasabile vatan hudutları haricine tardedilen bu adamların yeniden ümitlere düşmeleri Fethi Bf. nin S. F. yi teşkil ederek hükümete karşı muhalefete başlamış olmasındandır.

Bizim için ibret ve intibahı mucip olmak lâzım gelen bu manzarada fecati kadar gülünç olan bir nokta var.

Yüzsüzlüklerin naşiri efkârı olan bu gazete son nüshasındaki yazılar arasında şöyle diyor:

"Bizim yazılarımız Paris Sefiri Fethi B. üzerinde okadar büyük bir tesir yaptı ki bu zat hem Paristeki rahatını, hem de ayda üç bin lirayı bulan maaşını bıraktı, İsmet Pş. hükûmetine hesap sormak için Türkiyeye gitti!„

Şahısları ve hayatları bugün bile Türk tarihi için bir leke olan bu adamların utanmak bilmiyen bu cür'etkârlıklarına ne demeli ?

Bir hanım

Kırklarelinde muvaffakıyetli propagandalar yaptı

Fevziye Şevket hanım

Serbes fırkanın intihap propagandası için para ile adam tutmasına, siyasî işlerden anlamıyanlardan yardım ummasına mukabil Cümhuriyet halk fırkası her taraftan münevver kitlenin muzaheretine nail olmaktadır.

Resmini derecttiğimiz Fevziye Şevket hanım Kırklarelinde halk fırkası lehinde kıymetli propagandalar yapmış ve takdire şayan muvaffakiyetler göstermiştir.

İntihap mücadelesi

Recep B. Sinsi muhalefetin aleyhinde

Şehrimizde bulunan sabık nafia vekili Recep B. intihabat hakkında şunları söylemiştir:

"— İntihabatın böyle mücadeleli oluşu çok iyi olmuştur. Halkın ekseriyetinin bizim taraftımızda olduğuna şüphe yoktur. Bir kaç kişi dahi olsa gizli ve sinsi muhalefet daha muzirdir. Böyle bir kaç kişi çıkar söyler, nihayet hakikat karşısında sesleri kısalır, dururlar.

Muhaliflerin şikâyete hakları yoktur. İntihap meselesinde dünyanın en serbest memleketi olan Fransada bile hiç bir muhalif fırkanın bu kadar nümayiş, tecavüz ve propaganda yapmasına müsaade edilmemiştir.„

Vergilerde tadilât

Maliye vekâleti vergi tadilâtı hakkındaki programını meclis açıldığı zaman hemen müzakere edilmek üzere hazırlamakta dır.

Şimdiye kadar müzakkafat ve arazi vergilerine ait proje tetkik edilmiştir.

Veraset ve Kazanç vergileri tadillerinede yakında başlanacaktır.

Rumeli sahilinde

Dökuzdan on ikiye kadar burgaz, Petrehor, Pirinççi köyleri Kemerburgaz casinde İnsaniye, Çiftalan, Odayeri Akpınar, Agaçlı, Kısırmandıra köyleri de kısırmandıra caminde reylerini atmışlardır.

Bugün

Bugün intibabın son günüdür. Fakat şimdiye kadar alınan neticelere bakılırsa müntehiplerin ancak beşte biri reylerini atmışlardır. Bu vaziyet karşısında intihap müddetinin bir hafta temdidi icap etmektir.

Görlede

Görle 9 (VAKIt) — İntihap halk fırkasının galebesile neticelenmiştir.

EK-73: Cumhuriyet, 12 Ekim 1930

Rey atılmak müddeti bugünden itibaren 18 teşrinievvel cumartesi akşamına kadar bir hafta temdit edildi

Henüz reylerini istimal etmiyen müntehiplerbu müddet zarfında hangi gün rey verceklerini aşağıdaki cetvelde bulabilirler

İstanbul Vilâyetinden:

1 — Umumi meclis intihabı için rey atılmak müddeti Adalar şubesi hariç olmak üzere diğer şubeler için belediye kanununun 41 inci maddesi hükmüne tevfikan 12 teşrinievvel 930 pazar sabahından itibaren 18 teşrinievvel 930 cumartesi akşamına kadar bir hafta temdit edilmiştir.

2 — Rey sandığı belediye şubelerinde bulunacak ve her gün sabah 9.30 dan 12 ye ve 14 ten 17 ye kadar rey kabul edilecektir. Şimdiye kadar reylerini istimal etmiyen müntehiplerin aşağıdaki cetvelde gösterilen günlerde nüfus tezkereleri veya hüviyet cüzdanlarile belediye dairelerine giderek reylerini vermeleri intihap encümenleri kararile ilân olunur.

Reylerin mıntaka ve semt itibarile kabul günleri

Beyazıt (Eminönü) Şubesi

12 teşrinievvel 930 pazar saat 9,30-12 14-17
Mahmutpaşa, Mollahüsrev, Kirkçeşme, Kemalpaşa, Babıhasanâğalı, Güraba Hüseyinağa, Inebey.

13 teşrinievvel 930 pazartesi
Camcalı, Bahabanağa, Beyazıt minar, Kemalettin, Tavşantaşı, Mimarhayrettin, Eminsinan.

14 teşrinievvel 930 salı
Saraçişk, Mercanağa, Dayahatun, Kalendehane, Süruri, Yalı, Mesihpaşa.

15 teşrinievvel 930 çarşamba 10,12-14,17
Sebsuvar, Bayramcavuş, Cadırcı, Muhsinehatun, Kazancıoğlu, Nişancı, Tulbentçi.

16 teşrinievvel 930 perşembe
Çelebi oğlu Alâettin, Sarıdemir, Demirtaş, Yavuzer şinan, Hacıkadın, Hocakiyaseddin, Süleymaniye Kütüphanesi.

17 teşrinievvel 930 cuma
Alemdar, Bıldırdirek, Sultanahmet, Cankurtaran, İshakpaşa, Küçükayasofya, Mollafenari.

18 teşrinievvel 930 cumartesi
Tahtakale, Hocapaşa, Hobyar, Şeyhmehmet Geylâni, Rüstempaşa, Ahlelebi, Zindankapı.

Fatih şubesi

12 teşrinievvel 930 pazar
Mollaseref, Kirmastı, Şehremini, İskenderpaşa, Hocaviz, Sinanağa, Sofular, Muratpaşa, Hasanhalife, Hüsanbey, Muhtesipsikender, Keçeci karabaş, Hatıcesultan, Mimarsinan, Neslişah.

13 teşrinievvel 930 pazartesi
Nevbahar, Melekhatun, Ortakkasap, Velet karabaş, Merkezefendi, Demirtaşpaşa, Kreyn, Arpaemini, Fatmasultan, İbrahimçavuş, Usnyusuf, Seyitömer, Beyazitağa.

14 teşrinievvel 930 salı
Hatip Maslehattin, Tevkilcafer, Koğacdede, Ayvatibey, Mollaaşki, Dervişali, Katipmesihattin, Ekrikilikâlpaşa, Tahtaminare, Hızırçavuş, Kasımgünani, Atikmustafapaşa, Beyceğiz, Balat, Karabaş.

15 teşrinievvel 930 çarşamba
Kasap Emanhan, Haracçı Karamuhsin, Pazvatlı, Haydar, Küçükmustafapaşa, Abdisubaşı.

16 teşrinievvel 930 perşembe
İslâmbey, Kamil yenimahalle, Cesrikasım, Eyipsultan, Abdülvedut, Fethiçelebi, Gümüşsuyu, Dökmeciler, Nişancımustafapaşa, Üçşehitler, Cuma, Topçular, Alibeyköyü.

17 teşrinievvel 930 cuma
Davutpaşa, Çakırağa, Kasapilyas, Cerrahpaşa, Kefilhatun.

18 teşrinievvel 930 cumartesi
Hacıkadın, Koçamustafapaşa, İmrahor, Alifakih, Arabacıbeynazı, Hacıhüseyinağa, Hacıhamzaağa, Canbaziye, Hacıevhat, Kazlıçeşme, Sancaktar.

Beyoğlu şubesi

12 teşrinievvel 930 pazar
Hasköy, Sütlüce, Pirimehmetpaşa, Keçeliptri.

13 teşrinievvel 930 pazartesi
İstiklâl, Keloğlu, Cihangir, Gümüşsuyu, Kocafeyne, Katipmustafaçelebi, Firuzağa, Çukur, Şehitmuhtarbey, Bülbül, Bostan, Hüseyinağa, Hortum, Asmalımescit, Kamerhatun, Kalyoncukullukçu mahalleleri.

14 teşrinievvel 930 salı
Galata, Kemankeş, Hacımimi, Müeyyetzade, Yenişehir, Arapçamii, Emekyemez, Berekettzade, Şahkulu mahalleleri.

15 teşrinievvel 930 çarşamba
Sisli, Ferikköy, Duyaritepe, Cumhuriyet, Bozkurt, Tünnel, Pangaltı, Eskişehir, Mecidiye, Meşrutiyet, Hastakarargâhı, Tevkiyie, Harbiye, Kâğıthane

16 teşrinievvel 930 perşembe
Beşiktaş, Ortaköy, Mecidiye, Abbasağa, Yıldız, Çırağanlıkiosk, Sinanpaşa, Dikilitaş, Yıldızsarayı, Muradiye, Türkali.

17 teşrinievvel 930 cuma
Fındıklı, Ömeravni, Kılıçali, Pürtelaşsan efendi mahalleri.

18 teşrinievvel 930 cumartesi
Kasımpaşa, Süruri, Kaptanpaşa, Kaptanmehmetefendi, Camiikebir, Hacıahmetbedrettin, Yenişehir, Piyale,Hacıhüsrev, Yahyakâhya mahalleleri.

Yeniköy, Sarıyer şubesi

12 teşrinievvel 930 pazar
Rumelifeneri, Garpçe, Rumelikavağı, Yenimahalle, Sarıyer, Maden.

13 pazartesi Tarabya, Yeniköy

14 teşrinievvel 930 salı
Büyükdere, Kireçburnu, Bahçeköy.

15 teşrinievvel 930 çarşamba
Uluköy, Rumelihisarı, Ayazağa, Uluköyde muvakkat kahaine caddesi.

16 teşrinievvel 930 perşembe
Bebek, Arnavutköy, Kuruçeşme.

17 teşrinievvel 930 cuma
Kemerburgaz, Fabrikahor, Pirhasan, Hasanbey, Çiftalan, Odayeri, Akpınar, Ağaçlı, Kısırmandıra.

18 teşrinievvel 930 cumartesi
Kilyos, Zekeriyaköy, Demirci, Kısırkaya, Gümüşdere, Uskumru.

Hisar (Beykoz) şubesi

12 teşrinievvel 930 pazar
(İsteceli, Murati)), Yalıköy, Beyköz, Dereseki, Akbaba, Poyraz, (Fenerriva).

13 teşrinievvel 930 pazartesi
Kuzguncuk, İcadiye, Bürhaniye.

14 teşrinievvel 930 salı
Umuriyeri, Serviburnu, Mahmutşevketpaşa, (Alibahadır), Polenez, Cumhuriyet, Buzhane, (Gülü, Örfünce), Paşamandıra.

15 teşrinievvel 930 çarşamba
Beylerbeyi, Abdullahağa, (Küplüce), Çengelköy, Kuleli.

16 teşrinievvel 930 perşembe
Paşabahçesi, Incirköy, Çubuklu, Kanlıca, Hisar, Göksu.

17 teşrinievvel 930 cuma
Koçullu, Ömerli, Sırapınar, Hüseyinli, Kılıçlı, (Isfakih.)

18 teşrinievvel 930 cumartesi
Yanikköy, Kandilli, Anadolukavağı, (Mirgah).

Üsküdar şubesi

12-13 teşrinievvel 930 pazar, pazartesi günleri
Çakırcı Hasanpaşa, İhsaniye, Selimiye, Ayazma, İmrahor, Ahmetçelebi, Hamzafakih, Salacak, Sinanpaşa, Tavşihasanağa mahalleleri.

14 teşrinievvel 930 salı günü
Karadavutpaşa, Hoşev, Keçedede, Bulgurlu, Mescit, Evliye, Hocatenbel, Hacımehmet, Gülfemhatun, Durbalı, Hayrettin, Çavuş, Toygarhamza, Salakşinan mahalleleri.

15 teşrinievvel 930 çarşamba günü
Selmanağa, Cami derununda Selmanağa, Hacıhasan, Ramimehmetpaşa, mahalleleri.

16 teşrinievvel 930 perşembe günü
Validei atik camii derununda Validei atik, Arakiyeci-Hacımehmet, Arakiyeci-Hacıcafer, Tabakhane, Kazaskerahmet, Efendi, Ahçıbaşı mahalleleri.

17 teşrinievvel 930 cuma günü
Dudullu, Çekmeköy, Küçük hakkâ-köyleri.

18 teşrinievvel 930 cumartesi
Yenimahalle, Muratreis, Pazarbaşı, Selâmi efendi, Altunizade, Kısıklı, Bulgurlu, Umraniye mıntakaları

Bakırköy şubesi

12 teşrinievvel 930 pazar
Şamlar, Ayayorgi, İkitelli.

13 teşrinievvel 930 pazartesi
Vildos, Litros, Avas, Çiftlburgaz, Ayaya.

14 teşrinievvel 930 salı
Yenibostan, Nifos, Mahmut, Halkalı, Safra.

15 teşrinievvel 930 çarşamba
Firuzköy, Anbarlı, Mitros, Amindos, Küçükçekmece, Kalitarya.

16 teşrinievvel 930 perşembe
Zeytinlik, Cevizlik, Sakızağacı, Yenimahalle.

17 teşrinievvel 930 cuma
Yeşilköy.

18 teşrinievvel 930 cumartesi
Karla tepe, Yeniköy.

Kadıköy şubesi

12 teşrinievvel 930 pazar
Osmanağa - Ihsaiye.

13 teşrinievvel 930 pazartesi
Caferağa, Hasanpaşa.

14 ve 15 teşrinievvel 930 salı, çarşamba
Rasimpaşa, İbrahimağa, Osmaniye ve Mecidiye.

16 ve 17 teşrinievvel 930 perşembe, cuma
Zühtüpaşa, Tuğlacı, Göztepe, Merdivenköy, Sarrayicedit, Sundiye.

18 teşrinievvel 930 cumartesi
Bostancı içerenköy, Kozyatağı mahalleleri.

Osmanlı Bankası

726 numaralı 27 eylül 1930 tarihli kanunun tatbiki dolayısile vaki olan ihracat evrakı Nakliye ve Devlet Giriş ve Çıkışları

2 — Devlet Giriş ve Çıkışları

9	1 ci teşrin 1930 tarihinde evvelki		14	40,600
	Zabıat edilen			
	İstanbul'da			192,468 77
	Hafta zarfında			
	Fark			
9	1 ci teşrin 1930 tarihinde Giriş	Çıkış		6 693 568 77

2 — İhracat Evrakı Nakliye Giriş ve Çıkışları

Çıkan evrakın	evvelki	1	1,145,185 —
mikdarı	hafta zarfında	7	17,185,185 —
	bugün		17,850,850 12
Fark			
Çıkan evrakın	evvelki	9	6 693 568 77
tutarı	hafta zarfında		
	bugün		

OSMANLI BANKASI

Karacabey Idaresi Müdürlüğünden:

1 teşrinievvel 930 tarihinden 31 teşrinievvel 931 tarihine kadar Karacabey Harası merkezinde yapılacak olan kırkambarı, sütevi, 14 teşrinievvel 930 tarihine kadar müteahhidi tarafından ihale edilmek üzere, sarı saraf usulile müzayedeye konulmuştur. Talip olanlardı tekliflerini muayyen günde yüzde yedi buçuk teminat akçelerini hamiline haiz çekle veznedar müracaatlarile birlikte Idareye ilân olunur.

Tekirdağ Vilâyeti daimî encümeninden:

87	4,65	adedinde	birinci harman tahtı
87	4,65	"	ikinci harman tahtı
Kapalı zarf			
Renkli zarf			
Kâğıt	zarf		
Devriyeli			
Mürekkebi			

Vilâyet matbuat ve ilân işlerinin 1931 senesi bütçesinin matbaaya ihtiva edeceği kırkbeşlik sekiz kalem kâğıt ile mürekkebin açık eksiltmeye konulduğu 14-10-930 çarşamba günü saat on beşte Daire encümeninde yapılacağından talip bulunanların ilân olunur.

İstanbul gümrükleri muhafaza müdürlüğünden:

1 — Muhafaza memurları için 20 derecesi hararetle 720-725 derece sıddeti tathiyede 30 tog bengin mahyasası 20 gün zarfında kapalı zarf usulile mübayaaya konulmuştur.

2 — Şartnameyi İstanbulda Gümrük muhafaza müdüriyetinden istenilecektir.

3 — Talipler % 7,5 teminat akçeye ait veya Nafıa Müfettişliğine hitaben 6 inci günü olan 27 teşrinievvel 930 pazartesi günü saat 14 te Muhafaza müdüriyetinde hazır bulunmaları.

Kütahya Vilâyetinden:

1-2-930 tarih ve 493 numaralı Encümeni Daimi kararile inhisarımıza devredilen simsit, alaşatı fabrikasının kullanılmakta olan demir ve sairesine talip zuhur etmediğinden müddeti müzayede 19 teşrinievvel 930 Salı günü saat 15 e kadar temdit edilmiştir. Taliplerin % 15 depozito akçelerile birlikte ve şeraiti dairesinde ihale encümeni müdürlüğüne müracaatları ilanına lüzum olunur.

İstanbul ithalât gümrüğü müdürlüğünden:

Adedi	Cinsi	Markası	No.	Cinsi reyon	Kilo.
1	Sandık	G E	4087	Demir çivi, kâşık	128
1	Bağ			Ağaç kontrplâk tahta	76
1	Sandık	O-Z-F	942	Adi sedef düğme	11
2	"	C N T	922	Gülle düğü	111
90	Adet			Çeşitli eşya ithalâtı	9000
7	Sandık	S K	1787	Kurumuş patates kırık	317
1	Balya	T G S	897	Yün çamaşırı	98
9	Çuval	K B		Kömür pancarı	285
24	Adet			Cam ayna dikdörtgen	617
1	Fıçı	P A R		Kestane bülbası	205
	Dilkme			Dökme demir mahreç akarsuyundan	410
2	Fıçılık	M S		Sökülecek	427
4	Sandık	B S		Parmak mapucat	1969
10	"	Z F	1770	Selemeni Zeytin	370
1	"			Ilaç	125

Hâlâda mukayyet 15 kalem eşya 14/10/930 tarihinde İstanbul resmi gümrüğü satış komisyonunda bitüzmüzayede satılmak üzere ilân olunur.

Bostancı içerenköy, Kozyatağı mahalleleri

EK-74: Milliyet, 13 Ekim 1930

PAZARTESİ 13 TEŞRİNİEVVEL 1930 — 5 inci sene, No 1679 — NUSHASI 5 KURUŞTUR

Milliyet

Başmuharriri: Siirt Mebusu MAHMUT

BUGÜN
2 nci sahifede: 1— Sultan Hamit: tarihî tefrika 2— Haricî ve son haberler
3 üncü sahifede: 1— Serbest fırka teşkilâtında tahlilât başladı. Çıkmaz yola girenler ayrılıyorlar 2— Yatağında ölü bulunan bu kadını kim öldürdü? 3— Darülfünun emini Neşet Ömer bey eminlik için tekrar namzetliğini koymıyor.
4 üncü sahifede: 1— Hikâye 2— Mektepliler

Çerkes Etemle arkadaşlık edenleri Serbest Fırkanın içinde görüyoruz. İzmirde niçin tevkifat yapıldı? (Tafsilât son haberlerimizdedir.)

Politika ve vatandaşlık!

Politika heveslerini millî vahdeti sarsacak hareketlere götürenler hata ediyorlar

Demokrasi demek, herkesin kayıtsız ve şartsız hareket etmesi demek değildir..

ANKARA, 12 (Başmuharririmizden) — Son belediye intihaplarında samimî vatandaşları acı acı sukutu hayale uğratacak misaller ve manzaralar karşısında bulunduk. Vatandaşlar arasında öylelerini gördük ki bunca ders, tecrübe ve inkılâplara rağmen ruhlarında hâlâ 10 Temmuzdaki hürriyet ve demokrasinin anarşiye yol açan feci telâkkilerini yaşatmaktadırlar. Halbuki küçük politika heveslerini yenmemek yüzünden millî vahdeti sarsacak hareketler iyi bir yola çıkmaz.

Biliyoruz.. Medenî seviyesi ne kadar yüksek olursa olsun her memlekette bazı şuursuz hareketler olabilir. Tehlike bu şuursuzların mevcut olmasında değildir. Büyük tehlike; memleketin şuurlu sayılan unsurları arasında bu şuursuz hareketleri hoş görecek ve hattâ onlara cesaret verecek insanların bulunmasındadır.

Dürüst politikacılık, halkı yanlış istikamete sürüklemeğe, halkın ruhuna yanlış kanaatler ekmeğe cevaz vermez. Bilâkis halkın makul ve kanunî cereyanlardan ayrılmasına mâni olur.

Vâkıâ liyakatin huyu pek esiz havası içinde bulanan politikacılarımızdan faziletin çok fevkine çıkmalarını istemek mübalâğalı bir talep olur. Ancak onlardan hiç olmazsa hodbinliğin biraz fevkinde kalmalarını dilemek vatandaş olarak hem bir hak, hem bir vazifedir.

Aklı başında hiç bir vatandaş zabıta kuvvetlerine, milletin otoritesine karşı koyanları müdafaa etmez ve çünkü devlet otoritesi şu veya bu fırkanın malı değildi. Belki hepimizin, bütün vatandaşların müteferrik otorite ve şereflerimizin bir hülâsasıdır. Umumun manevî şahsiyetinin bir tezahürüdür. Buna rağmen hangi devlet otoritesi ile demokrasi arasında tezat varmış gibi zabıta kuvvetlerine tariz edenler oluyor..

Demokrasi demek herkesin kayıtsız ve şartsız hareket etmesi demek değildir. Hele devlet otoritesine hürmet etmekte vatandaşın haysiyet ve izzeti nefsini incitecek bir mâna aramak demokrasiyi hiç anlamamaktır. Muarızlar ve onların gazeteleri bi düzüye zabıta ve hükûmet kuvvetlerinin intihaba müdahale ettiklerinden bahsediyorlar. Bunun aksini ispat için delil göstermeğe çalışmıyacağız. İntihap işleri herkesin gözü önünde cereyan ediyor. İntihap sandıklarının başında bulunanlar ve bizzat rey verenler hakikatin ne tarafta olduğunu intihabatı idare edenlerin ne kadar bitarafane hareket ettiklerini elbette de daha iyi görmüş ve hükümlerini vermişlerdir.

Serbesçiler bir taraftan zabıtanın müdahalesinden bahsederken diğer taraftan, hattâ liderlerinin lisanile intihap mahalline sopalı, bıçaklı adamlar gelerek serbesçe reylerin kullanmak istiyen müntehipleri yaraladıklarını, sövdükleri ve tehdit ettiklerini de söylüyorlar.

Haksız bir davayı ortaya atanlar mutlâka tezattan tezada düşerler. Bu zatlar düşünmüyor ki eğer kendi dedikleri gibi zabıta kuvvetleri intihabata müdahale ediyorsa bunun da eli sopalı, bıçaklı eşhası intihap yerine getirmek lüzumsuz bir şey olur.

Hakikatte zabıtaya tecavüz edenler de bıçaklı ve sopalılardan istifade edenler de onlardan, nihayet gazetelerin tesbit ettiği bir çok vak'alar ve hâdiseler de meydandadır. Biz istiyoruz ki intihap gibi müddeti bir hak ve vazife anarşik bir renge boyanmasın.

Siirt meb'usu
MAHMUT

Çalışma saati

Cumartesinden itibaren dairelerde çalışma saati değişiyor

Kış mevsiminin gelmesi ve günlerin kısalması dolayısile dairelerde çalışma saatinin değiştirilmesine Vilâyet makamı tarafından karar verilmiştir. Bu karara göre ayın on sekizinci cumartesi gününden itibaren dairelerde işe saat dokuz buçukta başlanacak, on ikide öğle paydosu yapılacaktır. Paydos bir saattir. Bundan sonra saat on üçte tekrar işe başlanacak ve on altı buçukta daireler tatil edilecektir. Vapur, şimendifer gibi nakliye vasaitinin de bu suretle tarifelerinde tadilât yapılması için Vilâyetten şirketlere tebligat yapılacaktır.

Türk milletinin asalet ve siyasî idaresine tecavüz ediyorlar

Recep Beyin acı fakat çok mühim beyanatı

Yarıncılar ve hempaları hergün milletin temiz ve asîl ruhuna sar'alı ifrazat saçıyorlar. Yalnız dikkat etmek lâzımdır ki Türk inkılâpçısı ve Türk milleti bu habis ruh ile mücadele etmesini daima bilecektir

Memleket havasını anarşiye veren çığırtkanlık karşısında şayanı dikkat beyanatta bulunan
Recep Bey (Kütahya)

Dün Kütahya meb'usu Recep B. gazetemize âtideki şayanı dikkat beyanatta bulunmuştur:

Dünkü (Yarın) gazetesi benden Halk Fırkası umumî kâtibi diye bahsederek bir gün evvel gezdiğim intihap yerlerindeki kalabalık tarafından benim aleyhimde fena tezahürat-ta bulunulduğunu yazmış, bu tezahüratın fırkamıza mensup insanlar tarafından yapıldığını da ilâve etmiş. Esası yalan olan bu havadisin mahiyetini hulâsa edeyim:

İstanbulda bulunacağım birkaç gün zarfında intihabat yerlerini görmek istedim. Bir çok yerler meyanında mezkûr gazetenin bahsettiği Kasımpaşaya da uğradım. Orada fırkamıza mensup arkadaşlarla hasbıhal ettim. Avdet ederken yanımda bulunan Hakkı Şinasi Paşa, Hakkı Tarık Bey ve diğer bazı zevatla birlikte intihap yapılan camiin önündeki caddede biriken ve Serbest fırka namına nümayiş yapan bir kalabalığın arasından geçtik. Burada epey izdiham olmasına rağmen terbiye ve nezaketle bize yol açtılar. Açılan yolun iki tarafındaki halk bizi selâmladılar Biraz evvel (Yaşasın Serbest Fırka) diye bağıran bu insanlardan otomobilimiz hareket ederken etrafımıza gelen bir çokları bize nüvazis gösteriyorlardı. Fikirlerini ve hareketlerini beğenmediğim bu vatandaşların bize gösterdikleri terbiyeli hareketi takdir ettim ve otomobille yola devam ederken yanımdaki arkadaşlara bu takdiratımdan bahseyledim. Ben zaten yüksek milletimin her ferdinde asaleti asıl telâkki ederim. Bir kısım halkımız şiddetli ve gürültülü tahrikât neticesinde görgüsüzlük yüzünden - ve o da muvakkaten - yolunu şaşırabilir Ben bunlara kızmam, nihayet acırım. Doğru yoldan şaşırtılmış olanlara karşı vazife

(Devamı 5 inci sahifede)

Fatih kaymakamlığı önünde C. H. F. na rey vermek üzere sıra bekleyen halk

Piyango

Dün kazanan numaralar kimlere çıktı?

Tayyare piyangosunun keşidesine dün de Darülfünun konferans salonunda mutat merasimle devam edilmiş ve tekmil numaralar çekilmiştir. Dün çekilen ikramiyelerin en büyüğü 15 bin lira idi. Bu ikramiye 33567 numaraya isabet etmiştir

Bundan başka dünkü keşide de mevcut 10 bin liralık mükâfatı da en son çekilen on numara kazanmıştır. 10 bin liralık mükâfatı kazanan numaralar şunlardır:

4571, 16745, 17804, 39956 40869, 43240, 45702, 50530 55434, 55846

Diğer kazanan numaralar sıra tertibile beşinci sahifemizdedir.

Yeşil bayrak

Vefa kulübü "bizim böyle bayrağımız yok„ diyor

Karşı fırka:

— Kasımpaşada intihap günü çıkarılan yeşil bayrak Vefa kulübünün bayrağıdır... diyordu. Olsa bile orada işi neydi, niçin getirilmişti? Fakat bakınız Vefa klübü reisi kendi klübüne karşı yapılan bu isnadı nasıl reddediyor:

"— Kasımpaşadaki yeşil bayrak dedikodularına klübümüzünde ismikarıştırılıyor. Bu neşriyatı bir iki gazetede okuduğum zaman hayret ettim. Vefa klübünün Kasımpaşada Serbest fırka nümayişlerile bir alâkası yoktur.

Hiç bir Vefalı eline bayrak alıp bu hâdiselere karışmağı hatırından bile geçirmemiştir. O yeşil bayrak bizim klübümüzün değildir. Esasen klübümüzün yeşil bayrağı yoktur."

Serbestçiler ikişer gündeliği veremeyince dün çığırtkansız kaldılar !..

Dün Serbestçilerin patırdı yapan adamları ortadan çekilince sandık başlarına sükûnet ve milletin öz reyi tamamen hâkim oldu

İstanbulun her tarafında dün reyler münhasıran C. H. Fırkasına verildi; Adalar intihabı ittifaka yakın bir ekseriyetle C. H. F. lehine neticelendi

İstanbul intihabatı bir hafta temdit edildikten sonra dün ilk gününü geçirmiştir. İntihabat ayın 18 inci cumartesi akşamına kadar devam edecektir. Bu müddet zarfında henüz reylerini atmıyanlar, reylerini istimal edecekler ve ondan sonra tasnif başlıyacaktır. Şimdiye kadar alınan netice daima C. H. Fırkasının lehine tecelli etmiştir. S. Fırka taraftarları bundan çok meyusturlar.

Aldığımız malûmata göre hususî tutulmuş çığırtkanlara gündelik verilmek üzere sarfedilen 7 bin lira sonuna erdiği cihetle artık propagandacıların faaliyeti tavsamıştır.

S. Fırka günde 5 liraya kadar ücret vermiştir. En çok sarfedilen gün Kasımpaşa intihabatı olduğu cuma günüdür. Malûm hâdiseleri çıkartan gene o malûm adamlara cuma günü çok para sarfedilmiştir.

İntihap yerine gelmeden evvel bu sabıkalı, ücretli adamlar Unkapanındaki amele meyhanelerinde iyice içirdikten sonra takım takım ve bir filo halindeki bir çok sandallarla Kasımpaşaya geçirilmişlerdir. S. F. o gün çok para sarfetmiştir. Fakat karşı tarafın bütün bu gayreti akıntıya kürek çekmek kabilinden olmuştur.

Vali Muhiddin B. henüz reyini istimal etmemiştir. Vali B. hüviyet cüzdanını tebdil etmekle meşguldür.

Beyazıt kaymakamlığı önünde S. F.nın çığırtkanlarından azade bir sükûnet

Bugünlerde reyini atacaktır.

Beyoğlunda.

Dün Beyoğlu sandığı kaymakamlık dairesinin dış cephesindeki merdivenlerin başında duruyordu.

Sabahleyin saat 8 den itibaren sandık rey atılmak için hazırlanmış intihap encümenleri yerlerini işgal etmişlerdir. Fakat mesai izdihamı mucip bir hal almaksızın cereyan etmiştir.

Beyoğluna öğleden sonra elli kadar mezbaha amelesi gelmiş ve bunlardan 17 si nüfus kâğıtları tasdik edilmediği için reylerini kullanamamışlar, 33 kişi de reylerini bir kişi

Devamı beşinci sahifede

Gençlik ancak Cümhuriyete kale olabilir!

Muhalefet Darülfünun gençliğinin temiz nasıyesini kendi yaygarasına karıştırmağa kalkışmamalıdır

Türkocaklarının C. H. Fırkasının har müesseseleri olduğunu kabul etmek lâzımdır

Meliha Avni Hanım

Muhalif gazetelerden biri dünkü nüshasında bir iki gün evvel Türk Ocağında konferans veren Meliha Avni Hanımın Ocakta Fırkacılık yaptığından, ve bunun Darülfünun gençleri üzerinde büyük bir teessür uyandırdığından bahsetmekte ve Darülfünun gençlerinden mürekkep bir grupun matbaasını ziyaret ederek, Meliha Hanımın verdiği konferansı protesto ettiklerini kaydetmekte idi.

Fakat genç Darülfünunlu grupu kimlerden müteşekkildir? Buna dair yazıda hiç bir kayıt yoktur. İlk bakışta, bu neşriyatın mahiyeti şöyle anlaşılıyor: Maksat, Darülfünunun temiz muhitini bulandırmak, ve Darülfünun gençliğini siyasete sokmak.

Dün kendisile temas ettiğimiz bir müderris diyor ki:

— Gazete, matbaasını ziyaret eden bir Darülfünun grupundan bahsediyor, fakat verilen protestoda ne tek bir talebe ismi ne bir imza var. Darülfünun gençliği matbaasını ziyaret eden arkadaşlarının hüviyetlerini bu gazeteden öğrenmek mecburiyetindedir.

Ben, böyle münevver bir grupun mezkûr gazeteyi ziyaret ettiğini hiç zannetmiyorum. Eğer hakikaten böyle bir zümre mevcut olsaydı, gazete bunların isimlerini zikretmekte hiç bir beis görmezdi. İkincisi: Böyle bir kaç gencin müracaatı vâki olsa bile bu müracaata Darülfünunun temsil edildiği mahiyetini vermek doğru değildir.

Darülfünunda bir tek siyaset vardır: Bu da Cümhuriyetin muhafazası ve bakasıdır. Buna "Siyaset„ ten ziyade bir ümde denebilir.

M. Avni Hanımın bir mektubu..

Bu sabahki gazetelerden birinde Darülfünun gençlerinden bir grupa ait bir yazı çıktı. Türkocağında verdiğim bir konferans üzerine ocağa ait bazı temenniler kaydedildikten sonra, bana atfolunmuş bir cümle üzerine büyük bir mugalâta iskelesi kurulmuş. Konferansımın bazı kısımları bazı gazetelerde çıktı. Bunu o gün okumadan veya konferansı tamamile dinlemeden yanlış okunup yanlış anlaşılmış bir iki cümle ile verilecek hükümler gençliğin sağlam kafasında yer bulamaz.

"Halk fırkası Türk milletini ölümden kurtardı." Bu cümleyi ne ben söyledim, ne de gazetelerde böyle bir şey çıktı. Öyle anlıyorum ki bazı cümlelerimi maksatlarına elverişli bulmıyanlar asabî bir hareketle onları başka kaliplara dökmüşler! Bunun için lütfen zahmet ederek onları bir defa daha sükûnetle tekrar etmelerini rica ederim. Bütün bir milletin evlâdına acılarım, sızıların nasıl

(Devamı 5 inci sahifede)

Ikinciyiz

5000 Metrede üçüncü, bayrak koşuşunda ikinciyiz

ATİNA, 12 (Neo Faleron)- Gece saat 1,5 — 5000 metrelik koşuda Mehmet üçüncü, 4x100 bayrakkoşusunda ikinciyiz. Çarşamba sabahı İstanbuldayız.

Bürhaneddin

113 günde Erzuruma

ERZURUM, 12 (Milliyet)— Devri âlem rekorunu kırmak için 16 Haziran 930 da İstanbuldan hareket eden Kadıköylü Ali Nihat Bey Anadoluda 26. Vilâyeti yaya olarak dolaştıktan sonra 113 günde şehrimize geldiği yedindeki vesaikle sabittir. Mumaileyh buradan Kars Iğdır, Bayazıt tarikile İrana ve İrandan da Irak yolu ile Suriyeye, Afrika, Asya, Japonya, Amerika, Avrupa tarikile İstanbula avdet edecektir. Pasaport muamelesinin ikmali için beklemektedir. İki üç gün sonra hareket edecektir.

Ana kız..

Fransanın en güzide muharrirlerinden biri olan Victor Margritte tarafından ahiren neşredilen yeni bir roman mükemmel bir surette tercüme edilmiştir. "Politika„ refikimizde pek yakında bunu karilerine bilhassa karilerine arzedecektir. Bu güzel tefrikanın ismi "Ana kız„ dır. Bilhassa kadınları alâkadar edecek olan bu roman çok mühim içtimaî dertlere temas etmektedir. Güzel bir surette yazılmış, aslındaki nefaseti muhafaza ederek tercüme edilmiş olan böyle bir romanı tefrika etmekle "POLİTİKA„ arkadaşımız büyük bir edebî hizmette bulunmuş oluyor.

Beş hasta var!
Etem İzzetin yeni eseri
Pek yakında Milliyet neşretmeğe başlıyacaktır
BEŞ HASTA VAR!
Etem İzzet'in eseri, fakat Belkıys'ın romanıdır.
Bu romanda bir kadının bütün maceralı hayatı ile beraber eski, yeni ve ileri hayatın bütün tezahürlerini bir sinema filimi gibi gözlerinizin önünde canlı bir halde bulacaksınız.

G - 38 Yeşilköy istasyonunda gezilirken

G-38 bugün gidiyor

Tayyare dün İstanbul üzerindeki uçuşu niçin yapamadı?

Şehrimize gelen G- 38 Yunkers Alman tayyaresi kaptanı M. Braver dün sabah Türk matbuat mümessillerile Alman sefaret erkânının İstanbul afakında tayyare ile bircevelâna davet etmişti. Fakat uçuş için lâzım gelen müsaade yarım saat geç geldiğinden tayyare kumandanı bu sabah hareket edeceğini söyliyerek uçmaktan vazgeçmiştir. Davetliler bu muazzam tayyareyi gezmişlerdir.

Alman mektebi talebesi de tayyareyi ziyaret etmiş ve kendilerine izahat verilmiştir.

Alman tayyarecileri namına dün Taksim abidesine büyük bir çelenk vazedilmiştir.

Alman tayyaresi bu sabah saat onda Atinaya hareket edecektir.

Graf Zepelin gelecek mi?.

Gelen bir malûmata nazaran Graf Zeplin yakında her halde şehrimize gelecektir.

Dr. Egner böyle bir seyahati Zeplinin cihanşümul şöhretini takviye için lüzumlu görmektedir.

Hatta Zeplinin burada Lastre ve şürekâsı tarafından bir acentası da tesis edilmiştir.

Graf Zeplin İstanbul seyahatinden sonra Hamburg - Nevyork arasında muntazam postalar yapmağa başlıyacaktır.

EK-75: Yarın, 16 Ekim 1930

SON HABERLER

Mühim bir tebliğ

Tâli komisyon bu günden itibaren etabli vesikası tevziatına başlıyor

İstanbul, 15 (A.A.) — Tâli mübadele komisyonundan tebliğ olunmuştur:

1 — İstanbulda mütegekkil muhtelit mübadele tali komisyonu cleyenin İstanbul mıntıkasında ve Türk tabiyetinde bulunan ve dosyaları Tâli komisyonda tetkik edilmekte olan Rum ortodoksların etabli vesikası vermekle meşgul olmaktadır. Tâli komisyon, bu faaliyetinde devam etmekle beraber vaziyetlerinin tetkiki için vaktile muhtelit komisyona istida vermiş olan ve bu istidaları henüz bir karara raptedilmemiş bulunan kimselerle ellerinde Tâli komisyon tarafından verilen ve birden 2000 numaraya kadar yeşil bir fiş bulunanları mezkûr vesikaları almak üzere Bahaaldeki mülga hariciye nezareti binasındaki dairede 1930 Teşrinievvelinin 16 ncı gününden itibaren müracaat etmeğe davet eyler.

2 — Tâli komisyon dairaları sabahleyin saat 9 dan 12 ye ve öğleden sonra 2 den 6 ya kadar açık bulunmaktadır.

3 — İstida sahiplerinin pasaport kitasında 6 fotoğraf ile hüviyetlerini, Türk tabiyetinde bulunduklarını ve rum ortodoks mezhebine sâlik olduklarını ispata medar olacak vesikaları hâmil bulunmaları rica olunur.

4 — Kayıt ve vesika itasına ait muamelelar mecanen ifa olunur.

Polis müdürünün emrile halka tabanca çekildi

Mersin, 15 (H. M.) — Bugün Serbestiçiler ittihaba iştirak ettiler. Fakat bin müşkülâtla devam ederken dipçik, silâh, süngü karşısında kaldılar. Sabahtan ikindiye kadar beklemekten usanarak reye iştirak etmek istediler, fakat müracaatleri "Defolun kaptilar... şu çiogeneleri... vurun! emir veriyorum „ sözlerile karşılandı. Bu emri veren Polis müdürü idi. Polisler tabancalarını çektiler, ahali tekme, dipçik altında kaldı. Buna rağmen itidalini bozmadı, fakat mukabele etmediği halde düşüldü. Bir komiser muavini tabancasile ve biçağile ahalinin üzerine atıldı, Serbestiçiler dayakla polis dairesine götürüldü, orada görülmemiş mezalim, iğkence devam ediyor. Bu dakikada dört kişi mevkuftur. Müddeiumumiye şikâyet hakkını tanımıyorlar, şikâyetlere ehemmiyet vermiyorlar. Halk Valiyi protesto etti. Cuniye, Bayrakdelete, Dahiliyeye müracaat etti. Ahali Cuniye çektiği telgraflarında "Hâkimiyet milletindir demiştiniz. Mersin Valisi ve Polis müdürü hükümet kuvvetinden istifade ederek bizi tepeliyor, çiğniyor. Gasp edilen hukuk ve hürriyetimizin iadesini bekliyoruz „ demiştir. Diğer telgrafta " Mersin hükümeti kanunları kapattı Halk fırkası lehine komitacılık yapıyor Kanunu iade ediniz „ demişlerdir.

S.C.Fırası Uzunköprü intihabatından çekildi

Uzunköprü, 15 (H. M.) — Son günlerde hükümetin ahaliyi Halk Fırkası lehine rey verdirmeye icbar eylemesi ve tedhiş ciyaseti neticesi ve diğer gayrikanuni sebepler karşısında galip mevkiinde bulunmakta olduğumuza rağmen Fırkamız bu günden itibaren belediye intihabından çekilmiştir.

S. C. F. Uzunköprü ocak reisi A. Rifkı

Hileden başka çareleri kalmadı

Trabzon, 15 (H. M.) — Trabzon Serbest Cümhuriyet fırkası Belediye intihap müddetinin temdidinden sonra intihaba iştirak etmiştir. Akibetin aleyhlerine tecelli edeceğini anlayan Halk fırkasına mensup cemiyon azaları bir bir müşahitlik ihdasile geçen Cuma günü Halk fırkası lehine müntehiblerden rey aldıkları halde Serbest fırkanın intihaba iştirakine rağmen fırkamız çalışmaya devam etmiştir ve bu gün de tatilden son günü olduğu halde Belediye önünde halkın binlerce kuvvetli alkışları arasında intihabın nihayet verdiklerini gören halk dahil binlerce müracaatla hararetli bir suretle protesto devamını diyorlar.

☆ ☆ ☆

Macar Başvekili

Budapeşte, 10 (A.A.) — Macar ajansı bildiriyori Başvekil Kont Bethlen Türkiye hükümetinin davetine tabiatile bu ayın sonunda Ankaraya giderek İnönü papayı ziyaret edecek ve Türkiye reisicümhurunu selâmlıyacaktır. Kont avdetle Sofyaya gidecek temasla Budapeşteyi ziyaret eden Başvekili Liyapofe iadei ziyaret edecektir.

Hükümet müfarezesiyen kuvveti sevkediyor

Rio de Janeiro, (A.A.) — Müttehit hükümetler Isbanda Nikaragoraca coğrafesinde ilerî hareketlerine devam etmektedir.

Bu hareketler Sinçeleo-Paraena hududu üzerinde asiler tarafından yapılan hücumları püskürtmüşlerdir.

İngiltere

Filistinde millî bir yahudi yurdu vücude getirecekmiş

Kudüs, 15 (A. A.) — Müstemlekât müfettişi Dr. Shiels Filistinde yapmakta olduğu devir ve teftiş seyahatini bitireceği sırada Nahalaldaki yahudi cemiyetini ziyaret etmiştir. Dr. Shiels, beyanahvalinde gelecekte bazı tesmilcilerine mukabele ettiği sırada muavinlerin Filistine para kazanmağa değil, fakat millî bir mefkûreyi tahakkuk ettirmek için avdet ettiklerini pek âlâ takdir ettiğini söylemiş. İngiltere hükûmetinin millî bir yahudi yurdunun vücude gelmesine yardım hususundaki taahhüdünü müdrik bulunduğunu ve her hangi bir İngiliz hükümetinin bu taahhüdünü mevcut güçlüklere rağmen yerine getireceğinden yahudilerin emin olabileceklerini sözlerine ilâve etmiştir.

İngiliz - Sovyet Borçlar mes'elesi için toplanan komisyon

Londra, 14 (A.A) — İngiliz - Sovyet borçlar ve müntelbat muhtelit komisyonu tarafından neşredilmiş olan tebliğ, Ruslar tarafından millileştirilmiş olan İngiliz emval ve emlâkinin tavizi hakkındaki muhtelif mütalebat ve İngiltenin elinde bulunmakta olan Rus eshamı ve bonoları ile diğer husul borçlar hakkındaki taleplerle ittigal eylemek üzere dört tâli komisyon tayin edilmiş olduğunu bildirmektedir. İngiltereniu, Rusyadaki dahili harplere müdahale etmesi yüzünden mütevellit zayiatın tavizi hakkında Ruslar tarafından serdedilen mütalebatı tetkik ve başlarla ittigal eylemek üzere bir beşinci tâli komisyonu teşkili de ileri sürülmektedir.

İngilterenin yeni hava nazırı

Londra, 14 (A.A.) R - 101 felâketinde telef olmuş olan Lort Thomson'un yerine hava işleri nezaretine Lort Amulree tayin edilmiştir.

Eski nazır Sir William Mac-Kenzie olan Lort Amulree, mesuf bir hâdisede, 1919 senesinden 1922 senesine kadar emsâl makamlara riyasetinde bulunmuştur.

R - 100 balonu tezmir edilecek mi?

Londra, 15 (A.A.) - Gayri resmî bir menbadan alınan haberlere göre, R-100 balonunun tasirine ait hesablar tetkik eden bekolarda yapılacak tetkikata devam olunmakta olduğu gibi balonun tezmir edilmesi hakkında bir karar verilmeyecektir.

Monako emlâk komisyonu teşkiyeti tatil edilmiş

Paris, 15 (A.A.) - Matin gazetesinin Nice'den aldığı bir habere göre Monaco emlâk komisyonu teşkiyeti için evvelce tertiyatın tatil edilmiştir. Bu kâtı neticesi olarak 23 mayıs tarihi bir garanti mahiyetinde olduğu söyleniyor.

Tahvilât borsaları bankalar aleyhine faaliyetlerine devam etmişlerdir.

Hindistanda

Mühim tevkifat başladı

Bir taharriyat neticesinde (125) Hintli tevkif edildi

Bombay, 15 (A.A) — Bombay kongresi komitesinin idare merkezinde ve gayrikanuni cemiyetlerle alâkadar teşkilâta ait birçok binalarda kuvvetli bir polis müfrezesi tarafından bu sabah saat 5 te yapılan taharriyat neticesinde 125 kişi tevkif edilmiş ve bu merkezler kapatılmıştır. Askeri kuvvetler her ihtimale karşı hazır bulunmaktadır. İstiklâl taraftarlarının lideri ve Bombay gençleri birliğinin reisi M. Narimen tevkif edilmiştir. Tevkif olunanlara bir çoğu 3 veya 4 ay ağır hapse mahkûm edilmişlerdir.

Brezilyada

Hâkimet kuvvetlerile asiler arasında büyük muharebeler

Nevyork, 14 (A.A)— Brezilyadan gelen haberler, iki hasım taraftın bilhassa Parana Saopaulo hududunda ve Minasgeraes'in cenubu garbisinde şiddetli muharebelere tutuşmuş olduklarını bildirmektedir.

Muhtelif haberlere nazaran asiler Minasgeraesten tardedilmişler ve Paranada muvaffakiyetsizliklere uğramışlardır. Hükûmet tarafından neşredilen bir tebliğde asilerin Bellog Horizonteyi terketmiş olduklarını bildirmektedir. Asiler de Saopaulo ve Prana arazisinde bir takım muvaffakiyetler kazanmış olduklarını, Saopaulo polis kuvvetlerini Katigua yanlarında mağlûp etmiş olduklarını ve hükûmet kıtaatının mühimmat, mitrilyözler ve ağır toplar bırakmak ve büyük zayiata giriftar olmak suretile ricate mecbur edilmiş olduklarını bildirmektedirler.

Birçok İtalyalılar, asiler tarafında bulunmakta ve bir Garibaldi dâiyonu teşkil etmektedirler.

Almanya

Buğday ait gümrük vergisinin artırılmıştır

Cenevre, 14 (A.A) — Cemiyeti Akvam 1930 Martında hâkimi etmiş olan ikinci konferansından müteakiben ithalâ vücut etmiş bulunan hükûmetlerce Almanyanın bir notasını tetkik etmiştir. Almanya bu notasında buğday fiatlarının geyri tabii bir surette tenezzül etmesi üzerine buğday ait gümrük rüsumunun artırılmış olduğunu bildirmektedir.

Bütün Limanlar asilerin idaresi altında

Londra, 16 (A.A.) — Montevideo muhabiri Montiga hükûmetinin aldığı bir haber üzerine Montevideo Portmuhtelifi dahil olduğu halde müttefiklere tayinen gönderilmiş olan bütün gemilerin asilerin idaresi altında bulunduğunu bildirmektedir.

Müyenlerin tayyaresi sukut etmiş

Kotebe"Alaçam,10(A.A)— Alaçam müyenlerine mahsus bir tayyare teşrifine uğrıyarak emniyetle Çapaçe ve pilotu ile beraber tefti olmuştur.

İbretle okuyunuz!

Beykoz kaymakamı kanunları bilmiyor mu?

Cümhuriyet devrinde halkı tehdit etmek bir cürümdür; "Süngü tak„ emrini kim ve nasıl vermiş?.

İstanbul kaymakamları Cümhuriyet kanunlarını bilhassa Türk milletinin ruhunu ifade eden Teşkilâtı Esasiye kanununu kat'iyen bilmiyorlar, bilmek te istemiyorlar. Bu zavallı yeni kanunlarımıza bir nevi yeni kanunlarımız bile diyebilirdik. Dahiliye vekâletinin kendileri için bir kure açmasına lüzum hâsıl olmazdı.

Fakat bu kadarı olsa gene iyi Halktan bir kaç kişi sandığın ortada düşmasını bir daha rica etmişler. Sen misin bu sözü söyleyen Kaymakam pür telâş jandarmaya:

"Süngüyü tak, bu herifleri ortadan kaldır„ emri garibini veriyor.

2 — Kaymakam her şeyden evvel Cümhuriyet hükûmetinin kaymakamıdır. Cümhuriyeti idare halka istinat eden idare demektir.

Türk inkılâbının Şevket ve azametini idrak etmek lâzımdır. Reşat B. namında bir idare adamı olabilir. Fakat yeni kanunları hiç bilmiyor. Sonra H. F. nın tesiri altında kalmıştır. Bunlardan bazılarının cahilâne propagandalarına halkın tâbiyor bi fenalığın mebdaı budur.

7 — Kaymakam'ın Beylerbeyindeki müdahalesi gayri kanunidir. Tecemmuat kanununu kat'iyen bilmiyor.

Süngü taktırmak emri bir takım şeraiti kanuniyeye tâbidir. Reşat B. bothehut emri vermiştir. İkinci kusuru da salâhiyetini tecavüz etmiştir. Beylerbeyi mıntakası Beykoz kazasının değil Üsküdar kazasının tâbidir. Reşat B. oradan hayeti teftişiye reisi olarak bulunmuştur. Bu havalinin arazisinden ma'ul olan meziyet Üsküdar Kaymakamlığıdır.

Bu noktadan Reşat B. salâhiyetini tecavüz etmiştir. Şunu ilâve edelim ki Beylerbeyi ve Çengelköyü halkı büyük Gazinin kurduğu inkılâplar için ant içmiş vatandaşlardır. Halka göre, bu emir diye bir takım zümrelere ayırmak cümhuriyet mefhumunu anlamamak demektir. Şimdilik bu kadar...

Beylerbeyi ve Çengelköyü halkından bazılarının isimleri:

Hasan - Lütfi - Naci - İbrahim - Hüseyin - Nejdet - Ali - Süreyya - Ahmet Tevfik - Sırrı - Kemal - Mehmet V.S...

Yalan

Müderris İsmail Hakkı B. ın S. C. F. den çekildiğine dair bir gazetede intişar eden haber küllîyen bilâfi hakikattir.

İsmail Hakkı B. fırkadan çekilmediği gibi ve Darülfünundan da istifa etmiş ve nasıl resmen müstafi addedilmiştir.

Hükûmet gazetelerini bir hoş gönderberi İsmail Hakkı Beyin şahsı aleyhine çirkin neşriyat yapmaktadırlar.

Kıymetli müderris şahsı aleyhine yapılan tecavüzlerin neşriyatın cevapsız mütalâasını olduğunu bir defadaha yazmağa lüzum görmüyor.

EK-76: Milliyet, 16 ekim 1930

PERŞEMBE
16 TEŞRİNİEVVEL 1930
3 üncü sene, No 1682
NUSHASI 5 KURUŞTUR

Milliyet

Başmuharriri: Siirt Mebusu MAHMUT

BUGÜN

Antalyada da vatandaş kanı döküldü!

Serbestçilerin tahrikâtile Antalyada resmî dairelere taarruz edildi!

Taş ve sopa ile 10 vatandaşın kanı dökülmüştür. S. F. erkânı ve mütecavizler tevkif edildiler

Hâdise nasıl oldu?

Serbest Fırka, intihabı durdurmak ve kargaşalık çıkarmak için önayak oldu

ANKARA, 15. (Telefonla) — Antalyada belediye intihabatı münasebetile rahatdâa eden vekayi hakkında hükümet merkezine her taraftan mufassal malûmat gelmektedir. Bugün aldığım tafsilâta göre Antalyada herkesi müteessir edecek hâdiseler cereyan etmiştir.

Belediye intihabatının Cümhuriyet Halk Fırkası lehine bir cereyan aldığını gören Serbest Fırka erkânı ve taraftarları bir taraftan intihabatı durdurmak, diğer taraftan şehirde tahrikât yapmak nurettile ve kargaşalık çıkarmak maksadile rüesâ rüesâ tedbirlere tevessül etmişlerdir.

Bu tahrikât neticesinde dükkânını kapayan bir çok esnaf nümayişe iştirak etmiştir. Bu nümayişler resmî dairelere taarruz şeklinde tecelli etmiştir. Bu taarruz sahtaya karşı taş ve sopa istimali gibi çirkin hâdiseler ihdasına müncer olmuştur.

Bu hareketler şuurlu bir halk kütlesi tarafından tel'in edilmiş ve failleri zabıta tarafından yakalanarak nezaret altına alınmıştır.

Bir habere göre bu karışıklıkta ona yakın vatandaş mecruh düşmüştür. Antalyadaki Serbest Fırka heyeti idaresinin nümayişçileri tahrik ettiği ve bizzat nümayişlerin riyasetinde bulunduğu anlaşılmıştır.

Memleketin muhtelif mahallerinde ayaklarımızdan ibaret bir çok kimselerin Serbest Fırka namına tahrikât yaptığı malûmdu. Fakat Antalyada bu sınıf hareketin başında bilfiil mutalî fırka heyeti idaresinin bulunması umumu müteessir etmiştir.

Mütemmim malûmata nazaran Antalya Serbest Fırka erkânı nezaret altına alınanlar meyanındadır. Hükümet, asayişin muhafazası için icap eden tedbirleri almıştır.

Darülfünun eminliğine kim seçilecek?

Hukuk müderrislerinden Yusuf Ziya ve Muammer Raşit B.lerin namzetliği ekseriyet kazandı

Yarın saat on dörtte yapılacak olan Darülfünun eminliği intihabatı için fakültelerin müderrisleri arasında yapılan temas ve müzakereler neticesinde vaziyet tavazuh etmiştir. Bazı Hukuk ve fen fakülteleri olduğu halde müderrislerin ekseriyetini Hukuk fakültesi namzetleri Yusuf Ziya ve Muammer Raşit Beylere rey vermek hususunda mutabık kaldıkları anlaşılmıştır.

M.Raşit ve Yusuf Ziya tler

Bugünkü vaziyete nazaran, miktarı 109 olan müderris ve muallimlerden ilaleal 69 zat bu bloka dahil olmuşlardır.

İntihap günü bir kısım müderrislerin daha bu kuvvetli cereyana iltihak etmesi muhtemel görülmektedir.

Ekalliyette kalan diğer müderrisler ise daha şimdiden galebenin Hukuk namzetlerinde kalacağını anlayarak intihapta müzaheret vaziyet almağı tercih edeceklerini söylemektedir.

Ekalliyeti teşkil edenler Edebiyat fakültesi reisi Köprülü zade Fuat, sabık Darülfünun emini Neşet Ömer ve sabık fen fakültesi reisi Hilmi Hâmit Beylerle Tıp, Edebiyat, ilâhiyat ve

Devamı beşinci sahifede

Dün Vali ve belediye reisi Muhiddin Bey Yeşilköyde inşa edilen eski mezbahanın küşad resmini yaptı. Resim Vali Beyi beraberinde bulunan zevatla görüşürken gösteriyor. Yalnızca iş sahiplerimizde bulunabilecek

Romen murahhasları gitti

Şehrimizde bulunan ve Balkan konferansına iştirakten avdet eden M. Pella riyasetindeki Romen heyeti murahhasası dün akşam memleketlerine avdet etmişlerdir.

"Politika" nın yeni tefrikası ANA, KIZ

muharriri: Viktor Margrit
mütercimi: İsmail Müştak

Politika tefrikınız yakında bitiyor. Fransız romancısı Viktor Margrit'in bu romanını tefrika edeceksiniz.

Cemiyeti beşeriye ve kanunlar, da büyük olduğu adetleri ile cemiyetin dahilinde dini akide ve içtimai an'anelere zıt yaygın hodsikliğile ihtiramkârane tasvir eden bu romanı bugün bütün hürriyetimi ilânla eden ve Cümhuriyet rejiminin bütün hürmetine nail olan Türk kadını tarafından büyük olduğu dikkat ve alâka ile okunacak. Politikadaki Romanın tevellüdi İsmail Müştak Bey tarafından yapılmış olmasi sebebiyle kıymetli muhafaza olunduğunu gösterir. «Milliyet» bu nefis romanı ehemmiyetle tavsiye eder.

İstanbul intihabı

S. F. dün çağırttıklarının birikmiş gündeliklerini verdi

Para dağıtılır dağıtılmaz intihap yerlerinde yine gürültüler başladı

İstanbul intihabatı dün bütün kazalarda devam etmiştir. Dün evvelki günlere nisbetle daha çok nüfus tehgir gelerek reylerini istimal etmiş lerdir. Dün bir iki taraflı hâdise zuhur etmemiştir. Yalnız dün intihap

Kadınlar C.H.F. hâtiplerine müteallim reyi cerahatlarını yazdırıyorlar

Propagandacılara para!.

Dün akşam üstü lâlhassa Beyoğlu propagandacılara Serbest fırka taraftarları para tevziatı yapmış tır. Son üç dört günlük tezeratlerini alanlardır dahi dün akşamdan alıp taşlar. Para dağıtılırken hayli gürültü ve gülüş sahnesi cereyan et-

En çok rey alanlar hanımlarımızdır

Sedat B. in beyanatı

Dün Beyoğlu kaymakamı Sedat B. bir muharririmize demiştir ki:

— Yarın gazetelerin yalan havadisleri meyanında bir tanesi gayrı tevcihat. Sözde aslen cereyanda Serbest Fırkaya mensup olanların bi zalarında çok içerisi varmış ve bilmemiyeyh reylerini atamoyorlarmış. Halbuki mesele yoktur. Listelerde memleketi gösteren bir hane vardır. İşi olmıyanların karşısına bittabi çok şey yazılmaktadır. Yarın gazeteler bunlar üzerine tetkikleri bile bilmiyor-

(Devamı 5 inci sahifede)

M. Venizelos

28 T. Evvelde Ankarada bulunacak

Yunan ve Macar başvekillerinin ziyareti aynı tarihe tesadüf ediyor

ATİNA, 15 (Apo.) — Türkiye seferi Enis B. dün hariciye nazırile mülâkatında M. Venizelosun Ankaraya seyahati Macar Başvekili Kont Betlenin de Ankarayı ziyaretine tesadüf edeceğini tebliğ etmiştir.

Yunan hariciye nazırı bu tebliğden dolayı Türk sefirine beyanatta bir dostluk misaklile bağlı bulunduğunu ilâve etmiştir. M. Venizelos Yunan hariciye nazırile beraber 25 teşrinievvelde Elli kruvazörüne rakip o-

(Devamı 3 inci sahifede)

M. Betsen M. Veniz os

I. Hakkı Bey

Müderrislikten mi, fırkadan mı çekilecek?

Reşit Galip bugün mahalesi ve İsmail Hakkı bugün bir mektubu

Edebiyat Fakültesi tarihiye müderrisi İsmail Hakkı B ile Serbes Fırka İstanbul ocağı reisi olarak faal politika hayatına atılması dolayısile müderrislikten müstafi sayılmağı hakkında Darülfünuna tebligat yapılmak bahsedilmektedir. Bir müderrisin yaşına ilim müessesiniz olan Darülfünunun siyasetten uzak kalması esasen olduğunu nazarı dikkate alınsa tek nesk reisliği yapması bir çok dedikoduları mucip olmaktadır. Darülfünunun vekili ile Edebiyat fakültesi reisi bu meseleyi aralarında ihtilâf olduğuna dair vaki olan neşriyatı tekzip ederek siyasetle meşgul bir müderris hakkında ancak hükmet tarafından karar ittihaz edilebileceğini söylemişlerdir.

Emin vekili Mustafa Hakkı B. Maarif Vekâletile münasebatı hakkında dahi sualler cevabsız demiştir ki:

— Maarif Vekâleti Darülfünunun tabii reisidir. Lüzum gördüğü takdirde bir müderris için nazarı dikkati celbedebilir. Bu bususta Darülfü-

(Devamı 2 inci sahifede)

Beş hasta var!

Etem İzzet'in yeni eseri

Pek yakında *Milliyet* neşretmeğe başlıyacaktır

BEŞ HASTA VAR!

Etem İzzet'in eseri, fahat Behtiş'in romanındır.

Bu romanda bir kadının bütün macera'r hayatı ile beraber eski, yeni ve ileri hayatın bütün tezahürlerini bir aleme filmi gibi gösterişinin önünde canlı bir halde bulacaksınız.

M. Holstad M. Anderson M. Rivas

Anneler aile reisi addolunacak mı?

Bu mes'ele de bitaraf âzanın hakemliğine havale edildi

Girtteki Türkler İtalya tarafından liste verildikten sonra İzmire nakledilecekler

Muhtelit mübadele komisyonunda cumartesi günü bir hey'eti umumiye içtimaı yapılacaktır.

Dün toplanan birinci büro komisyonun bütçesini tesbit etmiştir. Hey'eti murahhasalar beyninde yeni bir noktai nazar ihtilâfı çıkmıştır. Bu ihtilâf anelerin aile reisi addedilip edilmemesi gği noktasındadır. Yunanistanda bulunan ve reşit olmıyan çocuklar babaları İstanbulda olduğu takdirde avdet edebilecekleridir. Fakat babası ölmüş bulunup ta İstanbulda yalnız annesi bulunan çocuklar avdet edebilecekler midir, edemiyecekler midir. Bu sualin cevabını bütarafların vermesi, yani için hakeme havale edilmesi tekarrür etmiştir. Bu iş, hakeme ha-

Girit Hanyadan gelecek 250 ailenin listesi de henüz İtalya hükümeti tarafından verilmiş değildir.

İtalya hükümeti Girtitilen üç kısma ayırmıştır. Bir kısmını doğrudan doğruya mübadil addetmiş, bir kısmını kendi tebaası olarak kabul etmiş, bir kısmı mübadillerin de emliklerine tasarruf etmesini kabul etmiştir. İtalya hariciye vekâleti mübadil addettiği ailelerin listesini hariciye vekâletimiz vasıtasile Mühtelit mübadele komisyonuna bildirecek, komisyon da bu ailelerin mübadil olduğuna karar verecektir. Bu kararları son ra buradan vapur ve memur gönderek mübadillerî İzmire nakledecektir.

Atletlerimiz Akteon oteli medhalinde sefirimiz ve erkânı sefaretle beraber

Atletlerimiz döndüler

Seyahat, sporculuğumuzun ilâsı ve inkişafı noktasından da çok iyi olmuştur..

Kafile reisinin izahatı ve bir Yunan gazetesinin takdirkâr ve samimî neşriyatı

Balkan oyunlarına iştirak etmek üzere Atinaya giden atlet ve teknik heyetile dün sabah Umbeyza vapuru ile şehrimize dönmüşlerdir. Sporcularımız rıhtımda, sporcu arkadaşları tarafından tatlıhal edilmişlerdir.

Teşekkür telgrafı

Sporcularımız Umbeyza vapuru ile Pire limanından hareket etmişleri sırada Yunan Başvekili M. Venizelos ile Yunan spor teşkilâtına karşı vaziyeti tebaii ile telgraf çekerek gösterdikleri hüsnü kabulden dolayı teşekkür etmişlerdir.

Dün bir muharririmiz kafile ve Atletizm federasyonu reisi Bülent Bey ile görüşmüştür. Bülent Beyden öğrendiğine göre:

— Seyahatimiz bildiğiniz gibi başlangıcında biraz güvensizlik oldu. Bundaki bir takım arkadaşlar bile samimiyen zannında bizi arkamızdan vurmak istediler. Biz bu hareket dolayısile hayli meyus olarak Yunanis-

Sedat Serinyan fasıl sampiyonluğunu aldıktan sonra

(Devamı 5 inci sahifede)

EK-77: Milliyet, 20 Ekim 1930

PAZARTESİ
20 TEŞRİNİEVVEL 1930
5 inci sene, No 1686
NUSHASI 5 KURUŞTUR

Milliyet

Başmuharriri: Sirri Mehasen MAHMUT

BUGÜN

Istanbulda tek muhalif kazanmadı

Gazinin Başvekâleti riyasetlerinin içyüzü

O köşesine çekilmiş, memleket cereyanlarile alâkadar olmıyan bir devlet reisi değildir !.

Gazi'ye Firkadan ayrıl demek ona "Kendi tarihini inkâr et!„ demekle beraberdir. Onun tarihi C. H. Fırkasının tarihinden ayrılmaz..

ANKARA, 19 (Telefonla)— Bazı insanlar var ki hayat ve hâdiseler kendi hislerinden, kendi arzu ve temayüllerinden ayrı bir istikamet aldı mı birdenbire yaşıyorlar. İhtilallerini kaybederler. Ondan sonra fikirlerinde bir gün evvelki kanaatler ile hiç bir münasebet kalmaz, sözlerinde mantığın eseri bulunmaz. Eğer bazı muhalif gazetelerin son günlerde ortaya attığı fikirler Serbest Cümhuriyet fırkasının kanaatlerini ifade ediyorsa bu fırkanın işte böyle acınacak bir vaziyete düştüğüne hükmetmek icabeder. İcra mevkiinde bulunanlarin muhalefet edeceğim diye bütün bir memleketin vaziyetini geyri tabi, fevkalâde tedbirlere muhtaç, bugünkü idareden elinde mutlaka çökmeğe mahkûm göstermeğe hürriyet kasunları müsamaha bile etse vatan perverliğin icapları mâni olmalıdır. Bugüne kadar fevkalâde tedbirlerden şikâyet edenler şimdi niçin ıcaz yolunu tutsunlar? Bunun sebebi basittir: yeni fırkanın hemen iktidar mevkiine geçeceğini halka hurur ve refah getireceğini, bütün milletin bunlara itimat ettiğini vatan dışlara inandırmak istiyenler sonradan anlıyor ve mahalli bazı tezahürat karşısında bütün bunlara kendilerinden inanmağa başladılar. Hayat ve tasavvurlarına vüs'at verdiler. Cümhuriyet Halk fırkasını ve onun hâkâ metini düşürmek için ortaya uydurma haberler, her çeşit ihtirar atmağa, belediye intihabatı yeni bir vesile verdi. İntihabatta bütün vatandaşların kafile kafile, şehir şehir reylerini mütefikan yeni fırka lehine kullandıklarından bahsettiler. Fethi Bey'den dem vurdular. Bugün intihap neticesi Serbest fırkaya nasaran menfi ve makûs bir istikamet almıca, sanki hava birden bire karardı. Her şey altüst oldu. Bütün emeller söndü. Artık intihabatı **muallel** gösteremek için söylemedikleri kalmıyor. İntihabatta hakszlıklar yapılmış intihap işlerine hükümet müdahale etmiş, elhasıl intihabat fasit karşımış; bu neticeleri tabii görmek lâzımdır. Çünkü her memlekette olduğu gibi bizde de intihap mücadelesinden muzaffer olarak çıkanların şikâyetçileri bunlardır. En nihayet yalnız memleketin nizam ve kanunları bu meselede hâkem ve hâkim olur.

Şimdide Gazinin aziz şahsı etrafında yeniden politika manevralarına başladılar. Bir aralık "Gazi kendi fırkasından çekilsin, fırkalar haricinde kalsın, Gazi kayalı hayat şartile ve reyi âm ile Reisicümhur olsun" dediler. Şimdi bu esasların bilâkis olmak üzere "Gazi Reisicümhurluğu Mişir Paşaya bırakın. Bizzat Başvekâlleti deruhte etsin" diyorlar bu fikir ve kanaatlerinin hangisi doğru hangisi samimidir?

Gerçiye "Fırkandan ayrıl" Demek "kendi tarihini inkâr et" Demekle beraberdir. Çünkü, onun tarihi Cümhuriyet Halk fırkasının tarihinden ayrılmaz. Böyle bir teklif hem tarihe, hem de bizzat Gaziye karşı saygısızlık sayılması bundandır.

Gazinin kaydı hayat şartile Reisicümhur olması teklifi de evvelkinden daha cılk ve dehşetsiz fikre delâlet eder. Çünkü bu vaktile kendilerine yapılan hilâfet ve saltanat teklifine çok benziyor. Gazi işgal edeceği mevkii devamlı bir kanunla değil, zaman, zaman ihtiyacın mümkün ve zaruri olan milletin emniyet ve itimadına istinat ettirmek ister. Bu onun halkı ve demokrasik zihniyetine daha uygun geliyor. Gazinin son zamanda ortaya attığı Başvekâlleti meselesine gelince bu fikre de aynı sebep ve zaruretleri anlamak kabil değildir. Eğer Gazi iktidar mevkiinde bulunmayan bir fırkanın reisi olsaydı, eğer Gazi bugün iş başında olmamış olsaydı böyle bir teklifin mânası olurdu. Anlaşılıyor ki bu fikri ortaya atanlar hâlâ Gazi ile Halk fırkasını birbirinden ayrı olarak mütalaada ısrar ediyorlar. Unutmamalı ki İsmet Paşanın bugün Başvekâlet mevkiinde bulunması Gazinin Halk fırkasının program ve icraatile alâkadar olmadığına delâlet etmez. Çünkü o kö şesine çekilmiş memleket işlerinin tabi cereyanlarına bırakmış, her münasebe gayri mes'ul bir devlet reisi olarak mütalea edilemez. Her halde birçok vesilelerle "Cümhuriyet Halk fırkasının umumî Reisiyim". Diyen Büyük Gazi dün olduğu gibi bugün de iş başında ve mes'uliyet mevkiinde bulunuyor. Gazi ye Başvekâleti kabul buyurmalarını bir ferağat şeklinde tavsiye edenler pek âlâ bilirler ki ona işgal ettiği mevki şeref vermez. Bilâkis o her işgal ettiği mevkii şereflendirir. Onun nazarında makam ve mesele itibarile Reisicümhurluk ve Başvekâlik arasında hiç bir fark yoktur. Gazinin memlekete hizmet etmesi ve vatanın ihtiyaçlarına cevap vermesi her hangi bir makamda bulunmasile mukayyet değildir. O her hangi bir vaziyette yeni bir vazife almak lüzumunu hissedince bir an bile tereddüt etmez. Bütün hayatının tarihi meydandadır. Kimse inkâr edemez ki bu müstesna kabiliyet memleketin ihtiyaçlarını ve halkın temayüllerini herkesten iyi ve herkesten evvel hissedebilir. Gazinin böyle bir zaruret hissetmediğini bundan bir kaç gün evvel Hükümetin teşkilini yeniden İsmet Paşaya havale ve bu suretle muhterem Başvekile olan emniyet ve itimadın derecesini izhar eylemesi göstermiş olmalı mı?

Sirri meh'usu
MAHMUT

Ankara polis müdürü değişti

Ankara, 19 (Telefonla)— Müstakil jandarma taburu kumandanı yüzbaşı Salih Bey Ankara polis müdürlüğüne tayin edilmiştir. Ankara polis müdürü Fehmi Bey de ilaheriye kaymakamlığına nakledilmiştir.

Zaferimiz tam ve kat'îdir!

Istanbulda 49,254 müntahip rey verdi; C. H. F. 35,934 kazandı, S. F. da ancak 12,813 rey aldı.

Emin Âli B. Hoca Âsâf B. Sadeddin Perit B. Tevfik Salim Pş. Cevdet Kerim B. Hüseyindedeli Pş.

Lütfü Bekir H.

Nakiye H.

Intihabatın kat'i neticeleri

Bu nisbet kazalara nazaran şu manzaray aretmektedir.

Fatih: Reye iştirak edenler 12,787 dir. 2720 müntehib karşı H. Fırkası 9,764 reyle kazanmıştır. Beykozda 4514 müntehip reye iştirak etmiş 1430 muhalife karşı 2,553 reyle H. Fırkası galip gelmiştir. Beşiktaşda 8735 rey atılmış 2374 muhalife karşı intihap 6298 reyle H. Fırkası lehine neticelenmiştir. Üsküdarda 4,875 kişi rey vermiş 1481 reyi muhalife karşı 3387 reyle H. Fırkası galip olmuştur. Sarıyerde 2895 rey verilmiş 1,275 muhalife karşı 1,597 reyle H. Fırkası galebeyi temin etmiştir.

Emniyetlinde 6014 rey verilmiş 923 reyi karşı 5010 reyle intihap H. Fırkası lehine neticelenmiştir. Adalarda 1922 rey atılmış 16 muhalife karşı 1906 reyle H. Fırkası kazanmıştır. Bakırköyünde 3141 rey verilmiş 1,080 reyi karşı 2061 reyle H. Fırkası galip olmuştur. Kadıköyünde 4450 rey verilmiş 1503 muhalife karşı 2946 reyle H. Fırkası kazanmıştır.

Beyoğlunda Halk Fırkası namzetlerinin aldığı reyler

Beyoğlu kazasında rey sâhibi kazanan H. Fırkası namzetleri şu şekilde tasnif edilmiştir.

Kemal Sâlih B.

Ekrem İzzet B.

Refik Ahmet B.

Vasfi Raşit B.

İzzet Kâmil B.

Fortun Murat B.

Necip B.

Galip Bahtiyar B.

Nazmi Nuri B.

Ali Rıza B.

Beykozda kazanılan reyler

Beykoz kazasında H. Fırkası namzetlerinin aldığı reyler şudur:

Mehmet Ali B. 2935, Sadi ve Sâlihaddin Beyler 2232 rey almışlardır.

Fatih reyleri

Fatihte H. Fırkası namzetlerinin aldıkları rey adedi şudur:

Ahmet İhsan B. 9764, Mehmet, İzzet Kâmil, Vasfi Raşit, Feridun Beyler 9761, İsmail Refik, Refik Ahmet, Avni B.ler 9760, Hikmet, Dr. Galip Hakkı, Sadi Beyler 9759 Lütfü Bekir H. 8444 rey almışlardır. Sarıyer kazasında H. Fırkası namzetleri yüzdeki reyleri almışlardır.

Ameca Tevfik B. 1597, Aziz B. 1571, Hüsameddin Paşa 1324 rey almışlardır, Burada Sezai B. asıl Aziz B. ye fark ara namzedi olmasına rağmen asıl azalığı gene H. Fırkası namzetile ötedeı Aziz B. kazanmıştır.

Eminönünde

Eminönü kazasında da, H. Fırkası namzetlerinden Rıza Sami Yaver Ilgaz 5010, Talât B. 5000, Hacı Recep Bey 5008, Sadeddin Rıza B. 5007,

Devamı 3 inci sayfada

Maarif Vekili Esat Beyin çok mühim beyanatı

Vekil Bey Darülfünunun ıslahatı ve Eminlik intihabatı hakkında ne diyor?

Ankarada bir darülfünun tesisi için şimdilik verilmiş bir karar yoktur

Ankara, 19 Teşrinievvel (Telefon, la)— Bugüne kadar parlâmonto da mütevvel cevabı dırayet ve fazilette tammmı olan yeni Maarif vekili dün makamında ziyaret ettim.

Esat Bey beni kabul ettiği zamanda mütevazı Mehmet Emin Bey ve umum müdürlerdeıı Reşıt Nuri de Bey vardı. Vekil Bey mesai arkadaşları ile muhtelif mevzular üzerinde müzakerede bulunuyordu. Bu mevzulardan birincisi ve başlıcası bütün mıt programında esaslı bir maddo olarak zikredilmiş olan mektebi tahsil ve ihtisas meselesi teşkil ediyordu. Vekil B.ün bu hususaki mütalaları ne dikkatle dinledim. Ve gazetende şahsî olduğum bu müzakerelerde fikriye sürülen mütalealardan bahsedebilmek için Esat Beyden müsaade istedim. Gülerek cevap verdi:

Vekil B. in beyanatı

— Görüşmemiz ki, henüz mütalâ kere ve münakaşa safhasındayız. Tabiîdir etmiş esaslar olduktan sonra

Maarif Vekili Esat Bey gazetelerimize mahsus surette bu reddit etmem.

Ve ilâve etti:

— Yalnız şunu söyliyebilirsiniz: *(Devamı 2 inci sahifede)*

Yukarda mıntaka heyetini tanıyan klüp mümessilleri fikstürü yapıyorlar, Aşağıda mıntaka heyetinden üyeleri 9 klüp mümessili yeni spor heyetini teşkil ederlerken

Ikiye ayrılan spor klüpleri dün toplandılar

Mıntakayı tanıyan klüpler Lig ve Şild fikstürünü yaptılar

Mıntakayı tanıyan ve mıntakadan ayrılan spor klüpleri dün ayrı ayrı, içtimalar akdetliler. Başta Galatasaray olmak üzere, mıntaka heyetini tanıyan V.-fa, Istanbulspor, Süleymaniye, Kumkapı, ve diğer klüpler mümessilleri dün akşam Rıhtım hamında toplanarak lig ve şild maçları fikstürünü tanzim etmişlerdir.

Bundan başka geçen gün mıntakadan ayrılıklarını yazdığımız, Fenerbahçe, Beşiktaş, Beykoz, Aanadolu, Beylerbeyi,Top

Devamı üçüncü sahifede

Darülfünun intihabı münakaşaları alevleniyor

Iki tarafta noktai nazarlarını şiddetle müdafaa ediyorlar...

Hukuk Fakültesi Reisi Tahir ve Köprülüzade Fuat Beyler ne diyorlar?

Tahir Bey

Darülfünun emniliği etrafında ki münakaşalar devam ediyor. Iki kısma ayrılan müderrisler noktai nazarlarını şiddetle müdafaa ediyorlar.

Tahir Beyin beyanatı

Hukuk fakültesi reisi Tahir B. dün bir muharririmize âtideki beyanatta bulunmuştur :

— Mesele çok basittir. Sene lerdenberi yapıldığı veçhile rey varakalarına iki isim yazılması Darülfünun talimatnamesinin hem ruhuna hem de metnine temamile muvafıktır. Ruhuna muvafıktır çünkü maksat darülfünunca gösterilecek iki namzet ten birinin hükümetce tercih edilerek tayin olunmasıdır. Bundan gayede hem hükümetin itimadını hâiz hem de Darülfünun müderrislerinin ekseriyetinin müsaheretine nail olan bir rektün intihap edilmesidir. Ancak bu vasıfları nefsinde cemedeb

Devamı 5 inci sayfada

Bern Sefiri

Dün Ankaradan Istanbula geldi

Cemal Hüsnü Bey 15 gün sonra Berne hareket edecektir

Yeni Bern sefiri Cemal Hüsnü B. dün sabahki ekspresle Ankaradan şehrimize gelmiştir. Cemal Hüsnü B. bir muharririmize demiştir ki:

— Istanbulda 15 gün kadar kalacağım. Cümhuriyet bayramını burada geçireceğim, ve bilâhare itimatnamelerimi takdim etmek üzere Berne hareket edeceğim. Söyliyecek başka bir şeyim yok tur."

Yeni Bern sefiri C. Hüsnü B. memleketimizi temsil etmek üzere Berne hareket edecektir.

Kütahya mebusu Nuri Bey

S. Emin Kütahya umumisi ve Kütahya meb'usu Nuri Bey dün akşamki trenle Ankaraya hareket etmiştir.

Intihap maçının neticesi

İsmet Paşa — Gol ! ! ! !

EK-78: Yarın, 1 Ekim1930, “Arif Oruç”, “Hataların tashihi”

SENE: 2

1 TEŞRİNİEVVEL — ÇARŞAMBA 1930

№: 284

Abone Şeraiti

DAHİL İÇİN	HARİÇ İÇİN
Seneliği : 1400 kuruş	Seneliği : 2700 kuruş
Altı Aylığı : 800 «	Altı Aylığı : 1500 «
Üç Aylığı : 450 «	Üç Aylığı : 850 «

Nüshası her yerde 5 kuruş

YARIN

Başmuharriri : ARİF ORUÇ

İdarehane
İstanbul: Ankara caddesinde dairei mahsusa
Telgraf adresi: İstanbul (YARIN)
Telefon numarası: İst. 500-501
Posta kutusu numarası: 395
Gönderilen evrak iade edilmez.

Hataların tashihi

Muhalefetin faydaları idrak ediliyor. Lider vergilerden şikâyet ederken muarızlar ateş yağdırıyorlardı. Şimdi fırkaları ayni ıslahata çalışıyor! Arif Oruç

İsmet Pş. yeni kabineyi teşkil etmezden evvel, vergi meseleleri üzerinde tetkikat yaptırdığını işaa etmişlerdi. Akabinde maliye lâyihasının Büyük Millet Meclisine arzı behanesile, meclisin fevkalâde içtimaa davet ettiği görüldü.

Hakikatte, meclisi toplanmasına lüzum gösterilmesi, tasvibi isteneceği söylenen Mali Lâyiha mes'elesi olmadığı şüphesiz idi. İsmet Paşanın bunca itimadına mazhar olduğu, bir çok defalar resmen beyan edilen "Konsorsiyom „ İngiliz Lirasının düşmesi hâdisesi, elbet musırren iddia edilen "*faydalariyle* „ karşılamağa muktedir olabilirdi.

Halbuki meclisin toplanması arifesinde, evvelâ vekiller arasında bir tasfiye yapılacağı işaa edildi. Adliye vekili daha evvel istifa etmekle beraber, tahmin edildiği gibi, İsmet Paşa kabine umumi hey'etinin istifasını vermek mecburiyetinde kaldılar, yahut öyle bir müvazaaya lüzum hissetmiş oldular.

Mecbur kaldılar, çünkü: yeni fırkanın ilerlemesi, halkın candan, samimi tezahürleri, Başvekil Paşanın Reisicümhur Hz. ile millet meclisinin itimatlarını teyit etmek ıztırarında kalmalarına amil olmuştu.

Başvekil Paşanın, tekrar kabine teşkiline memur edildikleri takdirde, yeni bir hamle göstermek gayretile çalışmak istiyeceklerine şüphe kalmazdı.

Nitekim, meclisteki ekseriyet fırkası şefi, millete ve muhalif vatandaşlar heyeti umumiyesine karşı, kat'iyen mecbur kaldığı "tasfiye„ ameliyesile birlikte tekrar sahneye çıkmış görüldü. Tabiatile de buhrandan eser kalmamış oldu

Şu birkaç gün içinde, sağnaklar gibi gelip geçmiş olan kabine buhranı, yahut kabinede tasfiye memleketin yüksek menfaatleri hesabına vatandaşlara faydalı dersler ve tecrübeler vermiştir.

Şuurlu, esaslı ve temiz bir muhalefetin verdiği Turfanda meyvalara benziyen bu tecrübeler fırkasının ve onun şimdiye kadar rakipsiz kalmış ekseriyetine dayanan İsmet Paşanın hatalarını anlaması, onları telâfiye çalışması hususundaki isticalleridir. Noksanların, hataların bilinmesi ve takdir edilmesinde, mazarratlı bir inat göstermemekte, şüphesiz yüksek meziyetlerden sayılır.

(Devamı 2 inci sayfada)

İzmir meb'usları

İzmir, 30 (H. M.) — Bu akşam bütün İzmir meb'usları buraya geliyorlar. Maksat propagandadır.

Tegafül!

Ankara, 30 (H. M.) — "Akşam„ gazetesinin Ankara mümessili en yüksek makamın Riyaseticümhur olduğu hakikatını tekrara lüzum görerek gazetesinde işaa ettiği sanayi tekide kalkışmıştır.

Yarın gazetesinin Ankara muhabiri Ankaradaki en yüksek makamın riyaseticümhur olduğu hakikatına ezelden tabasül etmiş bir kanaatle sadık olarak tekzibinde musırdır. Akşam gazetesinin Ankara mümessili neşre cüret ettiği sanayı reisicümhur hazretlerine izafe ederken tekzip salâhiyetini aldığımız menbadan kasten tegafül etmektedir.

[Yarın] muhabiri akşam gazetesinde tekzibimizi salâhiyettar en yüksek makama tekzibettirilmesini temenni ve teklif eder, aksi takdirde akşam gazetesinin anlaması lâzım gelir ki Reisicümhur hazretleri tarafından dairei mahremiyetlerine lütfen kabul edilen vatandaşlar büyük adamın akıl erdiremiyecekleri derecede yüksek manalı sözlerine çocukça bir lâubalilikle yanlış istikametler vermek hatta tağyir etmek cüretinde hiçbir zaman haklı ve affedilebilir olamazlar.

FETHI BEYDEN İLHAM ALDILAR

Vergiler NASIL TADİL, ISLAH EDİLECEK?

Maliye vekili Saraçoğlu Şükrü B.

Ankara, (H.M.) 30— Evvelki gün Halk fırkası grup içtimaında Maliye vekilinin vergilerin azaltılacağı na ve tahsil ve cibayet usulerinin değiştirileceğine dair vermiş olduğu izahat S. C. fırkası erkânı tarafından da memnuniyetle karşılanmıştır.

Bu vergilerin nasıl tadil ve tahfif edileceğini dünkü telgrafımda Maliye vekilinin nut kuna atfen bildirilmiştim. Hakikat şudur:

Müsakkafat vergilerinden yüzde 5,0 tenzilât yapılacak boş arsalardan ve bataklık yerlerden vergi alınmıyacaktır.

Kazanç vergisinin tahsil, cibayet şekli değişecek, yalnız şirket ve bankalar beyanname vermeye mecbur tutulacaktır. Diğer ticaret haneler tahlık ve tahakkuk usulüne göre kazanç vergisi verecekler dir bunlardan talıp olanlar beyanname de verebilecekler dir. Takdir hakkı belediyeye verilecektir.

Seyyar esnaftan kazanç vergisi alınmayacaktır.

Veraset vergisi ev eşyalarının miktarı asgarisinden alınmıyacak, traktörler vergiye tâbi tutulmıyacaktır.

İhracat eşyasile dahili mamulâttan alınan vergilerden her ikisi veya birisi kaldırılacaktır.

Muamele vergisi üzerinde de esaslı tadilât yapılması mukarrerdir. Eğer bütçede vücude gelen tasarrufun yapılmasına imkân görülürse hem ithalât hem de ihracat emtiası üzerindeki muamele vergisinin büsbütün kaldırılması düşünülmektedir.

Ankara, 30 (H. M.) — Burada bir şayia çıkmış, Maliye vekilinin — Vergilerden bir kısmını azaltmıyacağız çünkü bu vergiler serbest fırka tarafından tenkit edilmiştir dediği duyulmuştur.

Fakat bu şayianın aslı olduğuna dair kanaat umumileşmemiştir. Çünkü vergiler ve bunlar üzerindeki tadilât tamamile Fethi beyin tenkitlerinden mülhemdir. Maliye vekilinin bu sözü sarfettiğine ihtimal verilmemektedir.

Gazi Hz.

SEYAHATE ÇIKIYORLAR

Ankara, 30 (H.M.) — Reisicümhur Hazretleri meclisin tatilini müteakip Konya ve Adanayı teşrif edeceklerdir. Gazi Hz. Bu seyahatlerinde Sivas hattını takip ederek seyahatlerini Samsuna kadar temdit etmeleri ihtimal dahilindedir. Bu seyahatin 20 gün devam ederek Reisicümhur Hz. inin meclisin tekrar açılmasından evvel Ankaraya dönmeleri muhtemeldir.

ŞEREFLİ BİR GENÇ

VECİHİ B.

İMAL ETTİĞİ TAYYARE İLE ANKARAYA GİTMEK ÜZEREDİR.

İstanbulda bir tayyare imal eden ve bununla uçmağa muvaffak olan Vecihi Bey tayyaresinin ufak tefek noksanlarile meşguldür. Pilot yerine çıkılacak merdiveni ve tayyarenin benzin deposuna ait bazı aksamı bitirmek üzere Yeşilköyde hergün çalışmaktadır. Gündüz altıdan akşam dokuzbuçuğa kadar muntazaman didinmektedir.

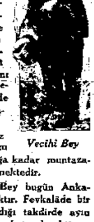

Vecihi Bey

Vecihi Bey bugün Ankaraya uçacaktır. Fevkalâde bir mâni olmadığı takdirde ayın ikisinde hareket edecektir.

Vecihi Beye Ankaradaki arkadaşları büyük bir istikbal merasimi yapacaklardır.

Halkfırkası

İntihabı kazanmak için boyuna çalışıyor

Ankara 30 (Hu. Mu.) — Cümhuriyet Halk Fırkası heyeti umumiye kararile fırkaya mensup İzmir meb'uslarını belediye intihabında H. Fırkası lehine müessir olmak için İzmire tahrik etmiştir.

Hürriyet

Akşamları neşrolunur siyasî GAZETE

Başmuharriri: ARİF ORUÇ

Vatandaşların haklarını arayacak

Yarın tahrir heyeti tarafından ayrıca neşrolunacaktır.

BEKLEYİNİZ.

Iktısat Vekili SÖYLİYOR

İsmet Paşanın yeni İktısat Vekili dinleyenleri bir hayli esnettikten sonra şeker fabrikalarının faidesinden bahsetti

İktısat Vekili Mustafa Şeref B.

Ankara, 30 (H.M.) C. H. fırka ictimaında itimat reyi almağa hazırlanan yeni kabinenin iktisat vekili şu beyanatta bulunmuştur:

— Arkadaşlar! Fethi beyin itirazları üç noktada temerküz etmektedir. Liman inhisar şirketine taallûk eden mesele birinciyi teşkil eder. Liman inhisarı yalnız tahmil ve tahliyeye münhasır bir tesisdir. Limanlardaki diğer hizmetler bu tesislerin haricin-

(Devamı son haberlerimizde)

İSMET PAŞA

Yeni fırkaya cevap veriyor. Fakat cevaplar kuvvetli değildir!

Ankara, 30 — (Hususi) Başvekil İsmet Paşa kürsüye çıkan en son hatip olmuştur. Başvekil demiştir ki:

Karşı Fırkanın itirazlarını tahlil edelim. Onlar bidayette şimendifer meselesine itiraz etmişlerdir. Bilâhare bir şimendifer yapılmasın demiyoruz. Yalnız inşaat pahalıya mal oluyor diye bir rica yaptılar.

Fakat bir kilometre şimendiferin kaça mal olduğunu bir hesap neticesinde beyan etmiyerek efkârı tadil ettiler. İnhisar mes'elelerinde tarafımdan sorulan suale karşı nihayet liman inhisarını ileriye sürdüler. Bu inhisarlar memlekette faydalı müesseseler olduğu ve dizbarko fiatlarını düşürmek gibi iktısadi neticeler tevlit ettiği huzurunuzda tezahür etti.

Bu baptaki itirazların hükmü kalmadı. Şeker fabrikalarından bahsedildi. Hükûmet bu teşebbüsü ile memlekette büyük sanayii tesis etmiş ve şeker istihsalâtına başlanmıştır. Bunun asarı meydandadır. Bugün menfi netice verdiğini iddia eden karşı fırkaya bu sanayiin müspet neticesini bu gün olduğu kadar yarında daha kudretle göstermeğe muktedir bir vaziyetteyiz. Ziraat bankasına gelince bunun hakkında iktısat vekili beyin verdiği izahat hey'etinizi tenvir etmiştir. Kanun yapan ve hükûmet deviren yegâne kudret ancak meclisi âlidir. Ne çokçok politi-

(Devamı son haberlerimizde)

Yeni İsmet Paşa kabinesi Fethi Beyin her dediğini yapıyor:

Yeni bulunmuş bir papağan

EK-79: Yarın, 1 Ekim1930, “Arif Oruç”, “Hataların tashihi”

Hataların tashisi

(Başmakaleden devam)

Hele, Başvekil İsmet Paşanın, yapılan tenkit ve mülâhezelerdeki isabete sür'atle intikal eylemeleri, hatalarını itiraf noktasından değilse de, yüklendikleri mes'uliyeti teyakkun cihetinden Türk demokrasisi lehine kaydedilecek hâdiselerden başlıcasıdır.

Vergiler üzerinde yapılmasına Halk fırkası grupunda karar verildiği işidilen tenkihat, doğrudan doğruya, muhalefetin, Serbest Cümhuriyet fırkasının, ve o fırkanın memleketini çok seven Lideri Fethi beyin vatandaşlara hediyesidir.

Halk fırkası ile mes'ul şefi bulunan İsmet Paşanın enseri vakti kabul etmeleri, vergilerin ağırlığı hususundaki iddiaları takviye eder.

Lider Ali Fethi B.

— Boş arsalardan, kiracısız evlerden vergi alınıyor. Dedikleri zaman, Hükûmet gazeteleri, gene hükûmetin telkinat eseri olarak, muhalefetin üzerine yıldırımlar yağdırmışlardı.

Aradan beş on gün geçtikten sonra, Maliye vekilinin fırka grupunda verdiği izahat üzerine:

"Müsakkafat vergilerinden yüzde 50 nisbetinde tenzilât yapılmasına karar verilmesi, şehirlerdeki arsalardan vergi alınmamasına rıza gösterilmesi..,

Kabul edilmek mecburiyetinde kalınan Hakikatın, çok acı misallerinden henüz ikisidir.

Zira: Muhalefetin müsakkafat vergilerine itirazı, celfelkalem ortaya atılmış birşey değildi. Hükumetin 1930 bütçesinde, "13" milyonluk masraf açığı nazarı dikkati celbediyordu. Bütçenin varidat faslına bakan her vatandaş, "13" milyonluk fazlanın hangi vergiden çıkarılmağa çalışıldığını, derhal anlıyabilirdi:

Müsakkafat vergisi, bu cümledendir. Aynı vergi, 1928, 1929 senelerine nazaran, "6,400,000" lira arttırılmış bulunuyordu. Acaba, iki sene içinde, Türkiyede "6,400,000" lira vergi fazlalığı te'min edebilecek binalar, haneler, hamamlar mı inşa edilmiştir?

Gene, Ağnam, sayım vergisinin "3,600,000" lira fazlalık göstermesi, Türkiyede birden bire koyun, keçi, beygir ve ilh... miktarının milyonlarca artmış olduğu kanaatini veriyordu. Heyhat.. acaba pek acı hakikat böyle mi idi? Maalesef görülüyor ki: hükûmet, Bütçesini yaparken, murakabasız, kontrolsuz sarfiyattan, karşılıksız tahsisatlar yüzünden, miktarı "13" milyona varan bir açık karşısında kalmış, bu dehşetli açığı kapamak için de, iki kalemde, ağnam sahipleri ile, bina, Arsa eshabına yüklenmeği münasip görmüştür.

Filhakika, memlekette vergi verebilecek kabiliyette başka bir sınıf, başka bir zümre de, kalmamış idi.

Burada, vergilerin gelişi güzel vaz'ı, tarhı, mes'elesinden başka, bir de *bütçe tanzimindeki usulsüzlük faciası* vardır.

Vatandaşların böyle hesapsız kitapsız exilip gittiğini gören muhalefet, kanaatlerini açık bir samimiyetle söyler ve hükûmeti müahaze ederken, vaki olan tenkitleri iktidar mevkii hırsı ile te'vil etmek istyenlerin, şimdi:

Müsakkafat vergileri inecek, ağnam vergisi ıslah edilecek!

Diye, vatandaşlara tebşirlerde bulunmak istemeleri, ne elim manzara, ne hazin tecellidir!? **Arif Oruç**

Bütün teşkilâtına rağmen c. h. S. C. e nasıl maglûp oluyor?

S. C. F.

İntihabat işlerinde hanımlar da faaliyete geçtiler

Belediye intihabatı yaklaştığından S. C. Fırkası merkezindeki faaliyete bir çok hanımlar da iştirak etmişlerdir.

Nezihe Muhittin, Suat Derviş, Fahriniса İzzet, Meliha Nadiye Necmettin ve daha bir çok hanımlar toplanmışlar, intihabat için hanımlardan müteşekkil propaganda hey'etleri teşkiline karar vermişler, daha bir çok başka mukarrerat ittihaz etmişlerdir. Encümle, Suat Derviş ve Nezihe Muhittin hanımlar tarafından İstanbulun Muhtelif yerlerinde hanımları intihabat işlerinde tenvir edici konferanslar verilmesine karar verilmiştir.

Hanımların intihabat için gösterdikleri alâka pek büyüktür. Bugün birçok hanım efendiler ve S. C. fırkasına müracaat ederek aza kaydedilmiştir.

S. C. F. namzetleri görüşülüyor

Dün saat on sekizde (Kalmis) apartımanında İstanbul teşkilâtına memur meb'us Haydar beyin riyasetinde S. F. azalarından mürekkep bir içtima akdolunmuştur. Bu içtimada İstanbul belediye intihabı namzetleri görüşülmüştür.

S. F. idare hey'etine reis İsmail Hakkı beyin riyasetinde dün saat ondokuzda içtima ederek belediye intihabatı için müzakerede bulunmuşlardır.

Şilede S. C. F. Şubeleri

Cuma günü Şilede S. F. şubesi açılacaktır. İstanbul İdare heyetinden küşat merasimine İki aza gidecektir.

Ekseriyet S. C. F. da

Osmaniye, 30 — Bağçe kazasında belediye intihabı bitmiş Halk fırkasının ancak dört namzedi kazanabilmiştir. Ekseriyet S. C. F. dadır. Vilâyet merkezinde reyler müstekillere verilmektedir.

İş kafa yarmağa mı kaldı?

Silivride Belediye intihabı için Halk rey verirken H. Fırkası mensuplarından Hüsayin efendi S. F. taraftarı İsmail efendinin kafasını yarmıştır.

KIRKLARELİ HALKI S. C. FIRKAYA AZAMÎ BİR ALÂKA GÖSTERMEKTEDİR

Gömlek değiştirir gibi fırka değiştiren var. Bunlar H. fırkasından olup menfaatlerinin sevku ilcası ile tereddüt içindedirler.

Kırklareli, 30 (H. M.) — S. C. Fırkasının Kırklareli şubesi teşekkül edelidenberi burası çok hararetli ve heyecanlı münakaşa ve hatta hâdiselere sahne olmaktadır. Halk, bütün memlekette olduğu gibi, burada da yeni fırkaya büyük bir heyecan ve tehalükle koşmakta ve dahil olmaktadır. S. Fırka burada altı gün zarfında iki bini mütecaviz âza kaydetmiştir, ki bu yalnız merkeze aittir. Yapılacak toparlak hesap gösterir ki H. Fırkası bugünkü âza yekûnu ancak 30-40 kişi arasındadır.

Belediye intihabatı burada çok hareketle devam ederken H. F. sı erkânından bir kaçının gayrikanuni hareketleri yüzünden bazı müessif hâdiseler olmuş ve intihap dünden itibaren halkın biraz sükûn bulması vesilesile vilâyet tarafından muvakkaten durdurulmuştur. Şimdi hemen her adımda her iki taraf erkânının sokaklarda münakaşalarına şahit olmaktayız.

Halkın heyecanına bakılacak olursa vaziyet Halk Fırkası aleyhine inkişaf etmektedir ve neticeler berhalde yeni Fırkanın galebesini kaydedecektir. H. Fırkası erkânında görülen teessür ve tereddütler bunu anlatmaktadır.

Kazalarda da yeni fırkaya kaydolanların adedi heace çoktur. Vize belediye intihabında S. F. mutlak ve tam bir ekseriyet elde etmiş ve H. F. sı ancak bir iki rey alabilmiştir.

S. F. burada Nahiye ve köy ocaklarını tesis etmek için gayret sarfetmektedir.

Burada nazarı dikkati celbeden garip bir nokta vardır ki kaydeğeri bazı kimseler burada H, Fırkasından istifa ederek S. F. ya geçtiler, ve fakat arada her halde arzuları is'af edilmemiş olmalı ki tekrar eski fırkalarına döndüler.

Ne yazık ki bu karaktersizliği yapanlar gene bu memlekette münevver geçinen kimselerdir. H. F. sı bu gibileri tekrar almasıte adama olan ihtiyacını ispat ediyor. Halbu ki gömlek değiştirir gibi fırka değiştiren bu gibiler ancak kendi hasis emelleri için yaşayanlardır ve bunlardan hiç bir taraf istifade edemez.

Sonra: Bundan bir müddet evvel ve henüz yeni fırka meydanda yokken buralı bir genç bir makale yazarak H. F. sı teraatını tenkit etmişti. H. F. sı erkânından bir kaç kişi o zaman bu temiz genci fırkaya çağırıp tehdit etmişler ve korkutmak istemişlerdir.

Kemali teessürle görüyoruz ki o zaman yükselen bu hakh feryadı boğmak istiyenlerden bazıları bu gün yeni fırkanın İdare hey'etinde bulunuyorlar.

Tarassut

S. C. F. sının karşısında bir polis memuru oda tuttu.

S. C. F. İstanbul merkezi binası olan (Nazlı) han karşısındaki binada Polis komiser muavinlerinden birisi bir oda kiralamıştır. Bu oda tamamile Fırka merkezinin idare heyeti odasını görmektedir, Bu efendi orada bir hususi idarehane açmış gibi meşgul görünüyor, hakikatte S. C. muamelâtını, yan gözle tetkik ediyormuş. Çok parlak değil mi?

* * * * *

Balıkesir S.C. Fırkası intihap yolsuzluklarını birer birer sayarak Balıkesir valisini protesto ediyor ve intihabı nasıl işkâl ettiklerini anlatıyor!..

Balıkesir, S.C. F. şubesi şu protestoyu neşretmiştir:

Malûmu âliniz. Belediye kanununun 33 üncü maddesi mucibince intihabın teshili için memleket nüfusu 500 den aşağı olmamak üzere intihap şubelerine ayrılır. Balıkesir dahi daha altı ay evvel şu mülâhazaya binaen beş şubei intihabiyeye ayrılmış hatta yine kanunun tarifine muvafık olarak şubelerin mahalle ve sandıkları da tayin edilerek yine kanuna tevfikan mahallin en büyük mülkiye memuru olan makamı vilâyetin tastik işareti de alındıktan sonra bir müddetdenberi gazetelerle ilân edilmeğe başlanmıştı. Ancak fırkamız S. C. F. nın Balıkesirde resmen teşekkülünden ve nufusu umumiyenin ekserisini taraftar kazandıktan sonra intihap muamelâtında fırkamızın hukukunu muhil ve tarafgirliğe delâlet edecek edna vaziyet ve muameleye razı olmayacağımız şüphesiz idi. Fakat memleketin beş şubei intihabiyeye taksim edilmiş olmasına bir sözümüz yoktu.

Lâkin bir fırkai muhalife hatta bizim gibi; milletin iradei umumiyesine istinat eden bilfiil ekseriyeti haiz bir fırka müvacehesinde sandıkların işgal edeceği mahallerin her halde bizim irae edeceğimiz mahalde olması bile halk fırkasının cevelângâhına vaz'ına sükût edemeyeceğimizden beş şubei intihabiyeden birisine ait sandığın vaz olunduğu mahalle itiraz etmiştik. Tekrar edelim itiraz şubeye değil yalnız bir şube sandığının mevzu olduğu mahalle ait olduğundan itiraz üzerine tetkikatında yalnız bu noktaya hasrı icap ederken hükûmet ile halk fırkasının mutemetlerinden müteşekkil bulunan belediye heyeti güya daha münasip binalar tedarikinde imkânı maddi göremediklerinden bahsederek bu itirazı ganimet bilmişler derhal intihap şubelerinin lâğvına ve intihabın belediyeye basrına karar vermişler ve bu kararı makamı vilâyetten de tasdik ettirmişlerdir,

Halbuki şehirde intihabat ve mıntakalarında muvakkat bir müddet için halen meşgul bulunan bir çok hanelerin tarafımızdan tahliyesi temin edilebileceğine nazaran bu sebep tamamen gayrivarit bulunduğu gibi intihap işlerinin şubata taksimine saik olan şehrin vüs'ati asgari yirmi beş bine baliğ nüfus kesafeti halen zail olmuş değildir. Muharreratı sabıkanın tebdil ve tağyirini icabettiren esbap ve netayice gelince:

Memleketin beş şubei intihabiyeye taksimi zamanı olan altı ay evvel muhalif fırkadan eser ve malûmat yoktu. Serbest Cümhuriyetin teşekkülünden sonra bu taksimi menfaatlarına muvafık bulmıyan halk fırkası itirazı bir itiraz behanesile şubeleri büsbütün kaldırdıkları gibi Belediye kanununun 32 inci maddesinden istidlâl olunduğu üzere intihap encümen ve şubeleri için mahallerden seçilen zevatın resmi tezkerelerle daveti iktiza ederken kendi taraftarları olanlar her hangi vasıta ile davet edilip bitaraflıklarına tamamen kanaat ve itimat ettiği zevat içtimadan hiç haberdar edilmeksizin intihap encümenini kendi taraftarları arasından meydana getirdiler.

Halbuki Belediye kanunu 33 üncü maddesile bu memleketin şubelere taksime müsait olduğu halde bu şubelerin her hangi bir sebeple kaldırılacağına cevaz veren hiç bir maddei kanuniye yoktur. Binaenaleyh bu gün muhalif ve ekseriyeti haiz bir fırka müvacehesinde şubelerin lâğvile intihabın yalnız belediyeye basrı, intihabı kanun haricinde H. fırkasının lehine temin gibi tarafgirliğin ve bir sui niyetin delili olduğundan şubelerin işbu kanunsuz lâğvını kat'iyyen protesto ederiz. Balıkesir valisi Öz Demir Salim Bey 24 saat zarfında avdet ederek kanunla kabili telif olmıyan şu şubeleri lâğv emrini istirdat ile ötedenberi vaki resmi ilânların vürûkiyetini temin etmediği takdirde ekseriyeti haiz olan fırkamızın bu intihaba iştirakten bihakkın içtinap edeceği ve şu kanunsuzluğu meting akti suretile müvacehe'i ammede tekrar protosto eyliyceğini arz ile keyfiyetten haberleri olmak üzere protosto varakalarının vali Özdemir Salim beyle Ankarada dahiliye vekâletine ve Şurayı Devlet riyasetine birer nüsha tabliğini talep ve rica eyleriz.

Dikkat

Gazetemizin hiçbir yerde abone memuru yoktur.

Birçok kimselerin "YARIN" namına ilân, abone aldıklarını ve sair muameleler yaptıklarını haber aldık. Bukabil eşhasın gazetemiz namına her hangi bir müracaatlerinin karilerimizce nazarı dikkate alınmamasını bir kere daha kayde lüzum gördük. Müteessirler yakında mahkemeye verilecektir.

"YARIN" a ait muamelât münhasıran idarehanede yapılır.

Çalan çalana

Rum Balıklı Hastanesinden sonra Ermeni katolikler de...

Geçenlerde, Balıklı hastanesinde müthiş bir suiistimal olduğunu, bundan mütevelliler hey'etinin mesul bulunması lâzım geldiğini yazmıştık.

Türk ortodokslar, hükûmetin nazarı dikkatini celbetmekte, mütevelliler intihabının yunan propagandası ile karıştırılmamasını istemektedirler.

Verilen malûmata göre, şimdi de Ermeni katolik Hastanelerinden birinde dehşetli bir sui istimal olmuş, mütevelliler, müddei umumiliğe müracaat etmişlerdir. Her iki mes'ele hakkında tahkikat devam etmektedir.

FATİHTE DEFİNE

Yıkılan evin temelinden çıkarılan altınları amelenin biri kaçırdı

Fatihte Hasan Halife sokağında Hacı Ahmet efendi bir ev inşa ettirmekte iken evin temellerini kazan amele tarafından bir bakraç içinde gömülü altın bulunmuş gizlice kaçırtmıştır.

Bakraçla altının kaçırıldığı haber alınmış zabıtaca tahkikata girişilerek İsmail namında biri tarafından bakracın kaçırılacağı anlaşılmıştır.

Bakraç eski bakırdan yapılmış ve içinde (27) lik 1 zinet altını bulunmuştur. Bulunan zinet altının gayet kıymettar ve asarı atikadan olduğu anlaşılmıştır.

Altınların miktarı ve kaçırılıp kaçırılmadığı zabıtaca tahkik edilmektedir. Dün akşama kadar neticesi anlaşılamamıştır.

Cemiyeti akvamda taarruza uğrıyan milletlere yardım

Cenevre, 30 (A. A.) — Cemiyeti akvam büyük meclisi taarruza uğrıyan her hangi bir memlekete 120 milyon altın frank mikdarınd muavenette bulunması hakkındaki raporu kabul etmiştir.

EK-80: Yarın, 2 Ekim1930, “Arif Oruç”, “Kuru vaitler”

SENE : 2 — 2 TEŞRİNİEVVEL ... PERŞEMBE 1930 — No : 606

Abone Şeraiti
DAHİL İÇİN: Senelik : 1400 kuruş; Altı Aylığı : 800 «; Üç Aylığı : 450 «
HARİÇ İÇİN: Senelik : 2700 kuruş; Altı Aylığı : 1500 «; Üç Aylığı : 850 «
Nüshası her yerde 5 kuruş

YARIN

Başmuharriri : ARİF ORUÇ

İdarehane
İstanbul : Ankara caddesinde dairei mahsusa
Telgraf adresi : İstanbul (YARIN)
Telefon numarası : İst. 500-501
Posta kutusu numarası : 305
Gönderilen evrak iade edilmez.

Kuru vaitler...

İsmet Paşanın meclis huzurunda resmen söyliyeceği sözler ve vaitler acaba tatbikat sahasında ne neticeler verecektir

Arif Oruç

İsmet Paşa, bugün yeni arkadaşlarile Millet meclisi huzuruna gelecektir. Evvelki günlerdeki fırka içtimalarında geçen hararetli müzakereler, Başvekil Paşanın mecliste programını okumak istemesinden evvel fırka arkadaşlarını hazırlamak istediklerini gösteriyordu.

Esasen Başvekil Paşa, Reisicumhur Hazretlerine istifalarını vermezden evvel de Halk Fırkası grubuna husust surette toplanışlar, kabine şuhranı ve tasfiyesi hakkında fırkalarile uzun boylu istişarelerde bulunmuşlardı.

Neticenin, kabinenin istifasile neticelenmiş olduğu malûmdur. Aradan bir kaç gün geçmeden Başvekil Paşa, tekrar kabine teşkiline memur edilmiş, bu günde Millet Meclisi huzurunda yeni arkadaşları ve yeni programı için itimat istemesi kırarrer bulunmuştur.

İsmet Paşa, programını Millet vekillerine resmen ihbar etmezden evvel, bu programa ana hatları az çok malûm bulunuyordu.

Dün de uzun boylu bahs etmiş olduğumuz gibi, bu program içinde vergi mes'elesi, bilhassa en kuvvetli istinat noktasını teşkil ediyor.

Dün, İktisat Vekili de diğer arkadaşları, fırka grubunda kendi vekâletlerine taalluk eden izahatta bulunmuşlardır.

Ezcümle, İktisat vekili B. İlmanlar mes'elesinden bahsetmiştir. Söz ile fiil arasında bir büyük mesafe bulunmak tabii olmasına ve İstanbul limanı pu günlerde bir takım hususi mes'elelere sahne olmasına nazaran, vekil beyin fırka grubundaki vaitleri neticesinin ne olacağı şimdiden anlaşılır.

İsmet Paşanın bundan bir kaç ay evvel olduğu gibi bu defada bir takım yeni vaitlerle meclis huzurına geleceği anlaşılıyor.

Bu vaitler: vergiler, İnhisarlar, Kredi meseleleri, Şimendifer işleri, Türk parasının tesbiti gibi şeyler olacaktır.

Fakat, bugün öğleden sonra meclis huzurunda resmen söy lenecek olan bu sözler, tatbikat sahasında açaba ne neticeler verecektir?

Bunu herşeyden, hatta İsmet paşanın vaitlerinden ziyade, zaman gösterecek, anlatmış olacaktır.

Arif Oruç

4 ncü sayfamızda Sabık İzmit meb'usu *Fuat B.in makalesi vardır.*

İstanbullulara

Serbest Cümhuriyet Fırkasının beyannamesi

Ey İstanbulun temiz ve şerefli insanları; ey büyük kalpli köylüler ve şehirliler... İntihap başlıyor. İntihap günü nüfus teskerenizi alıp sandık başına koşunuz...

Ey İstanbulun bir ve cesur insanları... Belediye azalarını seçmek sizin hakkınızdır. İntihap hakkınızı kullanmaktan çekinmeyiniz. Hiç bir kuvvet sizi bu haktan mahrum edemez... Hiç bir kimse istediğiniz adamları seçmekten sizi alıkoyamaz.

Vatandaşlar, Şehir Meclisi azalarını serbestçe, istediğiniz gibi seçiniz. İntihap kâğıdını doldurduktan ve imzaladıktan sonra sandığa atınız. Okuma yazma bilmiyenler emniyet ettikleri insanlara okutsunlar ve yazdırsınlar.

Vatandaşlar, kendinizden daha emin bir insan, vicdanınızdan daha büyük bir rehber olur mu?.. Azaları seçerken yalnız vicdanınızın sesini dinleyiniz...

Haydi İstanbul vilâyetinde temiz ve şerefli ahalisi.. Belediye namzetlerinizi seçmeğe gidiniz hakikat sizin vekilleriniz, muvaffakiyet sizin eserinizi olsun...

İstanbullular, *Serbest Cümhuriyet Fırkası* nın size söyliyeceği son söz şudur: "Kanaat ve hürriyet,,

S. Cümhuriyet Fırkası İstanbul vilâyet ocağı

İki Gün Soara İntihap

İstanbul reyini verecek. S. C. F. hazırlıklarını bitirdi. Namzetler arasında kadınlar olduğu gibi Fırka prensipleri itibariyle akalliyetlerden de bulunabilir.

S. C. F. İstanbul idare heyeti Re'isi *Müderris İsmail Hakkı B*

S. C. F. İstanbul teşkilâtına memur *İstanbul meb'usu Haydar B.*

İstanbul Belediye intihabının başlamasına iki gün kaldı. Kazalardaki müracaatlara encümenleri son hazırlıkları bitirmeğe çalışmaktadırlar.

(Devamı 3 üncü sayfada)

S. F. Eminönü nahiye ocağı

Serbest Fırka Eminönü nahiye merkezinin resmi küşadı icra edilmiştir. Nahiye ocağı reisi bir nutuk irad etmiş bu nutka İstanbul idare heyeti reisi İsmail Hakkı bey mukabele etmiştir.

Mecliste

Bugün kabine programını okuyacak

Fethi B. söz alacak programı teşrih edecek

Ankara, 1 (H.M.) — Bugün M. M. meclisi tekrar içtimaa başlıyor. Bu içtimada İsmet Paşa yeni kabinesinin programını okuyacak ve ağlebi ihtimal müteakiben Fethi bey söz alacaktır.

Malî mes'eleler için Fethi Beyin söyleyeceği çok şeyler vardır.

Fethi Bey intihabata hükümetin müdahalesinden bahsedirken:

— Hükümetten söz aldım, intihap işlerine katiyen müdahale etmiyeceklerini demiştir.

Politikada

Cahil bir kalemin hâneri nefret uyandırdı

Ankara, (H.M.) - Bugünkü Politika gazetesinin başmakalesi hülâsalarını derecederken "Yarın,, Başmuharririnin makalesi altına " Yarının gayretkeşliğine rağmen ,, şeklinde bir kayıt koymuştur. Temsil ve müdafaasına memur bulunduğu gayenin cahil olan bir kalemden çıkan bu idarecilik politikasına en yüksek addedeceği ve addetmeğe mecbur olduğu muhitlerde şerefile karşılanmıştır.

İzmirde

Gazetecilerin Muhakemesi

Son haberlerimizde

Herman-Sprer

Mes'elesi hakkında S. C. F. erkânı hükümetten istizahta bulunacaklar

Ankara, (H.M.) 31 — Son zamanlarda hazineyi yürütülerce İngiliz lirası zarara soktuğu için pek haklı olarak aleyhinde neşriyat yapılan Herman Spirer tütün davalerelerine ait mühim dosyalar cereyan etmektedir. Vaktile bu mes'ele hakkında meclisde bir istizah vukubulmuş, Maliye vekili bey sudan cevap vermişlerdi.

S. C. F. erkânı müstakbel meyanında bu Herman dolaplarına fazla alâka göstermektedirler. Mecliste bu hususta istihzahta bulunacaklar: kuvvetle muhtemeldir.

Fırka içtimaı sonunda

Evvelki gün C. H. Fırkası içtimaını müteakip C. Fırka grupu şunu tebliğ etmiştir:

Müzakere neticesinde günün bütün mes'elelerini tetkik etmiş olduğu ve her birerleri üzerinde ayrı ayrı sarih ve müsbet neticelere vardı ve fırkanın hükümete tamamen mutabık olduğunu teshit etti. Bu neticeler hükümetin programını teşkil edecektir.

Onlara karşı

S. C. kendisini çok kudretli bulmaktadır.

Ankara, 1 (H.M.) — S. C. Fırkası grupu bu gün saat dörde kadar Sakarya apartımanında içtima etti. Fırka hükümetin programını müdafaa edecek hatiplerin karşısında şu anda kendisini şimdiye kadar olduğundan çok kudretli bulmaktadır.

Bazı Vekiller galiba yerlerini değiştirecek

Ankara, 1 (H.M.) — Vekiller bu gün öğleye kadar dairelerinde meşgul oldular. Sonra vekiller heyeti meclis binasına giderek saat beşe kadar C. H. grupu ile temas ettiler. Akşam beşte vekiller heyeti Başvekâlet dairesinde İsmet Paşa riyasetinde bir içtima aktetti.

C. H. Fırka içtimaında son cereyan eden münakaşalar neticesinde bazı vekillerin yarın mecliste başka vekâletlere tahvil edilmiş olması muhtemeldir.

Ölürmü Ya?

Akıl var, yakın var : Bir muavin 56 lira maaşla Papazyan apartımanında oturabilir mi ?

Dünkü gazetemizde bir haber vardı:

Serbest fırkanın bulunduğu Nazlı han karşısındaki(Papazyan) apartımanına bir komiser muavini yerleşmiş. Fırkayı taraasut ediyor, diyordu. Dün vali muavini Fazlı beyin imzasiyle şu tekzibi aldık:

Ahmet efendi işte burada oturuyor!

(Devamı 3 ncü sahifede)

Hürriyet

Akşamları neşrolunur siyasi GAZETE

Başmuharriri : ARİF ORUÇ

Vatandaşların haklarını arayacak

Yarın tahrir heyeti tarafından ayrıca neşrolunacaktır.

BEKLEYİNİZ.

Bugünkü müsaraaya hazırlık !

— Ey insan gik meydana Fethi Bey, seninle açıkça mücadeleye hazırım.

EK-81: Yarın, 3 Ekim1930, “Arif Oruç”

SENE : 2

Abone Şeraiti

DAHİL İÇİN		HARİÇ İÇİN	
Seneliği	: 1400 kuruş	Seneliği	: 2700 kuruş
Altı Aylığı :	800 «	Altı Aylığı :	1500 «
Üç Aylığı :	450 «	Üç Aylığı :	850 «

Nüshası her yerde 5 kuruş

3 TEŞRİNİEVVEL — CUMA 1930

YARIN

Başmuharriri : ARİF ORUÇ

№ : 286

İdarehane
İstanbul : Ankara caddesinde dairei mahsusa
Telgraf adresi : İstanbul (YARIN)
Telefon numarası : İst. 500-501
Posta kutusu numarası : 395
Gönderilen evrak iade edilmez.

Ademi itimat!

İsmet Pş.nın okuduğu program, Fırkacılık haricinde itimat telkin edici değildi!

Arif Oruç

Başvekil İsmet Paşa, yeni teşkil ettiği kabinenin programını, Millet Meclisinde okumuştur.

Bu programın, H. Fırkası meb'usları tarafından şiddetle alkışlanması, en tabiî görülecek hâdiselerden idi.

İsmet Paşa, istifalarını Reisicümhur H.z. ine verdikleri zaman, kabinede yapılmasına lüzum hâsıl olan tasfiyenin, aynı zamanda kabine umumî siyasetinde de esaslı değişiklikler icra edeceği zan ve tahminlerini tevlit etmişti.

Fakat, Başvekilin dün okuduğu program, bu husustaki zanları, tahminlerin, teferruatla alâkası bulunan bazı maddelerle istisna edilmek şartile yerine sarfedilmediği anlaşılmış bulunuyor. Bu da: İsmet Paşanın, kendi siyasetlerinden son derece emin bulunmakla beraber, bütün şikâyetleri kabine haricinde bıraktığı arkadaşlarının hatalarına yüklemek istediğini göstermektedir.

Başvekilin, nefis itimatlarına hürmetler izhar olunur. Şu kadar var ki, memleketteki memnuniyetsizlik sebeplerinin, vekillerin şahsi kifayetsizliğinden ziyade, Devlet siyasetindeki hedefsizlikten ileri geldiği bilinmeli idi.

Bugün için, ekseriyet fırkasına dayanan hükümetin yeni programı, gene Başvekilin iddia ettiği gibi, geçmiş uzun seneler zarfında takibedilmiş olanın aynı olmaktan başka, te'sirli, emniyet verici bir manzara göstermiyordu.

Umumi kanaatlere göre, hükûmet siyasetinde, milleti tatmin edici değişiklikler olmadıktan sonra, şahısların kuvvet ve zatî iktidarlarından zerre kadar faide tasavvur edilemez.

Binaenaleyh, İsmet Paşanın dün mecliste okudukları programın, senelerdenberi dinlenilmesinden uzun uzun esnetilen bir mevize tesiri bırakmış olduğu tahminleri vardır. Programı dikkatle dinliyen, yahut okumak zahmetine katlananlar, kabine tasfiyesinin muvazaalı bir buhran şeklinde üç vekâlet mes'elesile alâkası olduğunu anlamışlardır. İsmet paşanın yeni programının birinci tesiri budur.

Diğer mes'eleye gelince: Başvekil tarafından okunan Program, karışık müphem vazih olmıyan bir mukaddimeden sonra, şimendifer, Maarif, Adliye, ziraat ve maliye siyasetine teallûk eden malûm şeyleri ilâm ediliyordu.

İş kanunu hakkındaki kısım hariç tutulduktan sonra, Hükûmetin yeni programı, beklenen tatmini yapmıyacak mahiyette idi:

Şimendüfer mes'elesi, ipham içinde idi. Başvekil Paşanın tereddütlerini gösteriyordu: Programın, Maarif ve Adliyeye temas eden kısımları, ne kadar kanun ve ilim adamı olursa olsun, Yusuf Kemal Beyin Adliye vekâletinde bir müddet daha kalamıyacaklarını pek alâ ihsas ediyordu.

(Devamı 2 inci sayfada)

Mecliste Bir hücum

Fethi B.in mukabelesi

Fethi bey nutkunu okurken

Daha bir buçuk ay evvel beş sene hükûmetin siyasetinde tahavvül olmayacağı ilânedilmiş iken tebeddüller nasıl zaruret halini aldı? Cümhuriyetin ebedileşmesi için fırka teşekkül edemez se inkılâbı tehlikeye düşürecek ise mecliste mürakabayı tek bir fırkaya bırakmak lâzım. Yeni İsmet Pş. kabinesi eski İsmet Pş. kabinesinin takip ettiği malî siyasetin bazı cihetlerini yanlış gördüğü için geri alıyor, tadil ediyor.

Ankara, 2 (H. M.) Meclis binası erkenden dolmağa başlamıştı. Meydan bile kalabalıktan geçilmiyecek bir hal almıştı. Sefirler locası bile dolu idi.

Saat ikiye on kala Fethi B. sonra Ağaoğlu Ahmet B. meclise girdiler. Sonra İsmet pş. koltuğunda bir zarf olduğu halde meclise geldi. İkiyi beş geçe celse açıldı ve reis başvekilin programını okuyacağını söyledi. İsmet pş. kabinenin programını okudu.

[Bu program dördüncü sayfamızdadır.]

Bu, programı müteakip meclis reisi sordu:

— Söz istiyen var mı?

Fethi B. söz istedi ve şunu sordu:

—"Maliye vekili beyt rakkır resmini kaldıracağını söylemiştir. Başvekil paşa buna dair bir şey söylemedi. Bu hususta hükûmetin kararı nedir?,,

İsmet paşa kürsiye çıkarak ilgayı düşündüğünü söyledi. Bundan sonra Fethi B. nutkuna başladı:

— Muhterem arkadaşlar, söze başlamadan evvel geçen zapta ait bir hatayı tashih etmek isterim. 11 inci sahifede Maliye vekilinin beyanatında: "Bu böyle bir bayaldır ki asla hakikat olmaz.„ demiş, ben de aksini iddia etmedim demişim. Halbuki ben her vakit bunu aksini iddia ederim.

Fevkalâde içtima sebebi

—Efendiler, meclisi mutadından evvel içtimaa davet eden hükûmet sebep olarak geçen hafta kabul ettiğimiz malî kanunu göstermişti. Bugün görüyoruz ki sebep yalnız malî kanun değildir. Hükûmet istifa etmiş, kabine azasından yarıya yakın vekilleri tebdil etmiş yeni bir çehre ile gelmiş, ittmat talep etmekte bulunmuştur.

Haziranda meclis dağılırken ittifakla itimat alan hükûmet ne gibi tesirlerle istifa etmiştir? Daha bir buçuk ay evvel beş sene için hükûmetin dahilî ve haricî siyasetinde bir tebeddül olmıyacağı ilân edilmiş iken vekilleri istifaya sevkeden esbap nedir?

İnşirah tevlit eden bu tebeddüller nasıl zaruret halini almıştır? Bunun hükûmet ağzından izah olunması lâzımdır.

Bu ihtiyaç cumhuriyetimizin parlemento hayatına yeni bir fırkanın dahil olmasından ileri gelmiştir. Yeni fırkanın bir buçuk aylık hayatı vardır. Münakaşa hüriyeti, hükûmet işlerinin mürakabesi hissedilen zaruretlerden olduğu için kendisini hissettirmiştir.

Bu zaruret yalnız hükûmet üzerinde değil Halk fırkasında da görülmüştür. Bunları hükûmet gazetelerinde okuduk. (Gümrükler) galiba hoşunuza gitmedi arkadaşlar! Son zamanlarda fena propagandalar işidilmektedir. İzmir ve diğer yerlerde vukua gelen tezahürlerin kıymetini düşünmek için bazı serhoşlar tarafından tezahürat yapıldığını, Fethi Beyin yankesiciler, hırsızlarla teşriki mesai ettiğini yazmakta kusur etmediler.

Vali, kaymakamların raporlarında Fethinin ismi yankesicilerle birlikte zikredilerek bu propagandalar kartpostal şeklinde meclis koridorlarına kadar girmiştir.

Serbest münakaşanın faidelerini görürken hangi maksada hizmet fikrile olduğu bir türlü anlaşılamıyan bu propagandanın ehemmiyeti olamaz.

Efendiler! Başka bir nokta daha göze çarpıyor. Amele Halk fırkasında olduğu zaman eyi idi, mesele yoktu. Amele Serbes fırkaya temayül edince derhal nazariyyelerle iştigal edeceğimize amelenin neden gayrimemnun olduğunu anlamak daha doğru olur.

Propagandalar

Efendiler! Halk fırkasının bir mutemedi fırka mutemedi olduğu zaman iyi ve şayanı itimat idi. Fakat S. fırkaya geçince hiç de şayanı itimat değil, ahlâksızdır. Bu mantıksızlık gülünç değilmidir? Fırka işlerine bu kadar şahsiyat karıştırılırsa serbest fikre im'kân kalır mı?

Diğer bir propoganda daha var: İzmir, Manisa, Aydın ve Balıkesirde halk kendiliğinden değil, bir takım muharrikler halkı kulda gibi toplamışlardır. Bunların mevcudiyetlerinden nasıl haberdar olmamışlar! Haydi Başvekilin haberi olmadığını farzedelim. Dahiliye vekili, fırka müfettişleri bu muharrikleri görmediler mi? Bu hayret olacak bir şey değil midir?

Ben bu muharriklerin kimler olduğunu, neler olduğunu size haber vereyim: Bu muharrikler hükûmetin bilhassa malî ve iktısadi siyasetidir ki halk tabakalarında büyük derin bir memnuniyetsizlik tevlit etmektedir. Bir muharrik de taşradaki fırka teşkilâtıdır. Şayanı memnuniyettir ki fırka bu teşkilâtı ıslah için bir takım tedbirler almıştır.

İnkılâp tehlikede mi?

—Bu tedbirlerin bu derde kat'î deva olmadığı kanaatindeyim. "İnkılâp tehlikededir. Kendilerine bu kadar itimat edilen Fethi ve arkadaşları bu teşebbüste muvaffak olmazlarsa fırkadan sarfınazar lâzımdır„ diyorlar!.

(Devamı son haberlerimizde)

Fethi beyin mecliste bir suali:

Fethi B. — Daha bir buçuk ay evvel Hükûmet beş sene programında tahavvül olmayacağını söylemiş iken bu sarsıntılar nereden çıktı?

Bır hey'et

Atinada toplanacak olan şu mühim konferansa iki de edibimiz iştirak etmek üzere dün gittiler.

İnsaf ile söylemeli: Bu mühim konferansta edebiyat adamlarının işi ne? Bundan anlarlar mı?

Ruşen Eşref B. *Hasan B.* *Yakup Kadri B*

Atinada toplanacak olan Balkan konferansına Türkiye namına iştirak edecek olan heyet dün sabah Stalloditalya vaprile gitmiştir.

Heyet Trabzon meb'usu Hasan beyin riyasetinde meb'uslardan Hamdullah Suphi, Ruşen Eşref, Yakup Kadri, Sabri beylerle hukuk fakültesi reisi Tahir, Ticaret odası birinci reisi Mithat Beylerden mürekkeptir.

Heyete iştirak edecek diğer mütehassıslar Atinada heyete iltihak edecektir.

Atina konferansı 15 gün devam edecek ve Balkanların alâkadar eden siyasi, iktısadî meseleleri müzâkere edecektir.

Konferansın vereceği kararlar alâkadar hükûmetlere tebliğ edilecektir.

Böyle bir konferansa iştirak etmemiz lâzımdı. Fakat hakkaninsaf söyleyiniz: Bol keseden harcırahlarla iştirak edeceğimiz bu konferansta Ruşen Eşref, Yakup Kadri Beyler gibi iki edibin işi ne? Onlar bu bahislerden ne anlarlar?.

Galiba işlerine gelmemeğe başladı!

Cumhuriyet

İkinci bir fırkaya lüzum yok diyor!

Halk Fırkasının patavatsız bir muharriri dün yeni bir fikir yumurtladı:

Serbest Fırka Halk Fırkası ile her noktada beraber olduğuna göre ikinci bir fırka yapmanın manası nedir? Diyor.

Vakıâ yeni İsmet paşa kabinesi Fethi bey tarafından ortaya atılan bir çok fikirleri kabul ettikten sonra bu noktai nazar insanı bir az tereddüde düşürebilir. Fakat daha iki ay evvelki İsmet Pş. kabinesi ile bugünkü kabine arasında o kadar büyük farklar vardır ki bunların aynı zatın eseri olduğuna bile hükmetmek kolay değildir.

Bu hayırlı tahavvüle Yeni Fırka amil olmuş ve bu suretle Halk Fırkası S. C. Fırkasına yaklaşmış ise yeni Fırkanın mukanî mevcudiyeti mi kalmamış demektir? Kaldı ki İsmet Pş. hükûmetinin prensipleri ve efali ile S. C. arasında daha birçok ayrılıklar mevcuttur ve bunları bir başka bir gün uzun boylu tesrih edeceğiz.

Dün S. C. İstanbul heyeti idare reisi İsmail Hakkı Beye bu makaleyi anlattık. Size dedi ki:

— Her yazılan şeyi okumıya vaktim yoktur. Esasen ilmî bir muhtevası olmıyan ve objektif bir görüşle yazılmıyan yazıları okumam.

Makaleyi okumadım, yalnız Serbest Cümhuriyet Fırkasına veya aynı mülâhaza ve kuvvetlere lüzum yoktu, demek hürriyete lüzum yoktur demektir.

İçtimaiyatta [illegible] mevcuttur. Tek kuvvetler, tek teşebbüsler kararlarına ve hürmü niyetlerine rağmen inhisaf ederler.

Tekâmül amel, muhalefet, tevazün kuvva olmıyan yerlerde hürriyetin tohumu intişar edemez. Çünkü hürriyet ne bir emir ne de bir karardır. Hürriyet içtimaî unsurların birbirinin teyidi ve murakabe etmesinden doğan bir şeydir.

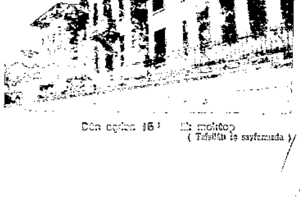

Dün açılan 16 [illegible] mektep

(Tafsilâtı 1e sayfamızda)

EK-82: Yarın, 3 Ekim1930, “Arif Oruç”

Ademi itimat!

(Baş makaleden devam)

Vergiler kısmı, Hükûmet hazinesinin menfaati hiçbir zaman ihlâl edilmiyeceği tehditlerine karşı, tekemmüle, ıslâhaha doğru sevk edilmek vadile karşılaşıyordu.

Daha sonra da: Borçlar mes'elesi geliyordu. Bunca şikâyet edilen, Tüccarı berbat eden, idhalât ve ihracat eşyasının iki taraflı maliyet fiatlarını korkunç surette yükselten Liman şirketi, İsmet Paşa tarafından adeta müdafaa edilmiştir.

Memur maaşları, mükâfat, sayım, veraset ve muamele vergileri meselesi, Maliye Vekâletinin son yapmak istediği tetkikat arasında zan ediliyordu. Maalesef Başvekil Paşanın nutukları da, ayni esaslar etrafında hiç bir şey ifade etmiyor, bir ışıkcık bile göstermiyordu.

Halbuki, vatandaşlar, bunca zamandanberi beklenen programdan bazı şeyler beklemekte, ümit etmekte haklı idiler!

Nitekim, İsmet Paşanın programını okuyan vatandaşlar, Serbest Cümhuriyet fırkası Lideri Ali Fethi Beyfendinin mübahaselerini tetkik etmekle, bir çok hakikatlere vâkıf olmuşlardır.

Ali Fethi B. bilhassa Hükûmetin programını itimada şayan bulmamışlar, takibedilmek istenen siyaseti tasvip etmemişler, Nafia şimendifer Politikasındaki istikrarsızlığa, oynaklığa, kararsızlık ve tereddütlere işaret etmişlerdi.

Bir senede dört defa merci değiştirmiş olan Devletin yol siyaseti, elbette müahaza ve tenkide lâyık idi.

[illegible] kanunlarındaki hapis merfuiyetinin geriye getirilmiyeceği iddiaları karşısında, Lider Fethi Bey, üç beş kuruşluk vergi için hapsedilen vatandaşlar meselesine temas ettiler. Fertlere ait borçların ihmal edilerek, Hükûmete taallûk edenlerin inhal edilmemesindeki sebepleri sormak, Fethi Beyin en sarih hakları idi.

Fethi Beyin haklı tenkitlerine cevap vermek istiyen Adliye ve Maliye vekillerinin izahatı, büsbütün tatminkâr görülmemiştir.

Memleketin bekledikleri ise: İsmet Paşanın senelerden beri takip ettiklerini söyledikleri meşhur "Sakatlıklar" değildi.

Bu gün değilse yarın, Hükûmetin muhakkak bir memnuniyetsizlikle karşılaşması beklenir. Daima ekseriyete istinat etmek, her zaman kazanılacağını ifade etmez. Hakikatin, çok ekseriyetleri akalliyete attığı, doğurduğu tecrübe edilmiş şeylerdendir.

Dün muhalefet namına, Fethi B. Hükûmete itimat reyi vermemiştir. Yarın, belki onu bütün bir ekseriyet anlıyacaktır.

Arif Oruç

İntihap işinde daha nasıl hileler yapılabilirmiş, öğreniniz!

Polis ef.

Paşabahçede S. C. mensuplarını istiyor

S. C. F. Paşabahçe ocağına dün bir polis memuru müracaat ediyor.

İsmi Şakir numarası 2736 olan bu efendi, ocak reisine diyor ki:

— Merkezden aldığım emir üzerine Serbest Fırkaya yazılı olan zevatın isimlerini vereceksiniz.

Polis efendiye şu cevap veriliyor.

— Mazarız ef. bunu ancak Beykoz maliye ocağından öğrenebilirsiniz.

Fakat polis ef. müthiş bir ısrardadır. Muhakkak öğrenmek istiyor. Bu vaziyet karşısında, Beykoz mes'eleden haberdar ediliyor ve polis merkezine gidiliyor.

İsimleri mutlaka öğrenmek istiyen polis Şakir ef. de oradadır. Bu sefer verdiği cevapta şu garip şekildedir:

— Bana merkezden Apturrahman ef. isimleri öğrenmemi söyledi ben de aldığım emri ifa ettim.

Şimdi keyfiyet vilâyete bildirilmiştir.

Resmen teşekkül etmiş bir fırka veya müesseseye ne hak ve salâhiyetle bu garip müracaat vaki oluyor.. Nihayet te bunu polis müdiriyetinden soruyoruz.

Konferans tehir edildi

Nezihe Muhittin H. tarafından Kadıköyünde Süreyya Paşa sinemasında verilecek olan konferans Cumartesiye tehir edilmiştir.

Çatalca intihabı

Çatalca belediye intihabına dair Çatalca Kaymakamlığı tarafından gönderilen telgraf nihayet meydana çıktı. Kaymakam B. bu telgrafında kontrol defterlerinin kaybolduğunu, bunun için kaç kişinin reye iştirak ettiğinin anlaşılamıyacağını binaenaleyh intihap sandığının açılmasını beyan etmektedir.

Vilâyet bu işi vilâyet hukuk işleri müdürlüğüne havale etmiştir. Hukuk müdürlüğü intihap kanununu tetkik edecek ve kararını verecektir.

Konya mebusu Hâzım Bey methede dursun

Konyada Ali Rıza imzasile:

26 - 9 - 930 tarihindeki 2285 No. Cümhuriyet gazetesinde Millet meclisindeki mali müzakere esnasında Konya mebuslarından Muhterem Hâzım Beyefendinin Müller raporuna itirazen Konyamızın elektriğinin bu an için hali faaliyette olduğu ve şu aktıkça bu faaliyetin devam edeceği tarzındaki beyanatı burada hayretle karşılanmıştır.

Yüzbinlerce lira sarfile vücude getirilen bu tesisat azami bir iki ay muntazam çalışmış ve bu gün şehri tenvir edemiyecek bir vaziyete gelmiştir. Şöyle ki:

Gündüzleri Şehirde Elektrik cereyanının (E) sine bile tesadüf edilemez. Geceleri ise saat (24) e kadar Konyanın en işlek Bulvarı olan İstasyon caddesinde mevcut kırk elli lâmbadan ancak beş altısı Yanmakta (24) ten sonra Şehir kâmilen zulmet içinde kalmaktadır. Zannedersiniz ki (24) de kadar Bu Elektirikler muntazam yanıyor. Hayır: Maatteessüf Bu dört beş saatlik faaliyet esnasında da müteaddit inkıtalar vardır. İşte Konyanın muntazam olan Elektirikleri budur.

Muhterem Mebusumuz buna ne buyururlar.?

Tazyik eksik değil

Ilgın 1 — Belediye intihabatında eskisi gibi namzetlerinin isimleri şaprografla yazdırılıp halkı tazyik ve tehdit ile arzu hilâfında sandığa reyleri attırılmaktadır. Mutemetler saltanatına nihayet verilmesinin ve reyin serbest istimal edebilmemizin teminini gazetenizin delâletinden bekleriz.

Ahmet oğlu Hasan Hüseyin, Hasan oğlu Mehmet Ahmet oğlu İbrahim, Sinan oğlu Şevket.

Çanakkalede

Reyler yüzde seksen S. C. fırkasındadır. Şehir müstesna bir hayat yaşamaktadır.

Çanakkalenin bir manzarası

Çanakkale, 1 (H. M.)—Şehirde müstesna bir hayat var. Hastahane bayırı, belediye önü ve Büyük cami semtlerine konulmuş rey sandıklarına reylerini atmağa giden kadın ve erkek kafilelere yollarda tesadüf ediliyor. Rey sandıkları başlarında kalabalık bir halk kitlesi yazı makinelerile reylerini yazdırıyorlar. Yollarda inzibatı muhafaza için polis müfrezeleri dolaşıyor. Bütün otomobillerin camları üzerinde (Vatandaş! Reylerini S. C. Fırkasına veriniz) yazılı lâvhalar yapıştırılmış ve büyük cadde ve meydanlara aynı mealde yazılmış bezler gerilmiştir.

S. C. fırkasının intihap ettiği zevat memleketin en münevver ve tanınmış simalarından mürekkeptir. Bugünkü ilk neticede halkın yüzde seksen nisbetinde reylerini S. C. fırkasına verdikleri görülmüştür.

Halk fırkasının müdahaleleri semersiz kalmıştır. Halk fırkası endişe içindedir.

Rize intihabatı bir facia halinde devam ediyor... Kanun ayaklar altında kalmış, ezilmiştir.

Rize, 1 (H. M.) — Bütün teşekküllerin riyasetini fırka ve hükûmetin müzaheretile ellerinde bulundıran Mataracı Zade Mehmet ve Hakkı ve Salih efendilerin belediye intihabında Valinin de müdahalesine rağmen kazanamıyacaklarını anlıyarak müntehipleri tehdit, belediye çavuşlarile tazyik ve hilâfı kanun olarak yalnız Halk fırkası mutemedinin sandık başında bulunmasında ve listelerinin intihap salonuna talikının kanuni bir hak olduğu yolunda Valinin beyanatta bulunmaması ve intihap encümenin de böyle bir karar vermesi kanun tasrihatına münafi olduğu makamatı âliyeye bildirildi.

Koca Pendik'te 652 kişi rey verdi

İstanbul vilâyetine mülhak olan Pendik kazasında dün Belediye intihabı yapılmış ve koca Pendik halkının rey atması lâzımgelen sandıktan ancak 652 rey pusulası çıkmıştır. Bittabi bu reylerin hemen hepsi Halk fırkası namzetlerine verilmiştir. Pendik Belediye meclisine bu suretle 13 âza seçilmiştir.

İntihap işindeki sahtekârlıklara karşı vaziyet alındı

Mersin, 2 (H. M.) — Sahtekârlığı vali bey nefretle karşıladı. Ve tahkikat temine olacağını vad etti. Halk Fırkası lehine çalışmak üzere üç polis taharri memuru ve bir kaç banka direktörü tevkif edildi. Muhtelif yanlar Halk fırkası lehine çalışmak üzere [illegible]. Her şey aleyhlerinde, Serbest fırkanın ileri gelenlerini hapis için bahane arıyorlar.

Yarında

Cumartesi günü Sarıyer S. C. ocağının resmi küşadı icra edilecektir.

Çankırı'da halk geri dönüyor

Çankırı, 2 — İntihabata başlandı, müntehipler kilit altına alınacaktı. Girmek istedim. Sürüklendim. Gene girdim Halkçıların hazır listeleri dağıtılınca halk geri döndü. Ancak rey yüz ellidir.

Şükrü Oğuz

Hile, tuzak

Reyleri çalmak için sandıklara delik

Mersin, 2 (H. M.)—Bugün belediye intihabı başladı. Serbest fırkanın namzetlerine verilen yediyüze karip reye karşı halk fırkası ancak yirmi rey alabilmiştir. Yarın devam edecektir. Gayyur Valimizin polis müdürümüzün aldıkları tertibat sayesinde hiç bir vukuata meydan verilmemiştir. İntihap için halk fırkası lehine propaganda yapan bir efendi ahali tarafından dinlenmemiş yeni fırkayı isteriz sadalarile sustu rulmuştur.

Mersin. 2 (H.M.) — Serbest fırka namzetlerinin reylerini çalmak için Halk fırkası adamları tarafından intihap sandıklarında delik açılarak yerine ayni sandıkta tahta konmuş ve fark edilmiyecek şekilde boyanmıştır. Bugünkü intihabın nihayetinde bu hileler Vali Beyin huzurunda yakalanmıştır.

Biga Belediye Reisi Halil Fahri B. S. C. Fırkasındandır.

Bigada H. Fırkasının bütün entrikalarına rağmen S. C. Fırkası ekseriyeti kazanmıştır.

Biga 1 (H.M.) — Biga'da intihabat pek hararet ve mücadeleli geçmiştir.

Halk Fırkası intihabatın ilk günü 3 daktilo kız tutmuş ikinci günü kızlardan ikisini savmıştır. Çünkü müracaat gayet az vaki olmuştur. Buna mukabil S. C. Fırkası 3 daktilo kullanmıştır. Neticenin aleyhlerine olacağını anlıyan Halk Fırkası taraftarları rey sandığını ortadan kaybetmek istemişler, muvaffak olamamışlardır.

Netice S. C. fırkası lehindedir. Belediye reisi Halil Fahri B. yeni fırka namzetlerinden intihap olunmuştur.

S. F. C. de

Yeni ocaklar açıldı, açılacak..

Azapkapı mahalle ocağı ile Galata ocağının resmi küşadı icra edilmiştir.

Avukat Rıfat bey nutuk irat etmiş, İsmail Hakkı bey de mukabele etmiştir. Halk ocak kapısını yıkmış, mukabil nutku heyecanla dinlemek istemişlerdir Hakkı Bey halka hitaben de nutuk irat etmiştir.

KANUNUN SESİ

Türk Ocakları fırkalara merbut kaldıkça hürriyetini kazanamıyacaktır

Anadolu Ajansı Türk Ocaklarının Halk Fırkası ile münasebetini muhafaza ettiğini resmen tebliğ etmiştir. Ocak yasasının 3 üncü maddesi Ocakların siyasette Halk fırkası ile beraber olduğunu ifade etmektedir.

*

Türk Ocakları, Türkçülüğün tamimi maksadı ile tessüs etmiş bir hars müessesesidir. Ocaklar gençlik için vatan ve milliyet duygularına sahne olan bir milli mekteptir. Ocaklar bütün bunlarla beraber bir de Halk fırkası ile aynı safta adım atmak istiyen bir siyasetgâh olmak istiyorsa istiklâl ve hürriyetine sahip olabilir mi?

Siyasi nüfuz ve siyasi tesirlerin arnaşık sarmaşıklar gibi her boş bırakılmış kenarcıklarda dahi dal budak salacağında şüpheye düşmek manası değil midir?

★

O halde acaba ocakların yasaları dahiline tohum halinde serpilmiş olan şu maddeciğin vereceği mahsuller ne olabilir?...

Yarın Halk fırkası herhangi bir siyasi entrika sebebile memleket ve vatan mefkûrelerinden uzaklaşmak istirarında kalsa ocak siyasette onunla beraber olduğu için arkasından mı koşacaktır?...

Ocağın, herşeyin fevkinde olması lâzım gelen büyük istiklâli ve büyük serbestisi nerededir?...

Ocak, başına mürşit diye getirdiği Hamdullah Suphi gibi bir fırkacının elinde bazîçe mi olacaktır?... Hamdullah Suphi bey Halk Fırkasının nimetlerine müstağrak olsun diye, ocağın en mukaddes emaneti ve istiklâli sahipsiz mi bulunacaktır?...

★

Yarın bir ocaklı kurultayda kalkıp ta Türk ülkesi için fikrini açık ve serbest söylemek isterse ocaklar Halk Fırkasına mensuptur, mâhiyeti ile bu adam susturulmak mı? Susturulmayacak ise Fırkasına mensubiyet ile Fırka disiplinine riayetsizlik keyfiyeti nasıl telif olunacaktır?..

★

Bir siyasetgâh haline sokulmuş olan ocaklar yarın yeni teşkilât edecek ve ekseriyeti alacak Fırkalar karşısında acaba istikametlerini değiştirmek ıztırarında kalmıyacak mıdırlar?

Bilhassa gittikçe nafiyeti umumiyesi iptilâ haline alan Halk Fırkası bir gün ademi itimat uğrarda yâri vefakârı [illegible] sandalye-

Dikkat

Gazetemizin hiçbir yerde abone memuru yoktur.

Birçok kimselerin "YARIN" namına ilân, abone aldıklarını ve sair muameleler yaptıklarını haber aldık. Bukabil eşhasın gazetemiz namına her hangi bir müracaatlerinin karilerimizce nazarı dikkate alınmamasını bir kere daha kayde lüzum gördük. Müteaddiler yakında mahkemeye verilecektir.

"YARIN" a ait muamelât münhasıran idarehanede yapılır.

Hürriyet

Akşamları neşrolunur siyasî

GAZETE

Başmuharriri: ARİF ORUÇ

Vatandaşların haklarını arayacak

Yarın tahrir heyeti tarafından ayrıca neşrolunacaktır.

BEKLEYİNİZ.

EK-83: Yarın, 4 Ekim1930, “Arif Oruç”

SENE: 3 — № 1 397

Abone Şerâiti

DAHİL İÇİN		HARİÇ İÇİN	
Senelik	: 1400 kuruş	Senelik	: 2700 kuruş
Altı Aylığı	: 800 «	Altı Aylığı	: 1500 «
Üç Aylığı	: 450 «	Üç Aylığı	: 850 «

Nüshası her yerde 5 kuruş

YARIN

Basmuharriri: ARİF ORUÇ

4 TEŞRİNİEVVEL — CUMARTESİ 1930

İdarehane

Ist. Ankara caddesinde dairei mahsusa	Tel. Santral İst: 500-501 Dahili No. 1 Başmuharriri
Telgraf İst: (YARIN)	» No. 2 Müdüriyet
Posta kutusu İst: 396	» No. 3 Tahrir Mv
	» No. 4 Muhasebe

Gönderilen evrak iade olunmaz.

Fethi B.den İsmet Pş.ya

Açık ve kapalı imalara cevap

«Benim taktik yaptığımdan, tuzak kurduğumdan bahsettiler. Ve nihayet takdir ettiklerinden söylediler. Teşekkür ederim. Efendiler ben bu fırkayı teşkile çalıştığım zaman bir çok isnatlar altında bir çok müşkülâta maruz kalacağımı düşündüm. Fakat beni bu ittihamlar asla müteessir etmedi. Beni bilenler manasız ittihamlardan münezzeh olduğumuda takdir ederler!»

Adana reyini veriyor!

Halk Fırkası şaşırmış kalmıştır

Adana, 2 (H.M.) -- Bugün intihap sahasında Serbest Fırka 800 rey fazla almıştır. Serbest Fırka binası üç, dört bin kişi ile dolup boşaldı. Bunlar candan müzahir olduklarını sevinçlerle izhar etmektedirler. Halk fırkası şaşırmıştır. İhsan B. isminde bir memur halkı takatladığından yüzü mütecaviz halk tarafından Gazi H.z.lerine şikâyet edilmiştir. --Sami

Ikinci Fırka

Serbest Cümhuriyet Fırkasına lüzum olmadığı noktai nazarı, tek fırka mahzurlarını anlamak istememek demektir.

Arif Oruç

Ağaoğlu Ahmet Beyin, Serbest Fırka ile H. Fırkası arasında bir fark olmadığına dair yazdığı ikinci makaleden, Halk Fırkası hesabına bazı istihraçlarda bulunmak istendiği işidiliyor.

Aynı esasa temas etmek isteyen bazı gazeteler, iki fırka arasında esaslı bir program farkı olmadığı halde, sırf teknik ve mürakabenin siyasi fırkalara menafi teşkil edemiyeceğini kaydetmekte beis görmemişlerdir.

Bu hususta ileriye giden Hükümete mensup refiklerimizden biri, dünkü nushamızda:

" Yeni fırkayı diğerinden ferkedtirecek esaslar lâzımdır. Siz yeni fırkada bu esasları göremiyorsunuz. Ahmet Bey de, onların yok olduğunu yeni fırkanın bütün esaslarda C. H. ile bir olduğunu söylüyor. O halde, yeni fırkanın mevcudiyeti sebebi kalmıyor! „

Müşfeasını ileriye sürmekte idi. Ağaoğlu Ahmet Beyin yazmış olduğu yandan, S. C. ile H. F. sı arasında umumi hususi fark olmadığı iddia edilmekte istinat edilen noktalar nelerdir?

Ağaoğlunun makalesinde mevzuu bahis ettiği farkmevcut değildir, S. C. fırkasının teessüs günündenberi. Lider Fethi B. tarafından vesile düştüğüne itab edilmiş olan esaslardan ayrı, başka şeyler midir?

Laiklik ve cümhuriyetçilikte, Halk Fırkasından ayrı bir gaye takip etmediğini ilân eden S. C. fırkasının, Halk fırkası umumi programının aynını kabul etmiş, kendine mal edilmiş fırka olduğuna iddia edebilmek için, Ağaoğlu Ahmet Beyin makalesinden sonra, S. C. prensipleri etrafında etrafı tetkiklerde bulunmak pek mümkündür.

Bununla beraber, S. C. fırkasını Halk fırkası emsallerine bu kadar yakın gören Halk fırkasının mensup gazeteye, muhalefetin bir cihetten müteşekkil kalması tecahüdiyor:

— İrtica, komünistlik, sağ fikirli olmak ve ilâh...

Gibi çok tecrübe edilen ithamların, kendileri tarafından red ve cerhedilmesi itibarile...

(Devamı 2 inci sayfada)

İstaubullu, hemşeriler!

Gözünü aç, yarın İstanbulluların intihap günüdür. İntihaplarda nehileler yapılıyor!

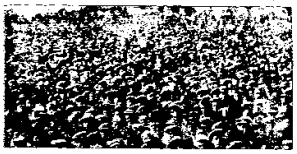

Adana'da S. C. fırkası önünde halkın nümayişi

Yarın İstanbul ahalisi intihana gidiyor. Bu intihanı memleketin birçok yerleri elyevm geçirmekte olduğu için İstan bulun onlardan dora almasi şayanı temennidir.

İstanbul hemşerisi münevver ve vatanperver olduğu için bu esasları görüp geçirdikleri hile, tuzak, iğfal oyunlarından bihaldir istifade edeceklerini ümit ederiz.

En küçük köy kahvelerinde bile intihaptan alâka ile bahs olunuyor

Bu bileleri hergün ikinci sayfamızda günlerdenberi birer birer tafsil ettik. Bu gün bu cümleden birini daha ikinci sayfada kaydediyoruz:

İstanbullu hemşeriler dikkat etsinler.

Rus Filosu limanımızda

Filo Amirali'nın ihtisasatı: Bir senede limanımıza ikinci ziyareti; tekrar gelecek.. Dünkü gezintileri ve resmî ziyaretler..

Karadeniz Sövyet donanmasına mensup (Çervonaya Ukrayina) hafif kruvazöründen, ve (Nezamojnik) ile (Şa- lumyan) namındaki iki torpidodan mürekkep rus filosu dün sabah saat 9,30 da limanımıza demirlemiştir.

(Devamı 3 üncü sayfada)

Kış göründü: Hava birden bira soğudu

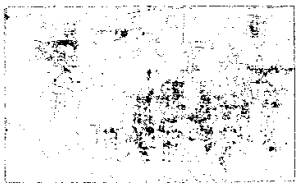

Evvelki akşam başlayan yağmur kâh şiddetli, kâh hafif devam etti. Ve İstanbul sokaklarını sılattı, insanlarını şaşırttı. Bir hafta evvel cuma günü her nakil vasıtası şehir hâlinde bir gemme yerine götürmek için dolup boşalırken, dün kimse yoktu, sokaklar tenha, soluğa çıkan iş güç sahipleri pardesülerine bürünmüş, pardesü giymiyenler adeta titriyorlardı. Kışın yine başına geldik. Fakat İstanbul bu. Şöyle olsa onat..

Hâlâ mı?

Bu Bolşevikliktir!

Hükümet alacakları için borçlusunu hapsedecek

Fakat alıvetendaş bu hukuka sahip olmıyacak? Avukat Ziya Molla B. bunun sebebini bolşevikliktedir buluyor.

Hükümet programını Millet Meclisinde okurken, Adliye vekili Yusuf Kemal B. icra kanunlarından bahsetmiş, hükümetin borçlusunu hapsedebileceğini... buna mukabil efradın bu hukuka sahip olamıyacağını söylemişti.

Dün bir muharririmiz Avukat Ziya Molla B.i ziyaretle hususiyle fikirlerini ve kanunlarımızla kabili telif olup olmadığını sormuştur:

Ziya Molla B. hafif bir tebessüm ile:

— Eğer bolşevik ihtirasiyatı kanunlarımıza kelimebekelime muvafıktır. Çünkü bolşevizmde hükümet hukuku ile efradın hukuku ayrı ayrı şeylerdir.

Hattâ onlarda hukuku tasarrufiye yoktur. Bu itibar ile Yusuf Kemal beyin beliğ kâbeleri bolşevizm nazariyatına uygundur. Bizim kanunlarımız ise bittabi bu esasta müstenit değildir.) demiştir.

Koca mefkûre adamları

Ateşîn makaleler, heyecanlı nutuklar, mefkûreler, *Vatan, millet*

Ve bütün bunlardan evvel ayda 200ler,300ler,500ler, 800ler ve1000ler 2000 ler.. lâ- sh..

İzzet Ulvi B. *B.*

Memlekette bir sınıf vatanperverler vardır ki cephelerdeşehit düşenlerin edebiyatını yaparlar, mesaili milliyenin felsefesini konuşurlar, saatlerce silâhın heyecanlı nutuklarında vatan, millet, hür- ... *B.* riyet gibi kutlana kutlana eskimiştikleri kelimeleri sıralarlar... İnsanlığın, terakkiyatın felsefesini, hakikatten fedakârlıktan dem vurup yeni nesle hatta kahraman Türklere hayat... *Devamı Sa*

Fethi Beyin

İsmet Paşaya cevabı

metni Son intihaplarımızdadır.

« YARIN »

Mahkemede

Bu gün Ağır Ceza mahkemesinde Sait mahabasında başlıyacaktır. Yarınından naşiden çıkan neşriyatımızdan dolayı Son muharririmiz Arif Oruç Bey ve eliyevm tevkifhanede edilmiş olan tecellüsat bulunan muharrirlerimizden Şamiyi tekrar mahkemeye edilecekleridir. Yarınının müvekkili bu davayı Ağır Ceza heyeti hâkimlerinin de ellerini vicdanlarına koyarak tekrar tetkik edeceklerini ve aydınlarımızı adalet heklayan mahrut hacaat cürümlerini ümit ederiz.

Fethi Bey hareket etti

Ankara,3(H.M.) — Serbest fırka Lideri Bu akşam refakatinde Ardahan mebusu Tahsin B. olduğu halde ekspresle hareket etmiştir. İstasyonda Adliye vekili Yusuf Kemal B. ve birçok mebuslar ile büyük bir kalabalık tarafından teşyi olunmuştur.

— *Var elini bana korkma...*
— *Eski anın dişlerinde dermen kalmadı. Yarış yerine gidinceye kadar bıçaklığın kanlıeceğim diye korkuyorum!*

EK-84: Yarın, 4 Ekim1930, “Arif Oruç”

İKİNCİ FIRKA

(Baş makaleden devam)

Tek fırkalı idarenin, hatta meclis mürakabesinin gösterdiği mesuliyetsizlik tecrübeleri, bazı muhaliflerce boş görülmek, bu noktadan yeni fırkaya tariz ve hücum vesilesi araştırmaya çalışılmak, öteden beri görülen, alışılan, beklenen bir şeydi.

Şimdi de, yeni fırkanın takibettiği yolun Halk fırkasına çıktığı, bu vaziyet karşısında, yeni fırkaya: yalnız mürakabe ve tenkit sahasında faaliyete düştüğü ileriye sürülerek, ayni mürakabenin, ayni tenkitlerin, mecliste Halk fırkası meb'usları tarafından da yapılabileceği, ve "yapıldığı,, söylenmektedir.

Şu zihniyete göre, memlekette bir ikinci fırkanın varlığına lüzum kalmadığı anlaşılıyor. Bu meyanda S.C. fırkasının mesleği, programı, faaliyeti itibarile manasızlığından da, bahsedilmeğe çalışılmaktadır.

İddialarını, müphem mütalealarla tevsike çalışan hükûmet gazetesinin, ilham membaı malûm olduğuna nazaran, yapılmak istenen yoklamanın medlûlünü anlamak güç değildir.

Serbest Fırkanın faaliyete başlaması üzerinden çok zaman geçmeden pek az zaman geçen Serbest Fırkanın, hükûmet işlerinde mesuliyet hislerini kuvvetlendirdiği, hükûmetin bir çok hatalarının tashihine hayırlı surette muvaffak olduğu unutulmamalıdır. İşte yalnız şu hayırlı semereler, Türk parlâmento hayatında mukabil Fırkalara kat'iyetle ihtiyaç olduğunu isbat eden vak'alardan idi.

Muarızların, başka bir iddiaları da, Serbest Fırkanın fârik programı bulunmamasıdır.

Şu iddiada bulunanların ya fırka noktai nazarından tegafül ettikleri ve yahut fırkaları birbirinden ayıran esasların manasında kendilerince bir takım vehimlerde bulunduklarına hükmetmek icap ediyor.

Bugün Halk fırkası ekseriyetine istinaden idare mes'uliyetini kabul etmiş olan Hükûmetin takibettiği yol, Halk fırkasının dokuz umdesine mutabık mıdır?

Maarif siyasetindeki umumi isabetler istisna edilecek olursa, Halk Fırkası umdelerinin, hemen bir Devlet programı ile tesbit edilmediği, neticelerine varabilmek bile güç değildir. Yoksa, Başvekil Paşanın geçenlerde tanzim etmek mecburiyetinde kaldıkları "63" maddelik programın Cümhuriyet Halk fırkasına iktisat, maliye, nafia, ziraat programı olarak mal edilmek istendiği hatırlardan çıkmış mıdır?

Buna mukabil, Serbest Cümhuriyet Fırkasının iktisadi, mali, zirai Devlet siyaseti hususunda, kökleşmiş, esaslı umdeler haline çoktan girmiş noktai nazarları, gayeleri, vardır.

İzmir nutkunda:

Liberalizm, Devlete ait vazifeleri Devlete, millet efradına ait vazifeleri de, şahsi teşebbüslere terkeden ve bu teşebbüslerin inkişafına engel olacak müdahaleleri asla tecviz etmiyen bir meslektir.

Avrupanın bu günkü inkişafı, Sermaye ile mesainin serbest ve müstakar faaliyetinden mütevellit bir hâdise değil midir?

Diyen, Lider Fethi Bey gibi ciddi bir zat, fırkasının Liberal olduğunu, gene aynı ciddiyetle ilân etmişlerdir. Şu sarahat karşısında, kelimeler üzerinde oynamağa çalışmanın manası ne olabilir?

Kaldı ki, birçok mes'elelerde hükûmetin hatalarını kendilerinden beklenen nısfetle düzelten Başvekil paşa, daha dün Meclis huzurunda okudukları programlarının mukaddemesinde:

" — Vatandaşların huzur ve emniyetinin çalışmakla inkişaf etmek gayelerinin (engelden) masun bulunması.. „

Demekle, ikinci bir hakikatbinlik göstermiş olmadılar mı?

Sonra, serbest cümhuriyet fırkasının, vergilerin hafifleştirilmesi, Tütün inhisarı hariç olmak üzre diğer inhisarlar hakkında umumi, hususi görüşleri, telâkkileri vardır.

Hassaten hudutlardaki yolsuzluklar mes'elesi, ayrı bir bahis teşkil eder.

Serbest Fırkanın en başta gelen umdesi, vatandaş hürriyetidir. Halk Fırkasının tatbikini ihmal ettiği hürriyeti, bu Fırka benimsiyor.

Riyaseticümhur makamının, Fırkalar arasında bitaraf nazım olması, Serbest Cümhuriyetin programındadır.

Halk Fırkası, bilâkis bunun aksini iddia eder.

Gene, Serbest fırkanın Adliye müessesesi hakkında Liberalca noktai nazarları olmamak lazımgelmez. Belki, bunlar arasında, Hâkimlerin nakil ve becayişleri esaslarında teminata alınmaları noktalarında bulunabilir. Meselâ, vergi borcu için vatandaşların hapsedilip te, şahsi borçların bu kayitten istisnaiyeti gibi...

Halk fırkası hükûmetleri, Ecnebi sermayeden müstağni kalmamakla beraber: kendi yağımızla kavrulmak neticesinde sabit idiler.

Serbest Cümhuriyet fırkasının bu husustaki kanaatlerini, Fethi Bey şöyle izah etmişlerdi:

" Harici istikraz akil bir takım şartlara tabidir. Bu şartlar tahakkuk ederse, istikraz yapmağa lüzum kalmadan başka yollardan memlekete para gelebilir „

Serbest Cümhuriyet fırkasının şu umdesi, Adliye müessesesinin müdahalelerden masuniyeti, memlekette tabiiliğin kökleşmesi, sermayenin tam bir emniyet hissetmesi... ve ilâah... gibi esaslardan mülhem olabilirdi.

Halk fırkası hükûmetinin daima bu siyasetin aksini iltizam ettiği görülegelmiştir.

Başvekil İsmet Paşa ise, Sivas nutkunda başka istikametler takibetmek mecburiyetini ifşa etmişlerdi. Serbest Cümhuriyet Fırkasının hedefi olan şartlar tahakkuk ettirilseydi, şüphesiz İsmet Paşa Sivasta daha başka söyliyebilirlerdi.

İşte, aradaki bu farklardır ki, iki fırkanın maliye siyasetindeki ayrılıkları göstermeğe medar oluyor.

Gene, Serbest Cümhuriyet fırkasının gayelerinden biri de, köylü ve esnafın bir takım tedavül Bankaları elinde oyuncak haline gelmesi, yüzde kırkla bile zor para bulmasıdır.

Malûmdur ki, tedavül Bankaları, Hariçten yüzde üç dört faizle kaldırdıkları, kullandıkları büyük sermayeleri, kredi ihtiyacı olan bizim gibi memleketlerde yüzde birkaç faizile sürer, tedavül ettirirler. Osmanlı Bankası bile bu kabildendir.

Bütün tedavül ihtiyaçlarına rağmen, memleketteki kredisizliğin sebepleri nedir?

Serbest fırka bu esası da tahakkuk ettirmek azmindedir.

Açık sarahatler karşısında, yeni Fırkanın noktai nazarları ile Halk fırkasınınkiler aynıdır. Diyebilmek, bayii sâfdil olmağa vabestedir!

Arif Oruç

IZmir'de bir intihap tuzağı

Bir ders

Propaganda yeri

İzmirde bir propagandacı söylüyor:

"— Maamafih kanun nazarında şu fırka bu fırka yoktur. İntihap dairesinin kapıları haricinde her propaganda mubahtır. Yalnız burada propaganda olmaz. Vatandaş muayyen siyasi bir kanaatin sahibidir. Bu köşe başına gelinciye kadar kanaatini muhafaza eder de köşeyi kıvırınca kanaatini tebdil edebilir.„

S. C. F. de

Dün cuma olmasına rağmen S. C. fırkası İstanbul merkezi sabahtan geç vakte kadar çalıştı

İntihap gününe bir gün kaldığı cihetle Serbest Cümhuriyet fırkası cuma olmasına rağmen dün de Nazlı handa toplanmış ve müzakeratta bulunmuştur.

Dünkü içtimada namzet listeleri son defa olarak gözden geçirilmiştir. Listeler bu akşam gazetelere tevdi edilerek yarın sabah halka ilân edilecektir.

Yeni şubeler: Dün saat 12 de fırkanın Pangaltı nahiye merkezi küşat edilmiştir. Riyasete Vahit B. intihap olunmuştur.

Öğleden sonra kesif bir halk kütlesinin huzurunda Yedikule kapısı haricindeki Gazhçeşme mahalle ocağı küşat edilmiş ve Mehmet B. reis intihap olunmuştur.

Bahçede toplanmış olan halkın talebi üzerine İsmail Hakkı B. bir nutuk irat eylemiş ve çok alkışlanmıştır.

Halk fırkası namzetliğini red eden bir doktor ne diyor?

İzmir, 3 (Hu. Mu.) — Müstakil namzetliğini ilân eden şehrimiz maruf doktorlarından Ahmet Hakkı bey Halk fırkasının kendisine teklif ettiği belediye azalığını reddetmiştir. Hakkı bey, bütün İzmir halkı tarafından sevilmiş namuslu faal ve âlim bir zattır. Kendisile görüşerek mütalealarını sorduk:

"Ben Halk fırkasının icraatını yakından takip edenlerdenim. Gürültülerin anlaşılacak bir şekilde değildir. Çünkü matematik [illegible] H. fırkasının icraatı makbule [illegible] mi?

Tabii ki söylemez. Benim maksadım ise millete hizmet etmektir. Serbest fırkanın prensipleri dahilinde fakat müstakillen çalışacağım.„

İstanbullular, intihap sandıkları başında da müteyakkız olunuz!

İzmir intihabının geçen gününde intihap sandığı başında bakınız neler olmuş; bunu İzmirli rüfekamızdan nakl ediyoruz:

"Sandıklar açılır açılmaz faaliyet başlayınca Halk fırkasının sandıklar başına yerleştirdiği zevat arasında da hayret başladı. İçeri gelenlerden Cümhuriyet Halk fırkasına rey veren yok. Bu nasıl şey. Acaba rüya mı görüyorlar. Başta Anadolu gazetesi olmak üzere dağıtılan ilânlarla o kadar propaganda yapılan da bu halkta bildiğinden şaşmasın. Gözlerine inanmak istemiyorlardı. Fakat muhterem beyler acele etmeyiniz. Bu başlangıçtır. Siz bu mükemmel mukaddemenin daha parlak olan neticesini göreceksiniz. Halkın aldatılmıyacağını, Serbest Cümhuriyet fırkası namzetlerinin kahir bir ekseriyetle İzmir beldesinin mukadderatını ellerine alacaklarını göreceksiniz. Hezimetlerini daha şimdiden hissetmeğe başlıyan açık bir göz sandıklar başında yeni bir teknik kullanmak istediler. İşte:

Müntehiplere soruyorlar: Hangi fırkaya? Sebest. Halk fırkasına mı rey vereceksiniz. Alınız.

Müntehibin eline küçük bir kelime oyunu ile C. H. fırkası intihap pusulasını tıkıyorlar. Beyhude zahmet. Teşebbüsleri çabuk suya düşüyor. Çünkü müntehipler ellerine verilen pusulayı dikkatle okuyorlar. Serbest Cümhuriyet fırkasına ait değilse iade ediyorlar.

Müntehiplerden yalnız biri bu tuzağa düşmüştür. Şadırvan altında dükkânı bulunan Yusuf Cemal efendi idaremize gelerek Serbest Halk fırkası sözüne aldandığını C. H. fırkası lehinde rey verdiğini teessürle anlatmıştır.„

Akşam gazetesi hakikati ancak şimdi yazabildi

Her üç haberi biri biri altına aynen dercediyoruz

Akşam gazetesinin .....tarih ve.... numaralı nüshasında Reisicümhur Hz. lerine izafe edilen bir haber çıkmıştı.

Bu haberin muharref olduğu iddialarına karşı, Akşam refikimizin ikinci bir tahrif daha yaptığı görülmüş, o da ilk neşrettiği habere kemali ehemmiyetle yer bulduğu görülen

—Ya ben, ya İsmet Paşa..

Kaydının da kaldırılmış olduğu hayretle okunmuştur.

Dün aynı refikimizde Reisicümhur Hz. lerinin asıl olan beyanatları intişar etmiştir. İşte son beyanat doğrudur. Esasen bizim iddiamız da, evvelki haberlerin yanlış zaptedilmiş olduğu şeklinde idi.

Binaenaleyh, dürüst de dahil olmak üzre üç haberi sırasile neşrediyoruz. Okuyucularımız her üçü arasındaki hakiki farkı tabii görecekler ve takdir edeceklerdir.

Binaenaleyh, mes'elede Akşam gazetesinin kendi itirafı ile kendiliğinden kapanmış olacaktır.

Birinci beyanat... 29 Eylül 930 tarih ve 4393 numaralı nüshadan:

İsmet paşanın başvekâleti kabul etmemesindeki ısrarını izah buyuran Gazi Hazretleri iktidar mevkiinin başka bir tecrübeye tahammülü olmadığını söylediler ve dediler ki:

" — Eğer İsmet Paşa hükûmet teşkilini kabulden sureti katiyede imtina etseydi Başvekâleti bizzat deruhte etmekten başka çare kalmazdı. Ya ben, ya İsmet paşa.„

İkinci beyanat .. 30 Eylül 930 tarihli 4300 numaralı nüshadan:

Ankara, 28 (Hususi) — Evvelki gün Akşamda İsmet paşanın başvekâleti kabul etmemekte ısrar ettiğini ve bu hususta Gazi hazretlerinin yüksek görüş ve düşüncelerini ve bu meyanda " Kabine teşkilini İsmet paşa kabul etmeseydi ben bizzat teşkile mecbur olacaktım„ buyurduklarını yazmıştım.

Üçüncü beyanat... 4 Teşrini evvel 930 tarih ve 4304 numaralı nüshadan:

Gazi M. Kemal Hazretleri buyurdular ki:

— Arkadaşlarımız içinde başvekâlik yapacak zevat çoktur. Fakat bütün bu arkadaşlarım dahil olduğu halde milletin umumi temayülü benim şu ve bu mevzut [illegible]

Bu takdirde benim aynı zamanda siyasetimi [illegible] [illegible]

Benim olmadığım bu yeni vaziyeti [illegible] [illegible] Türk milletinin alâkası [illegible] [illegible]

Amerika sistemini memleketimizde tatbik etmeği hiç hatırıma getirmedim. Sistemin ve kanunun [illegible] Reisicümhurlukla Başvekâleti birleştirmeği asla düşünmedim. Ve düşünecek adam olmadığım bütün milletçe malûmdur zannederim.

S. F. ocağının resmi küşadı

S. F. Eyüp ocağının dün resmi küşadı icra edilmiştir. 8-9-930 tarihinde teşekkül eden S. C. F. [illegible] heyeti [illegible] mürekkep 15 kişilik bir heyet fırkamızın prensiplerini tespih ve teşkilât icra etmek üzre bugün otomobillerle köylere gitmişlerdir.

Hamzabey mahallesi
Ali oğlu

Adana'da

Kahir ekseriyet

Adana 2 — Adanada S. F.nın neşrettiği bir beyanname:

Muhterem halkımız! Belediye intihabı kahir bir ekseriyetle fırkamız lehine devam ediyor. Başkaları tarafından uydurulan yalanlara inanmayınız. Reyinizi vermenizi ihmal etmeyiniz. Cumartesi günü sabahleyin ocak sinemasına erkenden geliniz. Tehdide tezyike ehemmiyet vermeyiniz. Muvaffakıyet fırkamızındır.

S.C.F. Adana ocağı
Fl. Necati

Protesto

İzmir Serbest Cümhuriyet fırkası kanunsuzluktan şikâyet ediyor. Fakat dinliyen kim?

İzmir intihap encümeni muhtelif mıntakalara vazedilecek olan 16 intihap sandığını belediye kanununa riayet etmiyerek mühürlemiştir.

Serbest Cümhuriyet Fırkası kanunun sarahatı karşısında bile yapılan bu kanunsuz hareketi Dahiliye vekâleti nezdinde protesto etmiştir. Serbest fırkanın protestosu şudur:

Dahiliye vekâleti celilesine

İzmirde intihap hakkını haiz vatandaşların fırkabin olarak tesbit edilmesi ve birçok vatandaşların intihap haklarının iptalini evvelce protesto etmiştik. Gerek vekâleti celilerinin gösterdiği alâka ve gerekse müstemiren yaptığımız tahkikat neticesinde İzmirde intihap hakkı olanların adedi yetmiş üç bine çıkarılmıştır.

İddialarımız fırkacılık nahvetile değil bütün intihap kanununun hakkile tatbiki esasına [illegible] Bu cümleden olmak üzere sandıkların temhiri hususunda tesadüf edilen kanunsuzluklara [illegible] ederiz. Şöyle ki:

Dün belediye intihabatına başlanmadığı halde on sekiz saat evvel sandıklar belediye meclisi mührü ile temhir edilmiş ve yarın İzmirde teşkil edilmiş bulunan on beş intihap şubesine mensuben tevdii hazırlanmıştır. Halbuki intihap kanununun [illegible] intihap encümeni huzurunda boş olduğu halka gösterildikten sonra temhir edilmesini amir bulunmaktadır. Halbuki sandıkların yalnız belediye mühürüyle temhir edilmiş olduğu halde bir gece belediyede kalması ve sandıkların mühürlü olarak boş olduğu gösterilmeden reye açılmaları hem kanuna muhalif ve hem de emniyet ve itimadı selp edici bir harekettir.

Bu hususta itiraz hakkımızı muhafaza ve keyfiyeti protesto ederek kanuna muhalefeti arzederiz.

S. C. F. İzmir vilâyet ocağı reisi doktoru Ekrem Hayri

EK-85: Hakimiyeti Milliye, 5 Ekim 1930, “Siirt Mebusu”, “Fırka Mücadeleleri”

Hakimiyeti Milliye

No. 3316 On birinci sene. PAZAR 5 TEŞRİNİEVEL 1930 Her yerde 5 kuruş.

Gündelik...

FIRKA MÜCADELELERİ.

Fırka mücadeleleri, bazı vatandaşları tiriltiliyor. Bu amansız mücadelelerin neticeleri ve faydaları nedir? Bu cidallerde sarfedilen enerjileri, daha müsbet sahalarda kullansak eyi olmaz mı, diyorlar.

Hâdiseleri ve ihtiyaçları; yalnız böyle bir mantık zaviyesinden tetkik etmek doğru olmaz. Vatandaşlar arasındaki düşünce farklarını, seviye farklarını, en nihayet menfaat farklarını da göz önünde bulundurmak lâzımdır.

Yeni fırka teşekkül ettiği zaman bu mevkufu gayri tabiî buldular. Muvazaadır, dediler. Son şiddetli münakaşalar ve hâdiseler; bunun inkâr edilmez bir realite olduğunu gösterdi.

Büyük Millet Meclisinin son celsesinde, kürsüde çok sert ve kuvvetli sözler söylendiğini işidenlerden bazı zevat da: "acaba iş gene evelki tecrübelere mi benziyecek? Münakaşalar, gene şahsiyata mı intikal edecek?„ endişesine kapıldılar. Vakıa memleket meselelerinin şahsiyat yoluna dökülmesi endişe edilecek bir şey olurdu; fakat bugünkü vaziyette liderlerin münasebetleri noktai nazarından öyle bir şey yoktur. Ati için de bu ihtimal ve tehlike mevcut değildir.

Millet kürsüsünde noktai nazarlarını asabi asabi müdafaa eden İsmet Paşa ile Fethi Beyin, gene o gün meclis koridorunda kol kola yürüdüklerini, münakaşa mevzuları üzerinde tatlı tatlı konuştuklarını görenler; böyle bir endişeye mahal olmadığını daha eyi anlarlar. Aynı günün gecesi, Gazi Hazretlerinin sofralarında İsmet Paşa ile Fethi Bey de davetliler arasında bulunuyorlardı. Yanyana oturan bu iki liderin birbirlerine karşı gösterdikleri samimî hürmet ve sevgi, zarif iltifatlerle dolu mükâlemeleri; bu iki devlet adamı arasında usul ve prensip ihtilaflarının şahsî husumetlere asla meydan vermiyeceğini, bu memlekette fikir münakaşalarının tabiî bir cereyanda yürüyebileceğini daha güzel gösteriyordu. Unutmamak lâzımdır ki, ilk temaslar; atî için bir örnek olamaz. Bu temaslarda, şöktanberi birikmiş olan teessüsler, infialler, tereddütler infilâk etmiştir. Münakaşa havasının fazla asabileşmesine bunlar sebep oldu.

Meclisteki son münakaşalarda birçok hakikatler arasında şunlar meydana çıktı:

1 — Hükümetin belediye intihabatına müdahale ettiği yolundaki şikâyetler, varit değildir.

2 — Yeni fırkanın doğuşunu fırsat bilerek bundan istifade etmek istiyen menfi ve mürteci unsurlar vardır. Bunlar, bir yolunu bulup yeni fırkanın teşkilâtına girmektedirler.

3 — Büyük meselelerde, ana prensipler üzerinde iki fırka arasında esaslı bir ihtilaf yoktur.

4 — Yeni fırka namına memleketin bazı taraflarında çok muzır propaganda yapılmaktadır. Vakıa burada fırka liderlerinin bir mesuliyeti yoktur. Fakat bu menfî cereyan ilerlemekte devam ediyor.

Kanaatimizce bu neticeler ve hakikatler gerek hükûmete ve gerek muhalefet fırkasına vatan ve cümhuriyetçilik vazifelerini ehemmiyetle hatırlatacak bir mahiyet arzediyor.

Siirt mebusu

Hükûmet Adana Çiftçilerinin Borçları İçin Bankalarla Faydalı Tedbirler Aldı.

ADANA ZÜRRAININ BORÇLARI İÇİN

HÜKÛMET BANKACILARI DAVET ETTİ.

İÇTİMADA ZÜRRAIN BORÇLARININ TECDİDİ KARARLAŞTI.

Maliye Vekili Beyefendi tarafından davet edilmiş olan Adanada çalışan bankalar mümessilleri, ziraî buhrandan müteessir olmuş bulunup mezkûr bankalara karşı borçlu olan zürraın nefine müteallik tedbirleri temin etmek üzere Vekili müşarünileyhin nezdinde dün içtima etmişlerdir. Bankalar mümessillerince hüsnü kabul edilmiş olan Maliye Vekili Beyin teklifleri üzerine atideki kararlar ittihaz edilmiştir.

1 — Bankalar mevcudat ve mutâlebatı kaçırılmamasını temin için turuba kanuniyeye müracaat haklarını muhafaza etmekle beraber halen tediye ademi kabiliyetleri tahakkuk eden ve vadelerinin hulûlünde tashihlerinin cümlesini teminen ifa edemiyecek vaziyette olan hüsnüniyet sahibi zürra borçlarının envaî gayri menkullerini sattırmağa teşebbüs etmiyeceklerdir. Her şahsın vaziyeti hususiyesine göre ve bankaların tecdidata müteallik nizamatı dahilinde senetler ya kısmen ya tamamen tecdit edilecektir.

İşbu kararların fiil bir surette tatbikini temin için alâkadar bankalar mahallî müdürlerinin prensip itibarile her hafta içtima etmeleri takarrür etmiştir.

Bu içtimalarda vaziyet, ittihaz edilecek tedabir ve ilâfım hâlinde istifa-yeti umumiyelerine vaki olacak telkinat hakkında ictatî efkâr edilecektir.

Belediye İntihapları.

Kastamoni, Bor, Siirt, Cide, Mudanya, Gemlik, Bridhan, Posof, İnkilâp, Demirci, Ayaş, Beypazarı, Polatlı, Akçadağ, Petürge, Kartal belediye intihabatı hitam bulmuş C. H. Fırkası namzetleri kazanmışlardır.

MİLLET MECLİSİ REİSİ Pş. İSTANBUL'DA.

İstanbul, 4 (Telefon) — Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım Paşa bugün şehrimize geldiler. Paşa istasyonda vali ve polis müdürü ve erkânı hükûmet tarafından karşılandılar. Paşa, Dolmabahçe sarayındaki hususî dairelerine giderek istirahat etmişlerdir.

ADLİYE VEKİLİ İSTANBUL'DA.

İstanbul, 4 (Telefon) — Adliye Vekili Yusuf Kemal Bey bugün şehrimize geldi. Vekil Bey diyor ki:

— Yapacağımız şeyleri programımızda izah ettik. İlâve edilecek yeni bir şey yoktur. Adliye devairini ziyaret edeceğim. Şimdilik adliyede tahaddüsat ihrası mevzubahs değildir.

RUS FİLOSUNUN ZİYARETİ.

İstanbul, 4 (A.A.) — Limanımızda bulunmakta olan Rus filosu amirali bugün vali Beyi ve kumandan Paşayı ziyaret etmiştir. Öğleden sonra iadei ziyaret edilmiştir. Ziyaretler esnasında askerî ihtiram ve merasim yapılmıştır.

İNGİLTERE'NİN IRAK KOMİSERİ.

İstanbul, 4 (Telefon) — İngiltereinin Irak fevkalâde komiseri bugün şehrimize geldi, yarın Ankaraya hareket edecektir.

İstanbulda bugün intihap başlıyor.

KARTALDA NAMZETLERİMİZ 50 REYE KARŞI 550 REYLE İNTİHAP EDİLDİLER.

CÜMHURİYET HALK FIRKASI NAMZETLERİNİ İLAN. ETTİ.

İstanbul, 4 (Telefon) — Şehrimizde belediye intihabatı yarın (bugün) sabah başlıyor. İstanbul müntehabatında intihabat devam etmektedir. Bu meyanda (Kartal) kazasının belediye intihabatı bitmiş ve Cümhuriyet Halk Fırkası namzetleri elli reye karşı 550 reyle intihap edilmişlerdir.

Halk ta umumiyetle Cümhuriyet Halk Fırkasına tevecculh gösteriyor. İntihabatın yarın başlıyacağı davullarla mahallelerde ilan ediliyor.

Cümhuriyet Halk Fırkası namzetleri İstanbul şehir meclisi için şu zevatı namzet göstermiştir:

ADALAR MINTAKASINDA.

Emin Ali Bey — sabık C. B. azası. Hamit Naci Bey — sabık Ticaret bahriye mektebi müdürü.

BAKIRKÖY KAZASINDA.

Galip Bahtiyar Bey, Ali Rıza Bey — erkânı harp kaymakamı ve sabık şark demir yolları komiseri, Hayri Sait Bey — sabık C. B. azası, Vasfi Bey — Ayvansaray zade.

BEYKOZ KAZASINDA.

Mahfuz Ali Bey — sabık C. B. azası, Salih Arif Bey — sabık Galatasaray lisesi müdürü, Sedi Bey — sabık C. B. azasından, Seniye İsmail Hanımefendi, Hulki Bey — kimyager, Salahattin Bey — sabık C. B. azasından,

BEYOĞLU KAZASINDA.

Nakiye Hanımefendi, Cevdet Kerim Bey, Nemli zade Mitat Bey — Ticaret odası reisi, Safvetin Feti Bey — avukat, Cafer Bey — sabık C. B. azasından, Muammer Bey — İş bankası müdürü, Fortun zade Murat Bey — zahire borsası reisi, Hamdi Bey — sigortacı ve Ticaret odası azası, Necip Bey — sabık C. B. azası, Karu Mustafa zade Ahmet Bey— sabık vilâyet meclisi azası, tüccar, Tevfik Bey — sabık C. B. azası, Abdülkadir Bey — Avukat, Nazmi Nuri Bey — Avukat, İstanbul sanayi birliği kâtibi umumisi, Tevfik Amir Bey — sabık şehremini muavini, Hasan Raif Bey — sabık şehremini muavinlerinden, Mehmet Ali Bey — sabık Ankara şehremini muavini, Mustafa Bey — esbak Mazrif müdürü, Şükrü Ali Bey — sabık şehremini muavinlerinden, Kâmil Bey — sabık vilâyet meclisi azasından, Ethem İzzet Bey — Milliyet gazetesi yazı işleri müdürü, ve Haşim Bey — elektrik şirketi başmühendisi. Ayşe Remzi Hanımefendi, Rifkı Bey — sigortacı, Yusuf Ziya Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Ömer Faruki Bey — Avukat, Rifat Mileyyet Bey — sabık C. B. azası, Nail Bey — cerrar, Mühürdar zade Nuri Bey — tüccar, Kara Osman zade Suat Bey — tüccar, Emin Şükrü Bey — doktor, Abdullah Bey — lokmacı, Ihsan Namık Bey — sabık vilâyet meclisi azası, Nazmi Bey — bahriye Mıtalayluğundan mütekaid, Senihi Bey — tüccar, Abdürrezzak Şükrü Bey — Beyoğlu Hilâli ahmer reisi, Mitat Cemal Bey —

(Devamı 3 üncü sayfada.)

VEKİLLERİMİZİN MECLİSTEKİ BEYANATLARI.

DAHİLİYE VEKİLİ BEYİN BEYANATI 2. SAYFADA.

MALİYE VEKİLİ BEYİN BEYANATI 4. SAYFADA.

İsmet Paşa'nın Beyanatının Son Kısmını Neşrediyoruz.

Borçlar hakkında: "Mukavelenin imzasından sonra tezahür eden iktisadî şeraite göre; bunun ağır olmasının sabit olmasıdır. Memnuniyetle gördük ki, bu hususta bizimle mütabıktırlar. Tezahür eden iktisadî şeraite göre, mukavelenin istilzam ettiği paraları tamamile ödemeği istemek için "mecnun olmalı„ diyorlar. Bu noktada bizimle beraberdirler. Bunu izah etmelerinden sonra kendilerine hem teşekkür ederim. hem de takdir ve tebrik ederim.„

" Bilakis adedî noksanlarını düşünmiyerek kendilerine bizimle eş muamelesinde bulunuyoruz. Biz zulümden korkarız. Fakat aynı zamanda memlekette istedikleri gibi propaganda ve sulûm yaptıktan ve söz söyledikten sonra mastûm rolü taknunalarına da asla müsaade etmeyiz.„

Başvekil İsmet Paşanın Büyük Millet Meclisinde, Fethi Beyin sözlerine karşı beyanatlarının birinci kısmını dün aynen neşretmiştik. Başvekilimiz, bu beyanatının sonra, Fethi Beyin kürsüye gelerek söyledikleri sözlere, tekrar cevap vermişlerdir. Bunu da aynen neşrediyoruz:

Arkadaşlarım; bir, iki vazife vardır ki onu ifa etmekiyim: Muhterem Fethi Bey beyanatımdan nimsarlık isnadı mânasını çıkarmış görüldüler. İfadelerinde asla bu mana yoktur. Zaten ben bu tarzda konuşmayı da bilmem. Söyliyeceğimi gayet açık söylerim, kendilerini nimsarlık gibi ünattan her surette tenzih ederim. Ceplerini doldurmak hiç bahse liman şirketinde heyeti idareye tayin edilmiş olan zevata ait olduğunu söylediler. Söylediklerî gibi ihtisasları ve münasebetleri olmadığı halde heyeti idareye tayin edilmiş zevatın tahsisat almalarını beyhude bulmuş ve hoş görmemiş olabilirler. Bundan o zatın yanlış yere tayin olunduklarını manası çıkar. Fakat cep doldurmak manası çıkmaz. Her ne ise bu tarzda da olsa izah memnuniyeti mucip bir şeydir, yalnız o zevatın ihtisasları meydanda: biz kendilerini müdafaa edemiyecek bir vaziyette bulunmalarından istifade etmemeli idiler! Onun muhatabı biziz. İhtisaslarının zevatı yanlış yerlere intihap etmişiz bunu bize şikâyet etmeliydiler. Bir itirazları da budur. Bir operatör, bir doktor, bir liman reisi olur mu diyorlar. Kendilerini temin ederim ki o doktoru orada liman reisi yapmak için biz çok emek sarfetmişizdir. Hakikaten o doktor orada liman reisi, İzmirde belediye reisi olmuştur ve çok büyük işler görmüştür ve görebilir. Belki yakından tanımıyorlar ve bilmiyorlar, fakat tanımadıkları ve bilmedikleri halde ve kendilerini müdafaa edemiyecek vaziyette olmalarından istifade edercsk hücum etmemeli idiler! Osmanlı borçları meselesinde 928 mukavelesini kendileri imza etmiş olmalarını ima etmiş olduğunu zannediyorlar. Amir mevkiinde bulunan adamların öyle vazifeleri vardır ki hiç bir şart mukabilinde onlar vaz geçemezdirler. Biz de o vazifelerde kusur etmiş adamlar değiliz. 928 mukavelesinin mesuliyeti benimdir. Hiç bir zaman 928 mukavelesinden dolayı kendilerini muztarip tutmadım. Tahsis verdik tahsis ettiler, imza edildikten evel ve sonra da mesuliyet bizimdir. Onun için müstevlî olsunlar. Mevzubahs olan mesele mukavelenin imzası mesuliyeti değil, mukavelenin imzasından sonra tezahür eden iktisadî şeraite göre bunun ağır olmasının sabit olmasıdır. Memnuniyetle gördük ki bu hususta bizimle mutabıktırlar. Tezahür eden iktisadî şeraite göre mukavelenin istilzam ettiği paraları tamamile ödemeği istemek için mecnun olmak diyorlar. Bu noktada bizimle beraberdirler.

Bunu izah etmelerinden sonra kendilerine hem teşekkür ederim hem de takdir ve tebrik ederim. Zirnat bankası bahsinde maksadı mahsusla söylediklerini ifade ettiğini söylediler. Makadır mahsus tabiri kullanmadım. Öyle bir tabir yoktur. Ama söylediklerî bankayı zarar vercbilir. Gene memnuniyetle görüm ki, hakikatlik ve yolsuzlukla dolu olduğu sözlerini ben yanlış işitmişim. Ve belki gazetede yanlış okumuşum. Yalnız şu söz bir takım şeylerde zarar etmişlerdir.

Bu tashihlerine karşı zarar edecek değilim. Kendilerinin bu teahatt vermeleri meseleyi tenvire kâfidir. Fakat muhteremane muhtelif yerlerdeki beyanatlarına negretmiş olan hem de arkadaşlarım, dediği gazetelerin kupürlerini alıp kendilerine takdim edeceğim. Sakin zamanlarında okurlarsa kendi kanaatlerini serahaten ifade eden sözler haricinde herhangi bir ima yapmadığımız teslim ederler. Millî iktisat ve gayri millî iktisat münakaşasına girmem, arkadaşlarımız çok izahat verdiler. Biz kendi programımızı vuzuhla ifade ediyoruz. Liberalizm ve bizim programımızda esas olan noktaların tenkidi nasıl bir iktisada delâlet eder. Onu mütehassıslar serbestçe münakaşa ederler. Dermansız ve talîsiz diye kullandığım tabirlerden müteessir olmuşlarsa özür dilerim.

(Devamı 4 üncü sayfada)

EK-86: Yarın, 6 Ekim 1930, "Arif Oruç", "İntihabata müdahale"

SENE: 2 — 6 TEŞRİNİEVVEL—PAZARTESİ 1930 — № : 289

Abone Şerait

DAHİL İÇİN		HARİÇ İÇİN	
Senelİği	: 1400 kuruş	Senelİği	: 2700 kuruş
Altı Aylığı	: 800 «	Altı Aylığı	: 1500 «
Üç Aylığı	: 450 «	Üç Aylığı	: 850 «

Nüshası her yerde 5 kuruş

YARIN

Başmuharriri : ARİF ORUÇ

İdarehane

İst.: Ankara caddesinde dairei matbuaa — Tel. Santral İst: 500-501 Dahiliye. 1 Başmuharrir, » No. 2 Müdüriyet, » No. 3 Tahrir Mü, » No. 4 Muhasebe

Telgraf İst: (YARIN)
Posta kutusu İst: 395

Gönderilen evrak iade olunmaz.

Topane'de Kılıç Ali paşada halka karşı polis ve jandarma — Sirkeci'de Hoca paşa'da S. C. F. lehinde tezahürat.. — Kılıç Ali paşa'da rey vermeyerek hayret içinde bekleyen S. C. F. taraftarları

İntihapta akle, hayale gelmez yolsuzluklar

İntihabata müdahale

Devlet memurları vatandaşları tehdit ettiler . En meşru haklarını istimalden meneylediler.

Arif Oruç

Dün İstanbulun Fatih, Beyazıt, Eminönü, Beyoğlu, Yeniköy, Sarıyer, Üsküdar, Adalar, Kadıköy, Bakırköy, Belediye dairelerinde İntihap başlamıştır.

Neticenin reylerin tasnifinden sonra anlaşılacağı şüphesizdir. Diğer semtlerde de, kanunen muayyen olan müddet zarfında vatandaşların reylerini vermeleri bekleniyor.

Anadolu ve Trakyanın her taraflarında hararetle devam eden, bir çok yerlerdeki tazyiklere, kanun şikenane müdahalelere rağmen, Serbest Cümhuriyet fırkasının kâhir ekseriyet te'min ettiğini söylemeğe lüzum yoktur.

" Yarın " gazetesini takip eden vatandaşlar, İstanbul intihaplarına başlanmazdan evvel, Anadoluda, bilhassa, Eskişehir Bursa, İzmir, Aydın Denizli, Antalya, Balıkesir, Manisa, Konya, Çatalca ve dâhi vilâyetlere müfettişlerde, Valilerin, kaymakamlarla Polis ve Jandarma kuvvetlerinin, Halkın en makûdâne hâklarına müdâhale etmeden Çekinmediklerini aldığımız telgraflarda okumuşlardır.

Hürriyet, Demokrasi, fazilet namına yapılan tecavüzlerin tafsilâtı, vatandaşların şikâyetleri üzerine günlerdenberi yazılmış, çizilmiş, hatta Dahiliye vekâletinin dikkati bile mütecaviz celbedilmiştir.

Dahiliye vekili Beyin, daha dört gün evvel, Büyük millet meclisinde verdiği izahat, İstanbul gibi, Türkiye Cümhuriyetinin en büyük merkezinde olsun, vatandaşların hürriyetlerini, içtihat ve kanaatlerini, serbestçe kullanmalarına karşılmıyacağına, te'minat addedilmişti.

Çünkü, vekil B. mecliste :

— İntihâbatta hitarafane hareket ediyoruz, bu kanun perverliğimizdendir.

Demişler, millet vekilleri huzurunda, Hükümet namından intihap işlerinde hitaraf bulunduğunu ifâde etmişlerdi. Hatta : kanunperverlik namına...

(Devamı 4 üncü sayfada)

Aziz hemşeri!

İstanbul'un mukadderatına hâkim olmak istiyorsan bütün tesir ve müdahalelerden azade kalarak reyini serbestçe kullan.

İstiklâl ve efendilik Türk milletinin evsafındandır. Sen o milletin neslinden geliyorsun. Korkmadan, yılmadan İstanbul'un efendisi olduğunu ispat et. Ve itimat ettiğin adamlara kendi elinle şehrin idaresini tevdi et ki onlar bir gün vazifelerini görmekte âhara aciz ve bu mukaddes emanete ihanet ederlerse onları gene kendi elinle mevkilerinden indirebilesin.

Ey aziz hemşeri !

Tehditlere asla kulak asma. Bil ki milletin hürriyetine asanan eller daima kırılmıştır. Ve daima da kırılacaktır.

Vicdanından, kanunlarından başka hiçbir kuvvetin önünde eğilme. İstiklâlini herkesten kıskan, efendiliğini unutma.

Memleketin refah ve saadet getirecek Büyük Serbest Cümhuriyet Fırkasını boğup susturmak isteyen bedbahtlara hatlerini bildir. Hâkimiyetini ve hürriyetini ilâs et.

İstanbul İntihabında

Halk nasıl Hileler, Tuzaklar, Tazyikler ve odada olduğu gibi dayaklar karşısında kaldı !

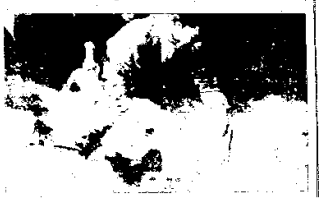

S. C. F. masası önünde rey vermek için liste doldurulurken

Dün İstanbul Belediye intihabatı için ilk defa reyini vermeye başladı. Bu günlerin fevkaladeliğine ilk hâdise sebep olmuştur. Kadınlar da rey veriyorlardı. Senelerdenberi yapa yalnız kalan Halk fırkasının karşısında bir rakip çıkmıştı.

Fakat ne intihap!... Güya bitaraf olacaklar. Herkes reyini serbestçe istimal edecekti değil mi? Dün İstanbul halkı gördü ki memleket daha hürriyetten çok uzaktır. Serbestçe reyini vermek hakkı henüz bize nasip olmıyacaktır.

Hile, tuzak, tazyik, iğfalin her türlüsünü dün hep

S. C. F. Şehir meclisi namzetlerinin asılan listeleri

(Devamı 3 üncü sayfada)

S. C. F. Lideri

Fethi Bey

Müdahale ve yolsuzlukları kanun ile halledeceğiz, diyor !

Dün bir muharririmiz S. C. F. Lideri Fethi Beyden şu temali sualle giden yolsuzluklar hakkında S.C.F.nin teşebbüse bulunup bulunmıyacağını sormuştur. Fethi Bey demiştir ki:

— Belediye intihabı nasıl geçiyor? Müdahalelerden bahsediliyor, bu hakkındaki fikirlerinizi istifade edelim ?

— Topçada müdahaleler vardır. Bugünkü İstanbulun bir çok yerlerinde bu hâdiseler tekerrür etti durdu. Biz, intihabın cereyan tarzı hakkında bir hüküm verdiğimiz zaman, hükmümüzün mahiyetini müdafaalarımızda yapacağımız delillerle izah edeceğiz.

Fethi Bey bundan sonra meclis müzakereleri hakkında demiştir ki :

— Meclisteki müzakerelerden büyük bir zevk duydum. Bay vekil Pojam matbuuna verdiğim cevap mukabelelerime hep karşılanmıştır.

Böyle olmak ta şart tabi tekâmül edecek demektir. Hâdiseler olbette şekil değiştirir. Mesul mahfilleri işgal edenler şiddetli tenkitlerden fazla bir dayanırlar. Ben meclisteki heyetimizin milletin temsilcisi olduğunu kanaatindeyim. İntihap hâdiseleri bu kanaatimi teyit eder mahiyettedir. Bir dişi mürekkebenin hükmünde yapılan tahavvülât malûmdur. Mücadelemizde devam edeceğiz.,,

Konya'dan telgraf :

Binlerce kişi: «Hürriyet isteriz, Adalet isteriz » diye bağırdılar!

Konya intihabatından bir sahne

Konya, 5 — İntihabat Serbest fırkanın kâhir ekseriyetile devam ediyor. Vali mahkûmen yanına çağırtarak Halk fırkasına rey vermezlerse tevkif edileceklerini tebliğ etti. Ahali "Adalet, Hürriyet isteriz, diye bağırıyor. Binlerce kişi ep, sırsız olarak mahkeme civarında bulundu. Halk bizadır, fakat meseleleri müzakere edilecek. Konya cümhuriyetin hudutları dahilinde değilmi sanıyorsun. Halkın serpadını mahkûm makamıyokmudur. — *Salih Mevl*

Bugün İstanbulun kurtulduğu gün

Bu gün İstanbulun düşman ayakları altında ezilerek tebliğ edildiği günü münasebetle, Beşiktaşta İnönü Stadyomunda büyük bir spor müsabakası yapılacak, Stadyum bütün Yarın okuyucularına açılacaktır. Bu müsabakalarda bir çok İstanbul takımları iştirak edecektir. Stadyomun bu gün kendisini tanıyacak kadar mükemmel bir şekilde tanzim edeceğini ümit ediyoruz.

Meclisteki münakaşalardan sonra intihap...

— Efendim, O meclisten hiçbir şey çıkmıyacak. Hiçbir şey çıkmıyacak. Ben gene gene toplantıdan memleketi kurtaramıyacağım.

— Yoksa, doğru mu? Ahali gürültenin içi boş olduğundan şüphe ediyor...

EK-87: Yarın, 6 Ekim1930, “Arif Oruç”, “İntihabata müdahale”

KANUNUN SESİ

sini mason locasında bulunan bir mahkemenin bitarafiğından şüphe edilmek lâzımdır

Gazetelerden: İstanbul ceza reislerinden biri maruf bir avukat delâleti ile mason locasına girmiştir. Bu hâkim hakkında lâzımgelen tahkikat yapılmaktadır.

*

Memurin kanunu memurların ticaret ve siyasetle iştigalini menetmiştir. Bu men tahdidî mahiyettedir. Bu itibar ile mevzuatımız hâkimlere dinî, bediî, hayrî cemiyetler ile eğlence ve idman cemiyetleri gibi birer şahsiyeti hükmiyeyi haiz olan ve gayesi kanun ve ahlâka mugayir ve fitnedil, siyasî bulunmayan teşekküllere girmelerine cevaz vermiştir.

*

Masonluk bir cemiyet midir?, Kanun ve ahlâk ile kabili telif midir?, Gayesi iktisadî ve siyasî midir? Bütün bunlar lâyihe ile malûm olmuş şeylerdeğildir. Mamafih mahkemeleri tarafından bu teşekkülde ihtilâk etmemiş olanlara dahma tekrar edilegelen klasik bir formül vardır: "Masonluk bir hayır ve insaniyet müessesesidir. Gayesi beşeriyete hizmet etmektir.„

*

Bu formül haricinde efkârı umumiyede şu kanaat kuvvetle yer bulmuştur:

Masonluk esrarlı ve üçyüz gizli tutulan kapalı bir teşekkülâtır. Nasıl çalışır, ne iş görür, hangi gayenin tahakkukuna hizmet eder, teşkilât ve mesaisi kanun ve ahlâka uygun mudur? Bu cihetler tamamile tasavvur etmiş değildir. Gizlü âyinler, adetler, çeşit çeşit merasim. Lonca teşkilâtı, rütbe rütbe "maître„ler, bütün bunlar ve bunlara mümasil daha nice malûmatımız olmayan şeyler masonluğun nizamnamesinde zikrolunmuş değildir.

Masonluk bugün âdeta Bektaşilik gibi esrarlı bir tarikat hüviyesi bulmuştur.

*

Bütün bunlar göz önüne alınırsa, (esasen üçyüz küsur maddeden ibaret olan) bu teşkilâtın bir kanun tarafından tasdik edilmesi mümkün müdür? (Mamafih efkârı umumiye bunun aksini düşünmektedir.) Bir dava vekili olduğu bir davada vekili olduğu bir müvekkilin muhakemesinde tevkifen bulunmuş müstebit bir reisin vekilini bir duruşma

(Devamı 2 nci sahifede)

İntihabata Müdahale

(Baş makaleden devam)

İşte, vekil Beyin kanun namına vaki olan şu te'minleri İstanbulda acaibat, hiç, müdhalesiz bir intihap yapılabileceği zihabını veriştir.

Zira, İstanbul Anadolu kasabaları gibi, ücak, medeni vasıtalardan mahrum değildi. Bilâkis İstanbulda otuzun vatandaşların mühim ekseriyeti, münevverdi. Okumuştu. Medeni haklarına sahip olmanın, onları korumanın yollarını bilirdi.

Dün, Belediye azalarını seçmek üzere, memurin oldukları dairelere koşan vatandaşlar, dehşetli sükutü hayale uğramışlar, Belediye dairelerinin — yeni kaymakamlarının nezaretî altında — zabıta kuvvetlerile sarıldığını, rey vermek istiyenlerin her suretle tehdit edildiklerini, hayretler, teessüf ve teessürler içinde görmüşlerdir.

Fatih gibi kazalarda Serbest Fırka mensupları, rey sandıklarının yanına bile yaklaştırılmamışlar, vatandaşlar Halk Fırkası mensupları ile kaymakam Beyin cebirleri karşısında kalmışlardır.

Şu kanunsuz müdahalenin temadisi[1] şüphesiz iyi olmazdı. Ellerinden rey pusulaları zorla alınan şuurlu vatandaşlar, Halk fırkasına rey vermemekte şiddetle ısrar etmişler, birçok müdahale hâdiseleri mühtelif zabıt varakalarına tanzim edilmiştir.

Adalarda, görülen tazyikler üzerine Serbest Cümhuriyet fırkası mensupları intihaba iştirakten istinkâf etmişlerdir. Burada, bazı vatandaşlara dayak atıldığı dahi tesbit edilmiştir.

Herhalde, Galata Topane taraflarındeki karşılıklık da, diğer mıntakalardan aşağı değildi.

Bütün tazyiklere rağmen, her tarafta Serbest Cümhuriyet fırkası namzetlerinin ekseriyet aldıkları tahmin ediliyor.

Fırka mücadeleleri, siyasî münakaşalar, maruf haddinde bulunmak, onu aşmamak şartile, elbette makbuldür, müdafaa edilmelidir. İşte kaymakamlar, polis ve jandarma ve kuvvetli bir takdirde, doğrudan doğruya hükümetin bu kudsiyeti bozmağa saydığı an aşılmış olur.

Türkiye cümhuriyetinde: Hürriyet vardır. Vatandaşlık hukuku her suret ve şekilde müdafaadır. İddialarına karşı bu fasikati bizzat hükümetin ihlâl etmesi görülmemeli, işidi memeli idi.

Belediye dairelerini saran hükümet kuvvetleri, halkın haklarını çiğnetmekten ziyade, onun muhafazasına nigehban olmalı, cümhuriyet kanunlarını temsil eder timsaller gibi saygıda durmalı idiler.

Ancak kanunun müdahaleyi emrettiği herhangi bir hâdise çıktığı anda, onların ifâzam bilen müdahaleleri görülmeli idi.

Yazık ki, ilk günden yatandaşların cebredilmeğe başlandığı görüldü.

Bilinemez, Dahiliye Vekili Beyin meclis türstilerinden verdikleri hitarafiik, kanunperverlik vaitleri, bunlar miydi? O vaitlerin şu şekilde tecelli edeceği mi murat edilmişti?

Herhalde mukaddes reylerini genç bir hürriyetle kullanmak istiyen vatandaşlar, bir peyden çekinmemelidirler. Kişisenin kuru tehditlerine kapılmamalıdırlar. Korkacak, çekinecek bir şey yoktur ! Hakkımızı insanca arayalım ve mutlaka alalım!

Arif Oruç

---

tesisinine imkân kalır mı?

*

Teşkilâtı esasiye kanununun 52 nci maddesinde (Hâkimler hiçbirisine davalarını muhakemesinde ve hükmünde müstakil ve her türlü müdafaalardan azade olup ancak kanunun hükmüne tâbidirler.) demektedir.Bu maddede müdahale kelimesine atf olunması lâzım gelen kanuni mânii maddi mânevi herhangi tesir ve müdahale dairesi şumulüne alınacaktır. O halde derece ve rütbe nokta-nazarından tıpkı askerlik nizamat ve disiplinin müessiri olan, muhasebeye bilfiaz ordu kumandanının mevkiinde bulunan bir (maître) avukat kendisinden derece itibarı ile yirmi basamak aşağıda bulunan bir nefer hâkimine şu davanın bahisinde şöyle hükûm vereceksin diyebilirse vicdanı nezdinde adliye kuvvetlerine karşı emnü itimadın tesisinine imkân var mıdır?

*

Hâkimler kanununun 22 nci maddesi, son fıkrasının son cümlesi:

" Adliye kuvveti bahisinde umumi hükmet ve itimadı gideren bir fiili haricîyette bulunduğu anlaşılmalı hâkimlikten ihracı mucibdir „

İşte tamam üçüncü intihabın neticesinde bulunan bir (maître) avukat kendisinden derece itibarı ile yirmi basamak aşağıda bulunan bir nefer hâkimine şu davanın bahisinde şöyle hükûm vereceksin diyebilirse vicdanı nezdinde adliye kuvvetlerine karşı emnü itimadın tesisinine imkân var mıdır?

*

Hâkimler kanununun 22 nci maddesi, son fıkrasının son cümlesi:

" Adliye kuvveti bahisinde umumi hükmet ve itimadı gideren bir fiili haricîyette bulunduğu anlaşılmalı hâkimlikten ihracı mucibdir „

İşte tamam üçüncü intihabın neticesinde bulunan bir

Devamı var

ŞEHİR HABERLERİ

İşitmiyor mu?

Ne gülünç iddia: İntihabat bitarafane imiş!

Vali Muhittin B. intihabat hakkında, Dahiliye vekâletine icrayı eden mukâmata vermiştir. Muhittin B. dün kendisile görüşen gazetecilere, intihabat hakkında şu beyanatta bulunmuştur:

— İntihabat bügün başladı. Şimdiye kadar esaslı hiç bir şikâyet vaki olmamıştır. İntihabatın temamile kanuni ahkâm dairesinde ve serbestçe cereyanı için, tedbirler alındı. İlk reylerin toplanmağa başlandığı bu sıralarda, vukuu tabii olan tefek bazı münakaşalar, geçmişe de, şayanı kayıt değildir. Bunlar hiç bir vakit intihabata müessir olabilecek mahiyette değildir..

Kadıköyünde bir ilk mektebin temeli atıldı

Kadıköyünde, şair Neşet caddesinde, bir ilk mektep binasının vaz'ı esas resmi dün yapılmış ve Vali Muhittin bey namına muavin Fazlı B. hazır bulunarak ilk temel taşını koymuştur.

50,000 liralık bir tazminat davası

Melek H. isminde bir kadın tarafından Yusuf İzzettin Ef. verilmiştir. Bu dava 50,000 liralık bir tazminat davası ikame edilmiştir.

Bu davanın ikamesine sebep, Yusuf İzzettin efendinin çiftliklerinde yapılan bazı hasarattır. Birinci hukuk mahkemesinde rüyet edilecek olan bu davada bir ehli vukuf teşkil edilecek ve mahallen bir keşif yapılacaktır.

Adliye meslek mektebi

Senelik kongreleri münasebetile Adliye meslek mektebi mezunları cemiyeti tarafından Gazi Hz. lerine arz tazimat edilmişti, Gazi Hz. leri de bilmukabele bir telgraf göndermişlerdir.

Yeni Eytam müdürlüğü

Mektebimizi adliyeye mevkuf olmak üzere yeniden Eytam müdürlüğü namına bir müdde-i lâf tesis edilmiştir. Yeni müdürlüğün inzıma dün vilâyete tebliğ edilmiştir.

Adliye Vekili

Adliyede teftişte bulundu

Evvelki gün şehrimize gelen Adliye vekili Yusuf Kemal B. dün öğleden sonra Adliyeye gelmiş ve bir teftişte bulunmuştur.

Yusuf Kemal B. aynî zamanda da dişlerini tedavi ettirmeğe başlamıştır.

Bedi B. hakkında karar verilecek

Bir hisse münasebetile eniştesinden Gireson mebusu Hakkı Tarik B. yi tabanca ile yaralıyan Bedi B. hakkında Ağır ceza mahkemesinin evvelce verdiği karar Temyiz mahkemesince nakzedildiği cihetle bir müddetdenberi nakzan muhakemeye devam edilyordu.

Dün bu muhakeme bitti ve Bedi B. yin müdafaası yapıldı. Kararın tefhimi başka güne bırakıldı.

En güzel ve mest edici valslarını filmdir.

Sanayi Birliği

Dün toplandı. Trikotaj encümenini intihap etti

Sanayi birliği dün toplanmıştır. Dünkü içtimada trikotaj encümeni intihabatı yapılmıştır. Sanayi birliğinde birlik heyeti idaresinden maada bir de sanayi şubelerini temsil eden encümenler vardır. Dün bunlardan trikotaj encümeni intihabatı yapılmıştır.

Bundan soura işçi ve iş meseleri görüşülmüştür.

İşçi meselesi şudur:

Bazı fabrikalar, müteharrik işçilere daha fazla yevmiye vererek birbirlerinin işçilerini ayartmaktadırlar.

Sanayi birliği bu işe mani olmak için bir talimatname yapmağa karar vermiştir.

Sanayi birliği azası, ticaret kanununun 60 ıncı maddesinin buna müsait olduğunu söylemektedirler.

Bundan başka yeni bir karar daha verilmiştir.

Bu da şudur:

Trikotajcilik sanayii komşu devletleri geçmiş bir halde bulunmaktadır. Böyle olmakla beraber memleketin nefaset şimdiye kadar ucuz fiyat mazarrı ithama almarak fiyatlerimizi ucuz bir şekilde yapmaktadırlar.

Bu sebeple bu işe mani olmak için bir tedbir düşünülmüştür.

Balattaki ateliye

Balatta köprü dubalarını tamir için belediye bir ateliye açmıştı. Hariçte 25 bin liraya tamir olunabilen bu dubanın bu ateliyede 8 bin liraya tamir edilmiş görülmesi üzerine belediye ateliyeyi tevsi etmiye lüzum vermiştir.

8 Teşrinievvel Çarşamba akşamı
MELEK Sinemasında
Şehir, Şarkın ve memleketimizin
EBEDÎ SERSERİ
Nur yıldızı
Meşhur bütün gala artistlerinin iştirakiyle
PARİSLİ KONTES, yazan müellifin en güzel eseridir. JOE MAY'in bu büyük ve dramatik eseri GUSTAV FRÖHLICH ve MARE NAD tarafından temsil edilen bir surette temsil edilecektir. Gayet fevkalâde güzel ve muhteşem olan bu filmde operanın bir çok artistlerinin iştirak ile temsil edilmiş bulunduğu sahneleri nazarı dikkati celbedecektir. Filmin Viyana operasının bir çok artistlerinin iştirak ile temsil edilmiş bulunduğu sahneleri nazarı dikkati celbedecektir. Filmin Viyana operasının bir çok artistlerinin iştirak ile temsil edilmiş bulunduğu sahneleri nazarı dikkati celbedecektir.
Hamiyi Osmaniye gala münasebetile mükemmel bir şekilde hazırlıklarını ikmal ettirmişlerdir.
Bu müsamereyi için mahallerini şimdiden ayırtmalarını rica ederiz.
Telefon: 44444

YAZAN: Galip B. (Bahai) — "YARIN„ IN TEFRİKASI:21

Hacı Bektaş Veli

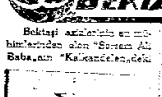

Bektaşi azizlerinin en mühimlerinden olan "Seresm Ali Baba„nın "Kalkandelen„deki

" Kalkandelen„ deki Bektaşi tekkesinin uzaktan görünüşü

dergâhı hem tarihi hem de içtimai noktalardan tetkik ve tamiki gayan bir eserdir.

Bundan yüz sene evvel, "Muharrem Baba„ nın delâlet ve sayesile "Seresm Ali Baba„nın mezarı ihya ve mûcizi zamanla harap olan tekke Rıza Paşa tarafından müceddeden inşa edilmişti. Arzuvat asitanelerî bu dergâha o tarihte pek mühim manevi vekâletinden gibi, tekkeyi teşkilât ve ihtiyacından fazla binalar, bahçeler ilâve etmek suretile genişletmişlerdir.

Kesriye ve havalisindeki köyler kâmilen Bektâşidir. Bir az evvel bahsettiğim *evrde* "Cuma„ hasılası ve etrafındaki Bektaşi tekkeleri hakkında ne tafsilât mülâhazatıdır.

" Cuma„— bu grupun en mühim tekkesi sayılı tefendi köyün dışarısında hafif bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. Gayet manzur görünüyor. Bir şeyin ilk defasında *dersi*

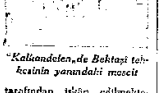

"Kalkandelen„de Bektaşi tekkesinin yanındaki mescit

tarafından iskân edilmektedir. İttisalindeki türbede metfun azizler "Pirî Baba„ ile " Erberî Baba„ dır, tarihleri meçhuldür. Fakat türbe, kitabeye nazaran iki derviş tarafından 1048 tarihinde tamir edilmiştir. Bu kısma dahilindeki birçok tekkeler inhidam "Cuma„ hayâtını muhtelif safhalarında geçirmiş, hayâtı bir çok defalar tehlikeye uğramıştır. Köyün eyvahı da burada toplanır. Köyün eyvahı da burada toplanır. Köyün eyvahı da burada toplanır.

Dersi — Dersiyamda bulunuyordum Bektaşi tekkesi Velisinin ilk Pirlerin arasında bütün Arnavutluk Arnavutluk 1912 de bu yerlere gelmiş ve bir tekkiye bulunmuştur.

Yusuf Kemal B. aynî zamanda da dişlerini tedavi ettirmeğe başlamıştır.

Bedi B. hakkında karar verilecek

Bir hisse münasebetile eniştesinden Gireson mebusu Hakkı Tarik B. yi tabanca ile yaralıyan Bedi B. hakkında Ağır ceza mahkemesinin evvelce verdiği karar Temyiz mahkemesince nakzedildiği cihetle bir müddetdenberi nakzan muhakemeye devam ediliyordu.

Dün bu muhakeme bitti ve Bedi B. yin müdafaası yapıldı. Kararın tefhimi başka güne bırakıldı.

En güzel ve mest edici valslarını filmdir.

Sanayi Birliği

Dün toplandı. Trikotaj encümenini intihap etti

Sanayi birliği dün toplanmıştır. Dünkü içtimada trikotaj encümeni intihabatı yapılmıştır. Sanayi birliğinde birlik heyeti idaresinden maada bir de sanayi şubelerini temsil eden encümenler vardır. Dün bunlardan trikotaj encümeni intihabatı yapılmıştır.

Bundan soura işçi ve iş meseleri görüşülmüştür.

İşçi meselesi şudur:

Bazı fabrikalar, müteharrik işçilere daha fazla yevmiye vererek birbirlerinin işçilerini ayartmaktadırlar.

Sanayi birliği bu işe mani olmak için bir talimatname yapmağa karar vermiştir.

Sanayi birliği azası, ticaret kanununun 60 ıncı maddesinin buna müsait olduğunu söylemektedirler.

Bundan başka yeni bir karar daha verilmiştir.

Bu da şudur:

Trikotajcilik sanayii komşu devletleri geçmiş bir halde bulunmaktadır. Böyle olmakla beraber memleketin nefaset şimdiye kadar ucuz fiyat mazarrı ithama almarak fiyatlerimizi ucuz bir şekilde yapmaktadırlar.

Bu sebeple bu işe mani olmak için bir tedbir düşünülmüştür.

Balattaki ateliye

Balatta köprü dubalarını tamir için belediye bir ateliye açmıştı. Hariçte 25 bin liraya tamir olunabilen bu dubanın bu ateliyede 8 bin liraya tamir edilmiş görülmesi üzerine belediye ateliyeyi tevsi etmiye lüzum vermiştir.

8 Teşrinievvel Çarşamba akşamı
MELEK Sinemasında
Şehir, Şarkın ve memleketimizin
EBEDÎ SERSERİ
Nur yıldızı
Meşhur bütün gala artistlerinin iştirakiyle
PARİSLİ KONTES, yazan müellifin en güzel eseridir. JOE MAY'in bu büyük ve dramatik eseri GUSTAV FRÖHLICH ve MARE NAD tarafından temsil edilen bir surette temsil edilecektir. Gayet fevkalâde güzel ve muhteşem olan bu filmde operanın bir çok artistlerinin iştirak ile temsil edilmiş bulunduğu sahneleri nazarı dikkati celbedecektir. Filmin Viyana operasının bir çok artistlerinin iştirak ile temsil edilmiş bulunduğu sahneleri nazarı dikkati celbedecektir.
Hamiyi Osmaniye gala münasebetile mükemmel bir şekilde hazırlıklarını ikmal ettirmişlerdir.
Bu müsamereyi için mahallerini şimdiden ayırtmalarını rica ederiz.
Telefon: 44444

YAZAN: Galip B. (Bahai) — "YARIN„ IN TEFRİKASI:21

Hacı Bektaş Veli

Bektaşi azizlerinin en mühimlerinden olan "Seresm Ali Baba„nın "Kalkandelen„deki

" Kalkandelen„ deki Bektaşi tekkesinin uzaktan görünüşü

dergâhı hem tarihi hem de içtimai noktalardan tetkik ve tamiki gayan bir eserdir.

Bundan yüz sene evvel, "Muharrem Baba„ nın delâlet ve sayesile "Seresm Ali Baba„nın mezarı ihya ve mûcizi zamanla harap olan tekke Rıza Paşa tarafından müceddeden inşa edilmişti. Arzuvat asitanelerî bu dergâha o tarihte pek mühim manevi vekâletinden gibi, tekkeyi teşkilât ve ihtiyacından fazla binalar, bahçeler ilâve etmek suretile genişletmişlerdir.

Kesriye ve havalisindeki köyler kâmilen Bektâşidir. Bir az evvel bahsettiğim *evrde* "Cuma„ hasılası ve etrafındaki Bektaşi tekkeleri hakkında ne tafsilât mülâhazatıdır.

" Cuma„— bu grupun en mühim tekkesi sayılı tefendi köyün dışarısında hafif bir tepe üzerinde inşa edilmiştir. Gayet manzur görünüyor. Bir şeyin ilk defasında *dersi*

"Kalkandelen„de Bektaşi tekkesinin yanındaki mescit

tarafından iskân edilmektedir. İttisalindeki türbede metfun azizler "Pirî Baba„ ile " Erberî Baba„ dır, tarihleri meçhuldür. Fakat türbe, kitabeye nazaran iki derviş tarafından 1048 tarihinde tamir edilmiştir. Bu kısma dahilindeki birçok tekkeler inhidam "Cuma„ hayâtını muhtelif safhalarında geçirmiş, hayâtı bir çok defalar tehlikeye uğramıştır. Köyün eyvahı da burada toplanır. Köyün eyvahı da burada toplanır. Köyün eyvahı da burada toplanır.

Dersi — Dersiyamda bulunuyordum Bektaşi tekkesi Velisinin ilk Pirlerin arasında bütün Arnavutluk Arnavutluk 1912 de bu yerlere gelmiş ve bir tekkiye bulunmuştur.

EK-88: Hakimiyeti Milliye, 6 Ekim 1930, “Dr. Vedat Demir”, “Bu ne biçim liberalism?”

4 HAKİMİYETİ MİLLİYE 6 Teşrinievel

İktisat Günü

Bu ne biçim liberalizm?

Prensibi olmıyan karşı fırka, inkılâptan gayri memnunların fırkası oluyor. Çok temennisi ol unurdu ki, karşı fırkanın, liberalizm bile olsa bir prensibi olsun a ve ona yalnız bu prensibe inanmış olanlar girsinler!

Dr. Vedat Nedim

Biz zannediyorduk ki, iki ayrı ana prensipe dayanan iki fırka ile karşı karşıyayız:

Bir tarafta "devletçi,, Halk fırkası: diğer tarafta "liberal,, fırka. Bugün tamamile aldandığımızı görüyoruz. Bir kaç haftadır, bu sütunlarda, liberalizmin tahlilini yapmağa çalışmakla, onun milli kurtuluş hareketimizle telifi kabil olmadığını ispata uğraşmakla boşuna vakit kaybetmişiz. Fakat, bunda bizim hiç bir kabahatimiz yok. Biz, karşı fırka liderinin nutuklarını, gelişi güzel söylenmiş sözler değil, "muayyen,, prensiplerin neticeleri farzetmiştik, Aksini farzetmek nezaketsizlik olurdu!

Halbu ki, ilkzmandan fazla bahsle kapılmışız. Bunu evvelsi gün anlatdık. Evvelsi gün, yani söz, söz kaktan Millet Meclisi kürsüsüne geçtiği zaman.

Evvelsi gün, gördük ki, karşı fırka lideri, ayrı ayrı iki şahsiyeti temsil ediyormuş. İzmir nutkunu söyliyen Fethi Beyle, Millet Meclisi kürsüsünde beyanata bulunan Fethi Bey ayrı ayrı şahsiyetlermiş: Modren psikoloji bu "tezad - iki leşme,, imkânını kabul ediyor. O halde, bu müşahede hiç te geyri ilmi değildir!

İzmir nutkunu söyliyen Fethi Bey, liberalizmin müdafaasını yaptı. Biz de bu nutka istinaden liberalizm ettrafında kalem çaldık. Evvelsi gün Millet Meclisi kürsüsünde beyanatta bulunan Fethi Bey, devletçilik bahsinde "kıraldan ziyade kıral taraftarı,, göründü! Bu ikiliği izah etmek bize değil, lidere düşer.

Yalnız bizim bildiğimiz bir şey varsa, o da şudur:

Liberalizm esaslarına dayanan bir fırkanın lideri:

" hümayeciliğin aleyhinde değilim,, diyemez. Çünkü, liberalizm, "mutlak,, surette himayecilikten hoşlanmaz.

Liberalizm esaslarına dayanan bir fırkanın lideri:

"Ben, devlet sermayesile yapılan teşebbüslerin düşmanı değilim,, diyemez. Çünkü liberalizm, "mutlak,, surette devletin iktisadi işlere müdahalesine tahammül edemez.

Fakat, işte evvelsi gün dedi. Belki aynı kelimelerle değil, fakat, mâna ve netice itibarile, dedi. O halde, Serbest fırkanın liberalizmi nerede kaldı?

Evvelsi gün, Fethi Bey, Millet Meclisi kürsüsünde, İzmir'de müdafaa ettikleri prensiplerine sadık kalmadılar. Fransızca tabirile konfekson değildiler. Tenhiletri prensip farklarına dayanmıyorlar. Tefrikat üzerinde uğraştılar.

Biz zannediyorduk ki, karşı fırka, yeni fikirler, yeni prensipler imal eden bir "fabrika,, kuracak, halbuki, bir "tamirhane,, hüviyetinde imiş. Bu müşahede hazindir.

Artık, "sanat için sanat,, münakaşalarının ehemmiyetini kaybettiği bir devirde yaşıyoruz. "Siyaset için siyaset,, yapan gazeteler de yer yüzünde, yer [illegible] kalmıştır.

...rı prensiplerden kuvvet alırlar. Prensibi olmıyan fırkalar, "demagoji,, afetine kurban giderler. Hiç bir fırka "irticalen,, yapılan temkitlerle yaşıyamaz.

Evvelsi gün, gördük, karşı fırkanın inhisarlar bahsindeki prensipi—unutmıyalım ki, "inhisarlar meselesi,, esasi: bir prensip meselesidir — bir doktor, Liman İnhisar idaresinin başına getirilebilir mi, getirilemez mi? sualine inhisar edi- yorum: Ne yaman bir prensip münakedesi!

Halk fırkası, içinde, reji idaresinin devlete intikali bahse mevzu olduğu zaman, inhisar mı, bandrol mu? Münakaşası her halde daha prensipli olmuştu.

Bir doktor, niçin Liman inhisarının başına getirilmesin? Eğer bu bir prensipse ayni prensipe sadık kalsrak, karşı fırka liderinin siyasetle uğraşmaması lüzumunu da ispat edebiliriz!

Demek ki, doktoru kaldırıp, yerine her hangi bir vapur simsarı getirseler, karşı fırkanın inhisarlar meselesindeki prensip mücadelesi suyu tiketecek! O halde, mesele bu kadar basitmiş te, inhisarlar etrafındaki dedikoduları kim çıkarttı? Ve neden çıkarttılar? İşte, mükemmel bir demagoji nümunesi.

Demiryolları meselesi de öyle, himayecilik meselesi de öyle, ecnebi sermayesi meselesi de öyle. Osmanlı borçları meselesi de öyle.

Evvelsi gün, söz söyliyen Halk fırkası mebusları, karşı fırka liderinden hep prensip farklarını ortaya atmasını rica ettiler. Karşı fırka lideri de hiç bir prensipi olmadığını ispat etti.

İşte tehlike:

Prensipi olmıyan karşı fırka: inkılâptangayri memnunların fırkası oluyor.

Çok temenni olunurdu ki, karşı fırkanın, liberalizm bile olsa, bir prensipi olsun ve ona yalnız bu prensipe "inanmış,, olanlar girsinler. Halbu ki, şimdi karşı fırka —liderinin arzu ve iradesine rağmen — inkılâp düşmanlarının bir "randevu yeri, oluyor.

Bunun sebebi: Karşı fırkanın "liberal,, bile olmamasıdır.

İktisadi mizah.

Liberalizm babında..

Karşı fırkaya göre:

Eğer bir liman inhisarının reisi bir vapur simsarı olursa liberalizmdir; bir doktor olursa değildir!..

Bir kilometre demiryolu bir lira ucuza mal olursa liberalizmdir; olmazsa liberalizm değildir!...

Bir mebus tekaüt hakkına malik olmazsa liberalizmdir; olursa liberalizm değildir!

Liberalizm, bir gramofon plağıdır:

Bir tarafı İzmir'de çalınır; öbür tarafı Millet Meclisi kürsüsündedir!..

Liberalizm, muz cinsinden bir nevi yemiştir: Tadı, niyete göre değişir!..

V. N.

Zeytin yağı ve sabun sanayiinin temennileri.

Sanayi kongresi encümeni raporlarından:

Yağ sanayiinin muhtaç olduğu acil ve mühimmat yardımlar şöylece hülâsa edilebilir:

1 — Bugüne kadar zeytinyağ ve pirinyağ sanayii, dahildeki satışlardan 6 % ve ihracında alınan 2,5 % muamele vergisinden ve bilhassa mükerrer muamele vergisinden zarara duçar olduğundan muamele vergisinin bir an evel ilgasına.

2 — Teşviki sanayi kanununun muafiyetnamesini haiz sınai müesselerin şehirde kendi mamulâtını satan yarahanelerinin kazanç vergisinden istisnasına.

3 — Maliyet fiyatlarının yükselmesinde mühim bir yekûn teşkil eden okturva rüsumunun ilgasına.

4 — Yağ sanayiinde maliyet fiyatlarının tereffüünde keza mühim bir yekûn teşkil eden nakliye fiyatlarının dahil 50 % nisbetinde tenzilini.

5 — Pirinalar fakir bir mal olduğundan bunlar için asgarî tarife tatbik edilmelidir. Ve ya hükümet tarafından teşviki sanayi kanununun onuncu maddesi mucibince fabrika sahiplerine münasip bir nakliye pirinî verilmesine.

6 — Zeytinin dar rekolte senelerinde pirina miktarı memleketteki pirina fabrikalarının ihtiyaçların kâfi gelemiyeceğinden mezkûr senelerde pirina ihracatının menine temininе.

7 — Pirina yağ fabrikalarının hariçten celbettikleri mevaddı iptidaiye zaruflarından (varillerden) gümrük resmi alınmıyarak mezkûr zaruf iade edileceklerinden depozito suretile imrarının temininе.

8 — Deliclerin ehliyetleştirilmesi için raporda sarahaten zikredildiği veçhile zürraa tevzi muamelâtında küçük memurlar tarafından âsâmi kolaylık gösterilmesine.

9Zeytin memleketlerinde inzibat ı ziraiinin şiddetle temini esbabının istikmali.

10 — Yağ sanayiinin muhtaç olduğu az faizle ve uzun vadeli krediyi temin edecek bir kredi müessesesinin bir an evel teminine.

Sabun sanayii yağ sanayiinin bir müteممimi olduğundan müşterek ihtiyaçları yukarıda zikredilmiştir. Sabun sanayiinin ayrıca ihtiyaçları şunlardır:

1) Teşviki sanayi kanununun 12 inci maddesi mucibince sabun sanayiinin muhtaç oldukları Tuzun inhisar resminden muaf bir şekilde temini ve yahut bunun için bir pirim itası.

2) Sabun fabrikalarının tuvalet sabunları için kullandıkları esanslarm teşviki sanayi kanunundan istifade ederek gümrüksüz ithali.

3) Pirina sabunlarının, Pirina sabunları hakkındaki raporda müddeldel bir surette izah edildiği gibi Ordu mektepler ve devlet müesseselerinde kullanılmasının temini

4) Sabun sanayinin daha rasyonel bir surette çalışabilmesi ve sabun iymalatında tali kiymetli bir madde olan güliserinin istihsali için lâzım gelen tesisatın yapılması için hükümetin delaleti.

5) Sabunlar gıda gibi zarurî ihtiyaçlardan olduğundan çirkî rekabete mahal veren (talk toprak ile) tağşiatın önüne geçmek için gayet şiddetli ahkâm ve tekayyüdatın vazı.

Yukardaki maruzatımızın Zeytin yağ nebati yağ Pirina yağ ve sabun sanayiinin inkişafı ve tezuvvu noktai nazarından ehemmiyetle nazarı dikkate alınması lâzımgeleceği kanaatinde bulunduğumuzun berayi tasvip kongre heyeti umumiyesine arz eyleriz, Efendim.

Fethi Bey liberal değildir.

S. C. Fırkasının fikri sistem inde biribirini nakzeden unsurlar vardır. Lider, fikirlerinde te zatlara düşmektedir.

İsmail Hüsrev

Fethi Beye liberal diyorlar. Hakikaten liberal midir? Muhalif liderin, fırkasına liberal fırka ismi vemekle yahut programma liberal maddeler koymakla liberal mi olması lâzımgelir? Yahut nutuklarında ve beyanatında bazı liberal fikirler söylenesi böyle bir şeyi ifade eder mi? Hiç bir zaman.Mesele isimde yahut birkaç liberal fikir müdafaa etmekte değildir. Asıl mesele sistemdedir. Yani fırkanın istinat ettiği ideolojide, bu ideolojiyi meydana getiren fikirler sistemindedir. Bu öylebir sistemdir ki, onu terkip eden unsurlar arasında tezat yoktur. Fikirler biribirini nakzetmez, tamamlar. Biz fırka ideolojisini böyle anlarız.

Fethi Bey fırkasının fikrî temelinde böyle bir sistem ahengi görebiliyor muyuz? Maalesef göremiyoruz. Muhalif fırkanın ideolojisi sistematik bir liberalizm değildir. O halde nedir? izah edelim:

Bir mukayese yapabilmek için sistematik liberalizmin ana prensiplerini şöyle sıralıyabiliriz:

"1 — Fert, iktisadan ve hukukan bütün şahsî hareketinde ve mülkünde temellükte hürdür. Hukuki akidelerde, sanatte, ticarette ve diğer bütün işlerde serbestir.

2 — Bu hürriyetin temeli şahsî mesuliyettir. Ferdin bütün iktisadî faaliyetinin neticeleri münhasıran ferdin kendisine aiddir.

3 — Şahsî mesuliyet prensipi zarurî bir surette sırf şahsî menafi için çalışmak kaidesini ortaya koyar.

4 — Binaenaleyh bütün fertler, şahs mesuliyetleri altında ve mutlak bir hürriyet çerçevesi dahilinde sırf kendi menfaatleri için çalışırlar. Bu prensip, umumî rekabet kaidesini doğurur. Rekabet İktisadî yatım nazmıdır. Pazar üzerinde bütün kuvvetlerin tevazünü idare eder.

5 — İktisadî hayat, pazar vasıtasile organize edilen ve fevkî faaliyet ve harekâtın muhassalası olan bir sistemdir. Devlet müdahalesine böyle bir sistemde yer yoktur.,,

Muhalif fırka programının 5 inci maddesini okuyalım:

"Fırka, vatandaşların refahına, malî ve iktisadî her türlü teşebbüslere engel olan hükûmet müdahalelerini kabul etmez. Memleketin iktisadî hayatının inkişafında her türlü teşebbüs erbabına zahirdir.,,

Bu madde ile Fethi Bey karşımıza liberal olarak çıkıyor. Fakat diğer bir madde, bir bilvesi kasığı gibi, bu fikirleri alt üst ediyor:

7inci maddede: "Sanayi ve Maadin Bankasının kabiliyet ve faaliyeti arttırılacaktır.,, Bu madde şunu ifade eder: Devlet sermayesine istinat eden Sanayi ve Maadin bankası rekabiye edilerek münferit şahsî teşebbüsler aleyhine devlet sanayiciliği yapılacaktır. Hani Fethi Bey devlet müdahalesine aleyhtardır.

Binaenaleyh 5 inci maddesinde liberal olan, 7 inci maddesinde sanayide devletçiliği kabul eden bir fırkanın ideolojisinde bir sistem ahengi arayabilir miyiz?

Fethi Beyin İzmir nutkundan bir parça alalım:

"İnhisarlar bahsine geçiyorum. Programımız göz önündedir. Biz Posta, Telgraf ve Telefon inhisarlarından bahsetmedik. Tuz inhisarından bahsetmedik ve hattâ tetkik mühtaç olan tütün inhisarının ilğasından da bahsetmedik. Biz liman inhisarlarının kaldırılacağından, hayat pahalılığı üzerine mühim tesirler icra eden şeker ve petrol inhisarlarından bahsettik.,,

Fethi Bey bir kısım inhisarların tezlikmasına, bir kısım inhisarların da kalmasına taraftar., İnhisar tarzı ya fena ya eyidir. İkisinden birinin kabulü lâzımdır. Sistematik bir devletçi için inhisar, millî iktisadî nizama muayyen bir şekil vermek için kullanılan vasıtalardan biridir. Sistematik bir liberalizm ise, bu tarzın, ferdin hürriyetini tahdit ettiğine ve mazur olduğuna kanidir. Fethi Beyin yaptığı gibi, bu işin eklektik bir sisteme tahammülü yoktur. Şunun içindekilerden bu eyidir; şu fenadır olamaz. Her halde birisine kapılanmak lâzımdır.

Görüyoruz ki, S. C. Fırkasının fikri sisteminde biribirini nakzeden unsurlar vardır. Lider fikirlerinde tezatlara düşmektedir. o halde sorabiliriz: Fethi Bey, liberal değildirlerde nedir?

Kısaca cevap verebiliriz:

Fethi Bey, fikri bir teşevvüş içinde puyandır.

ALENİ TEŞEKKÜR VE TAKDİR.

3/4 gecesi Eftikte bulunan evime hırsız girmiş ve ufak tefek eşyalar dahil olduğu halde bazı müceverelerinde birlikte götürmüştü.

Sabah vakayı polise haber vermeden evel kısmı adli taharri komiseri Osman Bey ve taharri memurlarile jandarma birinci müfrezesi Zeki Bey birlikte eve gelerek yaptıkları tekmil eşyalarımızı getirince Polis kuvvetlerimizin bu şayanı hayret teyakkuzu karşısında memleket havadisine kendimde büyük bir hissi takdir duydum.

Polis teşkilâtini idare eden zevatı muhtereme ile bilhassa fedakâr ve mesaretli müsellem olan Osman Beye ve refikleri iki taharri memuru efendilere tekmil efradı ailemle birlikte arzı teşekkür ve minnettarı eyleriz.

Kaymakam
Mustafa

DAKTİLO YAZI İŞLERİM VAR.

Günde bir iki saat çalışabilecek ve makinede sürati yazıbilen bir türkçe Daktilo'ya ihtiyaç var. Lozan Palas Otelinde 2 numarasya her gün 12 ile 5 ile 7 ye kadar müracaat.

EK-89: Yarın, 9 Ekim1930, “Arif Oruç”, “Vali bilmeli ki”

SENE : 2

Abone Şeraiti

DAHİL İÇİN	HARİÇ İÇİN
Senelİği : 1400 kuruş	Senelİği : 2700 kuruş
Altı Aylığı : 800 «	Altı Aylığı : 1500 «
Üç Aylığı : 450 «	Üç Aylığı : 850 «

Nüshası her yerde 5 kuruş

9 TEŞRİNİEVVEL — PERŞEMBE 1930

YARIN

Sahibi ve Basmuharriri : ARİF ORUÇ

No : 292

İdarehane

İst.: Ankara caddesinde dairei mahsusa	Tel. Santral İst. 500-501 DahiliNo. 1 Başmuharrir
Telgraf İst.: (YARIN)	» No. 2 Müdiriyet
Posta kutusu İst.: 395	» No. 3 Tahrir M.
	» No. 4 Muhasebe

Gönderilen evrak iade olunmaz.

Vali bilmeli ki:

Teviline çalıştığı müdahaleler yüzlere, binlere baliğ oluyor!

Arif Oruç

Halk fırkası mensuplarının Belediye intihabında gösterdikleri hararet ve heyecan, Serbest Cümhuriyet fırkasına taraftar vatandaşlara taarruz ve tecavüz şeklinde tezahür etmemiş olsaydı, Türkiye tarihi tarihinde ibtisâmle yad edilmeğe değer hatıralar bırakacağına şüphe edilmezdi.

Halbuki, teşkilâtı her vesile kuvvetli olan bu fırka, fazla olarak hükümete de istinat ettiği halde, kendisinden beklenen sükûnet, medeni hareket yerine, doğrudan doğruya vatandaşların hürriyetlerine tecavüz etmekte beis görmediğini ispat etmiş oldu.

Bir taraftan da, hükümet nüfuz ve kudreti istimal edilerek, rey sandıkları, rey varakaları, intihap cetvel ve defterleri üzerinde, dilenildiği gibi tasarrufta bulunulduğu görüldü. Hâlâ görülmektedir.

Şu kanunsuzluklar, kaymakamların, jandarmaların, polislerin, vatandaşları tazyik eylediklerinin en büyük delili işte. Ve delildir.

Halk Fırkası taraftarları ile hükümet memurlarının tatbik etmek istedikleri usul, demokrat bir idare namına müteessir olunacak hadiselerden idi.

Lider Ali Fethi B. evvelki gün Serbest Fırka İstanbul ocağına hitaben neşrettikleri tamimde de, tevali edip gitmekte olan kanunsuz müdahalelere teessürle işaret etmişler, aynı zamanda, Serbest Fırka mensuplarına, ne bahanın olursa olsun, daima kanun dairesinde hareket etmelerini, muazzıların taşkınlıklarına karşı medeni insanlara yaraşacak vekar, ciddiyet ve sükûnetle hareket eylemelerini, tavsiye etmişlerdir.

Fethi Beyin tamiminit okuduğunu hükümet gazetelerine bildiren, Vali Muhittin Beyin, dün çıkan gazetelerde mukabil beyanatı intişar etmiştir.

Vali Muhittin Beyin muarrifine müfâkatında bilhassa üç noktaya göze çarpıyordu.

Bunlardan birincisi : Yarın gazetesini ima ederek, gazetesinde çıkan intihap yolsuzluklarının uydurmalığından bâhis idi.

Vali Beyin, bir gazetenin uydurma haberler neşrettiğinden bahsedecek kadar nezaketsizlik edebileceğine inanmak istemiyoruz. Fakat de, maalesef beyanatın vaki olduğu anlaşılmıştır.

Muhittin Beyden, daha ziyade emri vaki hâline almış olan yolsuzlukların tahkikine çalıştığı, hatta, bazı mıntıkalarda müdahale yapan memurlar hakkında derhal tahkikata başlandığı şeklinde tenvirat verici sözler beklenirdi.

Muhittin Bey bunu yapmamakla beraber, Fethi Beyin iğfal edildiğini söylemek suretile de, Fethi Beye saffet, vatandaşlara: Müşfiklik timadında bulunmuştur. Bir de

Akıl Fıkrasının Lisanından Sadır olan sözlere cevaben

Lider diyor ki:

Böyle safsatalara kıymet ve ehemmiyet verdiğimiz yoktur

(Milliyet) gazetesinin evvelki günkü nüshasında kırtasiye işidildiği, gözle görüldüğü müteyyedesile intişar etmiş bir sûret havadis var: Bunu okuyup okumadıklarını ve ne suretle karşıladıklarını Serbest Fırka Lideri Fethi Beyfendiden öğrenmek istedik.

Muharririmizi kabul eden Fethi Bey, bu suretle temsa edilince gülmüşler ve temin neticelerinde beliren istikrah hissile derhal ifade etmişlerdir.

— *Siyaset programınızın meydandadır. Serbest Cümhuriyet Fırkasının bir propagandacısı küçük Pazarda kadınların karnındaki çocukların bile askere gönderildiğini söyleyerek halkı Serbest Fırka lehine imaleye çalışmış. Askere, sırtında sakatlık yapan giysilerin altındığını herkes bilip dururken bunu söyleyecek zavallı kadar, yazan adama da acımak lâzım gelmez mi?*

— *Aynı odam, göya Serbest Cümhuriyet Fırkasının vergileri kaldıracağından bahsetmiş!*

— *Bu söz ancak, akıl fıkrasının ilhamından sadır olabilir. Başka ne diyeyim?*

— *Üzüldüm bir kat, Gazi Hazretlerinin Serbest Cümhuriyet Fırkasının üç yüz bin lira verdiğini söylemiş!*

— Böyle bir sözün fırkamıza atfedilmesini kabul edemeyiz. Bunlar fırkamızın muhterisiyle münasebeti olmayan sokak lâflarıdır.

— *Söyleme yokmuşda toplumsa bir grup da Serbest Cümhuriyet Fırkası askerliği kaldıracak diyorlarmış!*

—Vergilerin kaldırılacağı iddiası gibi buna da inanmak için insanın cidden safdil olması lâzım gelir.

Safsatalara kıymet ve ehemmiyet verdiğimiz yoktur. Fakat fırkamız mensuplarının bu kabil propaganda yaptıklarını gazete sütunlarına geçirmek teessüf edilecek bir haldir.

İntihabat temdit edilecek mi?

Henüz belli değildir!

İntihabat dün de aynı şekilde devam etmiştir. İntihabatta yapılan müdahalelere nihayet verilmesi için S. C. fırka vilâyeti protesto etmiştir.

Vilâyet bu protestoya verdiği şifahî cevapta yapılan müdahaleler hakkında şahsı ve maddî tasrihini bildirmiş ve aksi takdirde vaki olacak şikâyetlerin intihabat için tayin olunan müddet cumartesi akşamı bitecekse o vakte kadar, listelerde isimleri yazılı olanlardan mütedaiden faaliyetlerini ikmal etmiş bulunurlarsa intihap bitecek, aksi takdirde intihap müddeti bir hafta daha temdit edilecektir.

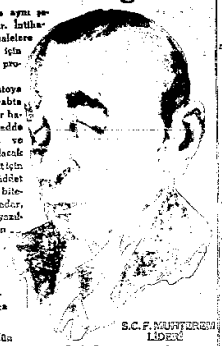

S.C.F. MUHTEREM LİDERİ

Kaymakamlar dün akşam saat altıda Vali muavini Fazlı Beyin riyasetinde içtima ederek muhtelif mesail hakkında müzakerata bulunmuşlardır. Bu içtimada, son günlerde fazla müdahalelerle şaşı çıkıp bir vaziyet alan intihabat hakkında bazı mülâkerat cereyan etmiştir. Umuma kı Vilâyet kaymakam Beylere intihabı gören tavsiyelerde bulunmuştur.

İstanbul valisinin dudakları arasından çıkan şeylerin mânasını bilmeli, tertemiz tebessümleri, tamamiyle vardır.

Muhittin Beyin zehi olmaması, söylediklerinin farkına varmıyacak kadar gabi bir veli olduklarına hükmü verdirmeyi dahma etdirmez. Ne demeli ki, sanı meydanda bulunuyor.

Öğlenci saatlara gelince İstanbul valisi, kendi tâbiriyle, tamamiyle kavli ile, âmâtî bulunduğu vilâyet mütekaidlerini memurları, hâdisâtla mükâlemede bulunduğunu ispat *(Devamı 2 inci sayfada)*

Istanbul intihapta

Biz herkesin gözü önünde yapılan yolsuzlukları, bütün şehri şahit göstererek yazacağız, onlar inkâr etsin.

* * *

Tütün amelesi müdürlerinin koğma tehdidine rağmen toptan S. taraftarı...

Fakat bir tuzağa düşürüldüler ve reylerini veremediler..

* * *

Dün İstanbul intihabının üçüncü günü. Cerse aynı kanunsuzluklar, aynı yolsuzluklar devam etti.

Devletin mes'ul memurları, intihabı herne bahasına olursa olsun kazanmak için her çareye baş vuran Halk Fırkası mutemetlerinin tazyiki altında şikâyetlere kulaklarını tıkamak ve kanunsuzluklara göz'etmi kapamaktan başka bir şey yapamadılar. Aduna "İntihap, denilen bu kâr döğüşü ali sopalı, bali bıçaklı bir sürmesin tehditleri ve narahatı arasında devam edip duruyor.

Şehzadebaşında

Beyazıt kazasının sandığı dün şehzade camii içine konmuştu. Sandığın ve defterlerin bu camiin muvakkithanesinde bulunacağı ilân edilmiş olmasına rağmen sandık cami içine sokulmuş ve ilânları gören halkın ilk müracaat edeceği muvakkithane de halk fırkasının masa başında namzet listesi dağıtan adamlara tahsis edilmişti. Ayrıca dış kapının iki tarafında ve camiinin dış ve avlusunda nezaret listesi doldurulmuş masalar vardı.

Propagandaya bakın

Caminin cadde üzerindeki dış kapısı önünde müfettiş, hususi memurlarından biri hep geçerek avazı avazı bağırıyor:

— Efendiler Halk fırkası tarafa, yolsuz hareket olunmaz!

3. Fırkaya rey vermek üzere Osmaniye, Mecidiye ve İbrahim ağadan gelenler.

para etmez. Reylerinizi vermeliyiz. Erkekliğimizi göstermeliyiz.

Gibi halka ve bilhassa kadınlara karşı girkin imaleri münderiç bulunan bu sözlerle göya muhteşem Halk fırkası namına propaganda yapılıyordu.

Sabıkalar toplanmış

Halk fırkası adamları o nu-

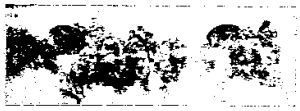

Rey listesini okuyarak içeriye girmesine müsaade etmiyorlar

rette ne kadar sabıkalı varsa hepsini cami içine toplamışlar, bir gün evvel. Geçtiğimizde yaptıkları gibi, intihabı gaip etmekten mütevellit hareketle bir hâdise çıkarmak istiyorlardı.

Geç diyorum sana!

Kulaklarına kadar uzun sakalları yanlara sarkmış, incecik adamlar gördüklerine bü-

Bekat — Şimdi bâzıd daha topalcaklar Beşiktaş... Hükumet — Amma evvela yıkılsın Beşiktaş'ın evleri.

rer Halk fırkası rozeti takmışlar, gerine gerine dolaşıyorlar... Gelenlerin önüne geçiyorlar, kolundan tutup:

— Ağa.. bu tarafa geç diyorum sana, gibi tahrikkâr ağızla tehditler savuruyorlardı.

Mutemedin kızı

Dişleri arasından nefes tazyikle sesi çıkararak sarip bir tarafa yerlere tükürüyor ve yal-

paşlı bir yürüyüşle memleketlerinde adamın bu sabıkaları görülüp tanındığı Halk Fırkası mutemedinin kızına verdiği tezkerelerden yukarıya kalkmış fırtına ve rahatsızlık kuvveti saplantısile rey vermeğe gelen kadınlara ve mahallelerden toplanıp getirilen Halk Fırkası mensuplarına gülünmeğe başlıyordu.

Rey tenginna yarım ilmi

Şehzadebaşının ve Vefanın yaşlı kadınlarının ehemmiyetleri bakımından hadiseler büyük fırkası mutemetlerinin mahkûm kaldıkları yaşlı kadınlar için, ufak işin rey sandığına konuyorlardı.

Haber aldığımıza göre Beşiktaş, Kasımpaşa, Galatasaray, Fatih gibi yerlerde yapılan Beyoğlu kazası intihabına gaip etmekte olan Halk fırkası nezaretçe kadar bu vaziyet devam edecek intihabı tehirine kadar rey vermiş ve hatta fesh neticesini fesh eden mahkemeyi bile hasmetmiştir.

Dün fırkamızın muhtelif fırkalarından mümessiller 30 genç dün toplanacak S. fırka lehinde neşriyatı intihap etmek üzere Şehzadeye memleketlerinden. Fakat bu gençlerin mensup oldukları mahallelerin reyleri Halkçı apartmanlarında tahsil edilmek muhtemel olduğundan öğleden sonra Halkçıya gelmek üzere geri döndüler. *(Devamı 2 inci sayfada)*

EK-90: Yarın, 9 Ekim1930, "Arif Oruç", "Vali bilmeli ki"

SON HABERLER

Akhisarda

Yeni fırka hakkında konferans

Akhisar 8 (H. M.) - Bu gün Serbest Cümhuriyet fırkasının tertibile avukat Nihat B. tarafından verilen konferansa beş bin kişi iştirak etti. Pek muazzam tezahürat yapıldı. İntihap encümeni tarafından yapılan haksızlıklar müdahaleler nefretle yadediyorlar. Ahali cümhuriyet kanunlarının tatbikini istiyoruz diyerek sürekli ve çok heyecanlı tezahüratta bulundukları halde kâmilen Serbest fırkadan olduklarından tezahürat çok mühim addedilmektedir. fırkanın protestolarına resmi makam ve teşekküller henüz cevap vermedi. İntihap durmuş bir haldedir. Kanunun tatbikını istiyen halk kanunsuzluğu terviç edenleri vaziyetlerinin değiştirilmesini şedit bir sabırsızlıkla beklemektedir.

Balkan konferansı

Atina 7, (A.A.) — Balkan konferansı siyasi komisyonunda bir nutuk söylemiş olan Yugoslavya murahhası M. Tupakoviç hafi surette cereyan eden uzun bir müzakereden sonra söz alarak, hiç bir kimseyi incitecek bir söz söylemeği hatırından bile geçirmemiş olduğunu, sadece bazı umumi mülâhazalar serdetmek istemiş olduğunu söylemiş ve beyanatından dolayı hatırları kırılmış olanlara itizar etmiştir.

M. Tupakoviç, Fransızcaya hakkile vâkıf bulunmadığından mevzuu bahsolan nutkunda bir takım yanlış tefsirlere yol açan bazı kelimeler kullanmıştı. Komisyon reisi M. Tupakoviç'in özür dilemek maksadile söylediği son sözlerden memnun kaldığını beyan etmiştir.

Yugoslavya murahhası reisin bu beyanatını senet ittihaz ettiğini söylemiştir.

Atina, 8 (A. A.) — Âli mektepler talebesi Balkan kongresine iştirak eden aza şerefine Akropolide bir kabul resmi tertip etmişlerdir. Bu merasimde Türkiye, Arnavutluk ve Romanya murahhasları birer nutuk söyliyerek sulh mefkûresinden ve Balkan milletlerini birbirine bağlıyan rabıtalardan coşkun bir lisanla bahsetmişlerdir.

Atina, 7 (A.A) - Balkan konferansının fikri mukarenet komisyonunda Bulgar murahhası halk darülfünunları tesisini ve konferanslar tertibini tavsiye etmiştir. Yunan murahhasları bir Balkan enstitüsü vücude getirilmesini darülfünun programlarının hafifleştirilmesini ve Balkanlarda konuşulan lisanlardan birinin öğrenilmesi hususunun mecburi tutulmasına teklif etmişlerdir.

İngilterede işsizlerin adedi

Londra, 7 (A.A) — İşsizlerin adedi 29 eylülde geçen haftakine nazaran 52.031 ve geçen senenin aynı devresine nazaran 979.827 kişi fazla olarak 2.161.693'e baliğ olmuştur.

Bu ne müthiş zulüm!

Samsunda halkın fevkalâde heyecanı

Samsun, 9 (H.M) — İntihap etrafındaki faaliyet devam ediyor. Encümen tazyiki kuvvetlendirmiş ise de halkın yürekten gelen sesi mânileri yıkmaktadır.

Dün Belediye kapıları kapanarak halk sokakta bırakılmış, tarafeyn fırkalarına mensup hanımlar üçer üçer içeri alınarak müsavi surette reylerin alınmasına teşebbüs edilmiş ise de bu usulü hazmedemiyen halk kapıyı açtırmağa muvaffak olmuşlar ve reylerini atmışlardır. Vak'adan müteessir olan bir kadın bayılmıştır.

Halkın yaşa nidalarından sinirlenen Halk fırkası erkânı zabıtayı vazifeye davet etmek çocukluğunda bulunarak kendilerini gülünç mevkide bıraktılar. Halkın reylerini istimal edememeleri maksadile hançerli muhtarı sağır Ahmet ef. birer vesile ile nufus tezkerelerini topladığı haber alınmış ve halkın iki defa hücumuna maruz kalmış ve polise verilmiştir.

Fırkasına sadık ve sokak politikacılığı yapan bu vatandaştan örnek alan bazı kimseler de bu çirkin propaganda teşebbüsünde bulunmuşlarsa da zabıtanın sıkı takibatı mâni olmuştur. Tazyikla usandırmak siyaseti halkın azmini kırmamakta, bilâkis Serbest fırkayı kuvvetlendirmektedir. Samsun meb'uslarından doktor Asım İbrahim Ethem beyler Samsuna gelmişlerdir.

Polonya sefirikebirinin itimatnamesi

İstiklâllerini kazanan bu iki memleket medeniyetin terakkiyatına yardımcı

Ankara, 8 (H. M.) — Bu gün öğleden sonra Polanyanın Türkiye Sefiri Kebiri müsyü Kazimir Olşovski cenapları itimatnamesini Reisicümhur hazretlerine takdim ederek atideki nutku irat etti.

Reisi Cümhur Hazretlerine,

Lehistan Reisi Cümhuru tarafından nezdi devletlerine Fevkalâde Büyük elçi ve murahhas sıfatiyle tayinimi müş'ir mektupları takdim ile kesbi fahreylerim.

Takriben on sekiz ay mukaddem fevkalâde murahhas ve elçi sıfatile tayinimi natık itimatnameleri zatı riyasetpenahilerine takdim eylemekle iktisabı şeref eylemiştim. O zaman mazide her iki memleketin münasebetlerinin kendine has esas hatları hakkında birkaç cümle arzına cüret eylemiştim.

İstiklâllerini yeniden kazanan bu iki memleket tarihin icabatı ve pek eski müşterek menfaatları kendilerini daimi dostluk, ticaret ve ikamet muahedeleri akdine sevk etmeğe birer amil olduğunu teyiden arzetmiştim.

Her iki memleket medeniyetin terakkiyatına yardımcı olmak arzularını, hezalik siyasi, iktısadi ve fikri sahalarda münasebetlerini teşyit etmek husunundaki niyetlerini bu akitlerle isbat ettiler.

Tarafı Riyasetpenahilerinden cevaplandırılmak suretiyle mübahi olup Lehlilerin kalplerinde tannan akisler uyandıran bu sözlere bir şey ilâve etmiyeceğim.

Sefaretlerin Büyük Elçiliğe terfii her iki Hükûmet tarafından her iki memleketin mütekabil münasebetlerine atfettikleri fevkalâde ehemmiyetin beliğ birer delili olduğunu bu onda nazarı dikkati celbetmeğe muktedir değilim.

Vazifem ve şahsi kanaatimin icabı olarak her sahada mütekabil münasebetlerimizi teşyide bazı mesai edeceğim. Bana tevdi edilen bu yüksek vazifenin ifasında Zatı Riyasetpenahilerinin müzaheretine ve Hükûmeti Cümhuriyetin teavününe mazhar tutulmaklığımı istirham ederim.

Bunlara İstanbulda bile şahit oluyoruz!

Gelibolu, 8 (H.M.) — Dahiliye vekâletine açık mektup: Gayri kanuni teşekkül eden ve umumi Halk Fırkasının belediye namzetlerinden bulunan encümene karşı itimadımız yoktur dediğimizden dolayı dört saat tevkif edildik.

Cümhuriyet devrinde hürriyeti şahsiyemize karşı reva görülen tecavüzden mağduruz. Müsebbipleri hakkında takibatı kanuniyenin icrasile adaletin tecellisini rica ederiz.

Ali Rıza Hayri Arif Emin, Emin, Süleyman, Osman, İbrahim, İsmail, Seyit, Ali, Mehmet, Ahmet, Behçet, Süleyman, Sırrı, Muharrem, Mustafa, Mehmet.

İşsizlik, Avam kamarası

Londra, 8 (A.A — M. Mac Donald amele fırkası kongresinde söylediği nutukta işsizliğin artmasının bütün dünyada cereyan eden vak'alar ve hemen hemen her memlekette hüküm süren bir inhitat hareketinden ileri geldiğini beyan etmiştir. M. Mac Donald hiç bir milletin işsizliğe yalnız başına çare bulamıyacağını, çünkü bu mes'elenin halli için yegâne çare ve tedbirin beynelmilel icraatta münderiç olduğunu kaydeylemiştir.

Tayyareci kadın

Karaşi, 8 (A.A) — Tayyareci Madam Bruce dün Jack'a gelmiştir. Madam Bruce'un Jack civarında mecburi surette yere inmesi motorun iyi işlememesinden dolayı maruz kaldığı müşkülâttan ileri gelmiştir.

Tayyareci madamın vücudunda bazı hafif bereler vardır.

Mağlupların mezbuhane tecavüzü

(2 inci sayfadan devam)

Bir polis komiseri, Serbest Fırka propagandacılarını susturup halkçıların bağırmalarına müsaade ederek "Bize Halk Fırkasından fayda var, yatın merkez memuru oluyorum," gibi menfaat hırsını alenen izhar etmiştir.

İntihabın saati 4 olarak yazıldığı halde Serbest Fırkaya tehacüm görülünce sandık kasten Halıcıoğlundan beşte getirilmiştir.

Askerin işi ne

Üzerine sivil palto giydirilen bir asker rey pusulalarını dağıtmakta ve arkadaşlarına, bu gece alacağı "beş kâğıt," nerede yiyeceğini danışmaktadır.

Nihayet

Nihayet sandık kapandığı zaman burada da yarıdan çok fazlasını Serbest fırka kazanmıştır.

Halıcıoğlunda

İntihabatın heryerde Serbest fırka lehinde olduğunu gören Halkçılar artık işi zorbalığa vardırmağa başlamışlardır. Dün Halıcı oğlundaki intihapta bunun misali görülmüştür. Serbest Fırkaya reyini vermek istiyen her hangi bir vatandaş bıçaklı ve sopalı adamlar tarafından pervasızca tehdit edilmektedir.

Arabacı Kâzım isminde biri avenesile intihap mevkiinde dolaşarak ve Serbest fırkaya rey verenleri güya korkutmaktadır. Hatta bu adam bıçak çekmek küstahlığında bulunmuştur.

Bu kabadayılığa polisin sivil memurları seyirci kalmışlardır.

Aferin muhtara

Tamamile bir yobaz çehresi taşıyan Halıcıoğlu muhtarı Âdil -ama ne âdil!!- S. Fırka taraftarlarını alenen kovmaktan çekinmemiştir.

Avram isminde bir Musevi vatandaş, Halk fırkasına rey verecekmiş gibi görünerek, ismini çıkartmış ve sonra reyini S. C. F. ye attırdıktan sonra gülerek:

— Gördün mü muhtar efendi şimdi de ben sana kokkobazlık ettim, diyerek uzaklaşmıştır.

S. C. fırka dünkü reylere nazaran yüzde 65 ile kazanmıştır.

Üsküdar ve Kadıköy

Belediye intihabatı Üsküdarda mutat hararetle devam etmiştir. İntihap sandığı iskele camiine konulmuş ve polis tarafından muhafaza altına alınmıştı. İntihap encümeni caminin içinde, Halk fırkası erkânının da dahil bulunduğu bir gurup halinde toplanmış bulunuyordu.

Caminin methalinde bir masanın üstünde rey vereceklerin isimleri yazılı bir defter bulunuyor, vatandaşlık hakkını istimale gelenler bu kopya defterinde kendi isimlerini arıyorlar, bulup numaralarıle içeri müracaat ediyorlar, asıl defterde isimlerini bulduruyorlardı.

Bu usul gerçi büyük kolaylıklar temin ediyordu. Fakat bu suhuletten istifade, Halk fırkasına rey verenler istifade ediyor, beyaz rey sahipleri, numaralarını söyledikleri halde, bin bir taharriyata rağmen isimlerini gene bulduramıyorlardı. Bittabi bu suretle en aziz hakkından mahrum edilen vatandaşlar pek çoktu.

Bu hususta kaymakam İzzettin Beye yapılan müracaat ve şikâyetler hep omuz silkmelerile karşılanıyordu.

Geri çevrilenlere rağmen

Bütün bu menfi şeraite rağmen Üsküdar intihabatı bugünkü vaziyete nazaran Halk fırkası aleyhine netice verecektir. Beyaz rey atmak için müracaat edenler o kadar çoktur ki, bunların dörtte üçü çevrildiği halde, sandığa atılan reylerin miktarı mühim bir farkla Serbest fırkanın lehine bir nisbet arzetmektedir.

Gözle görülen bu kat'î şekle rağmen Halk fırkasının Üsküdar teşkilâtının başında bulunan Celâl bey her tarafta:

— Neticeden eminim, Halk fırkası kazanacaktır," demektedir. Sandığa atılan reylerin kahir bir farkla Serbest fırka lehine olmasına mukabil Celâl Beyin iddiası insana çok garip gelmektedir. Acaba bedahate karşı iddia sevrden bu zatın bildiği ve güvendiği bir şey mi vardır?

İntihabat faaliyetinin hararetli bir anında, dün Üsküdarda şayanı dikkat bir hâdise olmuştur:

İntihap sandığının bulunduğu camiye yalnız intihap encümeni azaları ve kollarında "C. H. F." harfleri bulunanlar serbestçe giriyorlardı.

Bu itibarla içerideki vaziyet tabiatile kontrolsuz kalıyordu. Maamafi hakkını hileye kurban vermemek azminde bulunan halk, pencerelerden bakıyor, yolsuzlukları kaydediyordu.

Öğleden sonra üstü başı temiz bir efendinin intihap sandığı başına gelmiş ve kendi rey varakasından maada kolunun içine sakladığı diğer dört rey varakasını sandığa atmak istemiştir. Hâdise hariçten görülmüş, halk feryat etmiş, zabıt tutulmuştur. Bu çirkin hâdisenin müteşebbisi vaziyeti tevil etmektedir.

Talebenin gayreti

Gerek Kadıköy, gerek Üsküdar intihabatında Darülfünunumuzun şuurlu gençleri intihabatın tesirsiz yapılmasını temine uğraşmışlardır.

Bu gayret, menfi cereyanlar yüzünden matlûp gayeyi tamamen temin edememişse de büsbütün de tesirsiz kalmamıştır.

Dün Üsküdarda bazı evlere mahalle ihtiyar heyetleri tarafından Halk fırkasının rey pusulaları dağıtılmış ve:

— Reyinizi H. F. na veriniz. Fırkanın akıbeti malûm değildir, sonra pişman olacaksınız!

Şeklinde tehditler savrulmuştur. Bu münasebetsizler lâyık oldukları cevabı almışlardır.

Kadıköyünde

Kadıköyünde intihabat dün hâdisesiz, kafa göz yarılmadan devam etmiştir. Serbest Fırkaya rey verenler bermutat müşkülâtla karşılaşmışlardır.

Havanın yağmurlu olmasına rağmen Kadıköyde 400 rey atılmıştır.

S. C. F. sı kaza heyeti gördüğü lüzum üzerine yolsuzluk, hile ve tehditleri bu sefer de Mülkiye teftiş heyetine şikâyet etmiştir. Vali muavini Beyle müfettişler behemehal tahkikat yapacaklarını vadetmişlerdir.

Sandık başında velev müşahit sıfatile de olsun S. C. F. dan birtek kişinin bulunmasına Kadıköy kaymakamı müsaade etmemiştir.

Fazla ısrar ettikleri takdirde de zabıta marifetile dışarı attıracağını söylemiştir.

Meb'us ef. nin nutku

Sinop meb'usu Hasan Fehmi ef. Serbest Fırkanın propaganda etmesine rey yerine bedava gelmiş ve halka şöyle bir nutuk irat etmiştir.

— Ey ahali Halk fırkasından neden memnun değilsiniz [illegible] giydirdi, lâtin harflerini öğretti her türlü terakkiye mazhar etti. Ve sonunda bu S. C. F. yi doğurdu. Sizler hâlâ ona istemiyorsunuz ayıp değil mi?

Halk bu gülünç sözlere gülmekle mukabele etmiş ve demiştir ki:

— Hocam, S. C. Fırka, milletin halkî ihtiyacını hissetmiş büyük Gazinin eliyle doğmuştur. Sen ne söylüyorsun?

H. Fehmi ef. bunun üzerine orada daha fazla kalamamış ve geldiği gibi tekrar S. C. F. nın otomobilile dönmek istemiştir.

Lâkin halk ona binmeye müsaade etmemiş.

— Artık bedavacılık yeter meb'us ef. millet bu atsefelere nihayet vermiştir.

Diyerek nezaketle indirmişlerdir. Bir hamm da:

— Yedi cenedir yaptığımız komedir artık bitti! demiştir.

Vali bilmeli ki:

(Baş makaleden devam)

etmiştir. Çünkü: murakabesile mükellef bulunduğu memurların - vazifelerini bihakkın yaptıklarını ilân etmek için, onların yolsuzluklarını bilmemek, anlamamak, görememek acizde de bulunmak lâzımdı. Filhakikı. Muhittin Bey gibi dirayetli bir Vali de, ancak şu şekilde iddialarda bulunabilirdi.

Hükûmet gazetelerinde çıkan beyanata bakılacak olursa, intihap dairelerinde herşeyin kanun dairesinde cereyan ettiğine, bir takım vatandaşların kafaları [illegible] patlatılmamış olduğuna, vatandaşların serbest fırkaya rey vermek için ölümle tehdit edilmediklerine inanmak zarureti hâsıl oluyor. İsminiz defterde yazılı değildir! Diye, rey vermekten menedilenler, gene başkadır.

Bunca yolsuzluklar karşısında İstanbul valisinin kanunda, vazife cihetinden bahsetmesine hayretler edilir.

O vali ki, daha dün vatandaşları tabanca ile tehdit eden bir mutemedin [illegible] alarak kendisine [illegible] [illegible] dönüp hâdise mahallinden uzaklaşmıştır. Muhittin Beyin, dünkü gazetelerde kanundan kanun namına bahsetmesi kadar masumluklar görülmemiş, işitilmemiştir.

Gazeteler Uydurma, şikâyet eden binlerce vatandaş [illegible] halkın şikâyetlerini dinliyen [illegible]

Gaflet içinde..

Ve: Yalnız İstanbul valisi hakikaten?

Aşkolsun..

Arif Oruç

EK-91: Yarın, 12 Ekim 1930, “Arif Oruç”

SENE : 2 — 12 TEŞRİNİEVVEL — PAZAR 1930 — № : 295

Abone Şeraiti
DAHİL İÇİN: Senelik : 1400 kuruş; Altı Aylığı : 700 »; Üç Aylığı : 450 »
HARİÇ İÇİN: Senelik : 2700 kuruş; Altı Aylığı : 1500 »; Üç Aylığı : 850 »
Nüshası her yerde 5 kuruş

YARIN

Başmuharriri : ARİF ORUÇ

İdarehane
İst.: Ankara caddesinde dairei mahsusa
Telgraf İst.: (YARIN)
Posta kutusu İst.: 305
Tel. Santral İst: 500-501
Dahili No. 1 Başmuharrir
» No. 2 Müdiriyet
» No. 3 Tahrir M.
» No. 4 Muhasebe
Gönderilen evrak iade olunmaz.

Efendiler! artık kepazeliklere nihayet veriniz

İhtilâl mi?

Hükümet gazetelerini okuyanlar cidden şaşıyorlar!

Arif Oruç

Belediye intihabında milletin bakiki temayüllerî anlaşılmak istidadını gösterince, Halk Fırkasına mensup gazetelerin vaziyetlerinde, bir asabiyet, bir telâş ve endişe görülmeğe başlanmıştır.

Dünkü nushamızda da, işaret edildiği gibi, vergi mes'elelerinden, tasavvup ve irtica temayüllerinden bir şey tutturamıyacaklarını anlıyan Halk Fırkası taraftarları, son günlerde bir "Apostol" fırkası iftirası düzmeğe başlamışlardı.

Acız ve iktidarsızlığın acı elemlerinden biri olan emsalî asabiyet, ciddî vatandaşlığa yaraştırılmamak itibarile affedilmelidir.

Cuma günü, Haskôy intihabında vatandaşlarımı Serbest fırka lehine samimî tezahürlerde bulunmaları, karşı taraf muhitinde şiddetli asabiyetler uyandırmıştır.

Bunun üzerine, dün çıkan Halk fırkası gazetelerinde, çirkin, ciddiyete yakışmıyacak tarz ve şekillerde neşriyata başlanmıştır.

Ecnebilerden mektepli gençlerin elbiselerinde memnu olduğu kulüp flâmasıyle intihap yerine gelmeleri, Halk fırkası gazetelerine yeni hücum ve ithamlere vesilelet vermiştir.

Dün çıkan hükümet gazeteleri, bu kulüp flâmasını, yeşil bayrak olarak kaydediyorlardı. Yalnız Halk fırkası gazetelerinden biri, hakikatı kâmilen tahrif bakımından küçüklük şiddetmiş olacaktır ki:

Yeşil Bayrak tan bahsederken, ortasındaki alâmetin Müsellesimsi bir şekil olduğundan bahsetmiş, fakat gene bunun bir kulüp Flâması olduğunu tasrihe dili varamamıştır.

Emsali nahoş iftiralarla ne kaadedilmek istendiğini, artık öğrenmiyen, bilmiyen, anlamıyan vatandaş mevcut olduğuna inanmak, cidden safdillik olacaktır.

Sıkıştıkları, menfaatleri muhtel olacağını hissettikleri zaman inkılâp mahvoluyor, irtica baş kaldırıyor.

Diye memleketi yaygaraya verenlerin inkılâp, cümhuriyet, fazilet, hürriyet ve hattâ: Adalet namına niçin o derece hassas olduklarını tasrihe, teşrihe hacet yoktur.

Bütün itibar edilen endişeler, gidip kaybolacağı acı acı hissedilen yeğli menfaatlerin,
(Devamı 3 üncü sayfada)

Balkan koşu şampiyonluğu

Atina, 11 (H.M.) — Sekiz yüzü kaybettik. İki yüzde Somih üçüncü geldi. *Celâl*

5 inci sahifemizde Orhan Mithat Beyin makalesini okuyunuz.

Millet, H. f.nın zulüm ve fecaatinden o kadar bıkmış ve o kadar yılmıştır ki

İstanbul Belediye intihabatı dün de devam etmiştir. İntihabın son günü olan dün de gündüz kadar yapılan müdahaleler ve kazanmalar okunmamış, kaydolunmuştur.

Canlı bir mukayese : *Serbestçiler ve Halkçılar intihap başında*

Bir kaymakam sandık başında durmuş halkın bilhassa

ait kadınların ellerindeki S. fırka reylerini alıp yırtıyor.

S. fırka taraftarlarının müracaatlarına ağız dolusu küfürle mukabele ediyor.

Fırka gayretkeşliğinin esbabına tutulmuş, orada ken-
(Devamı 2 inci sahifede)

Adliye Vekili Yusuf Kemal B. beynatta bulundu

Borçlu esaretten kurtulacak, alacaklının da hukuku muhafaza alunacaktır.

Adliye Vekili Yusuf Kemal B.

Bir müddettenberi çıkarılmakta bulunan Adliye vekili Yusuf Kemal B. dün öğleden sonra Adliyeye gelerek mesai dairesinde meşgul olmuştur.

Vekil B. yeni teşkil edilen komisyonların faaliyeti hakkında bir muhabirimize şu beyanatta bulunmuştur:

—İcra ve iflâs, hukuk usulü, ceza usulü muhakemeleri kanunları üzerinde tetkikat ile meşgul olan komisyonları faaliyeti şimdiki halde iftıarı mahiyettedir.
(Devamı ikinci sahifede)

Piyango

Büyük ikramiyeler hangi numaralara isabet etti?

40000 *Lira kazanan numara*

3411

4000 lira kazananlar

36633

3000 lira kazananlar

30434 48721

1000 lira kazananlar

14035	50054
20657	57586
23008	38048
52644	40469
9158	30517
42027	3020

(Devamı üncü sayfada)

Halk fırkasının İstanbul goygoycuları

Milletin hazinesinden sulanmakta olan içi kof kabaklar ...

Para ile tutulmuş çapulcular milletin vicdanına tasallût ediyorlar

Gayretlû ve utufetlû paşa hazretleri

Gizli teşkilât riyaset ettiği anlaşılan utufetlû ve gayretlû Hakkı Şinasi paşa Hz. leri

Fesatçılar ve çapulcuların icra edegelmekte oldukları rezalet ve fecaatler dağları aşmıştır. Şehrinkâ-pesinde bucağında yer yer vukua gelen çirkin hâdiseler artık milletin rahat ve huzurunu selbedecek dereceye gelmiştir.

Gittikçe saburazlanan ve hassasiyeti artan milletin bu derece vekar ve tevazuuna sahip oluşu bir medeniyet eseridir.

H. fırkasının bütün fesat ve kanunsuzluklarına ve bitaraf olması lâzım gelen devlet kuvvetlerini kendi ihtirasla-rına ram etmelerine rağmen halk şuurlu mücadelelerine devam etmekte ve esir kalmıyarak insan gibi yaşıyacağını ispat etmektedir.

İntihabat : Bir hafta temdit edildi

Reyler belediye dairelerinde atılacaktır.

Emniyönü kazasında: Hoca paşa, Hobyar, Şeyh Keylânî Çelebi oğlu Alâettin mahalleleri. Fatih kazasında: Molla-Şeref, Kirmasti, Şehremini, İskender paşa, Hoca Üveys, Sofular, Muratpaşa, Hasan Halife, Hünara B, Muhtesip

Bizim Tapındığımız Mustafa Kemal

"Phidias". Antikitenin en büyük sanatkârlarından biridir, fakat tarihe gömülmüştür.

"Michel-Ange" rönesansın onun kadar büyük bir sanatkârıdır, fakat on altıncı asırda kalmıştır.

"Delacroix" romantizmin en büyük simasıdır. Fakat unutulmuştur.

"Phidias" tan başlayıp "Delacroix" ya varan bu zincirin her halkası "Naturalisme" maadeninden yapılmıştır.

"Hal anti-naturaliste" tir. İstikbal "Surrealiste" olacaktır.

"Phidias", lar, "Michel-Ange" lar, "Delacroix" lar mazıyi işliyerek şöhret kazandılar, fakat istikbale musallat olmak gaametine uğramadılar!... İngres gibi istikbal devirlerinde gelen simalar da vardır. Bunlar mazinin mirasını taşırlar ve istikbalin imkânını hazırlarlar.

*

Bizim taptığımız Mustafa Kemal Halk Fırkasının umumi reisi olan Mustafa Kemal değildir, dâhi İngres gibi mazinin mirasını yani Türk milletinin kuvayi namiyesini taşıyan ve Türk kavminin istikbalini yaratan ve Türk istikbalinde Türk milletine ebedî rehber olmak istidadını ve kudretini muhafaza eden "Mutlak Mustafa Kemaldir."

Bu takdirimiz tamamile hürdür. Çünkü benliğimizin mutlak ifadesidir.

Müderris
İsmail Hakkı

Hürriyet

Siyasî akşam gazetesi

Başmuharrirliği Müderris İsmail Hakkı B. tarafından deruhte olunmuştur

Pek yakında intişar edecektir

EK-92: Yarın, 12 Ekim 1930, “Arif Oruç”

12 Teşrinievvel — YARIN — Sahife 3

Son haberler

Zabıta vak'alarına siyasi renkler verilerek ne dolaplar çeviriliyor?

Bornova, 11 (H.M.)-Başkapın bir polis bir rakı kaçakçısı tarafından yaralanmıştır. Cani yakalanmış ve cürümünü itiraf eylediği halde bir zabıt varakasına siyasi bir renk vermek için S. F. şubesi gece yarısı üç buçukta iki jandarma ve bir polis tarafından tacassus altına alındıktan sonra katibimiz polis komseri ve nahiye müdürünün refakatinde olarak gece yarısı şubemiz açılarak bütün evrak, vesaik alınmıştır. Fırkamızın hükümetçe teftiş hakkını inkâr etmemekle beraber böyle her bir zabıta vukuatında ve gece yarısında baskın şeklinde fırkalar teftişe uğrarsa ne dereceye kadar çalışmak mümkün olur. Evrak ve defterler halen iade edilmemiştir.

Havzada intihap rezaletleri

Havza, 11 (H.M.) — Bugüne kadar ekseriyet Serbest fırkada olduğu halde akilları durduracak bir dereceye getirildi. Kanunsuz hareketler karşısında Serbest fırpa hakkını tecellisine kadar intihaba iştirak etmiyeceğini ilân ve halkın serbestisini ihlâl eden encümen reisini âli makama şikâyet etti.

Sekiz kişilik intihap encümeninden altı bitaraf asa encümen reisinin bitaraflığı ihlâl ettiğini işaretle istifa etmişlerdir. Halk fırkası her hangi bir mağlübiyetinden idare amirlerine mes'uliyet hissesi ayırdıkça serbest bir intihap imkânsızdır.

* * *

Büyük bir ayini ruhani

Londra, 10. (A.A.) — Saint Paul katedrali ayin için tespit edilmiş olan saatten çok evvel kesif bir halk tabakası tarafından ihata edilmiştir. Kilise derununda halka tahsis edilmiş olan bütün yerler işgal edilmiş bulunuyordu. Yarım saat müddetle kabine azasından, hükümet erkânından, bahriye ve ordu tayyarecilerinden, sefirlerden, dominyon nazırlarından ve Hint prenslerinden mürekkep olan alayın geçidi devam etmiştir.

Bu muazzam toplantıda, hâkim olan renk siyah idi. Yalnız, ecnebi ateşelerinin üniformalarile Londra şehrinin etrafını ibata eden grupun elbiseleri bu meyanda başka renkler arzetmekte idi. Öğle vakti rahipler prens de Galli'i kilisenin kapısında istikbal etmişler ve prens yerine oturur oturmaz bütün cemaat ayağa kalkerak milli marşı terennüm etmiştir. Dini ayinin ifasından evvel tayyare müzikası matem marşları çalmıştır. Siyahlara bürünmüş olan kaza kurbanlarının akrabasından bulunan kadınlar yerlerine götürüldüğü zaman halk büyük bir heyecana tutulmuştur. Ayini dini pek heyecanlı olmuştur. Kaza kurbanlarının istirahatı ruhu için Westminster katolik kilisesinde de bir ayin yapılmış ve buna takriben 3000 kişi iştirak etmiştir.

Asiler işi büyütüyorlar

Porto Alegre, 10. (A.A)- Asiler, Minasgeraes eyaletindeki ordularının Saopaulo ve Espirito Santo eyaletlerini istilâya başlamış olduklarını haber vermişlerdir. Ordulardan biriti Rio de Janero eyaletinde kâin Santa Perusna ve Mirajema şehirlerini zaptetmişler ve Juiz-de-Fora yakınında bir noktaya vâsıl olmuşlardır. Bir Brezilya kruvazörü asi kuvvetlere iltihak etmiştir. Asiler, harp gemileri kumandanlarını kendilerile teşriki mesaiye davet etmeğe çalışmaktadırlar.

Brezilya sularına doğru

Londra, 11 (A.A) — Elveyn Antilles denizinde bulunmakta olan Delhi ve Tauntless kruvazörlerine Brezilya sularına gitmeleri için emir verildiği bahriye nezareti tarafından bildirilmiştir.

Hindistanda

Bombayda 57 kişi tevkif edildi

Bombay, 11 (A. A.) — Silâhsız itaatsizlik hareketine iştirak eden gösterilerin Bombaydan 14 mil mesafe uzakta bulunan kazaryâdına en büyük mülkiye memurile bir polis müfettişinin idaresi altındaki kuvveti bir polis müfrezesi tarafından asi bir baskın yapılmıştır. Üçü kadın olmak üzre 57 kişi tevkif edilmiştir. Karargâh zabıta tarafından işgal edilmiştir.

Fransada

M. Dümenil fırkasını protesto ediyor

Grenoble, 11 (A.A.) — M. Dumesnil radikal fırkasına mensup olduğu halde Tardieu kabinesine ne sebeple dahil olduğunu izah etmek üzere kongre tarafından vaki olan daveti kabul etmediğine dair M. Daladier'ye bir mektup göndermiştir. M. Dumesnil bu mektubunda, fırkadan çıkarılması hakkında verilen kararı protesto etmiş ve temerküz siyasetine sadık kalmakta Tardieu kabinesi azasile bir arada çalışmakta memleketin menfaatları namına devam deceğini teyit eylemiştir.

R. 101

Faciasının kurbanları için yapılan cenaze merasimi

Londra, 11 (A.A) — R.101 işaretli balonun uğradığı kaza neticesinde telef olanların cenaze alayı bu sabah kesif bir halk kütlesinin iştirakile yapılmıştır. Alay Westminster killesinden hareket ederek bütün sokaklardan geçmiş ve Euston istasyonuna gelmiştir. Cesetler, burada bekliyen vapura konacak ve gömülmek üzere Cardington'a götürülecektir.

Düşen Tayyare

Singapur, 10 (A.A.) - Buraya varit olan bir habere göre Avusturalyaya doğru uçmakta bulunan kaptan Mattheios, Sandlock ile, Singara arasındadüşmüştür. Mürettebatın mahvolmuş olduğu zannedilmektedir.

Hürriyet

Türk inkılâbının ve Halkın kuvvetli bir müdafii olacaktır

Talililer kimlerdir?

Tayyare piyangosunun 9 uncu tertibinin 3 üncü keşidesi dün çekildi. Kazanan No. lar aşağıda yazılmıştır

400 lira kazananlar

54323	18106	58149	51411	
44008	51054	6896	44125	
31739	34268	45182	57415	
18882	1984	27387	9483	
18184	50560	34961	18155	
11279	6428	28639	26687	
21720	37425	20502		

125 lira kazananlar

46801	34922	8568	53238	
37513	18097	33620	43293	
4961	4630	34697	39157	
16760	8570	47530	53063	
30554	38625	20893	14402	
37892	3282	49388	16459	
18823	39823	52978	16896	
52640	14779	2801	53075	
26995	56913	23390	50726	
55642	39943	25968	50390	
7937	51392	6526	12725	
14323	56311	3986	21831	
46306	9181	30141	42370	
49657	22057	32206	30128	
7858	44485	682	1901	
26400	10138	8062	6239	
29495	41627	41111	20895	
1010	38087	46417	22721	
8646	15845	44192	40149	
10990	3738	1752	59389	
17874	39404	13821	37122	
34862	10353	36144	30057	
40915	24527	12939	35055	
37278	51114	2467	18844	
11309	14329	52623	57068	
13880	839	20389	29349	
37796	35039	50676	56538	
23524	8811	9740	49251	
13916	22198	45726	881	
5727	44635	54634	1748	
775	46216	29104	44403	
390	5658	8175	47386	
18519	9819	24918	32483	
45550	17129	11640	12225	
30658	28606	5021	14762	
32421	43389	15400	6772	

70 Lira kazananlar

46108	41704	36690	29018	
23073	33376	33215	6760	
13903	36382	56823	17637	
40546	22059	10769	51548	
22622	6931	21922	49125	
7621	5463	25756	12782	
5216	51431	13478	31737	
23702	11375	16518	39433	
3311	15112	2105	39542	
26269	22854	21947	5093	
41057	34761	55794	5804	
52952	55819	26684	44857	
14927	53799	58161	30685	
51288	25491	12886	1250	
51368	19749	47827	30893	
6165	51649	25047	38509	
42726	45137	16099	15626	
1111	21165	38155	1461	
30949	15442	25059	5520	
34191	10977	29084	24994	
49860	31257	9408	21377	
39656	16513	30443	55126	
15212	35615	53194	3040	
31808	48604	18973	5395	
32045	57306	4766	10033	
37291	54016	11934	24308	
28101	56895	51075	48806	
14735	36625	26752	6775	
57063	55306	21216	2843	
49043	18383	5378	11687	
43624	22305	25695	28809	
1050	41766	24415	32082	
9337	57317	37336	8205	
31829	48198	39179	50032	
37913	43044	51584	39380	
2473	56856	15693	54916	
18625	24980	33225	52039	
42276	53954	35559	59899	
15998	55769	43853	19343	
59590	14870	43131	31939	
4054	50053	14592	12629	
40174	56302	46253	53380	
33975	13340	11185	20566	
11950	33808	32788	9499	
50250	32959	20691	45602	
54774	55046	6571	37443	
23790	46026	4128	50812	
52521	21295	18889	53877	
2028	56427	52337	43022	
55103	33331	56264	40740	
31749	33604	12233	24448	
54142	6685	41953	49334	
24017	36717	4746	4825	
56686				

50 Lira kazananlar

57371	16692	48247	721	
16715	30151	56899	449	
32237	13767	58534	12624	
56965	1699	47729	18323	
54873	31847	23216	56128	
52315	871	56984	6310	
15662	6328	13646	17643	
10437	19307	2873	50530	
49410	52202	21906	44146	
59525	19815	5992	50193	
7815	8019	25996	49562	
45825	30174	4797	25028	
38814	30132	36274	50149	
54702	45995	57269	53470	
2551	40380	25217	55020	
25539	7015	47817	4803	
7367	21604	31213	28717	
26350	27570	51178	52344	
28122	43807	37834	26505	
33056	2775	36848	18442	
13734	35066	35697	29086	
22851	27995	15955	26925	
54815	36444	31992	59266	
53108	7191	47946	42593	
29718	46265	39398	29068	
33316	6974	52546	47918	
43939	56083	29284	2208	
53939	17658	45264	24690	
3636	14418	29028	30831	
24620	54523	56644	3247	
43802	12871	12975	15079	
4886	12209	7795	44404	
10388	28768	42694	59043	
25207	5164	34468	43572	
47325	44995	35420	8364	
55968	43965	9165	9474	
56609	1280	1313	27850	
33766	13169	28340	10998	
13077	55201	26102	48997	
42167	35893	34131	40020	
1717	56205	52030	56771	
33789	6752	1572	38794	
49651	57789	26529	13656	
20359	42562	27504	52323	
4289	8079	41046	33943	
55392	50975	47958	32374	
39245	19127	34389	46820	
39708	4182	6562	11635	
4330	55446	51854	53189	
40008	437	40245	45637	
9910	52814	39952	40633	
49407	29707	28729	51470	
23686	49830	52922	15326	
24112	54919	25476	41181	
5173	55295	1574	51726	
38026	24639	31286	8182	
2135	29755	50523	45437	
32856	12780	8223	51186	
3650	38380	3011	27654	
39562	20651	30199	18801	
39616	53531	57128	37675	
14457	31235	9942	23983	
25564	59969	20152	57697	
40319	8771	53498	6954	
44277	4112	13933	50346	
4720	16164	38393	17668	
8486	25328	47911	18736	
44827	51307	53608	3178	
8950	3709	44016	10748	
4959	38498	35386	44549	
6534	44016	11173	54856	
49507	23564	49838	51192	
44367	13810	44888	26238	
26651	21482	28575	38662	
22635	13784	35852	53360	
8026	33946	12204	39804	
36535	39190	25825	6488	
31420	13617	29567	19926	
20738	8146	3256		
25093	27883	30056	26374	
26209	49676	37178	28358	
5055	7042	16439	20203	
51016	53529	4230	34036	
41678	49684	37931	23204	
33356	30734	50590		
3294	57871	30840	38908	
53880	6661	28285	37396	
42393	10816	39110	34605	
27605	22600	30938		

Ocak Türkün mabedidir

Darülfünun gençleri

Türkocağında Halk F. lehine verilen konferansı protesto ediyorlar

Evvelki gün Türkocağında Melihe Avni isminde bir hanım Halk F. lehinde bir konferans vermiştir.

Türkocağı gibi harsî bir müessesede fırkacılık yapılması Darülfünun gençliğinde hakiki bir hassasiyet uyandırmıştır.

Dün matbaamıza bir genç bir kafileci gelerek aşağıya dercettiğimiz protestonun bir suretini bize vermişlerdir:

Melihe Avni Hanımın Türk Ocağında verdiği konferans bir gaastede okuduk. Derin bir acı içinde okuduğumuz konferansa vereceğimiz cevap şudur:

— Biz Türk Ocağını Türk kültür ve Türk duygusunun kaynağı biliriz. Hiç bir zaman onu, bir fırkanın elinde propaganda oyuncağı şeklinde görmek istemeyiz.

Eğerdeki, gençliği zorla Türk Ocağından ayırsa, onun millî ve mukaddes duygularının kötürüm olmasını gösteren Halk fırkasının verdiği bir karar da vardır.

Türkocağına Halk fırkasından veya hiçbir fırkadan olmayanlar girebilir. Halbuki ocak Türkün mabidir. Bilâistisna hangi fırkadan olursa olsun her Türk oraya girebilmelidir.

2 — Melih Avni H. Ef. konferansında S. C. F. nın doğuşunu izah etmeğe çabalarken:

" Yeni fırka kürriyete âşık büyüklerimizin müsamahaları ile meydana geldi; fakat, tahrip ve tahrik vadisinde çalışıyor.. diyor.

Evet! Hürriyete âşık Gazimiz kendiliğinden doğan fırkanın zuhurunu müsamaha ve teşvikle karşıladı. Durendiç Gazimiz; Yeni fırkanın, Melîha H. Efendinin dediği gibi, tahrik ve tahrip vadisinde çalışacağına mütyonda bir ittihad verseydi, onu göğer yüzle karşılamazdı. Bize öyle geliyor ki bu konferans sırf dedikodu yapmak fırsatını elde edebilmektir için yapılmıştır.

4 — "Halk Fırkası Türk milletini ölümden, esaretten kurtarda.. Diyorlar.

Türk milleti esaret zincirini ölüm boyunduruğunu kendisi kırmıştır. Onun bu kutsî şerefi Türk milletine aittir.

İhtilâl mi?

(Başmakaleden devam)

bir daha ele avuca geçirilemiyeceği kaygusudur. Bu itibarla, Halk fırkası taraftarlarının şu derece ileri gitmeleri mazur görülmek lâzım gelir.

Kasımpaşada bir kulüp Flâmasını, mürtecilerin Yeşil Bayrak sıtkları şeklinde jurnal etmekten çekinmiyen, vicdanları olsun bir an için düşünmeyenlere, söylenecek söz yoktur.

Memleketin hakiki sahipleri, efendileri sıfatile, vatandaşların intihap haklarını aramaları, medeni insanların şuurlu hareketlerinin tecellisinden ibarettir. İstediğini seçmek hürriyetinden bile zorla mahrum edilmek istenen vatandaşlar,Elibette çalınmak, alınmak istenen en esasî ve mukaddes haklarını aramakta tenkis edecekterdi.

Şimdiye kadar, hükümet nüfuz ve kudretini kendi hususiyetlerinde temsil etmeğe alışanların asabiyete kapılmaları, iktidarı kaybetmemek için, her türlü gayrimeşru vasıtalara müracaat etmeleri tabii idi.

Fakat, teveccüh edilen vasıtalar, meşru olmakta, başkalarının haklarını göz göre çiğnemek istemekte temsil edilmek şartile..

Cümhuriyet idaresinin, Demokrasinin vermeğe mecbur bulunduğu en basit hakları ve hürriyetler namına, teessür duyulmalıdır ki: Halk fırkası ve Hükümet memurlarının kullandıkları hileler, entrikalar, vatandaşlar arasında çok çirkin intibalar, aksi tesirler hâsıl etmiştir.

Hükümet gazeteleri, Birleşe vatandaşın en ağır ithamlarda bulunmakta biri birile münasebaka ediyorlar.

Öyle anlaşılıyor ki; İntihap neticesi Serbest Cümhuriyet fırkası lehine tahakkuk etti ğe takdirde, şimdiye kadar ismak edilen daha ağır iftiralarla bulunmaktan da çekinmiyeceklir.

Zaten Halk Fırkası gazeteleri, bir iki gündenberi, intihap tesahürlerini, **İhtilâl** mukaddimelerine teşbih etmekte vakitsiz acelecilige bile kapıldılar.

Öyle ki: Muhterem hükumet gazetelerine göz gezdirenler, adeta İstanbulda **Apostollar** fırkası taraftarlarının **İhtilâl** çıkardıklarına, şehrin dört tarafında **İsyan** çıktığına inanmamakta müşkülât çekeceklerdir.

Ne var, ne oluyor ? Hakarını arıyanlara : İhtilâl çıkarıyor demek, kuru yaygaracılıktan başka bir şey midir?

Vatandaşlara hakaret etsinler, kafalarını gözlerini yarsınlar, refahını kalbetmaktan men etsinler, sonra da:

— İhtilâl başlangıcı karşısındayız !

Diye tahrikâtta bulunmasınlar. Her vatandaş boyunun bükülp itaat etsin, uzun seneler getirdiği menfaatler bozulmasın!

İstedikleri ve bekledikleri bu olsa gerek...

Arif Oruç

Kiliseyi ateşe vermişler

Meksiko, 10 (A.A) - Bir takım eşhas 80 kadar köylünün dua etmek için toplanmış oldukları Sanjarez bilseatsi ateşe vermişlerdir. Kömât hatipe gelmek suretile ölmekten kurtulanlar tabanca ile itlâf edilmişlerdir.

HAREKET

Maksim Bar ve Taksim bahçelerinde yüksek sanatlerle fantezilar göstermiş ve çok muvaffak olmuş Çinli artistlerin Pazartesi günü Aydın vapurile Zonguldaka hareket edecekleri ve zevk sunumunda mühdat bir koç oyun vereceklerı haber alınmıştır.

EK-93: Vakit, 20 Ekim 1930

13 üncü yıl • sayı 4592
Pazartesi 20 10 uncu ay Teşrinevel 1930

VAKIT

Bugün 12 sayıfa
Çocuk sayıfaları

C. H. F. 35934, S. C. F. 12813 !

İntihabatta ..

Şehir halkının ne kadarı rey verdi, niçin ?

İstanbulda Belediye intihabatının kat'i neticesi alındı. Intihabat neticesinde Halk fırkası namzetleri 35934, Serbest fırka namzetleri 12,813 rey almışlardır. Bu itibarla alınan netice büyük mikyasta Halk fırkasının lehin dedir.

İlk görüşte bu neticeye pek tabii bir hadise gibi bakılabilir. Çünkü İstanbul büyük ve münevver bir şehirdir. Burada halkın ekseriyeti fırkacılık namına yapılan boş ve mantıksız yaygaraların kıymetini ölçebilecek vaziyettedir.

Halbuki İstanbulun diğer bir hususiyeti daha vardır. Burada Rum, Ermeni ve Yahudi akalliyetleri Türk nüfusunun üçte biri derecesindedir. Muhtelif akalliyetler intihabat işlerinde kendi aralarında kolaylıkla tesanüt temin edebilir. Bu itibarla onları bu meselede yekvücut gibi düşünmek lâzımdır. İstanbul Türkleri fırkacılık cereyanları ile iftiraka uğradığı ve mühim bir kısmı bilerek veya bilmiyerek akalliyetler tarafına iltihak ettiği gün İstanbul intihabatı Cümhuriyet Halk fırkası aleyhine neticelenebilirdi.

Netice bu şekilde çıkmamışsa bunun sebebini birinci derecede Türk müntehiplerin temayülünü Halk fırkası lehinde göstermesi ikinci derecede ruhan Serbest fırkaya mütemayil görülen akalliyetlerden mühim bir kısmının da gene Halk fırkası namzetlerine rey vermesidir. Bilhassa adadarda ve Beyoğlu mıntakasındaki Rumlardan Halk fırkasına rey verenler çok olmuştur.

Münevver Türk İstanbulun belediye intihabatı münasebetile Halk fırkası lehinde gösterdiği temayülü ve teveccühü geçmiş felâket senelerinin hayat tecrübelerinden alınmış kıymetli bir intibah eseri olarak telâkki etmek mümkündür.

Intihabat neticesinde nazarı dikkati celbeden cihet İstanbuldaki müntehiplerin adedi ile bunlardan rey verenlerin miktarı arasında büyük bir farkolmasıdır. Filhakika İstanbulda belediye intihabatına iştirak hakkını haiz olanların miktarı 300 küsur bindir. Bunlardan yalnız 50 bini rey vermişlerdir. Geriye kalan 250 küsur bini reye iştirak etmemişti.

Acaba bunun sebebi nedir? Bunun sebebini bazıları intihabat kanununda arayacaklardır. Rey vermek için her müntehibin ismini defterde arayıp bulmak, nüfus tezkeresini görmek ve işaret etmek, imza ettirmek gibi muamelâta ihtiyaç gösterdiğinden bir takım müntehiplerin rey vermek için bu müşkülâtı gözlerine alamıyorlar.

Bu doğrudur, fakat sebebin tamamı değildir. Bir çok kimseler gerek yevmî hayat kaygısı içinde, gerek diğer sebeplerden dolayı intihabat ile alâkadar olmamışlardı. Hatta iddia edebiliriz ki bugün ortada Serbest fırka taraftarlarının mücadelesi olmasaydı rey vermiş olan Halk fırkası taraftarlarının çoğu gene bu intihabata iştirak etmiyeceklerdi ve intihabata 50 bin değil belki 10 bin kişinin iştirak etmesi bile şüpheli idi. Onun içindir ki rey verenlerin yekûnu rey vermiyenlerin miktarına nisbetle onda bir derecesinden az görülmektedir.

Kadıköyünde de ...

Öteki kazalarda olduğu gibi C. H. F. kazandı

Şehir meclisi 1 Teşrinsanide toplanacak

Beyoğlunda reyler tasnif ediliyor

Dünkü nüshamızda rey sandıklarından açılanların neticesini yazmıştık. Bugün de umumî yekûn ile Yeniköy, Kadıköy ve Fatih mıntakasının neticelerini yazıyoruz.

İstanbuldaki 300000 müntehipten 49254 ü belediye intihabına iştirak etmiş ve rey atmışlardır. Bunlardan 35934 ü C. H. fırkasına 12813 ü S. C. fırkasına rey vermişlerdir.

Fatihte

Fatih mıntakasında intihabata 12784 kişi iştirak etmiş, bunlardan 9764 ü Halk fırkasına 2720 si Serbest fırkaya rey vermişlerdir. 300 rey varakası imzasız olduğu için kabul edilmemiştir.

Halk fırkasının namzetlerinden Ahmet Bican B. 9764, Mehmet B. 9761, Dr. İzzet Kâmil B. 9761, Vasfi Raşit B. 9761, Feridun B. 9761, İsmail Sıtkı B. 9760, Refik Ahmet B, 9760, Avni B. 9760, Hikmet B. 9759, Galip Hakkı B. 9759, Sadi B. 9757, Lâtife Bekir H. 8445 rey almışlardır.

[*Alt tarafı 7 inci sayıfada*]

Yeni romanımız

Mahalle isimli edebi romanımız bugün bitiyor. VAKIT karilerine pek yakında büyük bir lezzetle okuyacakları yeni bir romanı tefrika halinde takdim edecektir. Yeni tefrikamızın ismi :

Delifilezof

En büyük roman üstadı

Hüseyin Rahmi

Beyin şaheserlerinden biridir

Tasarruf

20 milyon kadar tutacaktır

Ankara, 19 [Telefon] — Maliye vekâleti 931 bütçesi tasarruflarını tesbite başlamıştır. Tasarruf 15-20 milyon kadar olacaktır.

Akalliyet bahsi ...

Yazan : Hakkı Tarık

2 inci sayıfamızda

Spordaki ayrılık !

Dün iki taraf da ayrı ayrı toplanarak bazı kararlar ittihaz etti

Ayrılan kulüplerin merkez ve teknik heyetleri kimlerden mürekkep olacak

Mıntakadan ayrılan kulüplerin murahhasları Şükrü içtimalarında

Dün ayrı ayrı iki yerde spor toplanması oldu. Bu İstanbul sporunun talisizliğidir. Zaten kendi başına memlekette maalesef kuvvetli sarsılmaz bir mevkie sahip olamıyan spor teşkilâtımızın böyle iki parçaya ayrılarak ayrı ayrı çalışması spor hesabına bir ziyandır. Onun için biz dünkü ve evvelki günkü yazılarımızda işaret ettiğimiz gibi her gün her saat doğrudan doğruya sporun aleyhinde olan bu ikiliğin bir an evvel bertaraf olması ve zaten beraber çalışırlarsa bir iş yapabilecek olan kulüplerin yine bir arada el ele vererek çalışmaları lüzumunda ısrar ediyoruz.

Zaten er geç bu olacaktır. Fakat ne kadar gecikirse sporun o derece aleyhine olacak.

İşte dün bu yüzden ayrı ayrı iki spor toplanması oldu. Mıntakadan ayrılan Fenerbahçe, Beşiktaş, Beykoz, Haliç, Anadolu, Beylerbeyi, Eyüp, Nişantaşı, Topkapı kulüpleri dün akşam Beyoğlu Halk fırkası binasında toplanmışlar muhalifi ni-

[*Alt tarafı 5 inci sayıfada*]

Mıntakadan ayrılan kulüplerin Mıntaka reisliğine seçdikleri

Apdülkadir B. (Beşiktaş)

Hâlâ tavazzuh etmiyen mesele

Yahudiler niçin Rumlar ve Ermenilerden fazla millî idare aleyhindedir ?

Sadakatı kabul etmiyorlar !

İstanbul belediye intihabatında yahudilerin rumlar ve ermenilerden fazla Serbest F. tarafına rey vermeleri esbabını anlamak kabil olmadığı hakkındaki neşriyatımıza akşı "memleketinli yahudi" imzasile yeni ve uzun bir mektup aldık. Maalesef gazetemizin hacmi bu uzun mektubu aynen dercetmeğe müsait değildir. Mektubu dosyalarımızda muhafaza ediyoruz. İcap ettikçe bunda mevzubahis edilen muhtelif meseleler üzerine temas edeceğiz. O vakit mektup sahibinin noktai nazarı ile beraber kendi mütalealarımızı da yazarız.

Yalnız bugünlük esas mesele üzerinde birkaç söz söylemek isteriz.

Evvelemirde şu nokta üzerine işaret edelim ki mektup sahibi kendisine "memleketini canü dilden seven bir Türk yahudisi,, dediği halde asıl ismini ve hüviyetini yine göstermemiştir. Mektubuna imza koymamıştır. Halbuki yahudiler namına söz söyliyen bu zat hüviyetini gizlemesine bilmeyiz ki neden lüzum görmüştür? Hakikaten Türk vatanını canü dilden seven bir yahudinin bu sözlerinde samimî olduğunu ispat edebilmesi için kendisini tanıtması icap etmez mi idi ve eğer bu zatın ismini söylemesi bir fedakârlık ise bu fedakârlığı yapması lâzımgelmez mi idi?

Asıl meseleye gelince mektup sahibi diyor ki: "Yahudiler rumlar ve er-

V-A-K-I-T
in
3 üncü tertip hediye
kuponu : No. 12

EK-94: Vakit, 20 Ekim 1930

İntihabatta ..

Şehir halkının ne kadarı rey verdi, niçin ?

İstanbulda Belediye intihabatının kat'î neticesi alındı. Intihabat neticesinde Halk fırkası namzetleri 35934, Serbest fırka namzetleri 12,813 rey almışlardır. Bu itibarla alınan netice büyük mikyasta Halk fırkasının lehin dedir.

İlk görüşte bu neticeye pek tabiî bir

YAZAR HAKKINDA

Ad Soyad	**:** Alper Özkök
Doğum Yeri ve Yılı	**:** İstanbul, 1983
Adres	**:** Melodi sok., İTÜ Kon. B blok d.6, Beşiktaş / İstanbul
Lisans Üniversite	**:** İstanbul Işık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İngilizce İşletme Bölümü